

~~S. palangeanu~~

I. L. CARAGIALE

OPERE

Ediție îngrijită

de

ȘERBAN CIOCULESCU

I. L. CARAGIALE
O P E R E

I—III

Ediție îngrijită
de

PAUL ZARIFOPOL
EDITURA „CULTURA NAȚIONALĂ“

București
1930—1932

~~118~~ 8. VII. 55

I. L. CARAGIALE

OPERE

NOTIȚE CRITICE,
LITERATURĂ ȘI VERSURI

TOMUL IV

Page 92 Tedy?

S'au tras din această carte:
treizeci și cinci de exemplare pe hârtie Vidalon, numerotate
dela 1 la 35;
patruzeci de exemplare pe hârtie velină vărgată, numerotate
dela I la XL;
o sută de exemplare pe hârtie semivelină vărgată, numerotate
dela XLI la CXL.

1100
C23

I. L. CARAGIALE

O P E R E

IV

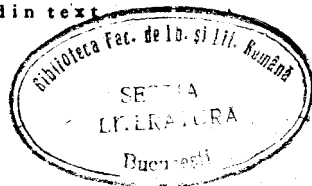
NOTIȚE CRITICE,
LITERATURĂ ȘI VERSURI

EDIȚIE ÎNGRIJITĂ

de

ȘERBAN CIOCULESCU

Cu 2 planșe afară din text

2563

BUCUREȘTI
FUNDAȚIA PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ « REGELE CAROL II »
39, Bulevardul Lascar Catargi, 39

1938

P R E F A Ț Ă

Odată cu preluarea strădaniei mult regretatului Paul Zarișopol, ne-am găsit în fața unei metode de editare critică și a unui plan de lucru, care întruniseră încuviințarea unanimă. Ne-am impus, firește, de a le respecta. Cei vor găsi materialele din volumele IV și V, distribuite, ca și în cele precedente, în două părți, după însemnătatea cuprinsului. În ceea ce privește textele din Addenda, am crezut de cuviință să renunțăm la ortografia epocii, pentru înlesnirea lecturii. Așa dar, toate textele apar în ortografia Academiei Române, păstrându-se, de bună seamă, particularitățile ortopedice, precum și structura neologismelor, fixate încă în înfățișarea lor de astăzi. Referitor la textele, revăzute de Caragiale pentru o nouă publicare, am urmat normele uzuale, ale editării ultimei redactări, cu excepția câtorva bucăți din Claponul și Galendarul Claponului, unde am crezut că e mai bine să dăm textul primordial, pentru precizarea momentului de formație a autorului și din considerentul că această prezentare păstrează semnificația istorică, dacă cuvântul nu este prea pretențios. Am fost ținuți, găsindu-ne la jumătatea lucrării, să respectăm compromisul dintre criteriul de clasificare a materialului, și acela al cronologiei. Ca și predecesorul nostru, am socotit că nimic din ce a publicat Caragiale, nu se cuvine a fi înlăturat. Nu se aduce un serviciu, fie literaturii naționale, fie autorului clasic editat, prin selecționarea estetică sau numai arbitrară. Se va obiecta de sigur, că unele din conformările lui Caragiale la umorul actualității, prin « gogoși », « moșturi », « culmi », « miticisme » (de-ale lui Mitică) și anecdote, ar fi putut lipsi, pentru a nu umbri seriozitatea

producției sale literare. Impotriva puriștilor, vom atrage luarea aminte asupra avantajului de a avea, prin publicarea într'adevăr completă, a operei carageliene, o privire totalitară a umorului lui Caragiale, pe întreaga scară a « ierarhiei » sale. Numai dintr'o prejudecată literară, se poate crede că marii umoriști și satirici ar fi « cultivat » numai spiritul de cea mai aleasă calitate, disprețuind umorul de nivel al calamburului, al jocului de cuvinte și al glumei ieftine. Cu riscul de a fi greșit înțelegi, ne luăm și răspunderea publicării producției minore a marelui scriitor. Ea va scuti pe cercetători, de a consulta colecțiile sărace și desperechiate ale puținelor noastre biblioteci de studiu, în vederea recompunerii unei imagini credincioase a autorului, precum și a nivelului umorului nostru, la care el s'a situat uneori. Publicul doritor de informație literară bogată e de altfel mereu în spor și nu se mai mulțumește cu bucăți alese sau extrase, ale didacticei literare.

Inceputurile lui Caragiale au fost până acum astfel fixate: debutul în versuri, la 1874, cu o singură bucată, la « Revista Contemporană » și cel de literatură și ziaristică, la « Claponul », în 1877. Adevăratul său debut literar și publicistic s'a produs însă în revista umoristică « Ghimpele », cu trei ani mai curând. Am dat de urma acestor produceri uitate, cu prilejul cetirii unui curios articol al lui Macedonski, semnat Sallustiu, în « Liga Ortodoxă », 1896, despre: « Carageali și opera lui ». Le-am identificat în revistă, semnate Car... și Palicar.

Intreg Caragiale, cu agerimea criticului social, poate fi surprins acolo în crisalidă, cu calități mai libere de fantazie, totodată. În lipsa articolelor, am fi pierdut fizionomia literară a debutantului, în spontaneitatea sa, atât de supravegheată mai târziu. Este de altminteri vrednic de subliniat că, în redactorul « Claponului », cu abia doi ani înainte de a scrie « O noapte furtunoasă », capabil să schițeze cu atâta siguranță personajele sale, « Smotocea și Cotocea » și « Leonică Ciupicescu », trebuie să vedem un scriitor aproape format. Dibuirile sale adevărate le regăsim în uitatul periodic « Ghimpele ». Ele sunt remarcabile.

De aceea, Eminescu va căuta să-l atragă la «Timpul», îndată după ce va fi preluat conducerea ziarului conservator. Colaborarea lui Caragiale, fără semnătură, a rămas cu totul neobservată de contemporanii noștri. I-am dat de urmă abia după ce ne-am deprins cu întorsătura duhului și a frazei sale, și în cunoștință cu ortografia sa specială, pe care a păstrat-o neschimbată, până la sfârșit. Sunt două traduceri meșteșugite, din Edgar Poe, câteva cronicile teatrale, câteva reportaje politice, cu prilejul debaterilor parlamentare și chiar câteva articole politice, cu totul remarcabile, contra «roșilor», a lui Dim. Sturdza și a conservatorilor dela «Centru» (V. Boerescu). Scrise sincron cu debutul său literar propriu zis («O noapte furtunoasă»), ele vădesc stăpânirea deplină a limbii vii și a sintaxei, recunoscută de Slavici în «Amintiri». Numai că această colaborare destul de rară n'a ținut doar câteva luni, cum își amintea Slavici, ci doi ani încheiați (1878—1879). Ea își găsește acum locul pentru întâia oară între scrierile lui Caragiale (Vom menționa că articolele din perioada Februarie—Aprilie 1878 nu redau ortografia sa întocmai, ceea ce e pentru noi un indiciu că în acea vreme Caragiale era colaborator extern și nu-și făcea corectura ca mai târziu, când a lucrat efectiv în redacția ziarului).

Am fost nevoiți, din pricina bogăției materialului, să modificăm întru câțiva compunerea volumelor IV și V. Pe măsură ce ne urmăream lucrarea de transcriere a articolelor literare sau politice, din periodice, și anume a acelorora niciodată reproduse de Caragiale în volum, ea se lărgea mereu, amenințând cu ruperea cadrelor, prevăzute de Paul Zarișopol.

Intr'adevăr, predecesorul nostru lăsa să se creadă că aceste articole ar încăpea toate în volumele III și IV, — deși prefața sa la vol. III nu încadra nicăieri versurile lui Caragiale. El mărturisea, cu candoarea adevăraților cercetători pasionați, care nu se rușinează de recunoașterea razei mai scurte a privirii, fatală oricărui editor critic, că se înșelase, în privința materialului rămas, «exact cu jumătate în minus». La capătul lucrării noastre, zăbovită timp de trei ani, tocmai de teama incompletitudinii, putem preciza

că proporția materialului rămas nepublicat era desigur întreită. Și încă nu am fi surprinși de a mai descoperi noi înșine sau alții, unele scăpări din vedere. Poate că, în ziare de provincie sau chiar în publicistica bucureșteană periferică, se vor mai fi găsit contribuții ale lui Caragiale, care urmează a fi desgropate. Vom primi cu bucurie indicațiile eventuale, de care vom ține seama într'o ediție viitoare.

Așa însă, cu materialul peste orice prevedere de întins pe care am izbutit a-l strânge, a trebuit să recurgem la o nouă grupare a lui. În vol. IV, am dat la iveală restul de articole, intitulate la apariția lor în « Universul » (1899—1900), « Notițe critice », celelalte bucăți literare neintrate în volumele precedente și versurile. Păstrând continuitatea cu vol. III (« Reminiscente și Notițe critice »), am pus în fruntea vol. IV titulatura « Notițe critice », completată cu termenul poate vag dar încăpător de « Literatură » și « Versuri », — deși pe acestea, pentru valoarea lor mai redusă, le-am trecut la Addenda. Aproape nu mai este nevoie de stăruit asupra faptului recunoscut, că I. L. Caragiale nu a fost un poet. În una sau două poezii din prima tinerețe, se sbătea poate o sensibilitate rănită, o conștiință agonică, dar ea și-a găsit îndată chemarea cea adevărată, către surprinderea stridențelor sociale, eliberându-se de povara unui dramatism interior, abia schițat. Mai târziu de sigur, cu puterea sa de autocontrol, Caragiale va fi zâmbit la amintirea febrei sale lirice din tinerețe, așa după cum a rămas totdeauna insensibil la lirismul altora. În interesantele-i amintiri despre părintele său (« Ideea europeană », 1920), Luca I. Caragiale a apăsat asupra lipsei de simpatii a lui I. L. Caragiale, față de poezia lirică. În intimitate, se ferea a vorbi chiar despre poeziile lui Eminescu, cărora le prefera inspirația mai obiectivă și senină a lui G. Coșbuc. Totuși Caragiale a rimat toată viața versuri ocazionale, fără pretenție. În « Moftul Român » prima serie, a dus o campanie necruțătoare împotriva lui Macedonski și a școalei lui, — însoțit de verva spumoasă a lui Anton Bacalbașa, împotriva acelorași. Dintr'o notiță a « Epocii », aflăm că ar fi avut gândul să-și strângă la un loc parodiile contra simbolismului-instrumentalist macedonskian, sub titlul « Flori

otrăvite». Mai apreciate au fost fabulele scrise cu privire la răscoalele din 1907, ba chiar au fost prea mult prețuite de d. Mihail Dragomirescu, care vedea în autorul lor, un mare fabulist. Am socotit că, versurilor sale apărute în diverse periodice, li se cuvin adăogate acelea inedite, până la spicuirea de către noi, a corespondenței lui Caragiale cu Paul Zarifopol. Ele contribuie, cât de puțin, la eunoașterea întregă a omului, cu micile lui preocupări de fiecare zi.

În vol. V, am strâns articolele de politică din «Timpul», «Voința națională» și «Epoca», conținutul broșurii «1907», proiectul manuscris de împământenire, și articolele din «Românul» dela Arad (1911), în care I. L. Caragiale a fost câștigat campaniei de apărare a comitetului partidului național din Ardeal, împotriva atacurilor dela «Tribuna». Rolul său la «Românul» era de altfel conciliant, al unui arbitru nepărtinitor, care dorea refacerea unității, în luptele intestinale, ale Românilor de peste munți. Tot în acest volum se încadrează firește un așa zis, cu prea multă modestie, «reportaj», despre «Culisele chestiunii naționale», apărut întâi în ziarul «Ziua» și tipărit apoi într'o broșură de cea mai mare raritate. Este la drept vorbind o adevărată bucată literară, a unui maestru, care a pus în scenă, cu talentul său de mare autor comic, rolul lui E. Brote, memorandistul câștigat de politica lui D. A. Sturdza, pentru captarea conducerii partidului național. Cu o neîntrecută putere de caracterizare, este schițat în acțiune și gesturi, acest Brote, cu o cută de psittacism, dobândit din frecventarea patronului său. Din scrisorile lui Caragiale către Aurel C. Popovici, achiziționate de arhiva Fundațiilor Regale, am aflat neîndoios că introducătorul lui Caragiale în aceste culise, a fost însuși corespondentul său ardelean. Suntem încredințați că acest text aproape necunoscut, își va câștiga un loc de cinste printre creațiile lui Caragiale. Nu este aci locul de a da o mai mare dezvoltare, caracterizării unei secții importante din opera carageliană: ea privește în afară de teatrul său politic, dramatizat, o altă importantă comedie a moravurilor noastre, la interferența gazetăriei cu politica.

Nimeni ca I. L. Caragiale nu ar fi fost mai chemat în vremea sa, să dea romanul de sinteză al gazetăriei noastre,

informative și politice. Această sinteză o putem recompune din cioburile minunate ale atâtor schițe și fragmente, neprelucrate în acest scop. Un alt reportaj, de astă dată pur, este acela scris cu prilejul sinuciderii lui A. Odobescu, cu relatări amănunțite, pare-se căpătate dela Anghel Demetriescu, și transmise publicului cu un tact, atât de rar, în împrejurări așa de gingașe. Din discursurile lui Caragiale, am găsit în « Epoca » un toast, ținut cu prilejul intrării sale în partidul conservator, odată cu radicalii lui G. Panu și numai trei discursuri din timpul campaniei conservator-democrate (1908). Familia scriitorului păstra șase cuvântări dactilografiate, care au pierit însă cu prilejul unui incendiu, lipsind ediția noastră de alte trei discursuri, nepublicate in-extenso în ziarele timpului.

Am adăugat volumului V un grup compact de cronice teatrale și două scrisori publice, referitoare la chestiuni de teatru, una foarte importantă, adresată presei cu prilejul preluării direcției Teatrului Național (1888). Ele au fost tipărite, una într'o mică broșură, alta în foi volante. Am luat cunoștință de ele din arhiva lui Mateiu I. Caragiale, care le pusese la dispoziția lui Paul Zarifopol. Prin publicarea în volum, pentru prima oară, a acestor cronici teatrale, suntem în măsură să cunoaștem vederile ascuțite asupra teatrului românesc, necunoscute cetitorilor. Chiar dacă nu întâlnim într'insele expuneri teoretice, ele își vădesc un preț deosebit, de atitudine și de ordin informativ.

Materialul din Addenda este grupat în volumul IV și V, în ordinea cronologică a apariției, cu excepția versurilor, cărora am încercat a le da o rânduială după natura lor.

Cu aceste două volume, se poate socoti încheiată publicarea integrală a scrierilor lui Caragiale, în afară de « Teatru » și corespondența sa. Am inserat în Addenda numai acele scrisori de caracter polemic și public, care nu-și au locul într'o corespondență privată. Cu concursul binevoitorilor, prieteni sau urmași ai prietenilor lui Caragiale, nădăjduim că vom putea înjgheba « corespondența generală », întru completarea « operelor » marelui scriitor. Ea va sluji firește, indiferent de valoarea ei literară, la întregirea fizionomiei morale, carageliene. Dorim ca

rândurile noastre să fie socotite ca un apel cald, pe care-l trimitem tuturor deținătorilor de scrisori; nu vom păstra decât copiile lor, nelipsind pe posesori de un tezaur familial. Dacă putem de pe acum vesti apariția volumului VI, de « Teatru », în cursul anului viitor, nu mai este în puterea noastră să fixăm data publicării unei corespondențe, risipite și în parte pierdută, — ca aceea către A. Vlahuță și fostul primar al Sinaei, Gh. Mateescu.

Nu ne mai rămâne decât plăcuta îndatorire de a aduce mulțumirile noastre d-lui Al. Rosetti, care a avut încrederea de a ne însărcina cu copleșitoarea moștenire a întreprinderii unui editor de valoare eminentă a lui Paul Zarișopol și să ne exprimăm secreta dorință de a nu fi fost mult prejos sub îndatorirea noastră.

De asemenea, vom exprima încă odată gratitudinea noastră d-lui Cesar Petrescu, care a binevoit să ne pună la dispoziție colecția de extremă raritate și aproape completă a « Epocii literare », norocos întregită cu numerele încredințate lui Paul Zarișopol, de d. Horia Petra-Petrescu.

La capătul lucrului, vom mărturisi că ne tragem mulțumirea cea mai mare din bucuria pe care ne-a prilejuit-o întâlnirea prelungită cu spiritul, răvășit prin uitare colecții, al neasemuitului Caragiale.

ȘERBAN CIOCULESCU

[INTRODUCERE]

Odinioară, nu prea de multă vreme, — popoarele mici fac repede progrese mari, — părinții noștri ziceau cu mândrie că românul e născut poet. Astăzi, tot cu atâta mândrie, dacă nu chiar cu mai multă, noi putem zice că românul e născut critic.

Poezia este atributul tinereții — critica, al bărbăției. Să fim bărbați! și sper că suntem.

Astăzi orice român care se respectă trebuie să fie un critic; și, din norocire, foarte rar se găsesc români cari să nu se respecte; ba încă, și aceia, crez eu, nu sunt români curați; nu se poate: trebuie să fie de cine știe ce viță străină.

Așa dar, am să aștern și eu câteva notițe critice. De cât... trebuie să previu la vreme pe cititor despre extrema modestie a obiectului criticei mele, și adică...

În genere, românii critică lucrări, împrejurări și persoane de cea mai mare importanță în viața publică: de exemplu, critică justiția supremă, universitățile și alte instituțiuni de cultură înaltă, direcția superioară a politicei, șcl., și, firește, în acelaș timp, critică persoanele ilustre cari dau suflet lucrurilor și împrejurărilor. Iar acei cari vor să fie și mai și critică criticele acelor critici. Ce aripi trebuie să aibă acei ce vor să vază de d'asupra pe vulturii cari văd de sus fisionomia celor mai înalte culmi ale societății!

Așa sunt toți criticii noștri cu gândul tot la sus: ei privesc atât de departe peste capetele noastre ale comunilor muritori, încât pentru lucrurile umile, pentru împrejurări banale, pentru persoanele ordinare — cari ating viața noastră de toate zilele și ne-o afectează, în proporție

cu atât mai mare cu cât sufletul nostru e mai individual,
— nu mai rămâne o singură privire interesată a le face
onoarea unei critice.

5 Mi se vorbește de monumentele publice... Dar ce-mi
pasă mie de monumentele publice! Să ne ferească Dum-
nezeu, neam de neamul meu, să dormim în monumente
publice! Le văz în treacăt și, când le-am văzut odată,
n'am nevoie să mă mai uit la ele a doua oară: știu că
10 sunt toate strâmbc. Mie-mi pasă de casa 'n care stau cu
chirie, unde deger iarna și mă prăjesc vara; unde n'am
un zid întreg să-mi așez patul.

Mi se critică profesorii de științe înalte. E vorba să
mă facă și pe mine să știu dacă sunt sau nu acești celebri
savanți vrednici de misiunea lor. «Nu» zice un critic.
15 «Ba da!» răspunde criticul criticului. Ei! domnilor! dar
ce-mi pasă mie cine dintre dv. are dreptate. Eu aș vrea
să mă luminați dacă bucătăreasa mea e sau nu demnă
de misiunea ei.

20 *A propos...* Mi se critică primadonele dela opera na-
țională. Dar eu nu sunt aristocrat, să merg la opera na-
țională. Mie-mi trebuie să mi se dea o critică asupra flaș-
neteii, instrumentul eminent democratic, care, ca tot
ce este eminent democratic, mă 'nveselește când sunt
trist și mă 'ntristează când sunt vesel.

25 Eu nu mă pot gândi sus când umblu cu picioarele
goale pe coji de nuci. Viața banală a mea, a noastră a
tuturilor românilor, iată ce mă interesează, iată ce-mi atrage
iresistibil atenția.

30 Ferice de cei ce pot să gândească sus, nesimțind pe
ce calcă jos! Ferice de ei! groase tălpi trebuie să aibă.

Mie mi-e capul gros. Imposibil să mă uit acolo unde-mi
arată cu degetul criticii noștri. Aplec ochii în jos, la cojile
de nuci cari mă înțepă, mă taie, mă sângeră — și iată
dar obiectul criticii mele, fiindcă și eu sunt român care
35 mă respect, adică fiindcă și eu am dreptul, pot zice chiar
datoria, să fac critică.

Voi critica bucătărele și stăpânele, flașneteii și ama-
torii lor, chelnerii, birjarii și mușterii; voi critica tramvaie,
tramcare, precupeți, marfă, consumatori — tot.

Voi fi sever, dar drept.

Voi fi blând și naiv în formă, dar violent și caustic în fond.

5 Și cu toată joshicia obiectului, cu toată urbanitatea tonului meu, sunt sigur că se vor găsi mulți compatrioți să facă aspră critică criticei mele. Parcă-i auz...

« Cum, domnule? D-ta denunți străinilor micile noastre mizerii, și încă unde? în « Universul », care are un tiraj colosal. Vrei să împrăștii în toate unghiurile lumii veninul pesinismului d-tale? Rufeie murdare, domnule, trebuie scălate în familie, cum zice francezul! ».

La toate astea, răspund anticipat...

Domnilor, francezul o fi zicând așa; dar eu am văzut acu de curând că francezii fac nu cum zice francezul.

15 Pe urmă, orice critică implică o plângere, și orice plângere implică o dorință: plângere împotriva a ceva care-mi turbură liniștea, care mă supără, care-mi face rău, și dorința, dacă nu a suprimării acelui ceva, cel puțin a pedepsirii lui — o răzbunare ca toate răzbunările. Și

20 tocmai de aceea, domnilor, am ales « Universul »: pentru ca plângerea mea să fie auzită de foarte multă lume și astfel răzbunarea mea să fie cât se poate mai strigătoare.

Cât despre denunțarea micilor noastre mizerii față de străini...

A! domnilor, de sigur mă socotiți din cale afară naiv ca să mă credeți în stare a 'nghiți așa mofturi!

Să mă iertați: aci nu e vorba de murdăria rufelor, e vorba de bubele trupului.

30 Auzi dumneata! Să n'afle străinii de micile noastre mizerii!

Dar asta, domnilor, nu e judecată de bărbat; e curată țachismă muerească; asta mi-aduce aminte de cocheta veștedă: ar vrea mititica să facă și pe dentistu-i cunoscut s'o crează că are toți dinții naturali.

O! iluștrii mei patrioți! Dar străinii, oricât am tăcea noi despre micile noastre mizerii, ni le știu mai bine chiar de cât ni le știm noi — și pe cele mici, și pe cele mijlocii și pe cele mari, — și n'au nici naivitatea, ca mulți dintre

noi, să-și facă iluziuni, nici interesul, ca mai mulți dintre noi, să-și mință asupra stării noastre publice.

5 Mi-aduc bine aminte de când s'a jucat pentru prima oară « Noaptea furtunoasă » la teatrul din București. Ce indignare din partea patrioților! Un ziar patriotic a doua-zi mă denunța tuturor bunilor români ca pe un trădător, care denunț străinilor micile noastre mizerii. La a
10 doua reprezentație, am fost fluerat, huiduit și amenințat de o droaie de patrioți, din garda civică cu bătaie în piața teatrului. Niște tineri ofițeri m'au scăpat de furia poporului. Piesa a fost scoasă din repertoriul teatrului.

Pentru ce toate acestea? — pentrucă-mi permisesem să glumesc « față cu străinii » asupra gardei civice: ca și
15 cum străinii, oficiali și neoficiali, n'o vedeau la parade în toată ridicula ei maiestate!

De câte ori vine așa în treacăt un străin să ne laude din cale afară, să aplaude entusiast toate cele dela noi, minunându-se fără nici un frâu, la fiecă pas, de doina
20 română, de strachina română, de opinca română, de femeia română, de bărbatul român, în fine de literele, arta și știința române — eu strâng din fălci, îmi încrețesc nasul în sus și zic în gândul meu:

Domnul acesta, dacă nu e un găgăuță patentat, de
25 exemplu, vreun erudit privat-doțent dela cine știe ce Universitate rurală, a cărei reședință s'ar găsi numai pe chartele de scară enormă ale statului-major german, — ori vreun xenamorasit de ginte latină — atunci desigur e un om deștept, care ne știe bine slăbiciunile și slăbiciunea:
30 e un filo-român de industrie!

De câte ori un om îmi exaltează calitățile, pe cari eu nu mi le constatasem prea bine, — nesocotindu-mi defectele, pe cari foarte bine mi le cunosc, — și subliniază
35 prea mult bunele sale opinii despre mine, fi zic politico: foarte mulțumim! și-l părăsesc ducând în cugetul meu o mare îndoială: e prost? ori ticălos?

Căci eu sunt, în privința opiniei unui om asupra semenului, cu totul pesimist: știu bine cât de greu i-e omului, cu tot dreptul ce i s'ar părea că are, să împlânte pentru

sine în cugetul altui om o opinie bună, care să-i rodească un tratament potrivit de omenie.

* * *

5 Introducerea la notițele mele critice e sfârșită. Mulțumind amicului meu, d. Cazzavillan, pentru ospitalitatea ce dă modestelor mele opinii în mult răspânditul său « Universul », le recomand cu sfială cititorilor acestui prețios organ popular.

CAUT CASĂ...

Caut casă cu chirie, caut și nu găesc. E absurd ce se petrece la noi, în București! În fiecare an, se clădesc sute de binale, acareturi peste acareturi, și în loc să scază
5 chiriile cresc. Și ce construcții! tot cum nu-mi convin mie.

— Aide 'nainte! strig eu samsarului, care mă poartă de azi dimineață. Inainte, jidove rătăcitor!

— A! iată încă una... Asta e a douăsprezecca astăzi.

— S'o vedem și p'asta.

10 E făcută parcă numai și numai să fie admirată de din afară. Firește că în pragul iernei nu caut o casă cu chirie pentru a o admira din curte — adică din uliță, fiindcă n'are curte. Pe dinafară, șease ferestre mari, ciubuce și ornamente monumentale. Înăuntru, trei chichinețe, din cari una
15 n'are lumină decât dela ușa coridorului ce duce la atenanțe — cocoana, stăpâna casei, zice: independențe. Independențele! Deschid ușa să le văz și repede o 'nchid, la loc; m'a 'nnecat! E foarte cald în odăițe — o căldură năbușitoare.

20 — Dar, întreb, a fost cineva bolnav aci?

— Nu!

— Parcă ați făcut foc...

— E tinicheaua dela acoperiș. Știți, când e soare...

Dar când plouă, se răcorește.

25 — Dar *à propos*, sobe nu văz.

— Sunt coșurile de zid... Puneți sobă cu cărbuni...

Așa am pus și noi: e mai economie.

— Și câte pe an?

— Două mii.

30 — Inainte, jidove rătăcitor!

Ahasverus răsuflă din greu; scoate o basma murdară cu care-și curăță fruntea de sudoare și pornește... Eu, după el.

Atunci, ca în fața beduinului călător prin pustiul de nisip, începe să mi se ridice la depărtată zare *fata morgana*. Iat' o cât e de luminoasă! Bun și neuitat adăpost! E casa lui Hagi Ilie lumânărarul, dela Sf. Gheorghe din Ploești, unde am stat atâta vreme cu chirie până să-mi completez studiile și să-mi obțiu diploma de patru clase primare la școala domnească. Cu cât mijesc ochii mai tare, cu atât bătrâna mea prietenă apare mai limpede între cei patru salcâmi venerabili... Iată și lilieci... Au înflorit a doua oară — semn de toamnă lungă... Imi trimet de departe florile albe mirosul lor onest. Să ne apropiăm binișor și să intrăm în grădina care par'că n'are fund. Grădina asta — s' o vezi noaptea pe lună! Atunci să-i mănânci discret prunele brumării. Iată ce frumusețe de prune. Dar gutuile... Și perele astea de iarnă... Astea se mănâncă tocma 'n postul Paștelui. Și vița, uite ce încărcată e!

Uitați-vă departe până 'n ulucile cari d'abia se zăresc colo jos. Toată câmpia aceasta plină de bălării uriașe e curtea caselor. Nu simțiți cum miroase a bălărie răscoaptă de soare? Grădina de alături e vestită pentru vișinile ei turcești. Gardu' l poți sări ușor, dar trebuie mare băgare de seamă, nu cumva să simți stăpânul: aleargă foarte iute și are un biciu, care arde ca focul; e mai rău dacă te ajunge cu sfârcul când vrei să sai gardu' napoi. Ia uitați-vă acuma la casă. Ce mândru se țuguiază acoperișul cu șindrila, îmbrăcat spre miază-noapte cu mușchi verde, moale și purtând în vârfului un urecior smălțuit care sclipește în soare. Ce mare și stufoasă a crescut urechelnița! Iată d'asupra gârliciului, din care izvorăște așa potrivită răcoare, pridvorul larg.

Dar ia să suiți numai, după mine, cele nouă trepte până 'n pridvor. Vedeți cât de frumos se ține pe stâlpii lui bondoci de stejar cioplit! Ce cuminte adăpostește de bătaile arșiței și apelor cerului! Să trecem acum din pridvor în sală. Ce largă încăpere! Colea, la dreapta, două odăi; dincoace, la stânga, alte două. La deschizătura ferestrelor

se vede cât de groase sunt zidurile. Pe firida uneia din ele, șed fără primejdie șase borcane respectabile de murături. Ce ziceți de sobe? Cu ce dignitate magistrală stau, proaspăt văruiute, la locurile lor, gata să prezideze o desbatere, într'una din ședințele lungilor nopți de iarnă! Și iată cum, alătura de perete, protectorul nebiruit, departe de ferestre și de uși, se odihnesc paturile copiilor, cu fața către lumina vetrei și cu căpătâiul sub icoane...

— Iacă alta! îmi strigă Ahasverus, stingând din ochii-mi arătarea cea albă. Iacă alta!

« *De închiriat!* ».

... Iar monumentală! iar terra-cotta! iar ferestre ca la palatul justiției. S'o vedem și p'asta... a treisprezecea. Intrăm. Incepem minunat... O *entrée* zugrăvită pompeian... Un motiv, în toată pictura, îmi atrage cu deosebire atenția: e un amoraș verde, fluturând pe fundul cărămiziu și purtând în mânușițe, d'asupra capului, un ghiveciu cu trandafiri albaștri. În stânga, salonul; e în trei colțuri... Locul este tăiat cu o foarte pronunțată oblică pe linia stradei, care se realiniază acuma toamna, căci alinierea de astă primăvară a fost greșită. La mirarea mea că văz un salon în trei colțuri, stăpâna casei, care e marșandă, *robes et confectiions*, îmi deslușește că toate casele de pe strada aceasta sunt așa: adică au toate câte un salon în trei colțuri, fiindcă toate locurile sunt tăiate *en biais*. Sofrageria e luminată de sus, din tavan, prin pod.

— E cam strâmtă... îndrăznesc eu.

— Vai de mine! zice marșanda. Cum strâmtă? e destul de comodă! doi metri cinzeci pe trei treizeci.

Două odăi de dormit. Nici un perete neperforat. Doi au câte două ferestre; alții doi câte-o ușă... Și răspund spre apus. Ce nopți plăcute de vară! Ce somn unsuros și ce cămăși de noapte lipicioase! Peste drum e o magherniță cu fel-de-fel de poame și mustărie... și muște...

— Dar eu am copii: paturile copiilor... nu știu unde le-aș putea pune la adăpost... știți, iarna...

— Iarna, puteți astupa o fereastră; bateți o saltea și pe deasupra o scoartă.

— E cam departe de centru.

— Aveți tramvaiul nou, la o distanță de zece minute de aici... și de acolo mai e nițel și dai în bulevard. Soarele le-ați văzut?... sunt de porțalan, dela Bazalt.

— Și mă rog, cât costă pe an?

5 — Pe un an nu le putem da... cel puțin pe trei...

— Dar... cât pe an?

— Două mii cinsute...

— Pornește, strig eu aspru, jidove rătăcitor!

Ahasverus se supune poruncii seculare. Ieșim...

10 A 'nserat; m'a răzbit foamea. Isaac e sdrobotit de atâta umblet. Ii dau doi franci de cheltuială.

— In sfârșit, îmi zice rătăcitorul, plictisit de atâtea dificultăți din parte-mi; în sfârșit, ce fel de casă vrei? poate să ți-o găsec eu singur, fără mă mai alergi și dumneata.

15 — Ce casă vreau? zic eu și mai plictisit. Uite ce casă vreau... Vreau o casă cu șase odăi mari, fiecare nu mai mult decât cu o fereastră și o ușă, cu sală de baie, cu bucătărie, două odăi pentru slugi, cu parchete, cu apă 'n curte și 'n odăi, cu *tout à l'égout*, cu seră, cu grădină de fructe și grădină de flori și un havuz mare în mijlocul curții...
20 Asta vreau!

— Pe unde să fie?

— In centru... pe linia tramvaiului.

— Și cât vrei să dai pe an?

25 — Intre o mie și o mie o sută...

— Bine, zice Ahasverus oftând resemnat, și vrea să plece.

— Stai! zic eu. Ia seama, Isaac, să nu fie cu zidul la uliță, să-mi scârție cu cărbune pe zid când ies dela școală...

30 M'ai înțeles?

DE ÎNCHIRIAT...

O vorbă veche franțuzească zice că mai-binele e adesea vrăjmașul binelui. Este foarte adevărat; însă omului nu-i trebuiește binele, îi trebuiește mai-binele; aceasta e rațiunea întregului progres al omenirii. Priviți, la fiecare sf.
5 Gheorghe și sf. Dumitru, ce goană după mai-bine! Gândesc că nicăieri nu se mută mai mult și mai des lumea ca la București; e natural — capitala trebuie să dea tonul progresului. Cu trei luni înainte de termenul mutării, mai
10 în fiecare familie începe regulat o interesantă desbatere, având un vădit caracter de urgență:

— Nu-mi mai dă mâna, cocoană! leafa scăzută; eriză; nu mai pot! trebuie să căutăm una mai cftină...

— Iar să ne mutăm?

15 — Dacă trebuie...

— Uf! când mă gândesc, să plec iar cu troacele, să le mai hodorogesc iar! să mai paț iar ca 'n rândul trecut, când s'a răsturnat căruța cu mobila și era să mă calce tramvaiul! — că mă mir ș'acuma cum am scăpat! uf!
20 par'că mai bine să mor!

— N'am ce-ți face! De ce nu ți-a dat părinții o pereche de case de zestre? și mie mi-ar fi plăcut să nu mai umblu la fiecare șase luni din mahala în mahala... Dar dè! asta e soarta noastră a chiriașilor!...

25 A treia zi de sf. Gheorghe:

— Umbrela mea! șoșon-galoșii mei! mi i-ați pierdut pe drum!

Și ține-te pe urmă, înjurături...

Sau:

30 — Ei! noi... ce facem?

— Cum, ce facem?

— Da, ce facem? rămânem tot aici, ori ne mutăm?

— Dè! zice bărbatul, ştiu şi eu ce să facem? eu zic să rămânem... Iar să ne mutăm?

5 — Dar dacă găseşti una mai eftină şi mai bună? N'ai zis tot tu că aici ți-e departe de canțilerie?

— Da, decât... ce zor e să ne gândim de-acum? Mai avem încă trei luni în cap... Mai e vreme... Nici nu s'au pus biletele.

10 — Da! să facem ca în rândul trecut... să alergăm ca nebunii, cu două zile înainte de sf. Dumitru, pîn zloată şi să luăm ce ne iese 'nainte şi să dăm cât ne cerc... Nu-i mai bine să căutăm din vreme?

— Bine, să căutăm mai din vreme, zice omul cu glasul pe jumătate...

— Eu, să ştii că de mâine pun samsar... Aicea n'o să ne fie de trăit la vară... o să ne coacem de soare.

— Bine, pune samsar... treaba dumitale! cu nu m'amestec...

20 — Fireşte! d-ta nu te amesteci... etc...

Şi se isprăveşte masa cu ceartă şi cu lacrimi...

— Fir'ar a dracului ş'afurisită de viaţă! etc...

Aceeaşi dramă, a treia zi de sf. Gheorghe, către Boriş, servitoarea:

25 — Oglinda din salon! ce-ai făcut? trăsni-te-ar Dumnezeu să te trăsnească! lua-te-ar hengherul, şoangheriţa dracului! etc...

— Uf! mie-mi spui? așa e cu mutatul, soro! mie, țiganul, globul ăl de cleștar dela lampă!... Asta e soarta noastră, a chiriaşilor!

— Soarta numai a chiriaşilor? zic eu în gândul meu. Aşi!...

35 In toate părțile lumii se mută numai chiriaşii; la Bucureşti se mută şi proprietarii. Dacă unui proprietar care are două perechi de case, îi rămâne o pereche neînchiriate, de sigur se mută din casa în care a şezut în casa goală...

— Probabil pentru ca să spargă ursuzlâcul, zici d-ta.

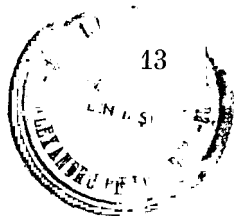
— Nu! răspund eu; pentru că omului îi trebuiește mai-binele. Era bine în casa unde sta până acum; dar... în casa 'n care se mută, o să fie mai-bine.

5 Ba, ceva mai mult... Cunosc proprietari cari au o singură pereche de case tocmai potrivite pe mijloacele și nevoile lor: le dă cu chirie și ei se mută cu chirie în alte case. Dela casele proprii ia chirie, să zicem, o mie de lei pe an; la casele în care se mută, plătește o mie fără ceva, ori o mie și ceva.

10 Dar iată un caz și mai interesant.

Doi amici ai mei, dd. George Marinescu și Marin Georgescu, sunt proprietari fiecare a câte o pereche de case în aceeași stradă. Amândouă casele sunt absolut identice: același plan, aceleași încăperi zugrăvite la fel; în sfârșit
15 două case gemene, peste puțință de deosebit dacă una n'ar purta numărul 7 simplu și cealaltă 7-bis. Au fost începute și isprăvite de clădit tot odată. După ce le-au adus în stare de locuit, amândoi proprietarii s'au mutat fiecare în proprietatea respectivă, și au stat, ca buni vecini, fiecare la sine șase luni, dela sf. Dumitru până la sf. Gheorghe. Dela sf. Gheorghe, fiecare s'a hotărît să se mute și să-și dea casa cu chirie. De ce? De ce, de ne-ce, nu știu; dar știu că au pus fiecare bi et de închiriat. Ca buni vecini și vechi prietini, au făcut însă învoială, că
25 n'au să scază din prețul hotărît pentru chirie — una mie două sute de lei anual. Astfel, orice concurență neleală era înlăturată și rămânea să joace rol numai norocul, după gustul mușterilor. Multă lume a venit rînd pe rînd să vază casele amândouă, și firește că, dacă chiar se învoiau din preț, fiecărui mușteriu i-ar fi venit foarte greu pe care din două să o prefere, pe 7, ori pe 7-bis, de oarece nu era altă deosebire între cele două acareturi decât că, dacă veneai dintr'o parte a stradei, 7 venea mai aproape, dar dacă veneai din partea cealaltă, atunci venea mai aproape 7-bis. In sfârșit, ce să mai lungim vorba degeaba!
35 casele plăceau la toată lumea, dar prețul nu convenea.

— Mai jos, nu putem! zicea d. Georgescu; mai bine rămânem noi în ele. D-voastră poftiți și la vecin, alături, la d. Marinescu; să vedeți...

— Am fost și la vecin...

— Și cât v'a cerut?

— Tot cât ceri și d-ta.

— Apoi, vedeți...?

5 Tot așa și iar așa, au rămas și casele lui d. Georgescu, și ale lui d. Marinescu, neînchiriate până alaltăeri, după sf. Gheorghe. Și madam' Marinescu, și madam' Georgescu steteau la fereastră, ori în grădiniță, și se uitau cum trec
10 pe dinaintea caselor dumnealor calabălăcuri peste calabălăcuri, și auzeau cum drăcuiesc cocoanele mergând, care cu lampă, care cu o colivie, care cu un cățeluș în brațe, pe urma calabălăcului ei fiecare, și atunci un fel de mâhnire le cuprindea pe amândouă:

— Toți! toți se mută!

15 Iar seara, când veneau acasă d. Georgescu și d. Marinescu, găsea fiecare pe consoarta sa așa supărată, așa, cum să zic, fără chef, că nici bucățică nu punea femeia în gură. Amândoi bărbații au pătruns în taina sufletului consoartelor... Ce-i de făcut?... Nimic mai lesne! S'au
20 învoit să se mute d. Georgescu dela 7 la 7-bis, în casele lui d. Marinescu, iar d. Marinescu dela 7-bis în casele lui d. Georgescu, la 7 simplu.

25 Și... bucuria cocoanelor! Și ridică, și asudă, și sparge, și ocărăște, și drăcuiește, și blestemă-ți viața! Dar, în sfârșit, s'au mutat și dumnealor!

— N'apuc să sfârșesc, și iacătă hamalii... Au sosit pentru mutat; adică, pentru mutat, vorba vine; căci, de data asta, nu știu cum făcurăm, n'am avut noroc să ne mutăm... Dar, în sfârșit, tot putem zice că e ca o jumătate de mutat, și poate chiar mai mult decât jumătate; fiindcă, după multe chibzuințe în familie, am văzut că nu eram destul de bine așezați și ne-am hotărît să ne așezăm mai bine; anume: în salon, odaie de dormit; în odaia de dormit sufragerie; în biurou, salonul; în sufragerie, odaia servitorilor; în odaia servitorilor, bucătărie,
35 și 'n bucătărie, biuroul... Ei! Cum putem face această operație fără încurcătură?... Foarte ușor... Le scoatem

toate din casă în curte și pe urmă le băgăm din curte în casă, după planul cel nou... Să 'ncepem dar...

— Numai de-ar da Dumnezeu să nu ne-apuce vreo ploaie!...

5

— Încet! încet, că spargeți!...

SLĂBICIUNE

Parisienii au aperitivul, Vienezii fanfara, Ploeștenii politica, alții alta: locuitorii capitalelor mari au totdeauna câte o deosebită slăbiciune, câte o patimă specifică.

5 Dar Bucureștenii?

E ușor de răspuns:

— Muscalul.

Muscalul, se 'nțelege, nu din punctul de vedere politic sau social și cu atât mai puțin din punctul de vedere economic, fiindcă muscalul nu vrea să știe de regulamentele noastre polițienești, nu admite tarifele noastre oficiale; muscalul ține la tariful său autonom.

In adevăr, ia să vedem.

Tariful birjarilor de piață sună astfel:

15 « 2 lei o oră în raza orașului;

« 1 leu o cursă ce nu trece peste $\frac{1}{2}$ ceas;

« 2 lei cursa dela și până la gară ».

Ași! crezi că vrea să știe muscalul de asta!

20 Dar putem noi tolera în statul nostru, în capitală, ca niște străini să nesocotească regulamentele stabilite?

Firește că putem. De ce să nu putem? Nimic pe lume nu se poate mai ușor decât a tolera.

Dar e drept ca muscalul să îndoiască, să întreiască și, la zile mari să împătrească prețul curselor?

25 Fără nici o ezitare, răspund: da, e drept. Nimic nu e mai drept pe lume decât prețul patimii.

* * *

Vedeți pe acest mic impieगत.

Știți câtă leafă are tânărul pe lună?

150 de lei... adică 150 în stat; în mână capătă 135; care va să zică, 1620 de lei pe an; prin urmare, are venit, din munca lui, câte 4 lei și 44 de bani fără ceva pe zi, în anii comuni, în anul bisextil, câte 4 lei și 42 de bani și ceva.

E cam prea puțin, ce e drept; dar pentru un tânăr fără viții și cu socoteală, poate s'ajungă.

Ia, să-l privim, mă rog.

Unde-o fi mergând așa gătit acest june?

10 Se oprește în fața cofetăriei Riegler să-și așeze încă odată cravata, care arde ca focul; își scutură cu batista pantofii de lac; își potrivește ținutul, după ce-i trage apăsător o mânecă împrejur; se nștepeneste în călcăie și se uită spre fațada Teatrului Național...

15 La ce se uită?

Ei! la ce! la muscali...

După multă desbatere interioară, își alege unul foarte *maladeț*, îmbrăcat în catifea albastră, cu brâu pombé, cu doi *trotteurs* negri, de mănâncă jeratic... Picioar peste

20 picior și:
— *Paidiom, gaspadin!*

Unde?...

Asta e! N'o să meargă omul cu muscalul să mănânce rahat la cișmeaua lui Cantacuzino dela Filaret... La șosea! unde merge toată lumea bună.

* * *

Dar o să-mi zici dumneata:

— Cum se poate? un om care câștigă pe zi 4 lei și 44 de bani fără ceva în anii comuni și 4 lei și 42 de bani și ceva în anii bisextili, cum se poate să cheltuiască zece, doisprezece lei pentru birjă la șosea?

— Iaca, se poate.

— Atunci, micul impiecat, Doamne iartă-mă! ciupește din banii publici pe cari i-o fi mânuind...

35 — Doamne ferește! este unul din cei mai de treabă funcționari, onest în toată puterea cuvântului: să-i dai fără teamă sute și mii pe mână...

— Atunci, joacă și câștigă...

— În viața lui n'a pus mâna pe o carte de joc; din contra, jucătorii îi inspiră adâncă aversiune.

— Atunci... cum e tânăr, bine făcut și curățel...

— A! domnule! e un băiat plin de frumoase sentimente morale; niciodată n'ar fi în stare să gândească măcar pe departe la o infamie. Și pe urmă, e înamorat de o jună modistă foarte frumoasă, pe care e vorba să o ia în căsătorie. Și ea e o fată foarte cum se cade și meșteră. Are o mică economie și o s'o mai ajute și o mătușă ca să deschiză un magazin de mode... O să fie o căsnicie foarte potrivită. A! tocmai iat-o și pe ea.

* * *

Așa că-i foarte drăguță?... Cu cât gust se îmbracă! Ce pălăriuță cochetă! Ce botine elegante! Ia priviți-o cum calcă de ușurel, par'că e o păsărică!

S'a oprit...

Face un semn de chemare cu mânușa...

Cui?...

Ei! cui! firește că nu Dumitale ori mie... Muscalului... Doi vineți superbi... roate galbene cu cauciuc...

A! cauciucul! mai ales pe pavajul ăsta nou de lemn și de asfalt și pe șoseaua bătută cu mașina...

— *Quelle volupté, ma chère!*

Și... sboară!

25

* * *

« Sboară, sboară, păsărică! sboară, cât ești tinerică! » zice poetul, uitându-se lung după trăsura în care, sub umbreluța azurie, se vede sclipind părul cel blond și ceafa cu puf de piersică... (Ați observat, desigur, că 'n anul ăsta se poartă foarte mult blondul).

— D-ta zâmbești, zice economistul sever. Dumitale îți place asta; aprobi luxul acesta nebunesc, din care are să rezulte ruina societății noastre... Dar ne ducem la faliment, domnule!

— Te rog, domnule, zic eu...

— Dacă dindărătul acestui lux, (mă întrerupe un moralist) ne-ar pândi numai ruina materială, falimentul, încă

n'ar fi o nenorocire destul de mare. Nenorocirea cea mai mare care ne pândește este decăderea socială, insanitatea, pierderea bușolei morale... Măine, poimăine, nebulnia luxului va împinge pe micul împiegat să falsifice scripte, pe frumoasa blondă să...

— Mă rog, domnule, n'ai dreptul să bănuiești... Cum? pentru o plăcere inocentă, pe care ți-o poți explica prin...

— Nu ți-o poți explica, îmi zice un filosof, decât prin mania reprezentării...

10 — Nu 'nțeleg, zic eu.

— Mania reprezentării se numește acea pornire foarte comună la oameni...

— Mă rog, întrerup eu pe filosoful meu, dă-mi voie: poți să mă 'mprumuți cu douăzeci de lei până la 15 ale lunii viitoare? Am mare nevoie.

— Cu plăcere, poftim... Ziceam dar că mania reprezentării...

— Mă iartă, zic eu, îmi explici altădată... mă grăbesc.

— Ei! stai un minut.

20 — Nu pot, e târziu... Mă așteaptă nevasta gătită: i-am promis s'o duc la șosea negreșit... La revedere...

Aha! apilpisiți *trotteurs*:

— *Paidiom, gaspadin!*

DESIDERATE LEGITIME

Urbea Târgul-de-munte, numărând vre-o 3600 de locuitori, vre-o 6 biserici, 4 școale primare și 180 de cârciumi, se află destul de pitoresc așezată pe malul stâng al Dâmbului-sec.

Se chiamă Dâmbul-sec fiindcă, între cele două maluri ripoase, înalte cam de vre-o cincisprezece metri și departe unul de altul la tot cam atâția, nu curge aproape tot anul nici atâta apă câtă ar ajunge rațelor din mahalaua mărginașă să bălăcească pe arșiță. Dar ca o ironie, în pofida numelui ce i-au dat riveranii, Dâmbul-sec se pornește vajnic către sfârșitul primăverii cu valuri posomorâte, și umple vâlceaua și, urlând nebunește, prăvălește la vale buturugi și fel-de-fel de rupturi, și surpă din maluri, și face peste putință să mai treacă dela un mal la altul altcineva decât sburătoarele.

E mare piedică pentru comerțul local; căci capitala districtului se află în partea de dincoace, așa că, dacă s'a pornit odată Dâmbul-sec, nu mai e chip să comunice Târgul-de-munte cu sediul prefecturii, la o distanță de douăzeci și cinci de kilometri, decât ocolind foarte pe departe. Trebuie să meargă omul la vale tot pe cursul Dâmbului-sec, să ajungă, la o distanță de șaizeci de kilometri. Cum am zice, în loc de o poștă, să faci șase; în loc de două ceasuri, douăsprezece.

Ei! dacă ar fi un pod peste Dâmbul-sec!

De aceea, toți cetățenii din Târgul-de-munte, văzând că nenumăratele petițiuni ce au adresat ministerului lucrărilor publice au rămas fără rezultat, se hotărăsc să adreseze, prin reprezentanții lor, Camerelor legiuitoare o

petițiune, rugându-le ca din inițiativă parlamentară să vină cu un proiect de lege prin care Statul să se oblighe a face în sfârșit ceva și pentru Târgul-de-munte, ridicând un pod de piatră peste Dâmbul-sec, dacă nu de piatră
5 măcar de lemn, dar să fie solid.

* * *

Târgul-de-munte numără între cetățenii săi 39 de alegători de colegiul I și 390 de al doilea.

Mai toți au la școlile locale copii, cari termină în anul
10 acesta cursurile primare și cari trebuiesc de acolo să intre în liceu, pentru ca de acolo să intre în facultatea de drept, pentru ca de acolo să intre în Cameră și de acolo în diplomație ori în minister: trebuie să faci copiilor o carieră.

15 E! e greu unui părinte să se despartă de copii așa de fragezi; nu'i vine ușor unei mame să trimită între străini pe copilașul ei dela vârsta de 10—11 anișori.

Să'l bagi în pensionat!

20 Ce educațiune poate căpăta un copil într'un pensionat, unde s'amestecă la un loc cu atâția alții?... și toate ca toate, dar la educațiunea copiilor mamele din Târgul-de-munte țin foarte mult.

25 Dar, în sfârșit, să zicem că s'ar găsi pensionate, în capitala districtului sau la București, convenabile, garantând o excelență educațiune. Cât costă însă?... Cui îi dă mâna, pe vremea aceasta de criză, să plătească atâta, fie chiar alegător de colegiul I?

Ce e prin urmare de făcut?

30 Să se adreseze cetățenii din Târgul-de-munte ministerului instrucțiunii publice, cerând înființarea unui liceu clasic, — dacă nu chiar un liceu clasic, măcar un gimnaziu deocamdată, și peste patru ani adăogarea încă a celor trei clase superioare.

Dar de câte ori nu s'au adresat ministerului!

35 Inalta autoritate școlară a rămas totdeauna surdă la legitimele reclamațiuni ale cetățenilor din Târgul-de-munte.

Nu le rămâne dar altceva de făcut decât să înainteze, prin reprezentanții lor, o petițiune către Camerele legiuitoare rugându-le ca din inițiativă parlamentară să vină cu un proiect de lege prin care Statul să se oblighe a face în sfârșit ceva și pentru Târgul-de-munte, înființându'i un liceu, dacă nu un liceu, măcar un gimnaziu deocamdată, dar să fie clasic.

* * *

Târgul-de-munte am spus că se află la o distanță de o poștă departe de capitala districtului, care este legată cu Bucureștii și cu toate orașele țării prin calea ferată.

Astfel, cetățenii din Târgul-de-munte, ca să se pună în contact cu capitala județului și cu capitala țării, trebuiesc să meargă cu căruța cale de două ceasuri și jumătate.

Asta este un adevărat scandal, mai cu seamă pe vreme rea!

De câte ori nu sunt și ei jinduiți de o plimbare pe un bulevard, de o plimbare la șosea, de operă, de concert!

Dacă ar fi o linie ferată care să-i lege cu capitala județului! Ce viitor ar avea Târgul-de-munte!

De ani de zile, acești cetățeni protestează că urbea lor e lăsată afară din mersul progresului! Sute de alegeri au trecut, cu promisiuni din partea candidaților că nu vor desarma până când legitimele pretențiuni ale Târgului-de-munte nu vor căpăta deplină satisfacere! Odată, în ajunul unor alegeri generale, s'au și arătat în localitate niște ingineri, cari au măsurat, au studiat și au și arătat cetățenilor o schiță de plan pentru construirea liniei salvatoare intereselor și viitorului Târgului-de-munte, ale cărei lucrări trebuiau să înceapă îndată după deschiderea Camerelor, fiindcă, până la votarea creditului necesar la acea lucrare, nu se putea face nimic în lipsă de fonduri disponibile.

Planul era minunat; nu costa decât vre-o trei milioane, dacă se fi așezat gara pe malul drept al Dâmbului-sec, cum hotărâseră inginerii; dacă însă, precum pretindeau cetățenii, s'ar fi așezat gara pe malul stâng, atunci, adăogându-se costul podului, ar fi costat toată lucrarea vre-o trei milioane și un sfert.

Dar, fatalitate! Camerele s'au deschis și s'au închis, și, cu toate protestările Târgului-de-munte, nici pomeneală să înceapă lucrarea liniei.

Plictisiți, cu drept cuvânt, cetățenii alegători de atâta
 5 așteptare și atâta desamăgire, s'au hotărît să înainteze, prin reprezentanții lor, către Camerele legiuitoare o petițiune, rugându-le ca din inițiativa parlamentară să vină cu un proiect de lege prin care Statul se va obliga a face în sfârșit ceva și pentru Târgul-de-munte, construind linia
 10 ferată, dacă nu cu gara pe malul stâng, măcar pe malul drept.

* * *

Pe când se gândesc la acest pas, iată că se împrăștie în lume vestea despre intenția guvernului de a veni, pentru
 15 acoperirea în parte a deficitului bugetar, cu o lege asupra fabricațiunii țuicii, lege care, etc. etc.

Târgul-de-munte este o urbe care lucrează foarte mult cu țuica.

Cetățenii alegători sunt dar cuprinși de panică auzind
 20 despre intențiile guvernului.

Ce e de făcut?

După mature chibzuri, se hotăresc să înainteze, prin reprezentanții lor, la Camerele legiuitoare o petițiune, în care să repete cererea ca din inițiativă parlamentară să
 25 vie cu trei proiecte de lege: 1) pentru podul solid de piatră pe Dâmbul-sec; 2) pentru înființarea unui liceu în Târgul-de-munte; 3) pentru construirea liniei ferate dela această urbe până la capitala districtului, și 4) să stăruiască a se retrage proiectul asupra țuicii, care lovește
 30 interesele cetățenilor alegători din Târgul-de-Munte!

Toate patru — desiderate destul de legitime...

SGOMOT

Pe vremea părinților noștri trăiau oamenii mai mult ca astăzi; sunt exemple destule: cutare a murit la nouăzeci de ani, cutare a ajuns sută, și cutare chiar a 'ntrecut-o.
5 Și nu se pomenea pe atunci nici de atâtea boale, nici de atâția doftori. Așa e, pe de o parte; dar pe de alta, ia să ne gândim câți dintr'o generație ajungeau, nu la adânci bătrânețe, nici la bărbăție, dar măcar la tinerețe. Mureau o sută de copii și scăpa d'abia unul ca să ajungă la tinerețe;
10 din o sută de tineri, unul ajungea la bărbăție, din zece bărbați, unul d'abia pășea pragul bătrânețelor. Care va să zică e cuminte să nu prea lăudăm vremile, nici pe acele trecute, nici pe cele prezente, ba eu cred c'ar fi și mai cuminte să nu le prea lăudăm nici pe cele viitoare.
15

* * *

Erau, și pe vremuri, și boale și doftorii, ca și acuma; ceea ce le lipsea părinților noștri, iar noi am început să avem, și firește o să avem din ce în ce mai multe, sunt
20 mijloacele de întâmpinare a răului și 'mpiedicare a răspândirii lui.

Boale îngrozitoare, contra cărora altădată omul nu mai știa altă armă de luptă decât invocarea cerului sau a infernului — maslul ori descântecul — astăzi le putem birui
25 sigur: dr. Babeș să trăiască! Molime cari pustiau continente întregi fără chip de împotrivire din partea bietei omeniri smintite de groază, «biciuri pe cari cerul par'că le născocise pentru a pedepsi fărădelegile pământului»

se dau azi înapoi neputincioase în fața unei circulări a simpaticului meu amic dr. Obreja.

Științei triumfătoare, omenirea recunoscătoare!...

* * *

5 Și cu toate astea, curios fenomen!...

Oricine se poate întreba: bine, dacă știința poate întâmpina și birui astăzi cauzele morții *fără vreme*, în copilărie, în tinerețe și la bărbăție, pentru ce atât de rar oamenii ajung astăzi la bătrânețe mai înaintate, necum
10 la adânci?

E ușor de răspuns: pentru că astăzi, înainte de bătrânețe înaintate, moartea e *la vreme*.

Altădată oamenii trăiau mai puțini, dar trăiau mai mult; astăzi trăiesc mai mulți, dar trăiesc mai puțin.

15 De unde, putem trage următoarea formulă savantă: longevitatea stă în raport direct cu mortalitatea.

Care să fie cauza acestei aparente anomalii?

Mulți au studiat întrebarea și au dat, după puterile lor, un răspuns mai mult sau mai puțin plausibil.

20 De exemplu.

* * *

Unii zic că nu poate fi aci decât o chestie economică. Pe măsură ce se 'nmulțesc oamenii, lupta pentru traiu devine mai grea; de aci, exces de oboseală, uzură mai
25 repede a energiei: omul de astăzi se trăiește în cinzeci de ani cât se trăia omul de pe vremuri într'o sută, — viață mai scurtă, dar poate mai plină.

Apoi, mașinismul, capitalismul, alcoolismul, etc., etc.

Degenerescența! strigă alții. Omenirea slăbește pe zi
30 ce merge. Armonia anatomică și fiziologică a omului se preschimbă mereu. Unele organe menite să cheltuiască energie capătă putere covârșitoare asupra altora menite să strângă energie și s'o iconomisească: un caz analog cu al bugetelor vecinic soldate cu deficit, osândite a se echilibra
35 vecinic cu împrumuturi. De unde — firească urmare — criză!

— Da, adaogă acești savanți; omul va ajunge cu vremea să aibă ca înfățișare normală înfățișarea caricaturilor regretatului nostru amic Jiquidî: un cap foarte mare pe un trupușor mai mic decât capul... O domnișoară pudică
 5 n'are să-și mai poată acoperi ochii cu mâinile... Așa ochi mari și așa mânușițe mititeluțe!

Și totuși, cu așa capete colosale, omenirea va sfârși prin a fi nebună. Nebunia va fi *odinioară* starea normală a minții omeneste. Planeta noastră va fi un vast balamuc!

10 Biata omenire! După atâta prostie, frumos sfârșit!

În fine, alți înțelepți pretind că scurtimea vieții se datorește numai și numai sistemului democratic, care tinde a egaliza, a nivela pe toți muritorii: să trăiască toți, puțin, dar egal!

15

* * *

Așa zic unii și alții.

Eu sunt de altă părere.

20 Pricina pentru care omul, aibă cea mai solidă cherestea, nu poate ajunge astăzi la o vârstă în adevăr respectabilă este: sgomotul.

Dintru'nceput, vă rog să nu uitați că, relativ cu populația, cazurile de longevitate sunt mai numeroase la sate decât în orașe, și în orașele mici mai numeroase decât în cele mari. Cu cât orașul e mai mare, cu atât longevitatea e mai rară...

25

Sgomotul...

Cu cât omul are mai mulți copii cu atâta 'mbătrânește mai de grabă. De ce?

Invățătorii în genere se prăpădesc de vreme... De ce?...
 30 Sgomotul.

30

Ați observat la moși că de pe la zece dimineața toată lumea e mai mult ori mai puțin beată, și pe urmă, toată ziua, din turtă dulce 'n turtă dulce, ajung seara toți turtă?

De ce? Din băutura toți? Nu! din pricina sgomotului...

35

* * *

București! oraș fără monumente și fără istorie până la istoria monumentală a lui Gion, există oare pe lume vreun loc unde să găsească eu mai mult sgomot decât în sânul tău?

Birji — tramvaie, — tramcare, — fluere — sirene —
 clopoței — clopote — precupeți, — « Universul »! —
 « Epoca »! — « Adevărul » de mâine! — căruțe de nisip
 5 goale în fuga mare — camioane cu șine de fier la pas —
 flașnete — carillonul dela *l'Indépendance* — două muzici
 pe bulevard și una la birt la Cosma — vrăbiile dela palat . . .

Și apoi se tot miră unii că se 'ndesesc cazurile de ne-
 bunie și de sinucidere!

Cum să n'avem clavir la cap!

10 Sfinți Impărați, patronii Bucureștilor, rugați-vă pentru
 noi bucureștenii!

* * *

Dar pentru numele lui Dumnezeu! mintea stă în cap,
 și urechile sunt niște uși deschise ale minții, precum ochii
 15 îi sunt ferestrele; și ferestrele le mai poți închide, că ai
 perdele, dar ușile sunt deschise de perete!

Iată! să ajungi a ferici cu atât mai mult pe cineva cu
 cât are ușile mai dărăpănate, mai în neputință de a func-
 ționa cum se cade!

20 Dacă vedeți pe un bătrân foarte venerabil pe stradele
 Capitalei, să știți că e surd: altfel nu putea ajunge la atâta
 bătrânețe.

Dacă vedeți pe cineva preumblându-se vesel, cu figura
 senină, fără umbră de crispațiune, invidiați-l! . . . e surd,
 25 fericitul!

A trecut de mult vârsta de aur, când alte sunete nu
 erau pe lume decât glasurile naturii generoase, accompa-
 niate de ciobănașul arcadian pe un fluer cu două țevi
 de trestie.

30 De atunci, încet-încet, longevitatea a ajuns tot mai rară;
 ea tinde a dispărea și va dispărea cu desăvârșire . . .

Se va mai întoarce oare?

Da! poate să se mai întoarcă, atunci când omenirea
 va intra în vârsta de cauciuc, atunci când vom avea șine
 35 de cauciuc, roți de cauciuc, potcoave, căruțe, fluere, si-
 rene, clopoței și clopote, tobe și trâmbițe de cauciuc.

Până atunci, ferice de acei ce au urechi de cauciuc!

LEAC DE CRIZĂ

Cu cât se accentuează criza aceasta economică și finanțiară, care ne bântue de atâta vreme fără s'avem speranță a scăpa așa de curând, cu atât mi se lămurește mai bine amintirea lucrurilor de pe vremea războiului din urmă ruso-româno-turc. N'am pretenția să pricep economia politică și, prin urmare, nu voi căuta să fac vreo paralelă între starea actuală economică și starea în care se afla țara noastră până în ajunul marelui războiu. Știu însă că lumea toată se plângea tot așa de amar ca și astăzi de lipsa banilor pe piață. O sumă de negustori mari scrâșneau, văzându-și apropiata cădere; iar cât despre negustorii mici, aceia erau mai leșinați decât muștele apucate pe neașteptate de o toamnă aspră și timpurie — d'abia își mai trăgeau sufletul. Când ajunsese criza în toiul ei și lumea era cuprinsă de ultima desnădejde, iată că se declară războiul. M'am dus la un prieten, băcan mare, la poziție principală în podul Mogoșoaii; îl știam la marginea prăpastiei: faliment sigur în negoț și casele, care erau proprietatea nevestii, ipotecate cu vârf.

— Ai auzit? războiu! îmi zice băcanul cu un ton cu totul altul decât al mâhnirii.

— Atâta ne mai trebuia! nene Matache, îi răspunsei eu. Războiu ne mai trebuia, ca să ne prăpădim de tot.

— Las' că-i bine, adăogă omul cu tonul și mai accentuat, frecându-și palmele cu multă satisfacție. Iei ceva? fac eu cinste.

A făcut cinste și, pe câtă vreme beam un păhăruț de pelin, mi-a ținut o lecție de înaltă economie politică:

— Criza, vezi dumneata, drăguță, este paregzamplu, cum să zic? pardon ca o boală, ca o bubă... coace, coace, mereu; coace pe dedesubt și te prăpădește. Care va să zică, dacă o spargi, te-ai ușurat...

5 Apoi, cu multă nerăbdare:

— Ei! când începe? când începe?

Pe urmă cu mult dor:

— Aah! să-i mai văz odată pe amicii noștri! frații noștri! *nași brat maladet!* că de mult nu i-am mai văzut!

10 Am înțeles îndată cu câtă nerăbdătoare dragoste aștepta neica Matache pe pravoslavnicii noștri amici și, ca să-i fac plăcere, i-am răspuns:

— Apoi, nene Mătache, îi așteptăm; mult-mult peste vreo patru-cinci zile trebuie să-i vedem.

15 — Să te-auză Maica Precista!... Apoi nici nu mai mergea, domnule!... Ne prăpădeam de tot!... Să vezi dumneata ce-o să curgă peste câtăva vreme în Bucureștiul ăsta pârlit: lapte și miere, drăguță!

Mai nainte de cinci zile, primele regimente rusești au
20 apărut; întâi, veneau câte puține, apoi din ce în ce mai multe, până ce, pornind în grămadă mare către Dunăre, au umplut Bucureștii. Și, în adevăr, previziunile băcanului meu s'au izbândit cu vârf și 'ndesat. Sfinte Nicolae! ce ploaie, ce torente binefăcătoare de carboave și de poli
25 asupra țării și capitalei. Ce berechet! ce belșug! Dacă armatele imperiale or fi datorit în parte succesul lor peste Dunăre armatelor noastre românești, nu puțin au datorit
30 acel succes și binecuvântărilor săracimii și sărăciților din țară și din capitală. Averi întregi aproape de pieire au fost salvate; altele s'au făcut din nimic. Firește că așa trebuia să se 'ntâmple. De unde lumea toată sta cu mâi-
nile'n sân, deodată s'a pornit pe o activitate nebunească, imediat și enorm de scump plătită. Un litograf avea numai
35 o biată presă, la care tipărea cărți de vizită, câteva sute pe săptămână. Indată și-a instalat cinci prese și s'a pus să tipărească etichete de băuturi de lux: *Martell, trei stele, Champagne veuve Cliquot, Xeres*, șcl. șcl. Și așa toți lito-
grafii și tipografii. Pe când ei trăgeau etichetele, căruțașii cărau în goană sticle la pimnițele cârciumarilor,

prefăcute în tot atâtea laboratorii pentru prepararea conținutului: mii și sute de brațe nu biruiau să pritocească șampaniile, vinurile, cognacurile și licorurile fine, în vederea cărora lucrau presele.

5 «*Odăi mobilate cu chirie!*».

— Cine n'avea odăi mobilate cu chirie? Familia toată se muta într'o șură, într'o magazie din curte, și odăile le dedeau mobilate muscalilor. Vezi ce politicoasă și ospitalieră populație! Două chichinețe cu câte un pat, o masă,
10 un scaun, un lighian și o lampă — trei, patru, chiar cinci sute de lei pe lună. La drept, nu era mult, fiindcă nu se număra cu francul, ci cu carboava, ori mai bine cu polul: 15, 20, 25 de poli. Și Muscalul galant dedea fără vorbă. Mulți plăteau astăseară pe o lună înainte, și a doua zi
15 dimineată repede-și făceau geamantanul și plecau... Unde? unde porunca împărăția. Cum pleca chiriașul, repede la loc biletul: «Două odăi spațioase mobilate cu luna!». Și iar: 15, 25 de poli. Până seara chichinețele erau închiriate din nou. In cârciume, în birturi de orice
20 mână, în toate localurile publice, un minut nu se oprea deverul.

Intr'un birt francez de cea mai naltă clasă, am văzut cu ochii mei următoarele. Au intrat și s'au așezat la masă un general cu familia. Era tatăl, mama, o fată tânără
25 cu guvernanta și doi băiețandri. După toate aparențele, era o familie foarte distinsă și foarte bogată. Au dejunat după maniera franceză, cu ouă, un fel de bucate, friptură, prăjituri, fructe și brânză; au băut bordeaux și șampanie (cunoșteam etichetele), apoi cafea, cognac și liqueur (asemenea).
30 Socoteala: *quat' cents cinquante francs!* adică pe românește: patru sute cincizeci de franci! A plătit generalul fără să miște măcar din sprânceană, cum am plăti eu sau dumneata 2 lei și 50 la Ienache.

Intr'o seară la Rașca 'n salon, era multă lume. La o
35 masă erau mai mulți ofițeri ruși, cam trecuți. Provocați în adevăr, sau numai porniți de țăfnă, au început să înjure franțuzește pe niște mușterii români dela o altă masă; Români au ripostat, și de aci, după câteva replici violente, s'a încins o bătaie în regulă. Muscalii erau în minoritate;

ba încă unii dela alte mese, înțelegând că n'au dreptate camarazii lor, au intervenit în favoarea Românilor. Totuși bătaia ar fi continuat și desigur ar fi luat proporții primejdioase, dacă un muscal, care intra pe ușă, n'ar fi strigat în gura mare un nume muscălesc foarte greu de 5 ținut minte. Muscalii bătăuși s'au oprit ca prin farmec înlemniți. Asta a impus și Românilor. Toți luptătorii au stat pe loc în picioare. Atunci a intrat, urmat de aghioțanți, un general — era comandantul pieții. S'a așezat și el la o masă, făcând semn ofițerilor să stea fiecare la 10 locurile lor. Atunci ofițerii muscali și românii bătăuși au fraternizat și s'a băut șampanie până la ziuă de peste două mii de franci. Cine a plătit-o, nu trebuie să vă mai spun.

Bucureștii erau acum în culmea prosperității. M'am 15 dus la nenea Matache. L-am găsit foarte vesel.

— Ai avut dreptate, neică Matache...

— Așa-i că s'a spart buba, drăguță? Ii știam cu leacul ei.

Zic:

— Da, neică Matache, dar eu nu-i credeam pe muscali 20 așa galanți...

— E împărăție mare, drăguță; nu-ți spuneam eu?

În acel moment, iată că se opresc din goană trei cazaci călări, un ofițer și doi soldați. Nenea Matache și-a compus numaidcât surâsul oficial, plin de grație. Ofițerul a descălecat, a dat calul unui soldat și a suit treptele în prăvălie. 25 Era un băiat foarte frumos și foarte distins; o figură blândă și veselă; se vedea că venise în fugă de departe și-i era de grabă să meargă și mai departe. Iată ce a târguit. A băut un cognac și a gustat un sandwich cu icre. A dat o jumătate de oca de rachiu la oamenii lui, câte o jimblă și o bucată de 30 brânză de burduf, cam tot de o jumătate de oca. Atât. A scos punga și a trântit un pol de aur pe tejghea. Nenea Matache a luat polul și i-a dat cazacului restul o jumătate de rublă. Cazacul a salutat, s'a suit pe cal și a pornit 35 în trap mare către miazăzi. Nenea Matache a văzut ce ochi mari făceam și, om deștept, a înțeles că mi se păruse socoteala prea-prea.

— Vezi d-ta, drăguță, zice, ce e și cu războiul ăsta! Văzuși bietul băiat! om tânăr și de familie! cum îl trimete

împăratul să-l prăpădească păgânii, pentru ca să ne apere pe noi creștinii! E lucru mare, drăguță!

— Da încă, zic eu, până la păgâni...

Nenea Matache a zâmbit cu mult înțeles:

5 — Lasă, zice, drăguță; sunt frații noștri. Cu atâta s'aleg și ei, cu ce cheltuesc pe la noi; căci cine știe câți se mai întorc înapoi!

10 O lacrimă de compătimire pentru soldații împărătești și de recunoștință pentru Țarul liberator încolți în ochiul lui nenea Matache. În vremea aceasta, începu să treacă între garzi călări și pihotă sute de căruțe încărcate cu niște lădițe, foarte grele de sigur, deoarece în fiecare căruță erau numai câte două. Erau bani — carboave și poli imperiali! Nu ne venea să ne credem ochilor.

15 — Uite, drăguță, uite! Bre! ce va să zică puterea împărătească, drăguță!

* * *

L-am întâlnit zilele astea pe negustorul meu, foarte opărit.

20 — Ei? neică Matache, ce zici de criza asta?

— E lucru mare, drăguță! Așa ceva nu s'a pomenit de dinaintea războiului.

— Iți mai aduci aminte?

25 — Frumoase vremuri!... nu mai apucăm noi așa vremuri frumoase, drăguță!

— Și nu se vede, zic eu, nicio scăpare, niciun leac... doar poate recolta.

— Ce recoltă! drăguță, răspunde oftând negustorul...

30 Ii știu eu leacul crizei; dar acu nu prea sunt semne... Văz că fratele nostru nu mai vrea să dea pe la noi; se duce la Țarigrad prin altă parte... O fi supărat pe noi.

INTELECTUALII

Intellectualii! Iată un soi prețios de cetățeni, de lipsa căruia patria noastră nu se poate plânge. Slavă Domnului! avem destui.

5 Odinioară, intelectualii, mult mai puțini la număr ca astăzi, formau un fel de sectă, care respingea sistematic orice contact cu profanii. Sediul acestei prețioase secte era la cafeneaua Brofft, — singura rimă posibilă la *moft*, —
10 acuma se află Luvrul de București. Acolo — precum odinioară muzele în Parnas — se adunau intelectualii spre a-și împărtăși înaltele cugetări și inspirațiuni, gustând un fel de ambrozie, compusă din puțin lapte, puțin « jvarț » și puțin zahăr, și numită în limba vulgară « capuțin ». De
15 aceea, profanii invidioși, cari nu erau admiși să se apropie de intelectuali, i-au poreclit pe aceștia: « capuținiști », de unde, apoi, orice desbatere prea mult prelungită despre lucruri ideale, despre înalte chestiuni de artă, litere, științe, s'a numit « capuținism ». Aceea a fost prima pe-
20 rioadă, cum am zice perioada eroică, a « capuținismului » și « capuținiștilor ».

Cafeneaua Brofft, poate tocmai din cauza mândriei excesive a intelectualilor, a început să-și piarză încetul cu încetul clienții, cari consumau altceva decât « capuțin ».
25 Ar fi lucru oarecum explicabil: omul inferior se găsește foarte strâmtorat într'o atmosferă prea înaltă. Ce să caute un biet mojić de rând acolo unde se strâng persoane de elită?... Din pricina intelectualilor, sau din altă pricină, puțin importă, cafeneaua Brofft, mergând din ce în ce
30 mai slab, a trebuit până la urmă să se desființeze. Dar

intelectualii nu puteau rămânea pe drumuri; trebuiau deci să-și caute un nou sediu numaidecât... Atâtea chestiuni arzătoare de estetică, de filosofie, mai știu eu de ce! reclamau soluțiuni urgente. « Capuțiștiții » își aleseseră un local mult mai frumos și mai confortabil decât cel vechiu; își strămutară sediul la Fialcowsky, cafenea-cofetărie celebră, mai ales pentru beltelele ei.

Aci, — lucru foarte ciudat! și care nu s'ar putea explica decât prin teoria evoluțiunii, — aci s'a făcut o schimbare însemnată în moravurile intelectualilor. De unde, la Brofft, erau foarte exclusivi și din cale afară discreți, discutând pe șoptite, așa ca să nu le poată profanii auzi înaltele înțelepciuni — la noul sediu, începură să primească alături cu ei, deocamdată la mese învecinate, apoi chiar la masa lor proprie, mușterii cari nu luau « capuțin », oameni cu totul nedemni de a se numi intelectuali. Apoi, debaterile « capuținiste » începură să se facă în gura mare, așa că toată lumea profană de cafenea și cofetărie, ba, vara chiar din piața Teatrului, le putea auzi perfect. Dar dacă zic că lumea profană le putea auzi, asta nu înseamnă că le și putea pricepe. Numai aleșii le-au putut pricepe, și asta a făcut un mare bine public: încet-încet, și din ce în ce mai numeroși, începură să iasă din rândurile lor, o sumă însemnată de tineri a căror vocațiune era să fie intelectuali. Până aci, nu se știuseră număra, neavând un semnal de raliere, o eclesie. Aceasta a fost perioada clasică a intelectualilor.

În curând, potrivit principiului evoluțiunii, eclesia a numărat așa de mulți adepți, încât Fialcowsky nu i-a mai putut încăpea și ei au pornit care încotro să propăvăduiască... Azi, mai mult ca totdeauna, la noi mai mult decât ori unde, intelectualii sunt, am putea zice, inspiratorii, diriguitorii opiniei publice, mai ales când e vorba de mișcarea « culturală ». Ei fac ploae și vreme bună, ei tarifează prețurile succeselor și decernă laurii, ei condamnă, îngăduie sau încununează — în literatură, în teatru, în arte, în știință, în fine în tot: ei! ei, intelectualii!

Aceste exemplare de lux ale omenirii mișună astăzi prin toate unghiurile publice. Lipsiți cu desăvârșire de

vreo falsă fudulie, intelectualii intră în toate localurile de consumație și se amestecă bucuros cu toți comunii muritori... Asta e o tactică iesuitică, așa crez eu; căci, pentru a renunța acești aleși la mândria lor legitimă și a se apleca așa cu dinadinsul la contactul nostru, trebuie că au un scop și acela desigur nu poate fi altul decât luminarea maselor ignorante.

Odată cu eșirea dela Fialcowsky, care numai decît s'a desființat și el ca și Brofft, eclezia « capuținistă » a trecut din perioada clasică în perioada politică: dela revelațiune la apostolat. Iată-i... La orice masă dela berării, birturi, cafenele, dacă sunt trei mușterii, unul desigur este un intelectual. Ce face el, omul ales, alături cu cei doi profani? Iși îndeplinește misiunea: propagă, luminează, vulgarizează. Sunt chelneri cari, după câte au prins pe apucate din desbaterile și conferențele intelectualilor, pot face marț pe un profesor de universitate, mai ales dacă l-or lua repede.

Dar mai la urmă, o să mă'ntrebi dumneata:

— Bine, după câte mi-ai scris aci, cam înțeleg eu ce sunt intelectualii; dar atâta nu mi-e de ajuns; aș voi să-mi dai o definițiune mai scurtă și mai limpede; să-mi spui deslușit: ce este un intelectual?

— Bucuros, răspund eu; iată:

Omul care desprețuește orice ocupație de imediată utilitate și pentru el și pentru lume și se dedă la nobila profesiune de gânditor — se numește un *intelectual*. Sunt mii și mii de unelte în lume: glonț și năvod, plug și sapă, teslă și rândeă, ciocan și nicovală, cot și terezii — cine le mai știe pe toate? un întreg arsenal inchizitorial! fără acesta omenirea n'ar putea stoarce binele ei din sânul naturii, din sânul mamei crude, care mai totdeauna trebuie apucată strâns în clește, canonică, bătută până la sânge, ca să-ți dea o picătură de lapte. Ei!... Intelectualul e prea blând fiu ca să-și maltrateze cumva mama. Mâna lui, care n'are altă menire decît să treacă ușor pe frunte-i, s'ar murdări la atingerea vreuneia dintre uneltele de tortură. Intelectualul a venit în existența terestră înarmat cu o unealtă mult mai nobilă, o zestre divină: *gândirea!*

Acu... deștept ori ba, spiritual ori nerod, cu scaun la minte ori lovit cu leuca — astea sunt întrebări absolut indiferente; e destul că poate zice cu toată siguranța:
« Eu?... Eu sunt un intelectual! ».

[FRAGMENTE]

Sunt oameni cari gândesc că a vorbi cu bun simț și cu pricepere despre lucruri umile, bunăoară despre cestiuni de viață practică, este o înjosire a spiritului omenesc, și că, din contră, pentru spiritul omenesc este o onoare a debita prostii despre cestiuni înalte.

Eu gândesc altfel, adică tocmai dimpotrivă.

Eu, care am fost și birtaș la gara din Buzău, pricep, de exemplu, că cestiunea hranei de toate zilele, mai cu seamă pentru un om cu copii, este o cestiune vrednică de toată atenția, și că societatea noastră românească suferă în privința aceasta de multe neajunsuri. Vroi dar să spun ce gândesc despre bucătărie și bucătărese.

Un sec crede că m'am înjosit cu asta. De ce? Pentru că nu m'apuc să desbat ca dânsul, fără să le pricep de loc, asupra cestiunilor de înaltă cultură, pentru cari știu bine că aș avea, ca și el, mai puțină competență de cât un bou bătrân pentru alergările Jockey-Clubului.

Nu. Ocupe-se dumnealui de cestiunile înalte, eu voi să desbat asupra întrebării: este sau nu bucătăreasa mea, a dunitale, a noastră a tuturor, vrednică de misiunea ei?

Dintru'nceput trebuie să spun, cu părere de rău: nu! nu e vrednică.

25

* * *

Dumnezeu să mă ferească de șovinism și de brașovinism!

Dacă șovinismul este caricatura patriotismului, brașovinismul este caricatura românismului.

Când ar fi să dau vreo povață unui tânăr român, iată pe care i-aș da-o:

« Tinere, să-ți fie patria scumpă și sfântă ca și mama ta! S'o iubești și s'o respectezi din adâncul sufletului tău! De dragostea și de respectul tău pentru ea să nu faci vreodată reclamă și paradă. Ba, ai dreptul și datoria să urăști, să lovești, să sfărâmi pe acei frați ai tăi ticăloși, cari, în loc s'o iubească și s'o respecteze ca pe o mamă cuminte, onestă și severă, o curtează, o măgulesc și o exaltează ca pe o bătrână cochetă, nebună bună de tocat! ».

Atât despre patrie — și sper că'n tot ce am scris nu se va găsi despre frumoasa și generoasa mamă vreo altă tiradă.

*
*
*

15 Nu! nu sunt șovinist, și ura de rasă nu a putut vreodată încolți în sufletul meu. Dar trebuie să mă ridic odată cu toată puterea contra Ungariei și poporului maghiar!

Acolo este izvorul unui mare rău ce ne bântue... De peste Carpați ne vin bucătărele cari fără omenie ne exploatează pe noi, părinții de familie, ne supără, ne îmbătrânesc fără vreme și ofticează pe cocoanele și soacrele noastre, și fără milă ne ruinează sistemul digestiv al moștenitorilor noștri. În nici o țară civilizată din lume nu se consumă atâta sinamichie pentru copii. Care cooană o întrebi: « Da ce a avut Gogușor al dumitale? »

25 îți răspunde: « Mersi! a avut deranj la stomac! ».

Să fie oare o manoperă politică? Să meargă Maghiarii cu ura lor seculară contra noastră până acolo? Bănuesc; nu pot fi sigur. Dar ceea ce e vădit lucru e că toate aceste misionare ale papricașului și sosului de făină prăjită 'n osânză de rămător lucrează, după o sistemă urmărită cu

30 persistență, la distrugerea Românilor.

Ia să examinăm lucrul mai de aproape.

*
*
*

35 O bucătăreasă maghiară la o modestă casă română din capitală câștigă:

30 de lei pe lună leafă;

20 de bani pe zi, tain, fac 6 lei pe lună;

are odae bună de locuit, încălzitul, luminatul, spălatul, toate astea să facă măcar 20 de lei pe lună, cum sunt toate scumpe'n București;

5 are hrană din destul, ea, și mai oprește ale mai bune bucățele de carne și ficăței delă pui pentru *borbat*, care vine seara să doarmă la căldurică; hrana a o pereche de maghiari, care va să zică, ar face barem 45 lei pe lună;

10 mai ciupește și delă coșniță măcar o băncuță pe zi, adică pe lună 15 lei;

Ia să facem acuma totalul: $30+6+20+45+15=116$; care va să zică, una mie și aproape patru sute de lei pe an. Colosal! Aproape cât o artistă delă opera română!

15 Și în schimb?

* * *

Vine stăpânul acasă delă daraveri și, flămând, se așează cu familia la masă.

Ciorba!

20 Toate lingurile încep să lucreze; dar la prima sorbitură, toate fețele se strâmbă.

— Iar apă chioară! păcatoasa! zice soacra indignată.

— Du-o îndărăt, zice ginerele aspru, și spune-i că al'dată i-o torn în cap, mizerabila!

25 — Adu bamele! comandă cucoana...

Bamele! Copiilor le plac bamele cu pui. Acu e rândul furculițelor.

— Uite, trăzni-o-ar Dumnezeu! cum le-a terciuit! uite cum a sdrențuit frumusețea aia de pui! Bătu-te-ar Maica-precista!...

— Unde sunt ficăței?

Și toate furculițele sondează marmelada de bame: nici-un ficățel!

35 — Nu mâncați! sbiară stăpânul, care a gustat din marmeladă. Nu mâncați! are gust de coclit! vă otrăviți!

Și pe câtă vreme bieții copii se'ndoapă cu pâine, cucoana ginerelui zice tristă:

— Adu biftecul!

(In familiile mai bune, la friptură se zice biftec, și coada vacii friptă pe clește tot biftec se chiamă).

Aha! biftecul...

Cucoana soacra ascute cuțitul. Aș!

5 — L-a ars!

Atunci începe potopul de încriminări: domnul acuză pe cocoane că nu se ocupă destul cu menajul; cocoanele-l acuză pe domnul că nu e destul de sever cu slugile... Ginerile scapă o vorbă groasă, soacra se scoală indignată
10 dela masă drăcuind pe șoangherița, și fiică-sa cu copiii încep să plângă:

— Masă e asta, ori otravă?

Atunci, domnul ia farfuria cu biftecul carbonizat și merge încrunțat la bucătărie:

15 — Madamo! biftec e ăsta! bagă-ți-l în ochi!...

Apoi, după ce trănțește farfuria:

— ...Și altă dată să știi că-ți trag palme, mă 'nțelegi!

— *Apo, ala nu slobod la domnu!* răspunde, cu toată
dignitatea maghiară, bucătăreasa.

20 Se 'nțelege; omul, cât de iritat, nu uită că trebuie evitată cu prudență orice complicație internațională.

Toată lumea se pune iar la masă cu multă gravitate și, fără a mai schimba o vorbă, o răzbește în telemea cu struguri. Foarte bună mâncare, telemea cu struguri, și
25 sănătoasă: telemea fără struguri ar fi prea grea; struguri fără telemea, prea ușori.

* * *

Tatăl de familie supărat se culcă și se gândește serios, — la ce? la neajunsurile culturii noastre publice:

30 De ce n'avem odată curajul să ne emancipăm de străini? De ce, pe lângă atâtea școale de științe și de arte înalte, pe lângă atâtea Universități și Conservatorii de muzică și declamațiune, să n'avem și o școală de bucătăre-se cu o direcțiune curat națională? Dacă ar fi fost
35 româncă, mizerabila! cum i-aș fi tras cu biftecu 'n cap!

* * *

Când termin rândurile aceste dureroase, primesc, dela un vechi prieten, o scrisoare plină de parapon.

Bietul bătrân! Iacă un prototip de *tombateră* demodată, care mă 'ndoesc să fi fost vreodată la modă: căci,
5 de tânăr, de când îl cunosc, a avut ca și acum, spiritul foarte mălăeț.

Ca orice român, mai ales mălăeț, a 'ncercat, firește, și el, toată viața, să colaboreze la ieftinul progres al scumpei sale României, — să lucreze și el în așa numitul
10 «ogor al culturii naționale!». Dar, de câte ori a asudat și găfâit, i-a ieșit înainte un sceptic, un om care nu este așa de naiv ca să lucreze un ogor fără siguranță că acesta-i va da rod potrivit osteneții.

Scepticul s'a uitat la obosita nulitate cu un zâmbet
15 de milă prefăcută și — ca răutăciosul sufler, care părăsește în îngăimeală pe un actor și prost și surd și cu rolul neînvățat — i-a șoptit, dând din umeri:

— Ogor ingrât! vană laboare!

Iai lumea toată, cuminte, a clătinat din cap, adică:
20 așa e, are dreptate scepticul.

Zâmbetul acestuia și mai ales aprobarea opiniei publice, umplu cu amar sufletul gol al bătrânului meu. Mâhnit, el gândește, ca acum o jumătate de veac, și astăzi, că a perfora cu 'mpunsături de condei gogoșile umflate
25 ale secăturilor intelectuale, a trata cu ușurință pe xenamorasii cu greutate, a nu lua în serios pe toate budalalele literelor și artelor române — sunt niște crime de înaltă trădare a patriei, a națiunii, a... mai știu eu ce, sacru și inviolabil.

30 Se pune deci să-mi scrie în consecuență.

Sfântă Retorică! In ce proză năclăită, în loc de pieptănată, izbucnește indignarea lui patriotică înotriva acelor spirite cari nu-i seamănă, cari nu respectă nimic, zeflemisesc tot, veștejesc, întinează, distrug tot ce e românesc!
35 — se 'nțelege că în «tot ce e românesc» intră mai ales și rânceda lui pomadă.

Auzi dumneata!... Moftul român!... Să pui sfântul calificativ român lângă moft!... A! scepticismul! O! nenorocită școală!

Și când te gândești că, sub barba venerabilă a ilustrului meu român, oamenii acestei nenorocite școale, acești rău făcători ai națiunii, au câte odată chiar succes.!

— A!... zice tombatera cu amărăciune... Succes ușor!

Acu nu știi ce să fac? să-i răspund ori să nu-l mai mâhnesc? Am să-i răspund odată pentru totdeauna, ca să-l mângâi. Iată:

« Ilustrul meu amic,

10 « Să ne punem împotriva voinței lui Dumnezeu — ar fi nebunie. Nu vezi dumneata că la tot ce viază e o nepătrunsă chestie de semânță? Dovleacul mălăeț, la cuptor, are succes — ușor, ce e drept, însă îl are; dar stoarcă-se cât s'o stoarce să facă limonadă, n'are să-l aibă niciodată.

15 « Dumneata nu ești încă așa de bătrân în cât să-ți pierzi toată speranța. Încearcă și dumneata odată să ai un succes ușor. Dacă n'ai avut până acum nici unul, de! trebuie să mărturisești că și dumneata ești puțin de vină: ai umblat totdeauna după succese prea grele pentru pu-

20 terile și felul dumitale ».

3 Filol
MĂJERS
DIN
CERIT

[COMETA FALB]

Ziua de 1 Noemvrie a trecut, din norocire, ca toate zilele.

5 Sinistra proorocire astronomică a renumitului geolog austriac nu s'a izbândit: Falb propune și Dumnezeu dispune.

Atât mai bine!

Acu, că ni-i spiritul mai limpede și inima mai liniștită, aș putea face o prinsoare:

10 Dintre câți știau de spusa lui Falb, dela cel mai din urmă poltron până la cel mai hotărît disprețuitor al morții, niciun om în toate mințile n'a fost, la apropierea ceasului, cu desăvârșire lipsit de grije; dacă nu de grije, măcar de un neastâmpăr neplăcut; dacă nici de asta, măcar de o
15 netălmăcită și furnicătoare nerăbdare.

* * *

Cam cu vreo săptămână înainte de ziua fatală, am cetit cu sfințenie toate gazetele, urmărind numai și numai știrile despre sfârșitul lumii.

20 Notițele, reportajurile și interviewurile ziarelor în privința tristului sfârșit al planetei nu mi-erău însă de ajuns. Imi trebuia ceva mai pe larg.

Să spun însă în treacăt ce lucru ciudat se petrecea în spiritul meu: pe de o parte căutam cu dinadinsul să
25 găsec păreri savante cari să tăgăduiască posibilitatea cataclismului; iar pe de altă parte, și mai cu dinadinsul dădeam crezământ părerilor cari înclinău a confirma prevederile lui Falb.

Imi plăceau cele dintâi; dar cele de-al doilea mă stăpâneau.

Am zis că-mi trebuia ceva mai larg decât fugitivele note ale ziarelor. Am alergat dar la Enciclopedii.

5

* * *

Inarmat cu date pozitive și cu nume în orice caz mai ilustre decât al domnului Falb (Seneca, Newton, Kepler, Herschell, pater Secchi, Faye, etc.), am pornit să îndeplinesc o nobilă misiune; am alergat să'mbărbătez sufletele clătinate, mințile aiurite de apropierea dezastrului haotic.

Credeam în ce spuneam? — Nu știu.

Credeau acei ce m'ascultau? — Nu crez.

Și cu toate astea, ce limpede expunere, ce argumentare fără greș!

Intâi, partea istorică...

Seneca cel dintâi expune într'un chip magistral cunoștințele străvechilor Chaldei asupra cometelor, și, din spusele lui, se vede că noi modernii nu știm, în privința acestor stele rătăcitoare, cu mult mai mult decât știau Chaldeii.

Da, dar în orice caz știm mai mult.

* * *

De exemplu, știm că o cometă este un corp care descrie împrejurul soarelui o elipsă extraordinar de lunguiață, a cărei linie o calculează astronomii exact, afară de cazurile când cometa își schimbă mersul, ceea ce se întâmplă foarte adesea.

Mai știm — și asta trebuie să ne umple de bucurie — că materia din care se compune o cometă este de o consistență necunoscută pe globul nostru, și adică: pe pământ, materia se prezintă sensurilor noastre în trei moduri, solidă, lichidă și gazoasă; materia cometei nu este în niciunul din aceste trei moduri. Dacă ar fi măcar gazoasă, cum volumul ei este gigantic, n'ar putea fi așa de transparentă; în orice caz, prin volumul ei luminos, n'ar putea

35

traversa nefrânte raze străine ei. Dar cu toate astea, se știe că chiar prin sâmburele cometei, dar-mi-te prin coada ei, se văd perfect, și tot în poziția lor normală, stele cât de mici.

5

* * *

Iată ce spune celebrul Faye:

« In comete materia este subțiată până la un punct de care nicio substanță de pe pământ nu ne poate da vreo idee ».

10 Apoi, în privința efectelor mecanice ale unei întâmplătoare ciocniri între pământ și o cometă, același mare savant spune:

« Cea mai slabă pânză de păianjen ar opune mai multă rezistență unui glonț de pușcă ».

15 Adică, adăogam eu, glonțul de pușcă e pământul și cometa pânza cea mai slabă de păianjen.

Toți astronomii serioși afirmă că fiind dată micimea corpurilor cerești față cu nemărginirea, după toate calculele de probabilități, din 281 de milioane de ori numai
20 odată s'ar putea întâlni două dintre acele corpuri... și poate nici atunci, adăogam eu.

Dar alta, și mai și: eminentul astronom Lœwy spune că în ziua de 16 (28) Iunie 1861, pământul a chiar trecut prin coada unci comete.

25

* * *

Dar un fenomen și mai îmbucurător!

S'a văzut o cometă care a mers câtva timp pe cer și deodată, într'o seară, astronomii și chiar oamenii comuni, cu ochii nearmați, au văzut-o despărțită în două: două
30 comete la fel, cari au început să se despartă încet, și tot așa și iar așa, până s'au depărtat una de alta ca dela pământ la cer, și au dispărut în haosul fără fund, apucând fiecare pe deosebite cărări — așa că am putea zice aproape cu siguranță cum că n'au să se mai lipească la loc cât
35 lumea.

Ei! cum ne putem explica fenomenul acesta?

Foarte lesne. Ușuratică stea cu coadă a trecut peste o planetă: aceasta n'a pățit nimic, și stând țeapănă a

forțat pe cometă să se despartă 'n două. Atât mai rău pentru cometă! De ce nu ia seama pe unde umblă!

...Vezi dumneata, cititorule, cum face omul de frică și glume!

5

* * *

Și pentru a sfârși, aveam argumentul zdrobitor — celebra afirmație a genialului Newton:

« Cea mai mare cometă, fie mare cât dela soare la Saturn, dacă o strâng până a-i da consistența aerului nostru, o pot vâri într'un degetar! ».

Iar nu mai puțin minunatul Herschell zice:

« Coadă întreagă a unei comete poate că nu-i mai grea decât câteva dramuri ».

Cu cât îmbărbătam pe alții, cu atâta, parcă, mă 'mbărbătam și eu.

Intr'o dimineață însă, n'apucasem să arunc bine unui prieten îngrijat afirmațiile celor două genii, și pusei mâna pe « Universul », să vedem ce mai nou în Africa...

Când colo, o depeșe din America:

20 Cometa!

Cometa... a apărut! Se vede cu ochii liberi în America de Sud!

Monstrul însărcinat cu executarea pământului osândit s'a arătat la poarta cerului nostru!

25

* * *

S'a isprăvit! S'a dus toată Enciclopedia!

Intr'o clipă am uitat pe toți savanții eminenti, iluștri, geniali, pe toți astronomii serioși, și mi-am adus aminte de uitatul cosmolog Maupertuis, care, gândindu-se la căldura ce trebuc să o capete cometele în apropiere de soare, zicea cu emfază:

« Căldura aceea ar prefăce pământul în cenușe ori într'un bulgăr de sticlă; numai coada cometei ar înneca globul nostru în valuri aprinse și ar nimici pe toți locuitorii lui. Tot așa vedem pierind un popor de furnici asupra cărora plugarul varsă apă fiartă în clocote ».

35

Dela depeșa din Valparaiso, n'a mai fost chip să-mi
 continuu misiunea mea: n'am mai putut îmbărbăta pe
 nimini, și nimini și nimic nu m'a mai putut îmbărbăta.

* * *

5 Lungă a fost ziua de 1 Noemvrie!
 Dar în sfârșit... Sinistra proorocie nu s'a 'ndeplinit.
 Atât mai bine!

N'a fost voința Domnului să se prăpădească bunătate
 de planetă, care suferă, fără să geamă, greutatea atâtor
 10 păcate și atâtor prostii.

Tatăl ceresc n'a voit nici de astă dată peirea noastră,
 a greșitei vecinic și vecinic nepocăitei omeniri.

Cum s'ar fi plecat ea să-și pună mintea cu niște ne-
 mernici ca noi?

15 Cum s'ar fi îndurat el să lase o cometă vagabondă să
 răstoarne atâtea statornice și mărețe temple, pe care
 omenirea cu trudă de veacuri le-a ridicat lui, spre a-l
 slăvi pre el? atâtea locașuri sfinte, unde adesea îl rugăm
 așa de frumos să ne ajute cu puterea lui nemărginită
 20 a 'ndeplini fapte, ce el, anume sub pedeapsa pierzării
 sufletului nostru, ne-a oprit să săvârșim?

El a poruncit cometei uriașe, care venea val-vârtej
 asupra piticului nostru glob, să se abată din cale, și co-
 meta s'a supus, ba încă așa de ascultătoare, încât, pare-
 25 mi-se că nici n'o s'o mai vedem cât de departe.

S'a dus să sperie, de pe alte ceruri, pe muritorii altor
 planete; să le aducă de aproape aminte, cum ne-a adus
 și nouă, întâi de puterea și apoi de bunătatea Celui întru
 toate fără de margini.

30 Ducă-se până dincolo de granițele stăpânirii soarelui,
 că slavă Domnului! are loc destul.

LA MONZA

Prea-înțeleptul Macchiavelli, acu patru veacuri trecute, visând o Italie unită, dedea magnificului Laurentiu de Medici povețe asupra artei de a governa popoarele —
5 luminoase povețe, cari vor străluci de-a-pururi ca un monument ne 'ntrecut de gândire omenească.

Toate le putea învăța Laurent delu ilustrul secretar florentin — cum să împace și să fericească pe supuși, cum să birue sau să dejoace pe vrăjmași, cum să-și apere
10 coroana, făcându-se iubit și temut și de unii și de alții — toate, afară de una: cum să-și apere viața de mâna ucigașă.

Coroana poate fi apărută totdeauna — capul, nu.

Căci — zice genialul secretar — îți număr toate cauzele cari te pot face să pierzi coroana și-ți arăt toate
15 mijloacele cu cari să ți-o păstrezi; dar cine ar putea ști unde stă ascunsă, și cum, și când are să se ridice din umbră acea mână, ca să lovească victima încoronată?

Povețele nemuritoare ale aceluia care, acum patru
20 veacuri, visa o patrie italiană unitară, le-a urmat al doilea rege al Italiei mari, magnanimul Umberto, le-a urmat — numai pe jumătate.

El a fost totdeauna generos, pe câtă vreme Macchiavelli povățuește cu dinadinsul pe prinț să fie generos
25 cât mai rar se poate, și, oricând va fi, să fie cu din ale altuia, nu cu din ale sale proprii.

El a voit să se facă numai iubit; temut — n'a voit niciodată să fie, deși Macchiavelli cu dinadinsul îi spunea

că, dacă se face prințul iubit, nu strică, dar trebuie absolut să se facă temut; căci iubirea ți-o dă supușii de dragul tău, iar temerea ți-o poartă de dragul picii lor.

* * *

5 Și iată fatalitatea istorică.

Cu acela căruia, după bunu-i suflet și după inima lui generoasă, nu i-a venit s'asculte de povața întreagă a învățătorului, netrebuindu-i decât iubirea poporului — cu acela a trebuit să se izbândească grozava rezervă: 10 coroana, te pot învăța să ți-o aperi; capul, nu.

Și unde a trebuit să cază iubitul poporului victimă a unei mâni ucigașe?

La Monza — acolo unde s'a păstrat în tezaurul mânăstirii atâta vreme străvechea coroană de fier, coroană 15 făcută, după porunca unei regine lombarde, acun treisprezece veacuri, din unul dintre piroanele cu cari a fost ținut pe cruce Domnul nostru Isus Christos — coroană purtată pe rând, în decursul sbuciumatei istorii a peninsulei, de Carol-Quintu, de Napoleon I, și reîntoarsă în 20 fine iarăși regelui Italiei.

* * *

Are o istorie întregă această faimoasă coroană de fier a Italiei.

E prea interesantă acea istorie ca să n'o dau aci, 25 împrumutată, se 'nțelege, *tale quale*, din marca Enciclopedie a lui Larousse.

Iată.

Tendelinda, rămânând văduvă de soțul ei Autaris, regele Longobarzilor, s'a măritat a două oară după Agilulf, 30 ducele Turinului. Atunci, la anul 594, a pus să-i facă o coroană, pe care vrea s'o dăruiască noului său soț.

Coroana era compusă dintr'un cerc de fier acoperit cu lame de aur; căci fără cuvânt au susținut mulți istorici că era de aur curat. Autorii contimporani, cari au lăsat 35 scrieri asupra acestei cestiuni, afirmă că era făcută din fier și aur într'adins, spre a face să 'nțeleagă pe cel ce o

va purta că o coroană este o greutate a cărei incomoditate este ascunsă sub o amăgitoare strălucire.

Tradiția spune, în afară de asta, că fierul din năuntru
5 coroanei este topit dintr'un piron cu care s'a țintuit pe
cruce Mântuitorul.

După moartea lui Agilulf, coroana a fost depusă în
tezaurul mănăstirii din Monza, lângă Milan; apoi a trecut
pe capul lui Carolmagnu când a fost uns ca rege al Longo-
barzilor în 774. În 1452, coroana a fost dusă la Roma
10 pentru încoronarea lui Frederic IV, și în 1530, la Bolonia,
pentru încoronarea lui Carol Quintu.

În fine, la 1805, împăratul Napoleon I alipi la Milan,
în prezența tuturor corpurilor Statului, trimișilor puterilor
aliatate și numeroșilor dignitari ai curții franceze, coroana
15 Italiei la coroana Franței, și, cu această ocazie, repeți
cuvintele spuse de cel d'întâi care purtase coroana de fier:

« Dumnezeu mi-a dat-o, păzească-se oricine de a o
atinge! ».

Lombardia recăzând sub jugul Austriei în urma eve-
20 nimentelor politice, coroana de fier a fost readusă la Mi-
lan, pentru a recădea în fine în puterea regelui Italiei.

*
*
*

Un om bun și blând, generos, incapabil de o faptă
neomenoasă, ca tot omul cu conștiința goală de cea mai
25 slabă umbră de mustrare.

Este un erou pe lângă aceasta: în războiu, a știut să
apere cu toată vitejia onoarea patriei; în pace, a înfruntat,
fără să clipească, biciul îngrozitorului morb asiatic, numai
ca să poată mângâia cu mâna lui pe nenorociții din
30 lazarete.

În sfârșit, e omul care odinioară a iertat de legiuita
osândă la moarte pe un ticălos care a încercat să-i sfâșie
inima cu un pumnal.

Adormind, acest erou bun și blând s'a gândit să jert-
35 fească o măreață avere strămoșească pentru a ușura
greutățile nobilului său popor.

Doarme regele Umberto în vila lui regală dela Monza
și visează, poate, cum a doua-zi, când se va coborî în

mijlocul nației sale iubite, la festivitatea populară pe care o va prezida părintește, copiii lui îl vor aclama cu dragostea lor, atât de cunoscută și de scumpă lui.

* * *

5 Pe când nevinovatul acesta doarme senin, târziu în noapte, trei flăcăi voinici, cu chipuri aspre stau la o masă. Într'o veche cafenea. Beau un *bicchiere* și joacă cu o pereche de zaruri...

Joacă la noroc.

10 Voința jucătorului nu trebuie să se amestece întru nimic: numai de caprițiul oarbei întâmplări să atârne câștigul!

De aceea, fiecare dintre ei urmărește palpitând și cu cea mai încordată atenție orice aruncătură a zarului: nu cumva să încapă înșelătorie.

15 Dar pe ce joacă?

O! aproape pe nimic...

E un joc aproape inocent: câștigul este dreptul la o distincțiune, la o onoare.

20

* * *

Jocul se joacă în trei rânduri de aruncături.

Un rând s'a dat. Unul dintre jucători, cel mai tânăr, a avut 8 puncte; al doilea, mai în vârstă, 7; al treilea, cel mai copt, 5.

25 Se dă rândul al doilea: cel mai tânăr, 7 puncte; cel mijlociu, 6; cel mai matur, 3.

Acesta e foarte enervat — l-au întrecut cu prea mult.

Al treilea rând...

Toți jucătorii, tremurând de emoție, se ridică 'n picioare.

30 Atențiune...

Cel mai tânăr, doi ași — 2 puncte...

Cel mijlociu, doi trei — 6 puncte.

35 Cel mai în vârstă învârtește în mână zarul și, strângând din fălcile puternice până-i scrâșnesc dinții, privește la tăblița neagră, pe care stau scrise cu tibișir punctele făcute.

Tăblița arată:

Pentru primul, $8+7+2=17$;

Pentru al doilea, $7+6+6=19$;

5 Pentru el, cel d'al treilea, care mai are să dea încă o aruncătură, spre a încheia jocul, $5+3=8$.

Care va să zică, cel mijlociu având 19 puncte, al treilea, care, din două lovituri, a avut d'abia 8, cu ce mai poate câștiga?

Cu douăsprezece puncte.

10 Ii trebuie dar numaidecât de două ori șase; iată singura combinație, din cele douăzecișiu de combinații posibile ale două zaruri, cu care mai poate ieși biruitor.

* * *

15 Figura lui oacheșe se 'nvinețește; omul aruncă zarul și un blestem spurcat, să facă a se cutremura bătrâna clădire din temelii...

Oarba 'ntâmplare se sperie de acest blestem și poruncește celor două cuburi de os să se așeze fiecare cu șase'n sus.

20 $5+3+12=20$.

Gaetano a câștigat!... Gaetano Bresci.

25 El are dreptul la distincțiunea, la onoarea de a executa pe nenorocitul, osândit în afară de orice dreptate omnească, pe bunul părinte al patriei, pe nevinovatul, care-și doarme liniștit cel din urmă somn măsurat, în vila regală dela Monza!

Gaetano Bresci are dreptul la gloria de a fi gâde fără de lege!

30 Gaetano Bresci a câștigat dreptul de a lipi, în memoria adâncei și nemăsuratei viitorimi, numele lui, ce părea osândit a se 'ngropa cu omul, de numele augustei victime, într'o etern indisolubilă însoțire, pe o tristă pagină a istoriei nobilei Italii.

[CABINETUL NEGRU]

Țiu să fiu bine înțeles totdeauna că de părerile pe cari odată pe săptămână le dau în această rubrică a « Universului », absolut nimeni altul decât mine nu poate fi
5 făcut răspunzător.

Intru cât, precum am mai spus odată, un colaborator care iscălește articolele sale, nu ofensează prin indecență dignitatea unui organ de publicitate, directorul acestuia nu trebuie tras la nicio răspundere de părerile
10 colaboratorului, fie ele cât de cororate.

Încep astfel, fiindcă am de gând să spun lucruri ce mă tem că au să pară monstruoase unor anume spirite, încă netămăduite de pasiunea celebrelor drepturi ale omului, cari, cu atât de sângeroasă paradă, au fost întronate
15 acum un veac pe continentul nostru.

Marea revoluție franceză, inspirată de raționalismul generos al spiritelor indignate de tirania burboniană, a desființat așa numitul *cabinet negru*.

Toți cititorii știu firește ce este instituția poștei; dar
20 poate unii nu știu ce însemna cabinetul negru.

Iată.

Pe vremea regelui Franței Ludovic XIV, un ministru, prea gelos de siguranța statului și a coroanii, și-a închipuit să înființeze pe lângă administrația poștală a regatului
25 un biou secret, compus dintr'un număr de împiegați de încredere, cari, sub paza strictă a directorului poștelor regale, să cam aple ce-și tot scriu unii altora supușii ilustrului monarch.

Aceasta s'a numit cabinetul negru.

30 Era o instituție foarte bine organizată.

Multe putea afla organizatorul, — multe care-l interesau de aproape, atât pentru el cât și pentru supuși, — grație activității aceluși biou secret.

5 Multe declamațiuni s'au ținut împotriva celebrului cabinet negru.

Spiritele vrăjmașe tiraniei l-au descris în colori potrivite cu numele-i.

10 Regi și miniștri fără niciun scrupul de omenie au pătruns în secrete de familie, în intime relațiuni, cari trebuiau să rămână, pentru cinstea societății, totdeauna îngropate cu extremă discreție în conștiința a cel mult două ființe!

15 Cei puternici, furând, la întunericul cabinetului negru, secrete de afaceri și de onoare, au ruinat oameni cinstiți, au dezolat familii...

Și celelalte...

— A! ce infamie! auzi dumneata să caute regele să afle ce scriu eu lui frate-meu, sau unor prieteni ori prietene! Ce infamie a tiraniei!

20 Eu mărturisesc că nu mi se pare de loc infamă o așa curiozitate regală, și aceasta, nu fiindcă scriu scrisori foarte rar, ci fiindcă de câte ori scriu o scrisoare, aceea niciodată nu coprinde vreo comunicare ce n'aș putea-o face în gura mare, dacă persoana depărtată căreia îi scriu s'ar afla lângă mine.

25 A! dacă aș scrie cuiva o comunicare, pe care n'aș vrea s'o aibă nimeni altul decât acela, atunci... atunci aș fi un prost.

30 Și — acu vine ceva monstruos — dacă altcineva, decât acela căruia singur aș voi să-i fac comunicarea prin scrisoare, s'ar interesa într'un mod capital să o știe, și, ținând scrisoarea mea, n'ar citi-o el înaintea adresantului — apoi atunci, de bună seamă, acela ar fi mai prost decât mine.

35 Căci încă n'am uitat o copilărească poveste, pe care am citit-o odinioară, foarte de mult.

Un intrigant, ca să piarză pe un tânăr paj, îl denunță pe nedrept seniorului că face curte senioarei. Seniorul scrie o scrisoare, chiamă pe tânărul și-i ordonă să plece în goana

calului și să dea scrisoarea în mâna comandantului unei fortărețe, unde se 'nchideau în tainițe adânci cei mai primejdioși prizonieri politici.

5 Copilul nevinovat pleacă, foarte măgulit că seniorul a început să-l însărcineze cu misiuni de înaltă încredere.

Pe drum însă, întâlnește pe mizerabilul intrigant, care îl descoase și află cu ce misiune e însărcinat tânărul. Gelos de aceasta și spumând de mânie că stăpânul, în loc să izgonească pe bietul paj, îl ridică în stimă, smomește pe prostuț, îi ia scrisoarea și pleacă el în fugă să o dea adresantului.

Comandantul deschide scrisoarea, o citește și imediat strigă garzilor:

15 — Puneți-l în lanțuri! (adică pe intrigant) și jos cu el, la prima 'ncercare!

Fără multă vorbă, intrigantul e legat cobză, dus la beciu și supus la torturi.

Era natural să se 'ntâmple așa. Scrisoarea spunea categoric:

20 «Comandante, ia numaidecât pe mizerabilul care-ți aduce aceasta din parte-mi, și tratează-l cu toată asprimea cuvenită celui mai infam trădător!».

Se 'nțelege că toată această comedie romantică se termină printr'o încheiere morală: seniorul află că pajul era nevinovat, iar intrigantul e lăsat în închisoare, ca pedeapsă pentru infama lui țesătură.

E puerilă comedia asta și totuși se poate trage o matură morală din ea — anume:

30 Nu prea duce scrisori fără să cam știi ce ar putea cuprinde.

Ei! statele moderne, grație raționalismului generos și umanitar al marii revoluțiuni franceze, duc zi și noapte pachete de mii și mii de scrisori, cu aceeași naivitate ca intrigantul din povestea mea.

35 Poșta regală italiană duce, cu toată conștiințiozitatea, la adresa d-lui Quintavalli următoarea scrisoare dulce:

« Prea stimate amice,

« In momentul când veți primi aceasta, fiți sigur că pe Umberto al nostru l-am pus bine, la Monza.

« Profit de ocaziune ca să vă asigur încă odată despre cele mai distinse sentimente de stimă și considerațiune cu cari sunt al d-voastre devotat amic și servitor,

« Gaetano Bresci ».

5 A doua zi se ridică toată conștiința aparatului de stat al regatului și pe câtă vreme se desbate dacă rămășițele nenorocitului Umberto trebuiesc sau nu îmbălsămate, se operează călcări, perchizițiuni, arestări și toate cele ce urmează din aiureala unei lumi întregi.

10 Poșta regală română, cu toată punctualitatea, duce la Giurgiu pentru Rusciuc și aduce dela Giurgiu pentru București corespondența activă dintre domnii Dimitroff, Saraffof, Fakiroff.

15 Domnul Saraffof trimete și bani d-lui Dimitroff și-i scrie :

« Bravul meu amic,

« Nu întârzia ; isprăvește-l odată pe Mihăileanu, căci mai ai și alte treburi urgente cari te așteaptă ».

D. Fakiroff îi scrie d-lui Dimitroff :

20 « Să nu cumva să primesc gazetele de duminică fără vestea despre moartea lui Mihăileanu.

« Curaj ! *Udri nă glavă !* ».

25 Și peste trei zile, simpaticul meu amic d. Florescu, inteligentul jude de instrucție, asudă colecționând interesanta corespondență a d-lor Dimitroff, Saraffof, Fakiroff, mai știu eu a cui, pe unde o poate găsi.

Cam târzior, decât... n'avem ce face !

Firește... Cabinetul negru era o infamă născocire a tiraniei burboniene.

30 Astfel de instituțiune ar rușina timpul nostru.

Raționalismul generos, țâța cu lapte bun, dela care am supt noi modernii luminoasele idei umanitare, n'ar mai putea suferi astăzi un cabinet atât de negru.

35 Poate însă... poate că, în ciuda acestui generos raționalism, omenirea, mai târziu ori mai curând, să n'înțeleagă că n'a făcut o prea strălucită afacere schimbând tirania lui Ludovic XIV și a urmașilor lui pe tirania d-lor Bresci, Dimitroff și a semenilor dumnealor.

[PĂRERI LIBERE]

Când excelentul meu amic, d. Cazzavillan, a binevoit să-mi ceară concursul literar pentru « Universul », am știut bine că nu este ușor a corăspunde la așa onoare.
5 A scrie, cu cătuși de puțină pretențiune literară, într'un jurnal așa de răspândit în toate clasele societății, e o întreprindere destul de serioasă pentru cine are conștiință de câtă răspundere își ia un om când se presentă, altfel decât numai ca amator, atâtor mii și mii de cititori.

10 E foarte greu, așa gândesc eu, să scrii românește; nu doar pentru limba românească, fiindcă și în limba noastră se poate spune frumos orice adevăr; ci pentru lumea românească, în fața căreia nu orice adevăr trebuie spus, fie spus cât de frumos — ba, încă, mai ales atunci...

15 Nu e vorba — în lumea toată, totdeauna, nu s'au putut și nu se vor putea spune toate adevărurile; dar nu crez să fie pe lume multe locuri, unde să se poată spune mai puține decât la noi.

— De ce oare?

20 — Foarte simplu: fiindcă la noi din cale afară multe adevăruri sunt supărătoare, stricătoare, primejdioase.

— Lumii 'ntregi?

— Nu lumii 'ntregi, ci unei părți din lume, care e mai puternică decât lumea toată.

25 — O parte mai puternică decât toată lumea? cum se poate?

— Se poate foarte lesne...

— ?

30 — Fiindcă toată lumea este mai slabă decât aceea parte.

Și acesta e temeiul oricărei tiranii.

Invârtește-ți dar condeiul de zece ori în cerneală până să scrii un cuvânt, și, după ce l-ai scris, gândește-te de o sută de ori dacă nu trebuie șters, nu de dragul stilului, ci de teama primejdiei.

Oricând îți va clipi prin minte ceva care ți-a încărcat sufletul, ori înveselindu-l cu prisos, sau mâhnindu-l peste măsură — stinge repede scânteia care-ți poate aprinde foc în cap.

Șterge cuminte șirurile ce simți bine c'ar plăcea la foarte multă lume, ofensând pe acei câțiva mai puternici decât aceasta — și înlocuește-le cu cea mai sălcie plati-tudine, și ferește-te chiar atunci să nu cumva s'aluneci afară din tonul amabil al sfintei banalități.

Bune povețe...

Dar asta este pentru unii foarte ușor, și pentru alții foarte greu.

Oricât de cuminte să fii, ți se 'ntâmplă de greșești...

Ei! atunci nu e drept să pață nimini altul urmările greșelii tale decât tu însuți.

Pentru aceea, dacă din greșală aș putea supăra vre-odată pe cineva prin aceste modeste cronici din « Uni-versul », îl rog mai dinainte omenește, odată pentru tot-deauna, să nu caute a arunca vina cătuși de puțin asupra alt cuiva decât asupra mea.

Un articol iscălit este o faptă absolut mărturisită.

Directorul unui mare ziar ca « Universul » nu e dator să răspundă de părerile personale ale colaboratorilor săi, pe cari el nu le împărtășește.

Iată exemplul gata:

Eu sunt de părere că directorul ziarului nu e răs-punzător de părerile colaboratorilor, întru cât ele nu ofen-sează demnitatea aceluia ziar.

Directorul nostru poate că nu împărtășește această părere.

Aceasta însă nu însemnează că, dacă eu aș face greșala să emit aci o părere contrară părerilor sale, directorul ar împărtăși părerea mea.

Ziarele cele mari din străinătate, acelea cari nu sunt glasuri de exclusivă clopotniță ; ziarele cari, ca « Universul »,

sunt organe ale intereselor publicului întreg, nu ale intereselor unei clase sau caste, găzduesc bucuros orice idee și orice părere, indiferent dacă directorul lor, șeful sau patronul afacerii, le împărtășește sau nu.

5 Căci, dacă din punctul de vedere al unor interese particulare de clasă, de castă sau de consorțiu, sunt primejdioase o sumă de adevăruri, orice adevăr este legitim din punctul de vedere al intereselor publicului întreg.

10 Cine ar fi fost de părere să se spună îndată adevărul despre apariția holerei din urmă la Hamburg ar fi supărat de sigur toată negustorimea uriașului port de mare, dar n'ar fi servit rău interesele — aci putem zice vitale — ale publicului german.

15 Și câte adevăruri ar trebui spuse la noi! și câte păreri adevărate stau închise de frică în atâtea oale de os!

Și, ce e mai trist, nu ne bântue numai frica de a ne spune părerea, ci și frica de[a]asculta, exprimată cu îndrăzneală de către altcineva, părerea noastră proprie...

20 Tremurăm ca nu cumva glasul aceluia altcineva să pară a fi al nostru; ne îngrozim să nu trădăm cumva, printr'o clipire de ochi fără voce, prin cea mai neînsemnată mișcare reflexă, prin chiar mutismul nostru, că aceea ce s'aude un moment așa de rar este gândirea noastră de toate zilele, adâncă noastră convingere de multă vreme.

25 Trecem pe lângă absurditate, și nu ridicăm măcar o sprânceană revoltată; auzim negliobia și nu sbârcim măcar dintr'o nară desgustată; vedem impostura și ticăloșia, și zâmbim frumos ca la întâlnirea celor mai bune cunoștințe.

30 De câte ori și la câți dintre noi, nu ne pare societatea noastră, când o privim în complexul ei de activitate, ca un ciudat teatru!

35 Piesa nu se știe mai de loc: o cârcăleală ca vai de capul ei și al nostru, al privitorilor; tragedie, te face să râzi; comedie, să plângi.

Actorii, chiar aceia la cari s'ar întrezări din când în când oarecari bune dispozițiuni și ceea ce se numește *le physique de l'emploi*, n'au nicio vervă.

De ce?

Fiindcă rolurile au fost distribuite d'andoasele și piesa se joacă fără nicio probă serioasă.

Junele prim joacă pe tatăl nobil, intrigantul pe amarez, tânăra ingenuă pe eroina fatală, eroul pe bufon, cocoșata pe silfida și copilița pe vrăjitoarea, tipul serios pe farsorul și farsorul pe tipul serios.

Dar cum poate merge un așa teatru?

Cu decor! cu mult decor! cu strălucit decor și cu toba mare!

10 Orbești ochii, asurzești urechile, ca să nu mai încapă pretenții de înțeles...

Intr'un așa splendid teatru de lux, nu e permisă nici cea mai slabă reflexiune de desaprobară, nici cătuși de palidă glumă asupra vreunui grav și demn istrion: claca, bine organizată, imediat ar aplauda, pleoscăind pe obrazii îndrăznețului turburător.

Ba, ceva mai mult... Vrei să stai în pace și, măcar să te bucuri cuminte de ridiculul splendidci exhibițiuni? — trebuie să aplauzezi cu entusiasm...

20 Să aplaudăm dar!

[IMPOTRIVA SUBVENȚIILOR DE STAT]

Poeții, literații, artiștii sunt oameni foarte ciudați; dar ceea ce e foarte ciudat e că poeții, literații și artiștii sunt foarte ciudați tocmai când n'au talent de loc, așa
5 că nu poți să-ți explici de ce, fiind oameni ca toți oamenii, sunt așa de ciudați...

Dar, în sfârșit! așa sunt poeții, literații, artiștii, mai ales când n'au talent de loc.

De una dintre ciudățeniile acestora voiesc să spun
10 câteva cuvinte, anume despre vecinica plângere că poeții, literații și artiștii nu sunt încurajați la noi îndestul, ba chiar că sunt foarte puțin luați în seamă.

Plângerea aceasta este o temă pe care se fac fel-de-fel de variațiuni. De exemplu...

15 «Publicul nostru cel mare este indiferent față cu literatura și arta națională... Societatea cultă citește cărți străine... Publicațiunile literare române și mai ales poezia română nu se caută...».

Apoi...

20 «Poeții și literații prin urmare pier de lipsă; după o viață vrednică de milă, ori mor de tineri, ori ajung la bătrânețe mizerabili; adesea nenorocita lor petrecere pe pământ se sfârșește într'un spital!...»

25 Multe lucruri nepotrivite în lumea noastră românească, dar unul dintre cele mai nepotrivite este fără 'ndoială plângerea unora dintre oamenii cari, dintr'o nenorocită întâmplare, țin un condeiu în mână sau profesează o artă frumoasă.

30 Această vecinică plângere, ciudățenia aceasta atinge culmea când, după osândirea publicului celui mare și a

societății culte, se începe acuzarea guvernului, a Statului...

« Incai dacă particularii nu simt nevoia poeziei, literelor și artelor; dacă societatea română n'are destul sentiment
5 patriotic pentru a încuraja versul, proza și orice artă făcute de români, — măcar guvernul, Statul să vie în ajutorul acestor nobile producțiuni! Dar nu! guvernele, Statul, sunt și mai indiferente și mai vitrege cu închinătorii muzelor naționale!...»

10 Auzi dumneata! Să nu se prevadă în budget măcar două-trei milioane pentru încurajarea indispensabilei producțiuni literare și artistice!

Ia să cercetăm mai de aproape plângerea dumnealor...

15 Mă rog, să ne înțelegem: ce poftiți d-voastră?... să se 'ncurajeze poezia, literalele și artele, sau poezii, literații și artiștii? Căci este ceva aici, care nu trebuie trecut cu vederea... Presupunând că, în adevăr, poezia, literalele și artele sunt lucruri neapărat necesare unei societăți —
20 pentru a le avea, trebuiește talent mai nainte de toate; pe câtă vreme, pentru a te face poet, literat sau artist nu trebuie talent numaidecât.

Care va să zică, o societate cu cât va simți nevoia acelor frumoase inutilități, cu atât va fi mai puțin dispusă a încuraja pe aceia cari se 'ncearcă a i le da fără să fie
25 de loc chemați a i le putea da.

Că trăiesc poezii în lipsă... Dè! asta poate fi adevărat, însă numai pentru acei poeți cari sunt săraci de fel; fiindcă, în nicio parte de lume, poezia n'a constituit și nu ar putea constitui o industrie prea lucrativă. Când poezii
30 au avere, firește că nu trăiesc în lipsă.

Că poezii, literații și artiștii mor în spitale; asta e adevărat, însă iar în parte; fiindcă, dacă au casa lor și rostul lor, mor acasă. Dacă n'au însă casă, unde să-și
35 zacă boala din urmă, atunci, tot e bine că mor la spital; ar fi de sigur mai rău să moară la vreun gard.

Eminescu și Alecsandri, Dumnezeu să-i odihnească! au murit unul la spital, fiindcă suferea de o boală foarte greu de îngrijit într'o casă particulară săracă; cestălalt a murit în vestitu-i castel dela Mircești...

Pentru această deosebire de stare, contimpuranii și urmașii n'au făcut și n'au să facă vreo deosebire în stima acordată celor doi iluștri poeți naționali...

A! stima!... Dar asta e puțin lucru?

5 Cine are așa puțin talent, slavă Domnului! este la noi destul de stimat și de considerat. Afară, se 'nțelege, de câteva secături invidioase, pe cari nu le lasă să doarmă, pe cari le doare și le ofticează succesul omului cu talent, niciun concetățean nu-i refuză acestuia tot succesul, toată stima.

10 Dar nu cumva omul de oarecare talent ar dori să aibă din partea concetățenilor tămâie de adorațiune și grămezi de dinari ca un pontifice, ca un dalai-lama din partea fanaticilor?

15 Și... a avea oarecare talent! și asta este un lucru care trebuie lămurit. A avea talent nu va să zică numai a crede singur că-l ai, ci a face și pe vreun competent să creadă ca tine — va să zică a-l avea în realitate, nu numai în închipuirea-ți proprie.

20 — Dar n'ai zis singur, îmi observă cineva, că dacă ai avea nu știi câți copii nu ai face nici pe unul literat sau artist?

— Ba da, am zis, răspund eu: însă, de sigur fiindcă nu m'am exprimat destul de clar, dumneata n'ai înțeles destul de bine vorbele mele. Să-ți spui așa dar mai bine.

25 Să am nu știi câți copii, n'aș face pe niciunul literat sau artist, dacă n'aș vedea foarte lămurit și hotărît că îndeplinește condiția absolut indispensabilă pentru cariera frumoasă, cu un cuvânt, că are talent; fiindcă, dè! ca părinte, ai milă de copii și te gândești firește cu mare grije la viitorul lor.

30 Și nu se teme atâta părintele cu dragoste adevărată că au să-i fie copiii săraci, cât i-e groază să nu fie betegi, ori nenorociți, ori de bătaia de joc a lumii. Că se văd mulți oameni săraci, fericiți și veseli, stimați și considerați de concetățeni; și iarăși se văd bogați nefericiți, becisnici și triști, și fără să 'nsemne mai mult în lume de cât pot cumpăra supunere ori lingușire.

De viață tristă pentru copii, se teme părintele, și, după viața bolnavă, nu e viață mai tristă decât viața

ridiculă, și nu e, poate, o viață mai ridiculă decât a omului care, închipuindu-și că are talent, își dă toate ostenețile să probeze cu prisos că nu-l are, — viața omului care strică în sec hârtie nevinovată, pentru a se putea plânge
5 din ce în ce mai amar contra societății indiferente și ingrate, că nu încurajează poezia, literele șcl... șcl...

Dar, în sfârșit, chiar așa, eu nu crez să fie undeva o societate, unde care cum se scoală și ia o pană în mână sau îmbrățișează o carieră frumoasă, să fie atât de binc-
10 voitor primit sau tolerat ca la noi.

Nu cred să fie pe lume tipografie mai puțin năzuroasă decât a noastră românească. Cu ce cheltuială, puțin importă, fie din avere proprie, fie dela părinți, dela amici, din pomană, se găsesc totdeauna destui gologani ca orice e
15 scris pe hârtie cu mâna astă-seară, să fie a doua zi dimineața chiar tipărit, spre vecinică păstrare.

Pas acuma de le 'ncurajează mai departe pe toate aceste nenumărate producțiuni, parcă a fi posibil unora să vază astăzi lumina nu e deja destulă încurajare pentru
20 altele ca s'o vază mâne, și de mâne poimâne și așa mai departe.

Insă o societate nu poate dispune la un moment dat decât de o anumită putere de încurajare a industriilor inutile. Și aci stă răul cel mare. Puterea aceasta limitată,
25 împrăștiindu-se fără socoteală la oricine face literatură și artă, chemat ori nechemat, priceput ori ba, serios sau ridicul, se pierde fără să poată folosi acolo unde în adevăr și pe drept ar trebui să folosească.

De câte ori auz pe cineva văicărindu-se că literele și
30 artele frumoase nu sunt încurajate la noi, îi spun: poate să ai dreptate întru câtva, dar, în orice caz, vinovatul sau mai bine vinovații pentru aceasta trebuiesc căutați, nu între public, nu în societate, ci între aceia cari le profesază.

35 Și, fiindcă fu vorba de copii și de viitorul lor, firește că, dacă s'ar admite de public și de Stat ca întemeiată plângerea descurajaților, un părinte iubitor ar putea asigura viitorul fiecărui copil chiar dela naștere: n'ar avea decât să declare la ofițerul stării civile, pe lângă confesiune, și

nobila profesiune la care se va devota noul venit în sânul națiunii — poet, literat, artist, — și imediat societatea și Statul să-l ia sub încurajarea lor, cu o subvențiune convenabilă...

5 Nu! Precum am mai spus-o și în altă parte: literatura și artele frumoase, după cât se fac și, mai ales, după *cum* se fac la noi, sunt prea din cale afară încurajate; așa că parcă n'ar strica să începem odată a le cam descuraja.

[SCRISORILE ANONIME]

Este aproape imposibil, crez eu, să se găsească un român, indiferent de sex, care să nu fi scris — chiar dacă nu știe să scrie, — care să nu fi primit, sau despre care
5 să nu se fi scris... măcar o scrisoare anonimă.

Scrisoarea anonimă este unul din semnele caracteristice ale societății românești.

Românul începe să scrie și să primească scrisori anonime din cea mai crudă vârstă.

10 Foarte puține scrisori anonime au caracterul ostil.

Câteva cuvinte despre aceste foarte puține.

Când un om vrea să-și verse focul necazului asupra
cuiva spunându-i lucruri foarte neplăcute fără nicio teamă
de neplăcută urmare, îi scrie o scrisoare anonimă inju-
15 rioasă.

Astfel face gogumanul care nu admite vederile unui
publicist, sau invidiosul care ofticează de succesele omului
cu un nume public; astfel face secul căruia o femeie îi
nesocotește curtea nesărată; astfel face femeia geloasă de
20 triumful alteia.

În totdeauna scrisoarea anonimă injurioasă este opera
unui neputincios laș: femeia bătrână și slută, care găsește
voluptate în a scoate ochii portretului unei femei tinere
și grațioase, crezând că aruncă un fermec, o piază rea cu
25 urmări fatale pentru ochii cei frumoși.

Dar încă odată, scrisorile d'adreptul ostile adresan-
tului sunt foarte puține.

În genere scrisorile anonime sunt inspirate de un cald
interes ce-l poartă autorul discret pentru adresant.

30 Ele sunt foarte rar pur și simplu nesemnate.

In imensa majoritate a cazurilor scrisorile anonime sunt iscălite, cu nume închipuite câte odată, mult mai des cu:

« Un amic », « un om care ține la d-ta », « un binevoitor », « o veche cunoștință », « un tată de familie », « un cetățean mâhnit de câte vede », « un sincer liberal », « un nestrămutat conservator », « un român neaoș », șcl. șcl.

Cu cât o persoană are o situație mai înaltă în societate, sau cu cât atârnă mai multe interese ale altora dela opinia și sentimentele acelei persoane, cu atât este mai des și mai stăruitor onorată cu scrisori anonime.

De exemplu, cei ce se bucură mai mult de așa onoare sunt miniștrii, directorii generali ai marilor administrațiuni și ai marilor gazete, mitropoliții și episcopii, generalii, inspectorii superiori, primarii, soacrele fidanțaților și fidanțatelor, șcl. șcl.

Scrisoarea anonimă are o putere magică, formidabilă.

Interesează, captivează, subjugă; ametește, orbește și stăpânește cu cea mai neînfrănată, cu cea mai diabolică tiranie.

Cine poate avea tăria să arunce o scrisoare anonimă și să rămână cu sufletul și cu mintea nealterate de atingerea ei?

Dar ministrul află că unul din cei mai fervenți partizani ai lui, din Cameră sau din Senat, îl sapă; că unul din cei mai importanți impiegați ai departamentului său este un gheșeftar, care poate, din moment în moment, să-l expună la grea răspundere, să-l compromită. « Un binevoitor » îi atrage toată atenția, și el să nu-i acorde nicio atenție?

Un director general al cutării mari administrațiuni află că inginerul cutare fură dela materiale, încarcă foile de plată cu nume de lucrători fictive, ori este de-a-dreptul tovarăș cu întreprinzătorul unei imense lucrări publice.

S'ar putea să rămână directorul general indiferent?

Când află generalul de brigadă, dela un « admirator al bravei armate române », că d. căpitan cutare a omorât un sergent-major, fiindcă acesta a refuzat să împuște pe un soldat bacalaureat, pe care-l bănuia că-i curtează

şcl. şcl. — se poate să nu se altereze până în suflet d. general?

Se poate mitropolitul sau episcopul să nu sară în sus când un « adevărat ortodox » îi spune cu lacrimi de mâhnită evlavie că popa din mahalaua cutare umblă beat şi face liturghia cu bragă?

Soacra, în ajun de a se despărţi de copila ei, spre a o da în braţele unui necunoscut, care i-a întors capul bietului înger nevinovat, se poate să dea din umeri când « un tată de familie, vechiu prieten al răposatului, onorabilului şi mult regretatului vostru soţ », se grăbeşte a-i spune, « cât mai e timp ca să se evite o mare nenorocire », că viitorul ei ginere este cartofor, beţiv şi altceva; că are două ţiitoare în două mahalale deosebite şi că cu ştirea lor se 'nsoară, ca să scape de mizerie şi să aibă cu ce le întreţine mai departe din venitul zestrei?

Câte majorităţi parlamentare slăbite, câte cariere publice sdruncinate, câte prieteşuguri sfărâmate, câte logodne stricate din cauza minunatei scrisori anonime!

O! neînţeleasă şi nelimitată putere! cum stăpâneşti tu minţile noastre!

Eram odinioară revizor şcolar.

Intorcându-mă dela revizie, aflu acasă între alte scrisori una iscălită tot de « un tată de familie ».

Ce-mi spunea onorabilul tată de familie?

Imi atrăgea serioasa atenţie asupra purtărilor învăţătorului dela şcoala mixtă din satul cutare.

Pe scurt: beţiv; nu dă pe la şcoală cu anii; se ocupă cu cultivarea unei moşioare, şi dă bani cu camătă pe la nenorociţii consăteni; când merge din joi în paşti la şcoală, bate pe copii de-i umple de sânge; pe unul l-a bătut până i-a venit copilului boala rea; în fine, există bănuieli că o elevă de 11 ani, o nenorocită fetiţă a unei biete văduve şcl. şcl.

N'apucasem să termin interesanta scrisoare, şi primesc un ordin dela Ministerul Şcoalelor, prin care mi se spune ca imediat să fac cercetare la faţa locului asupra învăţătorului aceuia, în privinţa purtărilor căruia s'a primit şi la minister o scrisoare anonimă identică, cu însemnarea

că « s'a trimes una asemenea și revizorului, dar că revizorul protejează pe învățătorul cămătar și nu vrea să meargă a cerceta, deși a primit scrisoarea de vreo zece zile ».

5 A doua zi după amiazi, pe o vreme de toamnă foarte aspră, am plecat cu căruța să calc fără veste pe monstrul acela.

Am ajuns plouat și înghețat la școală, unde am găsit . . . ce se găsește la o școală de sat — mizerie, neagra mizerie, mizeria română!

10 Ce am constatat? ești nerăbdător să știi, firește. Iată. Învățătorul era plătit de comună cu 20 de lei pe lună; dar nu luase leafa de aproape un an.

Era văduv cu doi copii mititei. Amândoi zăceau de febră tifoidă în aceeași odăiță unde dormea și tatăl.

15 El trăia din pomana arendașului, un evreu, care-i trimetea din când în când mălaiu și uneori fasole și brânză.

Cât despre eleva de 11 ani, nenorocita copilă a bieteii văduve, acea elevă nu se știa să fi existat în comună, pentru simplul motiv că nici biata văduvă mama ei nu
20 existase vreodată.

L-am întrebat pe nenorocitul cine poate fi « tatăl de familie », autorul scrisorii anonime.

25 El știa: era băiatul popii, un flăcău de vreo douăzeci și unu de ani; vrea să fie el învățător acolo, ca să scape de armată.

Trebuia să mă 'nvăț minte — nu-i așa? — să nu mai alerg găfâind prin zloată la porunca unei scrisori anonime. Ași!

30 Nu știu dacă, fiind revizor, am făcut altă treabă decât să dau credincios urmare la scrisori anonime, și, se 'nțelege, cu același rezultat ca și întâia oară.

Așa e cine are un cerc oarecare de autoritate: cine, prin opinia și sentimentele lui, poate ocroti sau primejdui interesele altcuiva, este supusul ascultător al scrisorii
35 anonime.

Dar asta nu va să zică, firește, că numai înalții demnitari și soacrele se bucură de scrisorile anonime.

Oricât de infimă și umilă, o creatură umană trebuie să aibă cercul ei cât de meschin de protecțiune.

Un cerșetor schilod și orb stă la o răspântie, trăind din resturile ce i se acordă dela bucătăria unei bogate case vecine.

5 Are acel schilod nenorocit, poate oare avea un cerc în care să-și exercite și el protecțiunea?

Da, poate avea.

Alături de el s'a lipit un câine jigărit, care așteaptă hrana dela pomana lui, resturile din resturi.

10 Orbul primește o scrisoare anonimă și mă roagă să i-o citesc:

« Nenorocitul! javra pe care o protejezi, rupându-ți dela gură bucățica pentru ea, nu știi câte bucățele îți fură din strachină câtă vreme îți faci cruce și zici bogdaproste!

Un binevoitor care te compătimește ».

15 Dumnezeu! zic eu; cine să fie câinele « binevoitor »?

[ARMATA NOASTRĂ]

Cu toate nevoile particulare ale deosebitelor neamuri, State și ținuturi, lumea toată stă cu privirile încordate la mărețele împrejurări ce se desfășură în emisferul austral.

5 Este în adevăr o priveliște din cale-afară mișcătoare; acolo se petrec fapte a căror urmare poate fi o adâncă schimbare a lumii 'ntregi.

Se stinge prestigiul britanic!

10 Orgoliosul drapel a cărui singură fâlfâitură făcea până ieri să cază 'n genunchi nenumăratele seminții nedomesticite ale Africei și să-și plece fruntea cele mai mândre neamuri ale Europei; falnicul drapel care ducea în vârful sulțiței sale lumina civilizației până în cele mai întunecate funduri ale continentelor, sigur că n'are nimini să cuteze a nu
15 i se 'nchina, — drapelul Mării-Britanii este sfâșiat, tăvălit și călcat în picioare.

În fața lumii uimite, leul britanic suferă palme sângeroase peste fălcile-i formidabile, peste fruntea-i vastă.

20 Trântit la pământ și paralizat, cu ghiarele nu mai poate decât să-și sfâșie singur sânul, iar gura nu-i mai slujește decât să răcnească de cea mai adâncă pricină a durerii — de umilire.

Un vrăjmaș, pitic la trup, dar uriaș la suflet, îl ține jos, și poate nu-i departe clipa când îi va da pe cerbice ultima
25 lovitură de călcâi, strivindu-i gura în țărâna africană.

* * *

Cine?

Marea Britanie, care, într'o furtună, i-a răpit împăției lăsate moștenire de Carol-Quint stăpânirea lumii

împreună cu toată mândria; Marea Britanie, împărăția fără de noapte, spaîma și onoarea oceanelor...

Și cu cine?

5 Cu o mână de Olandeji, mai puțini la număr decât publicul englez dela un meeting electoral; o mână de țărani pușcași câți, așezați la rând, ar putea încăpea comod la o paradă în Hyde-Parc.

Cine și-ar fi putut închipui?

10 Atât erau de disproporționate staturile celor doi luptători, atât era lumea 'ntreagă deprinsă să socotească nebiruită puterea uriașului Filistean, încât nu putea bănui nimini cât de pe departe ce va izbândi praștia micului David.

15 Boerii aveau o armată desăvârșită, covârșitoare și ca artă și ca avânt asupra forțelor britanice.

Armată!

Iată vorba care nu se va șterge din graiul omenesc câtă vreme va fi omenire cu interese materiale și morale.

20 Exemplul groaznic al înfrângerii Engliterii va răcori mult capetele vizionarilor, cari nădăjduesc o stare a omenirii fără de războaie.

* * *

25 Omul cuminte dă din umeri de câte ori i se cântă ode la pacea universală, și se uită totdeauna cu grijă la ziua de mânc: e atât de șubredă pacea și atât de inevitabil războiul!

30 Secolul care vine îl deschide Franța cu o mare sărbătoare a păcii universale; e un fel de amendă onorabilă, pe care națiunea franceză vrea s'o facă în fața lumii civilizate pentru cruntele vărsări de sânge ce ea a făptuit acum o sută de ani.

35 Dar, de sigur, în mintea fiecărui francez cu conștiința intereselor patriei sale, trebuie să fiarbă multă părere de rău că s'a 'ncurcat Franța cu această sărbătoare, la care a invitat lumea întreagă.

Sărbătoarea aceasta, dacă nu va fi contramandată, va fi de sigur pentru cel ce o dă *un mortel ennui*.

Ce moment!... Faschoda!... Suez!... Egipt!...

Dar vremea nu e pierdută!
 Secolul ce vine va vedea multe, și vai de acela care nu
 va ști înnota! Acela va fi fost!
 Armată! Nimic alt nu trebuie mai mult astăzi!

5

* * *

Multe critice s'au făcut asupra armatei noastre, și de bună și de rea credință și cu și fără competență.

Nota cea mai susținută atât de critici cât, din nenorocire, și de opinia publică a fost nota antipatică.

10 S'a persecutat în presă prin denigrări și batjocure ofițeri severi, propagându-se spiritul de nesupunere la disciplină.

Toți soldații leneși și nesupuși, toți soldații isterici, incapabili de serviciu, până și dezertorii, au fost scuzați,
 15 ba chiar aplaudați și cântați în presa politică.

In niciun incident de cazarmă cât de neînsemnat, n'a lipsit să se amestece presa, trăgând la bara opiniei publice de cafenele pe superiorul și pe inferiorul în cauză, pentru
 20 a da totdeauna fără judecată și sistematic dreptate « sărmanului » inferior.

Ofițerii noștri de toate gradele au fost acuzați că sunt demodați, că vor să aplice cu brutalitate niște reguli de disciplină condamnate de spiritul liberal modern.

Ba cât pe-acî să se asmuță toată lumea civilă contra
 25 *castei militare*.

Umanitarism copilăresc de școlar leneș și rebel!

Și încet-încet, din nenorocire, spiritul acestui umanitarism ieftin a început să pătrundă chiar printre ofițeri; încet-încet, neavând tradiția soldatescului și disciplinei,
 30 au fost atrași de curentul care caută să sape temeliiile armatei: soldatescul mândru și severa disciplină.

* * *

Ofițerii noștri aspri?!

Ofițerii noștri *castă militară*?!

35 Pentru Dumnezeu! Dar tocmai ce lipsește unora dintre ofițerii noștri este, cum să zic? asprimea, rigiditatea aceea, înfățișarea aceea neîncovoiată, într'un cuvânt

soldatescul, ce șade atât de bine unui bărbat, căruia societatea, patria i-au dat cu jurământ o armă 'n mână ca să le apere, mai înainte de orice, onoarea.

5 Dar unii dintre ofițerii noștri sunt mai dulci decât niște fete mari, niște blajini impiegați în uniformă.

In genere, aproape fără excepție, sunt afabili cu civilii, cu cari s'amestecă bucuros; sunt politicoși în localuri publice, unde intră *sans facon*, și îngăduitori cu inferiorii slabi sau îndărătnici.

10 Ba, să am iertare, cât de puțini inițiați sunt unii din familie, în genere sunt foarte bine crescuți, o! fără 'ndoială cu mult mai bine decât civilii în genere, chiar din clasele mai nalte și mai culte ale societății noastre.

* * *

15 Observația pe care cu toată dragostea le-o fac, în privința soldatescului ce le lipsește, nu trebuie să mi-o ia în nume de rău. Din toată inima aș dori să prinză această observație, asupra căreia poate voi reveni, fiindcă, spirit învechit și puțin accesibil la ideile umanitariste moderne, declar că pe cât mi-este de antipatică mulțimea când se
20 prezintă haotic ca turmă de vite sau ca haită de fiare, — rușinea ori necinstea neamului omenesc! — pe atât mi-este de simpatică mulțimea când mi se prezintă în șir poruncit, cu pieptul nainte, cu fruntea sus, cu urechea la
25 trâmbiță și cu ochiul la drapel, — virtutea, demnitatea și onoarea patriei!

* * *

In fața groaznicului exemplu din Africa de Sud și 'n fața prevestirilor cu cari s'apropie un nou veac, orice
30 neam, dacă ține la viață și la cinste, are de făcut cu totul altceva decât teorii umanitariste.

Dezastrul Marei-Britanii este o dovadă că, a doua zi după predicarea păcii, un Stat n'are de altceva nevoie mai mare decât de armată.

35 Cine astăzi n'are cazarmă sigură, nu mai poate avea sigur nimica.

Bravii noștri ofițeri să desprețuiască criticele copilărești și să nu uite un moment că dela împlinirea fără rezervă a datoriei lor atârnă salvarea intereselor materiale și morale ale patriei și nației românești.

5 Soldatul român, copil liber acuma al unor părinți creștini, cari au suferit până în veacul acesta jugul păgânesc, trebuie să gonească dela el orice șoaptă ce l-ar îndemna la nesupunere față cu mai marele lui, la lipsă de dragoste fără margini pentru steagul țării, pentru steagul
10 care adumbrește vatra lui, avutul lui, cinstea casei lui, mormântul părinților lui.

A da ascultare la asemenea șoapte va să zică a fi un suflet gol de orice simțire omenească, a nu avea nimica sfânt, nici cinstea mamei și femeii, nici viața copiilor, nici
15 amintirea morților.

Cine vorbește altfel soldaților români este ori un descreierat, ori un vrăjmaș jurat al Românilor.

[ȘCOALA ȘI FAMILIA]

In nicio țară din lume poate că nu cheltuește Statul, potrivit cu mijloacele sale, atât de mult pentru învățământul public cât în țara noastră.

5 Este lucru foarte natural. Poporul nostru, din cauza împrejurărilor istorice, a rămas cam înapoi de cultura europeană, și simte astăzi că trebuie să facă toate sforțările, toate jertfele posibile pentru a recâștiga timpul pierdut și a ajunge la nivelul popoarelor culte.

10 Față cu jertfele Statului, cetățenii au deci tot dreptul să ceară mult dela școala românească. Trebuie să mărturisim însă că în genere cetățenii trec foarte adesea peste limitele pretențiilor legitime.

Ei cred că școala este datoare la noi chiar aceea ce nu este datoare să facă, chiar aceea ce nicăieri nu a putut și nu va putea face.

De aci nasc adesea critice absurde contra corpului didactic.

20 Despre lipsa de temei a acestora vreau să vorbesc aci.

Dar mai întâi să stabilim un lucru.

Aceea ce numim cultura și civilizația unui popor nu consistă numai în înmulțirea cunoștințelor, în încărcarea inteligenței generațiilor cu știință, ci și în dezvoltarea apucăturilor sociale, în așa numita artă a vieții; cum am zice, cultura și civilizația unui popor consistă nu numai în instrucțiune, ci și în educațiune.

Indestularea ambelor acestor nevoi ale unui popor nu se pot da de o potrivă în sarcina școalei publice, și chiar niciuna din ele nu i se poate da pe de ntregul.

In sarcina școalei cade instrucțiunea în cea mai mare parte, iar educațiunea în parte foarte mică.

In sarcina altcuiva cade în parte mică instrucțiunea și în cea mai mare parte educațiunea.

5 Acest altcineva este desigur familia.

Un copil care vine la școală fără să aibă de acasă absolut niciun început de legătură cu ceea ce se numește patrimoniul de cultură europeană, este un element prea din cale afară nativ pentru a-și putea asimila ușor acest
10 patrimoniu numai din învățătura dascălului.

Vorbim, se'nțelege, de un copil înzestrat cu o inteligență normală, cum sunt în genere copiii, iar nici de cum de copii fenomenali, cari se găsesc așa de rar; căci școala e făcută pentru mulțimea normală, iar nu pentru
15 exemplarele umane anormale.

Un copil deci care vine la școală dintr'o casă părintească unde n'a văzut carte ori hârtie tipărită, unde n'a văzut condeiu, nici hârtie scrisă, va fi mai greu de introdus în mașina de umplut cu învățături, decât un altul
20 care ar veni dintr'o casă unde a văzut și a auzit, citit și scris.

Și afară de asta, un copil care, de mic, de când a început să prinză graiu, a tras cu urechea la convorbiri de oameni cu oarecare cultură, posedând un vocabular mai bogat decât vocabularul celor câteva sute de cuvinte
25 uzuale ale unei vieți umile, și proceduri de expresie mai subtile decât ale comunicărilor de interese absolut joase — firește că are să se găsească mai puțin străin în fața dascălului, decât un alt copil mai puțin familiarizat de împrejurările familiale.

30 Pe de altă parte, un copil va învăța cu atât mai ușor cu cât ceea ce învață la școală va găsi totdeauna contact similar, control și confirmare în casa părintească.

Care va să zică, chiar instrucțiunea nu poate cădea întregă în sarcina școalei publice; o parte însemnată
35 rămâne totdeauna în sarcina casei de unde pleacă la școală copilul și unde se'ntoarce.

In privința educațiunii, lucrul stă în proporție răsturnată: aci școala poate foarte puțin, de aceea casa părintească trebuie să facă foarte mult.

Părinți însă cu oarecare cultură și situație socială nu vor să știe de asta. Ei nu numai că nu-și fac datoria luându-și partea de sarcină ce le revine, dar chiar împiedică adesea școala să-și îndeplinească măcar sarcina mică pe care și-o poate îndeplini.

Să ne 'nțelegem.

Un copil, care merge regulat la datorie, stă în zilele de lucru câte 5 ceasuri pe zi în școală, și câte 19 acasă sau, în orice caz, nu la școală; iar în zilele de sărbători și dumineci, afară de trei luni și jumătate întregi de vacanțe, nu merge la școală de loc.

Dar încă acei ce nici în zilele de lucru nu merg regulat la datorie!

În cele cinci ceasuri din zilele de lucru, dascălul trebuie să-l învețe, după o programă anumită, și este știut, de cine cunoaște puțin populațiunea noastră școlară, atât urbană cât și rurală, că acele cinci ceasuri foarte rar ajung pentru realizarea dezideratelor programei.

În afară de asta, sunt adunați la un loc în școală copii de deosebite straturi sociale, cu deosebite moduri de a înțelege raporturile dintre cel mic și mai marele lui.

Unii știu că cei mici au dreptul și puterea, tocmai pentru că sunt mici, să tiranizeze pe cei mari; părinții se ceartă între dânșii de câte ori unul dintre ei, tata ori mama, voiește să facă un act de autoritate față cu copilul.

Alții, din familii mai de jos, sunt deprinși a nu asculta și a nu se supune decât la constrângere brutală. De câte ori poruncește unul dintre părinți, poruncește înjurând; de câte ori nu e ascultat pedepsește cu bătae.

Alții, în fine, sunt așa de neglijați de părinți încât nu le intră în cap că voința lor copilărească ar putea avea vreun obstacol în lume, altul decât al imposibilității materiale.

Cum are să se mântină în școală o disciplină unitară cu o adunătură de așa elemente?

Ii mai rămâne oare bietului dascăl vreme să mai facă din temelie o educație copiilor, ba adesea să desfacă apucături rele hrănite de părinți?

Poate dascălul, să și umple capetele goale și să și dreagă sufletele stricate ori păcăginite? să îndrepteze în cinci ceasuri din zilele de lucru ceea ce a stricat familia în câte nouăsprezece, în toate duminicile, sărbătorile, zilele de absență și în cele trei luni și ceva de vacanțe?

Foarte rare familii, din nenorocire, controlează, nu mai zic îndeplinirea datoriilor școlare ale copiilor, dar măcar actele și faptele copiilor afară din școală.

Zile întregi copiii lipsesc de acasă.

Unde a fost școlarul după ce a ieșit dela școală? Măcar fost-a la școală?

Așa de des îi întâlnești pe stradă, prin unele localuri publice, câteodată ascunși în localuri de jocuri de noroc și de consumațiuni nepermise la vârsta copilărească, în vizuini de pierzare sigură, încât îți vine să crezi că altă scăpare n'ar avea acești copii nenorociți, lipsiți de îngrijirea părintească, decât o sistematică urmărire a poliției preventive și chiar de-a-dreptul corecționale.

Stimabili părinți de familie și mai ales onorate matroane române, să stăm strâmb și să judecăm drept.

Câți părinți și câte mame se găsesc cari, în cel mai mic incident dintre dascăl și copilul lor, vor cerceta bine înainte de a da dreptate copilului?...

Este oare undeva în lume un corp didactic mai împiedicat dela îndeplinirea datoriei stricte, mai torturat ca pretențiile și cu amestecul părinților în discuțiunea școlii și în aplicarea legilor școlare, ba chiar în metoadele de învățământ?

Dar lucrurile acestea anormale, dar obiceiurile acestea, atât de absurde și de păgubitoare progresului școlii românești, iau adeseori proporții în adevăr scandaloase.

Sistemul hatârului și protecțiunii sdrobește adesea conștiințele cele mai solide ale dascălilor.

Unde nu pot birui rugăciunile, stăruințele și umilirile părinților, încep să lucreze intrigile, amenințările, denunțările la autoritățile superioare școlare, calomniile prin gazete șcl.

Influențele politice împart notele și premiile: profesori conștienți sunt rău clasați, adesea persecutați cu asprime;

profesori cari, mai slabi de înger, nu vor să se jertfească luptând cu apăsarea unei lumi fără scrupuluri, sunt adesea protejați și înaintați. Se 'nțelege: *donnant donnant*.

5 De aci rezultă că școala noastră, cu toate silințele și sacrificiile Statului, nu dă tocmai roade relativ suficiente. Școală nu numai că nu e pe cât ar trebui ajutată, e din contra foarte adesea paralizată, de familie.

10 Până când casa părintească nu va înceta să strice rostul școalei și nu va începe cu tot dinadinsul să-i dea tot concursul ce-i datorește, școala nu va putea da, oricâte jertfe va face Statul, decât roadele pe cari le dă: generații foarte slab instruite și rău crescute; generații de semi-barbari orientali, nu de europeni în adevăr civilizați.

[NOI ȘI BISERICA]

Incă de mult, lumea noastră românească nu mai merge la biserică.

5 Oamenii de sus, de mijloc și de jos au uitat de mult cărarea ce duce la locașul icoanelor.

Boieri, ostași, negustori, meseriași, dascăli, slujbași, mari și mici, s'au lepădat de datoriile către legea lor creștinească — toți sunt astăzi liberi-cugetători.

10 Și, firește, dacă dumnealor sunt astfel, trebuie și femeile dumnealor să fie tot astfel, adică libere-cugetătoare; și, prin urmare, cum ar putea să fie copiii dumnealor altfel decât sunt mamele, adică altfel decât liberi-cugetători!

Dar să nu exagerăm.

15 Boierimea, ostașii și slujbașii, deși liberi-cugetători, tot mai merg uneori să auză, dacă nu chiar s'asculte, evanghelia — anume când M. S. Regele se duce cu ceremonialul obicinuit, la zile mari, ori la Mitropolie, ori la Sf. Niculae 'n Șelari, ori pe malul gârlii la Bobotează.

20 De altă parte, tinerimea și damele se abat uneori la câte o biserică *high-life*, și, spre cinstea lor, trebuie să mărturisim că sunt pătrunse de tot respectul cuvenit casei Domnului: atât tinerimea cât și damele se prezintă acolo gătite cu toată 'ngrijirea. Atâta numai că vorbesc cam
25 prea tare.

O fi aceasta bine sau rău, — că s'a lăsat adică lumea noastră de biserică — nu o pot spune, căci n'am în această privință nicio părere hotărâtă.

Poate, după cum zic unii, să fie bine; poate că lipsa de aplecare către religie să fie dovada unui spirit care se emancipează lesne de ideile învechite și devine astfel mai susceptibil de idei nouă, de progres intelectual și moral.

5 Poate, din potrivă, după cum zic alții, să fie rău; poate că lipsa aceasta să fie dovada unei porniri la descreierare, la o scădere, la o înjosire progresivă intelectuală și morală, la o din ce în ce mai mare pierdere a omeniei.

10 Nu știu deocamdată cine să zic că au dreptate — pesimiștii ori optimiștii; trebuie să mai mă gândesc mult la această întrebare. Dar până s'ajung a-mi da un răspuns, voi să consemnez aci în fuga condeiului câteva observațiuni, pe cari le fac de mult.

15 Pe câtă vreme bisericile noastre românești ortodoxe, părăsite de credincioși, mai ales în Capitală și 'n orașele mari, decaad pe văzute; pe câtă vreme toaca și clopotele noastre fac sgomot de-a-surda, ne mai aflându-se urechi care să le 'nțeleagă glasul și chemarea; pe câtă vreme o biată prescură și câteva lingurițe de vin ajung unui trist
20 altar pe multe dumineci — ce se 'ntâmplă în altă parte?

Ia să vedem.

25 Treceți, vă rog, foști creștini ortodocși, astăzi liberi-cugetători, treceți duminica dimineața pe la frumoasa catedrală catolică a Sfântului Iosef, pe la Bărăție, pe la biserica protestantă și pe la cea calvină; treceți, vă rog, foști creștini ortodocși, compatrioții mei, liberi-cugetători astăzi, treceți vineri seara pe la sinagogele mozaice — și vedeți ce se petrece acolo, în acele locașuri clădite de oameni pentru adăpostirea sfintei credințe în Dumnezeu,
30 lăsate lor dela moși strămoși.

Vedeți, ce de lume! Ce de oameni, ce de femei și de copii!

35 Priviți-i! Bogați și săraci, voinici și neputincioși, tineri și bătrâni. Sunt între ei învățați deosebiți și oameni de rând, ființe, pe drept ori nu, mândre și ființe umile, oameni cu griji sdrobitoare și oameni fără nicio grije; toți vin să-și ridice acolo sufletul, ascultând cuvântul Domnului; toți vin acolo să se roage împreună Lui, cum I s'au rugat și părinții lor, și să 'nvețe pe copiii lor a se ruga ca dânșii.

Sunt între ei bravii și cuminiții Germani, Francezii cei subțiri la minte și nobilii Italiani, și alte neamuri strălucite ale Europei, și îndrăzneții Unguri și neînduplecații Evrei.

5 Intrați, foști creștini ortodocși, astăzi liberi-cugetători; intrați după acești credincioși în sfântul pentru ei locaș.

Ascultați cum răsună, legănându-se 'ntre 'naltele bolți, acele cântări înălțătoare în slavă. Ia uitați-vă cum, cu capetele plecate, se lasă acei oameni pătruși de bine-
10 facerea A-tot-Țiitorului.

Vedeți-i voi, cari sunteți totdeauna posomorîți, cum, după ce s'au împărtășit de acea binefacere, ies toți cu fețele senine și vesele.

Și dacă, liberi-cugetători, nu mai puteți crede în Dum-
15 nezeu, căci nu mai sunteți în stare să-L vedeți, pe El care s'arată pretutindeni afară decât în sufletul vostru, nu puteți crede nici măcar în ce vedeți la acești semeni ai voștri? Nu înțelegeți voi, cari tot vă plângeți de slăbi-
ciunea « noastră » față cu ei, ce întăriți ies după ce s'au
20 rugat și au primit binecuvântarea?

Și dacă nici atâta nu 'nțelegeți, nu v'aduceți aminte barem de o vreme nu tocmai depărtată, când părinții voștri, cari dorm sub umbra crucii, cunoșteau izvorul
acelei întăriri binefăcătoare și știau să s'adape la el?

25 Părinții voștri!

Prăpastie de vreme nemăsurată între ei și noi! Mii și
mii de ani va fi trecut dela viața lor până la a noastră, și
tot nu li s'ar fi șters mai bine din inimile copiilor, pomenirea
și dragostea și evlavia și felul.

30 Ei au crezut și s'au închinat, și sufletele lor găseau
mângâiere și tărie în închinăciune.

Noi nu ne mai închinăm, fiindcă nu mai credem.

Sufletele noastre nu mai au nevoie de mângâiere;
inimile noastre nu mai au nevoie de tărie, fiindcă sunt de
35 piatră, și din piatra aceasta scăpărăm scânteile liberei-
cugetări, noi Românii foști ortodocși, cari suntem mai
deștepți, mai luminați, mai mândri, mai puternici decât
toate neamurile lumii.

Inchine-se Asia, bătrâna înțeleaptă, și nobila și ingenioasa ei fiică Europă! Închine-se Africa cu toate negrele ei seminții! Închine-se iscusita Americă!

Noi — nu ne 'nchinăm.

5   Inchine-se nerozii!

Filosofia noastră se pune mai presus de nevoia închinăciunii!

Clopotele — sgomot! Icoanele — fleacuri! Credința — moft!

10   Inchiză-se bisericile, surpe-se zidurile lor!

Părinții noștri cari le-au zidit erau niște barbari, niște primitivi, fără nicio cultură serioasă; ei nu aveau spiritul de examen.

Noi suntem oameni moderni.

15   Măture-se dărămăturile bisericilor, ca să se deschidă locuri largi, piețe vaste, pe cari, după cerințele progresului, să se zidească oteluri mărețe și cluburi politice, teatre de varietăți și burse de comerț!

Și nu care cumva să 'ndrăznească a ridica glasul cineva!

20   În cazul cel mai bun pentru dânsul, ar fi un om ridicul. E destul că biserica e tolerată!

Un slujitor al altarului, când stătea sub loviturile unei cumplite prigoniri, unei năpăstuirii strigătoare la cer, izgonit și maltratat ca odinioară Sf. Ignatius al Constanti-
25   noplei, mi-a spus cu adânc amar:

— Nu le e frică, fiule, de bătaia lui Dumnezeu?

— Nu părinte, i-am răspuns; nu e frică niminui de bătaia cui nu crede că este.

30   Ai uitat că ai aface cu o lume, care nu crede în Dumnezeu? cu o lume căreia nu i-a fost frică să prefacă în pușcării locașurile sfinte, închinare credinții străbune, unde zac osămintele de măreți voievozi?

Se va mai schimba lumea noastră românească? va mai vrea Dumnezeu să o reîntoarcă la dânsul?

35   Dumnezeu știe.

Deocamdată, copiii noștri vor merge pe calea noastră cuminte. De ce avem școli românești, în care urmează

înaltele învățături ale omenirii? Pentru ca să ni-i lumineze și să ni-i crească.

5 Din aceste școli naționale, ies pe fiecare an sute și mii de viitori cetățeni luminați, toți liberi-cugetători, plini de despreț pentru vechea rătăcită credință creștină, astăzi demodată, ridiculizată, scuipată!

Ei au învățat o religie mai omenească decât cea creștină, o religie care predică nu mila și îngăduința, nu blândețea și omenia: o religie aspră, care predică omului:

10 Ești o fiară! Ghiarele tale și colții tăi sunt deșteptăciunea și șiretenia; fii perfid, crud, neîngăduitor cu semenii tăi!

Nu te uita o clipă în sus spre cer; aci, în jos, pe pământ, uită-te cu ochii 'n patru, ca și cum ai avea patru picioare; 15 aci pe pământ se isprăvește tot pentru tine.

Ești fiară, fii fiară.

Fiarele n'au biserică; fiarele nu se 'nchină; fiarele n'au Dumnezeu!

[DĂRÂMAREA BISERICII VĂRZARU]

Atenția publică urmărește cu încordare atâtea ș'atâtea împrejurări de înaltă ordine politică și socială, interioare și internaționale — criză financiară, războiu, expoziție universală, întrevederi de împărați, o nouă lege a pensiilor, un monopol asupra alcoolurilor, șcl.—încât se pot întâmpla multe lucruri foarte interesante care să treacă absolut neluate 'n seamă, mai ales dacă se 'ntâmplă în vreun colț lăturalnic, mai la o parte de drumul cel mare.

5 E natural ca ochii publicului, ațintiți la Londra, Berlin, Paris, Viena, București, să nu bage de seamă și la ce se petrece p'în Târgoviște.

Și cu toate astea, se petrec lucruri destul de interesante și la Târgoviște.

15 Cer voie cititorului să-i distrag un moment atenția dela marile chestiuni interne și internaționale și să-i povestesc ce s'a petrecut acuma 'n urmă în vechea capitală a lui Mateiu Basarab.

La o margine a orașului, se ridică de pe vremuri o biserică, pe care lumea de acolo o numea biserica Vărzaru.

Din ce pricină se numea astfel, nu putem ști, și nici nu e treaba noastră să știm; asta e treaba istoricilor noștri. Ceea ce putem spune cu siguranță este că dintr'o anume pricină nu s'a putut numi astfel, și adică din pricina hramului; căci biserica era pravoslavnică, iar nu gregoriană; prin urmare, după hram, nu se putea numi astfel, fiindcă noi pravoslavnicii nu prăsnuim pe Sf. Agop Vărzaru.

Dar, în sfârșit...

30 Biserica era ruinată de demult și părăsită.

Deoarece venerabila ruină era la marginea orașului, populațiunea locală creștină, geloasă de strălucitele tradiții naționale, cu aceeași evlavie cu care străbunii aduceau odinioară prinosuri în sfântul locaș, își ducea și ea acum gunoaiile și murdăriile...

Duce fiecare ce poate. Dumnezeu nu ține la scumpetea darului, ci la osârdia cu care i-l aducem: prețul darului stă afară din acesta, anume în fundul inimii aducătorului!

De sub bolțile de sub cari, odinioară, pe vremea vitejilor străbuni, ieșeau în valuri mirosul de smirnă și de tămâie, ieșea acuma, prin ușile și ferestrele vraște, alt cu totul fel de valuri...

O timpuri! o mirosuri!

Venerabila ruină, mai ales pe căldurile cele mari, devenea o groaznică amenințare pentru vechea capitală a lui Mateiu Basarab.

Intre zidurile ei, pe cari d'abia se mai zăreau stinse chipuri de sfinți și de drept credincioși ctitori; pe pardoseala ei, sub care zăceau osăminte de viteji jupani și strălucite jupanițe, se prăseau acuma, pe mormane de putrejuni dospite 'n umbră, tot soiul de muște și fel de fel de gânganii infecte; de acolo, ieșeau la soare, să roiască de jur împrejur, într'o dogoare pestilențială, la o distanță mai largă de câtă ar fi 'ncăput altădată mulțimea norodului la un mare praznic domnesc.

Primăria celebrei urbi istorice, voind să cinstească cu sfințenie regulamentele de salubritate publică, fără să indispuie pe alegători, cari țineau să nu fie deranjați în practica tradiției lor de a aduce prinosuri sfântului locaș, s'a pus pe gânduri: ce e de făcut cu biserica Vârzaru?...

După multe și mature desbateri în consiliul comunal, primarul a înaintat ministerului o adresă, prin care cerea autorizație să dărâme biserica pentru cauză de salubritate publică.

În alți termeni de cât noi, firește, dar cu aceeași convingere, primarul arăta că bătrâna ruină, după afirmările oamenilor științei, poate deveni la un moment dat un izvor de mari primejdii, o calamitate, pentru populațiunea târgovișteană.

D. primar termina, rugând cu profund respect pe onor. minister să-i răspundă de urgență, până nu înviază muștele albastre.

5 Destul de urgent, peste vreo patru cinci luni, ministerul răspunde primarului că nu poate acorda autorizația cerută până când, conform legii, comisia monumentelor istorice nu va merge la fața locului și nu va face un raport asupra stării și importanței acelei bisericii ruinate.

10 În adevăr, iarăși urgent, un membru al comisiei primește ordin să meargă la fața locului și să constate dacă, din punctul de vedere al legii pentru conservarea monumentelor istorice, este admisibilă cererea primarului.

Insărcinatul ministerului caută o zi 'ntreagă și nu găsește monumentul. Merge la primărie și 'ntreabă:

15 — Mă rog, unde e biserica Vărzaru?

— Unde a fost..., vreți să ziceți.

— ?...

— A! am dărâmat-o!

— !...

20 Și dela primărie, îl conduc pe d. comisar al monumentelor la locul unde se poate convinge singur că biserica Vărzaru a fost.

În locul ruinei, o movilă gigantică de moloz și de cărămizi sparte.

25 — Bine, domnilor, pentru Dumnezeu și pentru memoria lui Mateiu Basarab! ce-ați făcut? cum v'a venit să dărâmați?

— Nu se mai putea, domnule! începeau căldurile și 'nvia musca!

30 Solid clădeau bătrânii! Iată ce am aflat dela comisarul însuși, amicul meu, d. Gabrielescu, arhitectul, care e dezolat de această împrejurare.

35 Dărâmarea a fost dată pe seama unui întreprinzător s'o facă în schimbul materialului ce ar putea scoate de acolo. Zidăria însă era foarte solidă; a trebuit multă muncă pentru a o distruge. Tencuiala fiind fiartă de pe vremuri cu cărămida, cărămizile se spărgeau mai des decât tencuiala, încât întreprinzătorul, văzând că n'are să se poată alege cu nimic, a părăsit lucrarea, și astfel

au mai rămas câteva părți neatinse, îngropate sub movila de dărâmături.

Printre acestea, d. Gabrielescu a găsit o cărămidă spartă în două cu o inscripție parte slovenește, parte românește. Inscripția a fost făcută cu un vârf de fier, un cuiu, pe cărămida crudă și apoi au pus-o la cuptor.

Inscripția arată că biserica Vărzaru fusese clădită chiar pe vremea lui Mateiu Basarab și maistru fusese unul Dima.

D. Gabrielescu observă că tot *Dima* îl chema și pe artistul care a zidit baia turcească din Iași a lui Vasile Lupul. Poate să fie același: în Târgoviște sunt două biserici, Stelea și Sf. Constantin, zidite de Domnul Moldovei, de sigur pe când era în bune relațiuni cu Domnul Munteniei.

Am întâlnit alaltăeri pe d. arhitect Gabrielescu; era revoltat de fapta d-lui primar.

D-sa va înainta ministerului un raport energic, în care va cere să se pilduiască numaidecât fapta celui părinte denaturat al vechei capitale.

Raportul va conchide la darea 'n judecată a primarului pentru:

1. a i se aplica art. 352 și 353 din codul penal, privitoare la dărâmări prin samavolnicie; și
2. a se osândi la punerea lucrului dărâmat în starea dinaintea dărâmării.

— Domnule, i-am zis cu, pretențiile d-tale sunt absurde, fiindcă:

1. legea prevede reaua-voință, adică intenția de a face rău, prin urmare priceperea gravității faptului; și aici se vede lămurit că priceperea a fost nulă; și

2. mulți, chiar dintre d-voastră arhitecții restauratori de monumente istorice, nu se vor găsi să știe clădi la loc aceea ce, și mai ales cum, a clădit maisterul *Dima*.

Astfel, din cauză de salubritate publică pe de o parte, iar, pe de alta, pentru a nu contraria sentimentele de evlavie ale alegătorilor târgovișteni, deprinși să aducă prinosuri din inimă la vechea biserică Vărzaru, primarul local, — în loc să îngrijească a se curăța venerabila ruină

și a o îngrădi, iar apoi a punc strajă cu strașnică poruncă să rupă urechile oricărui cetățean, aibă și zece voturi la colegiul întâiu, când l-o prinde că mai aduce prinosuri — primarul local, doritor de binele public, n'a mai avut răbdare să aștepte decizia comisiei și, scurt! a suprimat monumentul istoric.

Unde? unde să-și mai verse cvlavia cetățenii târgovișteni?

Gion, istoricul capitalelor noastre! ce o să zică amicul meu Gion, când îi voi spune fapta primarului de Târgoviște? când îi voi zice:

— *Gion, sais-tu, mon vieux coco, que Varzaro vient d'être rasé?*

— *Pas possib'!* o să-mi răspundă el.

— *Ma pa'o' d'honneu'!* o să-i zică eu.

— *Et par quel raseur? nom d'un Bassaraba!* o să întrebe el.

— *Par le maire de la bonne vieille capitale des Bassarabes mêmes!* o să răspund eu.

— *Allons donc! c'est bizarre autant qu'étrange!...¹⁾* o să zică dânsul.

---

¹⁾ — Gion! știi tu vechiul meu prieten, că Vărzăru e dărâmat până în temelii?

— Nu se poate!

— Pe onoare!

— Și de cine? pe numele unui Basarab!

— De primarul bunei bătrâne capitale a Basarabilor chiar.

— Aida de! e bizar pe cât e de straniu! (*Nota autorului*).

O SEARĂ BINE PETRECUTĂ

Vorbeam zilele trecute mai mulți prieteni despre felurile de petreceri în nopțile lungi de iarnă, și, se 'nțelege, fiecare, după vârstă și temperament, avea deosebită
5 predilecție.

Unuia i se părea că o bună serată la teatru, urmată de un *souper fin*, într'un salon luminat și parfumat, cu prieteni ușuratici de ambe-sexe e cea mai delicată petrecere în aceste lungi nopți... Glumele acelea ale damelor
10 și râsetele și șampania...

Altul visa un loc călduros într'un vagon de dormit. S'a 'nnoptat bine; afară e o vreme întunecată... Conductorul ți-a făcut patul... Te culci frumos, și, legănat de țacăneala ritmată a roatelor, adormi și percurgi distanțe
15 enorme; treci țări și granițe și a doua-zi dimineța te trezești, ca prin farmecul unei povești, în altă lume.

Al treilea nu-și închipuia decât un enorm joc de loton într'o foarte numeroasă familie... Surprizele jocului, emoțiile cari trădează caracterul și temperamentul jucătorilor dela
20 cea mai crudă vârstă, și glumele glumeților cu reputație, cari strigă numerele în felurite moduri alegorice, — de exemplu, în loc de 25, strigă: « ca la poliție! », în loc de 88, « ochelarii lui Hassan! », în loc de 90, « grand papa! » etc. — și ciaiurile și cozonacii și prăjiturile de familie șcl. —
25 toate acestea, la căldura căminului familial, pot constitui cea mai plăcută petrecere într'o lungă noapte de iarnă, când afară vremuește; nici nu iei seama că de mult a trecut miezul nopții.

Eu însă am o părere deosebită... Neuitate amintiri
30 din tinerețe sunt o temelie trainică pentru această părere.

Mie mi se pare că, într'o lungă noapte de iarnă, nu poate fi mai frumoasă petrecere decât să stai la taifas, în căldură, cu un om pățit, care să-ți știe povesti întâmplări interesante din vieța lui.

5 Așa bunăoară, pe când afară e o vreme să nu scoți un câine 'n bătătură, să stai într'o chilie cu un bătrân de vârstă, dar limpede la minte. Să fie cald în chilie, patul să fie bun, în soba bătrânească să pâlpaie un capăt de buștean; pe o mescioară, o garafă cu vin călugăresc, pă-

10 hăruțe curate și uscături; să stai tolănit, și s'ascuți pe bătrânul cel cuminte povestindu-ți cu duh atâtea și atâtea întâmplări politicești și mănăstirești, lumești și sufletești, la care el însuși a luat parte — și auzind toaca de utrenie, să nu pricepi când a trecut noaptea.

15 Nu știi dacă în aceste din urmă nopți, și lungi și urâte, vreunul dintre prietenii mei au putut petrece pe placul lor; dar știi că, una din ele, eu am petrecut de minune.

E drept însă că, în loc de călugăr bătrân, am găsit

20 un bătrân soldat: o noapte 'ntreagă, vechiul brav m'a delectat cu minunatele povestiri ale unor mari întâmplări militare la cari a luat însuși parte.

Acest povestitor generos căruia-i datoresc una din cele mai frumoase petreceri, după placul meu, se numește

25 Maior C. Pruncu.

Și ceea ce e și mai generos din parte-i este că, fără să am distinsa onoare a-l cunoaște personal, fără să fi avut vreodată fericita ocazie a-i strânge mâna cu care a făcut

30 atâtea isprăvi bărbătești, am avut norocul să-l văd intrând în casa mea, blând ca orice viteaz adevărat, sub înfățișarea modestă a unei mici cărți, pe a cărei copertă verde se citește:

« *Maior C. Pruncu. — Din campaniile mele (Crimeea, 1855; Algeria, 1856—57; Italia; Maroc, 1859.) Tipărită*

35 *la Bârlad în 1900, la tipografia George V. Munteanu.* »

Să fac o dare de seamă asupra captivantei povestiri, ar fi foarte greu dacă nu peste putință; căci farmecul ei consistă tocmai în modul cum o face bătrânul soldat, bonom și fără nicio pretenție.

El povestește cu simplitate, dar cu un avânt pe care numai el poate să-l aibă, fiind vorba de emoțiile lui, de isprăvile lui, de sentimentele lui, într'un cuvânt de viața trăită de el.

5 Dar iată pe scurt obiectul prețioasei lui povestiri.

Fecior de boier mare, « fiul marelui Vornic Iordache Pruncu, staroste de Putna, — în saloanele căruia se adunau, înainte de Unire, de-alde Costin Catargiu dela Mărășești, Iorgu Radu dela Domnești, Alecu Balș dela 10 Adjud, Costin Stamate, Costache Dăscălescu și alții », — aude în casa părintească vorbindu-se de peripețiile războiului, pe care puterile aliate, Turcia, Franța, Englitera și Piemontul, îl declaraseră Rusiei.

15 Acest mare eveniment politic izbește imaginația tânărului fecior al Vornicului Iordache Pruncu. Bătrânul maior era pe atunci în vârstă ca de șaptesprezece ani.

Pe de-o parte dorul faptelor vitejești, pe de alta, o profundă contrarietate de caracter familial, hotărâsc pe tânărul Pruncu să fugă din casa părintească și să meargă 20 voluntar în armata imperială a Franței.

În toamna anului 1854, fără a sta mult să plănuiască, profită de lipsa tatălui său de-acasă, tocmește o brișcă cu doi cai și pornește la Galați.

25 Indată ce ajunge aci, se imbarcă pe o corabie cu pânze, care pornea încărcată cu grâne către Țarigrad. Ajunge la Sulina; dar marea este în culmea furiei.

Bravul tânăr are norocul să găsească dela primii pași aceea ce căuta cu atâta dor — primejdia.

30 Dar iată că m'a luat și pe mine apa și mă pornesc a povesti atât de slab ceea ce maiorul mi-a povestit cu atâta putere.

Trecând prin tempestă, ajunge tânărul nostru la Țarigrad, și, fiindcă norocul nu are numai o aripă, ci două, bravul tinerel, după mândria ce o simte c'a înfruntat 35 furia mării, este osândit ca să prinză și puținică minte, pe lângă atâta vitejie câtă are, și să plătească scump o lecțiune de prudență: toate paralele cu care venise de acasă i le fură niște pungași de uliță; l-au văzut într'o cafenca furlandisindu-se cu bănet ca om matur, l-au

așteptat afară într'o ulicioară întunecoasă și l-au jefuit, lăsându-l fără lăscac în mijlocul haosului țarigrădean.

5 Dar norocul dă numaidecât din cealaltă aripă: tânărul găsește doi protectori, — pe Costache Negri și pe Dumitrache Ralet, buni prieteni ai tatălui său, cari-l scot din mizerie cu condiție ca să se 'ntoarcă îndată acasă.

10 Aș! de casă-i ardea lui! Merge la comenduirea franceză; aci nu-l pot lua voluntar; trebuie să se ducă la Marsilia, unde e biroul de înscriere. Pleacă la Marsilia, se înscrie, și pornește înapoi. Bastimentul pe care merg voluntarii spre Crimeca oprește câțva timp la Ajaccio, în Corsica. Aci unul dintre camarazi cade sub groaznica *vendetta* a unci frumoase corsicane, întâmplare care cam descurajează pe

15 În sfârșit, bastimentul părăsește Corsica, și ajunge la poalele Sebastopolei.

De aci începe tânărul Pruncu cariera soldățească în toată regula, carieră ce ține cinci ani.

20 El ia parte la biruința aliaților; apoi merge cu legiunea străină în Algeria, unde într'o luptă cu Cabili, găsește în sfârșit ce caută, — e rănit; dar mai găsește și ce nu-i dădea prin cap să caute — o dulce cunoștință: eterna poveste — Mars și Venus.

25 Ia astfel parte la pacificarea și cucerirea Cabiliei mici și Cabiliei mari. Peste un an legiunea străină e chemată în Italia, unde ia parte la războiul contra Austriacilor, războiu care se termină cu celebra bătălie dela Solferino.

30 Pe urmă, legiunea străină trece înapoi în Africa, unde face campania contra Marocului. Războiu crunt cu semințiile barbare și holera furioasă!

În sfârșit, înaintat pe câmpul de războiu, bravul tânăr își termină serviciul și se reîntoarce în patrie.

35 Toată povestirea atâtor întâmplări ostășești e făcută cu atâta căldură comunicativă și — ce este mai bine — cu atâta lipsă de artificiu, încât ascultând-o odată, bucuos ai mai asculta-o.

Greutăți zdrobitoare biruite cu veselia, mizeria covârșită cu bravura, dragostea faptelor mari, iubirea camarazilor, venerarea șefilor, nenumăratele peripeții prin cari

trece un brav în focul războiului, minunățiile de artă și vitejie militară, glume și nebunii copilărești în fața morții sigure, nepăsare desprețuitoare piept în piept cu pieirea cea mai cruntă — toate sunt limpede și din toată inima înfățișate în povestirea « Din Campaniile mele, ale maiorului C. Pruncu ».

Apoi, atâtea tipuri originale în acea vestită legiune străină, unde, cu mii de accente genuine, se strigă 'ntr'un glas: *à la baïonnette! vive la France!* — unii îmbătrâniți în rele, alții, tinerei, însetați de isprăvi vitejești; — adunătură de aventurieri, deșuchiați sau inspirați, scelerați ori naivi, toți inimoși și bravi; — dispăruți cari din cotro, de pe unde bravura lor nu se putea arăta decât supărând foarte pe niște ursuzi dirigători; — fugari veniți a se adăposti la umbra sacră a drapelului napoleonian, unde, într'o nouă viață, să spele cu sânge orice umbră de imputare pentru greșeli și abateri dintr'o viață trecută.

Neprețuită cârticică! ce rău mi-a părut că te-am isprăvit așa de iute! ce păcat că toate povestirile frumoase sunt atât de scurte!

Dar bravul maior ne promite, la sfârșitul cărții, că în curând ne va povesti peripețiile, « mizeriile », prin cari a trecut până la reîntoarcerea sa în țară și partea ce-a luat în războiul dela 77—78.

Dacă cumva vor avea norocul să cază rândurile acestea în mâna bătrânului ostaș, primească-le bravul meu povestitor ca o mulțumire din parte-mi pentru plăcutele momente ce el mi-a procurat, într'o vreme în care povestire frumoasă în limba românească nu prea se mai găsește, și crează că nu cu puțină nerăbdare aștept urmarea făgăduită.

NOTIȚE LITERARE

„CUM ERA ODINIOARĂ“

Subt acest titlu, neobositul V. A. Urechiă a dat de curând la lumină un nou volum, cuprinzând 25 de legende
5 istorice și 12 reminiscențe sau potriviri de vremuri, precum le numește el în limba lui de bătrân cărturar.

Iată o carte românească menită să placă mult oricărui iubitor de povestiri interesante, și, în același timp, amestecând, după preceptul clasic, folosul cu plăcerea, să
10 instruiască pe cititor.

În adevăr, cu cât citești acele frumoase povestiri din vremuri trecute, cu atât simți că aceea ce te atrage nu este numai episodul sau maniera artistică a povestitorului, ci și modul cu care el știe să reconstituie în imaginația
15 ta acele vremuri trecute în icoane pipăite.

Către sfârșitul acestor povestiri, pe care de sigur am să le recitesc încă, m'am domirit de ce ele exercită atâta farmec asupra cititorului.

Tot autorul m'a domirit, și iată cum.

20 Vedeam în cursul citirii că interesul meu creștea treptat, și parcă n'țelegeam că, în afară de aceea ce este parte artistică, emoționantă și amuzantă, interesul meu era solicitat de altceva mai adânc.

Ce era acel altceva? îl pricepeam, dar nu-i găseam
25 formula.

Iată însă că, ajungând către sfârșitul prețioasei cărți, dau la pagina 270 peste *Prima baie în București*; încep să citesc:

« În luna Aprilie 1900 s'au împlinit șaptezeci și cinci de ani dela instalarea în București a primului local de baie mai sistematică. Până atunci Bucureștii n'avură decât băi turcești, adică prin aer cald.

5 « Se știe atât de puțin istoria evoluțiunii noastre culturale în toate direcțiunile, că am pune prinsoare cât de grea că nu se vor găsi trei bătrâni în București cari să ne spună din propria lor amintire cele ce ne propunem să povestim aci după documente... ».

10 A! am zis cu în gând!... A! bătrânul și iubitul meu amic Urechiă, acum ți-am aflat secretul meșteșugului; acum știi pentru ce povestirile dumitale despre cum era odinioară mă captivează atâta. Mi-ai spus-o însuși.

15 Așa e, din nenorocire: se știe atât de puțin istoria evoluțiunii noastre culturale în toate direcțiunile!

Așa e... Învățăm din trecutul patriei și neamului nostru numai istoria politică și militară, dar istoria societății, lumii d'asupra vieții zilnice a căreia s'a desfășurat politica, și s'au înfăptuit vitejiile, nu învățăm, și prin

20 urmare nu știm nimica.
Învățăm un fel de epopee sarbădă, în proză mai mult sau mai puțin limpede și comodă, care nu evoacă în imaginația noastră nicio icoană vie, și care e prin urmare lipsită în cea mai mare parte de interes. Ingrămădiri de

25 date, înșirări de nume proprii, înregistrări de fapte, și'n-colo nimic. Ce vreme era la acele date? ce fel trăiau zi cu zi ființele cari purtau acele nume proprii? cum erau locurile unde se săvârșeau acele fapte?

Niciun răspuns la aceste întrebări.

30 Poveste fără zugrăvire despre nume fără persoane și despre fapte fără loc: într'un cuvânt, istoria unei lumi fără carne, fără oase, fără trup.

Și este oare națiune care să aibă mai multă nevoie decât noi de cunoașterea vieții sale trecute? Dar între viața din trecut și cea din prezent este la noi o adevărată prăpastie.

Lucruri și moravuri au fost măturate de suflarea civilizației moderne fără să lase decât rare urme, cari să ni le amintească fie cât de pe departe.

Iată Capitala, cu bulevardele ei, cu Dâmbovița canalizată, cu palatele ei publice și particulare, cu pavajele sale de lemn, de asfalt și de bazalt, cu tramvaie și lămpi electrice, cu toată fizionomia lui burgeză occidentală.

5 Cine dintre noi își poate face în minte o icoană a Bucureștilor, vechiu scaun domnesc, măcar de acu cincizeci de ani?

De sigur numai acela care a trăit pe atunci; trebuie să-l fi văzut, ca să ți-l mai poți închipui.

10 Dar care dintre noi cei din ziua de azi își poate face o idee de fizionomia capitalei noastre de acum un veac?

Firește că aproape nimini...

15 Unde să fie moșneagul sau baba care să numere o sută și măcar cinci ani?

Ei! aci stă farmecul povestirilor lui Urechia.

Iată cum, cetindu-le, ne răsar înainte Bucureștii trecutului, cu lumea și lucrurile de pe vremuri, trăind cu obiceiurile lor, cu vestmintele lor, cu nevoile lor de toate

20 zilele.

Cu vorbele povestitorului, actualitatea vremurilor trecute, stinsă de mult, începe încet-încet a clipi, a se lumina tot mai mult, a se aprinde în fine și a ardé ca orice actualitate.

25 Iată boierii, negustorii, norodul... Iată-i cum umblă, cum trăiesc în acest București dela răsăritul veacului ce peste câteva zile apune; în acest București, cu hanurile lui, cu podurile lui, cu palaturile, târgurile și prăvăliile lui, din care atât de puține urme au mai rămas.

30 Iată curțile domnești și mănăstirile de acum două veacuri și mai bine, cu toată mișcarea lor, apărând palpabile dinainte-ne!

Dar apoi, pe lângă cele două merite prețioase ale învățatului povestitor, — erudiția și arta, — el mai are încă

35 unul care adaogă mult la valoarea lucrării sale: este dragostea călduroasă cu care el însuși se interesează la povestirile sale. El ne povestește de dragul povestii; el însuși iubește icoanele pe cari ni le înfățișează, cu o întreită iubire: de cronicar, de artist și de patriot.

Căci lucrurile și împrejurările pe cari ni le arată și eroii lor, nu sunt în cea mai mare parte închipuiri voite, sunt istoricește adevărate; și chiar acolo unde fabula este inventată de autor, acolo unde episodul nu este strict
 5 istoric, ele sunt numai pretextul, canavaua, pe care se țese icoana vie a unei vremi ce în adevăr a existat odată pentru alții tot așa cum există pentru noi vremea noastră, cu clipele ei, aci greoaie, aci fugare, după cum sunt de nenorocite sau norocite.

10 Iată o petrecere prețioasă: să stai într'un jeț bun, la căldură și lumină, și, uitându-te adânc în cartea bătrânului profesor Urechiă, să vezi trecându-ți pe dinainte, vii. atâtea și atâtea vremuri moarte.

Ce minunată panoramă!

15 Astfel, nu aș putea recomanda îndestul această petrecere mai ales tinerilor cari iubesc literatura frumoasă, și cari simt în sufletul lor acea evlavie pentru trecutul patriei și neamului, ce caracterizează spiritele de elită.

20 O carte bună este o faptă bună și încă o faptă bună fără termen de durată: ai săvârșit-o?... ai săvârșit-o odată și bine pentru totdeauna, pentru oriunde și pentru oricine o mai întâlnești.

Bătrânul profesor Urechiă, învățatul și bunul nostru prieten, după atâtea și atâtea fapte bune, tot n'a ostenit:
 25 iată c'a mai săvârșit una, — ne-a dat neprețuitul său *Cum era odinioară*.

Să trăiască și să ne mai dea, că arc de unde!

MOFTANGII

RROMÂNUL

Moftangiul este eminentemente român; cu toate astea, înainte de a fi român, el este moftangiu.

5 Născut dintr'o familie săracă dar onestă, el este fiul operelor sale, și, deși democrat prin naștere, el face parte din aristocrația inteligenței, a meritului, științei, artei, culturii șcl.

10 Dar... născut dintr'o veche familie de adevărați boieri, cari au știut totdeauna să pună interesul patriei mai presus de interesele de clasă renunțând la privilegiu, el, aristocratul get-beget, este adevărat democrat...

15 Moftangiul este patriot hotărît, naționalist exclusiv, român până în măduva oaselor! toată lumea trebuie s'o știe!

Guvernamental, sau, când din nenorocire nu se poate asta, opozant, moftangiul felicită Rromânia în cazul întâiu, o deplânge în cazul al doilea, în ambele cazuri o iubește până la nebunie. De aceea, el urăște cu furie tot ce nu e român, tot ce nu e național.

20 El stimează agricultura, dar visează o industrie mare națională, care să ne scape de tributul ce-l dăm străinilor: ceea ce-l înspăimântă este o cucerire a Rromâniei pe terenul economic de către infamii de străini, ajutați de copiii vitregi ai țărișoarei lui!

25 E om de partid, câtă vreme nu-i vorba decât de vederi asupra politicii interioare. Indată însă ce e vorba de a ne prezenta față cu străinii, el crede că toți Români trebuie

să uite micile pasiuni și, dându-și mâna frățeste, să păsească strâns uniți față cu primejdia economică, politică, socială și culturală a Națiunii! Inimicul comun este străinul! jos Străinismul!! sus Rromânismul!!!

5 Oricine gândește altfel... e un trădător!

Moftangiul se găsește în toate clasele sociale; speța lui furnică pe toate căile de comunicație, (afară de rare excepții, cu bilet gratuit) și e încuibată din cele mai mândre palaturi până în cea mai modestă odaie de *hôtel garni*.

10 Moftangiul poate avea sau nu profesiune, poate fi sărac sau bogat, prost ori deștept, nerod ori de spirit, tânăr, bătrân, de un sex sau de altul sau de amândouă, el a fost, este și va fi Rromân adevărat... Să te păzească
15 Dumnezeu să ataci Rromânia lui oricât de pe departe, căci moftangiul român e aci gata să te sdrobească.

Moftangiul român este:

Din clasele primare până la bacalaureat — anarhist;

20 Dela bacalaureat până la primul examen de universitate — socialist;

Dela primul examen până la licență — progresist;

Dela licență până la slujbă — liberal;

Dela slujbă până la pensie — conservator.

25 De la pensie încolo, împărtășește principiile tinerimii universitare... Fii sigur că ai să-l găsești oriunde e vreo manifestație mai mult sau mai puțin politică ori nepoliticoasă a studenților mai mult sau mai puțin rromâni!

RROMÂNCA

Fiică de arendaş, de negustoraş, de funcţionăraş, de
avocăţel, de ofiţeraş, de popă — să fi fost *papa* bulgăroiu,
sârboteiu sau grecoteiu — Moftangioaica este româncă şi
5 prin urmare nobilă, et *par conséquent* nu poate suferi mo-
jicimea.

Ea este patronesă în comitetul unei sau mai multor
societăţi române de binefacere sau de cultură naţională.

Moftangioaica română vorbeşte româneşte numai *avec*
10 *les domestiques*, încolo franţuzeşte — acu ia lecţii de limba
engleză.

În fiecare zi, moftangioaica răstoarnă prăvălii întregi,
dela raftul de sus până la cel de jos, căutând *eşantioane*
şi negăsind *malheureusement* niciodată ce-i trebuie. Bogată
15 ca şi săracă, adeseori i se 'ntâmplă din distracţie, când se
uită negustorul în altă parte, să-i scape ceva în manşon
sau sub rotondă.

Moftangioaica îşi opreşte totdeauna cupeul d'a curme-
zişul stradei.

20 Pentru dânsa sunt numai două oraşe în care poate trăi
cineva: *Paris et Bukarest!*

Dânsa are unul sau mai mulţi adoratori, nu de plăcere
sau de pasiune, ci de datorie: o femeie de așa înaltă extrac-
ţione trebuie să aibă un *suivez-moi*.

25 Bogată, n'are plăcere mai mare pe lume decât să-şi
arate unei amice sărace toaletele şi să-i spuie preţul lor
fabulos, şi apoi proiectele, planul şi devizul toaletelor
viitoare.

30 Moftangioaica săracă este foarte discretă; de aceea, nu
despreţueşte fondurile secrete, ba chiar din contra. Pentru

cine conspiră, e prudent să evite pe moftangioaica română.

Crudă, adică necoaptă, primește cadouri dela răscopți bogăți; răscopă, face cadouri la săraci necopți, adică la cruzi:

— Ah! crudule!

Când e vorba de lista « victimelor » ei, moftangioaica română uită șirul, numele și datele; are însă în privința aceasta despre amicele ei o memorie prodigioasă.

Când vrei să flirtezi cu moftangioaica, se rățoește și fleortăește. Ii vorbești serios, râde; glumești, e foarte serioasă; o saluți, d'abia moțae; o iubești, te spune târgului.

Moftangioaica e amatoare de înmormântări de lux. Trecând prin fața cluburilor, jalnica scoate capul afară din cupeu. După cimitir, *un tour au bois*, cu ochii plânși și cu chipul încadrat în dantelă neagră, este obligatoriu.

Moftangioaica e o româncă bravă: ea știe suferi, cu hotărârea și eroismul caracteristice Românului, tortura concertelor clasice, *fort en vogue* astăzi... Astfel dacă-ți place muzica, ferește-te să mergi la acele concerte: de câte ori orchestra o avea un pianissimo, moftangioaica *commencera à causer fortissimo*...

Moftangioaica suferă în genere de stomah; oricând are să iasă în lume seara, nu mănâncă toată ziua în vederea corsetului. Astfel, e prudent să nu o prea ici la vals: suflarea ei te face să-ți aduci aminte cu mult regret de mirosul violetelor de Parma.

Poftită ori nepoftită, ea trebuie să se afle la toate balurile de rigoare, ale Curții, ale Societăților, ale lumii mari, la reprezentanțiile prime, extraordinare sau de gală.

Ea e abonată la *l'Indépendance roumaine* și trebuie să figureze neapărat în « Cărnul » lui Claymoor.

Fiecare moftangioaică spune bucuros din fir în păr toată conversația care a avut-o cu Prințesa moștenitoare « aproape o jumătate de ceas » la balul din urmă dela Cotroceni. Câte moftangioaice au fost la bal — că nu lipsește una! — vezi dumneata câte jumătăți de ceasuri a ținut acel bal minunat.

O moftangioaică gătită și împopoțonată de șapte ori mai scump decât s'ar putea explica prin mijloacele consoartelui d-sale, dacă o întrebi ce părere are despre prințesa:

— Fie, *moncher*: nu zic! e tânără; frumușică, *si vous voulez*; da'... prea e luxoasă!

Când vorbește de regina, zice: *la pauvre!*

La balul Curții mai ales, cum s'a abținut toată ziua de mâncare, abuzează de șampanie, de icre, de înghețată, de bomboane — nu de plăcere ori de lăcomie, nu!... de datorie... Odată supează cu un «amic», pe urmă cu un curtezan, mai despre ziuă, se 'nțelege, vine și rândul lui dumnealui: «Aide cocoșelule, la bufet!» Așa, după înghețată, mănâncă iar icre moi, și după Pomery *extra-sec frappé*, iar ciucalată fierbinte. A doua zi, doctorul *high-life* se vede

silit a-i prescrie o cutie și jumătate de capsule de ricin.

După fiecare bal *du monde*, a doua zi, caili doftorilor *mondains* aleargă până le iese limba de un cot.

Culmea supărării — să o scape din vedere Claymoor.

Culmea ambiției — un minister pentru bărbat și un secretariat pentru amic.

A! să nu uit...

Când vezi două moftangioaice amestecându-și alifia de pe buze și țocăindu-se cu multă căldură, să știi că nu se pot suferi.

— *Ah! ma chère, je ne puis la sentir!*

SAVANTUL

Important bărbat -- bărbat serios.

Membru în toate societățile culturale naționale și internaționale, preferă dintre acestea pe cele de gintă latină.

5 Dacă nu e încă în Academie, are să fie.

E un exemplar de lux în galeria moftangiilor români și costă scump.

Teorii nouă din cărți vechi, — invențiuni pe care străinii, vrăjmașii Rromâniei, apucă de le fac mai nainte, —
10 studii speciale — misiuni la stațiuni balneare — comisiuni și delegațiuni -- conferențe savante, un fel de *pot-pourri* de fapte-diverse științifice — apoi direcțiuni de instituțiuni și publicațiuni — toate astea trebuie să coste scump.

Tipul nostru iubește, mai presus de orice, Știința și
15 România, cărora le sacrifică activitatea, liniștea, sănătatea, familia sa, tot. El susține că știința, deși esențial umană, trebuie, mai ales la o națiune mică și tânără ca a noastră, să fie națională. El constată în fiecare moment cu mândrie progresul prodigious al științelor române.

20 El dirijează un institut național savant sau, dacă încă nu până acuma, va inventa unul sau două pentru a le dirija — institute absolut indispensabile Rromâniei, care este și trebuie să fie centrul și farul cultural în peninsula balcanică... Ar fi o rușine să lăsăm pe Bulgaria să ne ia înainte!

25 De exemplu. Este absolut indispensabil să întemeiăm un institut pentru domesticirea, prăsirea și educația licuricilor — *lampyris resplendens* — având misiunea de a studia un nou sistem de luminare a orașelor Rregatului
30 cu aceste interesante gânganii fosforescente. Inchipuiască-și

acu orice român cu dorr de țară câtă economie și ce lumină! strălucitoare, gratuită și — igienică!

Dar pentru asta, savantul nostru, bărbatul ingenios, patriotul neobosit, care a descoperit această luminoasă
 5 idee, trebuie să călătorească în cele două emisfere, spre a studia *primo*: deosebitele sisteme de luminare a capitalelor mari, *secundo*: diferitele spețe de *lampyris resplendens*. . . După spusa entomologiștilor, există până acuma vreo patruzeci, afară, se 'nțelege, de acele pe cari le va
 10 mai descoperi savantul nostru.

Moftangiul științific este sacrosanct.

Niciun guvern nu cutează, nu gândește măcar să se atingă de el și de institutul lui; sunt lucruri inviolabile: ar fi un guvern care ar vrea să stingă lumina, să arunce
 15 România în obscuritate! Din contra, la fiecă buget nou, trebuie să se crească cifra respectivă — progresul științei reclamă și alt progres: progresul paragrafului respectiv.

Și toate astea, fiindcă știința e mai presus de luptele politice; guvernele sunt trecătoare, știința e eternă: într'o
 20 țară eminentă constituțională, apa trece, moftangiii rămân.

Când moftangiul e un imbecil, îi pasă de critică mai puțin decât îi pasă unui suveran african de opiniile presei europene; când are oarecare talent și spirit, critica-l iri-
 25 tează și-l neodihnește ca pe o cochetă bătrână care se teme să nu se afle în sfârșit că are dinți falsi și păr prepus. De aci se vede cum între moftangii, cei de spirit și cu oarecare talent sunt mai slabi de înger decât imbecili.

Culmea moftangiului savant: a-și comanda statua încă
 30 din viață și a prezida la inaugurarea ei și la apoteozarea sa — a acestui mare luptător național în ogorul științei române!

JUSTIȚIA ROMÂNĂ— SECȚIA CORECȚIONALĂ

Prezidentul (către reclamantă): Spune-mi cum s'au petrecut lucrurile...

5 *Femeia Caliopa* (republicană română): Eu domnule prezident, vine dumnealui la mine, care venea întotdeauna seara ca amic, încă era și dumneaei care mi-este amică, și ați chemat-o dumneavoastră martoră că a fost acolo și poate să jure cum s'a 'ntâmplat.

10 *Prezidentul*: Las'o pe dumneaei; nu e aici; dumneaei o să răspundă când o vom chema. Acu spune d-ta.

Reclamanta: Spui. A venit dumnealui.

Inculpatul: Dumneata m'ai chemat: am biletul dumitale.

15 *Prezidentul*: Tăcere.

Reclamanta: Dacă știam ce ștofă ești, nu te mai cheamam... A venit și zice să nu mai învățăm masa, care vorbeam cu soră-mea, care a murit, și ne spunea poezii de Iminescu și de Victor Cucu (ilaritate).

20 *Prezidentul*: Cu sora dumitale care a murit?

Reclamanta: Da, la spital, de piept; ieșise din azil și-i plăcea poeziile... și eu o iubeam foarte mult, eu o băgasem la azil că aveam o protecție (plângeră). Și când vorbeam cu ea, apoi toată noaptea o visam.

25 *Prezidentul*: Cum vorbeai cu ea?

Reclamanta: Cu dumnealui: învățam masa. Mi-a spus că e fericită și s'a întâlnit acolo cu mama; mă sărută dulce, dar mama nu poate vorbi că e în altă parte.

Inculpatul: Am zis că a trecut iar în incarnațiune.

Prezidentul: Tăcere. (Către reclamantă) Și d-ta cre-deai?

Reclamanta: Cum să nu crez, dacă vorbea masa?

Prezidentul: Dar ceasul și cu inelele cum ți le-a
5 luat?

Inculpatul: Fără să știu: eram mediu!

Prezidentul: Tăcere, inculpatule, de vrei să nu-ți agra-vezi situația. (Reclamantei) Spune.

Reclamanta: A venit seara și zice că a învățat acuma
10 să arate și persoana, dar nu cu masa, zice că l-a învățată
niște profesori dela minister, de unde face acuma pe popi.
Zice: desbracă-te (sensație în auditoriu); scoate tot ce ai
ori de metal ori de imitație! » și eu am scos ceasul și lanțul,
care-l aveam cadou de suvenir dela un... dela o mătușă
15 a mea și cu medalionul, cu o șuviță de păr dela soră-mea,
și inelele, și le-am pus pe masă lângă lampă. Să vă spuie
și Tincuța că poate să jure. Și zice dumnealui Tincuții,
zice « tu du-te dincolo », și a băgat-o în odăița ailaltă și
a închis ușa, și « să nu vii până nu te-om chema! »; încă
20 Tincuța râdea de noi; dar dumnealui, aș! avea alte mo-
tive, să vedeți. Și după ce am pus ceasul cu lanțul și
inelele, pe masă, m'a legat la ochi și m'a pus să stau în-
tr'un picior, și am stat așa... am stat... preț ca la un
sfert de ceas, și zice...

Inculpatul: Nu-i adevărat!

Reclamanta (izbucnind): Taci, șarlatane, care nu te-am
crezut pentru ca să fii până 'ntr'atât să râzi de o biată
femeie ca mine!... Și după ce am stat așa, domnule pre-
zident, de-mi amortise piciorul și-mi făcea urechiile *vu...*
30 *vu...*, că mi-era și frică, că spunea că o să vie soră-mea,
dumnealui zice: « ai adormit? » zic: « da », zice: « bine »,
și mi-a venit așa un fel de amețeală; zic: « o să mai ție
mult? » zice: « nu mișca! » și am auzit odată puf! în lampă,
și ușa buf! și parc'am văzut pe soră-mea, am țipat și am
35 căzut jos leșinată. Când m'a deșteptat Tincuța, ia-l pe
domnul de unde nu e; caută ciasul și inelele în sus, caută-
le'n jos — nicăiri.

Martora Tincuța face o mărturisire care confirmă în
totul plângerile reclamantei.

5 *Avocatul ex-officio* al apărării, după o pledoarie de două ore, încheie: Domnilor magistrați, voiui fi scurt. Spiritismul, această sublimă știință a viitorului, este încă în fașe: ca orice copil în fașe poate face și greșeli; nu-i mai puțin adevărat că viitorul este al lui. Inculpatul din greșală, în starea impersonală de mediu, a avut o mișcare de somnambul; a luat ceasul și celelalte, e adevărat, dar a făcut-o involuntar, era într'o stare de absolută iresponsabilitate. Știința modernă ne-a dat destule lumini asupra
 10 iresponsabilității: toată *asieta* sistemului nostru penal trebuie deci să se schimbe. Iată marele cuvânt al științei moderne: iresponsabilitate — impunitate; tutelă da, nu pedeapsă. Ești iresponsabil? poți să-i permiți din când în când o greșală, de care în urmă *ipso facto* nu ești vinovat. Or, clientul
 15 meu nu e responsabil, pentrucă n'a știut ce face!

Reclamanta: Da de ce le-a pus amanet la cofetărie?

Inculpatul: De rușine!

20 *Avocatul*: Vedeți, d-lor magistrați, de rușine... Apoi, poate avea rușine un om responsabil? Nu. Eu deci cer achitarea; în orice caz, circumstanțe atenuante. Nu uitați că trăim într'o epocă unde nu e rău să menajăm spiritismul și pe spiritiști.

Tribunalul, sub impresia ultimelor cuvinte ale apărării, admite circumstanțe atenuante și condamnă pe tânărul mediu la șase luni închisoare și 25 lei cheltueli de judecată.

25 *Reclamanta* iese din pretoriu plângând și sărutând obiectele spiritizate, ce i s'au restituit, reîncarnate, de cătră d. prezident.

ARENDAȘUL ROMÂN

— Și zici că te-am încărcat cu zece zile de prășilă, măi Ioane, așa?

— Păi?... eu știu că le-am făcut.

5 — In doi ani de când sunt aici, numai tu nu te-ai dat pe brazdă, așa?

— Păi, cocoane am casă grea...

— Apoi eu n'am casă grea, măi Ioane? Vezi bine, patru copii aci, două fete la oraș în pension...

10 — Auleo, ai și la oraș!!

— Doi băieți la Paris...

— Săracii de noi!!

— Vezi că și eu am greutăți, mă Ioane.

15 — Da, cocoane, însă eu zic că fiecare să-și crească copiii.

— Apoi eu ți-i dau ție să-i crești, mă Ioane?

— Nu cucoane, dar cu prașila, drept și drept.

— Stăi să-ți dau eu drept, mă Ioane.

Se apropie de țăran și începe să-i care la pumni în cap.

20 Țăranul iese năucit și se duce la primărie să se jeluiască.

După un ceas se ivește primarul cu căciula 'n mână la poarta boierului.

— Dar ce-a făcut blestematul ăla de Ion, cocoane?

25 — Nu-i treaba ta, primarule; ia vezi să am mâne oameni la muncă, și nu uita de datoria aia, știi, c'apoi...

— Bine, cocoane, sărut mâna.

A doua-zi Ion se duce cu o petiție la subprefect; acesta pune rezoluție, recomandând petiția primarului.

Primarul văzând pecetea *tactului*, zice țăranului:

30 — Ce mi-o dai mie? Arat-o boierului.

— Ce, să mă bată iar? Arată-i-o dumneata.

— Ba eu nu mă duc la el, că m'apucă de datorie.

Țăranul se duce la târg cu chirie și dă o hârtie prefectului, jeluindu-se de încărcarea la datorie din partea arendașului și de bătaie.

Prefectul nu-și mai vede capul de treburi, căci e aproape să se declare o dizidență în partidul local guvernamental, și dacă guvernul pierde câțiva partizani, pierde și el funcția și... are familie grea.

Deci recomandă subprefectului plângerea țăranului. Și subprefectul, având de regulat oarecare interese private cu arendașul, trimite pe țăran acasă spunându-i că-l ajunge pe drum.

Și-l ajunge în adevăr și-l și lasă.

Sosind în comună, trage firește la arendaș.

Mănâncă, bea bine, doarme un ceas două, vine la primărie la braț cu arendașul și chiamă pe țăranul cu hârtia la cercetare.

Indată ce țăranul se ivește, arendașul, roșu de furie, începe să-i strige:

— Opincarule, mămăligarule, țopârlanule, să mă dai tu pe mine în vileag?!...

Se apropie încet de el și începe să-i care la pumni în cap.

Subprefectul zice cu blândețe:

— Coccoane Arghir, cocoane Arghir...

Însă arendașul e prea mânios ca să-l audă. Dă înainte și tocmai după ce obosește, iese pe ușă răcnind:

— Să te sature de cercetare!

Când țăranul își mai vine puțin în fire, subprefectul îl întreabă:

— Ei, ia spune, cum a fost...

— Păi d-ta nu văzuși?

— Lasă asta, ailaltă.

— Ailaltă întocmai ca și asta, încă una și zac toată vara și la iarnă mor de foame. Mai bine îi fac acele zece zile și Dumnezeu o ști...

— Ei, uite așa mai vii d'acasă; măi omule, când țărani și arendașul trăesc bine, le merge cu spor la toți; înțelegerea, dragostea între săteni și arendași este mana lui Dumnezeu

pentru unii și pentru alții... că, nu 'nțelegi tu?... omul cu bine și cu pace, mă 'nțelegi, devine că poate pentru ca să, mă 'nțelegi, să... cum să zic?... să... în sfârșit, să fie toate cu bine și cu pace.

5   Și tot așa, un ceas întreg, subprefectul îi dă sfaturi, neuitând a vorbi de grija guvernului pentru țărani, de legile ce le face guvernul pentru apărarea țăranilor, șcl. șcl.

Apoi face un raport subprefectului, răspunzând la rezoluție că părțile s'au împăcat.

UN VIS

Eri dimineată am avut plăcerea să primesc vizita uneia din cele mai bune prietene, cocoana Ghioala, o femeie foarte plăcută. Deși amica mea trebuie să aibă vreo cincizeci și unu de ani, este încă verde de corp și mai ales spirit: e foarte veselă și glumeată. Eu îmi explic sănătatea și veselia ei; n'a avut copii mulți, — numai o fată — Tincuța — pe care a născut-o prin Iulie 1879, adică cu vreo șapte luni după moartea lui bărbatu-său, și cu vreo nouă luni după luarea Plevnei. Ce e curios e că răposatul, care toată viața fusese pipernicit, urât și tot bolnav, cum am zice suflet călător, a murit de oftică, iar Tincuța, fiică-sa a ieșit o fată voinică, sdravănă și foarte frumoasă; și cocoana Ghioala n'a fost urâtă femeie și chiar acuma este destul de plăcută; dar n'are aface cu Tincuța. Răposatul era smead și măsliniu la față; cocoana Ghioala, oacheșe cu părul și ochii negri; și amândoi potriviți ca statură, ba chiar mai mult scurți, decât înalți; ei! fata a eșit balană ca fuiorul, cu obraji ca niște trandafiri și cu ochii albaștri ca vioreaua, și înaltă cu un cap și ceva peste mama ei. Când Tincuța îți iese în față par'că luminează; oricât ar fi cineva de puțin amator de frumusețe, e peste putință, dând cu ochii de Tincuța, să nu gândească: strașnică fată! ce-i lipsește acestei ființe așa de strălucitoare, ca să fi rămas până acuma, la vârsta de douăzeci și doi de ani, nemăritată? Ce-i lipsește?... Norocul.

Așa, câți n'au cerut-o? Funcționari, negustorași, ba chiar un avocat. Dar cocoana Ghioala, așteptând cu răbdare un viitor pentru Tincuța mai potrivit cu frumusețea ei, a zis totdeauna:

— Mersi! n'o dau după orice calic.

Cum zic, ieri dimineață, mă pomenesc cu amica mea cocoana Ghioala, că vine la mine mai veselă decât totdeauna. De obicei când mă vizitează dimineața îmi spune

5 știrile din toată lumea, pe cari le-a citit până'n ziuă în « Universul », și în plus știrile din mahalaua noastră, pe carile-a aflat de ieri încoace, și din cari s'ar putea face un alt număr de « Universul » în dublu format. De astădată, în loc să înceapă cu ultimele știri, ca de obicei, mă'ntreabă:

10 — Știi să tâlcuești visele?

— Dè, zic, cocoană Marghioalo, tocmai ca Iosif din Biblie, nu; dar orișicât tot mă pricep...

— Să-ți spui ce-am visat... e lucru mare... asta trebuie să 'nsemneze mare lucru. Ascultă.

15 — Ascult.

— Se făcea... că eram, pardon, în poziție cu Tincuța și pusesem o cloșcă pe ouă în maghernița din fundul curții. De dimineață umblând prin curte nu știu după ce, auz din magherniță că mă strigă: « Mamă! mamă! hai

20 de grabă! ». Mă duc repede și intru. Cine mă chema! Tincuța! (vezi ce e visul? că nu ți se pare lucru ciudat!) Tincuța, așa mare, cum o vezi acuma, aplecată în jos pe vine. Eu și uitasem de cloșcă. Zic:

— Ce e mamă? Ce faci acolo?

25 — Mamă, zice, a 'nceput să-i scoată.

M'aplec și eu; așa era. Cloșca țâfnea grozav, și nu se astâmpăra locului, par'că sta pe cărbuni... Am pus mâna s'o mângâiu; a 'nceput să cârâie și a sărit afară din coș. Ne uităm în coș eu și Tincuța, când colo ce să vezi?

30 d'asupra ălorlalte, un ou mai mare ca de găscă: sălta din loc și dârdâia peste alelalte și par'că trosnea. Până să ne mirăm noi, începe să iasă pân coaje niște țepe de oțel, ca niște spângi ascuțite, și iese și iese de se face oul ca un ariciu; și saltă și saltă și dârdâie peste alelalte și 'ncepe să

35 le spargă, ș'odată crapă și se desface 'n două și ce să vezi? un puiu mare negru cu două capete și cu niște ciocuri coroiate și cu ghiare și cu o salbă de poli noi...

Tincuța și eu am rămas tablou. Zice Tincuța:

— Mamă, ia ascultă mamă!

Și unde începe o muzică strașnică de par'că era la o paradă și luminație și bubuituri și lume, lume....

Aci o întrerup pe amica mea; zic:

— Coană Marghioală, ce cânta muzica...

5 — Par'că un cântec cunoscut, îl știu bine...

— Nu'ți mai aduci aminte așa ca prin vis?... nu cumva cânta *ia haciu vam raskazaki*?

— Ei! bată-te norocul! zice cocoana Ghioala; tocmai! cum ai ghicit, frate? tocmai! *raskazaki*!

10 — Ei! și pe urmă? zic eu... cum s'a isprăvit visul.

Și amica mea își urmează povestirea:

— Eu, nu știu, de bucurie ori de ce, am început să plâng, și Tincuța râdea, râdea de se prăpădea... și ce să te pomenești? puiul cu două capete începe să dea din aripi și pe urmă să sboare în sus, și se duce'n sus de nu-l mai vedem; și pe urmă, coboară și coboară, și tot creștea, și când a ajuns iar jos la noi, era cât un urs de mare și a luat-o'n ghiare pe Tincuța și a sburat cu ea... și eu plângeam nu știu de ce... și pe Tincuța o auzeam de de-

20 parte cum râdea... râdea de se prăpădea.

— Ei! zic eu coanii Ghioalii, și pe urmă?

— Pe urmă... m'am deșteptat... Ce să fie visul ăsta? domnule Iancule: înțelegi d-ta?

— Dè! cocoană Marghioalo, am răspuns eu, visul d-tale să nu-l prea spui și la alții, că dè! în ziua de astăzi

— înțelegi d-ta vorba mea... E lucru primejdios...

— Ba, unde dă Dumnezeu! zice cocoana Marghioala, aflând și înțelegând bine că i-am cam înțeles ciudatul vis.

CRONICA DE JOI

Alaltăieri, în faptul zilei, mă deștept tresărind: bate
cineva foarte nervos la geam. Știu cine e și ce veste îmi
5 aduce. E cumnatul meu, un tânăr funcționar la C. F. R.
și poet liric în momentele-i pierdute. Soția sa e însărcinată
— a doua naștere; la cea dintâi, acum un an și jumătate,
a avut o serioasă nevoie de forceps. De sigur, îmi aduce
poetul vestea că au început durerile unei nașteri mai grele
10 decât a unei poeme lirice... De cu seară ne-am înțeles
să ne dea de veste la primul semnal al mult așteptatei
ușurări. Fusese o sarcină din cale afară de grea; pe lângă
asta, teama de un nou forceps, apoi socoteala greșită a
termenului, desmințit de întârziere, toate contribuiau să
irite nerăbdarea familiei și mai ales a femeii. De două
15 săptămâni, tot așteptam zadarnic... E curios cum întâr-
ziera sosirii momentelor grele inspiră mai multă nerăb-
dare decât a sosirii momentelor plăcute.

La prima ciocnire în geam, sar din pat. Nu m'am în-
șelat. Deschid geamul. Au început durerile! Un fior rece,
20 produs de sigur de răcoarea dimineții, mă furnică până
în creștet. Poetul e foarte emoționat: se văd pe chipu-i
urmele nopții nedormite și semnele fricei; îi clănțanesc
puțin dinții.

Să mergem. Am ajuns.

25 Pășim pragul cu ezitare. În odaie nu se aude încă
nimica. Moașa ne întâmpină. Excelenta practiciană are
tot sângele rece cerut; ea ne asigură că este un caz normal;
că de astă dată n'avem nevoie nici de doctor, necum de
forceps; primele încercări au început.

30 Bine c'au început!

S'a făcut ziuă bine... Eu — am treabă la redacție: nu pot să asist la ce se prepară. Las pe femei și pe poezii și plec grăbit. E pe la 8 dimineața.

5 Merg la afacerile mele, se 'nțelege mereu cu gândul la ce-are să se petreacă în lipsa mea.

Peste vreo două ceasuri, pe la 10 a. m., o birjă în goană dinaintea redacției: ultime informațiuni! E cumnatul, care a sărit înainte de-a se opri caii. Il întâmpin. E încruntat.

10 — Ei?, întreb.

— A făcut...

— In sfârșit!... Ce?

— Băiat.

— Bravo! să-ți trăiască, zic eu ușurat de grijă.

15 El, mai încruntat:

— Da... dar...

— Dar ce?

— Dar mai are de făcut încă unul.

— Doi?

20 — Doi, zise omul dând din cap și clănțănind... Moașa m'asigură că nu e caz grav; dar, pentru liniștea mea... fiindcă sunt sdrobot de emoția prin care am trecut, te rog, aide să căutăm un doctor, nu mă simt în stare să mai trec prin ce am trecut fără asistența unui doctor.

25 Ne suim în trăsură... Aleargă... și gonește... In afârșit, îl găsim pe doctor... Inapoi, birjar! Eu nu pot intra; eu am altă treabă la redacție.

Peste un ceas iar o birjă — iar omul meu. De astă dată, o figură oribilă.

30 — Ei? Ce e? Ce-a spus doctorul?

— A spus că... probabil... nu mai are încă unul de născut.

— Atunci ce?

35 — Că... mai are încă doi... că este un caz grav... o eventuală emoragie, frecventă în așa cazuri... ar fi o nenorocire... Mă duc.

Și pleacă aiurit.

A doua naștere nu vine încă după optsprezece ceasuri. Dureri îngrozitoare fără rezultat. Nu mai merge! Fiecare

moment de întârziere poate provoca emoragia. În fața pacientei, care se vaietă cumplit, doctorul începe să arză forcepsul. La vederea acestei pregătiri femeia dă un răcnet — o supremă descărcare de energie... și apoi un țipăt
5 straniu de broscoiu răgușit!

Al doilea! alt băiat. Uf!

Să vedem acum pe al treilea.

Dar ce amăgire! Doctorul ne anunță că totul s'a sfârșit: N'au fost trei gemeni — o greșeală de ascultare.

10 Nu face nimica; și așa-i bine; și numai cu doi nu strică!

Totul s'a petrecut cu noroc și toți suntem veseli: doi! doi băieți!

Ei? dar cum să-i cheme?

15 Să procedăm în regulă. Un consiliu de familie se constituie *ad-hoc*. Se proclamă cu mare majoritate de glasuri ca președinte moașa, care luând posesiune pe jețul său, promite că va conduce desbaterile cu imparțialitatea-i cunoscută.

20 Eu iau întâi cuvântul și, într'o cuvântare, pe atât de elocventă, pe cât de erudită, propun să se boteze copiii: *Castor* și *Polux*. Această propunere e combătută cu multă vervă de lăuză, care susține că numele acestea mitologice se obișnuiesc numai la câinii de vânat, cel mult la pseudo-
25 nime literare, iar nu la creștini.

Prea bine. Atunci am onoarea a face altă propunere. Aducându-mi aminte de origina noastră ilustră dela Tibru, mi se indică neapărat două nume: *Romulus* și *Remus*.

30 La aceasta, părintele gemenilor spune, cu mult temei, că femeia sa nu este vestală. Adaugă că, dacă e vorba să dăm copiilor nume istorice, atunci ar dori ceva din istoria noastră națională sigură și pozitivă (aci voiu eu să întrerup; moașa-mi impune tăcere), iar nu nume din istoria fabuloasă și fantazistă a antichității. *Mihai* și
35 *Ștefan* — da!!

Cer cuvântul! În starea în care se află astăzi chestiunea națională, eu propun, dacă e vorba de nume sacre din istoria profană, nu nume de acelea cari pe lângă glorie, ne amintesc tirania și iobăgia. Sunt prea democrat pentru

a mă mulțumi cu gloria. Vreau numele acelor martiri, cari au luptat pentru sfărâmarea tiraniei și abolirea iobăgiei. Propun dar: *Horia și Cloșca*.

Tot consiliul e foarte emoționat. Din toate părțile, și mai ales din partea fericitului tată, se exprimă regretul că doctorul s'a fost înșelat în părerea sa și că n'am avut și un al treilea de botezat.

Inchipuți-vă să fi fost și un al treilea!

După *Horia și Cloșca*, *Crișan* — se impunea! Din nenorocire *Crișan* lipsind, să nu mai vorbim de *Horia și Cloșca*.

După lungi desbateri, se adoptă: *Gheorghe și Dumitru*, în amintirea fericitei mutări a celor doi gemeni în acest oraș, unul după altul, tocmai în ajunul mutatului, cu o punctualitate mai vrednică de un bătrân proprietar, decât de niște tineri chiriași.

Care va să zică: pur și simplu *Gheorghe și Dumitru*, ca toți creștinii.

Fie! Totuși, din desbaterile acestea se va fi dovedit, cu prisos, sentimentele naționale și patriotice ale familiei noastre.

Chestiunea numelor odată rezolvită, să pășim mai departe, după ordinea zilei. A doua chestie: ce profesie să îmbrățișeze tinerii *Gheorghe și Dumitru*?

Urmează importante desbateri, în cari se propun pe rând toate profesiile libere, demonstrându-se cu de-a-mănuntul foloasele și neajunsurile fiecăreia.

Orele fiind înaintate, și neputând obține după mai multe încercări un vot categoric, cădem cu toții de acord a ruga pe sfinții patroni ai tinerilor *Gheorghe și Dumitru* să-i ajute a nu avea nevoie de nicio profesie liberală, făcându-i proprietari — profesie eminentemente conservatoare.

În momentul când fac această dare de seamă, mama, gemenii, tatăl și moașa se află bine, în afară de orice pericol.

O PLIMBARE LA CĂLDĂRUȘANI

Ca să mergi din București la mănăstirea Căldărușani, ieși prin bariera Moșilor ; apuci pe la Zaană pe șoseaua care merge la Fierbinți ; treci la Pantelimon peste linia ferată
5 București—Fetești ; mai departe înainte de Ștefănești treci peste linia ferată a forturilor ; apoi, dincolo de Ștefănești, la kilometrul 21 lași șoseaua și apuci la stânga pe drum-curea ; treci prin Vărești și Moara-Săracă și ajungi la Căldărușani — cu totul o poștă și jumătate, cam la 32 de
10 kilometri, cu cai buni cam în trei ceasuri. E un drum plăcut, mai ales pentru cine de multă vreme n'a umblat decât în vagon, dacă nu va fi prea frig, ori ploaie și noroiu. Noi am avut parte de neplăcerea contrară : multă zăbușeală, o dogoreală de soare îngrozitoare și mai ales
15 praf, mult praf. Cătră apusul soarelui mai cu seamă un nor des albicios se lasă greu d'asupra țarinii, oprindu-ți vederea chiar la câțiva pași și înneccându-ți răsufllarea. Fizionomia marginii Bucureștilor și a satelor e foarte originală.

Mai întâi dela barieră dai de o murdărie vrednică de
20 cei mai originali africani ; colea niște băieți dela o cârciumă toacă feldefel de cârnuri pentru cârnați, un vârtej de muște roiește împrejur ; dincoace niște hârdaie cu struguri borșiți din cari un zaplan cu mâinile pline de zeamă dulce și de praf își umple mereu teascu, pentru must — un
25 fel de sirop îngroșat cu țărână : aci un alt vârtej de muște clocotește fără astâmpăr ; pe jos e noroiu de struguri, de prune și de spălături de tingiri. Pe niște cotloane se prăjesc la tavă niște cârnați exalând un miros puternic de grăsime arsă. Mai departe e zaanaua : miroase a hoit și
30 sânge stătut în soare ; scursorile de murdării strânse pe

lângă drum îți întoarce sufletul. Aci, sub umbrare improvizate pentru campania zaanalei, de o parte și de alta a șoselei fac chef, negustorii, țărani, soldați, bicicliști, mahalagioaice, popi, etc., cu familia și copiii; mănâncă fleici, frigărui, mai ales cârnați și pastramă și beau must, aspirând cu deliciu pe nas și pe gură mirosurile zaanalei și praful șoselei. Totul dă un tablou pitoresc oribil. Dar am scăpat de această zonă mefitică; am ieșit la largul câmpiei, lăsând la stânga mănăstirea ruinată a Plumbuitei.

10 E praf și cald; dar cel puțin nu mai miroase. Soarele scapătă să apue. Ne uităm înapoi: capitala acoperită de un nor gros de pulbere luminată de soare are aspectul unei mări fără țărm.

Trecem Ștefăneștii, ieșim din șosea; apoi Văreștii și Moara-Săracă, sate murdare locuite de Bulgari și de Țigani. Se 'nnoptează și răsare luna. Lăsăm la stânga pădurea bătrână a Căldărușanilor, vestită pentru multe isprăvi tâlhărești, trecem podul lacului, și pe o lumină de lună minunată ajungem la poarta dintâi a mănăstirii. Poarta e închisă. Bate și ți se va deschide, zice Scriptura — am bătut și un bătrân portar călugăr ne-a deschis pe dibuite. Impresia minunată ce ne-a făcut înfățișarea mănăstirii — o cetate tare — și a paraclisului din fundul curții sub razele lunii, ne-a plătit de toată osteneala drumului, de toată priveliștea și senzațiile neplăcute prin cari trecusem.

25 Era o noapte feerică. Am intrat în clădirea mănăstirii la Arhondaric și am pus la cale pentru gustare.

Părintele Silvestru, arhondarul, cu multă bunăvoință a dat fuga să ne pregătească cina. Clădirea mănăstirii e pătrată. Spre 'n afară ziduri înalte de două caturi și groase d'abia să le apuc în brațe, cu ferestre mici numai la rândul de sus. Pe dinăuntru la catul de jos arcade pe coloane scurte și puternice de jur împrejur. În mijlocul curții biserica, cu hramul Sf. Dimitrie. Până când să ne pregătească cina părintele Silvestru, ajutat de fratele Gheorghe și fratele Panait, mergem să vedem sala de trapeză a Arhondaricului printr'un coridor lung. Din sala aceasta foarte luminoasă și largă se vede pe ferestre lacul sclipind la razele lunii. Ne întoarcem și trecând pe dinaintea

unci chilii, auzim un glas cuvios citind cu cea mai adâncă evlavie și cu glas de cea mai convinsă pocăință sfaturile lui Sf. Ioan Gură-de-Aur. Ne oprim să ascultăm la ușa sfânta citanie lăsându-ne penetrați de cuviosul glas. Suntem curioși să vedem figura venerabilă a monahului care și citește așa de frumos rugăciunea de seară. Batem la ușă și suntem poftiți să intrăm.

Cine era cuviosul bătrân? Imposibil să bănuim măcar. Era d. Savu Georgescu, agent secret al poliției, pus aici să supravegheze mișcările Mitropolitului Ghenadie și ale mulțimii vizitatorilor acestuia. D. Savu Georgescu, un băiat voinic, era în cămașa de noapte țărănească, cu papucii 'n picioare; așezat la o parte a mesei citea tare, iar de partea cealaltă un coleg al d-sale, d. Ionescu, în aceeași misie delicată la mănăstire, asculta foarte pătruns sfintele cuvinte ale Chrisostomului.

D. Savu și colegul d-sale par cu totul mulțumiți de viața monastică, urmează regulat slujbele de peste zi și chiar de peste noapte; citesc viețile sfinților cu multă osârdie, se îndeletnicesc la cântări bisericești; și n'ar fi de mirare ca sfânta mănăstire Căldărușani, unde viața este mai liniștită decât în haosul Bucureștilor, să-i răpească de-abinele din serviciul profan al poliției.

Dar, părintele Silvestru ne anunță că masa ne-așteaptă. Pe când ne așezăm, vedem cu plăcere că I. P. S. Sa Mitropolitul Ghenadie căruia ne anunțasem, vine să ne vază, știindu-și între noi pe un prietin intim. Inaltul prelat, deși atât de amar încercat de atâta prigonire fără seamăn, face o impresie excelentă; ține capul sus și mândru; e vesel și sănătos — un om pe care-l vezi pătruns de cea mai sinceră și mai adâncă încredere în dreptatea și voința lui Dumnezeu.

Am petrecut o seară foarte interesantă.

Inaltul prelat este un om cu care poți vorbi despre multe; are mult bun simț, înțelege repede și bine, și mai presus de toate e cu totul lipsit de răutate. Modul cum vorbește de prigonitorii lui, de cari nu se teme cătuși de puțin, arată multă tărie de caracter, o lipsă completă de clătinare sufletească.

Mitropolitul s'a retras de vreme.

Am dormit la Arhondaric: paturi minunate, odaie bine
așezată și luminoasă, cu trei ferestre mari dând spre curte,
prin cari bate d'asupra turlor bisericii razele lunii, de
5 pe un cer senin și străveziu.

La 1 din noapte ne scoală toaca întâia și clopotele,
cari sună așa de frumos în tăcerea unei așa nopți.

De dimineață, am făcut o vizită Mitropolitului Ghe-
nadie, după ieșirea dela liturghie. Era încă mai bine dispus
10 ca seara.

Am dejunat, ca la chinovie: ouă, pește și brânză.

Dejunul l-am luat cu I. P. S. Sa.

În timpul dejunului, încep să curgă vizitatori, atât
orășeni cât și săteni, cari vin să sărute mâna înaltului
15 captiv și să-l asigure de devotamentul lor creștinesc ce-
rându-i binecuvântarea.

La despărțire, I. P. S. Sa ne spune, cu multă intenție,
vorbele psalmistului: « Ridicatu-s'au asupra mea mărturii
mincinoase, și de cele ce nu știam m'au întreat! »

20 Am pornit înapoi. Trei ceasuri până în București.

La zaană un infern de praf și de miroase; spre culmea
neplăcerii, e greu de înaintat la trap; trebuie să mergem
în pasul liniștit al cailor. E Duminecă seara: o mulțime
de familii se întorc cu copiii dela chef pe toate cărările
25 șoselei — bărbații chiuesc turmentați, cucoanele mătură
cu jupele drumul cântând vesele, copiii plâng, obosiți.

Incet-încet iată intrarăm în bariera Moșilor, cu na-
surile și gâtlejurile astupate.

În sfârșit!

30 E frumos drumul; e minunată mănăstirea; dar nu mai
merg la Căldărușani, până nu s'o încheia campania pastra-
mei și a mustului, și mai ales până n'o da Dumnezeu
să plouă.

PALATUL COTROCENILOR

Poate că la starea sufletească ce mă cuprinde când
intru în curtea palatului dela Cotroceni, contribuie și amin-
tirea neuitatei nenorociri ce au trebuit să sufere odinioară
5 Suveranii noștri acolo; îmi pare, poate, că, din atâtea
lacrimi ce s'au vărsat în acele locuri, iese încă o exalare
amară; dar, când nici nu bănuiam că zidurile acestea erau
menite să încapă iar atâta spaimă, priveliștea lor îmi
pricinuia un fel de neînțeleasă neplăcere.

10 Rar am văzut o atmosferă mai supărătoare.

Când treci pe sub bolta bondoacă și pleoștită a clo-
potniței greoaie, care parcă așteaptă pe cineva, ca să-l
strivească sub surpătura ei, și intri în curtea cea mare,
dai drept în față de peristilul bisericii. Coloanele și fron-
15 tonul lui sunt de tot ascunse sub un stufiș de verdeață
acățătoare — ai crede că e intrarea unei peșteri cu ema-
națiuni năbușitoare. Este o biserică veche, după calapodul
bizantin, fără vreo deosebită valoare arhitectonică. Silueta
ei, care, privită la o anume distanță, ar avea oarecare
20 eleganță caracteristică, nu se poate apuca cu ochiul,
fiindcă masivul întreg e înconjurat de copaci mari și strâns
aproape între clopotniță și nouile clădiri ale palatului.

Acestea sunt o lucrare de un stil destul de îndoelnic;
așa, de exemplu, palatul pare că ar voi să fie florentin,
25 galeriile cari îl leagă cu atenanțele sunt de stil bizantino-
mauresco-boieresc, iar stilul corpului de gardă e lipsit
absolut de caracter — sunt scundele chilii vechi ale fostei
mănăstiri, cârpite și văruite din nou. În tot, ca lucrare
de pretenție, e prea bizară, și, ca bizarerie, prea pre-
30 tențioasă.

Imposibil să găsești, în această grămădire fantazistă de clădiri, o axă, o linie dominantă, un punct de rezim logic; este o amestecătură, în care arbitrariul ține loc de originalitate, — o frământare, o tortură de forme și de
5 linii, în mișcarea cărora în zadar caută ochiul ostenit un moment de repaos.

În curtea cea mare, mai ales în partea dintre altarul cu absidele bisericii și clădirile noi, parcă lipsește aerul. Înălțimea clădirilor e așa de disproporționată cu lărgimea
10 curții, încât, înaintând către scara palatului, simți că opresiunea de sub bolta clopotniței, în loc să dispară, devine mai stăruitoare: când ai vrea să răsuflă, ai sentimentul că te înnecei, așa că, instinctiv, ridici obrazul spre cer frângându-ți gâtul cât poți.

15 Pe lângă aceasta, atmosfera din jurul palatului e saturată de duhoarea specifică a mlaștinelor, izvor darnic de friguri, de mâhnire și de gânduri negre.

Zidurile au nu numai urechi; au și suflare și graiu. Sunt unele, amabile și vesele, cari te întâmpină cu grație,
20 și-ți mângâie sufletul chiar întristat, și cari risipesc gândul cel mai întunecat. Ele îți întorc razele soarelui cu aceeași generozitate cu care le-au fost aruncate și te atrag ca niște binevoitori prieteni. Sunt altele, posomorite și încruntate, cari te privesc cu asprime; îți întristează su-
25 fletul, oricât ar fi de vesel; îți indispun și-ți înnoează gândul, oricât ar fi de liniștit și de luminos: acestea îți fac din raza soarelui o disgrăție.

Dintre acestea din urmă sunt zidurile Cotrocenilor. Și încă lumina zilei tot atenuază oarecum posomorea
30 acestor locuri. Când însă, după ce a scăpătat soarele, răsare întunerecul nopții și începe să crească încet încet; când s'aprend luminile electrice, reci, fără viață și mișcare de flacără, prea slabe pentru a putea birui pâcla neagră — impresia devine aproape insupor-
35 tabilă.

Cu puțină imaginație, cine n'ar ști că aci e un castel de *plaisance* al unor copii regali, ar crede că palatul Cotrocenilor e un colț de retragere a unui bătrân ursuz, sătul de deșertăciunea luminii și sgomotului, scârbit de lume fără

putință de împăcare, sau poate locul de exil și de captivitate a unui răzvrătit felon.

5 Un cuib de cucuvae mai lipsește sub streășina dela turla bătrânei biserici, pentru ca să desăvârșească armonia acestor locuri de cobc.

Nu înțeleg ce au cătat să se așeze doi tineri prinți veseli și răsfățați, cu doi fragezi copii, într'un palat atât de posemorît și plin de amintiri așa de triste.

POMADA FERMECATĂ

Multe pomezii pentru creșterea părului pierdut s'au încercat în deosebite veacuri, totdeauna cu sinceritate și niciodată cu succes, amăgind astfel neconținut iluziile
5 bieteii noastre omeniri. Dar geniul cutezător al omului nu a desperat. Cu neștrămutată încredere într'un «viitor mai mare, mai bun, mai frumos», el a urmat fără preget să caute ce-i trebuia — pomada fermecată — și iată că în fine providența i-a încununat cu prisos strădania seculară,
10 dându-i acum de curând ceva mai mult decât el ar fi îndrăznit să-și închipue a spera.

Acesta este de amintiri un obicei cunoscut al providenței: după ce vreme îndelungată îți pune la încercare răbdarea, tocmai când, sdrobotit, începi a crede că ți-ai
15 sleit toată energia în zadar, îți scoate generoasă înainte o strălucită răsplată.

În antichitate, Archimede, făcând regulat băi reci, află legea greutății specifice; în evul mediu, Alchimiștii, căutând piatra filosofală, descopăr chimia, fără de care
20 n'am fi avut mai apoi chibriturile; hârtia de muște și Salvadentul român; mai târziu, în secolul XV, genovezul Columb, căutând Indiile, dă peste America, fără de care n'am fi avut picioicile, Regia și pelagra; în fine frizerii, urmărind pomada pentru creșterea părului pierdut,
25 descopăr astăzi rețeta pentru căpătarea talentului și frumoaselor daruri intelectuale pe cari nu le-ai avut niciodată.

Ca toate marile invențiuni, și aceasta este neînchipuit de simplă. E o rețetă care se poate face cu prea puțină
30 cheltuială în orice familie.

Iei: *dureri și chinuri sociale, năzuințe, avânturi și idealuri sociale*; le pisezi tare la un loc, le amesteci bine în *mediul social*, torni peste ele câteva linguri de cerneală de tipar — și pomada e gata.

5 E foarte simplu — nu-i așa?

Astfel, ajungi ce poftești — poet liric, satiric, epic, novelist, dramaturg, publicist, critic, într'un cuvânt artist, pe atât de mare, se 'nțelege, pe cât ai întrebuița cu mai multă stăruință noua pomadă a *idealului social*.

10 Iși închipuie oricine ce viitor are rețeta asta, care, cu drept cuvânt, a ajuns a fi astăzi un cult pentru cei ce sufăr de chelie pe din năuntrul capului, și se știe cât e de rar părul pe dinăuntru, prin urmare, se 'nțelege cât de universală va deveni întrebuițarea minunatei invențiuni.

15 Iată, de exemplu, încep cu o poezie:

« O! lună, tu regină, și palidă, și moartă,

« Ce tainic treci alenc pe-a boltii-albastre poartă,

« Din naltul fără margini pe care-l bați de veci,

« Ne-aduci tu vreo nădejde? Nu! razele-ți sunt reci!

20 A! dar asta, domnule! exclami d-ta. Poezia aceasta este o platitudine, o secătură literară. Iar lună? iar palidă, iar moartă? iar tainic, boltă, albastră, raze, reci? Pentru Dumnezeu, încetează, rogu-te, cu vomitivul d-tale literar.

— Așa? zic eu. Stăi că am să-ți dau îndată un cordial,
25 ori mai bine un constipant...

Mi-am aplicat rețeta, și iată urmez poezia:

« Dar caldă-ți va fi raza când, sub a ei lumină,

« Va trece-o lume nouă, o lume mai senimă,

« Când răul va dispăre, și-atâtea năzuinți

30 « Vor fi, nu chinuri goale, ci pline biruinți! ».

Lume nouă... senină... răul... năzuinți... chinuri... biruinți...

Așa e că am un ideal social?

35 Apoi, dacă am un ideal social, nu-i așa că am ajuns talentat? și poate încet-încet, tot dând cu pomadă, s'ajung și genial.

Nu 'i decât idealul social în artă!

Dar ceva mai mult, nici nu se poate să fie talent sau geniu fără să fi întrebuițat pomada mea.

— Ba se poate, zici d-ta.

— Ba nu se poate, răspund eu.

— Dar Anacreon, dar Shakespeare, Machiavelli, Molière, Goethe? doar pe vremea lor nu se pomenea de invenția
5 aceasta recentă.

— Așa? strig eu, fără să-mi pierz cumpătul. Ia stăi, să vezi!

Și pun mâna în borcanul meu cu pomadă și 'ncep
10 să-i frec, și pe Anacreon și pe Machiavelli și pe toți, și-i frec și-i năclăiesc, și iar îi frec pân' le scoț și lor lustrul durerilor sociale, chinurilor sociale, năzuințelor sociale, avânturilor sociale, idealului social.

Astfel, am împăcat, într'un chip ingenios reputația rețetei mele infailibile, care trebuie de acuma să fie o
15 religiune, cu reaua deprindere și rutina îndărătnică a societății vechi: orice religiune proaspătă trebuie, la apariția sa, să fie politicoasă și să știe face oarecari concesiuni vechilor credințe ruinate, pe cari vrea să le dărâme.

Așa, așa, tinere! încrede-te în rețeta mea — ea singură
20 te poate scăpa de chelia interioară.

Nu trebuie să uit însă a-ți spune—deși mi se pare c'ai înțeles deja, fiindcă ești deștept — că noua pomadă se deosibește de toate cele vechi, la aplicare: ca să obții rezultatul dorit, trebuie să freci cu ea nu capul tău, ci
25 pe al altora; dar să-i freci vârtos! să-i freci pân' 'ați năduși bine și tu și ei.

PESTE 50 DE ANI

Sunt aproape cinzeci de ani de când am fost față la o strălucită solemnitate.

5 Era găzduit în Ploiești Cuza-Vodă. Primul Domn al țărilor unite, înconjurat de toți notabilii orașului și de mulțimea poporului venea să asiste la deschiderea anului școlar.

10 Intr'o baracă vastă, unde se țineau, după metoda lankasteriană, cursurile de clasa întâia și a doua primară, plină de copii, care de care mai sărăcuți, îmbrăcați de sărbătoare — stam toți în picioare, tremurând de neastâmpărul emoției.

Deodată se aud afară de departe urale sguduitoare; încet-încet, se apropie... În sfârșit!... vine... vine...
15 A venit... Drepti!

Smirna toți! și din toate piepturile, la comanda neuitatului nostru dascăl, inimosul Basile Drăgoșescu, pornește un întreit ura! de pârâie din încheieturile bătrânelor ei bârne vasta baracă.

20 Vodă s'a oprit în prag, se uită la noi dintr'un capăt la altul al șirului de bănci, și cu glas măreț ne strigă:

— Să trăiți, băieți!

Iar noi, încă de trei ori ura!

25 Vodă s'așază lângă catedră pe un jeț mare, și toată lumea, fiecare după potriiva lui, de jur împrejur.

Dascălul nostru, adânc emoționat, cu spatele la tablă și cu fața către Domn, zice, d'abia stăpânindu-și tremurătura bărbii:

30 — Măria Ta, Dumnezeu știe numai ce se petrece acum în sufletul unui biet dascăl ca mine, venit aici din părțile

românești de dincolo. Rog pe Dumnezeu să Te ție sănătos și voinic pentru fericirea poporului românesc. Mîntea, brațele, sângele nostru și al acestor copii sunt de-acuma închinare Neamului Român, Patriei Române, Domnului Român, Măriei Tale!

La aceste vorbe, toată lumea s'a ridicat în picioare, și Vodă asemenea; nimini nu mai putea sta jos — prea se ridicaseră sufletele.

După ce și-a scos focul dela inimă, dascălul a luat o bucată de tibișir, s'a 'ntors către noi, și a zis:

— Copii! după secole de 'ncruntare, astăzi ne zâmbește și nouă, Românilor, bunul Dumnezeu. De astăzi încolo, ne-am căpătat iar onoarea de popor liber, de popor latin. Jos slova străină! sus litera străbună!

Și cum scria el frumos, ca de tipar, a scris pe tabla neagră cu litere străbune:

Vivat România! Vivat Națiunea Română! Vivat Alexandru Ion întâiu, Domnul Românilor!

Și bravul nostru dascăl n'a mai putut stăpâni emoția sa și s'a pornit pe plâns; a plâns toată lumea, și părinți și copii; iar Vodă, ținându-se cât putea și ștergându-se la ochi cu batista, a bătut pe umeri pe dascăl și i-a zis:

— Să trăiești! cu Români ca tine n'am teamă!

Ne-a mângâiat apoi pe noi, ne-a 'ndemnat să ascultăm de dascălul nostru și a plecat cu suita, cu poporul și cu noi toți după el. Seara, luminație. A doua zi, l-am dus, iar toată lumea, pe jos împrejurul și 'n urma trăsorii mergând la pas, până la Bărcănești, la câțiva kilometri afară din oraș. Acolo s'a oprit trăsura Domnului, iar el, ridicându-se 'n picioare, a strigat:

— Vă mulțumesc de buna voastră primire. Acum, duceți-vă acasă, că nu puteți merge cu mine până la București; și eu am treabă mâine acolo; trebuie să dăm bice cailor. Să mergem fiecare la datoria noastră și de-acu, toți, pe treabă! Rămâneți sănătoși! să ne vedem sănătoși!

Am strigat ura! până când într'un nor de praf s'au pierdut departe trăsura domnească cu ale suitei.

Așa entusiasm n'am văzut altul de-atunci și cred că numai odată s'ar mai putea vedea; dar acea odată, sunt

prea bătrân ca s'o mai sper apuca... Imi pare destul de rău de asta, dar nu atât de rău cât dacă n'aș crede că alții, mai târziu ori mai curând, tot o vor apuca; fiindcă, de sigur, cine gândește că are să scape de asta, se amă-
 5 gește; căci de asta n'are să scape, decât poate atunci când Oltul și Mureșul or să pornească a curge de-a'ndaratele dela vale la deal către munții Ciucului, de unde izvorăsc din același sân adânc — și nici atunci!

* * *

10 Ne-am întors seara 'n oraș cântând hora Unirii. A doua zi, la școală. De-acum, pe treabă, copii, cum a poruncit Vodă!

Să-i dea Dumnezeu odihnă bună bravului nostru dascăl, neuitatului meu Domnul Basile Drăgoșescu! In trei
 15 ani m'a 'nvățat, cu litere străbune, româneasca toată câtă o știu până 'n ziua de azi, că mai mult, după el, nici n'am mai avut unde 'nvăța; și tare bine 'mi prinde! cum n'am fost bun la nimic, ce mă făceam, dacă nici atâta nu știam, barem românește?

20 Să las că Domnul Drăgoșescu avea știință de carte și talent la predare, dar mai avea și o nuielușe, care ardea ca focul... Ah! sfinte analise, gramaticală și logică! și încă și mai sfântă nuielușe! Să fi poftit să scrii, la *dictando*, indiferent *numai* sau *nu mai*, sau măcar să fi confundat
 25 pe și conjuncția cu și adverbul!... or să nu fi pus virgulele și celelalte semne la locul cuvenit!... Unde ești acuma, tu, magică nuielușe, să te arăți numai în pragul unei redacțiuni de revistă literară, enciclopedică, critică, șcl...?

30 De cizeci de ani scriem cu litere latine. Limbi străine, de alte familii decât familia noastră romanică, au ajuns de mult să fie scrise perfect, logic și sistematic, cu literele noastre — limbi slave și limbi germanice; maghiara
 35 iar limba noastră, de cizeci de ani ne tot batem capul și nu reușim s'o scriem cu literele străbune cum se cade... De ce oare?... Numai și numai, fiindcă ne-a intrat în cap

să o știm scrie, fără a 'nvăța s'o scriem... Dormi în pace, alături de nuielușa ta, binefăcătorul meu dascăl!

Auzi dumneata! cuvinte romanice, patrimoniul la care avem drept sfânt ca toate limbile de aceeași familie, să le luăm noi, românii, în forma și cu accentul caracteristic al limbilor germanice!

« Senzație, senzațional, univerz, univerzal, seziune, conceziune, penziune, perzezuțiune, perzeverență, furnizor, penzulă »; că te apucă plânzul!

Pe urmă: « femeile însuși, noi însuși, eu și tu și voi însuși »; și: « femeia aceea, și oamenii aceea »; și « instrucțiunii, obligațiunii, seziunii »... Puțin ne mai trebuie, să ajungem a ceti: băiatul *mamăi* și fata *tatăi*.

Să nu mai vorbim de aceea cari sunt în stare a scrie: « prefer mai bine », sau: « mai superior », « mai inferior »; « foarte sublim »; și « reclamă » în loc de reclamație; « denunț » în loc de denunțare, și « complect » și « complectare »...

* * *

Zilele astea, am citit într'o mare revistă literară (de rangul întâiu — ca dorință măcar), un articol atât de binevoitor pentru modestele mele încercări literare, încât nu știam ce să mai fac de bucurie, deși eram convins că bunăvoința criticului meu e din cale afară exagerată, mai ales că pune numele meu alături cu al altor scriitori români, fără'ndoială superiori ca factură și concepție. Totuși nu știu cum să-i mulțumesc binevoitorului meu critic; căci îmi zic: o, Doamne! de câte ori n'am fost înjurat și calomniat cum nu meritam, și de ce? numai de răutate!

30 pentru ce dar să nu mă bucur când îmi vine ca o compensare, din bunățate, o laudă mai presus de meritele mele?

Dar iată, zic, cum soarta află plăcere adeseori să ne toarne câteva picături de amărăciune în cel mai dulce pahar! și mi-a fulgerat prin gând amintirea nuielușii de odinioară.

Să nu mai vorbim de ortografie și de interpunțiune; dar, într'un articol, de critică literară, despre un cetățean care trăiește încă și care mereu e osândit a-și scrie numele

întreg cu litere străbune, prin tipar, de două ori pe săptămână (adică neînsemnatul meu nume), să vezi numele acesta, pe aceeași pagină, în vreo zece rânduri, scris în trei deosebite feluri, e cam prea-prea: *Carageali*, *Caragiali*,
5 *Caragiale*...

Și să se mai mire un biet publicist neînsemnat ca mine, în secolul XX, că numele prodigiosului Shakespeare, din secolul XVI, ne-a rămas scris în atâtea feluri!

10 Astea le spun eu cinzeci de ani după ce am *învățată* să scriem cu litere latine.

* * *

Sărmana limbă românească! Nu mai este, cum ar fi trebuit să fie, o plantă cultivată! a ajuns o buruiană sălbatică!... Multe vânturi au bătut-o! odată o bătea vântul
15 franțuzesc; acu o bate vântul nemțesc. Noroc că mai are rădăcini adânci; aminteri, i s'ar stârpi soiul! și ar fi păcat de ea, fiindcă (nu că s'o laud eu!) îngrijită, ce flori frumoase și ce sănătos rod ar da această voinică buruiană de veacuri desprețuită, cu care veacuri s'a hrănit și ținut
20 sufletul unui întreg neam de oameni!

Care cum se scoală astăzi o calcă 'n picioare, și, drept îngrijire chip și seamă și spre păstrare, o opărăsc cu cerneală de scris și de tipar; și ea rabdă, ținându-și ascunsă
25 puterea de viață în rădăcinile-i adânci, cât și-o mai putea-o ținea și acolo: căci și acolo a 'nceput s'o prigonească și s'o ajungă soarta rea prin așa numitele « metode moderne ».

Dumnezeu să-l odihnească pe Domnul Basile Drăgoșescu!

SFÂNȚA GHENOVEVA

Cam de acum o mie cinci sute de ani, ocrotitoarea cetății vestite între vestite, patroana Parisului, a fost Sfânta Ghenoveva.

5 Despre sfânta aceasta au rămas, în istoria scrisă de oameni învățați, dar mai ales în pomenirea poporului francez, multe povestiri pline de frumusețe, dintre cari credem că nu va fi neplăcut cititorilor noștri să le dăm, de pe unde le-am putut culege, câteva, pe scurt. Iată...

10 Sfânta Ghenoveva s'a fost născut, în anii d'întâi ai veacului al cincilea dela Mântuitorul nostru, într'un târgușor numit Nanterre, aproape de Paris, cale de vreo trei ceasuri bune cu piciorul; și a trăit peste nouăzeci de ani. Acolo la Nanterre era o cetățue întărită cum erau pe atunci, 15 în vreme de războaie piept la piept. Unii povestesc că ea ar fi fost copila unui senior, păgân mai nainte, iar acuma închinat cu tot sufletul la credința creștinească, după poava Sfântului Gherman, episcopul din partea locului, care cu neobosită râvnă propovăduia cuvântul Domnului 20 pîntre necredincioși; și că astfel, Dumnezeu, spre a-l răsplăti pe acel senior de osârdia lui, îi trimisese bucurie, pe aceea copilă minunată, ca să-i rămână ca părinte numele pe veci cinstit. Alții iar povestesc că Ghenoveva era fata a doi sărmani muncitori de pământ, cari d'abia-și duceau 25 bordeiul de azi pe mâine.

Ce o fi adevărat, nu se poate ști bine; destul ți-e că, până 'n ziua de azi, lumea arată acolo lângă târgușorul Nanterre, pe un deal, tăpșanul unde ar fi umblat Ghenoveva în copilărie păstorind câteva oi ale părinților și închinându-se mereu, de dimineața până seara, Mântuitorului. 30

Pe urmă, de vale, la poalele tăpșanului, mai dă încă și azi apă rece și limpede fântâna Sfintei Ghenoveve. Și-i zice așa, iată pentru ce. Intr'o zi Sfântul Gherman a găsit-o pe păstorită în deal, îngenunchiată cu fața către
5 răsărit, rugându-se și făcând mătânii; și văzând-o așa, a blagoslovit-o, și 'ndată a căzut din cer o cruciuliță, pe care Sfântul i-a atârnat-o păstorității de gât. Fata a rămas multă vreme în rugăciuni, și 'n ziua aceea s'a 'ntors cu
10 oile dela pășune mai târziu ca de obicei. Mamă-sa, pe care o chema Gherontia, supărată de cine știe ce necazuri, a mustrat-o cu asprime, și dacă a răspuns Ghenoveva, bătrâna i-a tras o palmă, ca mamă ce-i era. Ce să te pomenești? cum i-a tras palma, numaidecât Gherontia și-a pierdut vederea... A 'nceput să se vaite că, după ce e
15 sârmană, ce are să se facă ea de-acuma așa prăpădită fără luminile ochilor. Atunci Ghenoveva a dat fuga la fântână, a scos apă proaspătă, a spălat ochii bătrânei și i-a dăruit iar puterea vederii.

Asta a fost a d'întâia minune a ei. Peste câtva timp,
20 un păgân a ocărît-o și a dat s'o atingă; dar n'a apucat să ridice nemernicul mâna și a picat grămadă trăznit. Puțin mai târziu, iată că se apropie de Paris năvala Hunilor; vine asupra Galiei Attila, ca un potop, în fruntea a nenumărate valuri de oști sălbatice, cum nu s'a mai po-
25 menit pe fața pământului... Jaf și prăpăd, pieire cu foc și sânziuri — adevărat (păcum i-a și rămas numele de pomină, acelu turbat păgân), «biciul lui Dumnezeu». Lumea toată, aflând că vine grozăvia, pornește să fugă nebună. Dar Sfânta le iese 'nainte pe o moviliță și le strigă:
30 «Oameni buni! stați! E adevărat că vine Attila; dar n'aveți teamă, căci m'am rugat eu la Dumnezeu să vă scape, și Dumnezeu mi-a făgăduit că vă scapă, și m'a trimis într'adins la voi să vă spui că sălbatecul trufaș nu
35 numai n'o să 'ndrăznească să vă calce, dar încă în curând are să fie doborât să nu se mai ridice!».

Lumea îmbărbătată s'a 'ntors între întăriturile cetății, fiecare la căminul său; și 'n adevăr, Attila s'a abătut din drumul către Paris; iar peste puțină vreme năpraznica lui oaste de netoți a fost sfărîmată de oastea galică în

câmpiile catalaunice, unde s'a făcut ne mai pomenită
vărsare de sânge, după care câți puțini au mai rămas
dintre acei sălbatici s'au împrăștiat care încotro fără urmă.

Așa a scăpat Parisul și lumea toată după rugăciunile
5 Sfintei Ghenoveve.

De aci s'a dus apoi vestea pretutindeni de minunile
sfintei acesteia, așa că un episcop din orașul Tirului spunea
cum că sfântul Simion Stâlpnicul, care patruzeci de ani
a petrecut sus pe un stâlp în post și'n cucernicie, când
10 vedea pîntre mulțimea târgului negustori din Galia, le
zicea :

« Dar Sfânta voastră Ghenoveva ce mai face?... Să-i
spuneți când v'ăți duce la urma voastră multă închină-
ciune din partea robului lui Dumnezeu Simion, care o
15 roagă să-l pomenească și pe el în rugăciunile Sfinției-Sale »

Odată sta Parisul împresurat de vrăjmași. Era mică
p'atunci cetatea; toată încăpea în insula cuprinsă între
cele două brațe ale Seinei; dar tocmai pentru asta era
tare și foarte greu de luat. Astfel, vrăjmașii nu s'au încu-
metat s'o ia prin silă, ci s'au mărginit s'o ție strâns
20 împresurată, doar de-or obosi-o prin foame. Incet-încet,
s'au sleit neapărat toate mijloacele de hrană ale cetății,
și a'nceput să bântuie o foamete cumplită, că piereau
oamenii cu zecile. Atunci a venit Sfânta Ghenoveva și a
25 spus că va aduce ea, cu ajutorul lui Dumnezeu, hrană.
S'a suit pe un caic, a luat după dânsa mai mulți pescari
voinici și vrednici cu caicele lor, și au ieșit cu toții în susul
apei din cetate noaptea, fără să simțā nimic vrăjmașii
cari pândeau pe maluri. Cât au umblat caicele pe apă,
30 de multe piedici au dat, dar pe toate acestea le-a biruit
Sfânta cu semnul crucii; că dacă nāvāleau, venind pe
unde la vale, bușteni și răgālii, la un semn al Sfintei se dau
în lături lāsând cale deschisā caicelor, cărorā vāntul, la
poruncā, le bātea mereu din spate. Cāt au umblat așa pe
35 apă, tot la deal, a tāmāduit Sfânta pe amāndouā malurile
orbi și schilozi, muți și surzi și apucați, și morți a înviat;
iar lumea toată, binecuvāntānd-o, i-a umplut caicele, cāt
puteau duce, cu grāne și cu toate bunātāțile. Și așa s'a'n-
tors ea cu hranā destulā și iar a scăpat Parisul.

A mai făcut pe urmă și altele multe, care nu se pot număra toate, și, după ce a 'mplinit nouăzeci de ani, a adormit; și au îngropat-o în biserica Sfinților Apostoli Petre și Pavel pe un deal, ce s'a numit d'atunci Dealul Sfintei Ghenoveva.

După moartea ei chiar, a urmat să facă minuni peste minuni. De câte ori a fost Parisul bântuit, ba de molime, ba de războaie, ba de înecuri, scoteau moaștele ocrotitoarei cetății, și îndată simțea lumea ușurare.

Acu vreo sută și cincizeci de ani, s'a fost hotărît să-i ridice întru pomenire, cu hramul ei, o biserică nouă, unde să-i așeze și moaștele. Dar ce s'a 'ntâmplat? Până să se isprăvească biserica, a izbucnit Revoluția cea mare, una din cele mai mari întâmplări ale lumii, care a răsturnat lumea cu josu 'n sus. Revoluționarii, în loc să ducă racla cu moaștele la biserica anume clădită, au prefăcut argintăria raclei în bani la monctărie, iar moaștele cu îmbrăcăminte, le-au pus pe rug în piața unde tăiau capetele protivnicilor Revoluției, și cenușa lor au aruncat-o vânturilor.

Asta, firește, a mâhnit pe Sfânta. Auzi! în mijlocul cetății, pe care în vreme de veacuri ea a apărat-o și a scăpat-o de atâtea ori de fel de fel de primejdii și pieire, să sufere rămășițele ei pământeste asemenea ocară!... Nu-i vorbă, mai târziu, drept-credincioșii slujitori ai altarului au adus niște oase, pe cari le scăpaseră ei de foc, și cenușa, pe care n'o putuse spulbera vântul și — iarăși le-au pus într'o raclă frumoasă și, cu slujbă strălucită, le-au așezat în altă biserică... Dar ce folos! Sfânta tot mâhniță a rămas acolo sus, zicând:

«Dacă Parisul meu nu mai are nevoie de ocrotirea mea, atunci cu de-a sila nu i-o voi mai da!».

Și nici nu i-a mai dat-o... In anul 1871, generalul Trochu, apărătorul Parisului, împresurat de Germani, văzând că nu-i mai rămâne nimic de făcut soldățește, a dat faimoasa proclamație creștinească prin care chema ocrotirea Sfintei Ghenoveva, mântuitoarea Parisului în vremuri de năvală a barbarilor... Dar Sfânta, nevrând să-l asculte pe acel soldat, a zis:

« Eu pot ajuta pe cine a crezut înainte, nu pe cine crede pe urmă ».

Așa că degeaba ar mai scoate astăzi Parisienii racla cea nouă a Sfintei... Nici moaștele ei n'ar mai voi să poruncească, nici apele poate n'ar mai vrea să asculte...
5 Cu Sfânta Ghenoveva împăcare nu se mai poate.

Impotriva inundațiilor la altcineva trebuie de-acum să alerge... la geniul civil francez... El poate scăpa pe viitor cetatea vestită între vestite de bântuirea înnecului
10 — geniul civil francez, care și el a făcut și poate face încă destule minuni.

Mare este puterea lui Dumnezeu, și în fel și chipuri se arată, după vremuri, minunile lui!

FĂCĂTOARE DE MINUNI

Am cumpărat dela un anticar cu toptanul, pe câțiva gologani, un vraf de cărți vechi, toate desperechiate și hărtănite. Bănuiam că între atâtea mardale de tipar, avariate de câte și mai câte împrejurări, tot se găsește poate
5 ceva interesant; asemenea, într'o ladă de gunoaie se n-tâmplă să găsim un crâmpeiu de sârmă, un nasture sau măcar cine știe ce lucru de nimic, care să mai poată fi întrebuințat la ocazie cu folos...

10 Omule, nu desprețui lucrurile fie cât de ne 'nsemnate! Valoarea lor se măsoară cu nevoia ce ai de ele la un moment anume, și, uneori, nevoia rară de o clipă acordă un preț exorbitant la un lucru nesocotit cu desăvârșire în împrejurările comune ale vieții... Un ac cu gămălie...
15 Ce valoare poate avea un biet ac cu gămălie?... Și totuși un ac cu gămălie poate salva onoarea tânărului gentleman care, în mijlocul unui bal high-life, se pomeneste trădat de un nasture prea slab cusut tocmai acolo unde trebuia cusut mai trainic...

20 Dar să lăsăm altora, mai preparați pentru aceasta, sarcina de a filosofa despre valoarea lucrurilor și nevoile oamenilor, și să ne 'ntoarcem la vraful nostru de vechituri sdrențuite, unde, în câteva foi răslețe din cine știe ce carte, găsim rândurile de mai la vale (scrise, foarte probabil, de un dușman al preoțimii și călugărimii catolice),
25 care sperăm că vor face pe cititorul nostru să petreacă două-trei momente. Iată...

Pretutindenii în Italia se află pe la biserici moaște sfinte, care toate sunt, firește, autentice. Ar trebui un

catastif enorm ca să le poți înșira anume pe toate... Să lăsăm doar moaștele și să trecem la icoanele făcătoare de minuni, tot atât de numeroase. Una dintre acestea se află la Florența în strălucita biserică numită *Annonciata* — adică Buna-Vestire. La această vestită icoană, lume după lume aleargă de se 'nchină și se roagă pentru fel-de-fel de păsuri — unele care nici duhovnicului mai aspru nu i s'ar putea spune. Să vedem de unde a 'nceput faima icoanei făcătoare de minuni...

10 Se povestesc despre aceasta următoarele:

Odinioară, au chemat părinții din mănăstirea de care ținea biserica pe un zugrav tânăr cu nume și l-au însărcinat să le facă icoana Fecioarei, după cum arată datina dela Roma că se afla Maria când i s'a înfățișat îngerul trimis a-i aduce o floare de crin și vestea cea de bucurie — adică stând îngenunchiată în cămăruța ei și citind proorocirea lui Isaiia. Zugravul s'a pus pe lucru, și 'nct-încet a isprăvit toată icoana, afară de obrazul Fecioarei, pe care, lăsându-l până la urmă, nu-l putea nemeri cum credea el că trebuie, deși îl muncea mintea în toate chipurile.

Astfel, muncind, de dimineața până seara, zi după zi, desnădăjduit și sdrobit de osteneala minții, a adormit, acolo în biserică unde lucra, pe scaun în fața icoanei neisprăvite. Și a dormit așa cât o fi dormit, și pe urmă deodată s'a deșteptat, și ce să-i vază ochii? Minune! Chipul Fecioarei era zugrăvit gata, frumos și strălucitor de sfințenie cum și-l închipuise el și nu-l putea face, ba chiar și mai și.

30 Aiurit de așa minune, a dat fuga găfâind și le-a povestit părinților și fraților din mănăstire că, pe când el dormea dus, un înger trimis din cer venise și, cu putere dumnezească, desăvârșise icoana, cum un muritor n'ar fi putut face. Părinții și frații merseră degrab să vază 35 icoana, și după aceea alergară care 'ncotro prin toate unghiurile cetății, să vestească lumii minunea. Indată, firește, s'a pornit lumea din toate părțile cetății și au dat năvală toți cu toții să vază fiecare cu ochii lui, de aproape, icoana cu chipul Fecioarei zugrăvit de un înger trimis

din cer. Și de-acolea, ține-te! s'a pornit la sfânta mănăstire râul pomenilor, și curge și curge până 'n ziua de astăzi, și cât lumea n'are să sece.

5 Pădure fără uscătură nu se poate... Intre atâta lume credincioasă, s'au găsit și lepădați de cele sfinte câțiva, cari au bârfit. Unii au spus că zugravul a mințit, ori ca să se arate lumii ca un om iubit de Dumnezeu, ori ca să mai câștige ceva dela călugări, căroră nu puțin folos le aducea minunea. Alții au spus că de sigur zugravul, fiind
10 cam după masă, o fi adormit și, pe când dormea el, vreun călugăr meșter a zugrăvit chipul Fecioarei. Alții au adăogăat că dacă s'ar fi coborât în adevăr un înger din cer, acela neapărat ar fi făcut ceva mai de seamă; pe câtă vreme chipul zugrăvit în somnul zugravului este tot așa
15 de slăbuț ca operă de artă ca și tot restul icoanei.

Oricum, papa dela Roma, auzind despre acea minune și despre ce bârlesc câte unii lepădați de cele sfinte, au proclamat că povestea zugravului este adevărată și au aruncat blestem asupra acelora cari o puneau la 'ndoială.
20 Astfel, câtă vreme Toscana a fost mare-ducat, la Florența, capitala ei, marele-duce mergea în toate serile la slujba bisericii cu icoana făcătoare de minuni. Acolo mergeau toți străinii să vază curtea marelui-duce. Acesta făcea regulat pomeni săracilor grămădiți la intrarea bise-
25 riciei, și cari, pe cât se spunea, erau oameni cu dare de mână; dar firește seara se 'mbrăcau în sdrențe și venea fiecare să-și apuce locul, luat cu chirie dela mănăstire; așa că vreun cerșetor străin nu se putea apropia de Buna-Vestire.

30 Pentru a se întări în mintea lumii și mai bine credința, icoana Fecioarei a făcut odată o minune, despre care până în ziua de astăzi încă se mai vorbește în toată Florența, și care trebuie povestită, fiindcă 'n adevăr e mare.

Un gentilom dintr'o strălucită familie florentină, după
35 ce avusese o stare însemnată, pe care o prăpădise în întreprinderi nenorocite, căzuse într'o cumplită sărăcie. Ceea ce adăoga la mahniciunea lui era și împrejurarea că se afla omul la bătrânețe împovărat de două copii destul de coapte, care trebuiau numaidecât măritate, și el n'avea

para frântă, nemite cu ce să le 'nzestreze pe potriva lor și a numelui părintesc. La cine să alerge după ajutor? la cine să se roage? La cine altul decât la sfânta icoană făcătoare de minuni, la Buna-Vestire.

5 Astfel, ca să se apropie de mila ei, s'a legat să i se închine toată viața lui vecinic îngenunche dinaintea icoanei. Dis de dimineța se scula în toate zilele și mergea să se roage în amvonul bisericii până să se deschidă ușile. După
10 ce și-a urmat el așa cu toată osârdia închinăciunea vreme îndelungată, iată că s'a milostivit prea-sfânta de el și s'a hotărît să-i trimită omului nevoiaș, atâta de mâhnit, o mare bucurie, și iată cum...

A insuflat sfânta la doi cerșetori orbi, mai lacomi decât alții, gândul să vie 'ntr'o dimineță mai de timpuriu ca
15 toți și să se așeze la locurile lor știute dela intrarea bisericii. Cum s'au ghemuit ei jos și s'au simțit unul pe altul, s'au dat în vorbă. Unul a povestit celuilalt cât de îndatorat se știe el cătră sfânta icoană, care, din sărac prăpădit ce era mai nainte, l-a ajutat să se ridice frumos, din atâtea
20 pomeni ce i-a trimis; că, afară de banii ce-i are strânși și ascunși acasă, mai are și două sute de pistoli de aur cusuți în fundul pălăriei. Celălalt, din parte-i, a mărturisit că el se știe și mai dator făcătoarei de minuni, căci are și el bani destui ascunși acasă, iar cusuți în pălărie are cinci
25 sute de pistoli de aur. Și amândoi au început să se 'nchine și să aducă laude Sfintei.

Gentilomul, care sta îngenunchiat mai la o parte și se ruga și el, a tras cu urechea și a 'nțeles, auzindu-i, că cu
30 așa prilej de 'mbogățire trimis de Sfânta, nu se mai întâlnește multă vreme. S'a apropiat binișor fără să sufle de cei doi cerșetori, și cu câte o mână le-a smuls și unuia și altuia pălăria din cap, după care, iar fără să sufle, s'a dus p'aci 'ncolo.

Cei doi orbi au rămas o clipă aiuriți, dar, după ce și-au
35 venit în fire, au crezut fiecare că tovarășul celălalt îi smulsese pălăria; și unul după altul: « Măi, nu face jucării proaste! dă-mi înapoi pălăria! » Ba: « Hoțule, tâlharule! ». Au început amândoi să sbiere și să-și tragă 'n cap cu toiegele; să s'apuce de piept, să se tăvălească și să se muște

urlând; s'ar fi ucis, dacă n'alerga lumea de pe 'mprejur să-i descleșteze pe unul de altul.

5 Gentilomul s'a dus acasă, a scos din căptușeala pălăriilor pistolii de aur, a aruncat pălăriile soioase în foc și a binecuvântat pe Sfânta făcătoare de minuni pentru darul frumos și bucuria ce-i trimisese. Fiind însă om de omenie, nu a voit să-i stea greu pe suflet blestemele orbilor, și astfel numaidecât s'a dus la arhiepiscopul cardinal de Florența și, căzându-i în genunchi, i-a povestit minunea.

10 Arhiepiscopul a primit darul ce i-l adusese gentilomul de omenie și l-a deslegat de orice blestem, deoarece era vădit lucru că nu fusese la mijloc decât o minune a Prea-Sfintei; și pentru întărirea credinței tuturilor în puterea icoanei făcătoare de minuni a poruncit să se tipărească povestea aceasta, firește fără numele gentilomului, și să
15 se 'mpartă la lume în toată Florența...

Aci se isprăvesc foile răzlețe... Păcat! Totuși rămâne adevărat ce am spus, că omul nu trebuie să desprețuiască cele mai de nimic lucruri. Iată ce de înțelepciune se poate
20 găsi în câteva foi sdrențuite dintr'un vraf de mardale tipărite. Tot așa într'o căruță plină cu noroiu și pietriș scoasă din fundul gropilor diamantifere, se găsește o bucățică de piatră prețioasă.

UN INCIDENT DE SENSAȚIE

Pe la mijlocul veacului trecut, s'a petrecut în Germania un incident de mare senzație — am putea zice un mare scandal bisericesc — despre care găsim, într'o publicație de pe vremuri, niște documente ce, poate, vor interesa pe cititorii noștri... Uneori și scandalurile sunt interesante — chiar cele bisericești. Iată de ce e vorba.

În catedrala vestitului oraș Trier, de pe râul Mosel, a fost expusă în anul 1844... « hlamida pe care a purtat-o Mântuitorul când l-au dus pe Golgota ca să-l răstignească pre el spre îndeplinirea scripturilor și spre a noastră, a nepocâiților, răscumpărare de blestemul păcatului strămoșesc... »

Gazeta orașului Metz, în numărul-i dela 20 Septemvrie același an, scria următoarele:

« Un litograf dela noi a cumpărat de 20.000 franci stofă de mătase, pe care s'o taie în bucăți ca să tipărească pe ele desenul « hlamidei ». O singură casă de comerț tot de aici a vândut în aste trei săptămâni 80.000 de medalii cu chipul Fecioarei; altul, 52.000. Vaporașele de pe Mosel au transportat în același timp 6.000 de kilograme de cruciulițe, iconițe, mătânii și alte obiecte plăcute evlaviei... ».

Iși închipue prin urmare oricine ce năvală de credincioși a trebuit să fie la catedrala din Trier în ziua când, cu slujbă mare, episcopul și tot înaltul cler au desvălit cutia în care sta închisă de mult « hlamida Mântuitorului ».

Lume după lume a alergat... Orbi, surzi și muți, ologi, schilozi și betegi, nebuni, apucați și căpii — veneau care de pe unde, din patru părți ale țării, să caute și să afle

ușurare numai apropiându-se de cutia făcătoare de minuni. Și care cum venea, după puterea credinței sale, se tămăduia.

Poliția însă, bănuitoare ca totdeauna, nu s'astâmpără?... Incepe să cerceteze mai de aproape pe pătimașii
 5 cari tot soseau cu grămada, și, din cercetare în cercetare, descopere că aproape toți erau niște prefăcuți, și că veneau acolo pentru ușurarea nu a închipuitelor lor beteșuguri, ci a buzunarelor drept-credincioșilor și a tuturilor gurăcască, adunați cu miile în fiecare zi la catedrală să vază
 10 și ei cutia cu hlamida. Ba ceea ce e mai grav, se descopere că nenorociții aceia nu veneau, ci erau aduși acolo de câtră fețe bisericești, ca să 'ntărească în popor încrederea în sfânta hlamidă, prefăcându-se că vin betegi și se 'ntorc teferi.

Pe lângă asta (și aci începe 'n adevăr scandalul), iată
 15 că un preot catolic din satul Lauranütte, în Silesia prusiană, anume părintele Ronge, om nu se poate mai de ispravă și iubit foarte de poporeni pentru omenia lui, îndrăznește să tăgăduiască în gura mare autenticitatea
 20 « hlamidei ». In fața lumii, de pe amvon, ține o cuvântare strălucită înfierând « pe acei slujitori ai altarului cari-și bat joc de nevinovăția și de prostia mulțimii drept-credincioșilor ». Cuvântarea părintelui Ronge s'a tipărit îndată la Lipsca în 30.000 de exemplare, cari s'au vândut
 25 într'o săptămână în folosul săracilor.

Dar nu s'a mulțumit părintele Ronge numai cu atâta; a adresat episcopului dela Trier o scrisoare deschisă, care a sguduit opinia publică. In vestita carte a preotului protestant Gabriel d'Emiliane, intitulată *Ruses et fourberies*
 30 *des prêtres et des moines* (Leipzig, 1845), găsim textul acelei scrisori. Fiind prea lung, nu-l putem da aci întreg; ne mărginim deci a-i reproduce câteva părți. Din citirea acestora, se va vedea cum patriotismul și dreapta conștiință pot adesea birui disciplina clericală — cum un
 35 German patriot și om de ispravă, cât de credincios catolic, rămâne tot om de ispravă și patriot german.

« Cum se poate? zice preotul Ronge... Cinci sute de mii de Germani să meargă să se 'nchine la un veșmânt!

Cea mai mare parte dintre acești pelerini sunt din clasa sărmană, ignoranți, tâmpiți, superstițioși și foarte adesea cu desăvârșire degenerați... Și iată-i că deodată își părăsesc munca pământului, meseriile, necazurile căminului lor sărac, grija de copii, și dau năvala la Trier să adore un idol de cârpă și să vadă un spectacol pus la cale de ierarhia bisericii romane! Da, asta este idolatrie păgânească, nu credință creștinească, să se 'nchine omul la un lucru făcut de mână omenească! Și pentru asta, nenorociții, ca să facă și drumul și daruri clerului, trebuie, după ce n'au cu ce se hrăni, să se mai împrumute cu camătă. Adesea cerșesc pe drum și se 'ntorc la vatra lor, rupți de oboseală, bolnavi, stinși de foame și mai săraci ca totdeauna, după ce și-au lăsat a din urmă lăscaie la cutia făcătoare de minuni...

«...la acestea se mai adaogă și alte pagube morale... Câte femei și fete nu-și pierd curăția lor în aceste pelerinajuri, și apoi vai de fericirea și de pacea familiilor lor!

«...Ție, Episcop Arnoldi dela Trier, ție mă adresez, în virtutea funcțiunilor și darului meu de preot și de învățător al poporului german, în numele creștinătății, în numele națiunii germane, în numele tuturilor învățătorilor germani, și te somez să suspenzi expunerea hlamidei făcătoare de minuni!»!...

Atât e destul să extragem din scrisoarea preotului german, ca să 'nțeleagă oricine ce scandal a trebuit să producă.

Totodată o foaie germană din Düsseldorf, comentând această scrisoare, publică următoarele rânduri:

« Librarul Buddeus va publica zilele acestea o carte conținând cele mai exacte informațiuni și note asupra celor 18 hlamide ale Mântuitorului, cari se găsesc în deosebite ținuturi ale creștinătății, cu desenuri și medalii și cu arătarea tuturilor minunilor săvârșite de ficcare hlamidă. Acuma, numai atâta ne rămâne să știm care din cele 18 hlamide o fi cea pe care 'n adevăr a purtat-o Mântuitorul suind spre Golgota ».

Firește că părintele Ronge, dacă trăia cu trei veacuri mai nainte, ori n'ar fi 'ndrăznit să meargă atât de departe cu patriotismul lui german, ori, dacă 'ndrăzneă, s'ar fi ars, ca atâția alții. Nepedepsit însă tot n'a rămas: autoritatea bisericească numaidecât l-a dat afară din slujbă și i-a ridicat darul — spre marea părere de rău a poporenilor lui. Se zice că, pentru a-l despăgubi întru câțva de prigonirea episcopatului, i s'ar fi făcut prin subscriere publică o mică donațiune, cu care să-și poată duce modest viața, din partea mai multor patrioți germani — firește protestanți.

Știindu-se omul cu cugetul împăcat că și-a făcut datoria în adevăr creștinească, s'a mângâiat și cu atâta de fulgerele episcopatului.

De acolo de unde extragem aceste note și documente, dăm, spre încheiere, următoarea anecdotă cu privire tot la moaștele făcătoare de minuni:

Un călugăr catolic umbla odinioară din sat în sat prin Germania cu o cutiuță în care era un fir de păr din capul Fecioarei. Intr'o zi, pe când călugărul arăta cutia și lăsa lumea adunată să o sărute, pe care ce putea să dea de pomană pentru sfânta lui mănăstire, iată că un tânăr obraznic s'apropie și zice:

— Părinte, eu îți dau tot ce am în buzunar, numa să deschizi cutia, să văd și eu firul de păr...

Da călugărul:

— Știi că-mi placi, drăguță? Vrei adică să vezi dumneata firul dintr'odată... Ei, băiete! eu... de patruzeci de ani îl arăt, și nu m'am învrednicit să-l văz pân'acuma.

SITUAȚIE PENIBILĂ

Guvernul maghiar a ținut să facă de anul nou încă o mare bucurie și o deosebită cinste Românilor...

5 Tânărul nostru poet laureat Octavian Goga, aflându-se într'un otel al cunoscutelor băi Sf. Luca din Budapesta, a fost ridicat de poliție și dus la temnița ordinară, unde l-au închis între vinovații de drept comun, care-și așteaptă acolo judecata și osânda.

10 Iată, pe scurt, după gazetele românești de dincolo, cum s'au petrecut lucrurile.

În ziua de 1 Ianuarie st. n. la ora 2 d. a., se pomenește Goga cu o vizită:

— Sunt Sugó Ferencz, agent de poliție...

— Și ce poștești?

15 — În numele legii, te arestez.

— În virtutea cărui mandat?

— În virtutea telegramei acesteia.

20 Și agentul puse sub ochii lui Goga o telegramă a judecătorului de instrucție de pe lângă tribunalul din Cluj, care-i ordonă arestarea prin poliția din Sibiu, telegramă transmisă de acolo poliției din Budapesta.

— Dar care e motivul arestării mele?

25 — Nici un motiv nu cunosc, răspunde agentul. Eu cunosc numai ordinul de arestare și atâta tot. Dumncata ești Octavian Goga; eu trebuie să te arestez.

— Atunci, zice arestatul, duceți-mă acasă la Sibiu, unde sunt urmărit; să comunic familiei mele ce mi se întâmplă și să aflu de ce sunt învinovățit.

— Asta nu se poate.

Și fără mai multă vorbă de deslușire, e dus omul la temnița preventivă.

5 Acolo, directorul, care, pe cât se vede are și el în deosebi instrucțiuni, luându-l în primire, îi spune că a doua zi seara va fi escortat prevenitul către Cluj.

10 Și 'n adevăr — după o noapte petrecută într'o celulă strâmtă, pardosită cu cărămizi, fără sobă, și având drept pat o laviță acoperită cu cergă — a doua zi, cu trenul accelerat dela 9 și 10 seara, este pornit sub bună pază către capitala Ardealului, unde-l așteaptă o gazdă și un culcuș tot atât de convenabile.

De ce oare să se fi făcut vinovat bunul nostru poet? Ce crimă așa de grozavă o fi săvârșit ca să merite atâta asprime?

15 Până acuma nimeni nu poate răspunde în mod precis la aceste întrebări. Dar iată cel puțin ce se bănuiește.

20 Goga a fost proprietarul-editor al unei publicațiuni săptămânale, «Țara noastră», care apărea pân acu câteva luni la Sibiu, unde chiar locuiește el. Redactorului responsabil al acelei foi, anume Dumitru Marcu, îi intentase parchetul local mai multe procese de presă. Până să vie prevenitul în fața justiției, a dispărut și «Țara noastră» și el, sârmanul redactor responsabil: s'a dus pe lumea cealaltă, unde desigur va fi judecat cu mai multă blândețe decât după legile și datinile maghiare. Dumitru Marcu a murit mai zilele trecute. Asta se-vede l-a supărat foarte adânc pe d. procuror maghiar, așa că nu se putea lăsa fără a găsi numaidecât o mângâiere pentru pierderea suferită, și astfel, dacă a murit Marcu, trăiască Goga!

30 Acesta e lăsat să plece din orașul de provincie unde este statornic, unde-l cunoaște toată lumea, unde-l știu toate autoritățile publice ca pe un cetățean de seama'n-tâia. La plecarea lui de-acasă, nu pornește cumva tiptil: din contra, e condus de atâția prietini cu vesele manifestațiuni simpatice la gară. Merge, precum tot orașul știe, în capitala regatului maghiar, să se instaleze pentru o cură regulată într'un stabiliment de băi de primul rang. Stă acolo câteva zile; primește acolo corespondență dela familia lui, ba chiar dela [o] autoritate administrativă

oarecare — și tocmai apoi, d. procuror dela Cluj telegrafiază poliției din Sibiu ca aceasta să telegrafieze celei din Budapesta, să-l lege cot la cot pe Goga, ca pe un osândit fugar, dacă Dumnezeu l-a scăpat pe Marcu, și să-l aducă pe cel viu în locul celui mort, la Cluj, fără altă deslușire.

Cu privire la aceasta, « Lupta », organul național român din Budapesta, care are și el acuma pe spete al nu știm câtelea proces de presă, zice cu multă melancolie:

« Patru sunt treptele schingiurii libertății de presă în Ungaria. Din treaptă'n treaptă, trebuie să răspundă, pentru fiecare cuvânt tipărit, întâiu autorul; dacă acesta nu se poate descoperi, redactorul responsabil; în lipsa acestuia, editorul, și când nici acesta nu poate fi 'nhățat, vine tipograful la rând... Mai cuminte ar fi, pentru mai mare siguranță a Statului, să dea ordin strașnic lui Dumnezeu sfântul ca să nu sufere pe globul maghiar speța asta primejdioasă... »

Și să se observe bine că în cazul de față redactorul responsabil a fost găsit și că nu a scăpat din mâna justiției maghiare prin dosire, ci numai după porunca lui Dumnezeu.

Sunt foarte frumoase legile maghiare, și foarte omenoși maghiarii însărcinați cu paza și aplicarea acestor legi așa de liberale — n'avem ce zice... Oricum ar fi însă, nu e în dreptul nostru nici în dorința noastră să ne amestecăm în afacerile Statului vecin... Și totuși...

Totuși, naște o întrebare...

E oare bine că se poartă așa de aspru și de vitreg Maghiarii cu concetățenii lor Români?

Firește, punem întrebarea, nu dacă e bine pentru Maghiari; ci dacă e bine pentru noi, pentru regatul nostru.

O fi asta bine sau rău pentru Statul vecin, nu putem spune sigur, și de aminteri asta nici nu ne privește pe noi — deși înclinăm a crede că e rău chiar pentru Statul vecin, fiindcă un Stat unde trăiesc mai multe rase, în proporție numerică nu prea covârșitoare dela una la alta, pe altă cale decât a violenței, nu poate folosi mult din învrăjbirea lor, împinsă sistematic de el însuși până la

limitele răbdării unora, prin îngăduirea ba chiar asmuțarea samavolniciei altora.

Punem așa dar întrebarea numai și numai din punctul nostru de vedere: e bine pentru Statul român că se poartă
5 Maghiarii așa de aspru și de vitreg cu concetățenii lor conaționali ai noștri? Și fără înconjur răspundem că nu: nu e bine de loc.

Să ne 'nțelegem fără fraze sentimentale: la o parte orice sentimentalism, care n'are ce căuta în politică! să
10 vorbim liniștit numai de interesele practice și cât se poate mai scurt și mai lămurit.

Regatul nostru are tot interesul să graviteze pe lângă puterile centrale ale Europei, și, de atâta timp, păstrând de aminteri cele mai bune relațiuni cu toate puterile,
15 suntem amicii declarați ai Austro-Ungariei și ai Germaniei — și niminui dela noi nu-i trece prin gând că s'ar putea duce deocamdată o mai potrivită și mai înțeleaptă politică.

Din nenorocire însă, ne e dat să constatăm, și cam prea
20 des, că Statul vecin și amic, al cărui aliat suntem, nu caută parcă 'ndeajuns să ne ușureze viața și să ne 'ntărească puterile, lucru de care, ca aliat ar trebui să fie și el ca și noi doritor... Ne explicăm.

Trei milioane de Români în Statul poliglot al Ungariei
25 sunt torturați în viața lor publică și privată, trăind sub sistemul terorizării de Stat. Nu poate trăi gazetă, nu se poate face literatură, nu se poate scrie cuvânt, fără groază de procuror; — orice afirmare cât de platonice a dreptului de existență al nației este urmărită ca o trădare de Stat;
30 — femeii din societatea cultă sunt condamnate la temniță, ba fiindcă au recomandat unor copii din școală să nu-și uite de graiul părintesc, ba fiindcă au contribuit la suportarea cheltuelilor sau plata amenzilor în unele procese de presă, ba chiar numai fiindcă au întâmpinat simpatic
35 pe un publicist la liberarea lui din temniță; se impune apoi la școlile românești populare părăsirea limbii naționale până și în rugăciunile religiei... Iar cine cutează a murmura este la rândul său un trădător de Stat și, ca atare, târît în închisoare. În timp de câțiva ani, suma

condamnărilor politice de presă și de agitațiune contra Statului maghiar se ridică la peste 200 de ani de închisoare și la peste o jumătate de milion de coroane amenzi.

5 Fericită viață pentru acele trei milioane de Români cetățeni maghiari!

Toate aceste, indiferent de ce rău sau bine pot aduce regatului vecin, pun Statul român într'o poziție adesea destul de grea. Opinia noastră publică, din zi în zi mai conștientă de însemnătatea ei în viața politică, nu poate
10 privi fără emoțiune la chinurile morale și materiale ce le îndură Românii de sub coroana ungară, ca națiune...

Cazul lui Goga este din cale afară de mâhnitor pentru lumea noastră.

15 Goga — poetul popular de așa strălucitor talent, o onoare a literelor române; alaltăeri încoronat de Academia noastră, după raportul unui ilustru profesor, academician și ministru, Titu Maiorescu — astăzi umilit și maltratată ca un făcător de rele, și târît prin temnițe ca un
20 *betyar* de drumul mare, fugar din ocnă, fără a i se acorda măcar liberarea pe cauțiune, deși legea maghiară nu admite în materie de presă închisoarea preventivă.

Ei! e prea-prea!... n'avem ce zice mai mult; și va mărturisi firește orice maghiar cu dreaptă judecată, și cu
25 sufletul neatins de patima sălbatică a urei de rasă, că toate astea nu sunt de natură a face populară la noi amiciția căreia cele două State vecine trebuesc să-i rămână credincioase, — și că astfel, spre mâhnirea noastră, unul, cel mai tare, pune pe celălalt, mai slab, într'o penibilă situațiune, cum un aliat leal și prudent n'ar trebui să facă.

NIMIC NOU...

« Nimic nou pe lume » — cine a spus-o, mare vorbă a spus, cu toate că, după chiar vorba lui, nici el nu spunea ceva nou.

5 De câte ori vedem o modă nouă — ori o pălărie mai mare decât persoana care o poartă, ori o pereche de cipici mai mici decât picioarele care le 'ncalță — să nu zicem: « a ieșit la modă cutare lucru »; ci: « iar a venit cutare lucru la modă ».

10 Ca pentru toate modele, tot astfel trebuie să zicem și când e vorba de o nouă școală artistică sau literară... « Iar... »

Un exemplu...

15 Poporanismul este o școală literară nouă la noi, în care se produc dela o vreme excelente lucrări în versuri și în proză, și care, probabil, are să însemneze cândva o epocă strălucită în istoria literaturii românești. Despre această școală s'a desbătut și se desbate mereu: firește, ea are partizani și adversari, și unii și alții oameni de talent
20 și de spirit; dar, pîntre amatorii de litere române, acela care nu face parte din niciuna dintre cele două tabere gîndește, desigur, ca noi că școala în artă nu face aproape nimica, ci talentul face totul; că ori de ce școală ar fi un scriitor, dacă are talent, poate face lucruri prețioase; iar
25 dacă n'are talent, nu poate face decât lucrări lipsite de valoare, fie de orice școală ar fi.

Zilele trecute discutam cu un prietin, om învățat — care nu desprețuește, cum au obiceiul în genere oamenii învățați, pe un om neînvățat, și stă bucuros de vorbă cu el,
30 tocmai ca să-l lumineze — despre noua școală poporanistă.

— Școala aceasta nu e tocmai nouă cum ți se pare dumentale, mi-a zis omul învățat.. și pot să-ți dau numai-decât dovada... Iată...

Atunci a scos dintr'un raft al bibliotecii lui o cărticică
5 veche, în care mi-a arătat să citesc următoarele...

Intre alte publicațiuni însemnate, anul acesta (1838)
a apărut și un nou roman al d-lui Charles Didier. Este o
lucrare cu tendență democratică, în care sunt glorificate
10 nobilele instincte ale unui copil din popor, întru susținerea
teoriei că devotamentul și sentimentul datoriei, înnăscute
la omul din popor biruiesc totdeauna asupra personalității
exagerate și sensualismului brutal care se desvoltă tocmai
la oamenii din înalta societate; cel mai cald și mai frumos
altruism de o parte, — de alta, cel mai odios și mai rece
15 egoism.

Eroul romanului lui Didier este un tânăr țăran dela
munte. Mama acestui copil a suferit în viața ei multe ne-
cazuri — materiale, din pricina sărăciei; morale, din pri-
cina lipsei de educațiune, pe care o simte totdeauna, fiind
20 înzestrată cu înalte calități intelectuale. Așa dar, void
să scape pe băiatul ei de chinul ignoranței, îl trimete, cu
mari jertfe, în școli. Băiatul, silitor pe cât de inteligent,
ajunge tânăr învățat, și se gândește acum pe ce cale să
pornească în lume. Se uită în toate părțile, și toate căile
25 i se par ori sterpe ori necurate. Un moment, îl apucă un
fel de discordare, acea criză a sufletelor tinere cari au
sperat prea mult dela viață și înțeleg că ea le va da în
în schimb prea puțin.

În această criză sufletească se hotărăște să-și vândă
30 moșioara din munți, după moartea mamei, și — realizând
o sumă modestă, pleacă să călătorească în lume... În
Italia face cunoștință cu o nobilă ducesă, femeia unui
bătrân duce foarte dulce, un serenism zaharisit, care în-
găduie soției sale, fiind bărbat politicos, să facă legături
35 prietenești cu orice tânăr călător prezentabil.

Cine e deprins cu citirea poveștilor trebuie să înțeleagă
că din întâlnirea tânărului erou, copil din popor, cu nobila
ducesă, are să rezulte încurcătură mare. În adevăr, eroul,
plin de virtuți plebeiane, se înamorează, ca lovit de trăsnet,

de tânăra eroină, care și ea e plină de virtuți patri-
ciane. Din nenorocire însă — firește că un roman fără ne-
norocire nu se poate — în acelaș timp a pus ochii pe eroină
și un alt erou, un tânăr conte corsican. Acesta e un tip de
5 om infam: lipsit de orice sentiment de probitate, capabil
pentru un capriciu de moment, să distrugă viața altuia —
laș, asasin... în sfârșit, personificarea tuturilor ticăloșilor
închipuite — ca orice tip de aristocrat, într'o operă de-
mocratică.

10 Ducele, fericitul soț al eroinei, sigur că nobila-i soție
nu e capabilă de vreo trădare, le dă voie celor doi rivali
să-și facă mendrele pe lângă dânsa. Pe tânărul om din po-
por îl stăpânește sentimentul onoarei și al datoriei: rezistă
15 pasiunii lui; iubește, dar se abține dela orice manifestație
alta decât platică. Infamul nobil însă, contele corsican,
crescut în doctrina violenței și dreptului celor aleși prin
naștere, recurge, pentru satisfacerea pasiunii sale, la cele
mai mișelești mașinațiuni și izbutește să compromită pe
20 ducesa chiar în ochii rivalului său plebeian. O explicațiune
îl desamăgește pe acesta; dar viermele bănuelii tot i-a
lăsat o rană ascunsă în fundul sufletului, suflet bolnav oa-
recum de mândrie. Chinuit de gelozie și plictisit de obrăz-
niciile rivalului său, care-și dă ifose de biruitor fericit, îl
25 provoacă la duel. Infamul, mai bine preparat în mânuirea
armei, îl rănește. Rănitul este adus de chiar ducele într'un
palat, unde-l pune sub îngrijirea de aproape chiar a no-
bilei eroine.

In vremea aceasta, tânărul conte ticălos încearcă să
răpească pe ducesa prin violență; nereușind, fuge de teama
30 unei pedepse, ca un laș, în fundul Corsicei. Ducele pleacă
și el după niște daraveri în patria lui, și rămân în acel palat
singuri, nobila patriciană și tânărul plebeian, în conva-
lescență. Atunci... în sfârșit, se mărturisește el... O iu-
bește... Și, neapărat, se mărturisește și ea... îl iubește.

35 Acum e acum... Acum începe teribila luptă între
pasiune și datorie... Lupta fiind mai presus de puterile
lui, eroul fuge, căci simte că dacă ar mai rămânea ar fi
învins... Și el iubește în adevăr, iubește adânc; vede că
e iubit, adânc iubit; dar... onoarea femeii, trebuie

apărată... Așa dar, fuge, altă scăpare n'are onoarea ei decât fuga lui...

Rătăcește fugar pe toate potecile frumoase ale clasicei Italii. In singurătatea sălbatică a munților, în sgomotul
5 vesel al strălucitelor cetăți, în umbra sfântă a catedralelor, în luminile profane ale carnavalului, o vede pe ea, numai pe ea, pretutindeni...

Din parte-i și ea, rămasă neconsolată, în liniștea serii, în tăcerea nopții, în ciripiturile dimineții, în larma zilei,
10 îl aude numai pe el, pe el numai... pe el, pretutindeni, oricând. Desperată de suferința ei, chiamă în grabă pe nobilul său soț din depărtare, îl chiamă în ajutor... Ii cade în genunchi, îi mărturisește pasiunea ei, lupta ei între pornire și datorie, și-l roagă să-i tămăduie, dacă se poate,
15 sufletul sdruncinat. Dar el, dulcele soț, se mulțumește să afle că nobila sa soție a rezistat ispitei și rămâne în credința că lipsa tânărului fugar cu vremea va aduce liniște în sufletul doamnei ducese. Și iar pleacă... la daraverile lui, fără grije.

Părăsită slăbiciunii ei, tânăra cade, îngrozită, în desperare. Incearcă toate mijloacele spre a uita... In zadar...
20 Preoții, duhovnicii, la care se adresează îi dau numai consolațiuni vulgare. Ea rămâne inconsolabilă...

In sfârșit, din întâmplare, află că 'ntr'o mânăstire se
25 află retras un tânăr pictor, pe care o pasiune nenorocită l-a trimis în călugărie, unde și-a găsit omul pacea sufletească.

« Acela, numai acela are să mă 'nțeleagă și să mă poată
30 povățui! » zice ducesa, și pleacă să-l găsească la mânăstirea lui și să i se spovedească.

Omul deprins, cum ziceam mai sus, cu citirea poveștilor, înțelege desigur cam cine să fie acel pictor-călugărit.

Vai! fatalitate... Ducesa mergea la mânăstirea aceea să-și găsească liniștea, mângâierea, uitarea pasiunii ei...
35 Și peste cine dă acolo?... Este el!... El, nobilul copil din popor, prea simțitor ca să o fi putut vreodată uita, prea onest pentru a nu căuta totdeauna s'o uite!

Eroina, biruită de pasiune, nu mai poate face nimica pentru fericirea și repaosul (?) nobilului său soț, dulcelui

său soț. Totuși... e un totuși: nu vrea să rupă pe față legăturile maritale... Ar vrea, dacă se poate, ș'așa ș'așa... Iar tânărul om din popor, biruit și el de pasiune, nu știe la ce să se hotărască și la ce s'o îndemne: și lui parcă, dacă
5 s'ar putea, i-ar plăcea ș'așa ș'așa.

Tot mai bravă însă femeia... Ea se hotărăște la un fel. Nu se mai duce la bărbat... Și probabil, acela nu se sinucide de desperare. Ea merge într'un castel al mamei sale, pentru a se gândi în liniște sub privirile augustelor
10 portrete ale străbunilor ei, la modul cum, după atâta suferință, să trăiască amândoi fericiți.

În adevăr pleacă... Dar atâtea emoțiuni i-au zdrobit forțele... și maladia, care de mult o săpa, începe s'o copleșească... Când eroul vine la chemarea ei lângă ea, o
15 găsește istovită... Nobila ducesă moare în brațele copilului din popor.

Să nu se creadă că acest roman este o secătură literară, pe care ar putea-o scrie orice amator de notorietate. Nu. Departe de asta, *Chavornay* (căci acesta e numele eroului
20 și titlul romanului) e o lucrare excelentă; conține părți de adâncă observație psihologică și momente serios emoționante, și e scris cu adevărată artă de stil.

Il recomandăm cu toată stăruința tinerilor noștri scriitori de școală poporanistă. Citirea acestui model de
25 gen o să le folosească desigur foarte mult.

I O N . . .

Pe un zăduf de nămieș, la un han, cum erau în vremuri hanurile, a poposit un flăcău, drumeț sărac, ostenit și prăfuit. Cum a sosit, răsuflând greu de oboseală, a dat bună-vreamea la toată lumea și s'a așezat cuviincios pe o laviță, la un colț de masă subț umbrar, unde ospătau călători mulți, cari treceau unii la deal și alții la vale; și a cerut hangiului să-i dea și lui un sfert de pâine, brânză și o bårdacă de vin mai eftior.

10 Stând așa la un loc cu atâția inși, l-au întrebat unul și altul: cum îl chiamă, dincotro vine, încotro se duce, cu ce rost și daraveri, dacă are părinți și rude; în sfârșit, cum fac toți drumeții când se întâlnesc care de pe unde.

El le-a răspuns bucuros . . .

15 că pe el îl chiamă Ion;

că mai are o soră gemenă, cu care de mititel nu s'a putut împăca; iar părinții, văzându-i că neconținut se ceartă, și, cu cât cresc, din ce în ce mai rău se ocărăsc și se bat pân' la sânge, i-au gonit pe amândoi de-acasă, să se ducă 'n lume, unu 'ncoace, altu 'ncolo, încotro i-o lumina Dumnezeu;

că soră-sa a avut noroc; iar el, ba: ea a ajuns procop-sită, doamnă mare, primită pe la Curți împărătești; iar el, umblând de colo până colo, slujind, când la un stăpân, 25 când la altul, este, precum se arată, un . . . neprocopsit.

Și a oftat adânc de nedreptatea norocului.

— Dè, mă băiete, zice un bătrân; poate că și tu ai fi vinovat! ai fi având și tu cine-știe-ce cusur ori slăbiciune, de schimbi mereu la stăpâni, și nu te poți tu, băiat voinic, 30 sălta din nevoie.

— Poate oi u fi având și vreun cusur, ce să zic?... dar despre slăbiciune, alta nu mă știu să am decât că nu pot suferi pe soră-mea... Și nu fac pas, să nu dau de ea, tot de ea și iar de ea. Și, cum o 'ntâlnesc, nu mă pot stăpâni...
5 mă reped ș'o apuc de piept... Chiar aseară am avut o întâmplare cu dumneei... M'au bătut ei, prietini dumneei, strașnic, nu-i vorbă... halal să le fie!... așa mângâietură, n'am ce zice, de mult n'am mai căpătat; dar... nu-mi pare rău; încai mi-am sărat sufletul — i-am dat eu
10 dumneei ce i se cuvenea...

Pe urmă, după ce soarbe din bårdacă, povestește, cui are vreme să-l asculte, întâmplarea.

Ieri, plimbându-se pîn cetatea de scaun, a auzit sunând trâmbițe; a alergat să vază ce e... La o răspântie, unde
15 se strânsese multă gură-cască, un pristav, cu o chivără mare de hârtie, striga din fundul bojocilor că «să vie diseară oricine poștește în grădina împărătească, s'auză acolo fără plată cum cântă un vestit măgar de prăsilă, sosit de curând dela 'nvățatură, pe care împăratul, ținând
20 la el foarte mult, l-a fost trimis cu cheltuială în străinătăți, să se desăvârșească 'n școlile înalte la meșteșugul cântării frumoase». Ion a 'nceput să rîză de mofturile caraghiozului; dar, pe urmă neavând altă treabă, s'a dus și el la grădina împărătească, foarte curios să auză cum
25 o fi cântând un măgar învățat...

— ...că eu, a zis Ion cătră ascultătorii dela masă, eu știu ce glas are măgarul, și știu asemenea că orice școală, cât de înaltă, nu poate da ce n'a vrut să dea nașterea... Așa dar, m'am dus... am intrat fără supărare și am găsit
30 multă lume adunată, și din boierime și din tagme și prostime — destulă. Grădina era luminată cu multe lumini în bășici de hârtie vâpsită. In fundul grădinii, era o moviliță cu flori pe de margini, și acolo, sus, de jur împrejur, lăsând un loc gol la mijloc, ședeau pe jețuri împăratul, împărăteasa și toată Curtea, și 'ntre cei dintâi ai
35 Curții, tocmai la față, surioara mea, îmbrăcată mai strălucit ca 'mpărăteasa: îi sclikeau capul, pieptul și mâinile de diamantiale. Am așteptat cât am așteptat, înghesuit în fund, și 'n sfârșit am auzit: *A! a!* și bătăi în palme

din toate părțile. Se arătase sus pe movilă vestitul cântăreț, gătit cu un valdrap de mătase cusut numa 'n fire-turi, și decorații atârinate de gât, și feldefel de zorzoane, și 'n frunte, la coamă și la coadă, funde de panglici în trei fețe. S'a făcut tăcere mare... A 'nceput măgarul să cânte...
 5 ce, credeți?... «Carnavalul de Venezia»!... din ce?... din gură!... cum? cu variațiuni!

Aici, s'a oprit Ion și s'a uitat râzând ca un prost la ascultători. Dar, de unde să știe ascultătorii aceia din
 10 lumea de rând ce însemnează «Carnavalul de Venezia» și «variațiuni»!... și unul întrebă:

— Ei! și pe urmă?

— Pe urmă, după ce a sbierat măgarul aproape un ceas, surioara mea (că la ea mă uitam mereu) s'a ridicat în pi-
 15 picioare, a 'nceput să bată din palme, s'a repezit la el, l-a luat de gât și l-a pupat și p'o falcă și pe cealaltă, și, scoțându-și dela mână o brățară, care scânteia de departe, i-a petrecut-o pe dup'o ureche. Atunci, lumea toată dela mare pân' la mic a pornit să răpăie din palme și să țipe
 20 ca nebunii: «bravo! bravo! bis! bis!»

Cântărețul a mulțumit foarte mândru, moțâind când în dreapta, când în stânga, și iar s'a pus pe sbierete. Iar surioara mea, la fiecare sbieret al lui, da din cap încântată, aruncându-i câte un trandafir, și se uita galeș când
 25 la 'mpăratul și la 'mpărăteasa, când la boieri și la prostime...

N'am mai putut suferi... Când s'a opintit odată dumealui să ridice glasul sus de tot, am pus și eu două degete în gură ș'am început să fluier din răsputeri.

30 S'au ridicat toți în picioare...

— Cine?... cine a 'ndrăznit?

Și 'n turburarea aceea, am auzit glasul soru-mi:

— Obraznicul ăsta trebuie să fie ticăloșul de frate-
 meu!

35 Numai decît, care cum m'a ajuns, m'a luat în palme, în ghionturi, în picioare; m'au scuipat; și după ce s'au săturat, m'au aruncat ca pe o strachină spartă afară din grădină... Am stat puțin așa, până să-mi mai vie sufletul la loc; m'am sculat și am plecat schiopătând... și până

foarte departe, auzeam mereu sbieretele măgarului și bă-
tăile 'n palme ale celorlalți, și *bravo!* și *bis!*...

...Ei! vă place?...

5 Când să isprăvească Ion povestea, iată că sosește di-
naintea hanului o caleașcă mare cu falaitar și cu o ceată
de curteni călări. Opresc să răsufle caii; descalecă boierii,
și coboară din caleașcă o mândrețe de curteană.

— Uite-o, strigă Ion, ridicându-se de pe laviță...
Uitați-vă, asta e procopsita de soră-mea!

10 Dar ea:

— Nici aici nu scap de tine, neprocopsitul?

— Nici aici! răspunde fratele răsând. Unde t'ei duce,
tot de mine ai să dai. Om fi umblând, tu iute, că sbori
pe sus cu falaitar, și eu încet, că mă târâsc pe jos; dar
15 tot trebuie să ne 'ntâlnim! n'am să te las! am să-ți dau
mereu peste bot și la cap! să vedem: care pe care?...

— Ia-ți seama la gură, nebunule! a strigat un curtean
strălucit, dându-i o palmă să-i strămute căpriorii.

— Poți să dai palme cât poțești, a zis Ion, sunt
20 deprins cu așa mângâieri... Deocamdată, lasă-mă numa
să 'ntreb pe surioara mea iubită: când vă mai cântă, soro,
măgarul?

— Ce-ți pasă ție?

— Cum să nu-mi pese, dragă?... Vreau să știu... să
25 viu să-l mai ascult... că-mi place, de mă 'nnebunesc, mai
mult ca la toată lumea...

— Să știi tu că place la toată lumea!... Vedeți-l,
oameni buni, pe nenorocitul ăsta!... Tutulor nouă, și
împăratului și 'mpărătesei, la toți boierii, la tot norodul,
30 mie și d-voastră, ne place la toți; numai dumnealui nu-i
place! Toți, și eu și dumneavoastră suntem niște proști;
numa dumnealui, pricopsitul! mai cu moț... Vine să
strice petrecerea și mulțumirea și cheful la o lume 'n-
treagă... Apoi dè!

35 — Ia, ascultă, mă băiete, a zis unul dela masă, are
dreptate dumneei: dacă place la toată lumea, ce te
amesteci tu?... ce-ți pasă ție?

— Cum o să placă, nene, săracul de mine?... măgar!
din gură! «Carnavalul de Venezia!!» cu variațiuni!!!

— Dacă le place, mă! n'auzi?

— Ia m'ascultă și pe mine, flăcăule, zice altul mai dârz, pierzându-și răbdarea; de ce ești căpățânos și nu vrei să'nțelegi?... Dacă ne-o plăcea și nouă, ăstora de aici?

5 — Cum să vă placă, omule?

— Ei! uite așa: să ne placă!... Ce!... nu cumva o să cerem voie dela tine să ne placă?... Uite, mă!.. Cine ești tu?

10 — Nu-i vorbă de cine sunt eu! strigă Ion aprins; e vorba: se poate să placă?... măgar — din gură, «Carnavalul de Venezia» — cu variațiuni?... Ai?...

— Nu sbiera așa la mine, că eu te pleznesc!... Uite-așa! o să ne placă!

— Lăsați-l, mă, zice altul; asta e părerea lui...

15 — Părerea lui, s'o ție pentru tatsău și pentru măsă! să nu ne-o vâre nouă cu deasila pe gât!

Și'ncep să vorbească tare toți deodată, unul așa, altul aminterea... Sora face haz... iar Ion strigă mai tare ca toți:

20 — Nu trebuie să vă placă!

— De ce, mă pârlitule?

— Că nu e de plăcut!

— Că nu vrei tu, ai? Ei, iaca, la toți ne place, să crăpi!

— Atunci dacă la toți vă place, a strigat și mai tare

25 Ion, să mă iertați, dar sunteți toți niște...

— Niște ce, mă?

— Niște urechiați mai mari ca el!

Maica ta, Christoase, ce foc pe Ionică!... l-au luat în palme, în ghionturi, în picioare... și trage-i, care mai de
30 care, și tăvălește-l prin umbrar, unu-l lăsa de ostenit, ș'altu-l lua de odihnit... Au spart cu el toate borcanele și bărdacele hangiului — pe când surioara se suia în calească și pornea cântând, urmată de droaia curtenilor călări... Dar flăcăul nu se lăsa... când pe mese, când
35 pe subt mese, într'una țipa: «urechiați» și iar «urechiați».

L-au lăsat măr, și s'a dus fiecare la treaba sa.

S'a sculat Ion, mulțumit de atâta'nvârtitură, și-a căutat căciula, a scuturat-o frumos și, cum parcă nu i s'ar

fi întâmplat nimica, zice liniștit hangiului, care se uită cu milă la cioburile risipite pe jos:

— Nu se poate, mă omule, măgar, fie cât de 'mpărătesc și de 'nvățat, să cânte din gură... ce? «Carnavalul de Venezia», și încă și cu variațiuni — gândește și dumneata...

— Ei! du-te la dracul cu prostiile tale! a zis hangiul plictisit. Nu vezi ce tărăboiu și ce pagubă mi-ai făcut?

Și s'a dus Ion cu pas potrivit — dracul știe 'ncotro...
să caute una mai bună.

PARTEA POETULUI

« *Nehmt hin die Welt!...* »
SCHILLER.

5 « Luați-vă lumea! a strigat Domnul; luați-o, oame-
nilor! a voastră să fie ca moștenire 'n vecii vecilor! și
frățește v'o 'mpărțiți!

« S'au repezit care mai de care cu mâinile 'ntinse să-și
apuce partea; mișunau tineri și bătrâni.

10 « Plugarul se duse spre roadele câmpului; Vânătorul
porni să bată pădurile; Neguțătorul își înfundă hamba-
rele; Viierul își alese zeama nobilă; Regele puse străji la
poduri și drumuri și zise: « Dați-mi dijma! »

15 « Intr'un târziu, după ce se isprăvise 'mpărțeala, iată
vine și Poetul din depărtări... Nimic nu mai rămăsese
de apucat; pretutindenii toate aveau stăpân.

« Vai! eu singur, strigă el cu mâhnire, eu singur fusei
uitat, eu, cel mai supus copil al tău!

« Și 'ngenunchiă înaintea Domnului, care-i răspunse:

20 « Dacă te-ai desfătat în lumea visurilor, ce stric eu?
Unde erai când s'a 'mpărțit pământul?

« La tine eram! zise Poetul. Ochiul meu țintea la fața
ta; urechea mea la armonia cerurilor... Iartă sufletului
care, îmbătat de lumina ta, nesocoti cele pământești!

25 « Ce-i de făcut? zise Domnul... Nimic de acolo nu mai
e al meu; toate le-am dăruit! Vrei tu să trăiești în cerul
meu?... Vino când dorești: oricând, bucuroși îți va fi
deschis! ».

Pe urmă i-a adăugat Domnul cu multă bunătate:

— Ei, acuma, mai du-te pe pământ și te mai plimbă.

A mulțumit Poetul din fundul sufletului și a plecat măgulit de atâta frumoasă atenție din partea Domnului. S'a coborât pe pământ...

5 Acolo toată lumea forfotea în sus și 'n jos, alergând fiecare fără astâmpăr după treburile sale: care mâhniți, care mulțumiți, toți îngrijați...

Poetul a salutat în dreapta și 'n stânga; unii tot i-au moțăit din cap; dar alții, parcă nici nu-l văzuseră. A dat să intre 'n vorbă ici și colo...

10 Unul i-a răspuns:

— N'am vreme de fleacuri... am treabă!

Altul, după ce l-a ascultat puțin, zice:

— Imi pare rău, dar nu 'nțeleg de loc... Salutare...

15 Pe altul, l-a povățuit Poetul cu blândețe să nu mai bea atâta bere, că berea multă tâmpește. Acela, pe semne tâmpit gata, i-a zis o vorbă foarte proastă și i-a turnat o halbă 'n cap.

20 Poetul a căzut mâhnit pe gânduri — făr' a 'nțelege cum poate avea o lume întreagă, stăpânind întreg pământul, atâtea griji, atâta bătaie de cap și atâta răutate, — și s'a hotărât să se 'ntoarcă la Domnul.

Când a sosit sus, a dat la poartă de Sf. Petre, care-i era binevoitor.

25 — Ei! zice sfântul, te-ai întors iar? atâta ți-a fost plimbarea?

— Să-ți spun drept, Sfinte Petre, e tare urât pe pământ... și am venit, după cum mi-a spus Domnul...

Dar Sfântu-i taie vorba:

30 — Drăguță, să ierți, Domnul acuma are alte treburi; mai du-te și te mai plimbă; vino aldată.

— Bine! a zis poetul cuviincios.

Și s'a 'ntors la plimbare jos. Dar nu s'a mai dus în oraș; s'a dus la țară...

35 Era o zi blagoslovită de vară... Limpede și cald... In depărtări se 'ntindeau, cât apuca ochiul, câmpuri aurii cu spicele coapte, și aci aproape se auzeau într'o adâncătură fășiituri de coase și cântece de cosași.

Poetul s'a apropiat de unul dintre muncitori, care trăgea cu gresia pe buza coasei, și i-a zis:

— Frumoasă e natura, ai?

Dar muncitorul asudat, punându-și gresia în brâu și stergându-se cu mâneca pe frunte, i-a răspuns:

— O fi și frumoasă!

5 — E duioasa noastră mamă! a adăugat Poetul.

— Da, duioasă mamă, ce e drept... Trebuie numa s'o bați să-i sângerezi sânul până să se 'ndure să-ți dea o picătură de lapte... Și încă vara, cât să fie de zăduf, caleavalea; dar să poștești dumneata iarna — că pasămite nu ești de p'aici — să poștești când turbă și urlă... atunci s'o vezi ce duioasă e!

— Da, știu; dar, chiar în furoare, ce sublimă este!

15 — Bag seama, zice muncitorul, dumneata ori ești lovit cu leuca, ori altă treabă n'ai decât să râzi de mine... Ia cată-ți de drum, domnule, că n'am poftă de glumă pe nemâncate!...

Și s'a pornit omul la lucru mai departe.

20 Vorbele și purtarea atât de grosolane ale aceluia țaran l-au mâhnit pe Poet, îndemnându-l să se ducă 'napoi, sus.

— Iar dumneata, drăguță? l-a 'ntrebat portarul.

— Iar eu, Sfinte Petre, și te rog să mă lași a mă apropia de Domnul, care mi-a făgăduit că « oricând, bucuros cerul îmi va fi deschis ».

25 — Puiule, zice Sfântul, eu știu ce ți-a făgăduit Domnul, că eram de față; dar acuma, drept să-ți spun, nu e vreme potrivită să i te 'nfățișezi; e foarte supărat pe oameni, fiindcă-i vede cum se 'nvrăjbesc și dușmănesc între ei și gata-gata să facă iar războaie și vărsări de sânge; și Domnul este peste măsură scârbit de purtările lor, și
30 și chiar se gândește cum să-i pedepsească amarnic, cu foc, apă, cutremure și alte răni, ca să-i aducă la calea pocăinții... Prin urmare, mai plimbă-te...

— Bine, a zis Poetul.

35 Și iar s'a dus jos la plimbare... Dar nu s'a mai dus la țară; a mers într'un oraș foarte mare.

Umblând de colo până colo, cum umblă omul fără treabă, a intrat, către seară, pe gangul unui palat, s'a suit pe scări, pe unde se 'mbulzea feldefel de lume și

a nemerit într'o sală mare. Acolo țineau sfat diplomați și militari împrejurul unei mese, pe care, sub lumina a o sumă de policandre strălucitoare, stau întinse hărți, documente, tractate; iar în capul mesei, într'un jeț mai înalt, aromea dulce un împărat bătrân, cu toate că toți ceilalți făceau gălăgie strașnică, strigând înfierbântați, unii *pace*, alții *războiu*, alții cine mai putea înțelege ce.

Poetul a înaintat până la masă și, cu glas olimpian, a tunat:

10 — Pace! Domnul este peste măsură scârbit...

Dar unde-a fost chip să urmeze mai departe?... Un general l-a luat de ureche și l-a 'nvârtit în loc cu fața spre ușe și cu spatele spre 'mpărat; iar un diplomat l-a consiliat de dinapoi, să sboare pe scară 'n jos.

15 Plecând astfel, mai mâhnit de asta decât de mojiția cosășului, a dat pe stradă, noaptea, de o ceată de măști, care cântau, țopăiau și chihoteau, cum are tinerimea flustratică obiceiul în carnaval. Indată ce l-au văzut, au năvălit la el să-l tachineze; una dintre fete l-a apucat de gât cu mâinile ei subțiri și reci și l-a sărutat de l-a fript până 'n fundul sufletului; pe urmă, l-a luat la braț pe sus, și au pornit cu toții înainte, să ridice târgul cu nebuniile lor. La o răspântie, iată că se întâlnesc, în bătaia unui felinar, cu un bătrân gros și pântecos, roșu ca morcovul și cam prea foarte vesel — un fel de negustor provincial, d'ăi de care se 'ncurcă bucuros la petreceri pîn orașele mari, mai ales în toiul cășlegiului. Cum dau de el, se opresc derbedei, iar măscuțița Poetului i se smulge dela braț și se repede la negustor strigând:

30 — Unchiule!

Iar « unchiul » zice:

— Sufletu-meu! nepoțico!

35 Ea îl ia de gât cu aceleași mâini subțiri și reci și pupă-l... Poetul se repede să-i despartă; unchiul îi dă brânci încoace, nepoțița încolo, și pe urmă tifla... și pleacă toți încolo cu negustorul. Poetul rămâne în loc; își pune mâna la frunte și străpește cu lacrimi calde mormântul iluziunilor sale, ca să crească d'asupra florile pe veci pierdutele, în veci neuitatelor tinere sfinte amintiri...

Apoi, mai mahnit chiar decât de consiliul diplomatului, merge iar sus:

— S'a isprăvit, Sfinte Petre; mă simt sdrobotit de atâtea plimbări!...

5 Și-i povestește pe larg cu multă obidă, dar într'un stil nobil și susținut, toate câte le-a 'ntâmpinat.

Sf. Petre, ținând la băiatul ăsta, se duce la Domnul și zice:

— Doamne, iar a venit Poetul... Eu aș zice să-l primești și să-i dai și lui ceva, că prea a rămas fără parte pe lume...

— Ce să-i dau, Petre?... Nu i-am spus că nu mai am ce-i da, dacă au luat ălalți tot?... Eu stric, dacă a umblat gură-casă și n'a mers și el la 'mpărțeală?... Poate să mijlocim pe pământ pentru vreo slujbă...

15 — Nu e de slujbă el, zice Sfântul... e delicat...

— Atunci, ceva bani...

— Nu-i trebuesc... e desinteresat.

— Vreo decorație...

20 — Ași! se supără... e și mândru...

— Ei! zice Domnul; mi-am găsit bealeaua cu omul ăsta...

— Doamne, zice Petre, eu știu ce i-ar trebui lui...

— Ce?

25 — Nu-i vreun lucru mare: o cutie cu penițe, un clondir cu cerneală și trei topuri mari de hârtie.

— Dă-i-le, să ne scăpăm de el; că iar așa într'una, toată ziua bună-ziua, a cam început să mă plictisească.

I le-a dat... A plecat Poetul foarte mulțumit.

30 Nu trec nici trei săptămâni, și iar se pomenește Sfântul cu el:

— Iar, iubitele?... ce mai poștești?

— Am isprăvit hârtia și cerneala...

— Cum se poate?

35 — ...și am venit să vă rog, dacă nu vă supărați, să-mi mai dați.

Sfântul se uită lung la el și, pe urmă:

— ...Să-ți mai dăm...

I-a mai dat două clondire și patru topuri.

Peste o lună, iar...

— Nu mai pot dela mine, drăguță, fără voia Domnului, că lucrurile astea le am și eu luate 'n primire cu socoteală... Aide de te roagă singur...

5   Și Domnul s'a 'ndurat și i-a mai dat Poetului — cinci clondire și zce topuri.

Dar când a vrut să plece Poetul, Domnul zice:

— Ia ascultă, mă băiete, nu mai strica atâta, fă și tu nițică iconomic... vezi ce scumpă e acuma hârtia!

10   Iar după ce a plecat Poetul, senin, zice Domnul:

— Petre, bun băiat o fi ăsta; dar e cam...

— Cam, cum Doamne?

— ...Cam... găgăuță... Nu ți se pare și ție?

— Dè! Doamne, răspunde Petre, fiecare cu partea lui!

OUĂLE ROȘII

(Până către sfârșitul veacului al 14-lea când a ars mănăstirea Sf. Pașnutie, se găsea acolo, într'un dulap, la păstrare, — scrisă probabil, de vreun călugăr cărpăcitor de slove, cum
5 erau mulți pe vremurile acelea, — o cronică în care se povestea feroasa întâmplare petrecută, în castelul contelui Fékete Láioș, cu prilejul Paștelui din anul dela facerea lumii 6659, iar dela mântuire 1151. Conținutul acelei cronice arse s'a păstrat însă prin tradiție, din generație în generație, de către
10 călugări, și mai târziu a fost, după o viață întreagă de cercetări adânci, reconstituită de către savantul Laurentius Ferax vulgo, Lorenz Reichlich. După versiunea acestuia, foarte rară, o dăm și noi aci).

În seara de Vinerea-Patimilor, au mers bătrânul conte
15 Fékete Láioș, care 'mplinise în duminica Floriilor șaptezeci și cinci de ani, la capela castelului, împreună cu soția sa Virág, care, zicea ea, trebuia să 'mplinească, în Sâmbăta Rusaliilor următoare, patruzeci. După dânșii veneau nobilii curteni și copiii de casă, cari țineau unii coiful
20 contelui, iar alții coada rochiei contesei. Și după ce au ascultat slujba, au purces să se grijească cu toții. Pe când lua sfânta cuminecătură, cel dintâiu, cruntul conte Fékete Láioș, iată că aude la spatele lui aceste cuvinte de-abia șoptite între contesa și Dóboș Iánoș, cel mai de seamă
25 cavaler al castelului.

— Aș fi fericit, zicea cavalerul, să-mi pot da tot sângele pentru a face o cât de mică plăcere nobilei mele stăpâne.

— Nu cred până nu văd! răspundea tânăra Virág.

Cruntul conte Fékete Láioș a mușcat în gingii lingurița
30 preotului și a nghițit cu noduri sfânta grijanie. Apoi,

după ce s'au grijit toți dela mare pân' la mic, s'au întors împreună în castel. Cum au intrat acolo, contele a strigat:

— Dóboș Iánoș! Dóboș Iánoș! te-ai spovedit?... te-ai grijit?

5 — Da, nobilul meu stăpân.

E adevărat?

— Zic zău lui Dumnezeu!

A scrâșnit contele Fékete Láioș din gingii... Sâmbătă, pe urmă, către miezul nopții, au fost toți la slujba Invierii

10 — toți; toți, afară de tânărul Dóboș Iánoș. A întrebat contesa:

— Unde e Dóboș Iánoș?

— Nu știu! a răspuns Fékete Láioș și iar a scrâșnit; nu știu unde-i Dóboș Iánoș!

15 După slujbă s'au dus iar în castel, toți; afară de Dóboș Iánoș, s'au așezat la masă mare să ciocnească ouă roșii. Pe masă erau panere mari pline cu sute de ouă. Contesa a luat unul și a zis:

20 — Dar vreau să ciocnesc cu Dóboș Iánoș!... unde e Dóboș Iánoș?

Contele Fékete Láioș a ridicat din umeri foarte încruntat — și iar... din gingii. Contesa a rămas pe gânduri...

— Minunate ouă roșii! a zis ea; ce frumoasă față!

25 — Se 'nțelege că-i frumoasă, a strigat rânjind ca o fiară contele; și firește are să-ți placă, nobilă doamnă! dacă sunt văpsite chiar de mâna nobilului tău soț în sângele lui Dóboș Iánoș!

— Dóboș Iánoș! a strigat ca o nebună tânăra contesă Virág... Și el...? unde e el?

30 — El? el, a răspuns scrâșnind Fékete Láioș, el trebuie să fie în iad acum, după ce și-a văzut visul împlinit, dându-și tot sângele ca să facă o mică plăcere nobilei sale stăpâne!

S'au ridicat în picioare toți nobilii cavaleri meseni.

35 — A! a țipat contesa. La mine toți câți mă iubesc!... Luați-l pe acest gunoiu spurcat, pe atât de xenamorasit pe cât de crud!... legați-l și îngenunchiați-l!... trebuie să-l pilduesc pe loc!

Până să tragă Fékete Láioș spada lui de oțel de Damasc pe care o avea amintire din vremea Cruciadelor, au năvălit

toți tinerii cavaleri; l-au legat burduf și l-au pus în genunchi.

— Acuma, a strigat contesa, spargeți-i toate aceste ouă în cap!

5 Sub grindina de ouă roșii, leșină, scrâșnind, cruntul Fékete Láioș, cu capul plin de sânge și de gălbenuș... Dar încă mai răsufla...

— Nu e destul!... Dați-i lovitura de grație!

10 Atunci tânărul copil de casă Béla Şándor se duce aproape și-l lovește cu un ou în moalele capului, de-i țâșnește creierul înmuiat. S'a sfârșit cu bătrânul, cruntul conte Fékete Láioș...

L-au târît afară, să-l arunce în prăpastia din spatele castelului.

15 — Acum, a strigat contesa Virág, să ciocnim!... Acela care-mi va sparge cel dintâi trei ouă pe rând, acela, pe lângă titlul de conte, pe lângă stăpânirea acestui castel și a moșilor de veci, va avea și mâna mea!

20 Au ciocnit... Contesa a schimbat mereu la ouă... Niciun mesean n'a izbutit până 'n trei ori. La urmă, a venit tânărul copil de casă Béla Şándor să ciocnească și el, cu același ou cu care dedese lovitura de grație. S'a apropiat cu multă îndrăzneală și... unul!... două!... trei! — pe toate le-a spart...

25 Și astfel, tânărul copil de casă, Béla Şándor, cu oul lui tare ca piatra, a câștigat coroana de conte și... mâna tinerei Virág.

ORIENTALE — DOUĂ DOCUMENTE

Imperiul otoman suferă și el astăzi, pentru a doua oară, de febra constituțională parlamentară. Este un caz de recidivă. Primul acces, mai ușor, l-a avut, precum se știe, în
5 ajunul războiului cu Rușii și Români, la sfârșitul anului 1876, când celebrul Midhat pașa, în calitate de mare vizir, a proclamat o Constituție otomană, cu regim parlamentar, suspendată peste puțină vreme de M. S. Sultanul.

Printre niște hârtii vechi, am găsit acum un exemplar,
10 dintr'o foaie obscură ce apărea, în 1877, la București, în limba bulgară, conținând mai multe documente privitoare la activitatea primului parlament otoman.

Oricât ne-am îndoi de exactitatea lor, în toate amănuntele, credem interesant a reproduce aici două din acele curioase
15 documente, și, dacă semnăm cu numele nostru, asta o facem, bine 'nțeleș, numai ca simplu colecționar, iar nu ca autor.

I

MESAJUL DE INCHIDERE A CAMERELOR OTOMANE

20 Domnilor Senatori,
Domnilor Deputați,

Pentru întâia oară a tunat și v'a adunat laolaltă aici, ca să faceți giumbușuri parlamentare. Trebuie să mărturisim, dacă voim a fi drepti, că ideea asta a trecut mai întâi
25 prin capul fostului Meu mare-vizir Midhat pașa.

Isprăvindu-și toate treburile ei, i-a venit poftă Europei să le reguleze pe ale noastre; nu-i mai rămânea altă treabă de făcut decât să pună la cale soarta supușilor otomani, cărora Alah numai știe cu câtă blândețe și regulă le-am administrat legile noastre echitabile.

Așa, văzând că tot mi se dedea zor să schimb chiverniseala împărăției, într'o dimineață, după ce mi-am băut liniștit cafeaua și ciubucul, am chemat pe Midhat pașa și i-am grăit:

— Bre, pordecâine! (așa-i ziceam eu lui când eram cu chef). Toate bune! dar ce e de făcut cu Europa, bre?

— Eu am un plan, Prea-Luminată stăpâne (mi-a răspuns), să Ți-l comunic!

— Pune-l în lucrare, pordecâine, fără să mi-l mai comunic: eu n'am vreme să mă ocup cu așa mofturi.

În adevăr, peste trei zile, moftul, Constituția adică, s'a promulgat, și i-am băut aldămașul cu chef mare, după cum știți, în ciuda diplomaților.

Astfel și de data asta, geniul otoman a tras Europei un chiul, vrednic de vestitul nostru Nastratin Hogeia, de clasică memorie.

N'a trecut apoi mult, și Midhat pașa, despre care nu încetau a vorbi gazetele toate mai mult ca de Mahomet, — ba că e isteț om de Stat, ba că e bătut la cap ca berbecul la coadă, ba că e geniu și câte toate secături, — începu să-și ia nasul la purtare: prinsese muhalibiul coaje.

Să las că de câte ori îl chemam să mă frece, ca de obicei, pe tălpi, îmi trimitea vorbă că n'are vreme, că e ocupat cu trebile Statului; să las că l'am prins de câteva ori cu mâna în cheseaua mea cu tutun; — dar într'o zi, după ce cumnatul meu Mahmud Damal — care e un băiat foarte deștept; pot zice că e mai deștept ca mine și ca dv. toți la un loc — mă convinse, cu o gazetă englezească, că Bulgarii sunt supușii mei, chemai pe Midhat pașa. Nu-mi băusem cafeaua.

— Bre, pordecâine! (așa-i ziceam eu când eram mahmur). Auzi ce spune Englezul, că Bulgarii sunt supușii mei!

— Adevărul spune, Prea-Luminată.

— Atunci, de ce nu mi-ai spus? să te'nvăţ eu să regulezi chestia Orientului în trei zile, pordecâine?!

— Cum, Stăpâne?

— Să-i spânzuri pe toţi!

5 — Nu mai merge așa, Prea Strălucitule! acum avem Constituție.

— Constituție? (am strigat). Să-ți dau eu ție Constituție!

10 Și, cu mare părere de rău, i-am pus palma'n... ceafă și i-am făcut un vânt de i-a sărit pordecâinelui fesul cât colo.

Știți ce a urmat apoi.

15 Auz acum că umblă dumnealui cu plosca cu minciunile pe la Curțile împărătești ca să mă *denigreze* — ce-o fi aia!... Ah! chiolhaniule! nu te-oiu prinde eu odată, să-ți fac o mângâere la tălpi, să mă pomenești!

Dar — să nu ne uităm vorba!

Lucrurile s'au încurcat rău...

20 Europa a îngăduit să ne încalce ghiaurii, Muscalul și Românul. Spun că sunt hotărâți să vie până'n Stambul, să ne facă ce ne-or face.

Prin urmare, nu rămâne decât la patriotismul nostru să ne învețe a ne apăra.

25 Zice că până acuma, noi am pierdut mult; mâine, poi-mâine poate să pierdem și Stambulul. Multe fesuri au rămas fără capete și de două ori pe atâția iminei și-au pierdut labele!... dar, nu face nimic! vorba bragagiului:

«Așa e negustoria: unde e marfă multă, și pagubă multă este!»

30 Domnilor Senatori,
Domnilor Deputați,

Vedeți dar că, întru cât privește politica dinăuntru, stăm bine și temeinic; putem în adevăr zice că stăm turcește.

35 În privința politicei din afară, neutralitate desăvârșită; aceasta numai și numai fiindcă nu ne-am depărtat de loc dela înțeleptul cuvânt al strămoșilor noștri:

« Pilaful să-l mănânci de desubt, iar ciorba de de-asupra, și 'n colo, toate bune! »

De vreme ce așa dară fiecare dintre dv. trebuie să se fi plictisit de atâtea îndelungi și mature deliberări, și
5 fiindcă tot nu aveți de ce să mai încurcați lumea prin Sтамbul — m'am gândit că n'ar fi rău să vă trimit la urma voastră de unde ați venit.

Deci, aducând Proorocului laude și mulțumiri pentru succesele noastre, vă zic:

10 *Hairolà !*

Mergeți fiecare pe la casa cui vă are, și Alah să vă aibă întru sfânta sa pază spre fericirea țării turcești!

S'a isprăvit cu mofturile! sesiunea este închisă... Haidea!

15

Abdul-Hamid

Miniștri:

Zavrak Pașa, interne;
Bocluc Agâ, externe;
Hatâr Plokon, justiție;
20 *Topci Loază*, răsboiu;
Hagi Buke, instrucție și culte;
Selemet Mofluz, finanțe;
Tembel Efendi, lucrări publice.

II

25

SENATUL ȘI CAMERA DIN STAMBUL

— CORPURILE INTRUNITE —

(ȘEDIȚA DE INCHIDERE)

30

Ședința Corpurilor întrunite se deschide la orele reglementare turcești, cu mare solemnitate, sub președința
lui *Ciapcân-Aga*, prezenți fiind toți senatorii și deputații.
Domnește în toată adunarea o mare veselie.

La ordinea zilei:

Proiectul de lege pentru plata diurnelor reprezentanților națiunii otomane pe timpul vacanțelor, și

Citirea Mesajului de închidere a Corpurilor legiuitoare.
Iskiuzar Mehemet, raportor, dă citire raportului și proiectului de lege:

« Art. unic. Cât țin vacanțele parlamentare, Senatorii și Deputații primesc diurna îndoită ca pe timpul sesiunii ».
 (Aplauze sgomotoase).

Geanabet Eddin: Am onoare a propune următorul meremet la art. 1:

« Art. unic. Cât țin vacanțele parlamentare, Senatorii și Deputații primesc diurna împătrită... ».

Voci. Prea mult, bre! nu fi botos!

Geanabet Eddin. « ...întreită ca pe timpul sesiunii ».
 (Aplauze prelungite).

Articolul unic, astfel meremetisit, se primește cu unanimitate, plus un vot. Prezidentul a votat de două ori.
 (Aplauze sguduitoare).

Zăuc Agâ, care a dormit, deșteptându-se: Cer cuvântul! Am onoare a interpela guvernul asupra chestiunilor importante...

Prezidentul. Carnacsi! Suspend ședința pe cinci minute.

La redeschidere se citește mesajul de închidere al Parlamentului (vezi mai sus).

Prezidentul. Fraților Senatori și Deputați, înainte de a pleca pe acasă, să strigăm:

Trăiască sfânta Constituțiune!

Trăiască Imperiul!

Să trăim și eu și voi cu toate neamurile noastre!

Să trăiască în sfârșit toți câți n'or muri!

Să strigăm cu toții *ura!* și să asvârlim cu fesurile 'n sus, că treburile țării turcești merg ibrișim!

(Aplauze torențiale).

(Ședința solemnă s'a încheiat).

Așa se'ncheiă documentele din obscura gazetă bulgară, pe care le-am reprodus cât se poate mai exact.

DOMNU X...

— Dascăle prea învățate, cel ce 'nveți la școală carte, spune-mi mie ce sunt *opt*!

— *Opt* sunt Fericirile.

5 — Așa e. Așa a spus mântuitorul către gloatele adunate sus pe munte spre a sorbi dumnezeieștile învățături.

Și se 'ncep așa:

« Fericți cei săraci cu duhul, că acelora este împărăția cerurilor... »

10 Și se 'ncepe cu a opta:

« Fericți cei ce se gonesc pentru dreptate, că acelora este împărăția cerurilor!... »

15 Despre aceste fericiri, dela Mateiu citire, Cap. 5, făcea odată un arhiereu pred'că poporenilor săi. Părintele era cam lung la vorbă: predica de un ceas și jumătate și nu mai isprăvea.

O babă, care venise la biserică, lăsându-și acasă fier-tura pe vatră, tot asculta pe Prea sfinția sa, și ofta ca de o grijă mare; iar mai asculta și iar ofta.

20 În sfârșit, slavă Domnului! s'a isprăvit predica.

S'a dat predicatorul jos din amvon, și lumea s'a grămădit să-i sărute mâna.

Când a venit și rândul babei, baba i-a spus părintelui:

— Prea-sfinte, ai uitat să spui încă o fericire...

25 — Care, taică?

— Fericți cei ce se urnesc dela biserică până nu 'ncepe predica arhiereului, că acelora nu le va da fiertura 'n foc.

30 Să mă ierte Dumnezeu dacă 'ndrăznesc și eu, ca baba, să spun că ar mai trebui pomenită și altă fericire:

« Fericiți cei ce, luând condeiul în mână, nu vor avea frică de Domnul, că aceia vor trăi mulți ani pre pământ în cinste, ba și 'n academii!

5 Aici, prin « Domnul », nu vreau să'nțeleg pe Ziditorul, de care firește cine e cuminte trebuie totdeauna să se teamă, fiindcă « teama de El este începutul înțelepciunii »; vreau să'nțeleg pe Cititorul, fiindcă, de câte ori mă calcă nevoia, ori îndemnul Duhului-râu mă 'mpinge, a lua condeiul, de acel Domn, (să-l numim X... , că personal nu-l cunosc), de acela mă apucă un fel de frică nehotărîtă;

10 simț, gândindu-mă la *el*, o strângere neînțeleasă a inimii, ceva cam așa cum trebuie să simtă un împricinat când, nu prea sigur de dreptatea lui, aude aprodul strigându-l pe nume să poftască 'năuntru, la judecată.

15 Când mă gândesc la *el*!

Ah! Domnule X... cine ești? în ce colț stai d-ta acuma cu « Universul » dinainte, plimbându-ți privirile peste aceste rânduri?

D-ta trebuie să fii un om sever, așa 'mi închipuesc eu ;

20 când îți cade ceva scris în mână, trebuie să ții sprâncenele tare 'ncruntate, citind cu multă luare aminte.

D-ta ești un om nu numai învățat, dar și cult ; trebuie să fi citit mult și cu folos, în viața d-tale.

D-ta, afară de prodigioasa noastră literatură națională trebuie să mai cunoști din literatura universală, măcar pe cea europeană.

25

D-ta, pe lângă bogatele d-tale cunoștințe literare, științifice, artistice, trebuie să fi având gust subțire și simțire adâncă.

30 D-ta, așa-mi închipuesc eu, trebuie să fii mai 'nainte om și pe urmă român (că se 'ntâmplă uneori și aminterea); prin urmare, d-ta, român firește, trebuie românește să judeci omenește.

Pe d-ta, sunt sigur, nu te pot mișca sentimentele cele mai frumoase, cele mai nobile intențiuni, avânturile cele mai generoase, dacă expresiunea lor nu este, după calapoadele școlii d-tale, convenabilă; fiindcă d-ta ai acest păcat — școala: d-ta nu poți admira o splendidă mantie imperială de purpură căptușită cu ermină, dacă e prost

croită și rău cusută; îți place mai bine o scurteică mitocănească de plisă căptușită cu pisică, croită și cusută cum se cade... fiindcă, iartă-mă să-ți spun, ești pedant.

5 D-ta, desigur, când citești ceva de un autor vestit pentru « logica lui strânsă » sau pentru « lirismul lui larg », pentru « cutezanța părerilor », pentru « spiritul acela combativ », pentru « patriotismul lui », pentru « vastele-i cunoștințe » sau « tendințele-i morale, sociale, umanitare », pentru « limba-i admirabilă », în fine, pentru mai știu eu
10 ce — d-ta, desigur, când citești ceva de un autor vestit, oricât de mare ar fi reputația lui, trebuie să recunoști îndată dacă « maestrul acela » scrie ca o bucătăreasă nedată la carte;... fiindcă d-ta, stimate Domnule X..., trebuie să fi învățat, pe lângă înaltele științe, și gramatica
15 elementară.

Ei! uite de asta mie, când iau condeiul, mi-e frică; dintre atâtea mii și mii de exemplare ale « Universului », de unde știu eu dacă, Doamne ferește! nu pică unul și 'n mâinile d-tale?

20 Atunci, ce mă fac eu?

Să pat și eu cu d-ta ca arhiereul cu baba? și încai dacă te-aș crede blând ca o babă naivă! dar d-ta, îmi închipuesc, trebuie să fii răutăcios, om cu mintea ascuțită de câte multe ai învățat și știi.

25 Parcă te aud și pe d-ta cerând, cu un zâmbet grozav de neplăcut pentru mine, încă un adaos la cele opt fericiri:

« Fericii cei ce nu se gândesc când scriu, iar gramatica clementară ca pe o prostie o nesocotesc, că aceia autori mari se vor chema! »

30 Și asta m'ar întrista peste măsură... căci, prea stimate Domnule X..., autor mare nici prin gând nu mi-a trecut vreodată că aș putea fi; dar iarăș, pe negândite, zău! n'am scris în viața mea; iar, de bine de rău, gramatica elementară, cu sfințenie m'am silit totdeauna să n'o mâhnesc
35 câtuși de puțin... Și asta, nu de dragul ei, să mă crezi; tot de grija d-tale.

Eu știu că un om cu spiritul luminat ca d-ta, cât să fie de sever, permite literelor să servească la multe — dela știința cea mai înaltă, dela cea mai subtilă artă

până la cea mai simplă cronică și până la o trecătoare glumă de nimic: numai, literele să fie litere, înșirate cu socoteală matură, iar nu trase din pălărie ca, de o mână nevinovată, biletele unei loterii în familie.

5 Dintr'o baniță plină cu mărgelușe de toate colorile închipuite, un meșter mozaist poate scoate o minunată icoană; un om de rând ca mine, fără mare meșteșug, nici idei înalte, numai cu răbdare, așezând mărgelușe potrivit după două colori poate face pe masă figuri raționale.

10 Și d-ta, Domnule X., oricât de sever să fii, trebuie să recunoști că, — dacă intenția mea n'a fost alta decât să-ți fac pe un câmp roșu o cruce albă, ori o stea galbenă pe un câmp albastru, — întrucât această intenție este la limită îndeplinită, precum eu nu am pretenție că ți-am
15 zugrăvit o Maica-Precista, așa și d-ta, sever dar drept, să n'ai pretenție a obține dela mine decât ce am încercat cinstit să-ți dau, — o stea, o cruce, o figură rațională cât de simplă.

20 Căci, mai la urmă, trebuie și d-ta să admiti că *asta* va să zică meșteșug — fie cât de înalt, fie cât de umil: să iei, din grămada haotică a baniței, mărgelușe, bob cu bob, și să le așezi cu anume rost, după priceperea ta, pe priceperea și a altuia.

25 Acest altul d-ta ești acuma pentru mine, Domnule X..., și de aceea mi-e teamă de d-ta.

Tot mă gândesc: oare să fi așezat eu mărgelele cum se cuvine după umila mea intenție? Nu cumva și eu, om bătrân, să fi luat ca un copil ușuratec un pumn de mărgel
30 din baniță și, aruncându-le impertinent pe o foaie de hârtie, să-ți zic în bătae de joc:

— Uite, d-le X..., cum eu, dintr'o aruncătură pe negândite, am nemerit să-ți fac pe Mihaiu-Viteazul călare, fiindcă te știi patriot ca și mine!

35 Sper însă că n'am făcut și niciodată nu voi face așa necuviință. Te rog să crezi, prea stimat Domnule X..., cititorule, că dându-ți d-tale mult respect — mi-am oprit puțințel și pentru mine. Astfel, n'aș îndrăzni vreodată să te uit când pun mâna pe condeiu — fiindcă, să-ți mai spun ceva, pe lângă teamă, d-ta îmi inspi mie și alt senti-

ment... te iubesc — cam rar, ce e drept — dar sincer, crede-mă.

Acuma, cu d-ta, iubite Domnule X..., am isprăvit deocamdată.

- 5 Spre a încheia către d-v., tineri publiciști români — ba și bătrâni — salutându-vă cu toată stima, mă adresez; întâiu, spre a vă ruga să mă îngăduiți și pe mine între d-v., la ce rând veți găsi de cuviință; al doilea, spre a vă zice, în simplitatea mea: de câte ori scoateți din călănări
10 condeiul plin de cerneală și vreți cu vârful să mânjiți foaia curată, gândiți-vă la Domnul X...

Nu-l știți, cât vi s'ar părea de 'ngăduitor și de băiat bun, cât de sever și de batjocoritor este.

METEAHNA...

In general, o stațiune de aer curat este un loc mai mult sau mai puțin pitoresc, unde te plictisești, până la înecăciune, dacă nu știi danța, ca să poți respira seara
5 praful din salonul de bal dela Kurhaus. Însă astăvară, fiind osândit să respir o lună aer curat, chiar dacă nu știu danța, am avut norocul să petrec împreună cu un tip de om foarte ciudat, un fel de maniac, și aș fi nedrept dacă aș zice că am petrecut prost. E adevărat că până la urmă,
10 cu câteva zile înainte de a ne despărți, începuse să mă cam obosească de atâtea — cum să zic? — cu atâtea prostii; dar cele două, trei săptămâni dela 'nceput, nici nu știui când trecură, atât mi se părea tipul de interesant.

Mai întâi era un om foarte cum se cade — ungur.
15 Pentru un român ordinar ca mine, adică nu un extraordinar român, se găsesc și printre unguri foarte cum se cade oameni; vreau adică să spun că un român cât de ordinar se deosibește în aceasta mult de ungurii imbecili — sunt mulți de aceștia și la unguri — cari nu ar fi'n
20 stare să admită că se pot găsi și printre români oameni cum se cade afară de românii renegați din regatul maghiar, cari acolo sunt considerați ca oamenii cei mai cum se cade.

Deși eram cu ungurul meu totdeauna alături la *tòplito* (așa se zice pe ungurește *table d'hôte*), deși în cursul zilei
25 ne întâlneam mereu la *pròmونات* (promenadă, pe ungurește), și deși din parte-mi, comunicativ ca orice român ordinar, îi dedeam într'una ghes să-i fac cunoștința, nu era chip să mi-l apropiu. Instinctiv, mi-am dat seama că mi-l depărtasem: făcusem greșeala să-i adresez la masă
30 cuvântul în românește; el, om politicoș, mi-a răspuns

destul de aspru: « *Nem értek, kérem szépen!* » (adică: nu înțeleg, mă rog frumos).

Înțelegând ce greșeală făcusem și dorind neapărat a-i face cunoștința; pe de altă parte, pricepând de ce slăbiciune suferă omul meu, m'am gândit la o stratagemă, care
5 mi-a reușit. Intr'o dimineață, când ne-am așezat alături la cafea, după ce l-am salutat frumos, i-am zis pe ungu-rește: « Bună dimineața poftesc! ». Auzindu-mă, omul s'a transfigurat; de unde eri sta posomorît cu ochii 'n taler,
10 acu deodată, radiând prieteșug din ochi, cu un zâmbet afabil, m'a întrebat în limba lui: « Dar domnul știe un-gurește? » I-am răspuns că am știut puțin când eram copil, că acuma mai înțeleg ceva, dar am uitat aproape de tot să vorbesc... Pe urmă (la noroc, am încercat) am
15 urmat să-i spun pe franțuzește cât îmi pare rău că, ne-putând trăi printre maghiari, am uitat o limbă așa de frumoasă, care mi-amintește de copilărie și-mi face atâta plăcere când o aud vorbită mai ales de societatea cultă, sau de pe amvon, sau pe teatru.

20 Omul meu s'a găsit că știe franțuzește mai bine decât mine, și, din momentul acela, am fost o lună nedespăr-țiți. Stratagama mea a prins; ce e drept, nu era decât pe jumătate infamă: numai în privința regretului că n'am putut trăi printre maghiari; în privința limbii însă, era
25 numai puțin cam exagerată; și cunosc mulți români ar-deleni culți de aceeași părere cu mine și cari vorbesc limba maghiară frumos cum mulți maghiari culți ar dori s'o vorbească.

Așa dar, ne-am apropiat și ne-am împrietenit, și nu-mi
30 pare rău: am putut studia de aproape fenomenul ciudat al maximului de tensiune sufletească, cum adică o apu-cătură bună a omului, trecând măsura, poate deveni per-nicioasă, cum o virtute împinsă peste o anumită limită începe a fi o curată meteahnă.

35 Ungurul meu, așa om cum se cade, și inteligent, și cult, era în cazul acesta din urmă: întindea coarda patriotis-mului peste maximul de elasticitate; când vorbea inima lui de maghiar, judecata lui de om trebuia să meargă să se culce, nu mai avea de ce să mai stea de vorbă.

Câte minuni n'am auzit în patru săptămâni, pornite din inima patriotului maghiar! Le-aş mai putea ţine minte pe toate? Câteva însă vor fi deajuns să le resum aici pentru a da o idee cititorului de mcteahna mentală a tovarăşului meu de cură de aer curat. Iată...

Mai întâi, maghiarul nu are nevoie de altă cultură decât de cultura maghiară; ceva mai mult: orice influenţă a vreunei culturi străine, mai ales europeană, este de-a dreptul păgubitoare maghiarismului; deaceea trebuiesc descurajate, condamnate, persecutate chiar (la nevoie, cu mijloace violente) toate apucăturile de contact, fie pe cale publică, fie pe cale privată, cu vreun curent de civilizaţie nemaghiară.

Limbă?... numai cea naţională maghiară!

Literatură?... numai cea naţională maghiară!

Artă?... numai cea naţională maghiară!

Ştiinţă?... tot aşa.

În fine, idee, muncă, invenţie, spirit, judecată, rachiu, vin, brânză, ardei, danţuri, costume, vite, capital, oameni, sfinţi, Dumnezeu şcl. şcl... toate, tot, — tot aşa!

Apoi...

Maghiarul nu se teme de nimini pe pământ; contra lumii întregi, maghiarul luptă nepăsător, sigur de victorie... fiindcă... are 'ncredere în Dumnezeul străbunilor săi... căci... maghiarul în veci nu piere!

Dar... este un însă... Însă: maghiarul este, din nenorocire, mâncat de străini! de nemţi, de jidani, de slavi, de Țigani, de levantini, de germanism, de franţuzism, de pesimism, în fine de feldefel de vrăjmaşi cari pot să-l... distrugă!

Şi, se 'nţelege, odată ce va fi maghiarismul distrus, fireşte nu va mai exista, şi dacă nu va mai exista maghiarismul, atunci lumea are să stea pe loc, n'o să se mai învârtească pământul, soarele o să se stingă — cataclism universal! s'a isprăvit cu omenirea!

Până la *dar însă*, maghiarul meu avea aerul feroce şi tonul tunător; dar dela *dar însă* încolo, lua aerul dulceag şi tonul duios.

Aşa m'a făcut să-mi petrec luna de vilegiatură într'un mod foarte plăcut.

Cu câteva seri înainte de a ne despărți, când începuse să mă cam plictisească, mi-a vorbit despre tricolorul maghiar cu un avânt într'adevăr « înălțător ». Mi-a spus că el mănâncă mai bucuros, și mai cu poftă chiar, săpun
5 învelit într'o etichetă tricoloră maghiară decât cașcaval învelit în hârtie simplă albă.

Și, aminteri, om foarte cum se cade... inteligent și cult...

10 M'am gândit: Doamne, un om așa de cum se cade, așa de inteligent și de cult, cu așa meteahnă... ce ușor i-ar fi unui șarlatan, prost și incult, să-l ducă de nas și să-și bată joc de el!

Și după ce m'am despărțit de bunul meu maghiar, mi-am zis:

15 Nu! patriotismul lui e o meteahnă; nu mai e o virtute. Bine că ne-a ferit Dumnezeu pe noi, românii, de așa meteahnă!

PRADĂ DE RĂZBOIU...

— ANECDOTĂ ORIENTALĂ —

Cine n'a auzit vreodată despre vestitul Nastratin-Hogia și despre nădrăvăniile lui, dintre care minunatul
5 nostru poet Anton Pann ne-a povestit câteva atât de frumos?

Acest Nastratin-Hogia este, pe cât știm, o persoană destul de cunoscută la noi, așa că nu mai avem nevoie să-l mai recomandăm cititorilor, ca om de duh și nerod,
10 cuminte și zevzec, păcală uneori, alteori, păcălit; în sfârșit, om odată și jumătate — în toate privințele.

Noi ne mărginim acuma a spune încă una din nădrăvăniile lui, despre care credem că nu s'a povestit încă la noi, și pe care am aflat-o dintr'o carte prețioasă, tălmăcită din turcește. Noi o povestim aci pe românește, ținând
15 seama nu atâta de textul străin, cât de firea limbii noastre și prin urmare de priceperea românului. Iată.

Intr'un rând, ajunsese Nastratin într'o foarte proastă stare: nu mai avea în casă nici un pumn de făină, nici
20 lescaie frântă și hainele de pe el hărtănite de tot — de azi pe mâine, gol și muritor de foame... Ce să facă? Sta turcește pe pat și se gândea ce e de făcut; ofta și nu știa ce să pună la cale. Nevastă-sa, văzându-l așa, îi zice:

25 — Omule, mai du-te și tu pîn târg...

— Dacă n'am treabă, ce să fac în târg?

— Treabă, ne-treabă, du-te de te mai întâlnește cu bărbați; poate să dai de vre-o treabă, să ne mai săltăm din lipsă... Așa, ce folos, să tot stai, să clocești acasă ca
30 muierile?

A plecat Hogia; a umblat cât a umblat fără treabă pînă tîrg pînă a ostenit; pe urmă, pe 'nserate, se 'ntâlnește cu un vecin:

— Mă rog ție, îi zice Hogia, tot treci tu pe la mine
5 pe-acasă, fă bunătate, întrebă pe nevastă-mea e destul
cât am umblat astăzi, că mi s'a cam făcut foame, și fiindcă
știu că tot n'avem de mîncare acasă, m'aș duce încai să
mă culc.

— Cum, n'ai de mîncare?

10 — Ei cum?... că mi s'a isprăvit... Uite și uite...
Și din vorbă 'n vorbă-i spune vecinului cât stă de prost.
Vecinul, om bun, zice:

— Măi omule, uite, nici eu nu prea mă'nlesnesc deocam-
dată, pot să te ajut cu un leu de parale, să-ți ajungă pe
15 o zi două; dar eu crez că, pînă una alta, pînă să-ți gă-
sești o treabă, ai putea, cum ești om cunoscut, să ceri
ajutor din casă 'n casă; n'are să te lase lumea.

Hogia îi mulțumește și merge acasă.

20 — Bine-ai făcut, nevastă, că m'ai trimis în tîrg; m'am
ales cu mare învățătură.

A doua zi dimineața, punc o desagă pe măgarul lui și
pleacă mînîndu-l binișor dela spate; și mergînd încet-încet,
bate dintr'o dairea și cerșește din ușă 'n ușă, cum fac toți
orbeții prin părțile răsăritului. Oamenii îi pun în traistă,
25 care ce se 'ndură, ba o pâine, ba câțiva pumni de bulgur,
ba o felie de pastramă, alții și o para două. El le mul-
țumește la fiecare frumos și merge mai departe bătînd
din dairea. Către seară, ajunge la poarta unei curți mari
cu o casă frumoasă în mijloc, casa unui negustor chiabur
și filotim. Oprește măgarul și 'ncepe să pocnească 'n dai-
30 rea; bate cât bate și vede că nu iese nimini. Hogia mînă
măgarul dela spate și intră cu el în curte: în curte liniște
și tăcere, parcă n'ar fi fost casa locuită.

35 Ce să facă? Nu-i vine să plece cu mîna goală dela așa
casă bogată. Ce se gîndește? Lasă măgarul sub șopron,
se mai uită 'ncoace 'ncolo, și se hotărăște să se suie în
cerdac pe scara din față. Din cerdac, intră 'n sală; din
sală, într'o încăpere frumoasă, și nu dă cu ochii de nimini.
Cînd se gîndea, cum se poate așa casă să fie părăsită

astfel, iată că aude glasuri și chihoteli de femei într'o odaie de-alături; se apropie de ușă și 'ascultă:

— Unde-o fi negustorul nostru? pe ce mări o fi umblând? zice una.

5 — Aide degrabă, peaptână-mă! zice alta. Acu pică efendi Cadiul: să nu-l facem s'aștepte, că-l știi ce iute și nerăbdător este!

10 Nu i-a trebuit mai mult lui Hogia, că nu era om prost, ca să'nțeleagă ce drăcie e la mijloc: negustorul, departe pe talazuri; cadiul, iute și nerăbdător pe drum de seară... iar stăpâna casei se gătește frumos să-l primească. Și'n adevăr, n'apucă Nastratin să se ascunză bine după niște perdele, iată intră stăpâna casei gătită strașnic numa'n zăbranic și în fireturi, și după dânsa o jupâneasă bătrână,

15 care o stropește cu mirodenii.

Stăpâna s'așează pe o sofa, se mai uită 'ntr'o oglinjoară, își mai potrivește cărlionții pe frunte și pe lângă urechi, zâmbește și pe urmă zice bătrânei:

— Auzi-l! vine efendi Cadiul! vine! aleargă!

20 Bătrâna face un pas spre ușe, când se arată și efendi, gătit și el de sus până jos ca orice bărbat când vine la o întâlnire iute și nerăbdător pe drum de seară. Și cum a intrat el, bătrâna s'a făcut nevăzută.

Cadiul s'a repezit lângă sofa și căzând în genuchi

25 a 'nceput să sărute mâinile cocoanii și i-a zis:

— Ah! un veac mi se pare de când nu m'am mai învrednicit...

— Și mie, două! a răspuns cocoana, luându-l în brațe.

30 — Mare dor am să facem iar un războiu: inima ta e o cetate, iar dragostea mea e ca un împărat care vrea s'o stăpânească. Dacă se dă cetatea de bunăvoie...

— De bunăvoie? a zis cocoana răsând; de bunăvoie n'are haz să se dea o cetate...

35 — Atunci, a zis Cadiul, împăratul trebuie să ia cetatea prin silă.

— Să poftească!

Hogia, de după perdele, auzind acestea, a zis în gândul lui: «Care-va-să zică, așa merge treaba? pe războiu?... Atunci, dacă-i așa, la cetate nu se năvălește fără tobă!»

și a'nceput să bată strașnic din dairea și să strige ca un nebun cât a putut mai tare *iuruș*, după obiceiul turcilor când dau năvală la ziduri.

Intr'o clipă a'ncetat războiul; iar luptătorii au pierit amândoi prin ușa dimpotrivă. Hogia a eșit de după perdele, a luat hainele și chiulaful cadiului (căci uitai să vă spun că era vară și Cadiul se desbrăcase) și s'a coborît cu brațele 'ncărcate pe scară jos. A mers la șopron, unde a găsit, alături de măgarul lui, pe al Cadiului, i-a 'ncărcat pe amândoi și a pornit cu ei acasă.

S'a bucurat nevasta când l-a văzut venind cu atâtea daruri bogate.

— Unde le-ai găsit?

— La războiu, răspunde Hogia.

Nevasta scuturând bine hainele căpătate de bărbat-său, zice:

— Uite! și scoate din buzunarul ciacșirilor o pungă de ibrișim.

Hogia o desnoadă și găsește o sută de lire.

— Ce tot umblă, zice el, unii ș'alții cu mofturi, că războiul e așa și pe dincoala; că e o pacoste pe lume; că n'ar mai trebui războaie?... Ei! nevastă, ce bun e și războiul câteodată!

A doua zi, s'a gătit Nastratin cu hainele și cu chiulaful cele frumoase, a'ncălecat pe măgarul Cadiului și amers drept la judecătorie. Cadiul judeca o pricină. Cum l-a văzut pe Hogia, s'a uitat bine la el, a 'nterupt vorbirea împricinaților și l-a poftit pe noul venit, cu care se cunoștea firește, ca oameni de carte amândoi, să stea alături de el, și a poruncit să-i aducă o cafea gingirle și un ciubuc, și l-a 'ntrebat:

— De unde ai cumpărat chiulaful și hainele astea, Hogia efendi? Știi că te prind bine!

— Nu le-am cumpărat, a răspuns Hogia.

— Le ai, poate, de dar?

— Nici de dar...

— Atunci cum?

— Să-ți spun drept, efendi; eri am fost de față la un războiu crâncen: un împărat da năvală să ia prin silă o

cetate, care nu se preda de bunăvoie. Tocmai în fierbin-
teala luptei, cine știe de ce, a intrat groaza în amândouă
oștile; eu, văzându-i cum o iau la fugă, am adunat câtă
pradă am găsit, știi, ca la războiu!

5 — Dacă-i așa, zice Cadiul, să le porți sănătos! — partea
dumitale... Acuma, te rog, să mă lași că mai am pricini
de judecat... Și ne mai vedem noi, că am să-ți fac un
dar...

10 Nastratin a mulțumit pentru cafea și ciubuc și, în-
chinându-se frumos, a vrut să plece.

— Ascultă-mă, Hogia efendi, a adăogat Cadiul încet,
te rog, dacă ții să rămânem prietini, nu mai spune la
nimini istoria războiului...

15 — Se poate? îmi pare rău, efendi Cadiu! Nu mă cu-
noști ce om de omenie sunt?

— Cui te-o mai întreba, spune-i că le-ai cumpărat...
Cine ce treabă are?

Hogia s'a ținut, ca om de omenie, de cuvânt: afară
decât nevستی-si, n'a mai spus la nimini.

20 — Atunci, o să mă ntrebați, dumneata de unde o știi?

— Cum să n'o știu, dacă o știe tot Țarigradul?

DINTR'UN CATASTIF VECHIU...

Să mă ierte confrății noștri reporteri dacă nu rămân totdeauna uimit de rezultatele activității lor... Eu am cunoscut în copilăria mea, înainte de a merge la școală, pe patroana reportajului român; și iată de ce zic «patroana».

Toate corporațiile bine organizate au câte un patron sau chiar câte doi: pianiștii au pe Sf. Cecilia; vânătorii, pe Sf. Hubertus; călăreții, pe Sf. Gheorghe; chiriașii, pe Sf. Gheorghe și pe Sf. Dumitru; doftorii pe Sf. Cosma și Damian; birjarii pe Sf. Ilie, șcl.

Și să se noteze bine că pe vremea când trăiau acești patroni, nu se știa nici de Chopin, nici de pianola; armele cu repetiție nu se inventaseră încă; societățile pentru îmbunătățirea rasei cavaline și Creditul urban nu erau înființate; despre antisepsie și roate de cauciuc nici pomeneală...

Tot astfel, când eu am cunoscut-o pe patroana reportajului român, nu se pomenea de serviciu telegrafic și telefonic nici cu fir, dar încă fără fir; nu se știa de căi ferate, de biciclete, de automobile, de atâtea ș'atâtea mijloace de locomoțiune și de corespondență, de care se bucură confrății reporteri actuali.

Ușor îi vine întrepidului confrate astăzi, firește! Telefonul... Allo!... Un enorm scandal... O crimă groaznică... o tragică sinucidere... un sinistru colosal... o catastrofă pe C. F. R....

« Mână, *chauffeur*!... »

Și, « în mai puțin de trei sferturi de ceas, cu o vitesă de o sută de kilometri pe oră, am ajuns cei dintâi la locul

dezastrului; am scos carnetul și am notat rezultatul primelor noastre investigațiuni, pe care le comunicăm telefonic ziarului nostru... Cititorii noștri vor afla cei dintâi... etc.»

5 Să fi poftit însă intrepidul confrate, să mă facă să aflu cel dintâi, atunci când dela București până la Ploești se călătorea în birjă de Herasca cu coviltir și codirlă, cu patru cai în rând, doi la oiște și doi la cetlău!

10 La 9 dimineața ieșiai din București pe la capul podului Mogoșoaii și, după trei opriri, (la Săftica un sfert de ceas, la han la Țigănești două ceasuri și jumătate de prânz, și iar un sfert de ceas la Puchenii-Dorobanțului), intrai în Ploești, pînă straja Bucureștilor, pe la 6 trecute seara... O diligență făcea odată pe zi cursa de postă între cele două orașe;

15 astfel, scriai din capitală o scrisoare luni după prânz; o aducea marți seara diligența, și o primea adresantul în Ploești miercuri la amiază.

Și totuși, serviciul de reportaj îl făcea cocoana Luța, dela Sf. Voevozi din Ploești, cu o celeritate și cu o exactitate, care ar putea face gelos pe cel mai neadormit dintre confrății noștri speciali în materie.

20

Niciodată provincialii nu eram jinduiți de știri de senzație din țară și din capitală mai ales; și firește că cei dintâi cari le aflam eram noi, mahalagiii dela Sf. Voevozi,

25 vecinii coanei Luței.

Văduvă; posedând o avere modestă; ocupându-se cu preparatiunea medicamentelor inofensive, a sulimanului pentru obraz, a boielii de păr și a lepadatului, după farmacopeea orientală; prezicând în cărți, în drojdii de cafea,

30 în palmă, după uitătură, prezentul, viitorul și trecutul; făcând serviciul de mică corespondență intraurbană, scrisă sau orală, — îi rămânea destul timp ca să nu neglijeze un moment măcar serviciul de reportaj; și să nu uit a spune că, deși primise o educațiune foarte ngrijită, fiind de o

35 politeță, de o discreție și de o urbanitate exemplare, cocoana Luța, nu știa nici să scrie nici să citească, cu niciun fel de slovă. În schimb însă, ce memorie!

Dar să dăm, până una alta, o probă de reportajul ei...

Câțiva ani înainte de unirea principatelor, s'a petrecut în Muntenia, un scandal senzational, cum se zice astăzi, menit să emoționeze în deosebi pe creștinii pravoslavnici de « ambe-sexe », cum se zicea pe-atunci.

5 Dela cine l-am aflat noi mahalagiii dela Sf. Voevozi din Ploești, atunci când nu se pomenea de gazete? . . . Dela cine altul decât dela cocoana Luța, chemată de mult acuma, din principatul Valachiei, întru împărăția Cerului.

10 Și, fiindcă oricine poate 'nțelege că mi-ar fi greu să reconstituiesc din memorie, după peste o jumătate de veac o povestire cu atâtea amănunte subtile, mărturisesc dela început că mă voiui mărgini să reproduc, după niște hârtii vechi, darea de seamă asupra știrilor cocoanei Luței. Acele hârtii, — un dosar gros, învelit într'o cămașă de mucava
15 și legat cu sfoară — le-am găsit din întâmplare în podul unei case derăpănate dela Sf. Voevozi din Ploești. Sunt toate scrise cu slovă popească; iar d'asupra cămeșii, stă însemnarea: *Catastiful cocoanei Luței*.

In acest prețios dosar, se găsesc notate, atât pe scurt
20 de transcriitor, într'o formă mai puțin originală, cât și pe larg, în forma originală a reporteresei — cum, la citire, mi-o aduc bine aminte — o sumă de anecdote din viața de pe atunci, pe care parcă încă o auz pe răposata povestindu-ni-le din viu graiu.

25 Să începem cu scandalul menit să . . .

Urlă Bucureștii. Incotro te 'ntorci tot de pățenia arhipăstorului vorbesc oițele și berbecii.

30 Ce-i lipsea? . . . Ce n'avea? ce cu gândul nu gândise când era arhondar la Cernica și pe urmă mai mare peste vătășia de țigani dela Cozia . . . Și ce om voinic! ce bărbat arătos! ce barbă cuvioasă! și ce venit frumos: peste șaptezeci de mii de galbeni pe an!

35 Dar Duhul cel rău, pizmașul, s'a însărcinat să turbure liniștea robului lui Dumnezeu; căci, precum aflarăm dela cocoana Luța astă seară, iată cum s'a petrecut pricina.

« De un an și mai bine, chiar peste vreo lună după ce doftorul Limbric (?) s'a fost cununat la Mitropolie, era

știut de toată lumea că peste casa lui revarsă acela care-l cununase harul Domnului, ploaie de aur.

In seara cununiei, înaltul slujitor al altarului, vrând să dea binecuvântarea lui tinerei perechi, a rămas încremenit când a dat cu ochii de mireasă; așa s'a simțit trăznit de nuri ei, încât n'a mai putut cânta mai departe; a nceput să-i tremure glasul și barba, și, venindu-i un fel de istericò, cu căscături și svâcnituri ca de deochiu, a rasolit slujba și le-a dat drumul mai de grabă tinerilor cununați să meargă acasă.

Toată noaptea următoare, Duhul cel rău nu i-a dat pace; până la ziuă n'a putut bietul părinte să închiză ochii o clipă măcar... tot cu gândul la mireasă. A doua zi de dimineață, a pus pe urma căsătoriților feldefel de gonaci iscușiți — călugări, călugărițe, boieri, cocoane, care se pricep la așa binefaceri, și, aflând că nu prea trăiesc în huzur tinerii căsătoriți, a nceput să le trimiță daruri, apoi să-i poftescă la masă, apoi să se poftescă el la dânșii; pe urmă, tot după 'mboldul Duhului, a chemat pe doftorul să-l îngrijească, fiindcă se simțea părințelul cam bolnăvior de piept, nu putea răsufila slobod și-i venea mereu să ofteze — vorba cântecului: de oftat ce-am oftat tare, furca pieptului mă doare! — Azi așa, mâine așa, încet-încet, s'a'n-cins prietenie la toartă între doftor și bolnav; iar tânăra doftoroae, din zi în zi, speriamai tare lumea cu falaitarurile, cu catifelele, cu blănurile, cu diamanticelele dumneei.

Lumea, cum e lumea, s'a apucat să bârfească — mai ales cocoanele care n'aveau bărbat să 'ngrijească de piept pe părințelul. Doftorul, care știa bine cum merge boala și vedea că-i dedese de leac, s'a hotărît, ca să astupe gura lumii dușmane, să părăsească pe bolnav, măcar pentru câtăva vreme.

Astfel doar, și-a luat soția și, fără să spună nimica bolnavului, s'a dus cu ea și a ascuns-o la țară, într'o casă boierească. A doua zi, când merge bolnavul la casa doftorului în oraș, o găsește încuiată — și doftoroaia... nicăieri. Aman! unde-i?... Nu se știe.

Cade bolnav la pat, și rău, și rău, se prăpădește și mai multe nu!... aleargă gonacii și cercetașii în toate părțile,

și, de colea până colea, dau de culcușul doftoroaii... și din vorbă 'n vorbă, ajung să 'nțeleagă pe cum că, de ochii lumii și ai bărbatului, s'a dus tânăra la țară, până să se mai potolească bârfelile dușmanilor; dar că și ei îi e dor
5 de părintele, și că noaptea aceea chiar, doftorul are să lipsească, și prin urmare bolnavul poate să poftască.

Cum a auzit bolnavul vestea cea de bucurie, a sărit din pat. Când a 'nserat bine, s'a suit într'o caretă cu patru telegari, îmbrăcat tiptil ca un mirean, însoțit de un credincios, și... mână băiete! nici caii tăi, nici drumul tău!
10 Ajungând la izvorul tămăduirii, ca prin farmec i s'au deschis porțile curții; în scară l-a 'ntâmpinat tânăra prietină, care l-a luat repede la brațetă și l-a dus înăuntru, într'o odaie din fundul caselor.

Bolnavul, care de atâtea zile suferise de 'nțărcatul leacului, având bătaie de inimă, a 'nceput să tremure din toate 'ncheieturile și atât a zis numa: « Ah! cum te-ai îndurat să mă lași, *psihachi-mu* !? » (vorbă dulce elinică; adică pe românește *sufletețul meu*) pe urmă i-a venit rău
15 cu sughiț și s'a așezat pe un divan.

Doftoroaia l-a frecat cu oțet de trandafir pe tâmple; bolnavul a deschis ochii galeși și a zis cu mult foc: « Ah! *psihachi-mu*, spune mai bine că vrei să mă omori? » și, simțind că-i vine rău, a năvălit s'o ia 'n brațe, ca să se
25 rezeme, să nu cază jos. Atunci ea a țipat, de frică firește că se prăpădește omul, și a pierit ca o șopârlă printr'o uscioară ascunsă; și numaidecât tot pe acolo, iacătă s'a arătat și d. doftor, și, după el, doi arnăuți cu hangerele scoase din teacă și un fecior cu un șorț alb.

— A! părințele; d'ăștia mi-ai fost? umbli noaptea tiptil pîn casele oamenilor, să necinstești femeii cinstite? Nu ție-rușine! Să vezi acu ce operație am să-ți fac!

Bolnavul, mai mort decât viu, a căzut în genunchi ca babele la sfintele daruri, și a mormăit:

— Să nu mă nenorocești, doftorașule!

Arnăuții l-au ridicat de subțiori, l-au așezat și l-au legat bine pe un jeț, cum se face la orice mitropolit pentru îngropăciune. Pe urmă a venit feciorul cu un lighenaș cu săpun și cu briciul, — să-l rază.

Bolnavul a dat un răcnet:

— Stați!... să ias' afară slugile, să-ți spuiu numa o vorbă!

5 Când au rămas singuri, doftorul și bolnavul... amau, zaman, hâr, mâr: ori barba, ori paisprezece mii de galbeni!

A pornit credinciosul înapoi cu carăta, și pe la două despre ziuă s'a întors cu zece mii, tot cât găsisse în ladă. Pentru alte patru mii, a iscălit părintele o poliță pe termen de trei zile.

10 După aceea, feciorul a adus pe tavă dulceață și cafea, iar părintele politicoș, a zis:

— Da de ce vă mai supărați, taică?

15 La trei zile polița a fost achitată. De atunci bolnavul tot mai vrea să se tămăduiască, și, firește, peste casa doftorului plouă harul Domnului ploaic de aur.

Așa spune coana Luța.

20 Aici se 'ncheie documentul din Catastif. Nu i s'ar putea da ușor crezământ, dacă faptul n'ar găsi confirmare într'o cărticică, probabil inspirată din cercuri jacobine, apărută puțin mai târziu, cu singura deosebire a numelui doftorului: nu Limbric, cum a zis cocoana, ci Lemberg.

25 Credem că reproducerea acestor documente astăzi va interesa pe iubitorii de istorii, care sunt prea mărunte ca să poată 'ncăpea în istorie. Ne propunem deci a da din când în când aici ceea ce ni se va părea mai de samă din vechiul Catastif.

DĂ-DĂMULT... MAI DĂ-DĂMULT

Dă-dămult, mai dă-dămult stăpânea o împărăție fără margini Barlaboiu-împărat, ce-i mai zicea și Ciungu 'mpărat...

5 — Dă ce-i mai zicea și Ciungu 'mpărat?...

— Iac' așa! Ii mai zicea de pe când era tinerel, și Ciungu 'mpărat, fiindcă mai târziu era să-și piarză o mână... în războiu...

— Bietul împărat Barlaboiu!...

10 Și era și însurat Barlaboiu împărat. Avea nevastă, și cu ea o fată. Altceva niciodată. N'avea noroc... băiat... deloc.

...Lucrau femeile toată ziua, toată noptica: țeseau, îmblăteau, înnalbeau, depăneau, torceau, dregeau, 15 cârpeau, însăilau, coseau, tighelau, tot așa și iar așa, ș'una ș'alta zor zoreau: ba din ac, ba din undrea, mama 'mpungea, fata trăgea.

Împărăteasa, părul ca cerneala... Fata, ca cânepa.

*

20 ...La fără cinspreze zile al cinsprecelea an, la acelaș ceas taman-taman, Ciungu 'mpărat cu amândouă mâinile a plecat.

A plecat Barlaboiu, la războiu, să se bată 'n duel cu Stacojiu-Voevod, ce-i mai zicea și Șontâc-Vodă până nu-l 25 făcuse măsă.

— De ce-i mai zicea și Șontâc-Vodă până nu-l făcuse măsă?

— Iac' așa!... Ii mai zicea Șontâc-Vodă până să nu fi cunoscut tatso pe măsă, pentru că atunci când o fi Stacojiu

om dă peste cinzeci de ani o să se provoace la duel
și adversarul o să-i taie piciorul dela genuchi mai sus...

— In duel?... vai de el!

*

5 ...Femeile...

— A plecat, mamă?

— A plecat, mamă.

— De ce, mămucă?

— Dè! de ce mămucă?

10 — Bine, maică!

— Bine, maică.

Iar zoreau.

— Și războiul *cât* ține?

— Cât o *ține*.

15 — Și 'mpăratul *când* vine?

— Când vine!

— Când vine!

— Biine...

— Biine.

20 Și iar zoreau...

*

— Hai și noi, mamă, zicea împărăteasa.

— Unde, mamă? întreba fata împărătesei.

— La războiu.

25 — Cum, mamă?

— Cum a mers și tatto, mamă.

— Călare?

— Nu, mamă, pe jos. Numa bărbații merg călare; hei!
altfel sunt ei; noi suntem femei.

30 — Ce să facem acolo, mamă?

— Ce-om putea, mamă.

— Bine, mamă, tata, Barlaboiu, ca Barlaboiu; dar
și noi?

— Și noi.

35 — Să ne batem și noi, mamă, la războiu?

— Nu mamă: la războiu, *țesem* noi!

Se duceau și ele la războiu, în fuga mare, da pe jos,
nu călare.

*

Sfâr! suveica, sfâr! sfâr! sfâr!

Și cățelul, fidelul, mâr și mâr.

— De ce mârâie Lăbuș, mamă?

— Că nu s'ajunge, mamă.

5 — Cu ce să s'ajungă?

— Cu laba.

— Și cu mai ce?

— Cu botul.

— Unde să s'ajungă, mamă?

10 — Unde s'a ascuns purecele, mamă.

— Unde s'a ascuns?

— Unde nu-l ajunge.

— De ce să-l ajungă?

— Ca să se scarpine.

15 — De ce să se scarpine?

— Că-l mănâncă.

— Adică cum?

— Asta nu trebuie să știe copiii până nu i-o mânca și pe ei.

20 — Atunci, o să se scarpine și ei, mamă?

— Și ei, mamă.

— Da dacă nu-l ajunge, maică?

— Rabdă, maică.

— Supără, mămuca?

25 — Hehehei!

Și pe urmă, mama o lua în brațe, o săruta și o strîngea tare, mai tare, foarte tare, mai tare decât putea.

*

30 ...Cald. Căldură mare. Cuptor. Zăbușeală, nădușeală, toropeală, topeală.

...Drăgan!... un găligan de țigan! un balaur cât un taur... Și purcar și murdar!... leneș, puturos... Măgar! Găsește un baboiu în noroiu.

35 — Să-l duc la halde mama... Ce mai ciorbă, iu, iu, iuu!

Dar ce se pomenește? acel pește, după ce svâcnește, și vorbește:

— Dragane, găligane, țigane, nu mă face ciorbă.

— Hatunci, rasol.

- Nici rasol.
 — Hatunci, humplut.
 — Nici umplut.
 — Hatunci, iachnic!
 5 — Nici iachnie.
 — Hatunci, plachie.
 — Nici plachie.
 — La cuptor.
 — Nu.
 10 — La tigaie.
 — Nici.
 — Pa spuza, mă!
 — Nici pa spuza, mă!
 — Hatunci, cum mă?
 15 — Să-mi dai drumul, balaure!
 — Haoleu! păi cum rămân cu?
 — Eu sunt norocul tău... Dă-mi drumu 'n iazu 'npă-
 rătesc, și nu voi fi ingrat cu tine.
 — Hatunci daca nu vei hi hingrat, hai să te emancipez!
 20 L-a emancipat... I-a redat-o... — libertatea.

*

- ...Cald. Căldură. Cuptor. Zăbușeală. Nădușeală. Piro-
 teală. Toropeală. Topeală. Tâmpeală.
 ...Femeile... iar ele! Tot ele!... Femeile...
 25 — Vreau să mă scald, mamă.
 — Scaldă-te, mamă.
 La iaz. Bâldâbâc! odată la fund. Iar d'asupra. Iar
 bâldâbâc! iar d'asupra... Iar bâldâbâc! iar d'asupra. Iar
 bâldâbâc... La fund... D'asupra.
 30 — Mamă! am înghițit ceva, mamă!
 — Ai înghițit apă, mamă.
 — Nu! apa e mai subțire, mamă.
 — Atunci, ce, mamă?
 — Altceva, mamă.
 35 — Ce, mamă?
 — Nu știu; unsuros, mamă.
 — Unsuros?

— Unsuros ș'alunecos... Și-a scăpat pe gât în jos!
Să știi, mamă, c'a fost vr'un baboiu.

— Da, mamă!

— Vai de noi!

5 — Haide de te hodinește, puiul mamei!

— Haide să mă hodinesc, mama puiului!

*

... O lună...

— Mi-e greață, mamă.

10 — Baboiul, mamă.

— ... trei luni...

— Crește, mămuică.

— Baboiul, mămuică.

Cinci.

15 — Mișcă, mamițo.

— Baboiul, mamițo.

Nouă...

— Aoleu, doare, mamițico.

— Baboiul, mamițico!

20

*

S'a făcut baboiul broască.

La trei luni vorbea trei limbi.

La un an și jumătate, broasca din baboiu cânta din cimpoi.

25

*

Vine! vine! vine!

Cine vine!

Impăratul vine! Barlaboiu vine.

Vine Barlaboiu. Dăla războiu.

30

In sfârșit, s'a isprăvit. Adversarul l-a ciuntit; dar și el, la duel, l-a betegit; mâna i-a luat-o, laba i-a luat-o, cu paloșul din dă sus dă genuchiu i-a retezat-o.

Oaste. Oaste. Oaste — nebiruită, nepilduită, nemiluită. Pîotă, liotă, pedestrime, călărime, arcași, trâmbițași, buciumași, toboșari, stegari... Din pricina tunului, care pe

35

atunci nu se știa, artilerie deloc nu era.

*

A descălicat Barlaboiu împărat, pe împărăteasa a sărutat:

— Unde-i copila tatei?

— Cam bolnăvioară.

5 — Ce are?

— Din mâncare!

— Ce-a mâncat? întreabă Barlaboiu.

— Mai nimic: un broscoiu.

— S'o văz!

10 — Nu se poate.

— Voiu.

Un picior în uşe.

Uşa de perete.

Mitulul cântă duios din cimpoi.

15 — De unde acest broscoiu? strigă Barlaboiu.

— Dintr'un baboiu.

— Al cui acest broscoiu de baboiu?

— A nost.

— Anost.

20 — Cu ce rost? Aici altă drăcie a fost.

Coiful strălucios şi oglindos şi-a scos şi fără cap, mânios l-a trântit jos.

Şi ciunta 'n sus a ridicat, grozav a ameninţat şi foarte turburat a sbierat:

25 — Bine! bine! nu zic: se 'ntâmplă uneori copil din flori! dar din peşte, Doamne fereşte! nu se pomeneşte.

Împărăteasa a leşinat. Barlaboiu, făcând spume la gură de-i curgeau pe barbă, a ordonat:

30 — Să vie Hârca roaba, baragladina, harapoaica, vrăjitoarea, la palat!

*

Vine roaba 'ndat!

— Cu ghiocul ori cu bobii să-mi dai, să-mi ghiceşti, că te taiu! a urlat Barlaboiu. Al cui? al cui? al cui a fost acel
35 baboiu, din care a ieşit acest anost broscoiu, care cutează când venim noi, noi Barlaboiu, triumfător dela războiu, să facă aicea tărăboiu, cântând ca un iaurgiu pavlichean dela Cioplea, din cimpoi?

- Hapoi...
 — Hapoi! niciun hapoi.
 — Sa lasam pa mâine joi.
 — Nu! acuma, miercuri, voiu.

5

*

Dă baba 'n bobi. Și dă și dă, și-i învârtește, șoptește, dăscălește, îi descântă, îi vrăjește.

— Patruzeci de bobi, bine știți, bine-mi ghiciți; de-o hi de-deochi, din uitătură, ori din apucătură, pa știute, 10 ori neștiute, pa vazute, ori nevazute! de-o hi alb, de-o hi negru, ori pistriț, de-o hi balaoacheș, de-o hi oacheș ori plăviț, de-o hi mare, de-o hi mic, de-o hi uriaș, de-o hi pitic, de-o hi subțire ori frumos, de-o hi gros, urît și burtos! de-o hi nărod, de-o hi cu cap, ori nătot, ori harap! ori 15 cuminte, or buimac, hie turc, hie turleac, ori lunatic, palavatic și zănatic! de-o hi așa! aminterea ețeteră!...

Pe urmă, pune fruntea la două dește și zice:

— Măria Ta, să aducă un hârdău, nou, da sa nu hia de dogar, sa hia de alt meșteșugar, măcar de croitor hor 20 de cismar, ca tot meșteșugul își arc și hicleșugul și beteșugul, un hârdău dă doaga dă stejar hori dă arțar, hor dă paltin, hor dă pluta, plin cu hapa nenceputa, dă soare nevazuta, nici hierbinte nici rece, când o bei dă dor îți trece, incropita, potrivita, numa buna dă laut, cu sapun de 25 împrumut, și un cheptenc des, și unul mijlociu, și unul rar dă corn dă caprioară dă munte, care n'a cunoscut la sufletul ei caprior — și copilul hăsta din pește sa le pazeasca trebuește, și sa horrdoni sa vie haicea toți cu toții și tineri și batrâni, și urîți și frumoși și curați și puturoși și sa treaca 30 pa dinaintea lui, și la care i le-o da broscoiul, sa știi ca tot a hăluia a fost și baboiul.

*

Impărăteasa iar a leșinat.

*

35

Barlaboiu împărat a ordonat și toate s'au executat.

Intocmai s'a făcut: toți cu toții au trecut; au defilat și s'au închinat dinaintea copilului nevinovat; iar copilul nevinovat niminui nimica nu i-a dat.

5 La urmă, iacă și Drăgan, janghinos, urduros, păduchios, dela nas până 'n gură cu mucii, la labe jeg, fără papuci.

Cum l-a văzut cimpoierul mititel, cu dragoste-a surâs la el; pe urmă a luat într'o mână hârdăul, într'alta săpunul, într'alta un pieptene, într'alta altul, în ailaltă p'ălă-

10 lalt, și, sunând frumos din cimpoi, i le-a dat...

I le-a dat. Lu Drăgan.

Lu Drăgan i le-a dat.

*

Impărăteasa iar a leșinat.

*

15

Barlaboiu, turbat, a urlat:

— Care nu e dogar dintre voi, să facă din pădure un butoiu, să băgăm în el pe fiimea, pe țigan și pe broscoiu, și să le dea drumul pe ape, niciunul să nu scape!

20 Și care nu era dogar, a dat să plece la pădure.

Dar Barlaboiu a strigat:

— Nu! stați. Mai bine luați pe Drăgan, pe acest țigan... Du-te, balaure și mărturisește-le, unde ai ascuns peștele.

*

25

L-au luat. Bătut. Torturat.

Bietul Drăgan! Bietul țigan! într'una zicea:

— Uite mă! ce facui eu, măi neiculiță, sărac de maica mea!

Tortură!

30

— Uite mă! ce facui eu, neiculiță?

Tortură!

Barlaboiu vine și zice:

— A mărturisit?

— Nu vrea, Măria Ta.

35

— Cum, nu vrea?

— Iac' așa!

- Ce facui eu, măi neiculiță, sărac de maica mea!?
- Dă-i mereu!
- Aoleu!
- Dă-i de tot.
- 5 — E netot.
- Ce făcui eu, măi neiculiță? mă mir.
- Dă-i la mir.

*

10 În sfârșit, a mărturisit. A spus unde fusese ascuns baboiul.

Impăratul cu mâna care nu era ciuntă a apucat baboiul și l-a strâns să-i iasă sufletul.

— Să spintecați baboiul ăsta și să-l facem ciorbă! să-l dăm diavoliței să-l mănânce!

15 Dar ce se pomenește? acest pește, nu numai svâcnește, și vorbește...

— Nu mă face, împărate, ciorbă.

— Atunci, rasol.

— Nici rasol.

20 — Atunci, umplut.

— Nici umplut.

— Atunci, iachnie.

— Nici iachnie.

— Atunci, plachie.

25 — Nici plachie.

— La cuptor.

— Nu.

— La tigaie.

— Nici.

30 — Pe spuză.

— Nici pe spuză.

— Atunci cum?

— Dă-mi drumul.

— Atunci cum rămâne cu răzbunarea mea?

35 — Dă-mi drumul! eu sunt norocul împărăției tale.

— Cum?

— Cum? Iaca cum. Uite-te la țigan! privește pe Drăgan!

*

Când a privit împăratul, tatăl, disperatul, n'a mai văzut pe Drăgan, pe țigan, pe acel murdar nerod, a văzut un viteaz voivod, parcă rupt din soare din cap până 'n picioare.

5 Și de bucurie a ridicat ciunta lui și cu ea pe moalele capului l-a mângâiat pe voivodul încoifat, înarmat, înzălat, împlătoșat, împintenat.

*

10 Impărăteasa, care dormea în altă parte a palatului fără a ști nimica de toate acestea, văzând cum se bucură soțul ei, Barlaboiu împărat, de bucuria lui iar a leșinat.

*

Și așa, toate cu bine s'au terminat.

15 Și s'a făcut nuntă mare, cum nu s'a pomenit *dacindea* ... vorbă veche și frumoasă, de noiăștia de-acuma nențeleasă, că unii zic *dăcindea*, alții *dacindea*, iar alții *dacindea*, care cum îi place, c'ășa la orice nuntă mare se face — să fie numa sănătate și pace.

*

20 Iar împăratul de vesel ce era, nu mai știa ce făcea: barba vâlvoiu la cap își aducea, și pletele ciuf în bărbie și striga și râdea hahaha! Și stând pe tron, l-a pupat și a zis către nepoțel:

25 — Măi, broscoiu! Dumnezeu te-a trimis între noi! cântă ceva frumos lui bunicătu 'n cimpoi.

Și-a umflat bucele broscoiul, și le-a umflat și busumflat, și a umplut cimpoiul țiplă, cât a răbdat, doar n'a crăpat, și a cântat:

30 « La moară la Ciorogârla,
« Hop, zârna-zârna!
« S'a 'nnecat o fată 'n gărlă,
« Hop, zârna-zârna!
« C'un baboiu de pește 'n gură,
« Hop zârna-zârna! » șcl.

35

*

S'a sculat încântat împăratul de pe tronul-i și l-a pupat,
și a bătut cu ciunta în palma ailaltă și a zis:

— Bravos! bis!

*

5   Și eu încălecai pe șea, de trei ori m'am pus ș'așa ș'așa,
și am căzut de pe ea; și 'n sfârșit m'am pus pe ailaltă, să
vă spun ce-a fost pățit o fată de 'mpărat în baltă.

A. ODOBESCU

Amănuntele pe cari le dăm mai la vale, asupra sfârșitului tragic al lui Alexandru Odobescu, le-am căpătat dintr'un izvor nu se poate mai autorizat.

5 Odobescu a fost un om public. El a avut meritul literar așa de puțin contestat odinioară, așa de greu de contestat chiar și astăzi, încât moartea lui, atât de regretată, și mai ales felul acestei morți a trebuit, se 'nțelege, să miște în cel mai înalt grad pe toată lumea noastră literară.

10 Amicul care ne comunică aceste amănunte, cu cea mai sinceră emoțiune, ne roagă să-i păstrăm anonimatul, dintr'un exces de delicateță.

Nu este o indiscrețiune și o lipsă de pietate din parte-ne, credem noi, că le dăm și publicului.

15 Din contra, credem a ne împlini o datorie către contemporani și către istoria vremii noastre consemnând aci următoarele notițe.

* * *

20 Acum patru ani și jumătate, Alexandru Odobescu a venit la un bun prieten al său și i-a spus că-i place mult o femeie pe care prietenul o cunoaște bine.

25 Tonul cu care spunea acestea era tonul unui ștregar pe care-l îndeamnă un capriciu de moment, și nimic mai mult. Nimeni n'ar fi bănuț că sub acel ton se ascunde flacăra unui *coup de foudre*. Cu delicateța lui obișnuită, omul rafinat știa să ascundă tocmai sub masca contrară adâncul sentimentului.

Amicul a luat întâiu în glumă vorbele lui Odobescu, spunându-i că dama aceea era prea cultă ca să respingă

propoziții măgulitoare din partea unui om așa de remarcabil ca inteligență și ca educațiune.

Conversația s'a schimbat apoi în glume, și cei doi prieteni s'au despărțit.

5

* * *

Peste câțva timp, Odobescu vine, foarte contrariat, la amicul său și îi spune că *dama aceea este o femeie ori puțin inteligentă ori crescută rău*, de vreme ce, la mai multe scrisori ale sale cu propozițiuni fățișe, ea n'a răspuns de loc și că, atunci când el a mers să ia răspunsul, în persoană, oamenii de serviciu i-au spus că au ordin expres ca pe acest domn să nu-l primească.

10

Amicul, care încă tot credea că pornirea lui Odobescu nu e decât un capriciu, s'a mărginit a-i spune că *contrarietatea în care se află nu e decât rezultatul unei lipse de metodă*. Nu trebuia să-i scrie femeii, pentru că metoda aceasta nu merge cu orice femeie; trebuia să caute a-i face cunoștința, într'un mod convenabil, în vreo societate oarecare.

15

Odobescu s'a făcut că se desinteresează complet de urmările unei așa de proaste aventuri, și iarăși conversația a pornit pe calea glumelor ușoare.

20

* * *

Cei doi amici s'au despărțit, la începutul verii, după examenele școlare, și nu s'au mai revăzut decât foarte târziu, toamna.

25

La întâlnire, Odobescu s'a arătat de o răceală neobișnuită. Toate încercările amicului său de a-l face pe Odobescu să zâmbească n'au mai prins. Omul acela era într'adevăr absolut schimbat. Amicul, atribuind această schimbare de înfățișare morală vreunor neazuri materiale, de care Odobescu era, prea deseori, încercat, n'a fost atins afund de această neplăcută impresiune.

30

Întâlnindu-se însă mereu de acum încolo cu Odobescu față cu care, oricât de prieten, era deprins să păstreze un ton de respect de autoritate, și văzând că neconținut

35

Odobescu își accentuează tonul rece și înțepat, și-a propus să afle secretul enigmei.

* * *

Secretul enigmei era femeia.

5 Odobescu, cât timp nu se mai întâlnește vara cu prietenul său, profitase de poveștile acestuia; întrebuințase metoda mai îndelungă dar mai sigură, făcuse cunoștință cu acea femeie, intrase în de aproape relațiuni cu dânsa și ar fi fost în culmea fericirii, dacă o absurdă bănuială
10 asupra unor relații de mai înainte dintre amicul său și acea femeie nu i-ar fi înveninat, moment cu moment, viața.

Când a aflat bunul său prieten despre această tortură a lui Odobescu, despre aceste ascunse gânduri care turburaseră, încă de acum patru ani, o veche prietenie?
15

D'abia acum câteva zile.

* * *

Intr'o zi, fără nicio cauză binecuvântată, numai sub pretextul unei umbre de nepoliteță, Odobescu rupe brusc relațiile cu prietenul său și imediat îi scrie o scrisoare, în care îi spune că e neobișnuit a fi tratat ca toată lumea, că nu primește a fi maltratată și că renunță la niște relațiuni care, urmate în asemenea condițiuni, nu i-ar aduce decât mâhniri și supărări.
20

Prietenul primește scrisoarea și rămâne, se înțelege, cu desăvârșire nedomirit. Nici prin gând nu-i trecuse să rănească câtuși de puțin pe un om a cărui inteligență și cultură le stima atât de mult și a cărui societate îi era atât de prețioasă.
25

* * *

Relațiunile dintre cei doi prieteni au fost cu desăvârșire rupte, în urma unui răspuns foarte politicos pe care prietenul l-a scris lui Odobescu, căutând să-i dovedească că nu se simte de loc vinovat de pornirea inexplicabilă a domnului Odobescu. În același răspuns, prietenul adăoga
35

cum că hotărîrea d-lui Odobescu de a rupe relațiunile amicale, deși regretabilă, va fi respectată de un om care nu înțelege posibilitatea de existență a unui prieteșug forțat.

5 Acestea se petreceau acum patru ani.

De atunci și până acum vreo două, trei luni, cei doi prieteni s'au mai revăzut câte odată, dar n'au mai schimbat măcar un salut.

Aceasta este partea întâi a romanului.

10

* * *

Acum două, trei luni...

Trebue să spunem că între Odobescu și amicul său fuseseră și relațiuni de afaceri, acum patru ani, care au încetat deodată cu cele prietenești.

15 Acum două sau trei luni, vine la prietenul lui Odobescu o persoană care are legături amicale cu amândoi, și-i spunc că profesorul universitar n'ar primi cu neplăcere o propunere de a reîncepe relațiunile *de afaceri* cu vechiul său prieten.

20 Prietenul, — care, ca om cu minte, știa că la oamenii deosebiți toane de un moment pot determina o mare parte a vieții; prietenul, care cunoștea lumea, nu lăsase să se altereze în inima lui sentimentele de dragoste pentru Odobescu, din cauza toanelor acestuia — se hotărăște să
25 meargă, foarte politicoș, el, însoțit de persoana aceea la Odobescu și să-i propuie, din toată inima, reînceperea relațiunilor.

Odobescu îl primește iarăși rece, totuși stabilește, în principiu, bazele afacerii propuse.

30 Se dă o nouă întâlnire pentru a vorbi în amănunt: un dejun la Odobescu acasă, între patru ochi.

Asta era ziua de Duminecă 20 Octomvrie, acum trei săptămâni.

* * *

35 De aici încep ultimele peripeții ale catastrofei și deslușirea ciudatei purtări de patru ani a răposatului profesor.

Să nu uităm a spune că, în acest timp, bunul său prieten era deplin informat de cele ce se petrec cu Odobescu — de aminteri un secret public — și că începuse a cam bănuși absurdă cauză a răcelii acestuia față cu dânsul.

5 Era necesar să dăm această introducție pentru a putea lămuri mai bine cetitorilor, trista dramă, care începe așa de departe și așa de ușor spre a se sfârși într'un mod așa de neprevăzut și atât de tragic.

10 Spațiul ne obligă a lăsa pe mâine descrierea ultimelor peripeții ale acestui dureros roman.

* * *

La ora convenită pentru dejun, prietenul sună la Odobescu acasă în strada Cuza-Vodă. Odobescu, care-l aștepta cu nerăbdare, era într'o vădită stare anormală: desfigurată, 15 cu trăsurile lui frumoase strâmbate și asimetrice, galben ca un cadavru, cu ochii rătăciți; chipul lui trăda clar o supremă durere, o sdruncinare din adânc a sufletului.

— Providența te aduce, zise Odobescu înneecat.

— Ce e? întrebă prietenul.

20 — Providența te aduce, îngână pierdut omul în calmea obidei.

Prietenul nu știa ce să crează.

— Sunt un om cu desăvârșire nenorocit. Șezi, să-ți spun o istorie, căreia-i cunoști foarte bine începutul. Dar 25 cunoști numai începutul. Să vezi ce grozavă e urmarea.

O știi pe femeia aceea? Femeia despre care am vorbit odinioară.

— Da, o știu.

— Știi că am făcut cunoștință și am intrat în relații 30 strânse cu dânsa, foarte curând după întrevorbirea în care mă plângeam de rezistența ei?

— Știu.

— Știi că m'am certat cu tine, unul din cei mai buni prieteni ai mei? știi de ce m'am certat?

35 — Nu știu până acuma.

* * *

— Să-ți explic eu, zise Odobescu; pentru ea, m'am certat cu tine; pentrucă eram gelos de trecutul ei, pentrucă-mi închipuiam că tu ai fost amantul ei, și astfel nu te mai puteam suferi, te uram din toate puterile sufletului; tot răul posibil ți l-ași fi făcut, căci erai pentru mine cea mai îngrozitoare înfățișare.

— Dar îți jur, domnule Odobescu...

— Nu trebuie să-mi juri nimic. Am aflat pe urmă destule, care trebuiau să-mi șteargă cu desăvârșire gelozia trecutului, arătându-mi mișelia în care căzusem. Pentru această femeie am făcut fapte rele, pentru femeia asta, pe care o dumnezeiam, am călcat de mii de ori peste cea mai elementară datorie de conștiință. In schimbul a ce crezi? Crezi că patru ani și mai bine am avut măcar o zi întregă de fericire? Nu! Numai amărăciuni, înjosiri și infamii.

Odobescu se opri obosit.

— Le știam pe toate, răspunse prietenul; le știam din svon în deajuns de împrăștiat ca să le poată afla un om ce nu înceta, cu toată ruptura, să se intereseze din toată inima de soarta unui așa de distins prieten ca d-ta. Și dacă n'aș fi fost oprit de atitudinea d-tale hotărât rece, aș fi venit să-ți spun că rău face un om ca d-ta să se lase a fi așa de departe târît pe calea scandalului public...

* * *

— Și cu toate astea, cu toată răutatea și trivialitatea acestei femei, o iubesc așa, încât sunt cu desăvârșire conșinș că fără amorul ei, ar trebui să mor; fără acest amor, viața n'ar mai putea avea niciun cuvânt pentru mine. Sunt nenorocit, sunt adânc nenorocit.

Și omul începu să povestească cu de-a-mănuntul toate mizeriile de patru ani ale contrariatei sale pasiuni: certuri, pretenții de cheltueli absurde, trădări peste trădări, toate fățișe, minciuni și tertipuri înjositoare, urmate toate de iertare și de reconciliare din partea lui și de simulacre de înduioșare și de dragoste din partea femeii. Și iar de-a-capul amăgiri, lașitate și în fine un grosolan «dacă-ți place!»

Este imposibil de reprodus această istorie plină de cele mai dureroase amănunte; destul să spunem că cei patru ani n'au fost decât un lung fir pe care s'au tras ca niște mărgele în colori metodic așezate, înjosirea, umilirea, durerile geloziei, cererile de iertare pentru imputări mai mult decât întemeiate, în sfârșit toată gama chinurilor la care se expune un amant ridicul și batjocorit față cu o femeie rece și rea, care nu vede în el decât o pradă de neiertat.

— Și cu toate astea, pe care le știi și le văz bine, dacă femeia asta nu-mi mai permite să mă apropiu de ea, căci m'a gonit prin slugile ei, am să mor. Iată ce mi-a scris.

Și-mi arată o scrisoare în care femeia îi impută că a compromis-o, prin relațiile lui, în fața opiniei, și că îi interzice prin urmare a mai încerca s'o vază. În adevăr cu o seară înainte, Odobescu se prezentase la casa ei, și slugile îi spusese că au ordin strict să nu-l primească.

Se înțelege că prietenul văzând pe Odobescu în așa stare, a căutat să se retragă fără a mai încerca să-l mângâie.

După un dejun așa de trist, în timpul căruia Odobescu își povestise nenorocitele aventuri, au ieșit amândoi prietenii pe jos, — Odobescu avea nevoie de mișcare, — și s'au despărțit rămânând să se vază peste două, trei zile.

25

* * *

Peste câteva zile, prietenul întâlnește pe Odobescu foarte vesel. Femeia îl iertase, îl primise, punându-i, pentru a-și repara reputația de femeie onestă, o condiție pe care el spera s'o poată împlini. Omul pasionat era vesel că obținuse o așa de grabnică iertare diu partea necredincioasei.

Și de aci, încep apoi tiradele nesfârșite asupra fericirii; puterea femeii pentru a inspira pe artist, orizontul unor succese literare și științifice a căror cucerire atârnă de ocrotirea dulce a femeii iubite, ce-ți mângâie fruntea ta care gândește; atmosfera aceea îmbătătoare pe care o face femeia ce umblă discret în cabinetul tău de lucru ca să

nu-ți întrerupă firul unor gândiri fugitive de a căror expresie durabilă are să se mândrească mai mult ea, muza, decât tu, poetul... șcl. șcl.

Copil la 61 de ani!

5

* * *

Condiția nu o pusese femeia; condiția și-o pusese nenorocitul singur. El voise să premeargă unor pretențiuni oneste pe care tot el și le închipuia acum, cerinți îndreptățite ce ea, din modestie sau discreție, nu îndrăznea să le formuleze.

10

Deși însurat, el, bizuindu-se pe înălțimea deosebită a caracterului femeii sale legitime, merse la amanta sa și-i propuse s'o ia în căsătorie, fiind sigur că legitima are să accedeză la propunerea unei despărțiri de bună voie.

15

Amanta se 'mpacă sub impresia acestor promisiuni solemne și făgădui să cheme telegrafic pe mama sa din provincie, pentru a-i căpăta binecuvântarea.

La ediția a treia vom vedea încheierea acestui roman.

* * *

Până să sosească mama din provincie, Odobescu se și înțelesese cu femeia sa legitimă despre o despărțire de bună voie. Aci apare în acest roman atât de necurat, o figură sublimă, o figură de sfântă-martiră — este doamna Odobescu. Câtă înălțare de suflet a arătat această nobilă creatură se va vedea îndată.

25

Doamna Odobescu s'a dus de bunăvoie la o întâlnire cu mama tinerei sale rivale. Era așteptată.

Intrând, doamna Odobescu începu:

30

— Doamnă, știi că bărbatul meu iubește pe fiica d-tale și că fără dânsa nu mai poate trăi? Recunosc că fiica d-tale are dreptul să pretinză o reparație manifestă dela bărbatul meu, căruia, dintr'o slăbiciune femeiască, ușor de explicat și foarte naturală, i-a cedat. Știi că piedeca pentru aceasta sunt eu, căci d. Odobescu vrea din toată

35

inima să fie bărbatul legitim al fiicei d-tale. Eu îl ador pe bărbatul meu și n'aș fi în stare să mă refuz a-i face

fericirea. De aceea viu să vă declar că sunt hotărîtă a intra îndată în călugărie și să vă rog totodată să nu puneți d-voastră vreo piedecă la fericirea acestui om și a fiicei d-voastră.

5

* * *

Să nu uităm a spune că Odobescu era ascuns în odaia de alături fără să știe nimeni și asculta tot, așteptând cu inima încordată rezultatul acestei întrevederi.

10 Mama din provincie, la sublima tiradă a d-nei Odobescu, răspunse pe un ton cu totul contrariu.

Fiica sa fusese înșelată, batjocorită, compromisă de un bătrân berbant, care ar trebui pedepsit pentru infamiile sale; ca mamă, nu poate aproba căsătoria fiicei sale așa de tânără cu un om stricat, o căzătură.

15 În fine, cele mai brutale imputări și cele mai absurde pretențiuni.

* * *

Mama recalcitrantă fu întreruptă brusc de Odobescu, care apăru pe prag vânat de indignare, cu pumnii încleștați:

— Așa? izbucni el. Sunt un om stricat, o căzătură? Mă asvârliți acum, după ce pentru voi am făcut atâtea; după ce m'ați exploatat, m'ați torturat, m'ați împins la ultima mizerie, nu mai sunt decât o otreapă de aruncat. 25 Sunteți niște infame, infame... Știu ce-mi rămâne de făcut!

Odobescu, în culmea nebuniei, plecă urmat de d-na Odobescu, care nu știa cum să-l mai mângâie.

Ajuns acasă, Odobescu scrisese câteva scrisori; apoi luă 30 o doză forte de laudanum. Rezultatul acestei prime încercări fu la timp combătut; îngrijirile îngerului păzitor, îl scăpară de data aceasta. Odobescu, după câteva zile de liniște, hotărî pe d-na Odobescu să plece lângă fiica lor, d-na Damian, convingând-o că este cu desăvârșire vindecată de pasiunea lui.

35

Doamna Odobescu plecă; dar n'ajunse bine și o telegramă îi anunță moartea adoratului ei soț, pe care numai

ea l-a iubit și pe care numai o așa inimă sublimă știe să-l plângă.

* * *

5 Credem că cu atâta se completează romanul acesta, din nenorocire real. E de prisos să mai adăugăm amănunțele deja destul de bine cunoscute în privința ultimelor momente ale nenorocitului său erou.

SELĂGEANU

Buruienile cresc și se îngrașă; florile lâncezesc și se usucă. Aceasta trece de adevăr mai în toată lumea, și este foarte firesc; căci pe când superficialitatea șarlatană
5 umblă în lume cu clopoței, făcând ea însăși reclama cea mai nerușinată pentru a-și lăuda marfa cu calitățile cele mai îndoioase, meritul adevărat este în totdeauna modest și sfiicios, trecând prin lumea aceasta sgomotoasă și distrusă tăcut și închis în sine. Trebuie un impuls tare
10 din afară, trebuie ca alții să lucreze pentru a-l scoate la iveală.

În alte țări acest adevăr crud este cel puțin îndulcit prin o mulțime de excepțiuni. Se găsesc oameni generoși și iubitori de artă cari sunt în totdeauna gata a da mână
15 de ajutor unui talent necunoscut. Unii o fac aceasta din cauze adevărat nobile, cu scopul de a servi arta și de a mări numărul acelor cari se ocupă de dânsa, privind pe orice artist ca o ființă aleasă, ca un înger trimis de Dumnezeu pentru a mângâia mizeria lumii prin farmecul frumosului ideal. Alții, cu judecata mai strâmtă, consideră
20 arta ca un fel de modă, ca un gest ca orice altul, și țin la un salon cu tablouri și sculpturi scumpe și la o bibliotecă aleasă tot atât de bine ca la căi frumoși, trăsuri splendide și haine prețioase. Oricum ar fi însă, și aceștia
25 fac mult, dacă nu pentru artă, cel puțin pentru artiști. Apoi statul se interesează nu numai pentru produsul artei ci și pentru soarta artiștilor, oferindu-le prin intervenirea cu mijloacele trebuincioase ca ei să-și poată lăți cercul lor de cunoștințe și să fie în stare a produce în
30 liniște.

La noi este cu totul altminterea. Particularii nu fac nimica în privința aceasta și statul foarte puțin și deseori pe dos. Ba și mai mult; artistul nu se bucură la noi de nici o stimă. In loc de încurajare, artistul întâmpină la
 5 noi o descurajare cumplită. In genere el e privit ca un fel de pierde-vară, ca un om care n'are nicio ocupație solidă, ca un nebun care trăiește într'o altă lume decât cea reală, ocupându-se cu vedenii, cu visuri și cu închipuiri, lucruri cari nu aduc niciun folos real societății.

10 Vedem în țară un fenomen curios. A pretinde că românul nu-i din fire bun patriot, că nu ține cu toată inima la toate câte se ating de țara lui, ar fi un lucru monstruos. Și cu toate acestea vedem pe artiștii din orice ramură, și chiar pe cei mai buni, necunoscuți și neprețuiți de națiune.
 15 Este doar de datoria oamenilor culți din țară a prețui ei ceea ce mulțimea nu știe să prețuiască și a indica tonul și calea pe care ceilalți vor merge din pură imitațiune.

Cine, de pildă, cunoaște la noi pe d. Selăgeanu? D-lui nu e nici senator, nici deputat, nici avocat, nici
 20 medic; d-lui n'a fost nici prefect, nici ministru și nici nu dorește a fi una ca aceasta. Lumea n'are dar de unde să-l cunoască.

Craiovenii știu că un domn Selăgeanu trăiește în orașul lor, că este profesor de desen foarte rău salariat, și judecând
 25 pe omul după suma banilor ce câștigă, nu-i dau nici o importanță. Că acest domn Selăgeanu face și tablouri, aceasta-i treaba lui de care nimeni nu se ocupă. Tablourile d-lui au fost expuse mult timp la Craiova, fără a se fi găsit cineva care să-l recompenseze pentru munca lui
 30 cinstită, cumpărându-i vreuna din operele sale. Și de ce? A cheltui o mulțime de bani pentru o bucată de pânză ar fi o nebunie, și craiovenii par a fi oameni foarte practici când e vorba de a scoate bani din pungă pentru bunuri ideale.

35 Tablourile d-lui Selăgeanu au fost aduse dar aci de către un amic al artei și expuse la d. Gebauer, pe calea Mogoșoaci, cu scopul de a fi vândute pentru a procura pictorului mijloacele necesare ca să poată face o călătorie de studii în străinătate. Acolo am avut și noi ocazia de a le vedea.

Sunt cinci tablouri cari dovedesc un talent netăgăduit și un realism sănătos. Mai cu seamă capul de evreu și capul de bătrân sunt adevărate opere de artă, niște mărgăritare cari pot concura cu cel mai bun ce s'a produs la noi pe tărâmul artei. Evreul nu e nici caricatură, nici ideal, este un evreu luat din mulțime și reprezentat cu atâta viață, cu atâta adevăr, încât fiecare trebuie să creadă că l-a văzut deja odată pe acest evreu, că îl cunoaște de undeva, dar că nu își aduce aminte când și unde.

5

10 Aceasta provine din cauză că pictorul n'a fost împins nici de ură, nici de iubire, ci a căutat a înfățișa ființa adâncă a iudaismului, și oricine vede tabloul lui trebuie să mărturisească că a reușit pe deplin. Viața a optsprezece

15 deodată se arată voința lui de fier și răbdarea neîncetată și neostenită.

Ovreul d-lui Selăgeanu este bătrân și tânăr, individ și neam în tot acelaș timp.

Scopul nostru aci nefiind de a analiza cu deamănuntul operele d-lui Selăgeanu, ci numai de a atrage atenția publicului asupra unui bărbat care face onoare țării, credem că cele zise vor fi de ajuns pentru a îndemna pe iubitorii de artă a nu trece cu vederea pe un pictor care merită, poate, interesul principal.

20

In muzeul nostru se află o mulțime de tablouri, cari par a fi acolo numai fiindcă nu s'a găsit nici un particular care să fi fost dispus a-și desfigura salonul cu asemenea caricature. Sperăm că d. ministru al cultelor, comparând tablourile d-lui Selăgeanu cu cele de la muzeu,

25

30 se va decide lesne a îmbogăți muzeul nostru cu câteva opere cum se cade.

DELA d. C. D. GHEREA

Sosesc în gara dela Ploești la șapte seara. Imi fac loc prin mulțimea care se îngrămădește înaintea bufetului, cu mâinile întinse să-și capete porția de friptură de vițel
5 (o specialitate a acestui restaurant), și voiu să salut pe patron. Dar e peste putință să răzbat prin gloată...

Prefer să aștept plecarea trenului.

O pulpă de vițel se istovește ca prin farmec sub cuțitul lui Gherca, care aruncă ciolanul gol de o parte pentru a
10 apuca o a doua pulpă ce sosește caldă. Iată, zic eu în gând, imaginea fidelă a nimicniciei adâncilor cercetări științifice. Pulpa de vițel reprezintă natura, lucrul în sine; cuțitul lui Gherca reprezintă spiritul nostru: el nu poate face alta decât să taie felii, mai mult sau mai puțin subțiri, după
15 cum e mai mult sau mai puțin ascuțit, mai dibaciu sau mai stângaciu mânăuit. A tăia o felie, a tăia cât de multe, nu va să zică a pătrunde în esența pulpei de vițel. După fiecare tăietură, ne vom afla în fața altei suprafețe: pulpa de vițel nu va voi să ne arate decât suprafețe, ascunzându-și
20 și sistematic sinele, așa încât, când vom rămânea pe farfurie cu cea din urmă bucățică și cu ciolanul în mână, ne vom găsi tot în fața unei suprafețe... Vom fi distrus, până la cea din urmă firimiță, obiectul cercetărilor noastre fără să putem pătrunde o clipă măcar în intima lui esență,
25 în sinele însuși al lucrului. Atunci vom face ce-a făcut d. Gherca: cu un zâmbet ironic, vom arunca ciolanul de o parte — și iată scepticismul! Vom arunca ciolanul la câini, precum aruncă, obosit, filosoful chestiunea impenetrabilă în ghiarele comentatorilor și a profesorilor de
30 Universitate.

Pe când fac tristele mele reflexiuni, călătorii părăsesc sala restaurantului... A sunat a doua oară pentru București și, în același timp, s'a anunțat sosirea trenului următor. Profit de momentul acesta și m'apropiu să salut pe d. Gherea, care mă întâmpină cu zâmbetul lui placid. E peste puțină deocamdată să stăm de vorbă... Sosesc alte trenuri... Ne dăm întâlnire la nouă fără un sfert după plecarea ultimului tren. Peste câteva minute, altă năvală la bufet, altă pulpă, altă imagină a zădărniceii tuturilor sistemelor filosofice — iar ciolanul! iar scepticismul!

În sfârșit, după patru lecțiuni consecutive de filosofie, trenul din urmă a plecat. Patronul se dă jos dela bufet și mă îmbrățișează, ca totdeauna, cu căldură.

— Știi pentru ce am venit? îl întreb.

15 — Spune-mi.

— Am venit să-ți fac un interview literar.

— Vrei să glumești...

— Ba, de loc.

Și încep să-l întreb... La întrebările ce i le pun, d. Gherea se uită din ce în ce mai curios la mine.

Astfel, de exemplu, îl întreb:

— Ce părere ai d-ta despre literatura noastră în genere? In ce raporturi stă această literatură cu societatea noastră, și cu criteriul absolut care se poate aplica literaturii în genere? Care sunt figurile cele mai remarcabile între literații noștri? Ce viitor ți se pare d-tale că poate avea literatura română?

D. Gherea, după ce se uită mult și lung la mine, dă din umeri și începe să râză:

30 — Bine, d-le reporter, să presupun că d-ta nu știai ce oroare am eu de intervieweri. Asta o înțeleg: d-ta credeai, necunoscându-mă bine, că o să-mi faci plăcere cerându-mi un interview. Dar ce mă miră este faptul că d-ta — reporter, ziarist, publicist, — nu știi că te-ai deranjat de geaba să vii la Ploești... Dar am răspuns de mult la întrebările d-tale, cu mult mai nainte de a avea onoarea vizitei d-tale. Eu mi-am pus singur, și într'un chip mult mai larg, aceleași întrebări pe care mi le faci d-ta acum, și le-am și dat răspunsuri cât am putut mai dezvoltate.

— Știi: cele trei volume de critice ale d-tale.

— Le știi ce'e trei volume de critice?... dar poate că nu le-ai citit.

— Ba le-am citit răspund eu.

5 — Atunci... poate că nu le-ai înțeles...

— Ba, te rog! le-am înțeles.

— Atunci, dacă le-ai înțeles d-ta cele trei volume ale mele, eu trebuie să mărturisesc că nu înțeleg de loc cele patru întrebări ale d-tale. Căci, dacă mi-ai citit criticele și le-ai înțeles, precum zici, atunci la ce mai ceri să-ți dau, 10 într'un ceas și în fuga mare, niște răspunsuri, pe care le vei găsi tratate pe larg și îndelete, în atâția ani, în volumele mele?

— Mă iartă, d-le Gherea, zic eu... să distingem: alta 15 este sistema d-tale scrisă, din care poate eu n'aș fi în stare să scot la iveală, ca d-ta însuși, punctele conchizătoare, și alta părerea d-tale exprimată spontan eu, deși, de sigur, fără să iasă din sistema d-tale. De exemplu, d-ta ești un critic care recunoști multora dintre scriitorii noștri mai 20 mult talent decât pot eu (firește mai puțin cult și mai puțin preparat ca d-ta) să le recunosc. De sigur, dreptatea, d-ta o ai; dar aș vrea să știu, dintre toți scriitorii noștri, care sunt figurile cele mai remarcabile, după părerea d-tale?

— După părerea mea?... Eminescu și Coșbuc... 25 Pentru ce... Te rog, citește criticele mele cu mai mare luare aminte încă odată și vei vedea pentru ce. În privința criteriului absolut după care se poate judeca o literatură, vei găsi răspunsul tot acolo. Literatura noastră, 30 fără îndoială, posedă multe talente reale; niciunul însă atât de puternic, atât de egal și atât de continuu, încât să poată trece ca un tip de artist ce s'ar putea număra între artiști în înțelesul european al' cuvântului. De ce? Vei găsi în criticele mele și pentru aceasta o explicație 35 destul de largă. În scurt, într'o societate, unde arta nu poate fi o profesie, un talent artistic va trebui, fatal, să nu se poată desvolta întreg.

— *A proposito* de talent, întreb eu, văzând că d. Gherea nu vrea să-mi dea mai mult decât ne-a dat în

criticele sale: crezi, d-le Gherea, că odată literatura română va avea un concurs de talente mari, așa cum zici d-ta, în sensul european al cuvântului? Crezi că vom avea odată o epocă, în care simultan producându-se mai multe
5 talente mari, acestea să o facă celebră?

— Se poate, răspunde d. Gherea; dar asta este o chestiune de noroc. Orice s'ar zice, talentul este un accident datorit la o nenumărată și complexă serie de împrejurări nenorocite... Fără îndoială, mediul social are o
10 colosală influență asupra gândirii și operei unui talent; dar talentul trebuie să existe prealabil: el însuși este o împrejurare. Și dacă mediul social exercită o înrâurire puternică asupra talentului, și talentul, la rândul lui, va exercita asupra mediului o influență cu atât mai puternică,
15 cu cât el va fi mai puternic. Iată un exemplu. Avem atâtea talente la noi, mai mult sau mai puțin însemnate: asupra lor mediul social își exercită influența în măsura în care ele sunt susceptibile de a o simți, pe câtă vreme ele nu pot răstoarce și influența lor asupra mediului social,
20 într-un câțel ar fi susceptibil să o simtă. Aceasta este cauza pentru care literatura românească, în totalitatea ei, nu are o fizionomie completă, în sensul european al cuvântului. Nimic însă nu poate justifica temerea că niciodată împrejurările nu vor favoriza națiunea românească — cum
25 a favorizat pe celelalte, mai vechi în cultură — cu o pleiadă de talente mari, care să-i onoreze limba dând expresie, în adevăr mare în sensul omenesc, gândirilor și simțirilor ei. E foarte probabil, e chiar sigur, că marile reforme sociale și economice, care se prepară în Europa și care vor trebui neapărat să folosească și națiunii românești,
30 vor înlesni evocarea și răsărirea multor talente mari din rândurile acestui popor, înzestrat cu atâta putere de viață și cu atâta spirit.

Am mulțumit cu atât mai călduros d-lui Gherea de
35 bunăvoința cu care m'a primit și cu care s'a executat la dorința mea de a-l interviewa, cu cât dintru început îmi declarase că are oroare de interviewuri.

POLITICĂ ȘI LITERATURĂ

— CORESPONDENȚĂ —

I

Frate Vlahuță,

5 In vremea asta așa de tulbure, de acră și lipsită de orice credință, rostul literațiilor ar fi, cred eu, s'o limpezească, s'o îndulcească și să-i inspire un pic de credință.

Să-mi dai voie să las la o parte, «seninătatea și mândria poetului»; de acelea trebuie să-i pese lui, nu mie; pe mine mă interesează numai arta lui. Asemenea, tot
10 cu voia ta, am să las la o parte și «sinceritatea, iluziile, inima curată și deplin încrezătoare», cari caracterizează pe un tânăr agiamiu, fie și poet, iar nu pe un spirit superior, pe un poet matur; și să mă ocup de întrebarea
15 fundamentală: Pierde un poet, ca poet, amestecându-se în luptele politice?

Voiu răspunde mai jos la aceasta... Deocamdată trebuie să-ți denunț o slăbiciune a mea, afară de cele multe pe cari mi le ierți de atâta vreme, ca bun prietin... De
20 nimica nu mi-a fost frică în viața mea că de pierderea memoriei. De câte ori mă închin seara la culcare, între altele, rog pe Dumnezeu să-mi ia și viața când o fi să-mi ia memoria. De-aceea, după ce sting lumânarea și închid ochii, nu adorm până nu mă supun la un examen: Să-mi
25 amintesc cât mai repede și mai exact niște locuri, niște împrejurări și niște nume cu cari m'am întâlnit când-va în viață — și m'am întâlnit cu destule, și bune și rele. Ce nu-mi prea place, dela o vreme, e că despre cele mai depărtate examenul e mult mai ușor decât despre cele mai apropiate.

Așa, primind alaltăeri frumoasa și interesanta-ți scrisoare, mi-a ajutat Dumnezeu să trec un examen foarte mulțumitor. Imediat ce am citit-o m'am gândit: Tot despre întrebarea pe care mi-o pune Vlahuță, eu știu sigur
5 că am citit undeva ceva; era foarte important, căci mi-a rămas până acum în minte... Nu încape îndoială — am citit; dar unde și ce anume? Era vorba tot de « poezie și politică »... Unde?... Unde?...

Am început să intru la grije, mai cu seamă că era un
10 lucru de demult de tot... S'a dus memoria, și dacă m'o fi ascultat Dumnezeu, s'a dus și viața!...

Dar nu voiu încă să mor, nu pot — am un contract cu « Universul », și, afară de asta, îmi trebuie răgaz, să răspund lui Vlahuță... Fie-ți milă, Doamne, de robul tău!...

15 Cu nespusă emoție m'am dat jos din culcuș și m'am dus drept la un raft, de unde am scos o carte veche... Acolo era!... Slavă Domnului!... Vezi numa:

« ... Să ne ferim de a susține, cu literații contimporani,
20 că politica e poezia, sau că politica este un câmp priincios deschis poeziilor. Englezul Thomson a scris o excelentă poemă asupra anotimpilor; în schimb, poema lui despre libertate e lipsită de orice valoare; asta, nu fiindcă i-a lipsit poetului poezia, ci fiindcă subiectul era lipsit de
25 poezie.

« De îndată ce poetul vrea să exercite o influență politică, trebuie să se dea unui partid; și de îndată ce face asta, e pierdut ca poet: Iși poate lua ziua bună dela independența sa, dela sinceritatea vederilor sale; să-și tragă
30 numai decât până peste urechi căciula neroziei și oarbei uri.

« Ca om și cetățean, poetul firește are să-și iubească patria, dar patria acțiunii lui și a facultăților lui poetice va fi situată în bun, nobil și frumos, și astea nu sunt
35 apanagiul nici a unei provincii, nici a unui Stat în particular; de oriunde le găsește, poetul le ia și le prefăce în opere. In asta, el seamănă cu vulturul care plutește sus cu privirea liberă; puțin îi pasă dacă iepurele asupra căruia vrea să s'abată aleargă în Prusia sau în Saxonia.

«Și ce înseamnă vorbele astea: *A-și iubi patria?*... *A lucra ca patriot?*... Dacă un poet și-a închinat viața la combaterea prejudecăților funeste, la gonirea opiniilor strâmte, la luminarea spiritului națiunii sale, la curățirea gustului ei, inspirându-i sentimentele și ideile cele nobile,
5 — ce să facă mai mult? Cum să fie mai patriot?

...puțin îmi pasă de ce se scrie pe socoteala mea. Cu toate astea, câte ceva tot îmi ajunge la urechi, și știi că toată munca mea, cu toate oboselile mele, este neînsemnată pentru ochii unor persoane, și asta numai și numai
10 că nu m'am plecat a mă amesteca în luptele partidelor politice. Ca să le plac oamenilor acelora, aș fi trebuit să devin membru al vre-unui club de Jacobini, să predic omorul și vărsarea de sânge... Dar să nu mai vorbim
15 despre acest neplăcut subiect, ca să nu-mi pierd rațiunea, combătând ceea ce e nerațional.

«Dacă ne luăm seama bine, omul politic va absorbi pe poet... A trăi în mijlocul frecărilor și excitațiilor zilnice, asta este incompatibil cu natura delicată a unui
20 poet... S'ar isprăvi cu cântările lui...»

Așa e că sunt frumoase aceste cuvinte, și că aveam tot dreptul să nu le fi uitat? Și totuși... cu tot respectul celor datorăm lui Goethe și cu toată dragostea ce-ți datorești,
25 ție, să mă ierți a fi de altă părere... Ia, să vedem...

Pentru ce adică să se depărteze un artist, un poet, până într'atâta de patimile cari mișcă lumea și vremea lui?... Pentru ce să stea departe numai ca simplu spectator olimpien la frământarea societății lui?... Pentru
30 ce, ca un zeu, care privește cu despreț la muritori, să nu se coboare a lua parte la necazurile lor de toate zilele?... Doar, poate, numai spre a păstra potrivita distanță care-i
trebuie pentru a se bucura de totalitatea spectacolului, pentru a putea prinde absolut obiectiv înțelesul statornic al vecinicei mișcări—ca un aparat de fotografie instan-
35 tanee, ce trebuie potrivit la focarul exact al lentilei!...

Dar chiar să presupunem că e justificată această nepăsare a poetului, față cu amănuntele «meschine și triviale» ale vremii și lumii lui, ia, să vedem: Pe toți poeții

i-a putut împruțina, ca poeți, amestecul lor în luptele politice?

Eu cred că nu; ba, dinpotrivă; căci putem găsi exemple din care se arată clar că sbuciumul luptelor politice a
 5 ajutat mult pe unii poeți, ca poeți. Că le-o fi fost asta spre fericirea lor particulară, nu am să întreb; de asta, încă odată, lor să le pese; mie nu-mi pasă deloc... Aducând în lupta politică numai pornirea temperamentului lor dârz, oarba sinceritate a patimii, firește că nu puteau
 10 birui pe un teren unde judecata limpede și socoteala rece trebuiesc să biruiască; ia, să vedem însă, cât au folosit ca poeți tocmai din cauza neliniștii și nefericirii lor...

Desgustul, scrâșneala acestor « biruiți » au fost izvorul atâtor minunate opere... Indignarea, a zis unul, face ver-
 15 sul, și... proza, adaug eu.

Din desgustul și scrâșneala aceea pentru ticăloșiile vremii lui, în cari s'a fost tăvălit, a eșit evocarea strălucită a trecutului spre luminarea viitorului.

Dante a fost un pasionat nebun de politică... răsvră-
 20 titor; amestecat în oribilele războaie ale anarhiei italiene; bătut; fugar din cetatea lui prin munți și câmpii; gonit din « ingrata » lui patrie, pe care ajunge s'o blesteme; oploșit de pomană la vrăjmașii ei! (« Ai să vezi numa ce acră ți-e pânea altuia, și ce greu e să sui și să cobori scările lui! »); mort și îngropat în pământul... « altuia! »
 25

Ei, și? dac'a pătimit atâtea tăvălindu-se în mocirla vremii și lumii lui, l-a împiedicat asta să lase ce-a lăsat în urmă-i? Ba, din potrivă. Fără atâtea necazuri, tăvăleală și îndârjeală, nu lăsa ce-a lăsat spre gloria patriei
 30 lui și spre onoarea omenirii.

Am pus, ca să păstrez respectul proporțiilor în fața lui Goethe, pe Dante, pe partizanul florentin, proorocul unității Italiei... Pe altcineva am să-l pun în fața ta.

Afară de amărăciunile pe cari i le-au adus lui personal
 35 amestecul și tăvălirea în luptele politice, ce pagubă a avut el, ca poet, din frământarea lui de partizan? Eu cred, nici una; ba, zău, înclin mult a crede că dacă nu gusta până la drojdiu acele amărăciuni, n'ar fi avut, — în (cum zici foarte nemerit) « vremea asta așa de tulbure, așa de

acără și fără nici o credință » — viziunea aceea care se numește « Apus de Soare » și care e tot un fel de proorocie, ca și a anarhistului florentin — împlinescă-se cât mai de grabă! doar or vedea-o aeeva când noi vom visa-o, dormind somnul de veci, măcar nepoții, dacă nu copiii noștri!

Sunt, frate, Vlahuță, ca totdeauna al tău vechiu,

CARAGIALE

P. S. *Nu crede cumva, după cele de mai sus, că aș fi partizantul artei cu tendință. Nu! să ferească Dumnezeu! Am rămas, cum mă știi, partizantul neînduplecat al tendinței cu artă...*

Vale.

II

15 *Frate Vlahuță,*

Tu crezi că voi, literații și artiștii, « prin cinstea, prin căldura sincerității, pe care le puneți până și în greșelile voastre, sunteți mai aproape de sufletul tinerimii, și că, de multe ori, din umbra în care trăiți, voi o puteți călăuzi, și'o călăuziți în adevăr, mai mult chiar decât povățuitorii și dascălii ei direcți ».

Imi pare rău că nu pot crede ca tine; nu pot zice că așa este, fiindcă din nenorocire, nu e așa, deși așa ar trebui să fie. Știu și eu că tinerimea care, pe băncile Universităților, se prepară astăzi a fi mâine clasă dirigentă a nației, ar trebui să-și cultive nu numai inteligența prin înaltele științe, ci și caracterul și sentimentele — ceea ce pe românește se spune cu un singur cuvânt: omenia — prin cultivarea frumoaselor litere ș'a artelor nobile...
Dela cele dintâi ar învăța să înțeleagă și să deslege problemele vieții publice, la care vor fi chemați mâine; iar delă cele din urmă ar învăța « să-și consacre existența la combaterea prejudecăților funeste, la îndepărtarea opiniilor strâmte, la luminarea spiritului nației, la curățirea

gustului ei, inspirându-i frumoase sentimente și idei nobile »

Da! așa ar trebui să fie, știu și eu. Dar, ia vezi, așa e?

5 Nu literații, nici artiștii, pot avea la noi vre-o influență asupra tinerimii, ci cu totul altcineva.

Acel altcineva stăpânește astăzi exclusiv sufletul acestei tinerimi, și nu « prin cinstea și prin căldura sincerității, pe cari voi e puneți până și în greșelile voastre », ci prin exaltarea prejudecăților funeste, prin coborîrea gustului, 10 prin avilirea minții, inspirându-i cu metodă rece idei strâmte și josnice sentimente.

Nu! nu voi, literații și artiștii, vă puteți bucura de a fi exercitat vre-o influență asupra tinerimii din vremea noastră; nu. De asta se poate bucura cu prisos altă seamă 15 de oamenii.

Mult o să mai meargă așa?... Să sperăm că nu. În orice caz, la vârsta mea, nu mai pot spera să văd și eu fericita prefacere.

Fii sănătos și vesel! Al tău vechiu

20

CARAGIALE

P. S. Am uitat a-ți spune că vă rămâne, artiștilor și literaților, o bucurie, și nu minimă; inspirați de sigur mult interes tineretului feminin. Femeile tinere din clasa noastră mijlocie (acelea se înțelege, care au gustat din roadele 25 învățaturii) au de câtva timp o pronunțată dragoste pentru cultura intelectuală românească...

Dar, iubitul meu prieten, îmi pare rău să-ți spun, asta iar nu cred să țină mult: Cum sboară de vertiginos progresul modern, mâine-poimâine, și femeile vor fi cucerit 30 drepturile politice; atunci, firește, n'or să mai aibă nici ele vreme de iubit inutilitățile.

Vale.

III

Frate Vlahuță,

35

Mai întâi, eu nu cred că Eminescu, dacă ar mai trăi, « intrând în lupta politică și ajungând mare și puternic »,

n'ar mai scie, și ar înceta să fie poetul pe care-l admirăm. Ba, iartă-mă, cred tocmai contrariul.

De ce să ne amăgim cu un optimism exagerat? Trăim într'o societate unde încă îi trebuie cuiva, fără nume de familie ori fără avere, de două ori minte ca să nu treacă de prost; într'o vreme când, fără avere sau nume de familie, i se poate tăgădui talentului nu numai viitorul, ci și trecutul.

Astfel, sunt convins că succesul politic i-ar folosi mult bietului literat, admirat până ieri numai de un cerc strâmt de intimi; i-ar ridica de pe cap presiunea nimicniciei lui sociale, înălțându-l, dela umila lui josnică treaptă, în vaza lumii. Aceasta i-ar da omului încredere în sine și prin urmare, demnitate, și l-ar ajuta să-și ridice glasul în fața concetățenilor, să devie un poet și mai admirabil, admirat și dincolo de marginile strimțului cerc de intimi. . . . Într'un cuvânt, talentul literar i-ar fi consacrat de succesul politic, și n'ar mai avea nevoie să aștepte o moarte nenorocită pentru a deveni popular.

Dar să zicem chiar că aș avea îndoiala pe care mi-o presupui tu, « aproape siguranța că poetul, aruncându-se în vârtoarea politică, n'ar mai scie ». Ei! și? . . .

Politica este ca și însurătoarea . . . Când i-a abătut unui om și vine a-ți spune: « M'am hotărît să mă însor; ce povață-mi dai? » — nu mai sta la gânduri. Una singură are să ți-o primească; dă-i-o și te mântue: « Foarte bine faci să te strângi de pe drumuri! . . . Să-ți fie într'un ceas bun, cu ajutorul lui Dumnezeu! ».

Așa și cu politica . . .

Să presupunem că Eminescu (pe care, de aminteri, îl știm ce pasionat fanatic era de politică) ar trăi și ar veni să-mi spună așa hotărît cum zici tu:

« Până mai deunăzi stam de-oparte și mă uitam cu desgust: dar, încetul cu încetul, desgustul s'a prefăcut în durere, într'o durere ce parcă nu mai încape în versuri, încât încep să mă întreb dacă nu e o datorie să intru în luptă . . . »

Ce aș putea să-i spun? . . . să-l povățuesc a-și înghiți durerea și a nu încerca ușurarea ce-i pare omului (ca și

mie) că și-a găsit-o? Cum, adică? De hatârul meu, pentru a-mi da versuri care să mă amuze pe mine când am vreme de pierdut, să renunțe el la iresistibila-i pornire sufletească, la îndemnul strigător al conștiinței sale revoltate?... Să-i
 5 zic: «Nu! tu ești artist; tu ești menit să rabzi durerea și să nu cauți ușurarea ei! Tu ești poet! Dacă te lași pornirii tale de cetățean, n'ai să ne mai scrii versuri, și-atunci, noi ce ne facem fără versurile tale? Cu ce ne mai petrecem noi mâine, și cu ce-și mai petrec poimâine moștenitorii
 10 noștri? Nu! tu să nu te-amesteci în politică; tu să stai deoparte!»

Ar avea omul atunci tot dreptul să-mi răspundă:

«Bine, domnule, înțeleg până la o vreme să fie talentul meu, de care nu eu sunt vinovat, o defavoare pentru
 15 mine; dar să fie și o osândă până la moarte, nu crezi și d-ta că asta ar fi prea-prea?... Eu v'am făcut, bune rele, destule versuri, și, știți bine, vi le-am făcut de dăruială... Dacă vă mai trebuesc, faceți-vi-le singuri și mie dați-mi pace... Ce, nu cumva sunt născut robul necesităților
 20 dv. de lux, după toane?... Să stau de-oparte, ai? Să stau adică jos în gunoiu, să mă robesc la umbră pentru dv. și pentru prăsila dv., ca istrionul grec patricienilor romani?»

Spune, mă rog, dacă n'ar avea toată dreptatea să mă mustre așa, când eu l-aș povățui să stea *de-oparte*, cum
 25 zici tu, ceea ce e mai rău decât *departe*, cum am zis eu; încai stând «departe de înghesuiala și de învălmășagul luptei», nu ești expus să te calce nimini în picioare degeaba, nici bravii dând înainte, nici lașii dând înapoi; dar de-oparte numai?... Dè! parcă amândoi știm destul
 30 de bine ce se poate întâmpla — destule cărămizi rătăcite ajung... de-oparte. De luptă, dacă nu te interesează motivele și rezultatele ei, poți sta departe cu «seninătate olimpiacă»; de-oparte însă, nu sta ca un naiv curios, când expus la primejdii, când acoperit de despreț.

35 În țara și vremea noastră, — de ce să tăgăduim? — numai două lucruri sunt cu temei serioase ca activitate valabilă: materială, agricultura; intelectuală, politică. Afară de aceste două, (nu vorbim firește de carierele de Stat, scoase afară atât din necesitatea muncii productive cât și

din luptele politice), tot ce se face e decor mai mult ori mai puțin inutil, mai ieftin sau mai costisitor; și pentru întreținerea decorului, agricultura dă paralele și politica le distribue... Și doar literatura și arta n'or fi având pretenția să fie la noi niște decoruri indispensabile pentru luxul vieții noastre moderne.

De-aceea, în genere, într'o altă activitate decât agricultura, sau specula capitalului necesar acesteia, sau schimbul produselor ei cu marfa europeană trebuincioasă producătorilor, un om cât de harnic, cu destulă socoteală, va munci o viață fără mult folos; iar un om cu mai puțină bătaie de cap, și cu puțină chibzuială, la plug sau la tarabă se va înavuți...

În genere, un om de mare valoare în orice activitate intelectuală, alta decât politica, va rămânea toată viața neluat în seamă; iar un tinerel fără prea mult merit, trepădând stăruiitor în politică, încet-încet va ajunge să fie la cele mai înalte situațiuni și onoruri...

Cât despre literați anume... să mai pomenim?... Versurile unui mare poet vor fi după moartea lui recitate de către micii dorobanți din clasele primare în ediție purgată; iar principiile și mendrele unui mititel mare-bărbat de Stat, purgate nepurgate, vor fi apărute și impuse cât va trăi el de dorobanții cei mari din cazarme.

Și cum ar putea fi altfel într'o țară chemată de eride-alaltăeri la luminile europene, și care încă aproape exclusiv trăiește din plugărie, în cea mai mare parte primitivă?

Astfel dacă bietul Eminescu ar trăi și, abătându-i să nu mai stea nici departe, nici de-oparte, ar veni să-mi ceară o povață cum ți 'nchipui tu, iată ce i-aș spune diu toată inima, fără un moment de ezitare:

Foarte cuminte te-ai gândit, amice! Bine că te-ai convins, în fine, la vârsta matură, de inutilitatea socială a literaturii! Vrei să faci ceva mai serios și mai demn de un bărbat pentru patria ta; te felicit... Intră în luptă cu toată ardoarea, cu toată încordarea de care ești capabil!... Lumea este imperiul posibilului... Prin urmare, mergi, fără a te opri să numeri asperitățile și necurățiile drumului! nu-ți suscita, pentru rele comune vremii

trecătoare, scrupuluri de eternă morală! Nu aluneca să compari realul posibil cu idealul etic! Nu uita că o generație este un derivat istoric, care a moștenit păcate și va lăsa păcate de moștenire! Nu despera de îndreptarea re-

5 lelor materiale și de cucerirea unei stări mai bune de omenie și de dreptate! Nu te uita înlături, ci tot înainte, cu ochii țintă la drapel, mergi fără șovăire cu aceia cari-ți par mai vrednici să ajute progresului patriei!...

Și dacă... dacă-ți mai rămâne timp de pierdut, mai

10 poți scrie și versuri ori proză, cu condiție însă ca un moment să nu te distragă, dela ocupațiile serioase și utile patriei, acele jucării copilărești, acel sport de lux, bun să absoarbă exclusiv doar pe un tânăr fecior de bani-gata, care ține să treacă drept fenix în cercul familiei și al

15 musafirilor.

Când, afară în lume, la lumină, sună trâmbițe de bătălie, să stai să faci în umbra odăiței tale jocuri de « paciență » — asta e treabă de babă surdă, nu de bărbat în putere... Mergi de-ți fă « datoria », precum foarte potrivit zici.

20 Dacă vei lupta serios, vei ajunge poate odată să impui societății unele din judecățile tale, cari ție îți par cinstit folositoare ei. Și, după ce, ca orice binefăcător semenilor tăi, vei fi trăit bine și considerat, te vor îngropa pe cheltuiala statului, cu alaiu frumos, cu perne de catifea încărcate cu decorații; te vor opri la Academie, la Universi-

25 tate și Senat, la Mitropolie și Cameră, ca să-ți citească discursuri, pe cari tu, din carul tău gemând de coroane și panglici cu dedicațiuni cordiale, să le ascuți cu impasibilă mândric, deoarece ți se cuvin pentru o viață întreagă închinată interesului și binelui public... Și lume

30 după lume, din fundul mahalalelor, gătită o să-ți iasă în cale și să zică: « Bravo! halal de înmormântare! Dumnezeu să-l erte! »

Pleacă îndată și intră în vârtoarea luptei! căci dacă mai

35 stai de-oparte, « cu perdelele lăsate la masa ta de brad », după ce vei fi trăit prost, ai să mori și mai prost, nenorocitele! Or să te îngroape cu talerul, ca pe cerșetoarele paralitice din mahala; și altă mângâiere nu-ți va mai rămânea decât că, peste douăzeci, treizeci de ani, cine știe

cine o să te ia sub epitropie, să-ți facă prefețe, interpretări, comentări și busturi, ție, făcându-și, lui, carieră!

Astea i le-aș spune lui... Iar ție, iată ce-ți spun... Închipse-ți-l pe Eminescu trăind, vârit în activitatea politică și având norocul să dea peste el răscoalele din 1907 — căci astfel de evenimente mari sunt un mic noroc pentru un om politic; ia închipse-ți-l pe autorul « Doinei », al « Satirei a treia » și al discursului « proletarului din scunda tavernă » (din zeama cărora se hrănește azi atâta lume politică lacomă de succes)... Ce carieră!... ai?

Al tău vechiu,

CARAGIALE

IV

Frate Vlahuță,

15 Închuire pentru închuire și întrebare pentru întrebare...

Ia închipse-ți că acum treizeci și șapte de ani, având mintea și experiența ce le ai astăzi, te-ai fi pomenit cu un tânăr, nu tocmai prost băiat, dar agiamiu, — de aceia
20 cari n'au ajuns a ști că, dacă-i vorba de vrăbii, apoi gardul și frigarea nu sunt același lucru, — și ți-ar fi zis tânărul așa:

« Stimate domnule, am împlinit douăzeci de ani. Sunt copil de părinți sărmani și fără nume. Am rămas, după
25 moartea lui tată-meu singurul sprijin al mamei și al sori-mi. Am învățat atâta școală câtă, la limită, mi-ar fi de ajuns să mă pot apuca de învățătura dreptului — să mă fac avocat și să mă introduc, încet-încet, în afaceri și în politică...

30 « Am o educație nu tocmai îngrijită, fiindcă părinții mei n'au avut mijloace să-mi dea una aleasă; dar am puțin bun simț și, cum poți constata și d-ta, mă exprim, fără vre-un fel original de gândire, destul de limpede și de comod. Pe lângă asta, sunt slavă Domnului! sănătos
35 și voinic; duc bine la tăvăleală; dovadă, că pot fi, în același timp, și sufler, și copist la teatru, și corector într'o

tipografie mare la două ziare, și dau lecții la niște copii; așa că pot, cu una cu alta, câștiga destul cu ce să ne susținem eu și familia, până să termin studiul dreptului.

5 « Pe de altă parte însă, să-ți mărturisesc drept, stimate domnule, eu, încă de mic, din clasele primare, am mare tragere de inimă pentru altă carieră — pentru... literatură; și dacă voiu fi avut noroc să fiu înzestrat cu câtuș de puțin talent, mi-aș da osteneala să covârșesc, prin muncă și răbdare de meșteșugar cinstit, lipsa de înzestrare... Mi s'a spus că n'am să câștig mai nimic cu asta: 10 dar e o meserie pe care simt că aș îmbrățișa-o cu mare dragoste.

« Mama și soră-mea îmi sunt devotate, și niciodată nu le-ar trece prin minte să cântărească bucata de pâne ce 15 le-o pot da: nu s'ar plânge să viețuească totdeauna în sărăcie, numa să mă știe pe mine cu sufletul mulțumit... Ba chiar, am luat sama, mamei parcă-i face plăcere apucăturile mele de bucher.

« Deaceea, am venit la d-ta, stimate domnule, să te 20 rog a-mi da o povață: Ce să fac? Pe ce cale să apuc?... Să mă dau încotro mă îndeamnă interesul real, la advocatură și la politică, unde cred că n'aș rămânea mult mai pre jos de atâția alții? Sau să mă duc încotro mă târăște pornirea sufletească, la cariera literelor? ».

25 Ei, spune-mi drept, frate Vlahuță, ce povață i-ai fi dat băiatului — având tu, repet, pe atunci mintea și experiența ce le ai astăzi, și, adaog, prevăzând pe atunci clar ceea ce știi că s'a întâmplat pe urmă cu el?

30 Pune-ți mâna pe inimă și nu-i răspunde repede băiatului agiamiu de atunci numai așa... cu o simplă mângâere tardivă pentru acela care, astăzi, de ar fi avut noroc să capete la vreme povața cea cuminte, ar fi însemnat, poate, ceva în patria lui, și care, fiindcă a urmat prostește îndemnul nerod al unei închipuite vocațiuni, nu a putut 35 însemna nici pentru el, necum pentru alții, nimic.

Fii sănătos și vesel!

Al tău vechiu,

CARAGIALE

V

Frate Vlahuță,

Despre *adevăr*, să mă ierți că nu-ți pot răspunde
nimic — nu 'nțeleg ce lucru anume e însemnat cu acest
5 cuvânt pe care-l rostim și-l auzim rostit atât de des la
fiece pas al vieții...

A-de-vă-rul!...

Stă el de sine însuși fără amestecul minții noastre? Ori
numai cu acest amestec își capătă ființa? Ori este o crea-
10 țione a minții omenești? Este el un *ce*, un *cum*, ori
amândouă?

Astea sunt întrebări filosofice prea înalte — nu mă'n-
cumet a-mi bate capul cu deslegarea lor. Astfel, la prima
citire a scrisorii tale m'am gândit să-ți răspund tele-
15 grafic:

« Incapabil satisface. Caută București filosof ».

Dar, citind a doua oară, am găsit la sfârșit aceste rân-
duri, mai apropiate de mărginitul meu înțeles:

« Intr'un cuvânt, politica te lasă să spui ce ai pe inimă?
20 Un literat înscris într'un partid poate să-și spună tare
gândul lui întreg? *Asta-i* întrebarea ».

Așa?... Așa da, am zis; la *asta*, par'că aş putea răs-
punde ceva, și iată cum...

Mai întâi, scurt: nu numai politica ne împiedică să
25 spunem ce avem pe inimă; și un literat, chiar neînscris
în vreun partid, nu poate să-și spună totdeauna gândul
lui întreg. Iar dacă e o mare fericire, cum zici tu, să-și
poată spune cineva ce are pe inimă, gândul lui întreg,
apoi trebuie să mărturisim că bietului muritor, această
30 fericire, ca și multe altele, îi e dat numai s'o dorească.

Ia să vedem acuma mai pe larg.

Să luăm un literat care n'a făcut și nu face politică
de loc, deși frate-său mai mare e fruntaș într'un partid,
om de puternic sprijin al cabinetului. Se 'ntâmplă că
35 partidul fratelui, stând la putere peste măsura răbdării
opoziției, a făcut o sumă de greșeli politice și se găsește
la un moment foarte slăbit în fața opiniei publice. Fără

a face politică, literatul nostru a constatat și el, ca toată lumea, acele greșeli — cam prea vădite călcări de lege, cam prea violente abuzuri de putere, cam prea exagerată favorizare a unor interese personale sau de coterie în dauna celor publice... șcl. șcl.

In culmea crizei, când partidul lui nenea se'nțepește'n călcâie, iar lumea toată dă năvală să-l răstoarne, literatul nostru își însoară flăcăul într'un oraș de provincie; iar nun mare este chiar nenea, unchiul ginerichii...

E o caldă sărbătoare de familie. După cununie, pe când toți sunt în culmea veseliei la masă, nunu mare ridică un toast pentru viitorul finilor; dar n'apucă să-l termine, și iată că i se aduce pe tavă o telegramă urgentă din București. Nunul cere pardon după regulă, mesenilor, deschide telegrama, își aruncă ochii pe hârtie și cu privirea rătăcită, exclamă:

« Mișei! mizerabili! infami! »

« Ce e? ce e? » întreabă toți.

Ce să fie?...

« Mari turburări de stradă în capitală... Intervenția armatei... Răniți, morți... In momentul acesta, președintele consiliului merge cu demisia la palat, unde sunt chemați capii opoziției spre consultare... »

Cum am zice, s'a isprăvit!...

Nenea e consternat în fața nenorocirii patriei... Literatului (consternat și el că i s'a stricat frumoasa petrecere,) îi «stau multe pe inimă», și'n «gândul lui întreg» vede că trebuia să se'ntâmplesse ce se'ntâmplă...

Te'ntreb dacă poate el să spună măcar atâta mahnitului patriot:

« Nene, nu te puteai aștepta la mai bine..., că nu era cu putință să mai meargă mult. Aveți ce meritați!... prea ați fost, cum să zic? din cale-afară! »

Evident, că nu, va trebui să facă figură de circumstanță și să zică măcar atât:

« Ci nu te mai turbura, nene! Ei! Și? Zi că o să cădeți! Ați stat destul la putere... Ați desfășurat o activitate foarte frumoasă... Veți cădea mândri! Veți cădea în picioare!... »

Care va să zică și frăția, nu numai politica, poate împiedica pe un literat de a spune tot ce-i stă pe inimă — gândul lui întreg...

5 Acelaș literat, neînscris în vreun partid politic, voind să pună ipotecă o moșioară, merge cu hârtiile de proprietate la d. Pavugadi, avocatul împrumutătorului. Omul legii, pe când s'aude de alături sunând un clavir cam neacordat, examinează scrupulos actele, le găsește în regulă și zice:

10 — Foarte bine! Afacerea e ca și terminată... Săptămâna viitoare introducem actul de ipotecă la Notariat.

— Tocmai săptămâna viitoare? întrebă contrariat literatul. De ce atâta întârziere?

15 — Săptămâna asta, mi-e peste puțină, răspunde avocatul, n'am un moment liber.

— Te rog, domnule Pavugadi, stărue literatul; te rog nu mai amâna! destul de când tot aștept!... te rog...

20 — Să vedem... să vedem, zice omul legii, să-mi consult carnetul și niște dosare. Pân atunci (tot rămâi d-ta cu noi la masă), ca să nu te plictisești aici, treci, te rog, în salon, unde te-așteaptă familia mea.

Literatul trece în salon. Acolo e lume plăcută. Dame. La piano, domnișoara cântă cu mult brio din Chopin, din dulcele, « omoritor de dulcele » Chopin... O jumătate
25 de ceas fără pauză. Damele sunt transportate. În sfârșit, *mieux vaut tard que jamais*, iată intră și avocatul:

— Să dea la masă!

30 Clavirul urmează 'nainte, pe când omul legii îi zice literatului:

— O să fie cam greu săptămâna asta...

— ! !

35 — ...dar să vedem... Poate să aranjez așa ca poi-măine, între două procese, dacă reușesc să-l amân pe cel dintâi, cum sper, să trecem repede la Notariat.

— Te rog...

— Ei! adaogă omul legii; d-ta care ești mare amator de muzică, ce zici de progresele *lu* Margò?... și fără profesor, nota-bene!...

Mă rog ție, frate Vlahuță, spunc-mi dacă literatul, neînscris în vreun partid politic, poate răspunde:

« Nene Pavugadi, muzica este un infernal supliciu, pe care Inchiziția nu l-a putut născoci, cu toată imaginația ei de absurdă cruzime; Chopin este un fereștrău mecanic circular brevetat; iar domnișoara Pavugadi a dv. (să vă trăiască!) poate da 'nainte sută la sută celui mai rafinat călău chinez... fără profesor, nota-bene!»

Nu, desigur, Literatul nostru va răspunde că muzica este arta care îmblânzește moravurile; că Chopin este cel mai mare geniu muzical, și la urmă va «trebui să constate» cu entusiasm *ce toucher d'un velouté hors-ligne, cette agilité inarrivable, cette profonde compréhension de la chose, excessivement rare à un tel âge, cette manière d'interpréter toute personnelle, cette limpide et puissante expression* etc... ale lu Margò...

Ei! care va să zică, iubitele, și secția de Notariat, nu numai politica ne poate împiedica de a... (vezi mai sus).

Peste câteva zile, literatul nostru întâlnește o cunoștință — un om bolnav, care de-abia se mai târăște, purtând strălucitoare pe chipul lui pecetea morții neîndurate. Omul îi spune cu glasul stins că i-a fost foarte rău, dar acum îi merge mult mai bine, și mâine pleacă la Nizza: toți doctorii i-au recomandat pentru convalescență aerul întăritor al Rivierei. Literatul nu-i poate spune:

« Omule, nu asculta pe doctori! vor să scape de d-ta, să nu le mori pe brațe. Nu mai cheltui degeaba pe drumuri. Cum ai ajuns d-ta, dai în vagon ortul popii înaintea de Viena. Mai bine, fii cuminte, stai de mori acasă ca lumea... Imi pare rău; eu te știam inteligent: nu te vezi în ce hal ești? »

O să-i zică dimpotrivă:

« Bravo! Foarte bine să mergi la Nizza... strașnic aer!... Dar, numa un lucru: cât ține, o săptămână două, convalescența, nu te apuca pe acolo iar de petreceri; în orice caz, nu le face prea late pân la ziuă, după obiceiul d-tale... Țin'te bine când îți dă brânci inima! »

Care va să zică și mila, nu numai politica...

Și acum ca să termin, rogu-te, frate Vlahuță, ascultă...

Tu ești un literat neînscris în vreun partid politic. Inchi-
pue-ți că eu, vechiul tău prieten viu la tine (cum se poa-
te'ntâmpla curând) cu o scriere foarte slabă (cum iarăși
se poate prea bine întâmpla) și îți cer numaidecât părerea . . .

5   Contez pe buna ta prietenie că n'ai să-mi spui:

« Drăguță, ai făcut o operă în care mijloacele de expresie
sunt departe de a acoperi, nemite de a covârși, intenția
artistică . . . Nu faci bine s'o dai la lumină; căci dacă o
operă reușită poate uneori să fie o faptă rea, niciodată
10   o operă nereușită nu poate fi o faptă bună ».

Tu știi cât m'ar mâhni asta, și știi asemenea ce plă-
cere mi-ar face dimpotrivă să-mi spui:

« Frate, mă așteptam dela tine firește să faci lucruri
frumoase, dar, să te ridici așa de sus, îți mărturisesc că
15   nu m'așteptam. Opera ta este eminentă, e ceva vertigi-
nos — ai făcut pur și simplu un capo-d'operă! »

Și chiar mai entusiast și mai elocuent decât atâta nu
strică să fii . . .

Și . . . care va să zică nu numai politica, și prietenia . . .

20   Nu, desigur; de-o fi sau nu cineva literat, înscris sau
neînscris într'un partid politic — milă, frăție, prietenic,
rușine, varie sentimente, multiple interese morale sau ma-
teriale (am putea închipui la infinit exemple) îl vor îm-
pedica să spună oricând ce are pe inimă, gândul lui întreg,
25   privească el lucruri de ordine privată sau familială,
publică sau socială.

Dar mă vei întreba:

« E bine, e frumos asta sau nu? »

Îți răspund:

30   « Incapabil satisface. Caută București filosof ».

Fii sănătos și vesel.

Al tău vechiu

CARAGIALE

VI

35   *Frate Vlahuță,*

Parcă ți-am mai scris odată că: pe cât pot eu constata,
voi literații nu vă prea bucurați — cum ar fi să fie — de

mare favoare din partea tineretului cult al școalelor noastre înalte. M'am gândit să-ți spun acuma la ce cauze aș atribui eu aceasta; sunt trei, iată:

5 1. Literatura, cum se face în genere la noi, e poate mai prejos de exigențele tinerimii culte, care află suficientă și convenabilă hrană spirituală în marile literaturi străine — tot așa ca și societatea înaltă, care, prin educațiune familială, cunoaște mai bine limbile popoarelor civilizate, decât limba nerafinată a poporului nostru;

10 2. Dela o vreme se'ntâmplă în lumea românească, dovedit cu date statistice, un fenomen ciudat: se nasc oameni de talent artistic în proporție covârșitoare asupra numărului populațiunii. Dacă în alte părți ale lumii se constată, să zicem la o sută de născuți unul de talent, 15 la noi proporția este răsturnată: numai unul e fără talent dintr'o sută de născuți. (Un pesimist mi-a afirmat odată că asta se datorește unei boale molipsitoare, care se numește mania notorietății; nu l'am crezut; pun, se 'nțelege, mai mult temei pe rezultatele unei științe pozitive ca 20 statistica, decât pe afirmarea unui pesimist în momente de toane rele). Avem, care va să zică, la nașteri 1% fără talent. Numai așa putem înțelege cum unele școale înalte produc mult mai mulți scriitori decât cititori;

25 3. Preocupările politice-militante absorb din zi în zi mai mult tinerimea noastră studioasă; dela o vreme, cât sunt ele de populate, — Universitățile, neputând da un contingent îndestulător pentru desbaterea destul de largă a chestiunilor politice la ordinea zilei, a trebuit, prin patriotism, să ne hotărîm a înrola, cu dispensă de vârstă, 30 și pe liceani, — deocamdată pe cei din cursul superior. Așa dar, pentru literatură rămân buni de socotit cititori, liceanii din cursul inferior; între aceștia neapărat că nu vom trece pe aceia cari sunt înșii scriitori, fie în versuri, fie în proză, fie în amândouă.

35 Așa stăm cu tinerimea studioasă sau cultă. Acum, dintre oamenii maturi cari compun numeroasa și puternica noastră clasă mijlocie — agricultori mai mari și mai mici, comercianți, industriali, oameni de afaceri, profesii libérale și intelectuale, funcționari — aproape nimini nu

citeşte. De ce oare? Poate că nu le trebuie; ori poate că afacerile în ţară noastră n'or fi așa de comode ca în alte țări, mecanismul daraverilor n'o fi destul de metodic organizat, încât omului intrat în dârdora vieții practice să-i
5 mai rămână câteva momente libere și pentru petreceri inutile, — cum le rămân, și încă destule, europenilor celor mai încărcăți de griji.

Atunci?... Atunci s'ar crede că trebuie să meargă slab de tot literatura noastră. Nicidecum. Ba, dimpotrivă,
10 vădit prosperează; a ajuns, cum se zice în comerț, un articol care se cere bine. De cine? cine sunt cititorii?

1. O mare parte din funcționarii comerciali și dintre muncitori, tinerime de « ambe-sexe ».

2. Mulți învățători și preoți dela țară, precum și mici
15 agricultori, eșiți din școalele populare — spurcați la carte, cum s'ar zice pe românește.

3. Tinerimea feminină cultă din clasele mijlocii; aceasta e poate cea mai devotată și mai fidelă închinătoare a culturii intelectuale românești.

20 (Bine înțeles că și din aceste trei categorii cunoscătoare de slovă, trebuie să exceptăm pe aceia sau pe acelea cari înșii sau însele sunt scriitori, fie în proză, fie în versuri, fie în amândouă).

Așa dar, nu prea stăm rău.

25 Dar, precum ți-am mai spus aldată, aceste trei categorii de cititori, cum sboară de vertiginos progresul nostru, mâine-poimâine vor fi cucerit și ele drepturile politice; atunci, firește, n'or să mai aibă nici ele vreme de iubit inutilitățile. Nu vă speriați însă: literaturii n'are să-i pese de asta... Oricum s'ar organiza societatea, umiliți, ne-
30 multumiți și rămași pe dinafară se vor găsi totdeauna să aibă vreme a se mângâia cu slove negre pe hârtie albă.

Fii sănătos și vesel.

Al tău vechiu

MORALĂ ȘI EDUCAȚIE

VII

Frate Vlahuță,

5 Prea multe ghicitori îmi pui, și prea grele. Fiindcă însă
ne-am legat amândoi să ne răspundem numaidecât, îmi
voiu da osteneala să-mi țin rândul, și nu voiu căuta prea
adânc răspunsurile; căci pe de o parte, cum mă știi de
atâta timp din tinerețe, sufăr de o neplăcută infirmitate
— sunt scurt la vedere; iar pe de alta, în fața oricărei
10 întrebări, mi-aduc aminte de o mică poveste orientală...

A 'ntâlnit odată un negustor glumeț, întorcându-se din
târg, pe Nastratin-Hogea, vechiul nostru prieten din co-
pilărie, și zice:

15 — Hoge, dacă ghicești ce am eu în basmaua asta, ți-l
dau ție să-l faci jumări... Ia, ghici!

Hogea se gândește și răspunde:

— Ia, mai spune încă odată:

— Dacă ghicești ce e, ți-l dau să-l faci jumări...

20 — Nu-i destul, atâta... E prea departe... Mai dă-mi
un semn măcar, să mă apropiu de 'nțeleș.

— Așa? adaogă negustorul; uite: e ceva gogoneț, cu
coaje tare, și 'năuntru, dacă spargi coaja, d'asupra e alb
și 'n mijloc e galben...

25 — Ei! zice Hoge, după ce se gândește bine; las' că
știi acuma: ai scobit o gulie și ai vârit înăuntru o bucățică
de morcov.

Așa dar, n'am să caut ca Nastratin prea pe departe
înțeleșul ghicitorilor ce îmi pui; am să răspund de-a-
dreptul scurt, precum mă taie capul — și anume...

1. — *Incotro mergem?*

— Dacă am avea pe cine să ne poată duce, am merge încotro ar trebui să mergem. Dar fiindcă la noi toți comandă și nimini n'ascultă, — căci nu s'au născut încă
 5 nici cine să știe comanda, nici cine să știe asculta — mergem și noi cum merg toate în natură sub imperiul necesității, mergem încotro o vrea Cel de sus — Dumnezeu, adică. Și doar o fi El bun să nu ne ducă de râpă!

Eu, după priceperea mea, cunoscând adâncă înțelegere
 10 a celui cu care stau de vorbă, numai cu acest răspuns m'aș putea socoti plătit față de toate întrebările tale; totuși, fiindcă-mi place să stau de vorbă cu un om care 'nțelege așa de bine, voi să urmez mai departe.

2. — *Suntem ca neam, în faza de copilărie, de tinerețe, de bărbăție, sau îmbătrânim fără învățatură de minte?*
 15

— Această 'ntrebare a ta o pricep cam ca Nastratin pe a negustorului cu oul în basma... Ia să vedem... Toate neamurile de pe lume sunt cam tot așa de tinere și tot așa de bătrâne. In lume sunt deosebiri mari de
 20 vechime între State, între formațiile politice; dar între popoare, între neamuri, nu prea. In genere, Statele sunt mai puțin durabile decât neamurile; în orice caz, durata neamului n'are aface cu a Statului; ba adesea, după cum spun unii învățați, Statul particular poate fi o piedică
 25 pentru dezvoltarea unui neam. Și este dovedit, tot de către învățați, că neamuri mari, rase ilustre, n'au fost în stare să înființeze State particulare pentru ele însele; menirea lor a fost numai să întemeieze pentru alții State puternice, sau să contribue în mare parte la întemeierea
 30 acestora — ca de pildă Northmanii și Slavii. Vezi dumneata: pe semne că puterea acestor vestite neamuri era prea mare ca să 'ncapă între granițele unui singur Stat particular, și menirea lor prea depărtată ca să se strângă în marginile unei istorii particulare, cât de largi.

35 Nu-i, care va să zică, vorba să știm în ce fază ne aflăm — de copilărie, de tinerețe, ori de bătrânețe. E vorba numai să nu 'mbătrânim, cum zice românul, de geaba; că de bătrânețe nu scapă nimini și nimic pe lume: a noastră, a tuturilor e numai vremea: vecinicia este numai a Unuia.

3. — *Ce ne dau școalele noastre?*

— Ne dau ce pot și ce ne trebuie: cele inferioare ne dau în genere impiegați de Stat; cele superioare, în genere profesori.

4. — *Ne fac ele mai fericiți, etc.?*

5 — La aceasta, eu care nu sunt nici impieगत, nici profesor, fiindcă n'am umblat la școală, nu pot răspunde; întrebă deci pe vreun profesor ori impieगत.

5. — *Ce e cu uimitoarele progrese, pe cari, după cum strigă mereu trâmbițele toate, le-am făcut?*

10 — Că am făcut progrese satisfăcător dintr'un punct de vedere, nu mai încape vorbă. Cine citește istoria bietului popor românesc și vede prin câte a trecut el de peste două veacuri și mai bine până să se 'ntemeieze Statul lui actual, înțelege că — oricâte lipsuri am constata la noi în comparație cu starea lumii civilizate, și oricât ne-am plânge de ele, unii din dragostea pentru el, alții prin pretenții individuale mai mult sau mai puțin justificate — suntem departe de ce am fost ca dela ticăloșia cea mai adâncă la o stare cuviincioasă de omenie.

20 Dar ia să zicem că am făcut progrese *uimitoare*... Dè! parcă asta ar trebui s'o lăsăm s'o zică filo-românii cari trec pe la noi din când în când în excursiune de plăcere sau de... daraveri cu Statul.

6. — *Dela sentimentul religios mai putem aștepta ceva?*

25 — Firește că nu putem aștepta ceva dela ceva care, poate, o fi existat cândva, dar care acum vedem bine cu toții că nu există... Dar despre aceasta, altădată poate, mai pe larg, precum ar merita în deosebi...

7. — *Incotro e limanul?... din cotro să așteptăm un mântuitor de care avem nevoie?*

30 — La acestea să-mi dai voie a-ți răspunde tot cu întrebări... Ce zor are cineva de un liman când fără nevoie de cârmă, plutește vesel pe liniștitele ape și nu se simte amenințat de nicio primejdie imediată, care să-i turbure petrecerea?... Iar cât despre mântuitor — îi mai trebuie oare neamului românesc încă un mântuitor din cotrova, când atâția îi răsar, care mai de care, din toate răspântiile?... Avem, slavă Domnului! atâția, că am putea să-i dăm de pomană altor nevoiași.

8. — *Suntem cu adevărat mai deștepti decât alte neamuri, sau ne-am făcut numai așa o spaimă?*

— O Doamne? oare încă nu știi tu, dragul meu, că poporul este suveran? Apoi, dacă-i suveran, suveran fără
5 lingușitori și fără bufoni, se poate?

Cat despre propoziția ta: *atâta poți cât știi* —dă-mi voie să o răstorn, cum mi se pare mie mai potrivit: *atâta știi cât poți*. Iar cât despre că știm *mai multe* decât se știa acum o sută, ori fie și o mie de ani, îți răspund că *mai multe*
10 om fi știind și noi Românii ca toată lumea, mereu tot mai multe de pe o zi pe alta; dar, ca oameni ce suntem și noi, ca toată lumea, *mai mult* decât s'a știut de când lumea n'o să știm — acum și pururea și 'n vecii vecilor... Amin!

Dar mai la urmă, nici nu trebuie, dacă nu se poate!...
15 După *mai mult*, lasă să alerge filosofii... Noi, ca lumea așezată, să ne mulțumim a câștiga învățătura despre mai multe și cât mai multe.

Înainte! Cât putem în vremea noastră, înainte! fără să uităm vreodată, când ne așezăm seara capul pe căpătâiu, frumoasa veche închinăciune, care, pe cât mai mi-aduc
20 aminte din copilărie, sună cam așa:

« La dreapta-mi este Mihail; la stânga-mi este Gavriil; în față-mi este Rafail; în spate-mi este Uriil... iar pe d'asupra noastră se desfășură mărirea și slava lui Dumnezeu! »
25

Fii sănătos și vesel!

Al tău vechiu

CARAGIALE

VIII

30 *Frate Vlahuță,*

Ai luat de sigur seama că, deseori, când răspunderea este împărțită la doi, fiecare caută s'o arunce asupra celui-lalt: știi vorba Românului despre cel care « se lasă pe tânjală ».

35 Așa se 'ntâmplă la noi fiind vorba de educațiunea tinerelor generațiuni, când, cu părere de rău, trebuie să constatăm că toate clasele societății, dela cele mai înalte

până la cele mai umile, lasă toată grija și aruncă răspunderea întreagă în spinarea școalei.

Ia să vedem dacă asta e drept și bine.

5 Socotind vacanțele, duminicile, sărbătorile religioase și naționale — la țară încă și altele, păgânești — fără să mai socotim absențele mai mult sau mai puțin nemotivate — copilul stă la școală 180 de zile pe an, câte cinci ceasuri pe zi, adică în total vreo 900 de ceasuri. Anul însă are 8760. Așa dar, un copil trăiește sub ochii dascălului a
10 zecea parte a timpului, iar nouă părți din zece și le petrece altundeva. În timpul restrâns cât trăiește copilul la școală, dascălul e strict obligat să-i dea o anumită sumă de învățături — destule; poate, prea multe.

15 Credem că n'are să spună cineva cu judecata dreaptă că sarcina dascălului este ușorică. O fi amară orice pâine câștigată cu necaz, dar greu se poate găsi una mai puțin dulce decât a dascălului dela noi, unde familia nu dă nici un ajutor școalei; unde lumea crede că școala este un aparat fabulos, care poate turna prin procedeu mecanic
20 toată știința omenirii în capul oricărui copil — indiferent de capacitatea lui intelectuală și de puterea lui de voință, — fără nicio osteneală ori tragere de inimă din partea acestuia.

Afară de asta, lumea noastră, în genere mai crede că
25 învățătura are asupra omului o putere fără margini; că, prin școală, omul poate căpăta ceea ce nu s'au îndurat ursitoarele să-i ursească — inteligență, judecată, voință, ba chiar talente, și încă nu numai atâta! că, prin învățătură de carte, ar putea dobândi omul și însușiri sufletești cu cari
30 nevoie să le mai numărăm unul câte unul, fiindcă avem în limba noastră un cuvânt, însumându-le minunat pe toate: omenie.

Cum am zice, ne 'nchipuim că, prin fermecele buchilor, o creatură ursită a fi în toate privințele mediocră poate
35 deveni o persoană de înaltă notorietate, iar un născut fără suflet nici obraz poate ajunge pildă de omenie pentru vremea lui. Pretindem dela dascăl nici mai mult nici mai puțin decât să ne facă dintr'un boboc de scaiete un tran-dafir de lună, o privighetoare dintr'un puiu de vrabie și

dintr'un cățelandru de vulpe un prepelicar de soiu. Și să nu uităm că aceste metamorfoze cerem să ni le săvârșească școala în a zecea parte a timpului; căci, cum am arătat, nouă din zece părți și le petrec — bobocul, între bălăriile lui; puiul, sub strașina unde s'a prăsit, și cățelandrul în vizuină, ori pe lângă cotețe.

Ei! trebuie să mărturisim că pretențiile acestea sunt puțin cam exagerate — nu-i așa?... Ar trebui prin urmare, în interesul educațiunii tinerelor noastre generațiuni, să ne mai moderăm pretențiile față cu școala. Căci, ia să ne întrebăm: poate face ea atâtea și astfel de minuni?... N'ar fi vremea să iasă din mintea familiei și societății această nemărginită încredere în închipuita putere magică a învățaturii de carte? N'ar trebui să se convingă odată lumea noastră că 'n adevăr școala poate foarte mult, dar nu mai mult de cât poate? că școala e absolut necesară, însă numai pentru ce ne poate da, iar nu pentru îndeplinirea unor dorințe absurde.

Și dacă ar fi numai pretenția absurdă? dar din păcate, e încă ceva și mai absurd...

Școala românească, fără să ne lăudăm, este, de spre partea corpului didactic, excelentă; dar dacă nu dă încă, nici ca școală propriu zis, roadele cuvenite, nu ea este de vină... Numai bunul Dumnezeu și bietul dascăl știu cu câte piedeci ce i le pune societatea are să lupte școala pentru a-și îndeplini la limită datoria proprie...

Fii sănătos și vesel.

Al tău vechiu

CARAGIALE

30

IX

Frate Vlahuță,

De ce să ne facem spaimă și inimă rea degeaba? La noi nu e nici mai multă nici mai puțină stricăciune decât în alte părți ale lumii, și nici chiar nu s'ar putea altfel. Calitățile și defectele omenești sunt pretutindeni aceleași; oamenii sunt peste tot oameni. Limbă, costume, obiceiuri, apucături intelectuale și morale, religiuni — precum și

toate celelalte rezultate ale locului unde au trăit, ale împrejurărilor prin care au trecut — îi pot arăta ca și cum s'ar deosebi mult cei dintr'un loc de cei dintr'altul; ei însă în fundul lor, pretutindeni și totdeauna sunt aceiași.

5 Nu există pe pământ speță zoologică mai unitară decât a regelui creațiunii. Intre un polinezian antropofag și cel mai rafinat european, altă deosebire hotărâtă nu există decât modul de a-și găti bucatele. Niciun neam de oameni nu-i mai bun sau mai rău, niciunul mai inteligent ori mai
10 prost; unul e mai așa, altul mai aminterea; dar, la urma urmelor, toți sunt la fel. Zi-le oameni și dă-le pace!

Așa dar, să nu ne mai facem inimă rea și spaimă gândindu-ne că lumea românească ar fi mai stricată decât altele. Nu, hotărît; neamul acesta nu e un neam stricat;
15 e numai nefăcut încă; nu e pân' acuma dospit cum se cade. E încă nelimpezit de mizeriile seculare sub care a mocnit cu junghetura frântă; încă nu crede în dreptate; încă nu poate scoate din sânu-i pe cine să-i poată comanda; încă nu știe de cine să asculte — fiindcă nu are deocamdată
20 încredere în nimini... Fript cu lapte, suflă și 'n brânză. N'a ajuns să cumpănească bine ceea ce ar fi în stare să poată cu ceea ce i se pune împotriva, și astfel încă nu înțelege că în mâna lui ar sta să-și îndrepteze soarta și să dispună apoi pe de'ntregul de ea — păcum e drept și
25 păcum are să și fie odată. În fine, nu are încă destulă îndrăzneală să-și răfuiască socotelile cu « binevoitorii lui epitropi ». Dar cu vremea, trebuie să vină și asta; trebuie să vină și înțelegerea fără de care nu poate fi o națiune sigură de avutul ei, nici de onoarea, nici de viitorul ei.

30 Românii sunt astăzi un neam întreg de peste zece milioane de suflete, având una și aceeași limbă, (nu ca s'o lăudăm noi) extraordinar de frumoasă și de... grea; având un mod de gândire deosebit al lui, o comoară neprețuită de filosofie morală, de humor și de poezie — cu atât mai
35 originală avuție cu cât este un amestec de moșteniri și de dobândiri antice, grecești, slave, orientale și altele, pece-tuite toate cu netăgăduita lui nobilă pecetie romanică, latină, care-l arată bun și netăgăduit stăpân al lor. Din această stăpânire seculară a lui rezultă și puterea nebiruită

de asimilare a acestui popor, ce încă d'abia pe departe începe a-și simți importanța în lumea europeană. Și de aceea, este așa greu de 'nțeles teama ce o au unii de «înstrăinarea neamului românesc», de «alterarea spiritului național», de... «pierderea românismului»!...

Să se piardă neamul românesc! — Auzi dumneata!...

Să se stingă normal, să se topească încet-încet în apa lumii și a veacurilor, cum s'au stins și s'au topit feldefel de neamuri, chiar dintre cele mai mari și mai vestite de pe pământ — da!... fiindcă firește, nimic din câte sunt la vederea omului nu e nemuritor în lumea asta, și fiindcă tot ce e pe pământ trebuie neapărat să aibă o viață mai scurtă ca a pământului; — căci încă și cu el, ca și cu toate ale lui, trebuie să se isprăvească odată... Decât, pân' atunci mai va, mai avem de furcă, și mai va atâta și mai e atâta de tors, încât nu trebuie să ne doară de pe acuma capul de gândul zilelor din urmă a micuței noastre planete... Ție-o poruncile înalte cât mai mult să plutească atârnată 'n albastru între atâtea nenumărate lumini!

...Dar să ne temem că are să se prăpădească, să se piarză, așa de azi pe mâine, până nici nu s'a ridicat încă bine în picioare, un neam de zece milioane!... De ce?... Fiindcă un Fănică oarecare sec n'are destul respect pentru antemergătorii progresului nostru cultural?... fiindcă un mușunache maimuțește apucăturile și tonul de *boulevardier parisien*?... fiindcă inteligențe tinere își risipesc zadarnic vremea în *a critica*, în loc să și-o întrebuițeze în *a face* mai bine decât au făcut aceia pe cari îi critică?...

Tânăr, bătrân, face omul, individual, ce-i place și ce știe face... Ei, și? Aici nu e vorba de ce-i place unuia sau altuia să facă; e vorba de ce poate face o lume întreagă... Și lumea își vede înainte de mersul ei, facă oricine ce-o pofti... Cine nu merge cu ea înainte și stă, cu gândul la sine — să-și facă în ceafă cărarea, să critice tot fără a face nimica, să țâfnească de necaz că alții au făcut ceva înainte-i ori că alții vor însemna ceva după dânsul — acela își crede ziua lui eternă; și, mâine, lumea o să fie departe de el înainte, și el o să se afle înapoi departe de ea. Ba, adesea, lumea trebuie să dea câțiva pași înapoi, ca să-și

ia vânt spre a merge mai sigur înainte. Vai de cel ce n'a luat seama la nișcarea ei prudentă!... se va găsi rătăcit, că s'a bizuit a merge de capul lui înainte fără socoteală.

Oamenii toți mor; unii mai de timpuriu, alții mai târziu... Da, toți mor; dar numai unii îmbătrânesc: aceia cari nu simt că lumea merge și că omul nu trebuie să se înțepenească 'n călcăie pe loc, ci trebuie să se lase dus, în pasul lumii. De aceea vedem atâția tineri bătrâni și atâția bătrâni tineri... atâția sdraveni și verzi până la chemarea

de sus și atâția ofiliți și muceziți înainte de a fi legat rod...
...Să se prăpădească neamul românesc?

Dar întoarcă-se Oltul și Mureșul de-a'ndaratele către obârșia lor în creierii munților Cicului, neamul românesc tot el, neam românesc va fi, lucrând cu minte, așteptând cu răbdare vremea când să dea și el culturii și civilizației europene concursul lui specific, pe cât va fi fost înzestrat pentru asta de Pronia cerească — fiindcă, oricum ne-om învărti și ne-om răsuci noi oamenii, legile cari stăpânesc mersul omenirii tot în mâna Proniei cerești sunt și trebuie să rămână; căci a puterii acesteia nepătrunse de noi este și omenirea o arătare.

Fie dată în omenire parte cât mai frumoasă și neamului românesc!

Dumnezeu să te țină în sfânta lui pază!

25

Al tău vechiu

CARAGIALE

X

Frate Vlahuță,

Mă tot gândesc la amicul care ți s'a plâns, cu atâta dreaptă mâhnire, de apucăturile fiului său, Fănică; și de ce mă gândesc mai mult, văd mai bine că și are și n'are dreptate să se plângă. Din nenorocire, cazul lui nu este întâmplător și izolat; o sumă de părinți sunt pentru aceleași cuvinte nemulțumiți de copiii lor, și, ca și el, aruncă

35

vina asupra școalei.
In adevăr, tinerii din ziua de azi au cam prea puțină considerație pentru predecesorii și pentru mai marii lor.

Dacă Fănică al amicului tău vorbește într'un mod așa de ireverențios « de un profesor, de un ministru sau de un om de Stat », și hotărăște așa de sumar că « tot ce se face azi în țară este stupid, fals și ridicul », asta încă nu-i așa de grozav. Eu știu ceva și mai și. Cunosco un părinte, amator de literatură, el însuși literat în momentele-i pierdute; — mai toate momentele pierdute la noi sunt câștigate pentru literatură, și se pierd foarte multe la noi. Imi spunea alaltăieri despre fiul său Mitică, un tânăr de abia de ieri licențiat în filosofie, lucruri monstruoase:

« Inchipuie-ți, d. Mitică, fiul meu, e de părere că republica literelor românești a fost până acuma un sat fără câini, unde s'au putut mulți plimba fără ciomag; că o sumă de glorii ale condeului românesc sunt niște nulități; că opere pe cari le considerăm noi ca sacre sunt numai niște mardale literare, care într'o lume cultă n'ar fi primite nici ca literatură de reclamă pentru articole de drogerie; că autori cari trec drept clasici români gândesc și scriu ca niște isnafi nedați la slovă; că de limbă și gândire proprii românești foarte puține mustre la limită convenabilă am găsi în grămezile de producțiuni literare de până azi — în sfârșit feldefel de afirmațiuni blasfematorii... să-i sbârlească părul de groază! »

Bietul bătrân! am zis eu. Adevărat trist lucru să auzi tinerimea judecând despre munca și zelul generațiilor bătrâne cu atâta lipsă de respect și de considerație. Asta dovedește, întâi că învățăturile înalte, rafinând gustul și ascuțind judecata unei generațiuni, fac să-i crească pretențiile intelectuale; și al doilea că acele învățături înalte n'au a face cu o bună și frumoasă educațiune. Pentru propagarea învățăturilor înalte, atât de necesare progresului, școlii firești trebuie să-i fim recunoscători; dar de educațiunea tinerimii procopsite cine strică?

Că Fănică și Mitică sunt mai învățați decât au putut fi părinții lor (cum e și bine și natural să fie), asta e meritul școlii; dar că sunt cam rău crescuți, cine altul decât părinții dumnealor e de vină? I-au lăsat să învețe mult și multe la școală, și nu le-a temperat prin autoritatea părintească excesul de independență față cu ordinea so-

cială. Părinții, uimiți de progresele intelectuale ale fiilor n'au mai îndrăznit să se amestece în stăpânirea sufletelor acestora, lăsând această datorie proprie a părintelui în sarcina școlii.

5 Școala are multe bunuri, nenumărate, însă acolo unde se face printr'însa o săritură de un veac între două generațiuni, acolo școala poate avea și un mare cusur: umilește pe părinți și înfumurează pe urmași.

10 Un tânăr student, copil de oameni sărmani și incuți, — care face cu succes literatură și critică de artă, care este solicitat cu toată stăruința să iee parte activă la mișcările politice, care aspiră să fie mâine un om public de mare vază, — se simte ridicat sus de tot față cu umilii săi părinți, oameni mărginiți și 'napoiati. Ignoranța lor el o vede deplorabilă; credințele lor i se par lui ridicule. El își simte generația lui, care intră acum în arenă, așa de depărtată de aceea care se retrage scoasă obosită din luptă, încât 15 trebuie să fie o natură plămădită din elemente prea alese ca să nu se uite de sus la cei cari pleacă; trebuie să fie prea nobil ca să-i privească nu cu dispreț mândru, ci cu duioasă milă; în sfârșit, trebuie să fie un spirit în adevăr superior ca să nu creadă că învățătura căpătată în școală exclude omenia și că pietatea urmașului ar fi din partea 20 unui om procopsit o înjosire pentru dânsul.

25 E regretabil în adevăr că mulți din tinerimea noastră se poartă așa de aspru cu predecesorii ei... Dar... dar ia să ne întrebăm și altfel: oare Fănică al tău și Mitică al meu, afară de fudulia și de lipsa lor de omenie, n'or fi având cumva și ei uneori oarecare dreptate?... lucru 30 care, dè! poate că... se prea poate... Ai?

Al tău vechiu

CARAGIALE

O ÎNTÂMPLARE LA IERUSALIM¹⁾

« Aidem degrabă la ziduri, — zise Avel-Fitim către Buzi-Ben-Levi și către Simion Fariseul, în a zecea zi din luna Tamuz, anul dela facerea lumii o mie nouă sute patruzeci și unul; — aidem degrabă la zidurile de lângă poarta lui Veniamin, în cetatea lui David, d'asupra taberei necuraților. A răsărit soarele, și închinătorii idolilor, ca să împlinescă făgăduința lui Pompeu, trebuie să ne aștepte cu mieii pentru altar ».

10 Simion, Avel-Fitim și Buzi-Ben-Levi erau Gizbarimi, cum le zicea pe atunci, un fel de preoți, cari adunau prinoase pentru altarul din cetatea sfântă a Ierusalimului.

15 « Adevărat, — zise Fariseul — ai degrabă; fiindcă dărnicia păgânilor este lucru rar, și totdeauna necredincioșii au fost închinătorii lui Baal.

— Că sunt necredincioși și înșelători, adevărat este, tot așa de adevărat ca și cele cinci cărți ale Scripturii; dar numai cu noi sunt astfel. Văzutu-s'au vr'odată Amoniții să fie necredincioși către dânșii și triburile lor chiar? Și nu mi se cam pare mare dărnicie din parte-le, că ne dă mieii pentru altar în schimbul celor treizeci de arginți, pe cari ni-i ia pe fiecă cap de vită!

20 — Inșă uiți, Ben-Levi — răspunse Avel-Fitim — că romanul Pompeu care a împresurat, ca un păgân ce e, cetatea Prea Inaltului, nu are nicio dovadă că noi nu întrebuițăm mieii cumpărați pentru altar la hrana noastră chiar.

---

¹⁾ Din « Istoriiile groțești » ale lui Edgar Poë.

— Atuncia, — strigă supărat Fariseul, — pre cele cinci sfârcuri ale bărbii mele! pe care ca preot nu-mi e dat s'o raz, pe semne c'am trăit ca să ajungem ziua, în care tru-
fașul închinător de idoli, pângăritorul din Roma să ne
5 bănuiască că mâncăm prinoasele sfinte ale altarului! Pe
semne c'am trăit ca să ajungem ziua, în care...!

— Ce ne pasă nouă de ce bănuiește Filisteanul păgân
— întâmpină Avel Fitim, — mai ales că astăzi ne folosim
10 pentru întâia oară de sgârcenia și dărnicia lui; mai bine
aidem la ziduri, ca nu cumva să scăpăm prinoasele pentru
altar, al cărui foc ploile cerului nu-l sting, și al cărui
fum nici o furtună nu-l poate abate ».

Partea orașului către care se îndreptară cei trei cre-
dincioși, și care purta numele lui David, era privită ca
15 cea mai întărită a Ierusalimului, și era așezată pe dealul
înalt și stâncos al Zionului. Șanțul larg și adânc din prejur
săpat chiar în stâncă, era apărat cu un zid de mare tărie,
ce se ridica pe malul din lăuntru. Pe zid, potrivit departe
unele de altele, se ridicau niște turnuri în patru colțuri
20 de marmură albă, unele mai nalte și altele mai scurte.
Zidul mergea până aproape de poarta lui Veniamin, și-apoi
se înfunda în piciorul stâncos al muntelui Moriah. Așa că,
sosind Simion și tovarășii lui în vârful turnului numit
Adoni-Bezek, cel mai nalt din toate, putură privi la
25 picioarele lor tabăra împresurătorilor, dintr'o înălțime
care întrecea pe a piramidei lui Cheops.

« Cu adevărat — suspină Fariseul, privind cu ameteală
în prăpastie, — necurații sunt ca nisipul pe țărmurile
30 mării, ca lăcustele în pustiuri! Valea lui David a ajuns
să fie valea lui Adomin.

— Lăsați scripetul și arginții! — strigă de jos un soldat
roman, aspru și răgușit de parcă vorbea din fundul iadului;
— lăsați scripetul și banii spurcați cari mânjesc mâinile
nobile de Roman! Așa vă arătați recunoștința către marele
35 Pompeu, care în bunătatea lui a binevoit să-și plece urechea
la secăturile voastre păgânești? Zeul Febus, zeul adevărat,
a pornit de mult, și trebuiați să fi venit dela răsăritul
soarelui. Ce! nu cumva credeți că noi, stăpânii lumii
întregi, nu mai avem nimic de făcut decât să stăm să

negustorim cu câinii de pe lume? Lăsați mai iute scripetul, și luați seama să vă fie banii curați și drepecți la cântar!

— El Elohim! — strigă Fariseul, pe când răgușitele
 5 cuvinte ale ostașului roman răsunaŭ d'alungul stâncilor
 prăpastiei stingându-se în vârful turnului. El Elohim!
cine este zeul Febus? *cine* a rostit numele acesta necurat?
 Tu, Buzi-Ben-Levi, care ești citit adânc în legi, cărturar
 mare și mai știut ca toți, spune, oare de diavolul Nergal
 10 a pomenit păgânul? ori de Ashimah? ori de Nibhaz? ori
 de Tartak? ori de Adramaleh? ori de Anamaleh? ori de
 Lukot-Benit? ori de Dagon? ori de Belial? ori de Baol-
 Perit? ori de Baol-Peor? ori de Baal-Zebub?

— De niciunul din ei. Dar, . . . ia seama, nu scăpa
 15 frânghia prea iute printre degete, să nu mă lovească coșul
 de vr'un colț de stâncă și să se risipească banii ».

Coșul se lăsă încet pe scripete în mijlocul soldaților,
 și din vârful turnului, credincioșii văzură pe romani nă-
 vâlinŭ asupra-i; însă înălțimea ameteitoare și ceața dimi-
 20 neții nu-i lăsară să vază tocmai lămurit ce făceau soldații
 jos.

Soarele se mai ridicase de vreo suliță.

« O să întârziem, — suspină Fariseul, uitându-se cu
 nerăbdare în prăpastie. Au să ne apuce alții înainte al
 25 altar!

— Și n'o să mai putem intra și gusta din bunurile
 pământului — grăi Avel-Fitim; — n'o să ne mai putem
 unge bărbile cu mirodenii!

— Nu cumva — strigă Ben-Levi — necurații or fi
 30 având de gând să ne fure banii? ori, prooroace Moise!
 or fi cutezând să cântărească sfântul coș?

— Uite! ne-a făcut semn — zise Fariseul — a clătinat
 frânghia! Trage, Avel-Fitim; trage și tu, Ben-Levi; căci
 ori că necurații s'au apucat de căpătâiul frânghiei, ori că
 35 le-a dat Iehova în gând să ne pue în coș vreo vită mare
 și grea! »

Și credincioșii începură să tragă frânghia din răsputeri.
 Sarcina se legăna greoi și se ridica încet prin ceață.

. . . . .

« Blestemat să fie ! » — strigă Ben-Levi, după o muncă țapănă ce ținu cât se ridică soarele încă de o suliță și mai bine; când — începu să se zărească coșul încărcat.

5 — « Blestemat să fie ! Este vr'un berbec lănos din tufișurile dela Engadi ».

— Este întâiul fătat din turmă, — grăi Avcl-Fitim, — îl cunosc după spinarea lui cocoșată. Ochiu îi sunt mai frumoși ca pietrele nestimate din Pectoral, și carnea mai dulce ca mierea Ebronului.

10 — E un vițel îngrășat în pășunile de lângă valea lui Iehosafat, — zise Fariseul; — păgânii s'au purtat bine cu noi ! Să cântăm în psalm ! Să ridicăm mulțumiri în trâmbițe și psaltirion, în harfe și țimbale, în surle și alăute !

15 Tocmai când ajunse coșul la vreo trei pași de Gizbarimi, o guițare înfundată le arată că era un *porc* d'o mărimie cinstită.

« Doamne, Dumnezeule ! » — strigară tustrei credincioșii opăriți, ridicând ochii la cer.

20 Și scăpând frânghia din mâini, vita căzu înapoi în prăpastie cu repeziciunea vârtejului.

« Doamne Dumnezeule ! Fii cu noi !... Era carne necurată ! »

SISTEMA DOCTORULUI CATRAN ȘI A PROFESORULUI PANĂ¹⁾

In toamna anului 18. . , umblând prin părțile de miazăzi
ale Franței, ajunsei la vreo câteva mile apropiere de o
5 casă de sănătate, un spital particular de nebuni, de care-mi
vorbiseră mult niște prieteni doctori la Paris. Fiindcă nicio-
dată nu vizitasem vreun loc de felul acesta, mă gândii
că prilejul era bun și trebuia să mă folosesc de dânsul,
și zisei tovarășului meu de călătorie (un *gentleman*, căruia-i
10 făcusem din întâmplare cunoștința cu câteva zile mai în-
ainte) să ne abatem din drum vreun ceas, ca să intrăm în
acel așezământ. El însă refuză, zicând mai întâi că-i e
degrabă, și pe urmă aducându-mi înainte spaima ce in-
sufflă de obijnuit vederea smintiților. Mă rugă cu toate
15 astea să nu-mi stric eu mulțumirile curiozității pentru
dorința de curtenie pentru dânsul, și-mi zise că el are să
meargă cu calul înainte la pas, ca să-l pot ajunge dacă
nu în ziua aceea, a doua zi măcar. Când să ne luăm ziua
bună, îmi veni în minte că poate să întâmpin greutăți
20 până să străbat în locul cu pricina și-i împărtășii și lui
temerile mele în privința asta. Tovarășul meu îmi răs-
punse că în adevăr, dacă nu cunosc pe d. Maillard, direc-
torul, ori dacă n'am vreo scrisoare de recomandatie către
dânsul, mi se poate întâmpla vreo greutate, pentrucă
25 regulamentele acestor case de nebuni particulare sunt
mult mai strajnice decât ale spitalelor de obște. Tova-
rășul îmi spuse, că vreo câțiva ani mai înainte, făcuse

---

1) Din « Istorile Grotești » ale lui Edgar Poë.

cunoștință cu Maillard, și că-i sta prin putință să-mi facă bunătatea de a mă însoți până la poartă și a mă înfățișa directorului; însă pentrucă el nu putea suferi pe nebuni, nu voia să intre înlăuntru.

5   Ii mulțumii, și abătându-ne din drumul mare, intrarăm pe o cale piezișă înverzită, care peste o jumătate de ceas de umblet se pierdea într'o pădure deasă, ce acoperea povârnișul unui deal. Făcuserăm vreo două mile prin
10   pădurea ceea umedă și întunecoasă, când deterăm cu ochii de casa de sănătate, — un castel fantastic, foarte ruinat, și care dacă judecai după aerul său de vechime și desgrădinire, abia mai se putea locui. Privelिștea aceasta mă înfricoșă cum se cade, și oprindu-mi calul, simții p'aci p'aci dorința de a mă întoarce. Cu toate astea, mi se făcu
15   pe dată rușine de slăbiciunea mea, și dedei înainte.

Indreptându-ne spre poarta mare, o văzui deschisă, și în deschizătură capul unui om care privea afară. După un minut, omul înaintă, veni drept la tovarășul meu, îl chemă pe nume, îi strânse cu toată inima mâna și-l rugă
20   să descalice. Era chiar d. Maillard, adevărat *gentleman* de școala cea veche: boiu frumos, înfățișare nobilă, maniere alese și un aer de om prea cum se cade, care făcea o vie întipărire.

Prietenul meu mă înfățișă și arată dorința ce aveam
25   de a vedea așezământul; d. Maillard îi făgădui că o să aibă pentru mine toate îngrijirile putincioase, și tovarășul meu se despărți de mine.

După ce plecă, intrai cu directorul într'o sală de așteptare foarte îngrijită, în care, pe lângă alte dovezi de gust ales, erau și o mulțime de cărți, desenhuri, glastre cu flori
30   și instrumente de muzică. Focul flăcăra vesel în cămin. O femeie tânără și foarte frumoasă cânta la clavir o arie de Bellini. Când intrarăm, se opri și mă primi cu cea mai gingașă curtenie. Vorbea încet, și în toate mișcărilor ei se
35   vedea mare oboseală. Mi se păru că văz trăsuri de mâhnire pe față-i, a cărei gălbeneală peste măsură, după mine unul, nu o făcea tocmai neplăcută. Era cernită de sus până jos, și-mi deșteptă în inimă un simțimânt, amestec de respect, de interes și de mirare.

Auzisem la Paris că așezământul lui Millard era alcătuit după ceceace de obișnuit se zice *sistema blândeții*; că se ocolea întrebuițarea pedepselor; că închidea pe nebuni foarte rar; că bolnavii, păziți pe ascuns, se bucurau
5 fățiș de o mare libertate, și cei mai mulți puteau să umble încoace și încolo prin casă și prin grădini, cum fac de obișnuit oamenii în toate mințile și în toată firea.

Toate aceste amănunte îmi stau de față în minte, și luam seama bine la tot ce-mi ieșea din gură de față cu
10 tânăra cernită, fiindcă nu eram sigur dacă-și are ori nu mintea întregă; și în adevăr, ochii ei aveau o strălucire neliniștită care mă cam făcea să crez că nu. Mă mărginii dar să vorbesc despre lucruri generale, sau despre lucruri pe care nu le credeam în stare a supăra sau ațâța pe o
15 neună. Imi răspundea la toate ca o femeie în toată firea și chiar vorbele și ideile ei se vedeau pornite dintr'o minte sănătoasă. Însă dintr'un studiu lung asupra fiziologiei nebuliei, învățasem să nu dau crezământ chiar la asemenea dovezi de sănătate morală, și mă purtai tot cuminte după
20 cum începusem.

Un fecior îmbrăcat în haine de gală intră cu o tavă încărcată cu poame, vinuri și alte răcoritoare, din care-mi
luai bucuros partea; puțin după aceea, tânăra femeie plecă
25 din sală. Cum închise ușa, îmi întorsei ochii către oaspetele meu cașicând aș fi vrut să-l întreb:

«Nu! zise dânsul, o! nu... e o persoană din neamul meu... nepoată-mea, o femeie foarte cumsecade.

— Îți cer mii de iertăciuni că am bănuț, — îi răspunsei eu — însă trebuie să mă scuți. Minunata administrare a casei d-tale este foarte cunoscută la Paris, și
30 gândeam că s'ar putea prea lesne... însfârșit, înțelegi ce voiu să zic.

— Firește, nu 'ncepe vorbă; dimpotrivă, trebuie să-ți mulțumesc de înțelepciunea ce-ai arătat. Rareori se poate
35 găsi atâta prevedere la cei tineri, și de multe ori am văzut pricinuindu-se întâmplări mâhnitoare prin ușurința vizitatorilor noștri. Pe vremea când întrebuițam încă întâia mea sistemă, și când bolnavii mei se puteau plimba peste tot în bună voie, li se întâmplau crize primejdioase

pricinuite de persoane nepricepute, care veneau să vază așezământul nostru. Am fost deci silit să pun o sistemă strajnică, și să nu mai primesc decât oameni pe a căror luare aminte să mă pot bizui.

5 — Pe vremea când întrebuițai încă întâia d-tale sistemă? — zisei eu repetând cu apăsare chiar cuvintele lui. Oare trebuie să înțeleg prin asta că nu mai întrebuițezi *sistema blândeței*, despre care mi s'a vorbit atât de mult?

10 — Acum vreo câteva săptămâni — întâmpină doctorul — ne-am hotărît să o părăsim pentru totdeauna.

— Zău! mă mir!

— Am crezut de desăvârșită nevoie — zise dânsul suspinând — să ne reîntoarcem la vechile rătăcirii. Sistema
15 blândeței era o primejdie îngrozitoare pentru fiecă minută, și iarăși dacă am căuta bine, am vedea că prea se pusese mult preț pe foloasele ce aducea dânsa. Crez, domnule, că dacă s'a încercat această sistemă undeva mai cinstit, apoi s'a încercat în această casă. Am făcut tot ce-i poate
20 cuiva trece prin minte pentru a ușura omenirea. Imi pare rău că n'ai venit pe aici în vremea aceea. Ai fi putut însuși judeca lucrul. Dar crez că ești pătruns de toate amănuntele îngrijirii *cu blândețe*.

— Ba, nicidecum. Ceea ce știu despre asta este numai
25 așa din auzite.

— Iți voi arăta deci sistemul acesta cu cuvinte cât se poate de generale: o sistemă în care bolnavul este *cruțat*, o sistemă în care bolnavul e *lăsat în buna lui voie*. Nu ne împotriveam la nici una din fantaziile care-i plesneau prin
30 cap. Din potrivă, nu numai că-l ajutam, dar încă-l și îndemnam să dea înainte; și astfel am văzut săvârșindu-se un număr mare de cure radicale. Cu niciun fel de judecată nu atingi mintea smintită a nebunului decât cu *înfundarea*, cum am zice cu reducerea *la absurd*. Iacă, am avut aci
35 oameni, cari credeau că sunt pui de găină. Căutarea acestei boale era: să-i recunoaștem, să primim lucrul ca *desăvârșit*, ca *pozitiv*; ba chiar să zicem că el încă nu știe, nu se cunoaște cât e de *desăvârșit* pui de găină, — și astfel să nu-i dăm zile întregi altă hrană, decât cea trebuincioasă

puilor. Mulțumită acestei metode, erau de ajuns câteva boabe de porumb ori de mei pe zi, pentru ca să săvârșim minuni.

-- Și numai cu atâta vindecăi d-ta nebunia?

5 -- Nu. Aveam mare credință și în petrecerile nevino-
vate și ușoare, precum muzica, jocul, îndeletnicirile gim-
nastice, cărțile de joc, cititul scrierilor liniștite și altele.
Ne prefăceam că îngrijim pe bolnav pentru vreo boală
10 obișnuită, și niciodată nu scoteam cuvântul *nebunie*. Un
punct de mare însemnătate era să dăm fiecăruia nebun
însărcinarea să păzească ce făceau ceilalți. Dacă vrei să
câștigi pe nebun trup și suflet, să te prefaci că-ți pui
toată încrederea în mintea și credința lui. Prin mijlocul
acesta ne scuteam de nevoia de a ține paznici cu leafă,
15 ceea ce ne-ar fi ținut mulți bani.

— Și nu întrebuițați pedepse de niciun fel?

— Niciuna.

— Nu închideți niciodată pe bolnavi?

20 — Foarte rar. Câteodată, dacă se ridica boala vreunuia
până la criză, sau da în furie fără veste, îl vâram într'o
chiliuță ascunsă, de frică ca nu [cumva] sdruncinarea
minții lui să molipsească și pe ceilalți, și-l păzeam așa
până când îl puteam trimite acasă, la rude sau la prie-
teni: pentrucă nebunului furios n'ai ce-i mai face. De
25 regulă așa bolnavi se duc la spitalele obicinuite.

— Și cum ai schimbat toate? Crezi că ai să ieși la mai
bună ispravă?

30 — Neapărat că da. Sistema aceea avea neajunsuri și
chiar primejdii. În ziua de azi, slava Domnului, în toată
lumea nu se mai întrebuițează, și încă de mult.

— Mă mir mult — zisei — de câte-mi spui: eu gândeam
că în ziua de azi, în toată lumea nu se mai întrebuițează
altă metodă întru căutarea nebuniei.

35 — Ești încă tânăr, prietene — zise oaspetele meu —
are să vie însă vremea să judeci însuși lucrurile cari se
petrec în lume, fără să te 'ncrezi în fleacurile ce-ți spune
altul. Nu crede nimic din câte auzi și crede numai pe
jumătate din câte vezi. Astfel, în privința caselor de sănă-
tate, cine știe ce secătură și-a glumit cu d-ta. După

prânz, când t'ei odihni bine de oboseala drumului, o să am fericirea să te plimb prin casă, ca să te fac să-mi prețuești sistema din urmă, care, după părerea mea și după a tuturilor persoanelor care i-au putut vedea isprăvile, este cu mult mai presus mai sigură decât cele închipuite până azi.

— Și sistema asta e chiar a dumitale? — întrebai. Ai născocit-o dumneata?

— Mă fălesc să spui, — răspunse doctorul — că, cel puțin într'un chip, e chiar a mea ».

Șezui de vorbă astfel cu d. Maillard vreo două ceasuri, în vreme ce, îmi arată grădinile și sădirile așezământului.

« Nu pot, — zise dânsul — să te las numaidecât să-mi vezi bolnavii. Pentru un om prea simțitor este ceva neplăcut felul acesta de vederi, și nu voi să-ți tai pofta de mâncare înainte de masă; căci avem să prânzim împreună. Am să-ți dau vițel, conopidă, epure, și pe urmă un vin, care să-mi facă cinste, să-ți împluternicești bine nervii.

La șase ceasuri ne dete de veste că prânzul e gata, și oaspetele meu mă duse într'o sală mare de mâncare, unde erau strânse vreo douăzeci și cinci sau treizeci de persoane. După cât se vedeau, erau oameni de societate cumsecade, cu creștere înaltă, deși gătelile lor, dupăcum mi se părură, erau de o scumpete și o încărcătură prea întortochiată și se arătau a fi de o modă ciudată și trecută de mult. Văzui apoi că două din trei părți dintre meseni erau femei, și unele dintr'însele nu erau de loc îmbrăcate ca lumea, adică după moda primită de gustul tuturilor și purtată de toți. Astfel câteva femei, nu mai mari decât șaptezeci ani, erau gătite cu o sumedenie de giuvaeruri, inele, brățări, cercei, și își arătau țâțele și brațele cam neobrăzat goale. Mai luai seama că prea puține din veșminte erau bine făcute, sau cel puțin mai toate nu se potriveau, nu fuseseră croite pentru persoanele cari le purtau. Uitându-mă, dedei cu ochii de tânăra persoană căreia mă înfățișase d. Maillard când sosisem, însă mare-mi fu mirarea când o văzui înfundată într'o rochie cu fioncure, cu tocurele de o șchioapă la pantofi, cum se purta odinioară, și cu un bonet în cap cu mult

prea mare pentru dânsa, ceeace-i micșora chipul așa, că te făcea să râzi. Când o văzusem întâia oară, era de sus până jos în negre, și-i ședea minunat de bine. În sfârșit, un aer ciudat era în găteala tuturilor; ceeace-mi aduse
 5 aminte despre *sistema blândeții*, și mă făcu să crez că doctorul Maillard nu-mi spusese adevărul, ca să nu-mi pricinuiască neplăcerea să mă știu că stau la masă cu luna-tecii lui; îmi amintii însă că mi se vorbise la Paris despre provincialii din miazăzi ca despre oameni foarte ciudați
 10 în felul lor și îmbuibați de idei învechite; afară de asta, intrând în vorbă cu unii dintre dânșii, simții pe dată că mi se risipesc temeiturile cu desăvârșire.

Sala de mâncare chiar, deși nu era lipsită cu totul de cele trebuincioase și era destul de încăpătoare, n'avea
 15 covor pe scânduri; adevărul este că în Franța nu se prea obicinuește covor pe jos. Ferestrele n'aveau perdele; obloanele cari stau închise, erau strânse bine cu drugi de fier, înțepenii d'a curmezișul, după cum se obicinuia mai nainte să se'nchiză obloanele prăvăliilor. Luai seama că pe trei laturi
 20 avea ca la vreo zece ferestre, iar pe latura a patra o ușă.

Masa era gătită măreț, acoperită cu tacâmuri frumoase și încărcată cu tot felul de mâncări gustoase. Era o îm-belșugare cu totul sălbatică. Se găsea atâta de mâncare, că s'ar fi putut sătura toți lacomii din lume. Cât trăisem,
 25 nu văzusem strânse la un loc în așa nemăsurată câtățime lucrurile cele mai bune ale vieții; adevărul e că nu prea erau de gust așezarea și orânduirea tacâmurilor și bucatelor. Ochii mei, obicinuiți cu razele dulci, se găseau crud supărați de nemăsurata lumină a unci mulțimi de lumânări, puse în sfeșnice și candelabre de argint pe masă și
 30 prin toate colțurile sălii, pe unde fusese loc. La masă slujeau câțiva feciori foarte sprinteni, și pe o masă mare, tocmai în fundul sălii, ședeau vreo șapte sau opt găligani cu viori, flaute, trâmbițe și o tobă. În răstimpuri, pe cât
 35 șezurăm la masă, mă asurziră cu sgomotul lor, care pe semne că ar fi vrut să fie muzică, și în care se vede că găseau mare plăcere toți mesenii, afară de mine se înțelege.

Astfel, în toate cele ce mă înconjurau vedeam multă ciudăție; dar, în sfârșit, lumea e făcută din multe soiuri

de oameni, cari au foarte deosebite feluri de cugetare și o mulțime de obiceiuri cu totul după învoială. Și pe urmă eu călătorisem așa de mult, încât ajunsesem să fiu cu desăvârșire pentru *nil admirari*; astfel, șezui foarte liniștit
5 d'a dreapta amfitrionului meu, și înzestrat cu o poftă de mâncare nespusă, făcui cinste deplină ospățului.

La masă se făcu vorbă destulă. Femeile, cum le e obiceiul, vorbeau mult. Văzui numaidecât că mai toți
10 între cari mă aflam erau oameni prea bine crescuți, și oaspetele meu, el singur era o grădină de om, o comoară de povești vesele. Părea că are mult chef să vorbească despre starea lui de director al unei case de sănătate, și, spre marea mea mirare, vorba de căpetenie între meseni ajunse a fi despre nebunie.

15 «Aveam odată aci pe unul — zise un domn scurt și gros, ce ședea la dreapta mea — care se credea că e ceainic; și am băgat de seama că această nebunie ciudată intră foarte des în capul oamenilor. Nu crez să se găsească
20 spital de nebuni în care să nu fie și un ceainic omenesc. Domnul *nostru* era ceainic de fabrică englezească, și îngrijea de se lustruia regulat în toate diminețile cu un petec de piele și cu tibișir pisat.

— Și pe urmă, — zise unul înalt și uscățiv, care-mi ședea în față — am avut, mai-când era, o ființă căruia-i
25 trăznea prin cap că e măgar, — ceeace cum am zice, *metaforicește*, era cam adevărat. Ce bolnav supărător! ce ne mai băteam capul să-l oprim ca să nu facă prostii! Multă vreme nu voi să mănânce decât numai scăeți; dar l-am vindecat curând de ideea lui, stăruind să nu mănânce
30 nimic alt. Și lovea mereu cu călcâiele... uite așa... uite!

— Domnule Kock! m'ai îndatora mult să te astâmperi! — întâmpină o bătrână, care ședea lângă povestitor.
35 — Te rog, ține-ți picioarele! Mi-ai prăpădit rochia de mă-tăsărie! E numaidecât nevoie să-ți zugrăvești povestea cu mișcări așa de grosolane? Dumnezeu te poate înțelege foarte bine și fără aceste arătări pipăite. Pe cinste-ți spun că semeni dumneata a măgar mai mult decât bietul smintit de care vorbiși.

— Mă rog de iertăciune, domnișoară Laplace! — răspunse d. Kock, astfel întâmpinat, — mă rog de iertăciune! zău, nu mi-a trecut prin minte să te supăr. Te rog fă-mi cinstea să ciocnim paharele amândoi ».

5 Atunci d. Kock se închină, își sărută mâna singur foarte politicos, și ciocni cu domnișoara Laplace.

« Acum să-mi dai voie, prietene, — zise d. Maillard către mine, — să-ți dau o bucățică de vițel fript; o să-ți pară foarte gustos ».

10 Trei feciori voinici izbutiseră să puie pe masă, fără primejdie, o farfurie cât o luntre. Mă uitai, și ce să văz! un vițel întreg fript, așezat în genunchi, și cu un măr în dinți după obicei.

« Foarte mulțumim, nu! — răspunsei, — nu prea mă bat după friptură de vițel, pentrucă nici nu-mi prea priiește. O să te rog numai să-mi schimbe talerul, să gust puțințel iepure ».

Pe masă împrejurul vițelului se mai aflau și alte farfurii, în care după câte vedeam era iepure rece, mâncare 20 foarte gustoasă, și pe care vă îndemn să n'o treceți nici odată cu vederea.

« Petre! — strigă oaspetele meu — ia schimbă talerul dumnealui, și dă-i o bucată din iepurele cela *cu pisică*.

— Din ce? — zisei.

25 — Din iepurele *cu pisică*.

— Nu! foarte mulțumim. Mai bine iau eu singur o bucată de șuncă ».

În adevăr, mă gândii eu în mine, ciudate mâncări obicinuesc oamenii ceștia de prin provincii. N'am poftă de 30 loc să gust din iepurele lor *cu pisică*, cum, pentru aceleași cuvinte, n'aș gusta nici din *pisică* cu iepure.

« V'aduceți aminte, — zise un domn cu chipul scofălcit, apucând firul vorbei de unde fusese rupt, — v'aduceți aminte între alte ciudățenii, că aveam odată un bolnav 35 care se încăpățânase să se crează cașcaval de Cordova, și care se plimba mereu cu cuțitul în mână poftind pe prieteni să taie un mezelic din pulpa lui?

— Mare nebun! drept să-ți spun — zise altă persoană; — dar tot nu e de ascmănat cu cela, pe care l-am cunoscut

toți (afară de dumnealui, care a venit acum). Știți bietul cela care se credea că-i sticlă cu șampanie, și care țâșnea mereu, cu *paș... pașș... și făș... ș... ș... ș!* uite așa!»

5 Aici ritorul, foarte grosolan, cum mi se păru mie, își înfundă degetul cel mare în gură, își umflă bucele obrazilor, își trase afară repede degetul, făcând sgomotul dopului de șampanie când sare din gâtul sticlei, și apoi, cu mare dibăcie, plesnindu-și limba de cerul gurii și pu-
10 nând-o între dinți, ținu o șuerătură ascuțită câteva minute, cum face șampania când îi fierbe spuma. Purtarea aceasta, văzui eu, nu prea era pe placul lui Maillard; dar nu zise nimic, și începu înainte vorba un om mic și foarte pipernicit, cu o perucă cât el de mare pe
15 cap.

«Mai era — zise — și nătărăul cela care se credea broască, și adevărul e că semăna grozav a astfel de do-
bitoc. Mult aș fi dat să-l fi văzut și d-ta, domnule (și se uita la mine); să fi văzut asemănare! Să mă crezi, dom-
20 nule, dacă omul cela nu era broască, pot să zic că mare păcat că nu era. Uite așa orăcăia: *oac!... oac!... oacheche!... oac!... oac!...* — Și când își punea coatele pe masă așa, după ce trăgea două, trei pahare de vin, și își întindea gura până la urechi așa, și blejdea ochii așa,
25 și pe urmă clipea din pleoape cu iuțeală nespusă, uite așa! .. zău, domnule, pot să-ți întăresc cu toată puterea că dedei în alte alea în fața unei ființe înzestrate cu așa daruri firești.

— Fără îndoială, — zisei.

30 — Mai era, — zise altul — și măgădăul cela care ținea într'una că e tabac de tras pe nas, și era mâhnit din suflet că nu se putea apuca singur între două degete ca să se soarbă cu nasul.

— Dar smintitul cela nostim, care înnebunise de ideea
35 că e dovleac. Se ținea toată ziua de capul bucătarului rugându-l să-l puie în prăjituri. Și eu crez că dacă l-ar fi ascultat, ar fi ieșit niște prăjituri foarte gustoase.

— Știi că ești minunat! — zisei, întorcându-mi ochii spre Maillard.

— Ha, ha! he, he! hi, hi! ho, ho! hu, hu! Minunat? Nu te mira — îmi zise Maillard, — prietenul e glumeț, așa vorbește el totdeauna.

— D'apoi, — zise altul — am cunoscut și pe altă ființă
5 foarte ciudată în felul său. I se smintiseră creierii din dragoste, și-și închipuise că a dobândit două capete: stăruia că unul e al lui Ciceron și că celalt din creștet până la gură al lui Demosten, și dela gură în jos al lui lord Brougham. Poate că se 'nșela; dar era în stare să te facă
10 să crezi că are dreptate; pentrucă era un om cu multă tărie de cuvânt. Avea adevărată patimă pentru ritorică, și nu-și putea ținea limba de loc. Astfel, avea obiceiul să sară d'odată pe masă, uite așa!... și să...»

Un prieten al povestitorului, și care ședea alături, îi
15 puse mâna pe umere și-i șopti ceva la ureche; atunci cclă-lalt se lăsă de ideea d'a se mai urca pe masă și se astâmpără binișor pe scaun.

«Țineți minte — zise cel care șoptise ritorului la ureche — pe cela care se credea că-i sfârlează? Ciudată
20 sminteală! drept să spui; cu toate că nu prea poți zice sminteală. Te prăpădeai de răs să-l fi văzut învărtindu-se într'un picior. Se 'nvârtea în călcăie câte un ceas; așa... uitați-vă!...»

Atunci prietenul, pe care-l oprise să se suise pe masă,
25 șoptindu-i câteva cuvinte la ureche, îi întoarse la rândul lui aceeași îndatorire:

«Atunci, ființa de care vorbești — strigă o bătrână cu glasul ascuțit — era smintită cum se cade, și încă un smintit nerod. Auzi să crează că e sfârlează! Lucru peste
30 putință! Doamna Joyeuse era o persoană mult mai cuminte, după cum știți. Avea și ea toanele ei, dar toane insuflate chiar de mintea ei cea sănătoasă, și care făceau plăcere celor ce aveau cinstea să o cunoască. Ea, după
35 multă și sănătoasă gândire, descoperise că din femeie ce era, fusese dintr'o întâmplare schimbată într'un cocoșel puiandru; dar ca cocoșel, se purta foarte regulat. Bătea din aripe, uite așa, cu putere, și cânta, ...dar cânta frumos! uite: *Cucurigu...u...u!... Cutcutcut...curigu...u...u!*

— Doamnă Joyeuse, te rog să te astâmperi — strigă mânios oaspetele meu. — Dacă nu te porți politicos, cum fac toate femeile bine crescute, te poftesc să te scoli de[la] masă. A ege-ți!

5 Doamna (pe care după povestea ei, mă crucii când auzii că o chiamă Joyeuse) se roși până la urechi, și se arătă a fi adânc umilită de muștrarea doctorului. Iși plecă capul și nu mai zise nimic. Dar altă doamnă mai tânără începuse să vorbească. Era tocmai ceea pe care o
10 întâlnisem cernită la intrarea mea.

« A! — strigă dânsa — doamna Joyeuse era nebună! Cât însă despre păreriile domnișoarei Salsafette, îmi pare că erau foarte înțelepte. Foarte frumoasă tânără! ce-i drept. Avea un aer foarte așezat și cumsecade; moda de
15 acum i se părea prea necuviincioasă, și totdeauna voia să se îmbrace punându-se *afară* din haine în loc d'a se pune *înăuntrul* lor. Lucru lesne, firește. N'avea decât să facă iac'ășa, . . . și pe urmă așa, . . . și apoi așa, . . . și în sfârșit. . .

— Ce faci, domnișoară Salsafette? — strigară d'odată
20 mai multe glasuri. — Oprește-te! Destul! Destul!»

Și câțiva săriră repede dela locurile lor, ca să oprească pe domnișoara Salsafette să nu se asemuiască cu statuetele idolilor din vechime. Când deodată se auziră niște țipete și urlete dintr'o parte a casei. Și cu mă'nfricoșai foarte
25 de acest sgomot, dar ți-era mai mare mila să fi văzut pe ceilalți. De când sunt n'am văzut oameni cu minte tremurând de atâta spaimă. Se făcură toți galbeni ca morții; tremurau cu scaune cu tot de le clănțăneau dinții în gură, și ascultau prăpădiți să auză ce se urmează. În adevăr se
30 făcu a doua oară același sgomot, mai tare și parcă mai apropiat; și a treia oară, și mai aproape și foarte tare; în sfârșit a patra oară, dar mult mai depărtat. La această liniștire, toți își veniră pe dată în fire, și veselia și poveștile începură iarăși. Intrebai atunci de unde veneau și ce erau
35 acele urlete.

« Nimica toată — zise Maillard. — Ne-am obicinuit, nu ne prea pălim noi d'alde astea. Nebunii din când în când se pun de urlă cu toții și se ațâță unul pe altul, știi ca câinii noaptea când dorm mulți la un loc. Se întâmplă

iar câteodată că după ce urlă, dă toți să scape, să fugă, și atunci firește că e de temut.

— Și câți aveți închiși acuma?

— D'ocamdată, toți cu toți sunt zece.

5 — Mai ales femei, gândesc.

— Dimpotrivă. Toți bărbați, niște găligani, țepeni și voinici, ce-i drept.

— Adevărat! Totdeauna am auzit că cea mai mare parte dintre smintiți sunt femei.

10 — De obiceiuit da, dar nu totdeauna. Mai nainte, am avut aici vreo douăzeci și șapte de bolnavi, și dintre ei optsprezece erau femei; dar d'atunci s'au schimbat lucrurile, după cum vezi.

15 — Da, s'au schimbat mult, după cum vezi — strigă domnul care lovise cu călcâiele fluierile domnișoarei Laplace.

— Da! da! s'au schimbat mult, după cum vezi — sbierară toți d'odată.

20 — Țineți-vă limbile toți! ați auzit! — strigă amfitrionul meu foarte mânios.

Toată adunarea parcă amorți un minut. O femeie se supuse întocmai ziselor lui Maillard, adică își scoase limba, o limbă lungă cât toate zilele, vorba ceea, o apucă în mâini, și o ținu așa cu supunere până ne ridicarăm dela
25 masă.

« Dar doamna ceea — zisei la urechea lui Maillard — doamna cu *cucurigu*, nu face de loc rău, gândesc, ai?

— Cum să facă rău? — întrebă el cu mirare. — Cum? ce vrei să zici?

30 — Adică, nu e smintită rău de tot, numai așa puțin.

— Vai de mine, cum ți 'nchipuești? Mi-este prietenă bună de multă vreme, doamna Joyeuse, și este sănătoasă la cap ca și mine. Ei! are și ea ciudățeniile ei; știi că toate bătrânele sunt ciudate.

35 — Fără 'ndoială, — zisei — neapărat. Dar ceilalți...

— Toți îmi sunt prieteni și păzitorii bolnavilor, — întâmpină Maillard luându-și aere — prieteni foarte buni, cari îmi sunt de mare ajutor.

— Toți? — îl întrebai — și femeile?

— Negreșit. Fără femei n'am putea face nimic; cei mai buni îngrijitori pentru nebuni sunt femeile; au ele ale lor. Știi d-ta, ochii femeiești fac minuni.

— Cum nu! Dar numai atâta mă mir, mi se pare că se poartă ciudat; ai: ce zici?

— Zău? ți se pare că se poartă ciudat? Adică drept vorbind, noi ceștia dela miazăzi nu suntem de loc ursuzi și posomorîți, noi facem ce ne place; știm să ne bucurăm de viață; și poate că obiceiurile noastre să ți se pară...

— Dimpotrivă, mi se par...

— Și pe urmă trebuie să ții seamă și de vinișorul ăsta, care e cam înșelător, cam iute, — zise Maillard legănându-se pe scaun cu chef.

— Mai e vorbă! Ascultă doctore, te auzii mai adineaori zicând că, în locul vechei *sisteme cu blândețe*, acum întrebuințezi alta foarte strașnică.

— Ba nu. Inchisoarea este neapărată; dar îngrijirea și căutarea doctoricească este foarte plăcută bolnavilor.

— Și, nu-mi spuseși: d-ta ai născocit sistema asta?

— Nu tocmai. Câteva lucruri dintr'însa le datorim doctorului Catran, de care nu mai încape îndoială că ai auzit și d-ta; și pe urmă am mai făcut eu niște schimbări, ce sunt dator să le recunosc vestitului Pană, pe care, dacă nu mă nșel, ai avut cinstea să-l cunoști foarte de aproape.

— Cu toată rușinea — răspunsei — trebuie să mărturisesc, că până acum nici nu mi-a trecut pe la ureche numele acestor învățați.

— Doamne sfinte! — strigă Maillard, trăgându-se repede cu scaun cu tot, și ridicând mâinile în sus. — Pă semne că nu te-am înțeles eu! Ia mai spune odată, frate. N'ai auzit până acuma de prea învățatul doctor Catran și de strălucitul profesor Pană?

— Sunt silit să-mi recunosc neștiința — răspunsei, — dar adevărul înainte de toate. Cu toate astea, sunt foarte umilit că nu cunosc lucrările acestor învățați. Și îți făgăduesc că am să le caut și să le citesc cu mare îngrijire. Drept să-ți spun, d-le doctor, m'ai rușinat foarte »

Și în adevăr așa era.

« Lasă astea, zise Maillard cu bunătațe; — hai mai bine să mai bem un pahar ».

Băurăm, și toți mesenii făcură ca noi. Vorbeau mult, glumeau, râdeau și făceau multe prostii. Viorile scârțiau, toba bătea din toate puterile, trâmbițele răcneau ca boii, — și toată mulțimea, smintindu-se mereu potrivit cu golirea sticlelor de pe masă, până în sfârșit ajunse un fel de chef curat drăcesc. In vremea aceasta, doctorul și cu mine, muncindu-ne la o parte cu câteva sticle de vin ales, ne urmam vorba începută, sbierând cu putere din fundul plămânilor, — pentrucă dacă am fi vorbit cu glasul obicinuit, ne-am fi auzit și înțeles mai greu decât s'ar putea auzi glasul peștelui în fundul scocului de moară.

« Domnule doctor, îi strigai tare la ureche, — mi-ai vorbit înainte de prânz de primejdiile ce poate aduce *sistema cu blândețe*; ce primejdii sunt alea?

— Da! da, — răspunse doctorul tot pe glasul de sus — mare primejdie. Nu se poate să ne dăm socoteală de toanele nebunilor; și după părerea mea, a doctoru'ui Catran și a profesorului Pană, *niciodată* nu e bine să lași pe nebuni să se plimbe în voie fără pază. Se poate să *îmblânzești* pe nebun, după cum se zice, pentru câtăva vreme; dar până odată tot își dă în petec. Afară de asta, șiretenia nebunului a ajuns de poveste. Dacă și-a pus ceva în cap, apoi știe să ascunză cu o dobitocie minunată. Violenia cu care se preface că e *sdravăn* la minte, poate fi spre mare folos pentru cercetarea învățaților și filosofilor. Când ai vedea pe nebun că s'a *sdrăvenit* de tot, că se arată în toată mintea, să mă crezi că e tocmai vremea să-l legi țeapăn.

— Dar primejdia, doctore, primejdia de care mi-ai vorbit? De când cârmuești casa asta de sănătate, după cercarea dumitale chiar, avut-ai vr'odată cuvânt și dreptate destul de tari, ca să crezi că libertatea este rea pentru nebuni și că aduce primejdii.

— Aici? după chiar cercarea mea?... Firește, firește!... Iaca. Nu de multă vreme, s'a întâmplat o împrejurare foarte ciudată chiar aici la noi. P'atunci încă întrebuițam *sistema cu blândețe*, și bolnavii se plimbau în bună voie.

Se purtau *nu se poate* mai bine; așa că o minte pătrunzătoare ar fi putut mirosi că se clocește între nebuni ceva diavolesc. Și în adevăr, într'o bună dimineată, păzitorii se pomeniră legați butuc cot la cot și aruncați în chiliuțe, unde fură puși sub cheie și păziți ca nebuni de către nebuni chiar.

— Ce spui, doctore! De când sunt n'am auzit așa comedie! Se poate?

— Iacă s'a putut. Și toate astea s'au întâmplat mulțumită unui dobitoc de nebun, căruia nu știu cum, i-a trăznit prin cap că a născocit el o sistemă nouă de cârmuire a nebunilor, despre care, de când sunt nebuni pe lume, nu s'a auzit vorbindu-se nimic. Nebunul dori, se vede, să-și încerce născocirea, — și astfel, sfātuindu-se pe ascuns cu ceilalți nebuni, se hotărîră să răstoarne puterea domnitoare.

— Și a izbutit cu adevărat?

— Cu desăvârșire. Păzitorii și păziții își schimbară locurile, cu această deosebire însemnată însă, că nebunii fuseseră lăsați în voie, iar păzitorii fură pe dată puși la popreală și îngrijiți într'un chip nu prea politicos.

— Dar crez că de sigur s'a făcut pe dată a doua răscoală din partea celor răsturnați. Firește că trebuie să fi venit țărani de prin prejur sau alții străini, cari au prins de veste...

— Tocmai aici te înșeli. Capul răsculaților era viclean tare și știu să se păzească bine. Inchise porțile și nu mai primii pe nimeni, afară de o singură dată, pe un tânăr cu un chip foarte nerod, care nu-i putea insufla nicio neîncredere. Ii dete voie să intre numai așa, ca să mai petreacă, să facă chef cu el. După ce-l ținu o zi, îl trimise de unde a venit.

— Și câtă vreme a ținut domnia nebunilor?

— Cam mult ce-i drept! ca la vreo lună; și apoi de aci încolo cât încă zău nu pot să spun tocmai hotărît. Cu toate astea, nebunii nu se purtau de loc rău; încă puteai să juri că sunt oameni în toată firea. Se desbrăcară de sdrențele lor obicinuite, deschiseră dulapurile casei, luară haine, giuvaeruri și tot ce găsiră, și se îmbrăcară

frumos de sus până jos. Pivnițele casei erau pline de vinuri, și drăcoșii de nebuni se cam pricep la băutură. Pot să zic c'au trăit un traiu și jumătate.

— Și cum îngrijeau, cum căutau ei pe cei închiși, pe nebunii lor de porunceală?

— Cât despre asta, am luat seama că nebunii sunt foarte cu minte; căci după umilita mea părere, căutarea era cu mult mai bună decât cea care se întrebuinta mai nainte cu dânșii, — îngrijire în adevăr cum se cade, ușoară fără multă încurcătură, economică și chiar foarte plăcută și foarte...»

Când să spuie înainte doctorul, s'auziră d'odată alte strigăte și urlete, tot de felul celor d'întâi. De astă dată sgomotul se auzea că se apropie foarte repede.

«Doamne sfinte! — strigai — au scăpat nebunii.

— Teamă mi-e și mie!» răspunse Maillard și se făcu galben ca ceara.

N'apucă să-și isprăvească vorba, și o mulțime de glasure începură să sbiere și să înjure la ferestre, și pe dată văzurăm că mai mulți inși de afară se munceau să intre cu d'a sila înăuntru. Se auzea bătând în ușe cu topoare, și cercevelele ferestrelor se sguduiau cu putere din țâțâne.

Înăuntru urmă cea mai grozavă încurcătură. Spre marea mea mirare, doctorul Maillard se ascunse sub masă. M'aș fi așteptat la mai multă tărie din parte-i. Muzicanții, cari de vreun sfert de ceas, de beți ce erau, nu mai puteau cânta, se repeziră la viori, trâmbițe și tobă, și suindu-se iute toți pe masă, începură să tragă un marș, pe care, deși nu prea curat, îl cântară cu o tărie și cu o putere peste firea omenească cât ținu încurcătura.

Între acestea, domnul pe care-l oprise vecinul său să se urce pe masă, sări de astă dată între sticle, farfurii și pahare. Cum se așeză pe masă, începu ca un ritor să facă o predică, care fără îndoială trebuie să fi fost de mare preț, dacă s'ar fi putut auzi. Tot într'o vreme, cel cu istoria sfârlezei începu să se rotească ca un vârtej într'un călcâiu împrejurul mesei, cu mâinile întinse, doborând la pământ tot ce întâlnea în cale. Deodată auzii niște pocnituri și suierături nespuse de șampanie; mă întorsei și dedei cu

ochii de cel care povestise la masă istoria cu sticla de șampanie. Cam la o parte, omul-broască ocaia din băierile inimii, parcă dela puterea cântării lui îi atârna mântuirea sufletului. In mijlocul tuturilor, întrecând toate strigătele, se auzea mereu și regulat un glas puternic de măgar. Cât despre bătrâna Joyeuse, în picioare, într'un colț lângă sobă, lucra de foc pe toate glasurile pe *Cucuriguuuu* al ei.

In sfârșit ajunseră la culme. Fiindcă cei dinăuntru alte piedeci nu puneau celor de afară decât năzdrăvăniile ce spusei, ferestrele săriră curând din țâțâni. Niciodată n'am să uit câtă spaimă mă apucă, când văzui sărind prin ferestre și năvălind asupra-ne, dând din mâini și din picioare, o întrecagă oaste de lighioane grozave și urlând ca niște fiare.

Un brânci puternic mă rostogoli până sub pat, unde mă făcui mic de spaimă, fără să zic un cuvînțel măcar.

Ascultai de sub pat tot ce se petrecu în sală, și mă lămurii destul de bine despre cele ce auzisem și văzusem în această casă. După câte auzii foarte deslușit, doctorul Maillard, povestindu-mi istoria nebunului care ridicase pe tovarășii lui la răscoală, îmi povestise chiar istoria lui. El fusese în adevăr, cu vreo trei ani mai nainte, doctorul așezământului; însă trăind mereu cu nebunii la un loc, i se smintise și lui capul, și fusese trecut în rândul bolnavilor.

Toate acestea nu erau cunoscute tovarășului meu de călătorie, care la sosire mă înfățișase doctorului; dânsul nu mai văzuse pe Maillard încă de pe când bietul doctor era în toată firea.

Astfel, doctorul și cu nebunii — tocmai după cum îmi povestise — apucaseră într'o zi fără de veste pe păzitori, îi legaseră cot la cot, și îi înfundaseră în pivniță. Mai bine de o lună șezură închiși primind ca hrană zilnică câte o bucățică de pâine și apă multă; afară de asta, în fiecare zi o țeavă de tulumbă le arunca de sus, pe fereastra strâmtă a pivniței, câte o ploaie țeapănă de apă rece; — asta era *sistema cea nouă* a doctorului. In sfârșit în acea zi, un păzitor scăpă și dete drumul și celorlalți.

.....

Sistema cu blândețea, cu câteva schimbări mici, a început iarăși a fi întrebuințată. Trebuie însă să mărturisim că *sistema* doctorului Maillard era în adevăr în felul ei ușoară, fără multă încurcătură, iconomică și chiar...
5 după cum singur spusese.

Înainte de a sfârși, mai am să spun câteva cuvinte. Am căutat prin toate bibliotecile din lume cărțile doctorului *Catran* și ale profesorului *Pană*, și cu toate silințele mele, n'am avut noroc să dau peste una măcar.

ADDENDA

VOIȚI CRONICĂ LITERARĂ?...

Ați cunoscut, mă rog, pe celebrul *Christorian*, acel geniu rătăcitor, flagelator în versuri al vișurilor, ce, din nenorocirea umanității, au bântuit și vor bântui etern societățile?

L-ați cunoscut?... Da?... Așa este că era nostim cu verva lui detractoare?

Ce geniu! Ce monstru de geniu!

Uite, vă asicur că peste câteva sute de sute de ani, când cine știe ce va mai fi prin aceste locuri, unde astăzi se rădică mândra noastră cetate, Micul Paris al Orientului, când se va pomeni de Pasagiul-Român și de admirabila lui arhitectură, cum se pomeneste azi de Grădinile-Suspînse ale Semiramidei, poate că amintirea se va datori în mare parte celebrității genului lui *Christorian* și atâtor alții de specia sa.

Da, doamnelor și domnilor: Bucureștii — dacă nu mă 'nșel — este fericita lui patrie.

Cum se poate, — vor striga depărtatele generațiuni cărcotașe și neîncrezătoare — Bucureștii era patria acestui Homer al satyrei?

— Da, amabili descendenți, — va răspunde *Chronica*, — așa era măreața cetate binecuvântată de Omniputintele: fecunda mamă a geniurilor, și drept probă vă voi da și un alt exemplu:

Era pe atunci, în Franția, un poet, nici prea-prea nici foarte-foarte, anume *Lamartine*, care voia cu orice preț să treacă de geniu. El moare după ce dotează literatură țării lui cu nenumărate volumini. Patria îl glorifică. Universul îl admiră. Pentru nenorocirea lui, însă, iată că cetatea Bucureștii, geloasă de gloria francesului, scoate la lumină pe *Amsky*, un geniu cu picioarele strâmbe, vorbind pe nas într'un dialect cât se poate mai curat românesc, și d'o dulceață de caracter extremă.

Amsky — care mai târziu muri în floarea tinereții, prăpădit de fategile infernali ce-i impuseseră redacțiunea ziarului *Dâmbul* (nume împrumutat dela un fluviu ce curgea la marginea cetății Ploești, numai când ploua 6 săptămâni d'a rândul) sacrificându-și precioasa lui vieață pentru mărirea politică a patriei — *Amsky*,

zic, publică o cârtică de poezii sub titlul de *Primele găngăneli ale puiului mamei...* Acum, așa este că astăzi, peste atâtea mii de ani de atunci, nici nu v'ar fi plesnit prin cap că a existat vr'o dată un anume Lamartine, care, drept vorbind, nu plătea mai

5 nimic; în timp ce numele de *Aamsky* răsuna și va răsuna cât lumea dela Soare-Răsare până la Soare-Ăpune.

.....

Nu uitați, bunii mei cetitori, că cele de mai sus nu sunt decât numai și numai o convorbire ce va avea loc în anul grației 12.714.

10 .....

Să revenim la Christorian. Deși am început cu dânsul, voiau însă să termin prin alt cineva.

Saltă de bucurie, fericită cetate Pitești!! și nu fii geloasă de loc de celebritatea Bucureștilor; căci, dacă Cetatea-Capitală se glorifică de versurile lui Christorian, tu te vei înălța cu proza unui

15 alt geniu pot zice d'aceeași forță, însă de un alt genere.

Geniul din Pitești este sumbru, nervos, concis, sentențios, mușcător, răutăcios. El nu scrie în cărți, sau în foi periodice; el scrie în foi volante. Voiți un specimen din scrierile lui nemuritoare,

20 domnilor? Da?... Ei bine, vi-l dau, cu condițiunea ca doamnelor să nu se supere. Imi promiteți doamnelor, că, orice s'ar zice despre domniile voastre, veți fi așa de bune și nu vă veți supăra? Primiți? Atunci primesc și eu, însă pentru respectul ce se datorează geniului, reproduc scrierea cu inovațiunile de ortografie și punctuare ce autorul

25 voește a introduce în literatură; căutați de vă obicinuiți cu dânsese, căci poate, pe venitor, vă voi face plăcerea a vă mai da și alte producțiuni d'ale geniului din Pitești. Iată d'astă dată acea despre care am vorbit:

Cocuri și răsocuri

30 Această pernicioasă și ridiculă coaffură, diformă cele mai simpatice și gracioase mine feminene june, reprezentându-le cu câte 2 capete la un loc ca emblema cesaro-regală.

Pernicioasă zic că, multe capete ce le au purtat au dobândit inflamațiune din părul ce s'au zis a fi dela repausate, în fine au

35 lepădat bărbații ișlicele și sub oarecare altă formă și materie, le au luat sexul faible din slăbiciunea consorțiilor — încât pentru esageretele și degutantele sacuri atârinate de robe zise jupe, și pentru nu mai puțin esagerata și nesuferita șhosură polonă, am să vorbesc mai la urmă.

40 Pitești (15 Aprilie) 1874.

Thoma Conțescu

Comentariile sunt de prisos.

(*Ghimpele*, 26 Maiu 1874, *semnat*: Car.; neretipărit)

CRONICA LITERARĂ

De sigur știți ce va să zică un *autor de predilecțiune*; asemenea nu mai încape îndoială că fiecare dintre d-voastre are unul.

D-ta, iubite cititor, ai pe Aristotele; vecinul d-tale are pe Voltaire; 5 amicul d-tale pe Racine; fratele vecinului pe Lesage; nepotul său pe Alfred de Musset; vărul lui pe Dante... D-ta, amabile cititoare, ai pe Lamartine; verișoara d-tale are pe Petrarca, și fiiș-sa pe D-na de Staël... și așa mai încolo.

Fie cine, deci, își are autor de predilecțiune pe câteunul din 10 cei trecuți la lista ființelor excepționali cari au făcut onoarea geniului uman și al căror nume este, mai mult sau mai puțin, cunoscut de lume sau de o parte din lume.

Ei bine, eu — permiteți-mi o clipă să vă vorbesc de mine — fac prinsoare că nimeni nu ar fi 'n stare să ghicească pe autorul 15 meu de predilecțiune.

Trăiește; este în floarea tinereții, tocmai când se coace talentul.

Fiți buni, mă rog, și m'ascultați; despre dânsul am astăzi să vă vorbesc. Voiți să-i faceți cunoștința?... Imi faceți o nespusă 20 plăcere dacă-mi dați voie a vă servi în aceasta de intermediar.

Iată:

Ca fizic, închipuiți-vă un băiat cât se poate de bine, afară de o cam prea dezvoltată porțiune de cărnuri, ceea ce, cum zic unii, denotă, în rațiune dreaptă, lipsa substanței neponderabile care, 25 după metafiziciani, constituie, împreună cu materia, ființa umană completă.

Ca morale, este un june plin de talent și viitor, o stea care promite, un soare pentru cerul întunecat al literaturii contimpurane, un fel de cap de școală, o producțiune fenomenale a timpului nostru, 30 atlet în stil și revoluționar în Republica literelor. Este adevărat că n'a studiat decât vr'o patru clase primare, dar tocmai aceasta este marele cuvânt pentru care dânsul e revoluționar în astă Republică nenorocită.

Da, doamnelor și domnilor, el a fost unul dintre acei ce au înplântat cu triumf în librăriile noastre stindardul nelimitatei libertăți literare. Pot încă susține că dacă nu ar fi existat el și alte capete de specia lui, am fi avut, poate, nenorocirea d'a vedea domnind și astăzi, în toate producțiunile noastre literare, absurda tiraniă a Gramaticii și stupida supunere la datele și spusele Istoriei.

Autorul meu de predilecțiune și publică operele numai odată 40 pe an, în volume cari, pe lângă toate cele necesarii unui Calendar, mai conțin și o mulțime de poezii populare și anecdote foarte amuzante... Copiez textual fraza subliniată după frontespiciul ilustrat al uneia din anualile lui producțiuni.

Ce stil are băiatul ăsta! ce vervă! ce invențiune! ce concepere! 45 ce originalitate! ce noi resorturi literare!...

Și să nu turbezi de mânie când cugeți că sunt guri rele, invidioși și ignoranți cari spun că romanurile lui istorice și sociali sunt niște nefericite traducțiuni, schiloade plagiaturi. Au inventat fabule nedemne ca să-l discrediteze; au spus că este ieșit din sărite, că-i lipsește ceva, că pare a fi capiu, și toate astea, pentru ce? pentru că umblă cu gâtul cam strâmb și privește cu ochii jumătate închiși, clipindu-i cam prea des.

Ce calomnii! Auziți cum cutează profanii să vorbească de autorul meu de predilecțiune?

Nu aibi teamă, favoritul meu autor, grația darului cu care te-a hărăzit sântul hram al bisericei Icoana, unde se zice că ai primit botezul, tu te-ai ridicat mai presus de orice critică sau calomnie.

Va veni, te asicur eu, timpul frumos când, pe cea mai mândră dintre piațele cetății noastre, se va rădica bustul tău... Uite! pentru admirațiunea ce-ți port, lasă-mă să fac eu, în treacăt, proiectul viitoarei tale statue:

Bustul tău — în grăsimia naturale cred că e destul — așezat pe un pedestal superb de marmoră antică galbenă; de jur împrejurul pedestalului, spre amintirea serviciilor enorme ce ai adus pentru progresul Almanachului în România, să se vadă, săpate în litere de aur, cele douăsprezece semne ale Zodiacului împărțite pe anotimpuri, împreună cu sărbătorile și târgurile principale de peste an, precum și cu tasele telegrafo-postale. În față, un calendar perpetuu de carton à la maior Papasoglu, edițiune de lus, care, prin un ingenios resort mecanic să arate cu 140 ani înainte, fazele lunare, eclipsele și schimbarea timpului...

Da, grațioșii mei cititori; nimic mai meritat și mai nemerit, și mă felicit că am conceput proiectul de mai sus; eram dator s'o fac, pentru că numai eu știu câte momente de fericire m'a făcut să gust autorul meu de predilecțiune când am cetit picantele lui *nuvele* și *nuvelete*...

De aceea am ținut să-i aduc sincera-mi omagine în aceste modeste rânduri de cronică literară, cărora grațioasa ospitalitate a *Ghimpei* le permite a vă ocupa câteva momente.

— Toate bune, veți zice; însă ai uitat să ne spui numele autorului d-tale de predilecțiune.

— Mii de scuze, doamnelor și domnilor; vă mărturisesc că, din distrațiune numai, mi-am uitat această datoriă, pe care, dacă nu mi-am împlinit-o dela început, țin mult a mi-o împlini terminând.

Voiți să aflați numele lui?...

Se numește *Popnede*.

(*Ghimpele*, 2 Iunie 1874, semnat Car...; neretipărit)

CRONICA LITERARĂ

Jurasesc că nu voi mai lua pana 'n mână pentru a scrie umiltele mele cronici, spre a nu rădica asupra capului meu, ca mai zilele trecute, urgia nu știu câtor părechi de rime tot una și una.

Am pățit-o și n'aș mai voi s'o pat.

Mărturisesc că eu am fost culpabilul. Intr'un moment de uitare, am cutezat să arunc o glumă profană asupra numelui său. Înțelegeți bine că este vorba de tânărul *Aamsky*.

Recunosc deci că sunt dator să fac o amendă onorabilă contelui *de Geniadevsky*. Nu vă mirați, doamnelor și domnilor, de acest nume nou; este numele lui; un nume pe care l-a luat de nevoiă în călătoriile lui sentimentali, în expedițiunile lui byroniane. Nu ne-ar fi permis să ne închipuim că dânsul, care este tipul modestiei încarnate, a alergat la titula de nobilitate pentru paradă sau ciocoism. Din contra, zic ceva mai mult: poate că nu și-a zis *conte* decât pentru a proba lumea, înc'odată, că titulele de nobilitate nu opresc pe tinerii de calibrul său a fi liberali și democrați. Da! Mirabeau și Rochefort au avut fiecare titule nobili, și aceasta nu i-a împiedicat d'a fi ceea ce toată lumea știe: tribuni iluștri ai poporului.

Și-apoi, chiar dacă n'ar fi așa, trebuie să i se ierte totul pentru frumusețea numelui: *Contele de Geniadevsky*.

Vedeți, doamnelor și domnilor, ce bine este să-și serve cineva singur de naș, după nopți întregi de meditare și combinațiune asupra numelui ce trebuie să-și dea. Ba nu, zău, să lăsăm și glumă și tot; aflați-mi ceva mai nemerit. Sfidiez pe toți conții de pretutindeni s'aibă o titulă mai nobile, mai sonoră, mai poetică, mai caracteristică și cu o semnificațiune mai vastă.

Ia bine seama, iubite cetitor, cum, prin o coincidență fericită, — care te face să presupui neapărat amestecul Providinței la făurirea acestui nume — primele trei silabe ale conției arată, scurt și coprinzător, ce-i plătește osul contelui: *Geniadevsky... Genia... Geniu!*

După această introducere esplicativă neapărată cititorului — fiindcă mai nimini nu te cunoștea pe aci de conte, — permite-mi, nobilele și genialele meu gentilom de *Geniadevsky*, a m'adresa d'a-dreptul ție. Ascultă-mă cu atențiune; voi să-mi repar o culpă pentru care am fost teribil pedepsit citindu-ți versurile ce mă flagelează fără pietate.

Sunt criminale, o recunosc. Știu c'ai avut dreptate să te 'nfuriezi asupra-mi, văzând că te numesc june geniu cu picioarele strâmbe; însă, nu meritam aspra-ți sentință; oricât de gravă mi-ar fi fost crima, tot trebuia să admiți în favoare-mi și oarecari circumstanțe atenuanți. Iți jur că figura de retorică cu care te-am rănit și care m'a făcut condamtabil, am întrebuințat-o, numai prin o

eroare funestă, la propriu, pe cât timp eram decis a o întrebuița la figurat. Am voit să spui că aripele geniului tău june sunt strâmbe, cum sunt aripele tuturor puilor ieșiți din ghioace, iar nicidecum să atribui fizicului tău această calitate rară în climatul nostru.

După ce, în sentința ce mi-ai dat, te dai frate de cruce și suferință cu răposatul lord Byron, mă numești invidios. O! iubitul meu de Geniadevsky, cine dracul ți-a vârât în minte ideile astea betege. Tu să fii invidiat! Cine ar cuteza să te mai invidieze? Eu? Să mă păzească toți sântii din calendar! n'am gândul tatii. Tu ești mai presus de invidiă. Mărirea geniului tău, conte, nu mai dă loc nici chiar invidiei. Zi admirațiunea, respectul, venerarea, dar nu invidia, care, schioapă și neputincioasă, nu te poate urma acolo unde te duc aripele geniului.

Și chiar așa d'ar fi! Admit, pentr'un moment invidia — nu însă din parte-mi, te rog s'o crezi! — Cu ce-ar putea invidioșii oare să mi te atingă?

Să-ți impute că nu știi gramatica, ortografia, punctuarea? Dar nu știu dâșii că lucrurile astea nu se 'nvață în clasele primare, ci pe pământul clasic al țării lui Tasso, de unde ți-ai dat neasemuitele tale bucăți poetice?

Să te trateze ca p'un poet de contrabandă, intrat, fără știrea lui Dumnezeu și a sântilor, în Republica literilor, ca mulți alții, în un timp când asta sârmana republică nu posedă nicio vamă? Să-ți spuie că poeziile tale sunt niște nefericite fleacuri, niște proveniențe nesărate de bucătăria poetică, niște nimicuri debitate în un dialect meschin și în un metru hodorog? Inșă nu recunosc dâșii că nu vor trece nici două secole și vei fi tradus în toate limbile globului și dat spre studii în Universități ca model *non-plus-ultra* de clasicitate?

O! nu invidiez geniul tău măreț, cum îți place să crezi; poate că dacă n'ar fi așa de măreț l-aș invidia! Ceea ce invidiez eu la tine, ilustre conte, este modestia ta proverbială, care te face să întrebuițezi, în câteva linii din *Dâmbul* tău, de câte trei ori fiecare caz al pronumelui de persoana întâia singulară. Cu ce simplitate în adevăr atică zici tu: « *Eu*, domnilor, lupt, căci pentru *mine*, ideea *mea* . . . sau poeziile *mele* inedite » ori « eu mă sacrific, domnilor, c'asa-mi place *mie*; așa sunt *eu*, pentru patria *mea* . . . ».

Convinge-te deci c'ai fost prea aspru pentru mine când m'ai numit invidios. Eu, vezi, sunt sincer; ți-am spus tot. Mă muncea conștiința, mă 'mpingea să-mi repar culpa. Mi-am reparat-o. Mă ierți?... M'ai iertat?... Da? Sunt foarte fericit. La revedere, dar, în curând, nobilele meu gentilom de Geniadevsky.

(*Ghimpele*, 23 Iunie 1874, semnat: Car...; neretipărit)

ZIG-ZAG!...

O armată formidabile de lucrători, purtând topoare, ciocane, cingi, sape; în fruntea ei, o nenumărată companiă de ingineri; după dansa, un șir lung de nu știu câte căruțe încărcate cu instrumente mecanice, științifice și altele, și 'n urma acestora, care cu proviziuni, pornesc spre miez-noapte din cetatea capitale, în aplauzele mulțimei entuziaste a bunilor Români, cu scop de a merge să rază de pe facia pământului Carpații, pe cari, drept vorbind, se pare că bunul Creator i-a pus, unde sunt în necazul multora.

10 Eu zic, domnilor, că scopul este măreț și demn. Inchipuiți-vă România, după terminarea acestei colosale expedițiuni: o imensă câmpie lucie, bătută ca 'n palmă, curată și măturată cum sunt curțile oamenilor cu gust și dare-de-mână; nici pulbere, nici noroiu; un bulevard, cochet, pe care să poată trece, numa 'n papuci,

15 vecinii unguri la noi și noi să putem trece la dânșii; fără vame, fără formalități importune de *transit* internaționale. În treacăt, cele două specii de oameni, cu buna creștere ce-i caracteriză, se vor saluta, vor schimba o strângere de mână cordiale și-și vor continua calea. Ce tabel încântător! Dați-mi voiă să admir astă pagină de

20 istoriă, în care străluce exemplul adevărat sublim al înfrățirii popoarelor!

*

Cum vă pare strofa de sus?

Mă prinț că vă place.

25 Mâncați, în ziua de Buna-Vestire, șapte feluri de bucate de pește 'necate 'n untdelemn, fără a cugeta măcar la cele ce spun sectarii sobrietății; îndată după prânz, lăsați perdelele dela ferestre, spre a nu vă supăra la ochi lumină prea multă, și lungiți-vă p'un pat moale culcându-vă pe spate; trageți apoi un somn adevărat

30 călugăresc. Ei bine, sunt sigur, nu veți putea avea un vis mai gingaș decât cel din prima mea strofă.

Este un vis mărturisesc; o speciă de apocalips politico-social.

*

Vouă, cari faceți parte din poporul inteliginte și nu voiți a 'nțelege, vouă, buni neguțători, cari moțaiți, de cum se face ziuă până

35 ce 'noptează, în fața magazinelor voastre; vouă, părinți, cari nu v'amintiți că sunteți datori a lăsa o moștenire cetățenească demnă fiilor voștri, vouă, juni de diferite specialități, profesionali liberi, după cari se scurg ochii părinților voștri, și cari ați uitat ce datoriți, în momente grele, societății și patriei; vouă, în fine, cari munciți din zi până 'n noapte, din toate meseriile, și cărora nu vă vine

40 ideea, odată, prin simplă curiozitate, să vă strângeți și să vă numărați; vouă, la toți, îmi permit a vă adresa o 'ntrebare: v'ar plăcea să vedeți realizat apocalipsul meu? Aș vrea prea mult să știu.

45

*

Veți zice că sunt capiu, pe onoarea mea, cetindu-mi această invocare solemnă; îmi vor imputa unii din d-voastră c'am început prin absurd pentru ca s'ajung la ridicul! Este adevărat, tonul de care am uzat mai sus este prea lugubru, prea mormântale, prea

5 lipsit de poeziă. Țiu să repar aceasta.

Ascultați dară.

Un consule — zic un consule cum aș zice orice alt — se suie pe creasta unui munte 'nalt.—Imi pare, iubiți lectori, c'am nemerit o imagine poetică aleasă.—Acolo dânsul vede, aplecată și aproape

10 să se surpe, o enormă bucată de stâncă. Dă cu piciorul într'însa; stânca se rupe din munte și pornește la vale în val-vârtej. Cu cât cade, cu atât iuțeaia căderii crește. În câteva clipiri, devine un adevărat monstru devastator: rupe, smulge, desrădăcinează livezi întregi, prăpădește vite, distruge colibele șubrede ale bieților

15 țărani de pe coastă, ajunge a fi fatalitatea și spaima simplilor munteni, și se rostogolește mereu urlând și cu o iuțeață nebună. Și când ar sta cineva să cugete că nu trebuia, cu câteva minute mai nainte, de câte o buturugă țeapănă pusă 'n calea ei, spre a-i înfrânge repezirea fatale.

20 Așa e c'am schimbat tonul?

Uite, astfel pare că-mi place și mie mai bine.

Știam eu bine că sunt mai tare 'n descrițiune decât în invocare.

25 Doamnelor și domnilor, vă jur că d'acum nainte nu voi mai face invocări; ar fi absurd, din parte-mi, să cerc un gener în care văd bine că nu rees.

*

Luați bine seama că, prin titlul chiar ce am pus la început, v'am anunțat că nu voi fi deloc fidel unității de idee. Să nu vă mirați dară dacă cu sau fără vr'o analogie, mi-ar trăsni d'odată prin cap să vă spui, în această ultimă strofă, o istorie curat americană.

30

O și 'ncep.

In unul din statele confederate ale Americii de Nord, era să aibă loc o alegere de guvernator. Toți se preparau a merge să voteze. Unuia îi veni ideea americană — știți cât de ciudate sunt ideile americane — să joace o farsă concețușenilor săi. Strânse câțiva bandiți, le dete câteva donițe de *rhum* la dispozițiune, și, după ce-i adăpă astfel bine, merse cu dânsii în sala alegerii, spre

40 a se impune votului celorlalți. Trebuie să repet că ideea era demnă numai d'un American!

In trei rânduri de alegeri, reuși prin acest mijloc ingenios. A patra oară însă, Americanii hotărâră să-l joace la rândul lor. Se strânseseră toți și porniră la alegere, cu cei mai bătrâni în frunte,

45 având toți câte un revolver — arma de predilecțiune pentru Americani este revolverul.

E de prisos a vă mai spune acum că farsa reuși de minune. Americanul farsor, cu toți bandiții lui, o păți cât de bună.

Ce curioase moravuri cetățenești! Uite, numai Americanii sunt capabili d'ășa curiozități.

- 5 Nu știu dacă vă place istoria mea americană; însă, pre legea mea, din parte-mi, aș da mult să mă pot duce 'n America, spre a mă bucur a de spectacolul unei așa ciudate scene.

(Ghimpele, 30 Iunie 1874, *semnat*: Car...; neretipărit)

CRONICA FANTASISTĂ

- 10 O sumă colosală de vase de comerț, încărcate cu mărfuri de toate speciile, plutesc, în sus și 'n jos, pe Dâmbovița canalizată; stradele, pavate cu tuciu, sunt brăzdate, dela un capăt al cetății până la celalt, de o mulțime monstroasă de linii de tramways;
- 15 pe d'asupra capetelor bunilor cetățeni, se 'ncrucșează 'n aer, în lung și 'n lat, după sistema engleză, șinele unui număr nenumărabile de căi ferate, și o sumă absurdă de fabrici, în întrul cărora mii de drugi de fier, milioane de roate cu dinți, funcționează ne-

contentit cu o regularitate de desperat.

- 20 Sublimă civilizațiune!
Pretutindeni fier și oțel!

*

- Trebuie să știți, doamnelor și domnilor, că nimic din toate acestea nu se vedea altădată pe aci. Capitala noastră nu era decât o imensă grămadă de case acoperite cu olane sau șindrili, pardo-
- 25 site cu cărămidă sau pământ, urite, nengrijite și neconfortabili, așezate pe o vastă mocirlă, când înghiăciată în gloduri de sărutările septentrionali ale crivățului, când înverzită de mucigaiu prin sollicitudinea fierbinte a razelor solare.

- Inainte de răvărsatul zilei, cetățenii, îmbrăcați în maniera turcească, porneau d'acasă, încălțați cu picioroange. Străbăteau astfel nomolurile stradelor, purtând în mâna stângă un felinar cu vopaiță de seu, și 'n mâna dreaptă un baston lung cu cioc de fier, cu care necontenit încercând pământul inainte, se fereau să nu dea cu picioroangele în vreun băltău prea adânc. Așa, ajungeau în
- 35 piață. Aci trăgeau din brâu o pungă de piele de oaiă cu șireturi, scoteau din ea două *parăle* turcești și 'ncepeau să-și târguiască. Apoi, se 'ntorceau purtând la spinare, atârnată de ciocul bastonului, tradiționala lor *basmă* roșie cadrilată încărcată cu d'ale casei.

- 40 In așa stare mizerabilă se afla buna noastră cetate; așa trăiau nefericiții noștri străbuni. Să ne aducem aminte de dânșii cu pic-tate și... să nu ne uităm vorba.

*

Necioplirea, uitarea de sine, sărăcia, barbaria, domniră mult timp asupra acestor locuri; dar, în fine, luară fuga 'nspăimântate, când prima locomobile a doctorului Strousberg, urlând ca o turbată și aruncând, prin gura coșului ei funinginit, nori negri de fum și aburi, veni să ne puie pe bracie pe câțiva fii amabili ai preaiubitului *Vaterland*.

Să cetim cu respect această frumoasă pagină de istorie modernă; să ne amintim cu venerare d'acea minunată epocă, în care ni se dete să 'nghițim și 'nghițirăm cupa delicioasă a civilizațiunei, întocmai cum li se dă să 'nghiță și 'nghiț copiii mici doctoriile de friguri. Să aruncăm privirile în jurul nostru, să respirăm cu sete aerul curat al civilizațiunei și să surădem, tâmpiți de fericire, după obiceiul pământului!

*

Pe malurile lacului din Cișmegiu, cinci mii de lucrători, toți feciori de oameni cumsecade, descendinții pacinicilor neguțiatori cari odinioară își numărau boabele mătăniilor în ușa magazielor; cinci mii de lucrători sunt la muncă de cum se face ziua până 'noptează bine.

Intocmai ca Indianii dela Gange — cari, sub jurisdicțiunea gârbaciului englezesc, lucrează la recolta indigului, sacharului și bambacului, — lucrătorii noștri sunt despoiați până 'n brâu pentru a duce mai lesne la iuțeala arșiței solare.

Cu aceeași procedere cu care se pescuesc și se prepară țării pe țarmii Mării Nordului, lucrătorii noștri pescuesc și prepară broaștele din balta Cișmegiului. Unii le prind; alții le apucă de laelele dinapoi și leucid bătându-le pe niște mormane de sare pisată; unii le usucă la soare; alții le 'nșiră pe sfoară de Sibiu, pe când alții le așează în untdelemn în niște cutii de tinichea, pentru a fi trâmise apoi la Berlin de către întreprinzătorul concesionar al pescuitului bălței, d. Karl Schweinmann, ca conserve alimentare.

*

Ce tabel minunat! Ce admirabile mișcare de vieată și civilizațiune!

Nu vă mirați, doamnelor și domnilor! N'am ajuns acele timpuri; dar, bun e Dumnezeu, le vom ajunge curând.

(*Ghimpele*, 28 Iulie 1874, semnat: Car...; ncretipărit)

ZIG-ZAG

Cum să 'ncep?... Pre legea mea, tocmai asta mă cam încurcă; dar, fiindcă am început, crucea-ajută, povestea vorbeii, ... ce-o da târgul și norocul.

Tiu prea mult ca neapărat, chiar în primele rânduri, s'aduc adâncă mulțumire Comitatului de redacțiune al *Ghimpei* pentru măgulitoarea bunăvoință cu care m'a admis în sânul său. Și zău, strivească-mă redacțiunea ziarului pus [sub] auspiciile nobili ale
 5 cavalerului Filfilson, depozitarul și gardianul suprem al păcii publice din *Tâmpitopole*, cu înjurăturile sale ebdomadare, — m'am hotărît să vă dau pe fiecare săptămână câteva rânduri. Cum și ce fel? Nu pot spune; modestia nu mă iartă a-mi lăuda mai dinainte marfa; mie, vă pot asicura de p'acum c'are să-mi placă prea mult.
 10 Numai, doresc a face cunoscut că, nici cât negru sub unghiă, nu mă voi ocupa de politică. Așa, cu voia d-voastre, doamnelor și domnilor, îmi termin cu cinste fraza și-i și pun punct.

*

15 Numele ce-am ales pentru a boteza strofele mele de simplă proză îmi permite, iubiți cititori, a-mi lăsa condeiful să meargă 'n voia fantasiei mele rătăcitoare.

Fericiți-mă cu grațioasa d-voastră atențiune în ceea ce privește următorul tabel caracteristic.

20 Timpul, în care se desfășură acțiunea este aceea ce astăzi, lingându-ne pe bot, obicinuim a numi *Sărmana vreme vechiă*.

Incep:

E pela sântul Andreiu, cap de iarnă, când plouă, ninge, înghiață, se topește, și e lapoviță și poleiu, și curg strășinile, și crivățul se bate 'n cap cu austrul. Pe când mai este așa ca la vr'un
 25 ceas și jumătate până la ziuă, de e 'ntunerec besnă, cinstitul cetățean, îmbrăcat cu o precauțiune aproape siberiană, încălțat cu o părechiă de picioroange solide, înarmat în mâna dreaptă c'un baston lung provăzut cu o cange de fier la vârful și 'n mâna stângă purtând un felinar cu vopaiță, pornește din fundul mahalalei, dela
 30 locuința lui, și, încercând înainte tărâmul cu vârful bastonului, spre a ocoli găurile și bălăturile prea afunde ale podului, cu chiu cu vai ajunge în piață. Aci trage din brâu pungociul lui de piele de oaie, scoate din buzunarul anteriorului basmau și 'ncepe să-și târguiască. Pe la revărsatul zilei, se 'ntoarce înapoi purtându-și
 35 pe umăr bastonul, de ciocul căruia îi atârnă pe spete tradiționala *basmă* roșie cadrilată încărcată cu d'ale casei.

40 Inima se umple de duioșii la aceste dulci suveniri, și-mi pare, așa cred, doamnelor și domnilor, că nu se poate mai minunată ocaziune pentru ca să rădicăm *ad-hoc* rugăciuni spre pioasa memorie a prea demnilor noștri strămoși.

Se sculau până 'n ziuă și se culcau cu găinele, fără să tresară când, pe stradă sau la fereastra lor, glasul vătășelului de noapte intona răgușit vestitul «*Cine-i acolo...o...o?*». In vieța lor, o programă onestă etern neschimbată, totdeauna respectată până la
 45 venerare; în moravurile lor, o absolută dulceață amestecată din

când în când cu un șmac bătând cam în sălcii; în purtarea lor, o regularitate cronometrică; în relațiunile lor, un mers curat patriarhale, și 'n simțimintele lor — deși nu erau toți hagii — o creștinătate nealterabile.

5 Fie-le țărâna ușoară! Dumnezeu să-i ierte! Vezi că apucaseră și vremuri bune.

*

Comptez pe iertăciunea d-voastre că v'am scormonit prin escos de fantasiă, aceste suveniri. Sunteți atât de înduioșați încât, de
10 voiă de nevoiă, trebuie să schimb tonul cu desăvârșire pentru a vă lumina figurile posomorite de prea multă pietate fiască.

Fiți buni și mergeți 'nainte.

Dela un capăt și până la celalt, Capitala noastră este brăzdată de linii de tramways, cari-și îndeplinesc serviciul cu o punctua-
15 litate de desperat; nopțile, fie cât de întunecoase, stradele sunt înecate în lumina strălucitoare a gazului fluid, care se produce prin becuri aurite; aproape să nu mai avem caldarâm, pretutindeni granit, marmură, — ba încă se asicura mai zilele trecute, că s'a proiectat a se lucra, la colțul Bulevardului, o bucată de trotoar
20 în sedef, peruzele și mozaic—; hanuri mici nu se mai află nici la streajă, peste tot *Grands-hôtels*.

Și apoi în toate colțurile dela fiecare răspântie, începând de cum înserează, chiuiesc până la ziuă, toată noaptea, câte o așa numită *café-chantant*, instituțiune publică desmierdătoare, intro-
25 dusă la noi numai și numai spre nobilele scop d'a susține la înălțimea lor morăvurile publice. Aci, făcându-și cura de trândăvie, — care ne priește foarte bine, să nu vă fie cu supărare — așezat la o masă și 'nainte-i c'un pahar cu bere, ce necontenit se deșeartă și se umple la loc, cetățeanul român găsește fără greutate mijlocul
30 cum să-și înece necazul, să-și stimuleze simțimintele naționali, să-și înavuțească spiritul și să-și dea sbor veselei fantasii, petrecând pacinic câte zece sau douăsprezece ore pe fiecare noapte. O! Doamne, sunt foarte lungi nopțile de iarnă.

Aci minunea minunilor! demnul locuitor al capitalei vede desfășurându-se, înaintea privirilor lui setoase de curiozități, spectacolul
35 nostim al canțonetelor, producțiuni solemne de morală publică și la cari neapărat vor cugeta matur notabilitățile literare dela noi; luând nobila hotărîre a se dota frageda literatură cu câteva bucăți alese de acest nou și demn genere.

Să luăm aminte! Domnișoara Rosa Schweinereien, membru feminin de clasa întâia din personalul artistic dela cutare *café-chantant*, și-a terminat canțoneta sa *TiŃla cu piciorul*, și ridicându-și piciorul rotund, o formă demnă de Torwaldsen, la nivelul
40 nasului unui zelos admirator al său — care a crezut oportun pentru sentimentele lui să-și bea paharul cu bere tocmai lângă scenă — face un salut plin de grații onorabilului public și iese triumfătoare

gambadând cu furoare așa după cum inima-i cere. Cortina, pe care se vede desenul alegoric al viitorului patriei încongiurat de nori naționali... tricolori, se lasă. D'odată, un corent electro-magnetic de entuziasm rădic pe toți dela cincizeci și nu știu câte mese, — șed
 5 câte doisprezece la o masă, și câte trei p'un scaun. Atunci, aplaud nebune, bătăi din mâni, din picioare, din pahare, din bastoane, din umbrele, din scaune, fac a se rădica din nou cortina, și d-șoara Rosa, atinsă până la lacrimi de gloria succesului, păstrându-și însă mereu binevoitorul surăs, vine la rampă să mulțumească și să-și
 10 primească *bene merente* aceste cordiale aclamațiuni. Toți se rearează, și într'actele, stropite cu bere 'n abundența tradiționale românească, se petrec tot așa de vesel. Totul însă merge cu o solemnită impunătoare. Aci nu sunt pasiuni, porniri și sbuciumări politice: toate au pierit; în locul lor, se respiră o veselie și o pace demnă de invidiat; toți sunt frați întru a aștepta fericirea patriei
 15 cu venirea anului nou.

*

Termin pe dată. Strofa finale e scurtă, este însă ceea la care ține mai mult amicul Stoenescu, administratoarele *Ghimpelei*.

20 Vedeam totdeauna pe acest cetățean petrecându-și zilele cu a scrie mereu la epistole. Credeam că face un studiu practic de stil epistolar și-l lăsam să-și vază de treabă. Intr'o zi, mai alaltăeri, îl găsec sigilând un plic și având pe masă la dreapta un teanc de scrisori sigilate gata; la stânga, îl așteptau altele spre a fi supuse
 25 aceleiași operațiuni. Mă intrigaiu în sfârșit, și-l întrebaiu ce face.

— Scriu pe la abonați să-mi plătească datoriile!

— Bine, frate, în toate zilele le scrii?

— Dacă nu-mi răspund!

30 Cuvântul poate trece de istoric, pe onoarea mea; și bravul amic scrie mereu. N'ar fi rău, prin urmare, așa cred, doamnelor și domnilor — aceia pentru cari cetățeanul Stoenescu face cură de corespondință către cinci ceasuri pe zi — să vă achitați de dânsul; vă asicur că-i veți face nespună plăcere împlinindu-vă datoria.

(*Ghimpele*, 22 Decembrie 1874 *semnat*: Car...; neretipărit)

35

CRONICA?...

Găsiți-mi o pozițiune mai tristă, în epoca noastră stearpă, când în totul ne merge după pofta inimii, decât a unui om care și-a propus să scrie o cronică. Ce fel de cronică? despre cine și despre ce?

40 O cronică teatrală? Și ce s'ar mai putea zice? Ce-aș mai putea înșira în această coloană, când atâtea condeie ilustre, atâția maestri celebri ai criticei din București, cu o deplină onestitate literară și în cunoștință de cauză, și-au publicat producțiunile lor pline

de erudițiune, gust, stil și justă punctuațiune în ziarele dela noi, spre luminarea desăvârșită a înaltei nobilimi și onorabilului public? Și apoi, dați-mi voiă să-mi aleg o soartă mai bună decât aceea d'a vă 'ndopa cu câteva rânduri în cari, umflat de pedantism, aș căuta să fiu exclus din concertul criticei locale, fără ca mai nainte să fi fost admis în sânul său și uns de capii respectivi ai acestei nobile corporațiuni.

O cronică sociale? și la ce ar servi, când publicul nostru, sânge nobil și curat, este foarte dispus a nu se lăsa nici mort de ce știe și a merge cu regularitatea și iuțeala drumului de fier pe șinele pe cari-l împinge buna lui dispozițiune? Cu ce m'aș alege de m'aș apuca să vă trântesc un paragraf monstruos de morală, în care, cu întristare adâncă și cu tonul profetic al răposatului Ieronim Agathangel delà Sânta Agora, să vă spui că lumea merge dea 'ndoasele, că este așa și că ar trebui să fie aminterea? Pe onoarea mea, nu! Nu voiu să mă 'ncarc de Doamne-ajută ca mai zilele trecute, când mi-am tras asupra capului nemulțumiri și supărări gratuite dar motivate pentru că vorbisem cu puțin respect de cafenelele concertante. Și mi s'a convenit una ca asta. Datoria mea de cronicar era să relatez fapte, iar nu să spui în vileag considerațiunile mele intime, cari, în această privință, diferă cu totul de ale unora din cele mai cunoscute condeie contemporane.

O cronică literară? Nu voiu să măhnesc atâția juni dintre cari fiecare, *deși până acum o stea modestă, promite un luceafăr cât soarele de mare pe cerul literaturii române*. Un cer cu atâția sori — că sunt mulți — cum Dumnezeu să nu fie luminos; și profanele mele rânduri de amator nu l-ar întuneca întru nimic. Oricâte mi-ar plesni prin cap să spui, Critica și publicul sunt d'acord în a susține fierbinte că literatura nu va să zică știința de carte, învățătura, ideile juste, sănătoase și frumos îmbrăcate în haine de sărbătoare și date omenirii spre luminarea minților și înălțarea inimilor.

Cu toate astea, dați-mi voiă să vă spui ceva care de mult îmi stă pe inimă. Mai totdeauna s'a luat la noi pasiunea drept talent. Așa, de pildă, cutare băiețoiu, de mult somn palid și cu ochii în fundul capului, puțin cam sărit pentrucă, tot studiându-și chipul în oglindă, într'o zi i s'a părut că are în obraz ceva cam așa din trăsurile lui Lamartine, suferă grozav de patima poeziei. În toate diminețile și serile, în pat, la masă, pe strade, în trăsură, în cafenea, în prăvălia lui Sutzian încercându-și o părechică de ghete, în locuri publice și private, el are condeiu de plumb gata spre a-și așterne pe carnet, fără voia lui Dumnezeu, *à propos* de fiecare ocaziune, câteva strofe pline de dulceață. Se scoală dimineața; slujnica îi aduce de spălat; e frumușică; el o privește, lasă săpunul din mână și-i trânteste un sonet dulceag, care, după ce face omagii darurilor firești ale slujnicei, culminează cu versul:

Dar ce folos, iubito! Păcat că ești servantă!!!

Iese din casă și, trecând pe bulevard, firește trebuie să-l ia pe Mihaiu Viteazul la refec: *Strofe la marele Mihaiu cel mare*. Dacă merge seara la cafenea și se înfierbântă de discuțiuni politice, stropite cu bere, în furoarea lui, aci, pe loc dăruiește posteritatea cu
5 o bucată aleasă: *La țeara patriă și mamă dulce și iubită*.

Pe fiecare zi face câte cinci bucăți. Socotiți și vedeți că pe an, dacă Pythagora merită crezământ, produce câte o miă opt sute două zeci și cinci.

Dar talent!...

10 Critica a găsit cu cale că băiatul merită un jeț în Parnas lângă al lui Alecsandri, decanul din partea locului; și publicul a rămas uimit de solemnitatea faptului recunoscând, fără să știe cam de ce era vorba, că Critica are dreptate.

15 Și închipuiți-vă că nu s'a găsit până azi nimini care să facă Critica criticei, și să ți-o ia la frecuș țeapăn, și să-i tragă o învărtitură să pomenească și morților.

Am să mă gândesc d'aproape la asta și poate să i-o trag chiar eu.

20 Până atunci însă reclam indulgința d-voastră, doamnelor și domnilor; permiteți-mi a-mi termina cronica pe care n'am început-o încă. Nu prea e politicos din parte-mi, dar comitez pe bună-tatea d-voastră. Cu altă ocaziune de sigur voi fi mai corect.

(*Ghimpele*, 5 Ianuarie 1875, *semnat*: Car...; neretipărit)

CRONICA

25 Aflați-mi, iubiți cititori, o pozițiune mai dificile și mai încurcată decât a unui redactor al *Ghimpelui* ca mine, care este dator să vă dăruiască pe fiecare duminică cu câte două coloane de cronică. Mărturisesc că nu știu ce să vă scriu. Dați-mi o idee, buna sau rea, numai dați-mi una. Pe onoare vă spun, nu știu nici cum să încep. Cu ce oare să vă serv?

30 Și cu toate astea, pot nu pot, vreau nu vreau, trebuie neapărat să vă dau ceva, fiindcă amicul Toma Stoenescu, directorul-proprietar al *Ghimpelui*, căruia i-am îngagiat talentul meu, cere numai decât, fără doar și poate, o cronică pentru cititorii săi. Ei!...ce voiți! are și el dreptate. Trebuie să mărturisim că directorul nostru
35 se poartă cu redactorii săi mult mai bine decât în permit mijloacele.

Așa noi, redactorii permanenți ai *Ghimpelui*, primim pe lună leafă, cel mult 10.000 franci, cel mai puțin 5.000, — pentru cari împlinim fiecare niște îndatoriri fixe. Afară de aceasta, dacă producem ceva peste datoria noastră, primim pentru fiecare vers 40 franci, și pentru fiecare rând de proză 40 franci. În timpul cât lucrăm în redacțiune, fumăm din cutia enormă cu Bektemis a lui Toma; bem răcoritoare, luăm băi, dejunuri *à la fourchette*, cafele, *cognac*, în socoteala lui Toma.

La anul nou, primim fiecare câte un mic dar spre suvenir: e:

O păreche de butoni de mâneci cu câte o peatră de briliant măreață cât o alună turcească, 1500 franci; un singur defect au însă: nu poți intra seara în casă dacă e lumânarea aprinsă în întru; 5 strălucesc așa de tare, că-ți pot prea bine pericula văzul.

Sau:

Un cronometru superb, de aur, cu două capace; pe un capac, un buchet în pietre scumpe cu devisa *Ghimpeiului* în peruzele: *Ridendo, castigat mores!* — pe celalt capac, una din caricaturile cele mai reușite de peste an, lucrată, în mic, în smalțul cel mai fin. Cronometrul nu se 'ntoarce niciodată, și merge mai regulat în bu- 10 zunarul vestei d-tale decât soarele pe cer. Se 'ntâmplă odată să se oprească, să stea toate ceasornicele din București, toate, pentru că nici unul din ele n'a fost întors la vreme; — se poate întâmpla una 15 ca asta, nu trebuie să râdeți. Cerul este acoperit cu nori și ceasornicele de soare nu pot servi. Toate ceasornicele stând, confuziune generale în mersul afacerilor. Numai cronometrul d-tale merge, merge neîncetat. Atunci, d-ta ești regulatorul tuturilor ceasornicelor din București, gonești confuziunea și restabilești ordinea în afaceri. 20 Toată lumea voește a-ți vedea cronometrul, te 'ntreabă cu cât și unde l-ai cumpărat; și d-ta răspunzi cu bună-voință:

« — L-am primit în dar la anul nou dela *Ghimpele*, unde sunt în calitate de redactor; îmi pare că costă 5000 de franci ».

Ori:

Un cal de călărie, arab alb, sau englez roib-auriu, sânge pur. Ești călare la șosea. Senzațiune universale! Damele toate-l scuipă ca să nu ți l deoachie. Toți sportsmenii sunt entusiasmați. Când treci pe dinaintea bufetului, zece dintre acești domni, cari șed de vorbă cu o doamnă resturnată 'n o trăsură elegantă, — fără să-și 30 mai ia ziua bună dela dânsa, și proferind câteva înjurături franceze, — se ia călări după tine. Dai pinteni lui *Bobo*, — că așa-l cheamă, — și când sportsmenii tăi d'abia sunt pe la rondul al doilea al șoselei, tu ai ajuns la Băneasa și te-ai și întors, spre a le face tradiționalul salut de *jockey*. Toți se confundă în complimente. Toți 35 mângâia pe *Bobo*, și te năvălesc, care mai de care, în întrebări asupra vârstei și genealogiei animalului. Toți se propun a ți-l cumpăra.

— « Pe onoarea mea, domnilor, îmi este cu totul imposibil a vă satisface, fiindcă țin acest cal în dar dela *Ghimpele*, unde sunt redactor. Cât despre prețul lui, și cred că nu mă 'nșeală memoria, este de 50.000 franci. 40

Și repețind salutul cu biciușca, dai pinteni. Calul pleacă, sboară; și când sportsmenii d'abia au pornit, potcoavele lui *Bobo* aruncă în dreapta și 'n stânga, pe podul Mogoșoaii, snopi de scânteii, — 45 — ocaziune de care pietonii de pe trotorie profită spre a-și aprinde țigările, fără a-și strica niciun chibrit.

Sau, mai bine:

O tabachere de tutun, de argint rusesc masiv, à *surprise*. Mergi la Fialcowski, iei un scaun, șezi lângă câțiva prieteni, scoți tabacherea și o pui pe masă. Un amic îți cere o țigară:

5 — «Cu plăcere, poftim!»

Amicul apasă resortul capacului... și la moment, flașnetă misterioasă din tabachere începe să cânte marșul dela 48. Toți sunt intrigati.

— «De unde vin aceste sunete delicioase?»

10 Atunci tu, măgulit de succesul tabacherii tale, cu modestia ce te caracterisă și zâmbind, zici în fine cuvântul cel mare:

— «Domnilor, este o surpriză! aceste sunete delicioase vin din tabacherea mea!»

15 Toți asistenții o ia, o examinează, o admiră, — și tabacherea, trecând din mână 'n mână, termină marșul dela 48, pentru ca să'nceapă o mazurcă încântătoare.

— «De unde ați cumpărat tabacherea asta?»

20 — «Domnul meu, este un dar de anul nou pe care l-am primit dela *Ghimpele*, unde, deși scriu sub pseudonim (*sic*), toată cafe-neaua lui Fialcowsky știe că sunt redactor.

— «Și cât costă, mă rog?»

— «2.000 franci.

— «Fie, că face!»

25 Așa, doamnelor și domnilor, petrecem noi ăștia dela *Ghimpele*. Vă mirați? cu toate astea, e foarte simplu. Câteva date din registrele de contabilitate ale gazetei noastre, vă vor lumina pe deplin. Dați-mi voiă.

30 20.000 abonamente dă 40.000 lei noi; 10.000 foi vândute cu esemplarul la fiecare număr, cu rabatul de 20%, ne dă 208.000 lei noi; mici subvențiuni, pe an 500.000 lei noi. Avem deci la venituri un total anual de 1.108.000 lei noi.

Totalul de cheltueli anulate este de 500.000 lei noi.

Rămâne deci lui Toma Stoescu al nostru anual 608.000 lei.

35 Și fiindcă, cu această ocaziune, tot am intrat în confidențe, trebuie să vă spun că Toma cheltuiește pe an pentru dânsul numai 108.000 franci, depunând restul de 500.000 la băncile străine. De aceia și eu îi zic totdeauna în glumă:

40 — «Tomo, prea grămădești la aur! Tomo, prea ești econom, prea ești avar! Tomo, ai să devii un *Cresus*!... Mai dă-mi o țigară, Tomo!»

E monstruos ce vă spun; așa e? Dar, ce vreți! așa petrecem noi ăștia dela *Ghimpele*.

* * *

45 Auzisem de atâtea ori lăudându-se virtuțile ciudate ale haccișului (*sic*), încât, pe onoare, n'am mai putut rezista tentațiunii, și am

înghițit și eu o dosă din această pastă minunată. Așa, vedeți, iubiți, cititori, că, în cazul când v'ar displăcea cronica ce v'am servit, vina nu este a mea, ei a narcoticului ce prin escentricitate mi-am administrat.

5 Un cuvânt încă și termin.

Doamnelor și domnilor câți datorăți bani amicului Toma Stoescu dela *Ghimpele*! grăbiți-vă a vă achita de datoriile d-voastre către dânsul, — care, cu toată cronica mea, este foarte strâmtorat și încurcat, — ca să vă scutiți de petrecerea d'a vă vedea trecuți
10 în *Catastichul Dracului*.

(*Ghimpele*, 11 Iulie 1876, *semnat*: Palicar; neretipărit)

UNA-ALTA

Pe căldura — era să zic *tropicale*, boala epitetelor de care suferă
d. de Marsillac e foarte contagioasă — pe căldura de care este nă-
15 bușită capitala, vi s'a întâmplat, pe la șapte sau altă oră seara, să
vă 'ntâlniți cu o cunoștință, la Fialcowsky, Frascatti, pe bulevard
sau la Giovanni! Prima mișcare când vă 'ntâlniți este să vă opriți
și să vă treceți odată sau și de mai multe ori, — după cum suferiți
mai mult sau mai puțin de asudeală — cu basmaua, pe ochi, pe
20 nas, pe obraz, pe gât, etc.; a doua mișcare: vă dați mâna; vă strân-
geți cordial; voiți apoi să v'o retrageți, și, ce să vedeți! dreapta
dumitale nu se mai poate deslipi de dreapta amicului; trageți cu
putere fiecare: peste puțină! Măinile d-voastre s'au încleștat.
Atunci — și aceasta este a treia mișcare — d'o ordine superioară
25 pentru că se petrece în onoratul d-voastră cap — atunci voiți nea-
părat a afla cauza acestui efect cum adică și pentru ce mâinile
d-voastră nu se mai pot descleșta! Cel mai deștept dintre d-voastră
— de sigur unul e mai deștept decât cellalt — se bate cu mâna stângă
pe frunte.

30 — Am găsit: sudoarea mâinii amestecată cu un strat de pulbere
fină ce sboară în atmosfera capitalei amestecată cu al doilea strat
de fum gros de asfalt, pentru că adineaori am stat poate zece minute,
de m'am uitat cum se lucrează la palat asfaltul, au produs pe mâna
mea această (*sic*) *mixtum compostum* (*sic*) lipicios, care afirmă
35 de astă dată strânsa și indisolubila noastră amicitie.

Și zicând acestea, lipiți prin mâini, vă apropiați de Fialcowsky,
cereți un pahar de apă, să depărtați unul de altul cât vă lasă mâi-
nile, și rugați pe *garçon* să-l toarne pe mâinile d-voastră încleștate.
Două minute, și efectul este obținut. Sunteți liberi a vă duce fie-
40 care unde vă place, la *Union* sau la *Guichard*, la *Walhalla* sau la
Patzak.

Vreți un doctor ferchezat, spoit, dichisit, pomaduit și *tixit* de *capacitate* medicală? Vreți *bună educațiune* în specialitatea escularică, și strașnică alababură de cerebeli?

— Adresați-vă și d-lui dr. *Pastramă-di-galați* și veți avea o
5 completă satisfacțiune în sensul de mai sus!

(*Ghimpele*, 15 August 1876, nesemnat; la *Sumariu*: Una alta, de *Palicari* — sic — ; neretipărit)

PROFESIE DE CREDINȚĂ

către cititori

10 În vremea caraghioasă și « de mare cumpănă », prin care avem cinstea să trecem — când a ieșit iar la maidan chestia orientului, și s'a tras a treizecelea ediție a « Hrismosului răposatului întru fer-
ricire ieromonah Agatanghel », când în București ies mereu la
15 gazete și gazetute, cum răsar ciupercile pe gunoiu dupe ploaie; când fiecare ciocoi ori ciocoroflea s'amestecă cu câteun petec de jurnal în cearta împărățiilor — de ce adică să nu iasă la lumină
Claponul, buletin hazliu al întâmplărilor orientului?

Unde mai pui la urmă, că *Claponul* (după cum se și vede din numele cu care l-a dăruit nașu-său *Ștrul*, hahamul din Beligrad)
20 este un organ *eminaminte neutral*, care nu ține nici cu Rușii nici cu Turcii. Ce treabă avem noi cu împărățiile, și ele cu noi? Impartă-și părul cu furca — noi n'avem să ne amestecăm.

De altă parte opinia publică și-a încărcat stomahul cu sulii, baionete, ghiulele, torpile, obuze și cu toate hapurile de soiul acesta:
25 toate gazetele o îndoapă zilnic cu știri *pozitive*, care au băgat-o în draci. *Claponul* vine ca zaharicalele și cafeaua dupe masă, să-i dreagă gustul.

Drept aceea, acest organ *rococo* s'a hotărît să apară *meteoric* în broșuri de 32 de fețe, în care un comitet de redacție (patruzeci
30 fără unu de colaboratori) va înșira producții variate, prea nostime și caraghioaze, ce desigur au să placă foarte mult, mai ales auto-rilor respectivi.

Pe urmă, *Claponul* ia angajament în fața cititorilor să le dea noutățile cele mai sigure de pe tot pământul, căci a trimes corespun-
35 denți în toate unghiurile lumii pe apă și pe uscat.

Publicitatea română de mult simțea — vorba ceea — o *impe-rioasă necesitate* de a poseda între organele ei o forță așa nostimă, și opinia publică aștepta — vorba cealaltă — cu o *legitimă ne-răbdare* apariția *Claponului*.

40 Această foiță — nu că să o laud — se va tipări în 33333 de exemplare, și va fi citită și foarte apretuită chiar și de cei ce nu se pricep la citirea limbii românești.

În sfârșit și mai presus de toate, *Claponul* a găsit de cuviință a lua drept deviză:

« Eftin și bun! — 10 bani numărul! »

Cumpărați lume! și, povestea vorbii, nu mă năvăliți, că vă dau la toți!

(*Claponul*, nr. 1, 1877, *nesemnăt*)

5

CĂTRE CITITORI

Nici nu vă mai întreb dacă v'a plăcut numărul 1, căci nu mai încape vorbă! Văzut-ați izbândă strălucită? 33333 de exemplare se vândură toate până să n'apuci să te ștergi la ochi. O foaie n'a mai rămas, măcar de leac — fără să mai socotim, că la cele din urmă, când ajunsese vânzarea pe drojdie, s'a urcat prețul unui exemplar, până la un ban și jumătate, și asta pe trotuarul cafenelei Fialcovski, unde se chiamă că se găsește elita cititorilor din București.

Tot publicul, cât a avut parte să cumpere numărul 1 al *Claponului*, a răs și l-a aplaudat, și chiar cei ce nu l-au putut cumpăra din cauza crizei, au făcut chef mare numai închihuindu-și cele scrise în această foiță; — dar mai presus de toți, doi dintre colaboratorii noștri (de aminteri niște bărbați politici recunoscuți ca foarte serioși la suspomenita cafenea) erau cât p'aci să se strice de răs, citindu-și pentru a șaptea oară articolele, cu cari înavuțiseră paginile numărului 1.

Această izbândă, pe care nu ne iartă modestia să o atribuim la altceva decât la meritele *Claponului*, ne îndeamnă a stărui în arena publicității, promițând cititorilor să aducem neconținut îmbunătățiri, la această publicație populară. Nu vom cruța niciun sacrificiu (din cele cari nu ne vor costa nimic, se 'nțelege) pentru a mulțumi pe cititori și a răspunde pe deplin devizei *Claponului*.

Și drept dovadă, numărul 1 a fost ce a fost — acu să vedeți numărul 2, și apoi să vorbim.

(*Claponul*, nr. 2, 1877, *nesemnăt*)

30

M A N I F E S T !

(*către cocoane*)

Auzit-ați, cocoanelor! Nu e glumă! Până aci a fost ce a fost, văzurăți ce văzurăți — de acum să vă mai țineți, că aveți să vedeți minuni!

35

De când n'ați mai cetit *Claponul*, a mers chestia Orientului departe, cocoanelor! S'au hotărît împărații să-și lase toate daraverele, să fie în București, la fața locului ca portăreii, pentru a încheia procesul-verbal — și după aia să-i și bea aldămașul chestiei Orientului.

40

Mai întâi are să vie Țarul rusesc — și are să iasă la paradă ocolit de 600 de cavaleri închivărați și împintenăți, tot unul și unul, aleși

pe sprânceană din toată împărăția lui, cari îi fac ștambul împărătesc. In capul alaiului are să meargă muzici și oaste multă; dupe aceea Țarul în mijlocul ștambulului, și dupe ei alte muzici și oaste; — iar mai nainte de toți și dupe toți și printre toți, să vă vârți dumneavoastră cu copilele și cu copiii, să vă trăiască, să le sărutați cununile!

Să vă feriți numai să nu vă calce caii, ori să nu facă cavalerii cu ochiul la copile, în loc să vă facă dumneavoastră.

Când ați pleca de acasă, mâncați și beți bine, ca să vă ție toată ziua, fiindcă alaiul are să se spargă dupe miezul nopții, cu muzici, luminație, masalale și cu foc de artificii. Să vă feriți la luminație *jupurile*, să nu vi le calce mitocanii pe coadă; să nu vă aprindeți capelele dela vr'o masala, ori să vă cază în cap bețele tăciunite ale artiștiilor; să nu vă pierdeți copiii mai mici la înghesuială!

Dacă v'o ciupi cineva prin lume dați-i cu *pardon* și dacă cumva vrun *monșer* galant v'o face loc ca să vedeți pe Țarul drept în față, tratarisiți-l cu *mersi*. Când or trece pe lângă dumneavoastră ofițeri muscali, zor cu *paroldonèr*, că dacă-i vorba la adică vă pricepeți doară la franțuzească.

Drept aceea, v'am dat de știre din vreme, să scoateți la maidan toată *gardiropa*. Gătiți-vă care mai de care, și ieșiți din toate patru colțurile ale Bucureștilor: dela Delea-Veche și Popa-Nan până la Grădina-cu-Cai și Sfântul-Elefterie, din Dealul-Spirii și din Izvor până 'n Precupeții-Noi, și Tîrchilești. Ce fel de paradă ar fi aia fără dumneavoastră?!

Toate să fiți în păr! Una să nu lipsească, că zău! o dau la *Claponul!*

(*Claponul*, nr. 4, 1877, *nesemnat*)

MULȚUMIRE PUBLICĂ

Subiscăliții ne credem datori a aduce prin aceasta, pe calea publicității, mulțumirea și expresia recunoștinței noastre doctorului chirurg Leichtag din București, pentru minunata operație chirurgicală ce a făcut asupra noastră chiar în zilele trecute.

De mult auziserăm vorbindu-se de meritele acestui însemnat bărbat de știință — și în fine avurăm ocazie a ne convinge d'adrepul de capacitatea lui mai presus de orice laudă.

Încă din copilărie, mulțumită caldărâmurilor din București, sufeream toți la picioare de bătăturei chronice, cari mai ales când se schimba vremea ajungeau a fi o adevărată calamitate.

Toate alifiile și plasturile de prin spițăriile Bucureștilor în zadar au fost, căci suferințele noastre mergeau mereu crescând și amenințând a ne învenina existența până dincolo de mormânt.

In așa desperată situație ne aflam, când doctorul Leichtag a luat briceagul și s'a prepus asupra vrăjmașelor bătăturei. Fără să simțim cea mai mică ciupitură, operația se sfârși repede — și în

— Vez' că mi-a spus ginere-meu, că s'a făcut la Mitropolie o lege cu *murături* — ce-o fi aia! — pă cum că nu mai are voie nimeni să-și plătească datoriile... ».

*

5 Este atât de dumnezească morala încât numai ea însăși e destulă scuză pentru neamul omenesc, că nu o poate urma.

*

La judecătorul de instrucție.
Un țigan depune într'un proces de bătaie.
10 După depoziție, magistratul îl întreabă:
— « Știi să scrii?
— Ba să mă ferească Dumnezeu, boerule, că destul scriți dumneavoastră! »

*

15 Niciodată ca acum salonul profesorului de danț, cavalerul Corvin, nu a fost mai îmbulzit de școlărițe. O mulțime însemnată de dame din București învață cu multă stăruință, ziua și noaptea, să joace *Mazurca*, în vederea eventualităților chestiei Orientului.
Se asigură că le pare foarte rău, că n'au pentru ce să învețe și
20 *Ștaierul* nemțesc.

De ce însă să ne mirăm de cocoane, când știm mulți bărbați de stat, cari ar pofti să joace *Ciamparalele* !

*

25 Boerul și cocoana ia cafea dupe masă și vorbesc politică despre chestia Orientului. Să nu uit a spune, că cocoana e una din școlărițele de *Mazurcă* ale cavalerului Corvin, și că boierul deși trăiește cu cocoana în căsnicie de vreo zece ani, nu se bucură încă de niciun moștenitor.

— « Lasă, soro, să mai vie Muscalii, să mai intre bani în țară.
30 — Firește, dragă — răspunde cocoana. Și apoi unde pui, că se mai înmulțește și lumea ! ».

*

Un țăran lovește câinele unui arendaș cu sapa și-l omoară. Arendașul îl chiamă la judecată să-l globească. La înfățișare țăranul
35 se apără zicând, că dobitocul s'a dat să-l apuce pe furii de picior.

Judecătorul îl întreabă:
— « De ce nu te-ai apărat cu coada sapii?
— M'aș fi apărat cum zici d-ta, dacă s'ar fi dat câinele să mă muște cu coada și nu cu dinții.

40

*

Alt țăran trece pe dinaintea tribunalului. O sumă de avocați se suie și se coboară cu ghiozdanele la subțioară.

Țăranul întreabă pe unul:

— « Da oare, ce să fie în palatul ăsta, domnule?

— Moară de vânt — răspunse în glumă cel întrebat.

— Ei, că să zici! nu-mi dedea în gând: uite ce de măgari se
5 suie cu sacii! »

(*Claponul*, nr. 1, 1877, *nesemnat*)

GOGOȘI

Maisterul *Stultzapferl*, șușter subțire, ține foarte mult la
dreptul ce are de a exercita control în toate afacerile lui.

10 Maisterul este tras înaintea tribunalului corecțional, fiindcă
și-a bătut cumplit pe *madama*.

— « De ce ți-ai bătut nevasta? — îl întreabă aspru prezidentul.

— Am prins pe ea, *her* prezident!

15 — Nu trebuia s'o bați: trebuia s'o dai în judecată pentru a-
dulteriu.

— Eu nu bătut pe ea pentru asta, *her* prezident; bătut numai
pentru ce nu spus și la mine! ».

*

O nouă aplicație de « Măsuri și Greutăți ».

20 Un anunț al ziarului *Resboiul* dela 17 August, pagina IV-a,
coloana 3-a ne spune:

Leccióni particulare

75 Fr. stânjenul

de

25 Matematici

A se adresa — etc. . . .

*

Cât sunt de grozave greșelile de tipar, ne dovedesc următoarele
rânduri extrase din *Monitorul Oficial*:

30 Ministerul de Finanțe

Prin *deriziune* ministerială cu data dela 23 corent, D-1 Z. . . ,
actual vameș la vama. . . , pentru *rapacitatea* sa notorie, se trece
în postul de *casier* al aceluși județ.

*

35 Toți credincioșii căscau, și părintele Matache Sugăceanu citea
cu glas tare, de un sfert de ceas, evanghelia Samaritencii.

Deodată popa întrerupe procitania și se adresează pe alt glas
către ascultători:

40 — « Nu vă mirați, drept-credincioșilor, că e atâta vorbă lungă
în evanghelia de astăzi, pentru că și Samariteanca avea limba ca
toate femeile ».

*

Tot popa Matache, care în privința poftei de mâncare e mai popă ca toți popii, merge într'o zi de post cu paracliserul să mănânce la un notabil al mahalalei, unde se făcea pomană.

Prânzul este de dulce și de post.

5 — « Pofțiți iahnie, părinte, zice stăpâna casii.

— Nu mânca, prea-sfinte (șoptește paracliserul); adineauri am văzut pe slujnică în cuine, că a amestecat-o cu lingură de dulce.

— Ce treabă ai tu să umbli prin cuinile oamenilor?! » strigă popa supărat.

10

*

Un sfat prețios către cititorii cu barbă ai *Claponului* :

Nu permiteți niminui să învețe bărbieria pe capul dumneavoastră.

15

Un provincial intră să se rază în o bărbierie plină de mușterii. Toate calfele și stăpânul fiind ocupați, un ucenic vine să săpu-nească pe provincial.

20

Când băiatul începe să tragă cu briciul pe curea, un câine foarte mare se scoală de sub bancă și vine să se așeze în fata provincialului, lingându-și hotul și fixându-l foarte expresiv, ca cum ar spera să-i arunce un codru.

Cinci minute — câinele așteaptă mercur fără să-și părăsească poziția.

În sfârșit, provincialul întreabă cu mirare pe bărbier :

25

— « Ce are câinele ăsta? Pentru ce se uită așa la mine? »

— Pentru că a văzut că te rade băiatul (răspunde bărbierul).

— Ei! și ce are a face? »

— S'a 'nvățat cu nărav dulăul (zise bărbierul). Băiatul e ucenic, acum învață meșteșugul: se 'ntâmplă adesea de-i scapă briciul și taie urechea mușterii: atunci dulăul gata o îmbucă! ».

30

Inchipuiți-vă mutra provincialului la aceasta candidă și lugubră deslușire...

*

35

Doamna *Briol* — *Robes et Confections*, calea Mogoșoaii, otelul Crețulescu — care are a încasa datorii vechi și noi pentru modesta suma de peste 100.000 frnci, s'a hotărât a-și vinde drepturile către un bun avocat cu scăzământ de 50 la sută, după ce mai întâi va fi somat la plată pe datornici și datornice.

40

Se zice că această amenințătoare știre ar fi făcut pe marele cartier general rus să dea imediat ordin tutulor ofițerilor muscali din București a se porni în grabă la Dunăre, oprind în același timp pe toți ofițerii trupelor ce încă sosesc de a mai intra în capitală.

Cu toate acestea, I. S. principele Gorciacov, dibaciu și *cutezător* diplomat, care este foarte galant cu damele, a stăruit să se retragă acest ordin, promițând că, în orice caz, fără să se oprească

ofițerii de a gusta din dulcelele micului Paris al Orientului, I. S. se face forte a împăciui singur afacerea *Briol*.

*

5 Pe vremea când încă nu se afla în capitală Compania Barometrică, un boier tocmi și se învoi cu un întreprinzător în această ramură de industrie, ca să-i curețe... ceea ce avea de curățit.

Tocmeala se făcu, și treaba se isprăvi ușor și bine. La plată însă, se ivi neînțelegere.

10 Industriașul pretindea că a ridicat 33 de butoaie; boierul nu voia să plătească mai mult ca 32. În sfârșit, după multă sfadă, industrialul se înduplecă și luă paralele. Însă la plecare, nu se putu opri de a zice clientului său, cu un accent de o foarte candidă imputare:

— «Păcat de Dumnezeu, boierule! îmi mâncași un butoi!»

15 (*Calendarul Claponului, 1878, nesemnat*)

GOGOȘI

O cocoană intră într'o băcănie să târguiască.

— «Cum dați zaharul? întrebă.

— Trei franci ocaua.

20 — Cum se poate! Am cetit la *Claponul*, că s'a ieftinit!»

(*Calendarul nr. 2, 1877, nesemnat*)

GOGOȘI

25 Despre cât sunt de nenorocite neprevederile legiuitorilor și lacunele legilor, ne poate da dovadă următoarea întâmplare a unei cocoane din Târgoviște.

Cocoana a pornit jalbă de divorț la tribunalul respectiv, pentru cuvânt că bărbatu-său nu vrea să o aducă și pe dânsa la București să vază pe Țarul.

30 Prezidentul a arătat cu regret cocoanii, că din nenorocire pentru dumneaei, legiuitorul a lăsat și aci, ca în multe părți, să se strecoare o lacună în condica civilă — căci, între cauzele determinante pentru divorț, a uitat să prevadă și «refuzul bărbatului de a-și duce consoarta să vază pe Țarul».

*

35 Un tânăr *monșer* (al cărui aparat digestiv, cu toată cura de apă de Buda, nu a putut înțelege însemnătatea igienică a cuvântului *regularitate*) intră în o prăvălie din Lipscani, să-și dea o pălărie de paie spre reparare.

Dupe ce nemțoica îi dă răbojul, *monșerul*, având nevoie de amândouă mâinile spre a-și drege cravata la oglindă, ia provizor răbojul în dinți. Din o nenorocită greșală însă, răbojul îi scapă pe gât.

5 — « Peste două zile e gata, domnule », zice nemțoica.

— Nu pot veni peste două zile, madamo (zice trist *monșerul*). Peste vreo patru, poate: sunt tare de natură ».

(*Claponul*, nr. 4, 1877, *nesemnăt*)

GOGOȘI

10 S'au zis multe despre oamenii nenorocoși, dar cea mai nostimă vorbă în privința aceasta a zis-o chiar unul dintr'înșii:

« Sunt sigur, că în ziua când m'aș hotărî să fac negustorie cu pălării, toți oamenii și-ar pierde capetele ».

(*Claponul*, nr. 6, 1877, *nesemnăt*)

15

CALENDAR

Ianuarie, 31 zile, — ziua de 10 ore — noaptea de 14.

La 7, luna plină; la 13, pătrarul din urmă; la 20, luna nouă; la 29, pătrarul întâi.

20 Frigul pentru cei fără paltoane e cu 15 grade mai mare decât pentru cei împaltonați.

Februarie, 28 zile, — ziua de 11 ore — noaptea de 13.

La 4, lună plină; la 12, pătrarul din urmă; la 20, lună nouă; la 27, pătrarul întâi.

25 Carnavalul este în putere. Câți nu vor rămâne becheri, se vor căsători. Balurile mascate vor hotărî pe mulți căsătoriți să pornească jalbă de despărțenie.

Martie, 31 zile, — ziua de 12 ore — noaptea de 12.

La 6, luna plină; la 13, pătrarul din urmă; la 20, lună nouă; la 17, pătrarul întâi.

30 Se zice că prea sfinții părinți dela Sinod vor posti tot postul, dacă nu vor mânca dulce.

Aprilie, 30 zile, — ziua de 13 ore — noaptea de 11.

La 6, lună plină; la 12, pătrarul din urmă; la 20, lună nouă; la 27, pătrarul întâi.

35 Un orator în Cameră aduce un proiect de lege pentru stârpirea muștelor, care prevede un al optulea minister cu un buget de 15.576.315 lei noi pe an.

Mai, 31 zile, — ziua de 14 ore — noaptea de 10.

La 4, luna plină; la 12, pătrarul din urmă; la 20, lună nouă; la 27, pătrarul întâi.

5 *Monșerii* încep a-și umbri ceafa cu umbrele albe. Se așează băi mixte la Nicopole și Șistov.

Iunie, 30 zile. — ziua de 15 ore — noaptea de 9.

La 13, luna plină; la 10, pătrarul din urmă; la 28, lună nouă; la 25, pătrarul întâi.

10 Se inventează o nouă umbrelă pentru picioare, în vederea sistemului de stropire a stradelor Capitalei.

Iulie, 31 zile, — ziua de 14 ore — noaptea de 10.

La 2, luna plină; la 10, pătrarul din urmă; la 17, luna nouă; la 14, pătrarul întâi.

15 Căldura crește: 45 grade. Primăria ia măsuri, ca stropitorii stradelor să administreze trecătorilor asudați câte o dușe rece. Pentru aceasta se va mai adăogi la biletul cel galben încă vreo câteva zecimi comunale.

August, 31 zile, — ziua de 13 ore — noaptea de 11.

20 La 1, lună plină; la 9, pătrarul din urmă; la 16, lună nouă; la 30, pătrarul întâi.

Se deschid școalele. Un urechiat deschide o Academie de științe morale pentru amândouă sexurile. Se anunță de acum părinților că locurile sunt aproape pline: să se grăbească a-și înscrie copiii.

Septembre, 30 zile, — ziua de 12 ore — noaptea de 12 ore.

25 La 1, lună nouă; la 8, pătrarul din urmă; la 16, lună nouă; la 13 pătrarul întâi; la 30, lună plină.

Ploi mari. Dâmbovița se umflă. Primăria profită de ocazie pentru a o declara navigabilă, și a publica licitație pentru luarea în monopol a navigației *dâmbovițene* pe 10 ani.

30 *Octombre*, zile 31, — ziua de 11 ore — noaptea de 13.

La 7, pătrarul din urmă; la 13, luna nouă; la 10, pătrarul întâi; la 20, luna plină.

35 Orizontul se întunecă. Culesul viilor încep. Apar în București 15 ziare cotidiene noi, având fiecare câte treizeci de redactori și cinczeci de corespondenți. Opinia publică le face o strălucită primire.

Noembre, 30 zile, — ziua de 10 ore — noaptea de 14.

La 5, pătrarul din urmă; la 12, luna nouă; la 19, pătrarul întâi; la 27, luna plină.

40 *Monșerii* fac ce fac și se împaltonează până în călcăie. Dispar cele 16 ziare cotidiene precum și una veche. Opinia publică regretă abonamentele plătite înainte.

Decembre, 31 zile, — ziua de 9 ore — noaptea de 15.

La 4, pătrarul din urmă; la 13, luna nouă; la 19, pătrarul întâi; la 27, lună plină.

5 Gerul înghiață becurile felinarelor pe ulițe. Primăria hotărăște a așeza la fiecare răspântie câte o sobă de tuci. Un amic al guvernului va fi însărcinat, fără leafă, numai cu diurnă, să meargă la Paris spre a cumpăra sobele, cari vara vor putea servi și la altceva.

REGENTUL ANULUI

Regentul anului 1878 este planeta *Venus*.

10 Odinioară *Venus* era zeița amorului și a tuturor comicilor și cabazlicurilor ce curg din această patimă universală.

De aici se vede că în anul acesta mai multora dintre însurați nu o să le meargă tocmai bine, iar cocoanele sub înrăurirea acestui regent vor face multe și mărunte, pe cari nu avem loc a le număra aici.

15 Multe căsătorii se vor face, și divorțuri de două ori pe atâtea. *Monșerii* becheri douăzeci și cinci la sută se vor căpătu; iar cei familiști cincizeci la sută vor văduvi.

20 Tot sub înrăurirea regentului, copiii 75 la sută se vor naște cu părul galben, cărnii și cu ochii mici, spre marea mirare a taților lor, cari nu-și vor aduce aminte de convenția ruso-română.

Regentul va aduce pe lângă alte bunuri și multe daraveri doctorilor specialiști.

25 Cocoanele vor merge de vară să facă băi la Șiștov și Nicopole, unde se vor face două așezăminte de băi mixte; vor fi admiși la scaldătoare afară numai de bărbații însurați: — și apoi să vedeți ce mai de comedii are să facă regentul anului.

Cocoanele prinse de către bărbații dumnealor în flagrant delict, vor avea în fața judecătorilor o scuză nebiruită : *Regentul anului*.

ECLIPSE

30 Vor avea loc două eclipse totale în anul acesta:

Intâia eclipsă totală, în lună, va fi la 30 Februarie, pe la prânz, și se va vedea de pe piața teatrului din București.

A doua eclipsă totală, în soare, va fi la 31 ale aceleiași luni și se va observa fără ochian pe la miezul nopții de pe movila Cișmegiului.

35

DIVERSE

Carnavalul ține cât țin balurile mascate, și balurile se fac numai în carnaval.

Postul cel mare, în anul acesta ca totdeauna, pentru săraci ține tot anul, pentru bogați cât au poftă de icre moi.

Zile nefaste pentru chiriași sunt două: Sf. Gheorghe, și Sf. Dumitru.

(*Calendarul Claponului*, 1878, *nesemnat*)

SONET

5

d-lui Agostino Mazzoli
Bariton absolut
cu ocaziunea beneficiului
său în opera Ernani

10

Ești rege, și pe tronu-ți, în plină strălucire
Apari ca totdeauna, și gat'a ne 'ncânta;
Supușii tăi salută zicându-ți în unire:
Talentul e coroana ce stă pe fruntea ta!

15

E sărbătoare astăzi, splendidă sărbătoare.
Mai mult ca totdeauna supușii-ți sunt fideli.
Coroana-ți, astă seară, e mai strălucitoare.
O! niciodată, rege, nu vei afla rebeli.

Da: regii-și pierd mărirea. În piepturi astăzi bate
Dorința cea sublimă de sacră libertate.
Urăște lumea scepstrul. A fi supus e trist!

20

De cât să servi un rege, durere nu-i mai mare,
Dar... lumea se supune, c'o nobilă-avântare,
Când scepstrul este arta și regele artist.

(*Ghimpele*, 6 Decemvrie 1873)

SONET

25

Unui cavaler de industrie

Fals, malonest, venale, hidos ești, cavalerie!

30

Prea bine ți-au zis unii *Coșcar Coșcarovici*;
Figura ta, ce 'nspiră desgust și displăcere,
Impertinentă, vilă, tot palme par'că cere:
Cum dracul fruntea 'n lume cutezi să mai rădici?

Vestitele-ți șandaluri azi nu mai sunt mistere.
De când, ca parasițiu, te-ai pripășit p'aici,
Nu vezi, când vrei prin lume și tu ceva să zici,
Cum fug toți d'ale tale cuvinte delectere?

In loc să-ți vezi rușinea, stigmatizat cum ești,
 Și, dându-te căinței, să plângi și, de durere,
 Să-ți dai în piept cu pumnul, ai cutezat, misere,
 P'o plată de nimica, să 'njuri pe cei onești...

5 Fals, malonest, venale, hidos ești, cavaliere!

(*Ghimpele*, 2 Iunie 1874, *semnat*: Car...)

VERSURI

Amicului C. D.

10 Ce-mi spui de poezie, d'acea himeră tristă,
 Când lumea d'astăzi, rece și materialistă,
 Iși râde de himere și de puterea lor?
 Credințele d'acuma condamnă poezia
 Ca rătăcirea, crima, păcatul, erezia
 Ce merită să poarte disprețul tuturilor.

15 Ascultă-mă și crede: de vei simți vr'odată
 Că pieptul tău nutrește scânteia cea sacrată,
 Să știi că mizerabil vei trece pe pământ;
 In timpurile noastre, decât să cânti, mai bine
 De pietre sparge-ți lira ș'apoi sufocă 'n tine
 20 Fugoasa-ți inspirare ș'al tău nebun avânt.

De-acum, stăi noaptea singur, citește, studiază,
 Și de veghiare palid, mereu, mereu veghiază,
 Plecat pe cărți bătrâne consumă-ți anii toți,
 Sacrifică-ți vederea, cătând fără 'ncetare
 25 Ca să găsești ideea funestă pentru care
 S'alerge 'n valuri sute de mii de sacerdoți.

Obiectul ei să fie, desigur, omenirea,
 Iar scopul, abrutirea, mizeria, tâmpirea!
 — Acolo sacerdoții cu toți vor aținti —
 30 Ideea ta pământul în lung și 'n lat să 'ncingă,
 Prin vorbă sau prin spadă, cu 'ncetul ca s'atingă
 Și polul miază-noapte și polul miază-zi.

Sau nu! Muncește-ți mintea, gândește-te, combină,
 Inventă-o monstruoasă, teribilă mașină,
 35 Concepere fatală, ce demn'a se chema
 Flagelul omenirii, pornind într'o clipire,
 Ca fulgerul, turbată și numai c'o lovire
 Armate formidabili să poată sfărâma.

Atunci tiranii lumii, văzând a ta lucrare,
 Vor alerga cu toții să-ți dea, prin admirare,
 Averi, măririi și nume, s'ajungi nemuritor:
 Iar bietele popoare, nenumărabili brute,
 5 Tâmpite d'o nedemnă și lungă servitute,
 Te vor mări, fii sigur, ca și tiranii lor.

Adesea mă concentru și cuget, cum, odată,
 In Grecia, mulțimea de cântu-ți fermecată,
 Tăcută, strânsă 'n juru-ți, Omere, te asculta
 10 Așa, bătrân rapsode!... Și te numea Poetul
 Căci între toți mortali tu posedai secretul
 Cum se 'nstrunează lira, cum trebui a cânta.

Erai bătrân, dar mândru, pe fruntea ta senină
 Lucea 'n splendoarea toată scânteia cea divină
 Ce zeei, spre-a lor fală, voiseră să-ți dea.
 15 Umblai după 'ntâmplare, și numai a ta muză
 Și cultul ce-ți dau Grecii le-aveai drept călăuză:
 Orb, tu nu vedeai lumea, dar lumea te vedea.

Rapsode, vino și-astăzi, și, de mai poți, te 'nspiră,
 20 Te 'ncearcă să mai farmeci mulțimea cu-a ta liră,
 Și cu scânteia sacră ce-aveai pe fruntea ta!
 Dac' ai trăi, desigur, ți-ai renega și muza,
 Și geniul, și lira, și mută ți-ar fi buza,
 Mânia lui Achile mă jur de-ai mai cânta.

Căci de cumva, bătrâne, nevrând să știi de lume,
 25 Cântând, ai vrea și-acuma să sapi frumosu-ți nume,
 Pe-a timpilor eternă columnă de granit,
 Amar ți-ar fi plătită sublima nebunie:
 Mulțimea, fără milă, ți-ar zice 'n ironie
 30 Și fără să te-asculte: « Sărmanul e smintit ».

Și chiar dacă p'alocuri, prin lunga căutare,
 S'ar mai găsi ființe ce sacra ta cântare
 Ar mai putea 'nțelege și-ar mai putea simți;
 35 Invidia nedemnă, barbară și perfidă,
 Ori ignoranța crudă, profundă și stupidă
 — Virtuțile moderne — pe loc te-ar amuți.

Ce-mi spui de poezie, d'acea himeră tristă,
 Când lumea d'astăzi, rece și materialistă,
 40 Iși râde de himere și de puterea lor?
 Credințele d'acuma condamnă poezia
 Ca rătăcirea, crima, păcatul, erezia
 Ce merită să poarte disprețul tuturilor.

(*Revista Contemporană*, 1 Oct. 1874, semnat: I. Luca Caragiale)

UNUI AMIC INECAT IN DATORII

Ești mâncat de cămătari,
Cum e lemnul vechi de cari
Și țara de prinți coțcari!...

5

UNUI POETASTRU

— Tânărul X... are darul
D'a scrie 'n poezie.
— Dar... carte ceva știe?...
— A 'nvățat abecedarul!

10

(*Calendarul Ghimpelui, 1875, semnate: Car.*)

SONET

Contimpuranilor mei

15

Fără de graiuri gure și ochi făr' de priviri
Făr' de mișcare forme, și încă, vai! ce este
Mai sec în astă lume și mai nemernic, țeste
Făr' de gândiri și inimi lipsite de simțiri!

20

Așa ne pomenirăm, d'o-dată, fără veste,
Trecând p'aci, prin jocul capricioasei firi.
Bizar! Ființe fără ființă, trecem peste
Pocitul vis al unei smintite 'nchipuiri!

25

În vreme de 'njosire, în tină, și din tină,
Ne căpătarăm locul l'a soarelui lumină;
Zadarnic ne născurăm și făr' să trebuim!

Pă semne-așa ne scrise pustia de ursită:
Pă-cum ne fuse vremea meschină ș'umilită,
Meschini și mediocri să fim și să murim!

(*Ghimpele, 20 Iunie 1876, semnat: Car...*)

MANDATUL

(*Acrostih*)

30

Mandatul este visul,
Un vis realizat,
Când fără 'ntârziere
Îl iei și l-ai scontat.

Atunci de bucurie
Să joci, să cânți te-apuci,
Și ca să fii mai comod,
Te lași numa 'n papuci.

5

Nimica nu te doare,
Și totul *meprizezi*,
Căci posedezi mandatul
Și mergi ca să-l scontezi.

10

Da! da! el să trăiască!
Sau dacă nu, murim;
Căci fără dânsul oare
Putem noi să trăim?

15

Amor și fericire
Le ai în buzunar,
Când ți-ai scontat mandatul,
Și nu mai ai habar.

20

Tutunul abundează
Țigări de *Bektemis* —
O! te realizează
Mai iute, dulce vis!

25

Unica consolare!
O! prea iubit mandat,
De tine toți slujbașii
Viața ne-am legat!

La minister cu toții,
Mandatul să luăm,
Să ni-l scontăm de grabă,
Și-apoi... să ne 'mbătăm!!!

(*Calendarul Claponului*, 1878, *nesemnat*)

30

SFÂNT - ION

Baladă haiducească

35

Frunzuliță chimionu,
Chimionu, anasonu,
Mai dă, Doamne, un sfint-Ionu,
Să prăznuim patraonu
Cu Jenică Arionu!
Să mai mergem la fiatru
Să văz doi jandari cât patru!

Că era mare 'mbulzeală
 De 'mi venise ameteală;
 Că Jenică Arionu,
 Pasă-mi-te-i farmazonu,
 5 A tras la loja de sus
 Și drept în față ne-am pus,
 La lojă de beletaj,
 Unde 'i mai mare blamaj!

C'apoi stam și petreceam
 10 Și în lojă chef făceam,
 La poliție nici gândeam,
 La poliție, bat'o vina!
 Că ea e toată pricina,
 Ea cu colonel Algiu,
 15 Ursuzu și belaliu,
 Nu i-aș mai vedea chipiu!
 Că tomna când petreceam
 Ș'al mai mare chef făceam,
 Iacă 'i domnu Colonel
 20 Ne poștește frumușel
 Să mergem la ceai cu el,
 Și la ceai și la cafea,
 La soarea cu refenea
 Și ne 'ncântă, ne descântă,
 25 Bată-l Măiculița Sfintă!
 El tot haide! noi tot ba!
 Ne-a 'ntețit cu dragostea;
 Noi trăgeam, el ne 'mpingea,
 Tot așa și iar așa
 30 Pin'am ajuns în antrea.

Aici, hop! și comisari,
 Ipistați, sergenți, jandari
 Cu niște chivere mari,
 Maiculiță, ce vlājari!
 35 Nalți d'un stinjen fiștecare,
 De jurai că sunt călare.
 Noi nu vream deloc, ei: « Hai!
 « Hai la domnu polițai,
 « Să vă trateze cu ceai,
 40 « Și cu ceai, și cu cafea,
 « La soarea cu refenea! »
 Și ne-a dus, măre, ne-a dus
 Când pe jos și când pe sus,
 Și la secție ne-a pus

Pe saltea și pernă moale,
 De le simț ș'acu la șale,
 Și de-acolea mai la vale,
 Unde, ce să vă mai spui?
 5 Unde 'i pasă omului,
 Unde 'i greu voinicului,
 La 'nnodatul bumbului!
 Dacă văzui și văzui
 C'am căzut pe mâna cui?
 10 Pe mâna Algiului,
 Ce m'apucai de făcui?
 Sai din loc și poc! și paf!
 Am făcut o lampă praf!
 Și pe urmă ce făceam?
 15 Ca un leu mă repezeam
 Și cu pumnii dam în geam,
 Și trăgeam și iar trăgeam
 Până când mi ți-l spărgeam.
 Atuncea Algiu numa
 20 Văzu că s'a 'ngroșat gluma,
 Și cum este el șiret,
 A recurs la marafet
 Și ne-a turnat la secret
 Cam pe lângă cabinet;
 25 Și pe loc a poruncit,
 Că zicea că am răcit,
 Să ne tragă de năjit
 Cum se trăgea mai 'nainte,
 Cu cureaua și spirt fierbinte,
 30 Cât lumea s'o ținem minte:
 Nu-l mai ține, Doamne Sfinte!
 Și cum stam noi la secret
 Cam pe lângă cabinet,
 Pasă-mi-te că de jos
 35 Ne venea în sus miros;
 Că unde 'ncep să strănut.
 Și cu Jean să mă sărut
 Și să-i urez la mulți ani,
 Sănătate, chef și bani,
 40 Și fiatru permanent
 La lojă cu-abonament,
 La lojă de beletaj,
 Unde-i mai mare blamaj.
 Da pe semne — amoniacu
 45 Făcu efect, lua-l-ar dracu!
 Că ne trecu uluiala
 Ș'am rămas doar cu zăpreala.

- Și când ne-am fost luminat
 Iacă 'i vine și Scarlat:
 « Ce-ați făcut? » ne-a întrebat.
 « Ce să facem! am zis noi;
 5 « Eram Ioni amândoi:
 « Am cinstit, măre, cinstit,
 « Patraonu-am prăznuit,
 « La fiatru c'am venit,
 « Lojă bună c'am găsit,
 10 « Să vedem și noi *Voivodu*,
 « Cum l-a văzut tot norodu,
 « Da polițaiu, nerodu,
 « Pasă-mi-te era beat!
 « Dânsul de bucluc ne-a dat.
 15 « Da acu dă-ne tu drumul,
 « Că ni s'a risipit fumul,
 « Și fiatru s'a închis,
 « Nu mai ai nimic de zis! »
 Și atunci bietul Scarlat,
 20 Pe loc drumul ne-a și dat.
 Da Orăscu ca Orăscu:
 Ce te faci cu mai - Orăscu?
 Cu Hășdău și Odobescu
 Și cu Anghel Demetrescu?
 25 D'apoi lasă-te pe mine,
 C'am să-i regulez eu bine.
 Că din secție ieșind,
 Am fost doi tot la un gând,
 Cum avem și-un patraon,
 30 Și eu și el tot Ion,
 Sache și cu Arion!
 Ș'am strigat și eu și el:
 « Hai de grabă la Purcel! »
 Ș'aci, tot la un gând iar,
 35 Am cerut câte-un pahar,
 Un pahar de turburiu
 Să ne treacă de Algiu,
 Ursuzu și belaliu,
 Nu i-aș mai vedea chipiu!
 40 Să ne dregem la stomac,
 Arză 'l focu-amoniac!
 Și nu știu ce-mi vine mie:
 « Ad'o coală de hârtie
 « Ș'un condeiu frumos! » și scrie!
 45 Scriu și scriu și la minut

Un raport am așternut
 Contra colonelului,
 Contra polițaiului;
 5 Ș'am să merg la minister
 Cu raportul meu, să cer
 Să-l scoață din prefectură,
 Că s'a dat la băutură
 Și prea face tevatură.

1890

10

DOI ACADEMICI

Istorică pereche —
 Așa prieteni, zic și eu!
 Ce legătură veche!
 Ureche jură 'ntr'un Hăsdeu
 15 Hăsdeu într'o ureche!

(Moftul Român, I, 6, 14 Februarie 1893, nesemnlat)

MAGNUM MOPHTOLOGICUM

20

Un împărat își puse 'n gând
 Să facă-o mare carte,
 In care vorbele pe rând
 Să aibă toate parte.

25

Voia un falnic monument,
 Un *magnum* oare care...
 Atunci chemă pe un bătrân,
 Limbistul cel mai mare, —

30

Un om ce știe pe de rost
 Nu numai ce-i pe lume,
 Ci câte se petrec și 'n cer
 Din fir în păr anume, —

35

Și-i zise: «știu, de istorie
 De mult că te-ai lăsat
 Și că d'acuma numai limbii
 Pe brânci te-ai consacrat...

Fă-mi dar și mie ce te rog,
 Te voi plăti cu aur,
 Posterității să lăsăm
 Un *magnum*, un tezaur.

— Prea bucuros, Măria Ta,
Primesc ce-ați poruncit,
Și ca să dau dovezi de limbă,
Mă simt prea fericit ».

5
Și s'a pornit bătrănu-atunci
La lucru cu ardoare...
Dar vai! păcat! s'a 'nșepenit
Cu limba în a mare.

10
Oricum, noroc că-i spiritist —
Lucrarea lui înaltă,
Speranță-avem: o va sfârși
Din lumea cealaltă.

(*Moștul Român*, I, 10, 1893, *nesemnăt*)

RUGA SPIRITISTULUI

15
Dedicată d-lui B. P. Hășdeu
prezidentul Primei Societăți spi-
ritiste Române,
de un Inițiat.

20
Tu, spirit coborât din cer,
Realță al meu suflet,
Să 'mpodobesc c'un adevăr
Macabrul meu resuflet;

25
Să mă despart din timpul meu
Și, spirit, să fiu altul,
Și să mă văz răsând mereu,
Răsând din tot înaltul.

30
— Cel lut, acum nensuflețit,
Rămas fără de limbă,
Să-l văz un chip de om pocit
Ce viermii-l rod și-l schimbă.

35
Atâtea patimi l-au isbit,
Că 'n lumea toată nu e
Un altul mai nefericit,
Un Christ bătut în cuie.

Deși trecu el viața lui
In veselii și glume
In istoric totuși nu-i
Mai tristă pildă 'n lume.

Ș'acuma tremur d'un fior,
 Căci par'că îl contempļu
 Cum stă, pierdut și rugător,
 În spiritistul templu.

5 O! vezi-l, spirite suprem,
 În patima-i deșartă,
 Deși e lutul un blestem,
 Dar spiritul îl iartă.

10 Pe veci rămâne pur încai
 Oriunde el va trece:
 În față-i limba-i fără grai
 Și istoria-i rece.

(*Moftul Român*, I, 39, 23 Iunie 1893, *nesemnăt*)

AB IRATO

15

Sonet parnasian

Nu-mi măsur bine versul? Ce? Cum? Auzi acolo!
 Dar ritmu 'mi curge 'n vine! și rima? *je m'en moque...*
 Nici pot gândi aminteri! Mi-e tată bun Apolo!
 Vrei strălucită probă? Iat' un sonet *ad-hoc*.

20

Nu sunt corist! Sunt maistru 'n recitativ și *solo*!
 Băcane, râzi ca prostul și nu m'ascuți de loc...
 Ei, da! nu-mi plac nici mie măslinile-ți de Volo!
 Ironic sunt — am ace pentr'ori-și-ce cojoc.

25

Băcan stupid! te fulger!... Inspiră-mă, Erato,
 Dă-mi aspră rimă pentru sonetu-mi *ab-irato* —
 Să-l sfarăm cu prestigiul divinei poezii:

Tu? imbecil nemernic! *tu* să mă iei la vale?
 La scârnavă-ți tarabă zic un *aeternum vale...*
Eu? eu am rima justă — *tu?* false terezii!

30

(*Calendarul Moftului Român*, 1902)

EXCELSIOR

Fragment dintr'o poemă apocaliptică-simbolistă-profetistă

35

Un cer de aur lichid p'o mare de cerneală:
 Jupiter? Capitalul... Ideea? socoteală.

Altarul? o tarabă... Credința? seacă firmă —
 Bătrâna omenire de bunul simț infirmă —
 Amor, talent, virtute, avânt și ideal...
 Produse pestifere de-un mediu social,
 5 Iar artistismul, culmea obraznic'a cruzimii,
 Sfidare aruncată în zeflema mulțimii!

Un secol ce se stinge în chor de lacrimi surde:
 Nebună psalmodie, cu tact și ton absurde,
 10 Absurde de durere, de chin de veci de veci...
 A! dar curând vom scrie: sunt astăzi douăzeci,
 Da! douăzeci de sute... Da! douăzeci de sute
 De când piroane groase în carne-au fost bătute.
 Dar *Mane, Thekel, Fares!*... resistă în zadar!
 15 Va trebui să cază modernul Baltazar!
 Va trebui să cază! Da, *Mane, Thekel, Fares!*
 Arată-te, profete, tu *primus inter pares!*

În firmamentul negru o palidă scânteie...
 20 O flacăra... Incendiu... Lumină... O idee!
 Popoare 'ngenunchiate... Sclavie... Jugul trist:
 În Betleem o pradă pentru Golgota — Christ!
 O Biblie închisă și-acum deschisă alta...
 Imperie?... pusderii svârлите toate 'n balta
 25 Fără de fund a vremii... De necrezut! dar... este!
 Cum? Soarele—minciună? Cum? Crucea—o poveste?

Când sufletul e 'n flăcări și carnea de oțel,
 30 Eu merg, nebun felibru, d'a dreptul cătră țel.
 Stindardul roșu 'n aer să fâlfâie semeț...
 Nu! fără idealuri vieța n'are preț!
 Sus inimile voastre, mai sus! și tot mai sus!
 Nu vă uitați în urmă spre soarele apus:
 În fața voastră splendid un soare nou răsare,
 35 Se oglindește mândru într'o albastră mare
 Și 'nflăcărează-albastrul d'asupra lumii 'ntregi...
 O, vin, popor-victimă, menirea-ți să 'nțelegi!

În sânu-astei planete, vuește foc și lavă:
 40 Sătulă-i de icoane, de statue și slavă,
 Și ca o piele 'ntinsă ce tremură firește
 Când parazita-ascunsă o 'nțeapă și ciupește,
 Așa planeta-acuma își mișcă scoarța veche —
 E panică: burghejii par apucați de streche!

. . . . .
 Sub zidurile negre pătate mult de sânge,
 Pe care cucuvaia în noaptea sumbră plânge,
 Locaș de vechi mizërii și de cumplite viții,
 5 Zac azi asupritorii uciși de vremi: priviți-i!
 Erau odată mândri, credeau că sunt eterni...
 O, Moarte! care-atâtea ș'atâtea știi să cerni,
 I-ai secerat și astăzi, poporul se răzbună —
 Asupra lor căzut-a mânia lui nebună!

10 . . . . .
 Corabia s'afundă departe dela maluri;
 O 'nghit nemilostive și monstruoase valuri...
 Atât mai bine! meargă în fundul fără rază —
 Se cuvenea domnia desfrâului să cază...
 15 Sus fruntea noi acuma! veni și vremea noastră
 Și ian priviți încolo, în zarea cea albastră,
 Scântea triumfală ce falnic s'a ivit!
 Ce splendidă speranță! Ce splendid răsărit!

20 . . . . .
 Excelsior! Trompeta în sus și steagul roșu:
 Tovarăși, fiți toți gata când va cânta cocoșu!

25 . . . . .
 Privind la vremea noastră, la patimile sale,
 Eu, inspirat rapsode, iluminat profet,
 Iau pana mea de găscă și 'nchin acest sonet
 La vremuri viitoare, sublime, ideale
 Când, toți fiind o apă în lumea-armonie,
 Răi n'or să se mai nască, nici proști n'or să mai fie!

(*Moftul Român*, I, 31, 16 Maiu 1893, *nesemnăt*)

30 DA,... NEBUN!

Desprețuesc onori, avere;
 De slavă m'am hrănit destul!
 Alt orizont privirea-mi cere:
 De-așa nimicuri sunt sătul!

35 Să nu-mi asvârle-atotputinții
 Nicio favoare... Nu! n'o vreau!
 Am o comoară 'n fundul minții:
 De-ajuns îmi sunt acuma eu!

Trec astăzi ignorat prin lume
 Dar, trainic, las în viitor
 Un semn, o glorie, un nume
 Acestui imbecil popor!

5 Să lingușesc telurici patemi?
 Reptilă, eu?... Prea mândru sunt!...
 Apollo calea demnă-arate-mi
 Pe-acest tâmpit, senil pământ!

10 Mulțime brută și ingrată!
 Cu-a mea cântare nu putui
 În viață-mi să te mișc odată...
 Și-odat'... o să-mi ridici statui.

15 « A! ești nebun! » mi-au zis mișeii.
 « Da sunt nebun! » răspuns-am eu...
 Ca voi strigau și fariseii
 Crucificând un Dumnezeu!

20 Tenebre fără fund mă 'nghită,
 De-oiu face din divina harfă
 O palidă prostituată
 Și din cântarea mea o marfă!

Pe coardele acestei lire,
 Voi întona un cânt sublim:
 Poet sunt! nu voi umilire...
 Poeții... nu ne umilim!

25 (*Calendarul Moftului Român, 1902*)

CAMELEON-FEMEIE

— *Sonet colorist* ¹⁾ —

30 Icoană străvezie, în cadrul sumbru-al vieții,
 Cu părul ei *sur-galben*, cu ochi *închis-albaștri*,
Sclipi de-odată *clară*, vis roz al tinereții,
 Cum în *obscure-azururi* apar, pribegi, *blonzi* astri.

35 O *văz* fugind prin codrul cel *verde* 'ntre jugastri —
 Era Erato *albă iluminând* poeții. —
 De-a ei *priviri focoase* ar fi *roșit* sihastrii
Păliți, *chlorotici*, *vineți* de greu bătrâneții.

¹⁾ În 14 versuri, 32 de noțiuni simboliste, dintre cari 9 pur vizuale, iar 23 propriu zis coloriste și dintre acestea 21 simple și 2 compuse (*Nota poetului*).

Purta bacanta-mi *nuferi*, *bujori* și *violete*,
 Invesmântată magic în *daurite* plete
 Și-n *varii polichrome* bibiluri și altițe...

5 Imi arunca *pupila-i* divine *curcubee*;
 Dar eu, nebun! zic: « *Spectru!* *Cameleon-femeie!*
 Fugi! sufletul ți-e *negru* și *mațele peștițe!* ».

(*Calendarul Moftului Român*, 1902)

MOARTĂ!...

— *Baladă* —

10 Danga-langă, sună clopot...
 O îngroapă pe-o regină
 Dintr'o nobilă tulpină...
 Cine vine iute 'n tropot?
 Danga-langă, sună clopot.

15 La sicriu *el* se așează
 « O! mai zi-mi o vorbă numa!
 Ah! viața e ca spuma
 Ce o clip'abia durează!... »
 La sicriu *el* se așează.

20 *Ea*... stă, mută, nemișcată...
El... o plânge scrâșnitor...
 E pierdut nebulu-amor!
 Ochii ei la el nu cată...
Ea stă mută nemișcată.

25 În castelul cel cernit,
 Plâng și zidurile mute,
 Se bocesc pietre tăcute...
 E un plânset nesfârșit
 În castelul cel cernit.

30 Picură din ceară picuri.
 Plâng și jalnicele torțe
El e istovit de forțe...
 Zile! nopți! timp! ce nimicuri!
 Picură din ceară picuri!

35 « O! te 'ndură, Doamne sfinte!
 ...Poate 'n lume să trăiască
 Un viermuș clocit în iască...
 Și ea nu?... crude părinte!
 O! te 'ndură, Doamne sfinte! ».

5

10

15

20

25

30

35

40

Un episcop psalmodie
 Lângă capul junei fete
 Adornat în blonde plete...
 Ah! ce crudă parodie!
 Un episcop psalmodie...

« Ah! te blestem Provedință!
 Doamne! crud îngrozitor!...
 Mi-ai răpit al meu amor...
 Mi-ai distrus a mea credință:
 Ah! te blestem, Provedință!

Stinsă-i scumpa ei viață
 Și nimic n'o mai învie...
 ...Unde-i Dumnezeu?... Să vie!
 Să-l stupesc eu drept în față:
 Stinsă-i scumpa ei viață! ».

— Vaet, bocet... inutile!
 Ea e moartă... Lacrimi multe
 Moartea nu vrea să le-asculte;
 Blestemi în zadar, copile!
 Vaet, bocet... inutile! ».

*

Au venit ca s'o ridice...
 « Ah! mai stați! e prea de grabă!
 Unde-o duceți? » el întreabă.
 « Locu-i nu mai e aice:
 Au venit ca s'o ridice! ».

— S'o ridice?... nu se poate!
 (Strigă el, nebun, pierdut)
 Sunt aici!... Voi... n'ați știut?
 Piară lumea! piară toate!
 ...S'o ridice?... nu se poate!

Imi bat joc de Dumnezeu
 Și nu-l las să mi-o răpească!
 Dânsa trebui să trăiască!
 Să trăiască! da! vreau eu!...
 Imi bat joc de Dumnezeu! ».

— E nebun! prelatul zice,
 Luând ochii de pe carte;
 Dați nebunul într'o parte,
 Iar pe ea să mi-o ridice...
 E nebun! » prelatul zice ;

5   Și groparii o ridică
                   El tot plânge, plânge, plânge,
                   Buza-și mușcă pân' la sânge
                   Un cuvânt făr' să mai zică...
                   Și... groparii o ridică.

*

10   Danga-langa, langa-danga!
                   ... S'a sfârșit! Convoiul pleacă.
                   ...O!... viață!... lume!... Dacă...
                   Langa-danga, danga-langa... ».
                   El își vâra 'n pieptu-i spanga!

(*Calendarul Moftului Român*, 1902)

AMIAZĂ MAURĂ

Simbolistă-orientală

15   In aer e lene... Amiază de vară.
                   E pâclă greoaie de plină Sahară.
                   Ca tigru 'ntre două tigrese rivale,
                   Ce scuiță de turbare și sânge și bale,
                   Ahmet stă 'ntre două geloase neveste:
 20   Fatmè — o minune, Biulbiul — o poveste!
                   Biulbiul este blondă, Fatmè este brună;
                   O patimă oarbă și alta nebună.
                   Ahmet simte bine că fierbe în ele
                   O ură cumplită, o ură de-acele
 25   Ce lasă din treacăt în neagra lor cale
                   Ruine și sânge și moarte și jale.
                   Sunt două extreme, sunt două-antiteze...
                   Pornirea vrășmașă, el vrea s'o calmeze:
                   « Pe-Allah strălucitul, pe sântul Profet!
 30   Pe stele și lună (răcnește Ahmet
                   Ș'apucă hangerul) Fatmè! un ciubuc!
                   Mergi!
                   — Nu vreau!!
                   — Zic: du-te!!!
 35   — Stăpâne... mă duc! »
                   ...Fatmè se supune și pleacă fierbând,
                   Cu zâmbet pe buze, cu blestem în gând...
                   Fatmè e departe... Emirul Ahmet
                   Cu blonda Biulbiula vorbește 'n secret!

40

*

In aer e lene... Amiază de vară...
 E păclă greoaie de plină Sahară.
 ...Biulbiul doarme-acuma deplin liniștită.
 Fatmè se întoarce... Figura-i, pălită
 5 De focul ce-o arde, cu jale zâmbește.
 Ahmet ia ciubucul și țintă-o privește.
 «...Nebuno, el zice, te-apropie bine:
 Cât n'ai fost aicea vorbii tot de tine...»
 — Știu... Doarme acuma protivnica mea:
 10 Stăpâne, vorbește-mi și mie de ea!
 Biulbiul doarme dusă... Emirul Ahmet
 Cu bruna Fatmèa vorbește 'n secret...
 Și bruna, la rându-i, de vorbă sătulă,
 Adoarme alături cu blonda Biulbiulă.
 15 ...Emirul de vorbă și dânsu-i sătul —
 De-o parte-i Fatmèa, de alta-i Biulbiul —
 Ca tigrul 'ntre două tigrese rivale
 Ce dorm obosite, zdrobite de șale,
 Adoarme 'ntre două domoale neveste:
 20 Fatmè — o minune, Biulbiul — o poveste...
 ...Și 'n aer e lene... Amiază de vară...
 E păclă greoaie de plină Sahară!

(*Calendarul Moftului Român*, 1902)

CRITICILOR MEI

25

Sonet olimpien simbolist

Indignatio facit...

De critică mi-e scârbă! Cunosc simbolul vorbii...
 Posteritatea dreaptă mă judece ș'acuze!
 Surâsul să se stingă pe veștedele buze:
 30 N'aud acorduri surzii, nu văd scânteia orbii!

Eu singur!... ș'apoi cororul întreg de nouă muze!
 Cu glasul invidiei să croncănească corbii,
 Eu am să strig, felibru trufaș, *urbi et orbi*:
 A voastră larmă poate d'abia să mă amuze!

35 Mă duc în manta-mi largă înfășurat ca Dante:
 Când tactu'l bate-Apollo, maestrul meu divin,
 Viața-i simfonie, amorul — sfânt andante...

40 Eu cânt! Ce-mi pasă mie! Nu știu de unde vin,
 Nici unde merg: traduc doar un cântec din senin
 In rime simboliste și abracadabrante!

(*Moftul Român*, I, 30, 13 Maiu 1893, *nesemnăt*).

IN CURÂND

Strofe simboliste-profetiste

Terra! Terra!

5 Ca Phoenix, pasărea măiastră,
 Tu din cenușa-ți re'nviezi;
 Neconținut în zare-albastră.
 Tot mai strălucitor te vezi!

10 O! Ideal! divină torță!
 Tu ne-ai condus prin întuneric:
 Un pas să facem n'aveam forță
 Făr' de reflectul tău feeric!

15 Pierdeam al minții echilibru
 Pe mările făr' de liman,
 Eu, iritabilul felibru,
 Profet al genului uman,

De n'ai fi fost tu, Tramontana,
 Far de scăpare cunoscut...
 Vai! omenirea fu, sărmana!
 Ca un corăbier pierdut!

20 Pierdut, da! însă totdeauna.
 Luptând cu-aceiași dor și foc,
 Bravând cu plâns și râs furtuna
 Cu-aceleași gânduri de noroc!

25 Văzând în valul ce-l înghite
 Un orizont din nou deschis,
 Ce, clar și sincer, îi promite
 A-i izbândi eternul vis.

30 Sclipit-ai, sfântă stea polară,
 Cu raze de speranță pline,
 Felibrilor ce te cântară,
 Rapsozilor-profeți... și 'n fine...

35 Dar pesimiștii vin să-mi zică:
 « Inchipuire or miraj!
 « Noi nu mai credem în nimică,
 « Noi am pierdut orice curaj!

« Nu! Tramontana 'ți strălucită
 « Ș'acel liman nu sunt, poete,
 « Decât oaza 'nchipuită
 « De ochii îmbătați de sete ».

Să vie! Pe felibru 'ntrebe-l
 Când vom sosi limanul?... Când?
 Felibru, sigur ca și Bebel,
 Le va răspunde: « In curând! »

5 (Moftul Român, I, 35, 6, Iunie 1893, *nesemnăt*)

E R O S

E primăvară... Sus pe Atlas, între pământ și luna plină,
 Fug nouri străvezii la vale cernând ușor o bură fină...
 Un leopard adult simțește de-odată 'n sânu-i o văpaie!
 10 Din creștet până 'n vârful coadui, în creere și 'n măruntaie,
 Il furnică un neastâmpăr nesuferit și ne 'nțele...
 Din nările lui dilatate, suflări adânci și grele ies;
 Din ochii-i injectați de sânge, îi pică lacrimi fierbinți:
 El ghiarele 'și înfige 'n carne, scrâșnește crunt ieșit din minți,
 15 Se svârcolește 'n salturi stranii... răcnește covârșit de chin —
 Ii crapă pieptul sub lucrarea nemilostivului venin...
 Ridică botu 'n sus, să soarbă răcoarea nopții cu putere
 Și vede 'n călătorii nouri un cârd de tinere pantere.

*

20 S'au dus și nouri și luna — pe Atlas soarele e sus —
 Acu... bolnavul de azi-noapte, lâng'o panteră doarme dus.
 Da! da! *in cauda venenum* — ilustrul Darwin bine-a spus!

(Calendarul Moftului Român, 1902)

MOARTEA PROTESTANTULUI

25

— Baladă —

Cunigunda e geloasă:
 Eginhardt întârziază —
 Iată-a dimineței rază...
 Ce senină și frumoasă!

30

Un cal roib în vale paște,
 Este calul favorit,
 Deșelat și obosit —
 Ce idee neagră naște!?

35

Cunigunda e femeie —
 Ah! ce gând îngrozitor!...
 Vr'un catolic?... Un omor?...
 Un duel?... A! ce ideie!

Ea scoboară trepte-trepte,
Dusă de-un funebru gând
Și pe Dumnezeu rugând:
« Doamne sfinte! Doamne drepte! »

5
Din donjon până 'n devale
E o cale-atât de lungă!...
Când sârmana! o s'ajungă
Ținta pasurilor sale?

10
A sosit acum la poartă:
« Hai! deschide! nu mă ține! »
Poarta scârțâe 'n țâțâne —
A ieșit... A! Crudă soartă!

15
Iată calul... Unde-i *dânsul*?...
E lungit mai la o parte:
Moartea! moartea în desparte...
Și, gândind, o umflă plânsul.

20
« Eginhardt al meu! viteze!
« Dacă tu ești mort — vorbește!
« Inima mi se topește...
« Poate-a ta să mă trădeze? »

25
Plânge Cunigunda vașnic
Și-l mângâie pe viteaz
Și-l sărută pe obraz,
Când, deodată, strigă strașnic

Eginhardt cel elegant:
« *Noch a' Krieg'l, repetir:*
« *Aber nicht von Bragadir!*
« ...*Luther!!... Ich bin protestant!* »

(*Calendarul Moftului Român*, 1902)

30

SONET

Fericiți cei săraci etc.

Infam, hidos spectacol și 'ngrozitor de trist,
Cum varsă lacrimi fiii mulțimii proletare!
Vai! glasul meu se pierde 'n măreața lor cântare:
35
In corul de revoltă, eu sunt un biet chorist!

Dreptatea ne distruge cu dublele-i cântare:
O lume 'ntreagă geme sub jugul pesimist —
Chemăm cu toți profetul: mai vin'odată Christ!...
Poporul care plânge, deși e gol, e tare!

Cu idra-Capitalul peste putință pace!
A! dacă el, profetul, un semn ceresc ar face,
Sânge-aș vărsa eu pentru 'nfrățirea tuturilor!

5 Infama burghezie nu mi-ar opri mânia —
Mi-aș arăta prin crimă eu, slabul, omenia:
Jos cruda plus-valută! « *Vorwaerts!* » *Excelsior!*

(*Moftul Român*, I, 31, 16 Maiu 1893, *nesemnat*)

PRIMĂVARĂ

Pastel optimist

10 Când plouă lin în primăvară,
Toți zic: « Să dea Domnul, să dea! »
Și de te culci pe prisp'afară,
Mai vezi pe cer și câte-o stea...

15 E cald, și ploaia răcoroasă
Ozon în aerul curat
In urmă-i lasă; drăgăstoasă
Natura toată-i un pupat.

20 Se pupă corbi, de bucurie
Că au scăpat de iarnă grea,
Se pup' brabeți cu gălăgie,
Și iată și o rândunea...

25 Și-o barză... calcă cu măsură
Cu pasul grav, explorator,
Se plimbă chiar prin bătătură
Cu aerul nepăsător.

Când plouă toate germinează;
Pământul liber de zăpezi,
Spălat de ploi, se decorează
Cu mii de mii de muguri ve'zi.

30 In țarini grâul încolțește,
In dealuri via o desgrop;
De ploaie tot se 'nveselește
Pe orice frunză e un strop.

35 Și soarele o caldă rază
Trimite pe furiș prin nori;
Iar flori și pasări ca să-l vază
Se 'nalță, sboară cătră zori.

Pastel pesimist

- 5
Tot plouă! A! ce primăvară!
Cum curge fără să mai stea!
Se 'ntinde ceața grea p'afară,
Pe cerul sumbru nici o stea.
- 10
E frig... și apa mocirloasă
Infectă aerul curat,
La câmp e baltă mlăștinoasă
Și codrul doarme întristat.
- 15
Sunt triști și corbi 'n deal la vie,
Cobesc din nou a iarnă grea;
Plouate vrăbii cad o mie,
Nu vezi sburând o rândunea.
- 20
O barză, cu pas de măsură,
Sosește ca explorator...
Și plouă... plouă... 'n bătătură,
Pustiu... Departe pleacă 'n sbor.
- 25
Tot plouă, plouă, inundează...
Mai vin și ape din zăpezi;
Umflate, apele spumează,
Torente curg din codrii ve'zi.
- 30
In țarini grâul putrezește,
Sub piatră 'n deal vii se îngrop;
De ploi plugarul sărăcește,
Mălaiu, făină, nu e strop.
- 30
Și soarele, o slabă rază
Când o mai pierde printre nori,
O tristă baltă luminează
Fără apus și fără zori.
- (*Moftul Român* 22, 26 August 1901, *nesemnăt*)

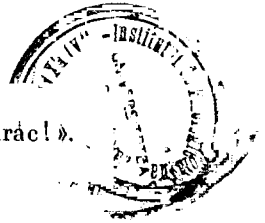
PREA SĂRAC

*Pauvreté, pauvreté, c'est toi la
courtisane...*

(Musset).

- 35
Am zis iubitei mele: « Vino
La câmp, s'auzi un pitpalac »
Ea: « Da, îmi place pitpalacul...
« Dar nu merg: tu... ești prea sărac ».

Plimbându-mă 'n singurătate,
O odă gloriei eu fac:
Dar gloria se depărtează.
« De ce fugi? » zic. — « Ești prea sărac! ».

5 Mă duc atunci la masa verde,
Să 'ncerc norocul — poate fac
O lovitură... Dar norocul
« Pleacă », îmi zice; « ești sărac! ».

10 Mă duc acasă melancolic
Stau trist, visând într'un ceardac,
Și pițigoiul din grădină
Îmi fluieră: « Ești prea sărac! ».

15 Mă duc la editor c'o carte
E iarnă, frig — voi să mă 'mbrac;
Dar editorul mă respinge:
« Nu te-editez; ești prea sărac! ».

20 Atunci, voiți de disperare
Să mă atârn de un copac,
Dar craca fuse prea subțire,
Mi-a zis trosnind: « Ești prea sărac! »

A! sărăcie! monstru palid,
Când oare am să-ți viu de hac?
Și sărăcia îmi rânjește
Sardonică: « Ești prea sărac! »

25 Îmi place către primăvară
Să mănânc ochiuri cu spanac.
— Și nici spanac, nici ochiuri simple
Nu pot să gust... sânt prea sărac!

30 În post simțesc, pe la Teatru,
Dureri de inimă. Ce fac?
Nu pot să intru und' se iese,
Roșind îmi zic: « Sunt prea sărac! »

35 Atunci — o constipațiune:
Ah! doftore, ce să mă fac?
— Siminichie.
— Nu se poate,
— De ce?
— De ce? Sânt. prea sărac.

- Mă duc la revoluțiune
 Și caut leac, și poc! și pac!
 — Ce cați aci? strigă bandiții.
 — Sânt dizident!
 5 — Ești prea sărac!
- Am vrut să-mi fac și eu pomană
 C'un cerșetor, c'un biet ciuntac,
 Dar el râzând, mi-a zis: « Te lauzi!
 « S'o văz, n'o crez... Ești prea sărac! ».
- 10 Adesea o revoltă 'mi vine
 Că nu sunt nici turc, nici turlac,
 Aș vrea să stric, să sparg la geamuri
 Dar mă opresc... Sânt prea sărac.
- 15 Nu! or și ce să fac, văz bine
 Că pentru mine-i tot un drac!
 În mediul social de astăzi
 Sânt prea pârlit, sânt prea sărac.
- 20 Ori încotro d'acu m'oi duce,
 Nu pot cu soarta să mă 'mpac;
 Mi-e vecinică dușmană — vecinic
 Imi spune: « Pici! ești prea sărac! »
- 25 Sărac! da! nu e loc în lume
 Pentru-un sărac! dar... ce să fac?
 Să mor!... dar un revolver costă...
 Chiar pentru moarte, prea sărac...
- Dar mor în fine și groparul
 Imi ia cadavrul și, posac,
 Șoptește între dinți în silă:
 « După ce-i greu... e și sărac! »
- 30 Am re 'nviat apoi, și iarăși
 Ca mai nainte strofe fac...
 Un critic fără milă 'mi spune:
 « Ai început iar prea sărac! »
- 35 Și nu știu cum să aflu-acuma
 L'aceste strofe un capac...
 Aș vrea o inspirațiune,
 Nu pot sfârși... sânt prea sărac!

Alerg atunce pentru rimă
 La Dicționarul lui Cihac...
 Vai! nici acolo nu se află
 Și bietul Cihac e sărac!

5 De ce nu vrei tu, soartă sumbră,
 Zâmbind, să nu mai fiu sărac?
 Cum aș dormi acum la umbră
 Cu burta 'n sus într'un hamac!

Grancea, 8 Dec.

10 (*Epoca*, 11 Decembrie 1896, sub inițialele D.C.T. & I. L. C.).

AMICULUI MEU GION

Marea cu talazurile :
Lumea cu necazurile !

sau:

La mer avec ses vagues
Le monde avec ses blagues !

Ei, da, Gion!... Academia este oarbă ca toți orbii...
 15 Declarămu-ne 'mpotrivă-i și strigăm *urbi et orbi*,
 Că ctitoriceasca țăfnă fi dă brânci p'un povârniș,
 Care-o duce drept la bae... E un fel de *va t' fair' fiche*,
 Ce se face cu-atât *brio*, cu-acel *sans-gên'*, *ma parole!*
 Cum un Kubelik ar face-o *pizzicând* coarda de sol,
 20 Cum pe piano, mica Cionca, acest genial copil,
 Cu drăguțele-i mânuțe, ar obține-un triplu tril...
 Dar, pe sfânta pomenire-a răposatului blăjin!
 Pe-a lui clasică-adiată de blagoceativ creștin! —
 — Înțelege fiecare c'am zis Take-Anastasiu
 25 Ot Tecuciu! — nimini nu vede, cum-că *niente non va piu!*
 Cum ritos s'ar zice 'n limba lui Alighieri Dante?
 Incetați nebunul *scherzo!* treceți într'un demn *andante*,
 Sau *lasciam' ogni speranza* tocm' acumă 'n toiul verii,
 Cum s'ar zice 'n *bella lingua* a lui Dante-Alighieri!
 30 Ctitoriceștile mendre pot în fine să dea greș,
 Ctitorul chiar dacă-i omul a-și ciopli *de tout bois flèche*,
 Sau ca Bosco, de celebră, evropeană amintire,
 S'aibă mii de buzunare și — pe plac — c'un sul subțire —
 Să-ți slujească la comandă — scamatoricesc tertip! —
 35 Peste Milcov cum s'ar spune, din acelaș singur șip —
 Orice fină băutură; bere, vin, rachiu sau bragă...
 Dar, *per Bacco!* spune-mi oare unde suntem, frate dragă?
 Ce comédie-i aceasta? Bine! știu c'academie
 E *sufficetemente* rimă la scamatorie,
 40 Ș'așadar și prin urmare, pe Minerva și Apollo!
 Ctitorul Mitică Bosco-l vom numi de-acuma 'ncolo,
 Și turbați aplauda-vom trucerile-i fel-de-fel:
 Bravo! secretar perpetuu, eternel! sempiternel!

- Și promit c'o să petrecem bine... A, dar *sapristi!*
 Domnii mei, nu cumva oare v'ați jurat a mă prosti?
 Auzi hal de ctitorie? ctitorie-broscărie,
 Alandala coconara! *halimà*, nu istorie!
- 5 Bietul Dună răposatul, mare-al vremii caraghios,
 Dac'ar mai trăi, Mitiță Bosco l-ar lăsa pe jos!
 Auzi xenamoraseală! Auzi lume! *Mais pour sûr*,
 Nu mai e ramolisire — *c'est du crétinisme pur!*
- 10 A! dar imortalii noștri sunt copilăriți cu totul!
 De s'o apuca Mitiță să le cânte cu fagotul,
 Mâni, le vine fantazia să pornească, *chi lo sa?*
 O chindie, un macabru *terza-perza* hopsasă!
 A! mi-ar trebui 'nțeposul *stylum* a lui Juvenal,
 Nu penița mea cea boantă și condeiul meu banal,
- 15 Sau măcar, dacă n'am *stylum*, de-ași fi-avut măcar noroc
 Să posed și eu ca *Lică Brândușel* ac de cojoc,
 Și să mursic și să ustur imortalele mumii,
 Ce cu schepsis și cu tropos papă sutele de mii,
 Pe când pentr'un biet teatru — ierte-l Domnul pe-Aristia,
- 20 Fundatorul! sau mai bine, nouă, ierte-ne prostia!
 Pe când, zic, pentru teatru, prăpădit ca vai de el,
 Cum am spune vechiu-grecește: *hlemandè, marel to Del!*
 Nu putu găsi ministrul supereminent Haret,
 Nici măcar leseaie frântă în mirificu-i buget,
- 25 Ș'asta, când? când, Melpomeno? când, o Thalie română?
 În momentul când Teatrul se găsește 'n fine 'n vână,
 Și când soarta, dup'atâtea tribulații în zadar,
 După un ursuz, se 'ndură să-i trimită un *veinard*,
 Pe amicul meu Sihleanu, pe veselnicul Patan
- 30 Noul gheeneral director... *Ma parol' c'est épatant!*
 A! dar nu sunt prepuelnic, nici hapsîn mațe-peștițe!
 Ipersensibilitatea ramolitei jupanițe
 Ce se cheam' Academia, n'ași voi s'o iritez —
 Cercetez fără de-a crede și crez făr' să cercetez...
- 35 Mai la urmă: «frunzuliță lobodă...» ce-mi pasă mie
 De teatru-comedie, boscărie-academie?
 Ce sunt eu, să lupt cu ghiujii? un gagă ca Galilei,
 Să caz jertfă la prigoană *ad majorem gloriam Dei*,
 Ca să strig *e pur si muove!*? Nu că nu pot! *je n'veux pas!*
- 40 Am copiii, nevastă, soacră, sluji și griji *kai ta lipà*;
 Sunt micuț și slab, n'am slujbe! *struggle for life*, amicul meu!
 Numărul *stultorum* nu voiu să-l mai augmentez și eu;
 Să pornesc campanii stranii cu armure *rococo*,
 Stranii pe cât de bizare — deci rămân tot *statu-quo* :
- 45 Nu sunt eu nebun, în versuri lungi de șaisprece silabe,
 Să contrariez acuma pasiunea unei babe;

Că-l iubește pe Mitiță Academia bătrână,
 Lasă să-l iubească, dac'a apucat-o el la mână!
 Ast-fel dar, să nu te superi că grăbesc a încheia;
 E și vreme; vorba lungă prea mult spațiu văd că-mi ia...
 5 Și-apoi, mi-a fugit și Muza — perfida și insipida! —
 Scuză-mi, Gion, acest pripelnic indigest *olla podrida!*

(*Moftul Român*, nr. 7, 13 Mai 1901, semnat: Caragiale)

MAUVAISE HUMEUR

10 Madam' Beer casierița
 La cantor stă supărată...
 Cățelușă-i favorită,
 Mûji, e cam constipată.

15 Un client îi spune nu știu
 Ce cuvânt galant, ce moft;
 Madam' Beer răspunde tristă:
 « Las'mi 'n baș'! agù n'am boft! »

(*Moftul Român*, nr. 8, 18 Mai 1901, semnat Luca).

DISCREȚIE

20 Nu vreau să știi că te iubesc;
 Voi suferi tăcut, discret —
 Cochetele desprețuesc
 Pe-un franc poet!

25 Da 'n veci închipuirea ta
 Din sufletul meu n'o să moară,
 Și niminui n'oi arăta
 A mea comoară...

30 Căci te iubesc, deși nu-ți spun;
 Nu! n'ai s'o afli niciodată...
 Și arz de dorul tău nebun,
 Mult adorată;

Dar tac, nu-ți spun că te iubesc:
 Știu bine că pe-un franc poet
 Cochetele-l desprețuesc...
 Tac — sunt discret!

35 (*Calendarul Moftului Român*, 1902).

SUVERAN ȘI CURTEZAN

Satiră democratică

Un împărat odinioară — și suveranii-s muritori! —
Avea din fire slăbiciunea că strănuta prea deseori.

5 Acest cusur, la urma urmii de-i căuta, nu-i vre-un păcat,
Dar sunt cusururi populare ce nu merg la un împărat.

Ce leacuri nu 'ntrebuințase! ce rugăciuni la Dumnezeu,
Protector tronurilor! — geaba: sârmanul strănuta mereu!
Un curtezan intim l-întreabă: — „Dece ești tot posomorit

10 „Și tot mâhnit, mărite Doamne? — „Nu știi cât sunt de amărit!

„Strănutul meu leac nu găsește; vai! mă sfiesc, nu pot să ies,
„La Cameră, Senat, paradă: se simte că strănut prea des.
„Din pricina strănutăturii, eu sunt un prinț nenorocit!
— De ce, Măria Ta? întreabă curteanul său cel favorit.

15 — Cum nu 'nțelegi? — Da, însă, Sire, ori să strănuți, ori ce să faci,
La toți, Măria Ta, ca mie, la toți miroase-a odagaci!

(*Calendarul Moftului Român* pe anul 1902, de I. L. Caragiale)

ION PROSTUL

20 Era pe vremea când purtau
cocoanele niște turnuri
Ș'un malacof piramidal
și alte multe umpluturi...

25 Ion Ciortei, un țopârlan,
un românaș de viță veche,
Purtând suman, purtând ițari
și-o țurcănească pe ureche,

30 A fost luat la militari...
da 'n loc să dea de greu și el,
Ion ajunsese vistavoi,
la domnul Colonel.

Băiat voinic, făcea de toate:
era rânduș, spălătoreasă,
Și vizitiu și bucătar,
și sofragiu și fată 'n casă.

Ion putea fi ori și ce,
mă rog, și doică-ar fi putut;
Dar moașa casii l-a aflat
că are laptele bătut.

5 Așa, Ion cu colonelul
lucra 'ntr'o seară la grăpat,
Când iată doamna înfoiată
sus în balcon s'a arătat.

10 Ion numai-decât se 'ntoarse
și se opri pe gânduri dus,
Uitându-se plin de mirare
la malacof în sus.

15 Dom' Colonelul îl întrebă:
— Ce te-ai holbat așa, țigane?
— Mă mir, trăiți, don' Coronel,
mă mir de ce văz la cocoane:

20 Cu malacofu-așa umflat
cum poți s'o pupi? că nu se poate
Nici să te-apropii. — Măi! ce prost!
Când vreau s'o pup, și-l scoate.

— Și-l scoate? a răspuns Ion;
așa ți-e vorba?... A-o-leu!
Așa, trăiți, don' Coronel...
Așa... o pup și eu!

25 (*Calendarul Moftului Român*, pe anul 1902 de I. L. Caragiale).

UNUI CLUBMAN

30 La cărți, c'un as ești asasin,
Cu spada 'n luptă, spadasin;
Dar fără spadă, fără as,
Tu singur spune: ce-ai rămas?

(*Moftul Român*, 24 Iunie 1901, *nesemnăt*)

CAZU-CUZA

I

35 Am publicat în numărul trecut o epigramă inedită a popularului
Teleor, căruia, precum se știe în cercurile literare dela berăria
cooperativă, i se zice de către amicii invidioși *Tafa*, pentru limba

lui prea înțepătoare. Epigrama Țaței era adresată unui burgez parvenit, care cu cât se înalță, cu atât pare poetului mai mic: foarte ingenioasă epigrama Țaței!

Ce se întâmplă însă, spre marea noastră mirare?

- 5 Un confrate din Iași, « Evenimentul » vine și ne spune că un oarecare Domn Cuza scrisese mai de mult, în Epigramele sale, una aproape la fel cu a Țaței și o citează întregă:

Iată-le amândouă aceste epigrame:

Teleor-Țața

- 10 E lucrul natural,
Iubitul meu amic:
Cu cât te 'nalți mai sus,
Cu-atât te văz mai mic.

Domnul Cuza

- 15 Te-ai înălțat atât de sus,
Iubitul meu amic:
Incât să nu te miri că'mi pari,
De jos, atât de mic.

- 20 Am rămas trăzniți de nedomerire, sdrobiți de rușinea că fuserăm atât de ignoranți în istoria politică și literară a patriei: să nu știm că răposatul Domn Cuza, pe lângă unirea principatelor, împroprietărirea țăranilor și secularizarea mănăstirilor închinete, mai făcuse și epigrame.

- 25 — Nu se poate! am zis. Desigur « Evenimentul » a fost indus în eroare.

Dar iată că din toate părțile țării ne sosesc telegrame, scrisori și cărți postale, prin cari ni se confirmă aserțiunea ziarului ieșean.

Toată această monstruoasă corespondență este în versuri mai mult sau mai puțin răutăcioase la adresa Țaței.

- 30 Ca să se înțeleagă mai bine aceste răutăți, trebuie să spunem că Țața, vechiu impieगत la ministerul Instrucției publice, prin bugetul cel nou al acestui departament, a fost favorizat, adică n'a fost suprimat, ci numai retrogradat — din șef de masă, copist.

Iată acuma câteva mostre din acele răutăți la adresa Țaței:

- 35 Precum scânteia licărește
De sghindărești oleacă spuza,
Oricine-ar sgândări, găsește
Sub Teleor pe A. C. Cuza.

E natural că te-a redus
La gradul de copist,
Când copiezi așa exact,
Ferventule Cuzist.

5

*

Ajunul Paștelui!... redus!!
Lui Teleor îi crapă buza!!!
Atunci!!!! e 'ngrozitor de spus!!!!
Făcu apel la A. C. Cuza!!!!!!

10

*

Teleor, dragă țățică,
Te prinsei, mânca-ți-ai muza,
Și nu cu ocaua mică,
Ci cu ocaua lui Cuza.

15

Desperați, am alergat la Teleor.

— Ce ne-ai făcut, Țațo?

Și i-am spus totul.

Țața, cu mult sânge rece, ne-a răspuns că este dinastic și nici-
odată n'a fost cuzist, că nici nu vrea să știe că a existat vreodată
20 un Domn Cuza.

— Bine, toate astea sunt frumoase, cum le spui dumneata,
dar, ori-și-cum, pentru cetitorii noștri, ar trebui să avem o scuză.

— Cine se scuză se A. C. Cuza! răspunse Țața imperturbabil.

(*Moftul Român*, nr. 2, 8 Aprilie 1901, *semnat*: Caragiale)

25

II

Cititorii noștri știu ce nenorocire literară mi s'a 'ntâmplat din
cauza ignoranței mele în materie de istorie literară: am primit
de bună credință dela amicul meu Teleor, ca a dumisale proprie,
originală și inedită, o epigramă, pe care domnul Cuza o publicase
30 de mult, și care se găsește în toate antologiile didactice. Dar asta
n'a fost destul; se vede 'n adevăr că o nenorocire nu vine niciodată
singură; căci iată că tot amicul meu Teleor s'a supărat de asta.
In două numere consecutive ale *Secolului XX* se leagă de mine:

Epigrama

35

lui I. L. Caragiale

Și după ce pe la Regie
Fuseși atâta timp mai mare,
Este păcat să-ți zică lumea,
Că n'ai și tu nițică sare.

40

*

P'acest « Moft Român » ce-odată
 Făcea onoare astei nații,
 A început, dela o vreme,
 Să-l redacteze abonații.

5

*

Și a doua zi, alta și mai răutăcioasă:

Tot lui I. L. Caragiale

10

Ai fost funcționar cinstit
 Tu, la Regie, cât îmi pare,
 Căci văd că nu ai profitat
 Nici de tutun și nici de sare.

15

Cu toată mâhnirea ce simt că amicul meu d. Teleor nu 'mi
 găsește niciun pic de sare, tot am o mângâere văzându-l cum re-
 cunoaște că am fost cinstit și n'am profitat de sare străină. Ca
 semn de recunoștință dar, mă simt dator a-i dedica aceste:

Epigrame

lui Teleor

20

Că n'am destulă sare-a mea
 Te rog amice-a mă s'Cuză;
 Dar c'aș fura-o altuia,
 Nu cred să poți a m'A'Cuză.

Aceluiași Teleor

25

Nu zic... Poate că n'am haz,
 Dar, te rog, admite-mi scuza,
 Scumpe-amice: 'n orice caz,
 Eu sunt eu, și — nu sunt Cuza.

(*Moftul Român*, nr. 3, 15 Aprilie 1901, semnat: Caragiale).

III ¹⁾

Cititorii noștri au urmărit desigur procesul literar, pe care
 30 l-am consemnat în două numere consecutive sub acest titlu.
 Cazu-Cuza.

Se părea că în acest proces Domnul Cuza avea toată dreptatea
 și că amicul Teleor era amenințat să fie osândit de tribunalul Re-
 publiceii Literelor.

35

Dar iată un avocat nou se prezintă să apere pe amicul Teleor;
 el face apel la opinia publică și așterne o magistrală pledoarie prin
 « Evenimentul » din Iași în favoarea amicului nostru.

¹⁾ Și, sperăm, cel din urmă.

Iată în rezumat modul ingenios de apărare al acestui eminent avocat.

« Teleor nu poate fi nici acuzat, necum osândit, că ar fi răpit bunul Domnului Cuza. Pentru ce? Pentru cuvântul simplu că acel bun nu era al Domnului Cuza. Cum poate cineva răpi dela cineva ceea ce acest cineva nu are? Sau dacă acest cineva are acel ceva fără să fie al lui, atunci opinia publică trebuie să osândească mai întâiu pe acel cineva care a răpit acel ceva dela altcineva... Prin urmare, să lăsăm deocamdată, onorată curte, pe Teleor și să regulăm pe Domnul Cuza ».

Și după această pledoarie de înaltă știință, avocatul produce în fața onoratei curți următoarele documente:

Neamțul

(*Fliegende Blätter, de acum 16*)

15 Manch Kleiner um sich gross zu zeigen
Hat versucht, empor zu steigen
Auf ein Gerüst.
Ach! wenn er doch wüsst,
Dass man in der Höh' noch kleiner ist.

20 *A. C. Cuza*

(1886)

Te-ai înălțat atât de sus,
Iubitul meu amic,
Incât să nu te miri că'mi pari,
25 De jos, atât de mic.

Teleor

(1901)

E lucru natural,
Iubitul meu amic:
30 Cu cât te 'nalți mai sus,
Cu-atât te văz mai mic.

Și în fine avocatul lui Teleor, ca să dispună și mai bine pe onorata curte în favoarea clientului său, ilustrează apărarea cu un truc ingenios...

35 Așează cele trei epigrame la rând, pe a lui Cuza întâiu, apoi pe cea nemțească și la fine pe a lui Teleor; apoi își încheie pledoaria:
« Putem zice, onorată curte, punând pe Cuza de o parte și pe Teleor de alta, iar pe neamțul la mijloc, că bietul Neamț șade răstignit ca Domnul Christos între doi — epigramiști români ».

40 (*Moftul Român, nr. 4, 22 Aprilie 1901, nesemnăt*)

FABULĂ DEMOCRATICĂ

Motto: Pe Iona l-a înghițit,
Spune Biblia, un chit.
Fiind greu de mistuit,
Înapoi l-a asvârlit.
Zise Iona zăpăcit:
« Cum rămânem însfârșit? »
Chitul zise: « Suntem chit! »

5

10

15

20

25

Niște ciocoi au înghițit
Pe Bade, unul dela noi;
Dar le-a fost greu de honipsit
Și, jumătate mistuit,
Il aruncară înapoi.
Pe Bade rău l-a supărat
Acest afront neașteptat,
Și, nespălat, numai-decât
El pe noi toți ne-a convocat.
Noi toți l-am mângâiat pe-rând:
« Nu fi mâhnit până 'ntr'atât!
« Vine pedeapsa lor curând,
« Și, sicut canis, iar la noi
« Se vor întoarce-acești ciocoi! »
El însă zise amărit:
« Eu știu ce vreți să spuneți voi;
« Dar — ori și cum și ori și cât, —
« Eu... cum rămân?»

Morala

— Ciocoiu... ' urf!

(Scrisoare autografă, 5 Iulie 1906, către Paul Zarifopol)

30

[DUEL ARMENESC]

35

40

Din Focșani s'a anunțat
Că Manuc, un avocat,
Ș'alt armean, tot avocat,
La duel s'au provocat.
Două focuri s'au schimbat
Fără niciun rezultat.
Pe urmă s'au împăcat
Mâna amical și-au dat,
Avocat la avocat,
Și 'mpreună au mâncat,
După uzul consacrat.

(Scrisoare autografă, 4 Mai 1906, către Paul Zarifopol).

[BILET DE PLOAIE]

Di ieri seara, dila nouă,
 Plouă, c'coani, plouă, plouă...
 Și eu singur, singurel,
 5 Tot mă lupt c'un păărel.
 Dușmană șe'i soarta mè,
 Că nu am cu șini bè;
 Că mai vreme di băut,
 Di băut și pitrecut
 10 De cându 's n'am mai vădzut!
 Al matale
 Caragiale

(Carte postală, autografă, 10 Iunie 1906, către Paul Zarifopol)

[INSCRIȚIE PE FÂNTÂNA SLUJNICELOR]

15 Apa, dac'o vrei curată,
 Cana să-ți hie spălată —
 Și zî, când ke-ai adăpat,
 Bogdaproste cui o dat!...
 20 Apa spală toate șeale,
 Fără doar ghe voarbe rëale.

(Carte postală, autografă, către Paul Zarifopol, 1905—1912)

CÂNTEC STUDENȚESC

25 Barometrul se tot lasă —
 Vezi numa cum vremuește...
 Ș'apoi? par'că mie 'mi pasă?
 Încă un pocal! — Noroc
 Să se lese cât poștește,
 Că eu nu mă las de loc.
 30 Și de-i vorba pe lăsate,
 Apoi lasă-te pe mine!
 Să se lese el cât poate,
 Eu tot știu că l-am rămas:
 Că, să mă dau de rușine
 Până 'n pimniță mă las!
 35 La el consecvență nu e,
 Că'z cum vremea i s'arată,
 Când se lasă, când se suie;
 Pe când eu, mă rog frumos,
 Daca m'am lăsat odată,
 40 Singur nu mă scol de jos!

(Tribuna, Arad, 23.XII.1906/5.I.1907, semnat: L.)

MARE FARSOR, MARI GOGOMANI

- 5 Un comediant de bravură
Joacă de patruzeci de ani,
Făcând enormă tevatură
În faț'a niște gogomani.
- 10 Dibaci, sub latele-i fireturi,
Ascunde un talent îngust,
Jucând cu-aceleași marafeturi
Aceleași farsă de prost gust.
- 15 L-au maltratat. Ce nu-i făcură?
În brânci afar'au vrut să-l dea...
Aș! răbdătoarea creatură
Că nu 'nțelege se făcea.
- 20 Primea zâmbind fluerătura;
În dreapta 'n stâng'a salutat
Și grav, bravând huiduitura,
Rolu 'nnainte și-a jucat.
- 25 Și 'ncet-încet, toți gogomanii
De-acest farsor au fost nebuni;
La beneficii, în toți anii,
Flori, daruri, saltanat, cununi!
- 30 Că 'n loc să poarte o tichie
Ca un farsor ce este, el
Și-a pus pe cap cu fudulie
O cască mândră de oțel.
- Și joacă, — joacă prost, da-i iese;
Stau paf toți bieții gogomani,
Paf! din succese în succese,
De douăzeci ș'atâți de ani!
- 35 Și, ține-te, d'acu reclamă:
Măreț, sublim, nemuritor!
O lume 'ntreagă îl aclamă
Ca pe un geniu creator!

Că și l-a 'ntins zapciul jos,
 L-a legănat foarte frumos
 Și-l adormi întors pe dos...
 S'a scărpinat a-doua-zi
 5 Bietul Ion când se trezi
 Se duse drept acasă — și,

Morală

De necazul satului,
 Rupse furca patului.

10 (*Convorbiri*, 15 Iulie—1 Septembrie 1907; la sumar: Un mare anonim)

TEMELIA

Atâta muncă fără preget!
 Incet-încet, de atâția ani,
 De jos, din temelia stâncii,
 15 casmauă smulge bolovani,
 Și macaraua sue 'n muche,
 și dalta 'n feluri îi cioplește,
 La rând ciocanul îi așează,
 frumos mistria-i rostuieste;
 20 Și — lucru vrednic de mirare
 din răsărit până 'n apus! —
 Un grandios castel, d'asupra,
 spre nori se 'nalță și tot crește;
 Pe cât jos se scobește stânca,
 25 pe-atât se 'mpodobește sus...
 ...Mai trebuie frontonul splendid,
 alegoria triumfală,
 Și-i opera desăvârșită —
 e gat'a unui secol fală!...
 30 Un ultim bloc enorm, acuma,
 trosnind, e smuls din groap 'adâncă
 Și ridicat din greu pe scripet...
 Dar blocul ultim nu-i sus încă,
 Și, din afund, din măruntae,
 35 răcnește stânca: «Nu mai pot»
 Proptele iute! merg de râpă!
 mă sîrp cu fala-vă cu tot!»

Morală

Ades, visând prea vesel,
 40 ai deșteptare tristă...
 «Să nu te rezemi Doamne,
 decât pe ce rezistă!»

(*Convorbiri*, 15 Iulie—1 Septembrie 1907; la sumar: Un mare anonim)

MIC ȘI MARE

- Trece un prăpăd pe lume...
 Dinspre larg de ocean,
 Cu ce neagră turbă vine,
 5 vine vajnic uragan!
 E o spaimă 'n toată firea...
 Păsări albe fug, s'ascund;
 Pinii seculari se 'ndoaie;
 10 pești, jivinii merg la fund.
 Urlă ape biciuite,
 dau nebune către mal;
 Calcă unul peste altul
 și se 'nghite val pe val.
 Geme farul!... Un grăunte
 15 de nisip, nepăsător,
 Râde de urgia oarbă
 și de groaza tuturilor;
 « Râzi? Nu vezi? » l-întreabă farul.
 « Ba văd bine » zice el;
 20 « Ș'apoi, dacă vine, — vină!
 Sunt atât de mărunțel!
 « Rădăcini eu n'am, să-mi pese!
 nu mă simt deloc legat —
 25 « Ori în adâncimea mării,
 ori la soare pe uscat —
 « Să mă spulbere de-aicea,
 eu tot eu am să rămân;
 « Mie, unuia, oriunde,
 singur cerul mi-e stăpân! ».
- 30 (Convorbiri, 1 Octomvrie 1907, la sumar : Un mare anonim)

MÂNGÂIERE

- O babă chioară-șează tingirea cu păsat
 Pe-o pirostie schioapă... Hiertura 'n foc a dat...
 Și scupă biata babă, și blestemă, se 'nchină;
 35 « Spurcatu!... Necuratu... » (Iel singur ie de vină!)

Morală

Spre mângâiere-adesori
 Nu trebuiesc... instigatori.

(Convorbiri, 15 Noemvrie 1907; la sumar: Un mare anonim)

BOUL ȘI VIȚELUL

Un bou, ca toți boii puțin la simțire,
 În zilele noastre de soart'ajutat...
 Învăță la școală cartea de cetire
 5 Și ajunsse boul un bou învățat.

Mare lucru 'n lume e și învățătura!
 Ține loc de multe, chiar și de talent...
 Printr'o bună școală, rafinezi natura;
 Din vițel poți scoate un bou eminent.

10 Nu încape vorbă, între animale,
 Un așa specimen greu să mai găsești...
 Să citească zilnic feluri de jurnale,
 Rumegând atâtea știri politicești

Astfel, eminentul, în curent cu toate,
 15 Iată, pe nepotu-i tânăr l-a 'ntâlnit:
 « Unchiule, cum mergem? » — « Excelent, nepoate!
 A mai grea problemă s'a și rezolvit ». —

« Unchiule, iar glume! » — « Ba deloc, băiete!
 Sunt de-acord cu toții, foarte sigur știu...
 20 Șă m'ascultați pe mine, eu citesc gazete;
 Tu nu știi nimica, ești un agiamiu.

Mă 'ndoiam eu însumi: m'am convins infine,
 C'am scăpat de-acuma de orice nevoi:
 Ni sunt de-opotrivă voitori de bine
 25 Și au multă milă cei mai mari de noi.

N'au pierit zadarnic, astă primăvară,
 Dintre noi atâția ca la zalhană!
 Drepturile noastre sfinte triumfară:
 O s'avem islazuri, dacă ni le-or da... »

30 A rămas vițelul ca un gură-cască,
 Fericit că 'n fine sacra speț'a lui
 O avea de-acuma din belșug să pască
 Ș'o purta mai lesne greul jugului.

(Convorbiri critice, 1 Ianuarie 1908, semnat: Caragiale)

TALMUD

« Tu Şmul, ești leneș, zice Ştrul,
 Tu nu vrei să lucrezi destul,
 Și d'aia nu câștigi nimică!
 5 Tu de vr'un an tot migălești
 O iconiță mititică:
 O tot sucești ș'o învătești,
 Și văd că n'o mai isprăvești....
 10 Eu într'o var' am isprăvit
 O mânăstire și un schit,
 Cu învelit și cu vopsit! ».
 Iar Şmul răspunde trist: « Hei! știu...
 Dar... tu — tu ești tinichigiu,
 Și eu — eu sunt giuvaergiu ... »

15

Morală

Una-i Ştrul
 Și alta Şmul

(*Convorbiri*, 15 Septembrie 1907; la sumar: Un mare anonim)

SAVANT

20 Toate cărțile din lume, de când lumea, câte-au fost,
 Minunatul meu prieten le cunoaște pe de rost;
 Tot ce mintea omenească până astăzi a știut,
 In savantu-i cap de dascăl, s'a 'ndesat și... a 'ncăput:
 25 Bibliotecă vestită! așa plină, că 'n zadar
 Am dori să mai încapă și un bibliotecar.

(*Convorbiri critice*, 15 Ianuarie 1908, semnat: Caragiale)

ODĂ

Copilului

30 Umbli hoinărind p'în lume
 ca un orb, la ochi legat,
 Și de câtă vreme-acuma
 pe la mine n'ai mai dat!
 Prăpădești tu de pomană
 prețioasele-ți săgeți,
 35 Să te-alegi cu hulă numa
 de l'atăți ingrați poeți...

Te-am vorbit rău eu vreodată?
 vinovat cu ce ți-am fost,
 De mă horopsești uitării,
 tu, copil frumos și prost?
 5 A! de-ai ști cum mângâiu încă
 urmele unde-ai rănit!
 Cu ce dor mi-aduc aminte
 cât atunci am pățimit!
 10 Vino, crudele, cu pieptul
 gata desvelit te-aștept;
 Nu cu una, dă cu două!
 săgetează drept în piept!
 Și pe Maică-ta zeița,
 jur că n'am să te hulesc:
 15 Mai omoară-mă o dată,
 să mai simt că iar trăesc!

(*Convorbiri*, Iulie-Septembrie 1907; *semnat*: Oblivius)

DE CE?

Scherzo

20 De ce, când o furtună
 S'abate pe pământ
 Cu furie nebună...
 Cânt?

25 De ce, când luna plină
 Revarsă peste crâng
 Divina ei lumină...
 Plâng?

30 De ce, când treci semeață
 Și nu-mi zici un cuvânt,
 Nici nu-mi privești în față...
 Cânt?

35 De ce, când brațe goale
 La piept cu dor mă strâng...
 In de matase poale
 Plâng?

De ce? Că știu: părere
 E tot pân' la mormânt!
 Plăcere — plâng... Durere...
 Cânt.

40 (*Convorbiri critice*, 8—15 Aprilie 1908, *semnat*: Piccolino)

ADDENDA

LITANIE

— Pentru sfârșitul lumii —

- 5
Trageți clopotele!
Trageți clopotele!
Faceți zi și noapte rugăciuni!
Scoateți moaște și icoane
făcătoare de minuni!
- 10
Trageți clopotele!
E sfârșitul lumii!
Ceasul judecății a sunat.
Sfintele așezăminte
din adânc s'au clătinat.
- 15
Trageți clopotele!
Stă gheena gata...
Iadul toate căngile și-a 'ntins:
Clocotește smoala neagră
pe jăraticul întins.
- 20
Trageți clopotele!
Ardeți ceară și tămâie,
Ridicați la cer litanii!
Toți cu frunțile 'n țărână,
bateți sute de metanii!
- 25
Trageți clopotele!
Sufală duhul diavolului,
molipsind pe mari și mici:
Antichrist străbate lumea
cu oștiri de eretici.
- 30
Trageți clopotele!
Ocoliți-l
Și huliți-l!
Toți cu groază și din toată inima
Imbălați-l,
Blestemați-l,
Să fie anaftema!
- 35
Și scrâșniți și 'n piept vă bateți
pravoslavnici mici și mari!
- 40
Trageți clopotele!
Trageți clopotele, clopotari!
Maica Domnului Slăvita
Ce-a născut pe Nefăcut,

Apără-ne!
 Apără-ne!
 Apără-ne de ispita
 Fiului lui Belzebut.

5 (Opinia, Iași, 10 Februarie 1908, *nesemnat*)

SEMNUȚ

Din toate câte sunt pe lume,
 Nu-i una fără semn anume:
 După miros cunoști o floare;
 10 Cunoști un fruct după savoare;
 Un geniu după o gândire,
 Și steaua după o sclipire;
 Pe-un om de duh, pe cum privește
 Și pe neghiob pe cât vorbește;
 15 Cunoști o pasăre pe glas;
 Copoiul de vânat pe nas;
 Un câine ori un om turbat
 Pe bale și lătrat;
 Cunoști o fiară
 20 După ghiară;
 După un fluer pe merloiu;
 După mai multe ...pe ciocoiu.

(Opinia, Iași, 17 și 19 Februarie 1908, *nesemnat*)

RĂSPUNS LA « STRUNA ZILEI »

25 *Morală*

Toate bune, Caragiale,
 Dar pe-adresa dumitale
 Nu prea vin din Iași parale...
 — Am destule... festivale!

30 *Morala moralei*

Ce păcat că nu se poate...
 Cu de toate.

(Opinia, 1 Ianuarie 1908, « Struna... strunei »).

[BILET]

Misiraş,
Sunt la Iaşi
Sau la Ieşi.
Dacă ieşi
Dela slujbă,
Vin la Cujbă.
Al matale
Caragiale.

5

10

(De circulație orală)

« PRIMUL MĂNUNCHIU »

— Poezii de A. Museus —

Crucea și Semiluna

15

Luna strălucește ca o lampă mare,
Revărsând splendoarea-i până 'n depărtare.

La ospățul falnic, strânsă-i oaste multă;
Toți vorbesc în parte, nimenea n'ascultă.

Dar ca și stejarul mândru dela munte,
Mircea 'și netezește nobila sa frunte.

20

Și ca și stejarul mândru când înfruntă
Crunta vijelie, Mircea se încruntă

Și, apoi, se scoală deodată 'n picere

Și, cu glas puternic, le strigă « Tăcere!

25

« Ați uitat voi oare pe al nostru Domn,
« Ce-și visează țara chiar în al său somn?

« Cum acele vremuri sfinte le uitați,

« Când pe Mircea-Vodă voi îl respectați?

« Ce? sunt oare altul, sau voi sunteți alți?

« Sunt pitici acuma brazii cei înalți?

30

« S'a surpat Carpatul și, din rădăcină,

« Stânca se preface într'o moale tină?

« Nu mai curge Istrul în largul său pat,

« Și patriotismul vostru v'a secat?

35

« Măine este lupta, lupta cea de moarte,

« Dela care-atâr'n'a României soarte!

« Glorie sau moarte vom întâmpina;

« Inșă, jur pe ceruri, nu vom desarma!

« Căci ce este moartea dacă nu e viață?

« Dacă n'o privește un român în față?

40

« Nu mă tem de moarte, sunt ostaș de seamă;

« Chiar de vecinicia-i nu vreau să am teamă!

« Vrea ca să ne 'ncalce mândrul Baiazid ;
 « Va vedea că Mircea nu-i un invalid !
 « Ce e drept, mă chiamă Mircea-cel-Bătrân,
 « Dar am suflet tânăr, că mă știu român.
 5 « Vrea ca să ne 'ncalce cruntul Baiazet,
 « Fluturând șalvarul marelui profet ;
 « Vrea ca să ne 'ncalce, socotind barbarul
 « C'are să ne 'nsufle frică cu șalvarul...
 « Ei bine! atuncea, noi să-l încălțăm
 10 « Și al României nume să 'nnălțăm!
 « El insultă crucea ; nu 'nsult semiluna ;
 « Sincera credință respect totdeauna ;
 « Insă vai d'acela ce p'a mea lovește!
 « Chiar ca d'un perete capul își izbește!
 15 « Măine 'n două ceasuri voi ca să sfârșim,
 « Să sdrobim odată pe-acest Ilderim!
 « Da! să știe bine cruntul ienicer
 « C'aici se 'ntâlnește cu un zid de fer,
 « Zid compus din pepturi brave, oțelite,
 20 « In a țărișoarei dragoste călite!
 « Poate-avea el oaste cât frunză și iarbă,
 « Eu ridic din umeri și îmi râz în barbă ;
 « Căci, nu numai țara mi-apăr până mor,
 « Ș'al creștinătății sunt apărător ;
 25 « De-a mea misiune sacră 's conștient :
 « A Europei strajă sunt în orient.
 « Deci, năframă albă într'un băț să puneți
 « Și la turc să mergeți îndată să-i spuneți,
 « Că capitulații bucuroș semnez ;
 30 « Altfel nicio vorbă! nu voi ca să tratez!
 « Mergeți dar cu toții, bravii mei ostași!
 « Sigur sunt că mâine unul n'o fi laș!
 « Fiți îndată gata, atât vă mai zic ;
 « Fiți la înălțime! și mai mult — nimic! »
 35 Și zicând acestea, cupa lui ridică ;
 Din ochi, două lacrimi în cupa lui pică,
 Lacrimi de iubire pentru țara sa,
 Ce numai eroul știe a vărsa.
 Oastea e 'n picioare ; arme zăngănesc,
 40 Și de luptă bravii toți se pregătesc.
 După ce se face sfânta rugăciune,
 De Mitropolitul, pentru națiune,
 Se închin vitejii ; caii lor nechez ;
 Cu arme sfințite toți se întrarmez.
 45 Chiar în zori de ziuă, lupta s'a încins ;
 Ilderim trufașul se declară 'nvins ;

Vede că nu merge nazuri a mai face,
 Armele depune, solicită pace,
 Și semnează acele vechi capitulații,
 Drepturile sacre-ale acestei nații...
 5 Crucea 'nvingătoare pe cer strălucește,
 Iară semiluna de groază pălește!
 Istrul și Carpatul, într'un sfânt avânt,
 Gloria română împreună cânt!

Grația Domniței

10 Tânăra Domniță a încălecat;
 Pentru prima oară merge la vânat,
 Cu-al ei mire june, tocmai sus în munte,
 Să vâneze ciute, cerbi cu coarne 'n frunte.
 Tinerime-aleasă, toți voinici băeți,
 15 Intrarmați cu paloș, sulii și săgeți,
 Ii urmează veseli. Sgomotul e mare;
 Cornul suflă 'ntr'una la patru hotare.
 Se începe goana. Tânăra copilă
 Tremură de spaimă, tremură de milă,
 20 Văzând că 'mprejuru-i acea tinerime
 Face-atâtea jertfe cu așa cruzime.
 Totdeauna'un suflet c'al ei delicat
 Cu cruzimi de-acestea greu va fi 'mpăcat!
 Pe când lacrimează, iată că, de-odată,
 25 Din desiș, în față-i, un cerb se arată,
 Cu bogate coarne, cu pasul ușor,
 Asudat de goană, cu ochiu rugător,
 Vine și 'ngenunchiă l-ale ei picioare
 Grație imploră, ca să nu-l omoare.
 30 Dar și al ei mire, iată-l că sosește,
 Arma 'n sus ridică și ochind țintește;
 Ca un vultur aprig, cu sulita-i lungă,
 Pe cerb, drept în coaste, vrea ca să-l străpungă.
 «Nu! strigă Domnița! nu da, dragul meu!
 35 «Pe-acest cerb, sârmanul, vreau să-l mântui eu;
 «Căci mie 'n genunche, el s'a prosternat,
 «Convins că de mine poate fi salvat!
 «Mie în genunche, a venit să ceară
 «Grație... Eu nu pot ca să-l las să piară!»
 40 Și zicând acestea, ea a desarmat
 Brațul ce-al său mire ține ardicat.
 Mirele-i se lasă 'ndată 'nduioși
 Cătră cerb se 'ntoarce cu blândețe, și,

Când vin toți curtenii cu armele-ardicate,
 Junele îi zice: « Mergi în libertate! ».
 Mult poate femeia!... cu grația sa,
 Orice răutate ea va desarma!

5

In Gondolă

La San Marco în piață,
 Dulce curge 'n carnaval,
 Ca un vis, a noastră viață;
 Lin șoptește-al mării val.

10

— Vino, vino, gondoliere,
 Ia-ne, du-ne 'ncet-încet,
 Subt a lunii scânteiere...
 Cântă, scumpul meu poet!

15

Doarme-albastr'Adriatică;
 Dorul tău îmi vei cânta...
 Nu te teme de nimică...
 Ești al meu și sunt a ta!

20

Doarme-acum și crudu-mi găde
 In palatu-i aurit;
 De gelosul meu poți râde:
 De demult l-am adormit.

25

— Pentr'un zâmbot, o privire
 Dela tine, scump odor,
 Partea-mi dau de nemurire,
 Dau chiar patrie, onor!

30

Vezi tu luna de pe ceruri
 Cum străluce mângâios,
 Invelind tot în misteruri?
 Pentru mine-i de prisos.

Tu ești singura-mi lumină,
 Luna mea d'acum tu ești,
 Dogaresa mea divină!
 Spune-mi, spune: mă iubești?

— Te iubesc ca o nebună;
Fă cu mine orice vrei;
Dacă-s pentru tine lună,
Tu ești soare 'n ochii mei!

5 Dă-mi căldura ta suavă,
De-al ei foc să mă topesc...
Sunt a ta fidelă sclavă;
Te iubesc! da, te iubesc!

10 Înainte, gondoliere:
Du-ne, du-ne 'ncet-încet!
Subt a lunii scânteiere,
Cântă, scumpul meu poet!

15 — În Veneția duioasă,
Dulce-i viața 'n carnaval!
Pentru o inim' amoroasă,
Cântă, râde-al mării val!

Steaua

20 Cu mâini subțiri și reci,
Mi-ai dat fior fierbinte:
Să treacă veci de veci,
Eu tot l-oiu ține minte.

25 Credeam că s'a oprit
În cale mersul lumii,
Că tot a 'ncremenit
Ca trupul unei mumii.

Odată m'ai atins
Ș'apoi te-ai dus departe;
O stea pe cer s'a stins...
Părerii au fost deșarte.

30 Oriunde-acum scipești
În depărtări albastre.
Tu nu ești unde ești,
Perdută printre astre.

Te ține-aci mereu
A mea închipuire;
Tu vei muri, ci eu
Ți-oiu da o nemurire.

5

Idilă

Ia vezi toanta de Mărie,
Ce gătită! cum și-a dat
Pe obraz cu rumenie
Și pe cap cu alifie:
Să se mire toți în sat.

10

Ia te uită și Ilie,
Ce flăcău bun de pețit!
Cu ițari noi de dimie,
Și cu flori la pălărie,
Și cu cisme s'a 'nnoit.

15

— Fă Mărie, nu dai laba?
— Nu ți-o dau, măcar să mori!
— Fă, te rog! — Mă rogi degiaba...
— Apoi dac'ășa ți-e treaba,
Te iau altfel, și... ori, ori.

20

— Mă! se vede nu ți-e bine...
Fii de treabă, nu fii prost:
Intri 'n iad, sărac de tine!
Ai uitat, nu ți-e rușine
Că acum suntem în post!

25

— Dacă-i post, de ce la Nică
Ochii toată ziua-ți caști?
— Meri te plimbă! Ce-i adică
Numai ochii? Tu... n'ai frică!
Tu așteaptă pân'la Paști...

30

Ș'a plecat pătruns Ilie...
Ce mândrețe de flăcău!
Cu ițari noi de dimie

Și cu flori la pălărie,
Și îl strânge-o cismă rău.

(*Universul*, 3 Aprilie 1909, semnat: Caragiale)

PAȘA DIN SILISTRA

- 5 Pașa din Silistra astăzi s'a jurat,
Să-și răzbune groaznic pe-un ghiaur spurcat.
Cine e ghiaurul? Este-acela, care
Dunărea o trece pe-al său roib călare,
Și de la Silistra cu-așa cutezare
- 10 Vine să răpească pe cadâna mare.
— Hei, ghiaur nemernic, pentru o cadână,
« O să pun să-ți tae 'ntâiu murdara mână,
« Dup'aceia capul și 'ncă un picior,
« Iar după aceia — am să te omor!
- 15 « Am să trag hangerul și-am să-l oțolesc
« In spurcatu-ți sânge, în sânge cânesc.
« Stai, să vie 'ndată gădea cu toporul!... »
Zice al Silistrei Pașa 'ngrozitorul,
« Să-mi aducă-aicea pe acel mișel,
- 20 « Ca să-și ia pedeapsa scrisă pentru el! »
- Gâdea se repede și-l aduce 'ndată
Încărcat de lanțuri, ca fiara turbată.
Tânăra victimă este-acoperită
De un giulgiu negru, căci e osândită.
- 25 « Să-i ridice giulgiul! » pașa a strigat
Și toți asistenții s'au cutremurat.
Gâdea îl ridică și — o! — ce mirare:
In loc de victimă-i chiar cadâna mare!
- 30 Pașa-și scui pă 'n barbă și rânjind scrâșnește.
Roșu e la față, fruntea îi pălește,
Își trage hangerul, i-l înfige 'n sân,
Ea cade, — el râde, demonul bătrân.
« S'o luați de-aicea, trimiteți-o dar,
« Acelui nemernic, celui murdar! ».
- 35 Astfel își răzbună un pașa trădat,
Trădat mișelește și desonorat.

(*Luceafărul*, 1.IV.1912, p. 279-280, « Cum seria Bolintineanu »)

[TRICOLORUL]

Că li-i groază lor
 Groază tuturilor,
 Groază liftelor
 5 Și păgânilor...
 Și Maghiarilor
 Sălbaticilor
 Fii ai Hunilor;
 Fanaticilor;
 10 Otomanilor,
 Ulemalelor,
 Și pașălelor,
 Budalălelor;
 Și Antașilor,
 15 Grecomanilor,
 Cașonilor;
 Schipetașilor,
 Capsomanilor;
 Și Bulgarilor,
 20 Sărboteilor,
 Genabeșilor;
 Și sectanșilor
 Panslaviștilor,
 Lipovenilor
 25 Și scapeșilor,
 Și Jădanilor
 Scărrnăviilor!
 Groază tuturilor
 Inimicilor
 30 De-al Românilor
 Braș răzbunător
 Și triumfător!...
 Voi! Poeșilor,
 Prosatorilor,
 35 Oratorilor,
 Muzicanșilor,
 Lăutarilor,
 Trubadurilor!
 Toți cântați în chor
 40 Cu viers tunător
 Mândrul Tricolor
 Ș'al său brav popor,
 Rege iubitor,
 Patrie ș'onor!

POEME IN PROZĂ

Prefața

Atomă, celulă, organism; plantă, planetă; flori, sori; individ, familie, societate, umanitate; ieri, alaltăeri: înapoi; azi, nimic, deși tot, tot nimic, nimic tot; mâine, poimâine: înainte. Fizic, psihic, metafizic, epipsichic...tot: evoluțiune!

Cheia oricărei probleme, *Passe-partout*, — evoluțiune!

Mode, religii, sisteme filosofice, economice, politice, culinare, tot! O revoluțiune chiar, tot o evoluțiune — violentă; dar evoluțiune: fire, venire, devenire, parvenire; a parveni, deveni, veni, a fi...

Și iar și iar.

Momentul? — ceva *nu eu* față cu ceva *eu*; *eu* și *non-eu* față 'n față: iată momentul... stadiul actual al evoluțiunii. .

Stadiul actual al evoluțiunii literaturilor națiunilor civilizate este caracterizat prin pornirea, nu! prin școala, nu! prin biserica, dacă ne putem exprima astfel, simbolisto-mistico-enigmatico-chintesentistă, *Pontifex Maximus Mauritius Maeterlinckus*.

Doritor a fi omul stadiului actual, depun aci, ca umil prinos la biserica maeterlinckă, câteva *poeme în proză*...

Literatura — Sat...

Opinia publică, critica? — Câini? nici gând...

Scrii... Umbli slobod...

Ba bine că nu!... Ciomag nu-ți trebuie...

Dar trebuie limbă... limbă frumoasă...

Bei tutun ori altceva?... limbă afumată...

Atât... Destul...

*

Astrul amanșilor

Sfântul Gheorghe. Primăvară. Tinerețe. Noapte ncagră și tăcută. Nici un sgomot. Pace adâncă. De departe doar, s'aude colo 'n vale, apa dela scocul morii — curge, curge.

Satul doarme. Câte visuri! Câte câte! felurite...

Din culcușu-i, Sultânica se ridică binisor. Mama Leana nu o simte... Ostenită... Somn adânc...

Fata iese 'n cămășuță... E răcoare... dar i-c cald. Stă pe prispă și oftează... Merge 'n vârful degetelor pân'la gard unde-i pârleazul, și ascultă apăsându-și sânul, care-i bate strașnic.

Și așteaptă...

Pași aproape...

Este Niță!... Niță este!

O ia 'n brațe... Dulce clipă!...

Când deodată, ca prin farmec, sboară norii. Luna mândră se învește învelind în strălucire satul cufundat în visuri, în atâtea felurite...

« Fugi de grabă, că ne vede! » zice fata...

Niță fuge... fuge Niță...

Dânsa merge iute 'n casă.

Mama Leana se deșteaptă, suflă nasul cu trei dește și întreabă:

5 — Măiculit' ai fost afară?

— Da, bunico.

— Cum e vremea?... tot a ploaie?

— Aș! a ploaie! e o lună, lua-o-ar dracu!

Și s'așează la culcușu-i, apăsându-și sânul, care-i bate strașnic.

10

*

Orgie antică

E cald. Cuptor. E Ilie Pălălie.

Phoebus înneacă sub o ploaie de săgeți de foc suburbia lipsită
de scutul umbrei. Iar Eol nu se îndură să trimită pe micul sгло-
biul Zefir, măcar de o mângâiere.

O liniște, o păclă de plumb apasă asupra răspântiei mărginașe.
Și muștele dorm. Doar, care de pe unde, cocoșii insetați cântă
răgușit a secetă, iar de departe, dela o bisericuță, s'aude din când
în când clopotul sărac, jelind pe cine știe cine n'a mai avut zile.
20 Din maidanele virane se ridică mirosuri de buruiană răscoaptă,
iar în aerul înțelenit joacă tremurând apa morților.

Poetul șade la masa lui « de brad », pe jețul bătrân din care
i-au ieșit atâtea și atâtea inspirațiuni.

El ține pe genunchi, mângâindu-l cu mâna stângă prin părul
25 bălan ca mătasea porumbului, pe copilul său, micul Vergiliu, —
Gilică, — un îngerăș.

Cu mâna dreaptă, ține pana... El vrea să cânte... *Orgie
antică*:

« Mai dați-mi o cupă! mai toarn'Aspasio! Să râdem de-a vieții
30 necazuri și chin! Să bem, buni tovarăși! să bem pân'la ziuă! În
vin, adevărul! plăcerea, în vin!... E prost cine nu bea... ».

Poetul se oprește. Se șterge de sudoare pe fruntea-i apoloniană
și mai înstrunează o cordă a lirei, simțind-o puțin cam lăbărțată
de căldură... Iși reia pana și răsuffă greu...

35 Când, în liniștea largă a suburbiei, se aude un glas molău:

Aăă... breaga bû!...

— Gilică! zice poetul către îngerășul său blond; ia aleargă,
taică, de chiamă bragagiul... strașnic mi-e de sete!

*

40

Doina

Carpatu 'și înalță semește bătrânele culmi spre albastru, scâl-
dându-le 'n ploaia de raze de soare d'amiază de vară... E sfântă
și vastă tăcere sus colo, departe de sgomotul vast și profan al ce-
tății. E limpede aer și vântul adie alene și doina doinește... Mioa-

rele pasc îndelete pe clina cea verde... E turma bogat' a lui Oancea :
 în târguri din lume, vestită-i e lâna, vestită-i e brânza, vestit casca-
 valul... Mioarele pasc îndelete sub grij'a doi baci de credință, sub
 paza dulăilor aprigi, de sfâșie ursul... Alături, la umbră de stâncă,
 5 stau bacii. Sunt frate și frate. Cel mare, cu pleoapele 'nchise, își
 trage luleaaua. Iar fratele tânăr, culcat stând pe spate, doinește o
 doină din flueru-i magic... Și cântă și cântă flăcăul, de dor și de
 jale, un cântec pe care Carpatu-l cunoaște d'atâtea ș'atâtea viețe
 de oameni. Trecut-au destule și alte-or mai trece: Carpatul și doina
 10 de veci sunt prietini, de veci or să fie... Și cântă flăcăul, de plânge
 și frate, de plâng și mioare, de plâng toți dulăii, șiroaie de lacrimi,
 atât e de dulce! Dar iată-l de-odată, în sus se ridică și flueru-și
 trage din buze... l-întoarce la ceafă și-l vâără 'n cămașa soioasă
 de zer și scortoasă... Se scarpină bine; răsuflă... Și iar îl ia 'n
 15 buze și iar se pornește... Carpatu-și înnalță semeț, bătrânele culmi
 spre albastru, scaldându-le 'n ploaia de raze de soare d'amiază
 de vară... E sfântă și vastă tăcere sus colo, departe de sgomotul
 vast și profan al cetății... E limpede aer și vântul adie alene și
 doina doinește... Ce vraje!

20

*

Premiu

Boboteaza. Ger de ardc. Iți înghiață apa 'n nară. Sună clopotele.
 Tunul tună brav în Dealu-Spirii. Bat din talpă și din brațe polițiștii și
 sergenții. Lume multă. Pe pavaju 'nnisipat de dimineață, umblă
 25 'ntr'una serto-ferta, trec trăsuri, otomobile, biciclete și « Salvarea ».
 O băbuță surdă bute, c'o ulcică (varză acră) tot se 'ndeasă
 pîntre lume... Se tot vâără, se tot vâără... I-e de grabă. Vrea să
 treacă peste drum.

Nu-i voie! strigă polițiștul.
 30 Dar băbuța nu ascultă: i-e de grabă, vrea să treacă... peste drum.
 El o 'mpinge înapoi.

— Vai de mine, măiculiță!

Dar e el aspru:

— Nu e voie! nu e voie! nu 'nțelegi?

35 — Dela Domnu Panaite! strigă baba.

Trâmbițele! Vin jandarmii! trece Prințul!

— La o parte!

Și stă smirna.

40 Sună clopotele. Tunul tună brav în Dealu-Spirii.

Baba scapă pîntre lume... I-e de grabă... vrea să treacă...
 Sboară ca o rândurică o bicicletă: o s'o facă praf pe baba.

Polițiștul se repede desperat. Strâns o 'nhață dela ceafă și o
 smulge dela moarte.

45 Baba țipă. Oala scapă. Numa cioburi. S'a dus zeama. Lumea
 râde. Baba sbiară. Polițiștul o cârpește ș'o aruncă la o parte...

E salvată...
 El e mândru...
 SePeA îi dă un premiu!

*

5

Cuminte

Moriț este supărat... La Canadă vrea să plece... El deja s'a hotărât:

— Nu mai am ce face-aceia!

— Stai și cere drepturile!

10 — Parcă drepturile-mi trebui!... Mie-mi trebui capital!

(*Universul*, 27 Februarie 1909, *semnat*: Caragiale)

FABULĂ

lui A. Vlahuță

15

A fost odată un băiat,
 O secătură, un stricat...

Frați, mamă, îl nesocoteau,

Și mari și mici îl huiduiau,

Ba, uneori, îl și băteau.

O viață l-au tot umilit

20

Pân' ce stricatul horopsit

Din casa măsii a fugit...

Intr'un târziu și-au amintit

De-acel copil neprocopsit,

De-acel bun-de-nimic, de-acel

25

Fugar, pribeag, de-acel mișel,

Și milă le-a venit de el...

La ziua lui l-au cam iertat,

Acasă, veseli, l-au chemat,

Și cu dulceți l-au îndopat...

30

Pân' ce stomachul și-a stricat.

Morala

După prea amară viață

Nu fi lacom la dulceață.

(Manuscris autograf, 30 Ianuarie 1912, vezi în clișeul vol. V)

35

CĂLDUROS APEL

« Moftul Român » face apel la concursul tuturilor scriitorilor și desinatorilor, oferindu-le pentru colaborare prețuri conștiințioase pe potrivă lucrărilor primite spre publicare.

Revistă eminentă independentă — « Moftul Român » primește orice producțiune, articole în proză și versuri, desene, umoristice, satirice și chiar serioase (prin serioase, firește, nu 'nțelegem nesărate), întru cât ele se prezintă în dimensiuni potrivite cu cadrul nostru și se pot prezenta pe răspunderea noastră publicului cititor, dacă nu sunt semnate cu nume cari au ajuns să răspundă ele îndestul.

Primim orice producțiune, indiferent de vederi politice sau sociale, de școală literară sau artistică, numai să le credem plăcute publicului, căruia, suntem noi convingși, indiferent de toate cele, îi place orice producție bună.

Să vie orice talent, oriunde și ori cu ce păreri, și va fi primit la noi cu toată stima și cu toată dragostea cari se datoresc talentului. Să vie! și va vedea, poate, că, dela cele mai de sus locuri până la cele mai de jos, singurul loc în țara noastră, unde talentul are mai multe garanții a nu fi considerat ca un moft, este tocmai la

« *Moftul Român* »

(*Moftul Român*, No. 2, 8 Aprilie 1901)

TRECUTUL ȘI PREZENTUL

Istorie și limbă

În cercurile literare și științifice din capitală nu se vorbește decât de știrea îmbucurătoare că savantul nostru limbist B. P. Hasdeu va da la lumină în curând o publicațiune de cea mai mare importanță sub titlul « Trecutul și Prezentul — Istorie și Limbă ».

Deși vastele cunoștințe ale bătrânului academician sunt o garanție că lucrarea aceasta are să fie din toate punctele de vedere eminentă, totuși naște întrebarea: în ce parte are să fie mai tare genialul autor — în istorie sau în limbă?

Se știe de aminteri că spiritualul spiritist încă de multă vreme a renunțat la istorie. Afară de mici încercări pasajere, istoria a rămas pentru d-sa ca uitată. Pe lângă *Sic Cogito* — monumentala expunere a spiritismului — d-sa nu a făcut și nu face de atât amar de vreme, și cu activitate prodigioasă, decât limbă: limbă și spiritism, spiritism și limbă.

Cu oarecare siguranță prin urmare, se crede că partea principală a lucrării, istoria, va fi atinsă numai în treacăt, și din punct de vedere limbistic numai; iar limba, din punct de vedere istoric, va fi temeiul lucrării.

Așa fiind, noi credem că mai nemerit ar fi fost să se întituleze eminenta lucrare a savantului academic: Istoria ca Limbă și Limba ca Istorie.

(*Moftul Român*, seria I, nr. 5, 11 Februarie 1893, *nesemnăt*)

MAGNUM MOPHTOLOGICUM

De ce n'are ursul nici coadă nici urechi? Darwinismul și evoluționiștii nu ne-au putut-o încă spune: ei se învârtesc neconținut într'un cerc întunecos de supozițiuni — mediu, adaptabilitate, 5 lupta pentru existență... Mofturi! Uite care e adevărul. Pe vremea când trăiau fiarele și omul în bună pace, Adam l-a dus pe urs la un stup de miere să-l învețe la lucru dulce. Ursul nu vrea să bage nasul că-i era frică de albine. Adam l-a apucat de urechi, și trage și trage până i-a rupt urechile, dar l-a vârit cu botu 'n fagur. 10 Când a dat Martin de lucru bun, a început să lingă, și linge... linge... linge și nu mai isprăvea. Când a văzut Adam că s'a dedulcit din cale afară fiara, a apucat-o de coadă, și trage, trage, trage, până i-a rupt coada... dar l-a scos din stup.

Va zice însă cititorul: ce are aface Adam, ursul și mierea cu 15 « Magnum Mophtologicum » al d-tale? Uite ce aface are. Aducă-și oricine aminte de poezia noastră cu acest titlu, din zilele trecute:

Și s'a pornit bătrânu-atunci
La lucru cu ardoare,
Dar vai! păcat! s'a 'nțepenit
20 Cu limba în *a* mare!

Intrase ursul la miere, se dedulcise și nu mai vrea să iasă. L-au apucat însă de coadele gherocului unul și altul, și trage-l și trage-l, până l-au scos din *a* mare. Acu în urmă din rezeala 25 trăsăturii s'a înțepenit în *ban*. Ei vezi! d'aci e mai greu să-l scoți că n'ai de unde-l mai apuca; coada i s'a prăpădit de mult! Poate că să-l apuci de limbă; dar pe vreme de epidemie nu permite dr. Babeș să punem mâna pe așa lucruri!

(*Moftul Român*, I, 15, 1893, *nesemnăt*)

OLGA ȘI SPIRIDUȘ

30

Basm

A fost odată ca niciodată, dacă n'ar fi nu s'ar povesti; a fost odată un unchiaș și unchiașul acela avea două patimi — știința limbilor și învățătura lui Spiriduș, că era vraci ca Neftinav împărat din Alixândria, și procopsit nevoie mare, și umbla cu fel de fel de 35 fermece și de iscodenii: că vorbea noaptea pe întuneric cu duhurile din lumea ailaltă, cu Aghiută, cu Spiriduș și cu Belzebug și cu Avimelech și Luțifer și cu Avestița aripa Satani; și era mare pehli-van și drăcos, că avea lefuri dela împărăție să înceapă cărți, care ar fi ieșit cât tratavanghelul de mari dacă le-ar fi isprăvit.

40 Și așa, s'a 'ntâlnit unchiașul acela odată cu o fată tânără, pe care o chema Olga; și cum a văzut-o, ce-i dă Aghiută în cap unchiașului? zice fetii:

— Unde te duci, puică?

— Acasă, moșicule.

— Da': mă iei și pe mine?

— Da' ce să fac eu cu dumneata?

5 — Te 'nvăț eu.

— Da' ce mai poți dumneata să mă înveți?

— Hei-hei! ai să vezi. Eu sunt dascăl de limbi...

— Aoleu!

— Și știi și vrăjitoria cu Spiriduș...

10 — Piei, Drace!

— Și am și părăluțe...

— Atuncea... haide moșule, zise fata.

Și au plecat amândoi de vale pân dosul Cișmegiului, și fata mergea hupa-țupa și unchiașul după ea tipa-tipa.

15 Și când a ajuns acasă, s'a pus s'o învețe vrăjile lui Spiriduș și știința străină, de o băgase pe copilă în draci, cu atâta învățatură, că nu mai știa unde e capul, și i-a dat parale pentru chirie, pentru lemne, pentru de toate care trebuiesc la o fată. Și prinsese unchiașul slăbiciune mare de dânsa că era ascultătoare și silitoare

20 la învățatură. Atâta numai păcat! că fata avea un cusur: se gădila când îi suflai în ureche, și unchiașul zor nevoie să-i sufle în urechi; ea-l împingea, el ași! dă-i nainte! Și așa, ori din pricina învățaturii, ori pasă-mi-te din pricina duhului necuratului, începu fata să slăbească și să se usuce pe picioare de ți-era mai mare mila s'o vezi.

25 Intr'o Luni seară, tocmai mersese unchiașul la vrăjitoriile lui, unde se 'ntâlnea cu alți spiriduși de-ai lui de vorbeau cu duhurile — ea sta singurică la fereastră și ofta... după ce? nici ea nu știa, dar ofta după ceva, și căsca de-i trosneau fălcile. Și numai odată aude sdranga-sdranga, o sabie, și iacătă un ofițeraș tânăr, tistul

30 de sergenți din dealul Spirii.

— Bonsoar!

— Bonsoar!

— Da ce stai la fereastră așa numai în cămășuță, nu-ți-e frică să răcești?

35 — Aș! nu răcesc... am deschis nițel că mă simț nu știu cum nevricoasă. Dar nu poștești în casă?

— Ba da.

Și tocmai ședeau tinerii la conversație, după ce-i spusese fata cum merge șiretenia învățaturii unchiașului, că a uscat-o de tot,

40 începe să trosnească mobilele, și fata zice:

— Aoleo! de n'ar veni afurisitul de unchiaș, că așa-mi trosnește în casă de câteori se apropie el cu duhul lui.

Dar tistul zice:

— Aș!

45 Da' n'apucă să isprăvească vorba, și s'aude o uruială grozavă la poartă și trosnătură strașnică în odaie și fata puf! în lumânare și tistul hușt! subt pat. Și a intrat unchiașul în odaie cu o

falcă 'n cer și alta 'n pământ și cu limba atârnând afară și bolborosind și duhnind flacări pe gură ca ducă-se pe pustii locuri. Și odată strigă:

- Olgo! aicea miroase a duh străin.
 5 — Nu se află.
 — Mi-a spus vraja.
 — Pe onoarea mea!
 — Aprinde lumânarea...
 Și caută unchiașul în pat, caută 'n dulap, caută sub pat și dă
 10 de tistul din Dealul Spirii, care tremura de frica lui Aghiuză.
 — Cine-i ăsta? strigă închinatul.
 — Ăsta... ăsta...
 — Cine ești? răspunde...
 — Sunt în Dea-lul-Spi-rii-tist.
 15 — Spiritist?... Ești spiritist?... De ce nu spui, omule! bată-te
 norocul... Dacă ești spiritist, apoi ești de-ai noștri. Stăi să bem
 un ceai cu toții.
 Ș'așa au petrecut seara 'mpreună, și pe urmă a dat unchiașul
 lecția fetii, și zice unchiașul tistului:
 20 — Vrei să te 'nvăț și pe tine solomonie și știința străină?
 Da tistul a răspuns:
 — Mersi, nu, că am deocamdată altă ocupație.
 Și de atunci s'a împrietinit unchiașul cu tistul și regulat, după
 lecția unchiașului, când era fata obosită de lecții și de solomonie,
 25 venea tocmai la vreme tistul să facă amândoi conversație. Iar,
 de mulțumire, unchiașul a stăruit, că avea putere mare în împă-
 răție, de l-a înaintat pe tist în grad.

(*Moftul Român*, I, 16, 1893, *nesemnat*)

SCANDAL ACADEMIC

- 30 Ilustrul nostru limbist, d. B. P. Hăsdeu, revenind asupra hotărâ-
 ririi sale, de acum un an, de a nu mai pune piciorul în Academie,
 a luat parte anul acesta la debaterile academice din sesiunea ce s'a în-
 închis alaltăeri.

- 35 Se știe că bătrânul și neobositul limbist era supărat, și cu drept
 cuvânt, pe colegii săi pentru că aceștia nu voiseră a admite în sânul
 lor pe un mediu spiritist, Speranță a acestei școale științifice. Și-a
 călcat însă pe inimă și s'a reîntors la Academie și iată pentru ce.

Cu câteva zile înainte de deschiderea sesiunii s'au consultat
 spiritiștii. Iată comunicarea lor prin mediul numit:

- 40 *D. Hăsdeu.* Ce să fac cu Academia, în anul acesta?

Spiritul. Să mergi la ședințe.

D. Hăsdeu. Dar Academia, fără ideal, fără credință, fără Speranță,
 e ca o femeie de stradă: ce să-i mai fac eu?

- 45 *Spiritul.* Să-i faci ce poți: literatură, poezie, basme, mofturi și
 limbă, mai cu seamă limbă, în asta ești prima: ai fi președinte.

D. Häsdeu. Președinte?!... Atunci merg.

Și s'a dus.

Aci vine scandalul.

Academia alege președinte pe d. Bariț.

5 Limbistul căzut consultă din nou spiritul:

D. Häsdeu. M'ai amăgit!

Spiritul. Eu?

D. Häsdeu. Da tu.

Spiritul. Cum?

10 *D. Häsdeu.* Ai spus că or să m'aleagă președinte.

Spiritul. Când am spus eu asta?

D. Häsdeu. Alaltăeri.

15 *Spiritul.* Nu-i adevărat; ai înțeles rău. Ți-am zis ești prima în limbă: ai fi președinte... într'o societate de limbiști; nu m'am gândit la Academie.

Sunt indignări de acele care te înecă și nu te lasă să pronunți decât o scurtă, dar bine simțită exclamare.

20 Se zice că indignat astfel de greșala aceasta de interpretare, d. Häsdeu ar fi spus către mediul său, foarte contrariat și acesta, unul din acele « cuvente din betrani » așa de nemerite în multe ocazii ale vieții:

« Limba bouului e mare, dar — e limbă și limbă — nu poate face limbistică! »

(*Moștul Român*, I, 18, 28 Martie 1893, *nesemnat*)

25

APA BLAGOSLOVITĂ

— *Legendă indică* —

Și a stat așa înțeleptul Buda Çakia Muni o vreme de zece zile încuiat în palatul lui, și, stând încuiat în palatul lui, nu ieșea de loc.

30 Și avea gânduri negre și vedenii urâte, și la a unsprezecea zi a sărit din patul lui cu capul amețit de mâhniri, și a zis:

« Astăzi negreșit trebuie să ies! nu mai voi, nu mai pot, nu mai sufăr să stau așa încuiat! »

Și a părăsit palatul urmat de ai săi și s'a dus la plimbare și s'a rugat... Și nu-și putea ușura capul de îngreuiare și inima de durere.

35 Atunci tânărul prinț, el, înțeleptul Buda Çakia Muni, a zis curtenilor lui, care se țineau după dânsul pas cu pas:

« Stați aici voi, lăsați-mă singur... Voi să mă duc singur în sfânta poiană misterioasă ».

40 Iar curtenii s'au supus, și înțeleptul s'a afundat în gânduri și'n poiană.

A mers, a mers, a mers, și pe urmă a stat pe loc însetoșat tare de durerea inimii.

Un izvor tănuț sub umbra copacilor șoptea încetșor... Aerul era frumos... și păsările cântau... Era o poiană minunată.

Înțeleptul se apropie însetat de isvor, se aplecă și bău potrivit, cu cumpătarea înțeleptului... Și se plimbă încă puțin, și apa sfântă îi tăie durerile inimii și-i ușură capul de gândurile negre.

Atunci Buda Çakia Muni chemă pe curteni și le zise:

5 « Apa asta este minunată! »

Și așa, Buda a blagoslovit apa și de atunci e blagoslovită apa de Buda!

(*Moftul Român*, I, 35, 6 Iunie 1893, *nesemnat*)

LOGICA BAROULUI

10 Un profesor — avocat — face cu un elev al său următoarea învoială:

« Până'n trei ani eu, profesorul, mă oblig a te face avocat perfect. Dacă primul proces ce-l vei avea îl vei câștiga, atunci îmi vei plăti suma cutare; dacă-l vei pierde, nu-mi vei plăti nimic ».

15 Cei trei ani s'au împlinit. Tânărul este avocat, după ce a depus un strălucit examen de admisiune la liberă practică.

Deștept băiat, dar ingrat. El refuză să plătească onorariul profesorului, care i-l reclamă cu stăruință.

Profesorul îl dă în judecată.

2' La înfățișare, tânărul se apără astfel:

« Domnilor magistrați, contractul dintre mine și onorabila parte adversă spune că dacă voi câștiga primul meu proces să plătesc atâta, dacă-l voi pierde să nu plătesc nimic. Or, acesta fiind primul meu proces voi avea onoarea să pun, față cu d-voastră onoratei

25 părți adverse, următoarea dilemă:

« Din două una — sau d-voastră îmi dați câștig de cauză, respingând pretenția reclamantului, și atunci nu-i dau nimic; sau îi admiteți d-sale reclamația și-i dați dreptate, și atuncea eu pierz procesul, și pierzând acest prim proces al meu, după clauza contractului nostru,

30 nu am să-i plătesc nimic. Deci și 'ntr'un caz și într'altul, nu voi avea să-i dau nimic: reclamația d-sale este nulă și neavenită ».

Tribunalul rămâne adânc pătruns. Se dă cuvântul reclamantului:

« Domnilor magistrați, reclamația mea este dreaptă tocmai pentrucă o fac: căci dacă, după contract, n'au dreptul a-mi lua

35 onorariul decât în cazul când discipulul meu ar câștiga primul său proces, atunci cum viu eu și cer acest onorariu înainte de a avea onorata parte adversă un proces? Cum viu eu să-i ocazionesc acest prim proces și să mă expun la acea grozavă dilemă pe care mi-a pus-o?

40 « Vă voi arăta cum. Mai întâi îi fac acest proces, pentru că trebuie să-mi plătească înainte chiar de a avea un proces. Ce spune contractul nostru, știm cu toții: dacă tânărul va câștiga primul proces, îmi va da atâta; dacă-l va pierde, nu-mi va da nimic. Apoi din două una:

« Ori voi câştiga eu, reclamantul, partea adversă fiind condamnată să-mi plătească ce-i reclam; sau voi pierde eu, îmi veţi respinge reclamaţia, dând câştig de cauză părţii adverse în acest prim proces al său, şi atunci, după litera contractului, partea adversă este datoare să-mi plătească ce-i reclam. »

Sentinţa:

« Având în vedere că atât reclamantul cât şi intimatul ar şi pierde şi ar şi câştiga, şi dacă ar câştiga şi dacă ar pierde;

« Hotărăşte:

« Respinge cererea reclamantului, dar condamnă pe intimat la plata datoriei.. »

*

Răposatul Bengea, de clasică memorie, pleda într'un proces contra a trei dintre cei mai de frunte jurisconşulţi titulaţi.

După cele mai strălucite pledorii ale acestora, Bengea ia cuvântul şi zice arătând cu degetul în condică:

« Domnilor magistraţi, toate bune şi frumoase câte le-au spus onor. mei colegi, dar articolul ăsta de ici... ăsta ce rahat mănâncă? »

(*Moştul Român*, I, 14, 1893, *neseminat*)

MOŞ TEACĂ

În sfârşit, aşteptările publicului au fost încununat de succes. Sâmbăta trecută 22 Mai 1893, — zi care se va scrie cu litere de aur în Istoria literaturii cazone, — a apărut în Editura Graeve *Moş Teacă*.

Iată-l dar pe bravul căpitan trecut la posteritate alături de Mihai, Ştefan, Corvin şi alţi bărbaţi marcaţi.

Moştul Român, organ disciplinat, îşi face salutul reglementar în faţa superiorului scos în volum, ediţie de paradă, a lei 2 b. 50.

Afară de asta, noi am crezut în totdeauna că armata este a ţării nu a partidelor, ea pluteşte deasupra patinilor meschine. De aceea împărtăşim împreună cu ţara, şi mai ales cu autorul, bucuria apariţiunii lui *Moş Teacă*.

Se ştie că acest erou a avut în coloanele ziarului nostru un succes deosebit; suntem siguri deci că atât *ţivilii* cât şi *melitarii* vor da ordin furierilor să le procure dela librăriile cazone sau particulare interesanta carte.

Autorul, — fost sub-ofiţer fără reangajare — va da în curând la lumină o serie întregă de opere precum:

Figuri literare (Aron Densuşianu, Oprea Ţiţei, Tanoviceanu, Z. Antinescu, I. Pop Florentin, Moralescu, etc.), *Despre poezie*, studiu util, *Nuvele* (femea română, Nea Niţă, etc.), *Jurnalul nostru* (afară de cel cu subvenţia, care e de alt autor celebru), *Parnasul român* (afară de acele care sunt datorite altor pene ilustre), şi alte opere de valoare, cari au făcut fala valorosului nostru organ.

Prin urmare, grăbiți-vă Români!

Faceți să se desfacă *Moș Teacă*, și viitorul va fi cu voi și cu autorul.

5 *Moftul Român* e azi în sărbătoare, — faceți-l să fie vecinic, — și editorul vă va fi recunoscător.

(*Moftul Român*, I, 33, 30 Maiu 1893, *nesemnat*)

UN CUVÂNT

10 Cu adâncă părere de rău ne facem datoria să anunțăm apropiata apariție a unui nou confrate umoristic, *Zeflemeaua*, care va ieși de Joia viitoare odată pe săptămână sub direcția d-lui George Ranetti, publicistul bine cunoscut.

De ce cu adâncă părere de rău?

15 1. fiindcă George Ranetti e nevoit să ne lase pe noi: împrejurări neatârinate de voința lui și încă mai puțin de a noastră, îl silesc să dea la lumină *Zeflemeaua* — și

2. fiindcă *Zeflemeaua* ne va fi un concurent în adevăr redutabil.

20 George Ranetti este un om de spirit în cel mai sever înțeles al cuvântului, și prin urmare știm că n'are să se supere de laudele meritate ce din toată inima i le aducem aici. Rar se poate găsi un colaborator atât de valoros și așa de conștiințios, și poate și mai rar un camarad mai bun și mai inimos. Articolele lui, totdeauna pline de vervă caldă, au făcut onoarea coloanelor noastre. Ca drăcușorul Spiriduș, care se arată în două locuri de-odată și n' deosebite înfățișări, amicul nostru colabora cu deosebite iscălituri la

25 două gazete, la *Epoca* și la *Moftul Român*, cu egal talent, cu același întreg devotament, cu aceeași deplină onestitate profesională; și de sigur, că și la ziarul serios lipsa amicului nostru trebuie să fie regretată ca și la ușurateca noastră revistă.

30 De altă parte, fiindcă-l cunoaștem pe d. George Ranetti, știm că *Zeflemeaua* nu va fi un concurent care să ne dispute cu prea puțini sortii de izbândă atenția și simpatia publicului cititor.

35 Asta nu ne 'mpiedică însă, ca buni camarazi ce i-am fost și ca buni confrăți ce-i vom rămânea în totdeauna, să urăm întreprinderii amicului nostru succesul pe care-l merită un om de spiritul și talentul lui într'o țară, în care nu prea calcă birjile oameni de talent și de spirit.

40 Și *aproposito* de aceasta, îi urăm *Zeflemelei* tot succesul cu atât mai sinceră căldură, cu cât și noi și amicul nostru știm că n' țara noastră, unde lipsa de merit nu prea 'mpiedică succesele, încă e ioc pentru ca mai multe merite să trăiască — prost, nefiind firește destul loc pentru ca unul singur să trăiască binișor.

Trăiască dar *Zeflemeaua* și pe lângă ea și *Moftul Român*!

(*Moftul Român*, nr. 26, 23 Septemvrie 1901, *semnat*: Caragiale).

O RĂUTATE

Confrații dela *Adevărul* publică instantaneul directorului nostru, pe care-l reproducem aci îndată. O singură observare avem de făcut: instantaneele trebuiesc totdeauna să aibă și o notă simpatică — nu trebuiesc să fie numai și numai răutăcioase. Bine că n'a adăugat *Adevărul* că directorul nostru e așa de sceptic încât ar fi în stare să-și facă singur instantaneul simpatic:

I L. Carageale

Fost sufler, fost autor și director de teatru, a contractat din copilărie multe din apucăturile actorilor: e tipul cabotinelui literar.

Autor a multor opere de mare valoare — pe cari are să le scrie . . . Dar nu! — nu va mai lucra nimic serios într'o țară de mofturi, unde nu se încurajează arta și literatura adevărată. De aceea și pusese de gând să părăsească acest Orient incult și să se exileze de bună voie în Occidentul luminat — la Kecikemet.

Singurul bucureștean care s'a alipit de fosta « Junime » literară din Iași — *rara avis*, găscă rară.

În politică, lipsă totală de principii, totuși o extremă consecuență: votează regulat cu opoziția, deși îi este totdeauna antipatică.

Posedă secretul de a-și câștiga vrăjmași noi și de a-și pierde prietenii vechi. Dintre aceștia, puținii cu care încă nu s'a certat îi găsesc oarecare merite ca prosator.

Ne având un unchiu în America, a trebuit să se mulțumească cu o mătușe în Europa.

Și-a făcut studiile la școala lumii — unde nu se cer examene.

Particularități: Meloman; ureche, memorie și gust muzical bine dezvoltate. Superstițios; îi place să-i trosnească chibriturile: e semn că vin bani, de aceea nu uită niciodată să le usuce, înainte de a le întrebuința.

(*Moftul Român*, nr. 8, 21 Februarie 1893, semnat: Allegro).

« NEA ION »

Acesta este titlul unei reviste populare care va apare către finele acestei luni în București.

D. I. L. Caragiale redactor, d. Jiquidî, desenator. « Nea Ion » se va vinde 10 bani exemplarul.

Fără a promite că va fi sarcastic, « Nea Ion » își ia angajamentul să se ferească cât va putea de a fi chiar anost.

Urăm modestului nostru confrate, să se bucure de partea ce o merită în publicitatea noastră atât de spirituală.

(*Gazeta Poporului*, I, 12 și 15 Noembrie 1895, anunț neseminat)

METEOROLOGIE

De două luni n'a dat o picătură de ploaie. Recolta este serios amenințată. Niță Pistrui și Mitru Buzatu vorbesc cu Boierul, proprietarul.

5   *Mitru* (scărpinându-se 'n cap) ...Și d'aia inisem pă la 'mneata... zic; hai să mai mergem pă la Boierul, că uite cu pustia asta de secetă... ne-am prăpăditără de tot de tot!

Boierul. — Apoi nu mai ține mult seceta Mitreo, mâine, poi-mâine, plouă.

10   *Niță*. — Să dea 'Mnezeu! da nu-mi ine a crede, boierule.

Boierul. — Dacă-ți spun eu! Sigur.

Mitru (învărtind căciula în mână). — Dă!... Poate-o hi știindă boierul, vere Niță...

15   *Niță* (scărpinându-se). — Dè, poate o hi știindă (uitându-se pe cer), da... vorba... nu prea are semne...

Boierul. — Ce-ți spui eu! Aici la barometru scrie. Uite cum s'a lăsat de jos limba.

Niță (zâmbind sceptic). — De!... mai știi minunea!

20   Peste noapte, furtună grozavă... Ș'apoi ploaie... ploaie trei zile... o săptămână... două.

De o lună plouă 'ntr'una. Niță și Mitru se 'ntorc la boierul.

Niță (intrând cu căciulă 'n mână și 'nvărtind-o). — Uite ce e, boierule, vorba ine, de ce inisem noi pe la 'mneata.

25   *Mitru* (scărpinându-se). — Ia vorbeam și cu Tudorache la Păunii să iie și el, da pasă-mi-te s'a dus să caute un bou, de s'a rătăcit, că ita ca ita, cum o știi și 'mneata, dar'ar lupu 'n cornu ei...

Niță. — ...Inisem să te rugăm de-o istorie.

30   *Mitru*. — ...Că ziceam că dè! și 'mnitale-ți pasă, dacă-i la-o adică...

Boierul. — Ce?

35   *Niță*. — Vorba ine că adicătelea, să nu hie cu supărare, vorba lui Nea Mitru, și 'mnitale ți-ar fi bine, că trecui pe colea pe de vale dela aria nouă; să vezi grâul... e culcat de tot de tot... l-a prăpădit ploaia... boierule...

Boierul. — Ei, ce?

Niță. — Ine vorba... că dacă nu t'ei supăra...

Boierul. — Ei, ce? spune.

40   *Mitru*. — Vorba e, inisem pă la 'mneatale să te rugăm dacă poștești, să-ți faci pomană să mai dai cu deștu la bulametu ăla, să-i mai potriiești limba.

Niță. — ...Că ne potopește de tot ploaia asta, stare-ar pustie!

LA POȘTĂ

Un domn către împiegat. — Mă rog, n'a venit vreo scrisoare pentru mine?

Împiegatul. — Nu... Dar de unde era să vie?

5 *Domnul.* — Știu eu? dela cineva.

Împiegatul. — Nu.

Domnul. — Bine (pleacă).

Împiegatul. (scoțând capul pe ferestruică). — Mă rog...

Domnul. (întorcându-se) — Poftim...

10 *Împiegatul.* — Dar... cum vă chiamă pe d-voastră...?

Domnul. — Ion Popescu.

Împiegatul. — Imi pare bine... Fiți sigur că vă vom anunța îndată ce va sosi ceva.

Domnul. — Mersi.

15 *Împiegatul.* — Pentru puțin (își retrace capul).

Domnul. — Indatorat. Vă salut (pleacă).

Împiegatul (scoțând iar capul). — Mă rog.

Domnul (întorcându-se). — Poftim...

Împiegatul. — Dar..., unde ședeți d-voastră?...

20 *Domnul.* — La mătușă-mea.

Împiegatul. — Mersi... (își retrace capul).

Domnul. — Pentru puțin. Salutare.

(*Calendarul Moștului Român*, 1902)

SCRISORILE UNUI EGOIST

25

Notă

Să încep cu o minciună? De ce?

Să mă aflu rătăcit călare prin munți, într'o noapte înfiorătoare, a cărei beznă o stinge din când în când până 'n adâncul prăpăstiilor lumina prevestitoare a trăsnetului. Să simț îngrozit poticnindu-se calul sub mine și, prăvălindu-mă în fundul stâncilor, să am d'abia o clipă spre a recomanda Domnului sufletul meu păcătos, pe când, printr'un joc nepătruns al minții, să-mi fluture limpede la ureche motivul unui *scherzo* favorit din copilărie. Să am norocul, în căderea închipuită, a mă afla în poarta unui bătrân castel părăsit.

30 Să bat, să mi se deschiză, să fiu găzduit de familia bunului meu îngrijitor: o vatră caldă, un puiu rece, și o cană de vin bătrâior; un așternut curat și o monografie sumară a negrului castel, pe care mi-o face grațioasa gazdă, pe când eu adorm. Să văz peste noapte portretele scorjite a atâtor nobili, coborînd din cadrele lor ruginite și desvoltând pe cale autobiografică interesanta monografie, cu care am fost adormit. La răsăritul soarelui, a doua zi, să vizitez castelul și 'n fundul unei lăzi pierdute în pod, lângă o ferestruică ogivală, să găsesc un vraf de 'ngălbenite file, pe cari mi le 'nsușesc

40 când îngrijitorul se uită 'n altă parte — *Scrisorile unui egoist*...

Pot să spun astea?... Dar ași minți... Și de ce?

Sau să fiu chemat în grabă la căpătâiul unui prietin care moare în spital. Să găsesc pe nefericitul la ultimele răsufflări; să auz de pe buzele lui vinete o ultimă și supremă dorință, pe când mă înneacă
5 până în fundul creerului odoarea infectă a desinfectantelor împărășiate cu atâta profusiune. Să primesc dela mizerul muribund singura lui comoară, o colecție de *Scrisorile unui egoist* — pe care să le public cu o prefață de mine foarte discretă, unde să dau și
10 cetitorului celui mai gros de cap să 'nțeleagă că răposatul dela spital este numai un nou costum al meu de paradă...

Dar de ce să minț?

Atunci ce?

Intr'o dimineață, trecând printr'o piață publică, văz multă lume grămădită, atrasă de uruiala tobii: se vând la licitație niște
15 mobile vechi a unui mare berbant, mort fără moștenitori de seamă, și care a crezut că prețul vieții nu e decât plăcerea. Intre atâtea hodoroage, îmi bate numai-decât la ochi un scrin vechiu, mai bine păstrat între toate, de stil *rococo* original, pe ale cărui sertare sunt aplicate niște delicioase medalioane pe porțelan, reprezentând
20 subiecte trase din berjeriile poeților cu peruca pudrată. Norocul mă ajută: nimeni nu se înjosește, din mulțimea incultă și fără gust a negustorilor, să mă concureze. Cumpăr grațioasa 'mobilă; o transport acasă, și m'apuc s'o studiez cu deamănuntul ca orice
25 amator pasionat. Pe când mă dedau cercetării mele, îmi trece pe dinaintea fantaziei un menuet monstru de păstori și păstorite, marchizii magnifici, abații galanți, miclele ducese dela curtea lui Louis XV. Trag cu greutate un sertar înțepenit, pe medalionul
30 căruia un tânăr abate sărută discret ceafa catifelată a unei marchize adormite pe o bancă în parc, cu cartea în mâinile-i aplecate pe genuchi, pe când alături un Amor de marmoră cocoțat pe soclul
lui râde șiret privindu-i cu coada ochiului. Dar am biruit înțepeneala sertarului, și 'n fundu-i găsesc o ascunzătoare; cunosc secretul
35 ascunzătorilor de felul acesta obișnuit la mobilele din veacul trecut; deschid și dau de un pachet prăfuit de hârtii — *Scrisorile unui egoist*.

Dar nu! nu e adevărat nimic din toate astea!... Și pentru ce n'aș spune drept?

« Scrisorile unui egoist sunt de mine scrise. Nu doar că ele ar fi propria născocire a fantaziei mele; numai forma lor o au dela
40 mine. Părerile atât de riscate cuprinse 'n aceste scrisori, paradoxala și câteodată primejdioasa și detestabila morală ce ele respiră sunt ale altuia, și declar dintru început că eu nu le pot împărtăși.
Dar totuși ciudățenia lor mi s'a părut atât de interesantă, încât nu am putut rezista îndemnului de a le aranja în o formă accesibilă
45 cetitorului, și într'un chip metodic: pentru aceasta forma epistolară mi s'a părut cea mai nemerită.

Pe omul cu acele păreri deosebite și cu acea stranie morală, pe egoistul acela, l-am cunoscut mai bine decât oricine altul; nu mă

îndoiesc că l-ai cunoscut și d-ta, dar mai puțin ca mine. Cu toată neomenia principiilor sale, pe care simțea plăcere să mi le desvolte cu atât mai multă căldură, cu cât vedea că ele mă revoltă, era un om foarte plăcut.

5 Era inteligent, cunoscător de multe și priceput subțire la artă. Călătorise mult, multe văzuse și auzise, și chiar citise câte ceva; mai mult înțelesese poate de cât citise. El nu ura pe oameni; ar fi nedrept să atribuiesc unui egoist așa pornire; cine urăște pe oa-
10 meni trebuie să-i fi iubit odată prea tare, și el nu-i putuse iubi nici-odată. Societatea lor nu-i displăcea, chiar din contra; și deși nu-l afecta aproape de loc aprobarea opiniei publice, el nu era tot așa de puțin simțitor la aplauzele semenilor săi.

Om perfect de bine crescut; incapabil de brutalitate; totdeauna gata a măguli fără exagerare; darnic fără generozitate, cheltuitor
15 fără risipă, iubitor de plăceri până la limita cuviinței și 'n măsura prudenței; îngrijindu-și viața cu mare luare aminte, fără a avea însă câtuși de puțin o deosebită frică de moarte. Avea o avere considerabilă, pe care i-a moștenit-o *ab-intestat* un nepot unic, despre care el avea o foarte rea părere, o creatură ordinară.

20 L-am cunoscut pe egoistul de aproape, și dela el am aflat toată istoria vieții lui până în cele mai intime amănunte, câte mi le-a putut povesti, pentru că niciun om, fie cât de puțin egoist, nu-și poate spune toate amănuntele intime al vieții și mai puțin încă
25 toate gândurile ce s'au depănat în adânc pe fusul învârtitor al conștiinței: sunt momente, în viața cea mai umilă și cea mai curată, cari trebuiesc să fie uitate, fie de rușine, fie de teama unei nepotriviri prea izbitoare cu dignitatea și echilibrul complexului ființei, ori de teama unei consecvențe duse prea departe.

El fusese însurat odată cu o femeie încântătoare și foarte avută; dar nepotrivirea de caracter și de inteligență au făcut imposibilă
30 continuarea căsniciei. S'au despărțit de bună voie, fără părere de rău și fără mâhnire, după trei ani de viață împreună. N'au avut copii și s'a simțit fericit pentru asta.

In urma morții lui, de atâtea ori mi-am adus aminte cu mare
35 plăcere de interesantele serate ce le petreceam cu dânsul, și așa mi-am închipuit o absurditate: acel egoist, printr'un joc al capriciilor naturii, să fi avut și el odată în viață o iubire mai accentuată, să fi iubit, de exemplu, pe micul său nepot, care să fi fost o creatură superioară. Egoistul, prin mândria proprie de numele
40 lui, să-i fi lăsat nepotului averea, dându-i într'un șir de povește amabile un întreg program de viață, așa cum se putea înfățișa viața în ciudata lui concepție.

N'am uitat nimic prea important din amănuntele vieții lui, nimic de seamă din sistema lui. Așa, sper că voi fi un povestitor
45 conștiincios al vieții omului și un credincios traducător al sistemii lui, în *Scrisorile unui egoist*, pe cari le încep în numărul nostru următor.

DIN SCRISORILE UNUI EGOIST

— *Fragmente scurte* —

I

...și prin urmare, când fac o bunătațe, vreau să-mi mulțu-
 5 mească în față acela ce o primește; aminteri, așa de geaba, pentru
 ce s'o fac? Viitoare binecuvântări după moartea mea din partea
 pomănușilor postumi vor avea tot atâta valoare pentru mine câtă
 lumină are să mai aibă soarele. Un « bodaproste », mai înțeleg, dar
 în niciun caz n'o să mă pot bucura de « Dumnezeu să-l ierte! ».
 10 Și mai la urmă, crez că nici nu prea am nevoie de iertare, afară
 numai dacă morala voastră n'o găsi că cea mai mare răutate nu
 e să faci o răutate, ci să nu faci bunătați. Acolo unde nu voiu mai
 avea de sigur nevoie de umbrelă, ploaia de binecuvântări nu va
 mai însemna nimic pentru mine.

15 Așa dar să n'ai un moment teamă, nepoate, că voiu lăsa un ban
 din averea mea la vreun institut de binefacere sau la vreo Academie;
 în cazul din urmă, aș fi chiar imoral; versurile rele ca toate faptele
 rele nu trebuiesc niciodată încurajate — toată morala voastră
 spune. Ți-o las averea mea ție pentru că știi să-mi mulțumești mai
 20 înainte de a o atinge; te-ai plătit, prin urmare, cât ai putut; ești
 achitat: ești scutit să-ți mai tipărești la moartea mea, negustorește,
 pe panglică albă de o palmă de lată ale tale « Unchiului tău sublim,
 Regrete eterne » și impertinente, încolăcite pe un enorm covrig de
 violete de cârpă. N'am putut suferi în vieață florile artificiale și
 25 cu atât mai puțin panglicele prea late de orice culoare, mai cu
 seamă politică.

Până să mă moștenești, primește dela mine o teribilă lovitură;
 îmi place să ți-o dau; asta intră tot în prețul moștenirii. Află, cu
 multă părere de rău, că sunt foarte sănătos și că, după spusa doc-
 30 torului, care mă tunde și mă rade, trebuie să aibi mult curaj, să
 te narmezi cu multă răbdare...

II

...Sunt plictisit ca un suveran constituțional, care a trecut
 printr'o serioasă criză ministerială. Prezidentul consiliului, d.
 35 Ion Gafta, bătrânul intendent pe care l-am moștenit dela tata,
 și-a prezentat zilele trecute demisia irevocabilă: ți-a lăsat multă
 sănătate — un caz de anevrism. Moartea lui m'a afectat: dacă ar
 mai fi trăit măcar până 'mi scotea vinul din primăvară! mi se pare
 că bolobocul de Uricani a nceput să se oțetească. Era un an excep-
 40 țional... O adevărată pagubă! Retragerea prezidentului a fost
 semnalul crizei generale. Tinca, faimoasa mea bucătăreasă, m'a
 lăsat, ca să ia de bărbat pe vechiul ei plăpumar, bețivul cela, care
 a deschis prăvălie pe seamă. Sper că în curând se vor duce toate
 economiile făcute la mine, și Tinca se va 'ntoarce pocăită de velei-

tățile-i de independență la vechiul ei secretariat de Stat. Pe Leanca jupâneasa a trebuit, deși era foarte cinstită și ascultătoare, s'o dau afară: închipue-ți că mă-sa i-a adus dela țară pe d. Nicu, fiu-său, un țopârlan mititel foarte urât, și mi l-a instalat în curte pentru câteva zile. Peste o săptămână am întrebat-o ce are de gând cu băiatul; îl bagă la stăpân, ori ce? Nu; voiește să-l bage în liceu. Foarte bine, am răspuns eu; încă un publicist, încă un bărbat de stat? foarte bine; dar în ghiveciul meu, nu am destulă încăpere să cultiv așa nobil răsad... Și am trimes pe mama viitorului om mare să se plimbe mai la larg.

Dar mi-am reconstituit ministerul și sper, ca orice rege constituțional în așa împrejurări, că am să domnesc în pace și fără ne cazuri... câțava vreme... Poate să-mi aduc aminte din când în când cu regret de Tinca: costițele ei de vițel pe spanac... Dar în sfârșit... n'o s'o ducă ea mult cu plăpumarul!...

III

...Mă rugaseși să-ți trimet icre moi pe care le dorești. De mirare cum într'un oraș ca Parisul nu se introduce odată în comerț acest excelent articol. Găsisem alaltăieri o cutie de o calitate rară; erau însă prea puține; de-abia mi-a ajuns mie... și mie îmi plac în orice caz mai mult decât ție; știi că am mai discutat noi despre asta. Îți promit că îndată ce vor începe să mai sosească — cam greu însă, nu crez să mai gălesc așa minunată calitate: nu-ți poți închipui ce era! — îți trimet și ție...

25

IV

...oricât ar costa! să nu uiți: un *saumon*, două languste și vreo trei duzini de pierseci de Montreuil. Stăruiește să le împacheteze bine în bumbac; să nu se bată pe drum — piersecele sunt grozav de delicate; foarte belalii, — dar bune. Le aștept toate cu nerăbdare, înaintea răspunsului tău...

30

V

...Ai primit, sigur, scrisoarea de ieri în care te rog pentru un *saumon*...

...am împușcat-o pe bătrâna... O bănuiam. Când am aflat că s'a dus să muște feciorul, a trebuit să mă hotărâsc. Am luat pușca, am ieșit în prag; sta culcată și gâfâia. Am chemat-o tare: *Vidra!* S'a sculat, — avea bale la gură, — și a pornit șovăind cătră mine. Nu i-am lăsat al treilea pas. Am tras. Se vede că n'am nemerit-o destul de bine; a mai avut puterea să se târască până la prag, unde-i era de obiceiul culcușul, și acolo s'a culcat de-a binele... Mi-a mănjit pragul de sânge: trebuie să pui să rază piatra... La institutul de bacteriologie s'a constatat că nu fusese turbată...

40

Dar în sfârșit: tot nu mai era bună de nimic; pierduse auzul și mai cu seamă mirosul. Era și bătrână — numai eu o aveam de peste zece ani... Excelentă cățea! Ți-aduci aminte la rațe...

...nu uita! un *saumon*, languste și piersicele... Sper că le-ai și expediat. Cu poșta... Asigurate! ...

VI

...O mare greșală... Ar fi chiar o neghiobie. Ești nebun? Știu că ții foarte mult la această îndelungă partidă de plăcere, și tocmai, prin urmare, te invit categoric să refuzi invitația lui Berthaud. 10 Ce ai să cauți tu la dâșii? Să petreci două luni de zile într'un mic castel romantic cu un savant migălos, cu o femeie bătrână și cu o fată excentrică de optsprezece ani, cu atât mai primejdioasă cu cât mama e surdă. Eu îi cunosc: știi ce vechi legături de prieteșug am cu dâșii. Ți-aduci aminte că s'a cam vorbit odată rău- 15 tăți pe socoteala mea din pricina asta. Se 'nțelege că toate erau minciuni; mă știi destul ca să nu-ți mai spun că nu ași strica nici-odată o prietenie profitabilă pentru un roman banal. La castelul lor e un prea bun culcuș, o excelentă bucătărie și o prea rară pimniță, ca să mă fi gândit vreodată a turbura niște relațiuni solide pentru 20 capriții trecătoare. Câtă vreme, madam' Berthaud auzea bine și nu fusese lovită de extincțiunea ei de voce, e drept că plăteam cam scump ospitalitatea — ce gură! Acu doi ani însă, am petrecut minunat: vorbește de tot stins și n'aude de loc. Sper că de atunci până astăzi trebuie să fi ajuns la adevărata perfecție ideală a femeii. 25 Care va să zică: o să te plictisești cu tatăl, o să te răgușești și tu cu mama, și o să te 'namorezi cu fata. Ai minte? Să te supui la așa ispită? Să stai două luni de zile, la vârsta ta, cu o fată de optsprezece ani, frumoasă și voinică; să umblați călare amândoi, să cântați la piano amândoi, să erborizați, să vă plimbați pe lună prin splendida alee... Dar asta va să zică să te duci la peire sigură.

Știu ce o să se 'ntâmpale. O să te înamorezi ca un agiamiu, 30 pentrucă, cu toate povețile mele, ești încă un agiamiu. Dar asta tot n'ar fi mare primejdie: ce e mai rău, e că o să se 'namoreze și ea de tine. Eu cunosc fata — e un cap prea cald. Atunci, ori o să abuzezi de amorul ei, singura scuză plauzibilă a prostiei că te-ai înamorat; ori o să o iei de soție; ori o să faceți un roman stupid fără spirit, fără interes și fără încheiere — un șir de foiletoane ne- 35 sărate a unui ziar care a încetat să mai apară înainte de sfârșirea povestirii. În cazul din urmă, ai fi o secătură, de care mai târziu o să răză cu despreț tocmai tânăra; în cazul întâiu, m'ai face să pierz prietenia lui Berthaud, ceea ce nu-ți permit; în cazul al doilea, ai pierde tu moștenirea mea — pentrucă, încă odată ți-o repet, te desmoștenesc din momentul ce fiind eu în viață te apuci să pră- 40 sești, și chiar numai să-ți iei nevastă. După moartea mea, te poți duce și 'n Orient, poți lua și treizeci de soții, dacă te simți în stare

să hrănești și mai ales să auzi atâtea guri; poți prăsi, pentru gloria profetului, o sută de ieniceri, puțin îmi pasă; cât trăiesc însă, tu singur mi-ești prea destul: te rog nu te multiplica, e în interesul tău să nu mă silești a-mi împărți simpatia ce-ți port.

5 Și mai la urmă, te opresc să răspunzi afirmativ la invitația amicului meu Berthaud; locul la ei e prea strâmt pentru ca să găzduiască doi străini, — știi că o cameră trebuie să o păstreze totdeauna pentru bătrâna Berthaud, căreia-i abate din când în când să lase Parisul și să le pice pe spete fără să dea de știre, — și am pus de gând
10 să mă invit eu la dâșii în vara asta. Tu, vino la Sinaia; îți pun la dispoziție vila mea; tot mai bine, decât s'o las închisă pe mâna slugilor, sau s'o închiriez la o familie cu copii, — să-mi devasteze grădina și să-mi ruineze casa. O să petreci bine. În anul acesta se promit la Sinaia *monts et merveilles* — poate o vizită de suverani
15 străini, festivități... mai știu ce! Pe urmă, nu e rău din când în când să ncepi a frecuenta și societatea noastră. În orice caz, la Sinaia nu vei avea să regreti absența domnișoarei Berthaud — mult mai comod — și fără primejdie. În privința asta, ce e drept, nu dau societatea noastră pe cea franceză.

20 Complimente la Berthaud. Le-am scris și lor de proiectul meu; spune-le că mi s'a făcut dor de alea lor și mai ales de pimniță. Sosesc la ei de azi în trei patru săptămâni; te aștept prin urmare să-ți iei vila în primire. Știu că o să le facă mare plăcere. Să-mi gătească odaia albastră, care n'are după amiazi mult soare — lor
25 le place soarele toată ziua; mie numai dimineața — și e și mai departe de piano: fata ciocănește dimineața într'un mod îngrozitor.

Te aștept la Sinaia...

VII

30 (*telegrafic*) Primit scrisoarea. Renunță München. Vino direct fără zăbavă. Voiu timp; mă opresc pe drum, locuri favorite. Aștept nerăbdător.

VIII

... Îți scriu în fuga mare. Aici, la bietul Berthaud, s'a ntâmplat ceva foarte neplăcut. Bătrâna ne-a căzut pe spate sub pretext că
35 e prea cald la Paris; închipuie-ți ce sensibilitate termometrică la o veche roșcovă! îi era frică să nu se svânte mai tare. Nepoată-sa Mariana, flușturatecă și rău crescută cum o știi, a vrut să aprinză în onoarea bunicii un mare foc de bengal; a umblat în borcanele și flacoanele lui Berthaud și, fără să spună cuiva nimic, și-a pre-
40 parat compoziția.

Eram seara pe terasă cu roșcova și cu soții Berthaud. Mariana a plecat de lângă noi, ca să ne facă o surpriză: și ne-a și făcut-o, destul de plăcută, ce e drept. Nu mai știu de ce vorbeam, și ne pomenim deodată cu o pocnitură puternică; un nor de fum lu-
45 minos vânăț ne orbește, și auzim țipetele Marianii! Alergăm iute.

Mariana se tăvălea pe iarba udă cu obrazul, mâinile și corsajul pârlite. Inchipuie-ți petrecere! Doctorul a venit a doua zi: ochii, poate, or să-i scape; dacă nu amândoi, dar unul e garantat — pe
 5 ingenioasa ei compoziție; dar figura rămâne pe vecie arsă; e oribilă de văzut. Eu îți mărturisesc că nu mă pot uita la ea; nu-ți poți închipui ce desgustătoare înfățișare. Dar văicărelile celorlalți! Așa că pentru mine, care știi ce milos sunt, a devenit insuportabilă șederea aici.

10 Totuși, nu pot să-i las în așa situație, pe niște vechi și buni prietini — bieții oameni! De aceea, îndată ce vei primi această scrisoare, fă-ți bagajul, închide vila, ia cheile și pornește spre Paris. Ești dator să vii să ajuți, să îmbărbătezi cu prezența ta, în așa momente grele, pe niște buni și vechi prietini. În așa ocazii se cunoaște
 15 prietășugul. Cu atât mai mult cu cât sărmana Mariana nu mai poate fi primejdioasă nici chiar pentru un ageamiu ca tine. S'o vezi! e oribil de slută! Cine strică? Imi pare foarte rău, dar n'am ce-i face. Când spui eu că decât să facă cineva un copil, mai bine să înghită ca anticul cinic o caracatiță vie! In fine!

20 Pornesc odată cu aceasta spre Viena. Te voi u aștepta de Miercurea viitoare la gara de West la trecerea trenurilor pentru Paris. Adu-mi cheile. Pecetluște pimnița. *A quelque chose malheur est bon.* Mi s'a deranjat partida de odihnă la Berthaud; dar în schimb ajung la Viena tocmai bine: seara se dă la operă *il Matrimonio segreto*.
 25 De mult n'am auzit-o!

Care va să zică la Viena... Nu uita să pecetluști pimnița...

IX

... Imi pare foarte rău de ea, dar trebuie să avem curaj a ne închina soartei. Oricum, dacă ochiul stâng îi rămâne, cum are destulă
 30 avere ca să trăiască bine, nu e complet nenorocită. O, Doamne! câți sunt mai nenorociți decât ea! nici nu-mi vine să mă gândesc. Dacă rămânea frumoasă și întreagă, s'ar fi măritat de sigur. Cine știe pe cine lua? cine știe ce se 'ntâmplă? Bărbat... rude... copii... Nu se știe dacă mizeria ce și-a făcut-o singură n'a scăpat-o de
 35 alte mizerii mai mari ce puteau să i le facă alții.

A propos de mizerii cari ți le pot face alții. Ai cunoscut aici pe doamna Z...? În scrisoarea următoare, am să-ți povestesc proasta aventură în care m'a vârit această grațioasă veche cunoștință.

40 Spui că pe acolo vă plouă continuu; trebuie să vă plictisiți grozav. Am avut noroc: aci la Sinaia, e o vreme strălucitoare. Complimente la toată familia Berthaud. Crez că acum s'au mai obicinuit cu nenorocirea lor: nenorocirea e ca încălțăminte, care te bate câtva timp până se dă după picior...

(*Epoca literară*, 22 Aprilie—13 Mai 1896, *semnat*: Caragiale; neretipărit)

MOȘII

(Tablă de materii)

- Turtă dulce — panorame — tricoloruri — bragă — baloane — sol-
 dați — mahalagioaice — lampioane — limonadă — fracuri — deco-
 5 rațiuni — decorați — donițe — menajerii — provinciali — fluere —
 cerșetori — ciubere — cimpoaie — copii — miniștri — pungași de
 buzunare — hârdaie — bone — doici — trăsuri — muzici — arti-
 fiții — fotografii la minut — comédii — tombole — « Moftul Ro-
 10 mână » No. 8 — oale — steaguri — flașnete — înghețată de vanilie —
 fleici — stambă — câni — pelin — călușei — scrânciob : *cele din
 urmă invenție care era și la expoziția americană* — pinteni — bici-
 clete — cai — vite — jandarmi — basmale — telegrafiști — ne-
 poate — mătuși — țate — neni — unchi — veri — văduve — or-
 fani — portretul Țarului — « Moartea Vânătorului » — icoane —
 15 bricege — săpun — lumânări — panglici — prescuri — măcelari —
 grâu — cofeturi pentru colivă — bețivi — căciuli — cojoace — că-
 pestre — boi — hârâitori — Prima societate de basalt și terracotă —
 Stella — sticle — fân — cercuri — doage — buți — plăpumi — sal-
 tele — perne — flori — scaune — paturi — mese — beteală —
 20 oglinzi — cercei — inele — ibrice — turci — lighene — doftorii de
 bătături — săpun de pete — madipolon — ace englezești — mere —
 portocale — năut — floricele — șerbet — răcoreală — Marsilieza —
 lulele — luleaua Neamțului — « Deșteaptă-te române! » — sacâz —
 sifoane — ciucalată — acadele — plesnitori — tunuri — călușari —
 25 smochine — păpuși — poame — capul vorbitor — Leul de mare —
 « Vasilache » — copilul cu trei picioare — încercare puterii — di-
 stracția americană — belciuge — fonografe — războiul român pentru
 țesut — mingi — urcioare — bere — cruci — Dumnezei — fluere —
 alune prăjite — Bragadir — fisticuși — Luther — beigălă — Opler —
 30 călăreți — orbeți — birji — schilozi — automobile — zamparagii —
 guvernamentali — opozanți — « Visul Maichii Precistii » — « Minu-
 nile lui Sf. Sisoe » — « Alexe omul lui Dumnezeu » — borangic — țări
 — sardele — lămâi — brânză — urdă — cașcaval — slănină — roabe
 — velințe — altițe — bibiluri — fote — perdele — ștergare — ma-
 35 rame — furci — căldări — pirostrii — lopeți — albiu — copăi — fe-
 dedeșuri — porci — mătâni — paiate — rogojini — parfumuri —
 ciorapi — iminei — ghetete — cisme — papuci — mătăsării — piepteni
 — drâmburi — darace — cobze — pomadă — clarinete — mai-
 muțe — orice obiect 30 de bani — certuri — chefuri — aldămașuri —
 40 tâmbălăuri — « Numai 40 de bani ocăua de Drăgășani, vechiu ve-
 ritabil! » — « 5 bani cafea gingirlic! » — nuci — sare — salam de
 Sibiu — « Hop și eu cu Țața Lina! adevărata plăcintă română și
 cozonaci moldovinești! » — prafuri de pureci — covrigi — roșcove —
 frânghii — stafide — curele — șei — hamuri — clopote — căruțe —
 45 coșuri — bomboane — rahat — muzici — gogoși — pălării — teste-
 mele — muște — popi — cocoane — mătești — împiegați — pen-

sionari — suprimați — popor — seniori — dame — MM. LL. — AA. LL. — târgoveți — târgovețe — țărani — țărance — intelectuali — artiști — poeți — prozatori — critici — burgheji — tramcare — tramvaiuri — capele pârлите — jupe călcate — bătători strivite —
 5 copii perduți — părinți beți — mame prăpădite — guri căscate — praf — noroiu — murdărie — infecție — lume, lume, lume — vreme frumoasă — dever slab... Criză teribilă, monșer!

(*Moftul Român*, No. 8, 18 (*sic*, în loc de 20) Maiu 1901, *semnat*: Car.)

MARE EXCURSIUNE ROMÂNĂ PRIN JUDEȚUL NEAMȚU

10 *In patru zile: Joi 20 — Duminică 23 August 1898*
Programa oficială

Ziua I. — Adunare generală a comisiunii petrene¹⁾ la gara Piatra-Neamț orele 8 a. m. Primirea oaspeților bucureșteni²⁾ la sosirea trenului 25, orele 8,10 dim. Schimb de discursuri. Imbră-
 15 țisări cordiale. Excursioniștii iau loc în trăsură. Sunt toți veseli. Plecarea 8.30 dim. Amiazi dejun Varatic. În timpul zilei, vizita la Agapia; apoi la Oglinzi. Aci, li se administrează la toți dușuri reci. Scara, cină, panțarolă, table, etc., și noaptea, odihnă la Mănăstirea Neamțului.

20 *Ziua II.* — Dis de dimineață, borș, moară (zeamă) de castraveți acri, sau simplu bicarbonat de sodă numai cu vin vechiu, la mănăstirea Neamțului, înainte de plecare, pentru dregere. Amiază, la Petru-Vodă, 999 metri și 33 de centimetri d'asupra nivelului Mării-Negre. Aci, dejun cu băutura: toți sunt obligați a se ținea
 25 la înălțime, până vor da din coadă 'n vale. Seara, cină, panțarolă, table, etc. și odihnă la Durău.

Ziua III. — Dis de dimineață aceeași dregere ca și ieri: apoi, când soda își face efectul, un salut Ciahlăului. Amiazi, dejun Hangu. Vizită la Bicaz. Seara, cină, panțarolă, o tăblică etc. și apoi odihnă
 30 la Tarcău.

Ziua IV. — Iar dregere și iar stricare, la Tarcău. Seara, reintrare triumfală în reședința județului Neamțu.

N. B. — Pentru repatrierea bucureștenilor se va desbata ulterior, luându-se în considerare gradul de zăpreală în care respectivii
 35 se vor afla la sfârșitul zilei a patra, când se 'ncheie excursiunea oficială, rămânând ca la Moși, afară din program, încă o zi pentru spălătură de ploscă.

1) Dd. N. N. Albu, prefect jud. Neamț; Fr. Papp, membru al Onor. Curții de Apel din Galați; N. Rosetti-Bălănescu, mare proprietar; I. L. Caragiale,
 40 mare rentier.

2) Dd. D. Aug. Laurian, profesor, publicist; Florian, președinte al secției III Onor. Trib. Ilfov.

Extract din regulamentul pentru excursiuni române§ *Despre purtări :*

Art. 11. — Jocurile de știință și de noroc se vor juca în genere păstrându-se condițiile admise la Clubul Tinerimii din capitala Regatului.

Art. 12. — În specie, la panțarolă, nu se va juca de sub as decât în cazul când jucătorul de sub mână va fi prea avansat în puncte.

Art. 13. — La table, când adversarul are zarul înainte și mai are numai patru puluri de luat la as, iar tu ai cinci, ești obligat să-i cedezi partida.

Art. 14. — Nu se vor trânti cărțile, zarul și tibișirul în niciun caz. Asemenea este strict oprit a se scuipa cărțile, zarurile și creta; deoarece pe lângă că nu e lucru convenabil, un zar scuipat, fiind aruncat cu meșteșug, se așază pe partea scuipată și astfel Norocul își pierde vechea reputație că e orb; iar creta scuipată nu mai poate scrie pe tăbliță.

Art. 15. — La caz de supărare pentru goană de carte sau de mahnire de ghelele, se poate înjura, însă nu direct personal pe adversar; nu cad se nțelege sub previziunea acestui articol cazurile de conștiință, când înjuri pe adversar în gând; însă chiar aceasta nu se cuvine decât în cazuri de manifestă goană de carte sau de ghelele insuportabile.

Art. 16. — În mânăstiri de ambe-sexe niciun excursionist, indiferent de naționalitate, protecțiune sau confesiune nu are voie a înjura, sub niciun cuvânt, de cruci. Troiță, iconostas, aiasmă, în fine de tot ce privește religia străbunilor noștri, paladiul naționalității române. Alte înjurături inocente, de domeniul strict familial, sunt permise, de exemplu: de moși, mătuși, soacră, tată, mamitică, cu restricția dela articolul precedent privitoare la respectul datorit persoanei partenerilor, ascendenților, descendenților și colateralilor acestora.

Art. 17. — Nu e permis a se blestema și înjura decât cartea sau zarul său propriu; întru cât privește pe ale partenerilor, se permite numai râsul sardonice și aluzia ironică asupra noroacelor pe care le au în genere agiamii.

Art. 18. — În caz de joc la băutură, aceasta din urmă primează, și viceversa: în caz de băutură la joc, primează aceasta din urmă. Dacă din băutură prea-prea ori de multă scârbă de carte sau zar, va voi cineva să părăsească desperat panțarola sau tablele, poate juca chindia. Este însă absolut interzis a se juca chindia la interes.

Art. 19. — La caz de excesivă bună dispoziție, este absolut oprit excursioniștilor a se deda, mai ales în mânăstiri de bărbați, la scandaluri nocturne.

Art. 20. — Pe tot teritoriul excursiunii, băutura este permisă fără nicio rezervă; dar nici nu se bucură de vreo primă de încurajare.

Art. 21. — La excursiunile pe uscat, boala de mare nu este obligatorie.

(Reformatorul, Anul V, nr. 237, Piatra-Neamț, 21 Iulie 1923)

POETUL VLAHUȚĂ ¹⁾

5

— SCHIȚĂ —

III

Noaptea nu a fost prea liniștită nici pentru părintele Mantu... A ațipit foarte târziu și curând după aceea s'a trezit — o stare nervoasă explicabilă la un predicator, care, iritat în grad suprem de tot ce-l înconjoară, e în ajunul operei sale culminante — o filipică din amvon. S'a coborât din pat, a deschis un geam, închizând la loc fereastra numai cu plasa de sârmă, care oprește albinele să se rătăcească prin odaie.

S'a luminat bine de ziuă. Stupii lucrează cu energia proaspătă a dimineții. Părintele se gătește, se 'mbracă repede și iese din odaie prin față. Deși foarte emoționat de apropierea marelui moment, el știe să se stăpânească... Face o mică inspecție mai întâi la *opus*, apoi la brazdele grădiniței.

Brazdele acestea sunt opera domnișoarei Veturiei. De o parte și de alta a intrării casei, în fața celor două șiruri de stupi, ele reprezintă câte trei coroane tricolore. Sunt așa de potrivite fețele florilor în vârgi unduioase: dela tonul cel mai deschis pân' la cel mai închis, garofițe și călțunași, roșii și galbeni, și albăstrele, iar în vârful fiecărei coroane câte-o cruce stufoasă de o singură culoare din cele trei, foarte aprinsă și hotărâtă.

Și ochii părintelui sunt acum mai iritabili, și brazdele tricolore sunt mai strălucitoare ca totdeauna sub roua dimineții, înainte de răsăritul soarelui. Deși nu suflă vântul de loc, câteva flori mai înalte, în vârful vrejului lor fraged și mlădios, se leagănă molatec, biruite de zorul albinelor. Pe amândouă aleele, nimini — nimini încă nu s'a deșteptat în Opidul-Nou.

În această singurătate, părintele privește mult armonica înfățișare a cuprinsului său, și e mulțumit. Dar un ton discordant îi izbește privirea: o buruiiană! ea a stat ascunsă de privigherea grădinăresei, care, distrasă acum de alte preocupări mai înalte, și-a cam uitat de grija brazdelor; acu, buruiiana a îndrăsnit să-și ridice sus vânăta floare sălbatică. Părintele, după ce o privește lung, se încruntă și o jertfește fără milă din rădăcină: afară buruiiana care vrea să strice armonia tricolorului! Apoi intră în odaie; obosit se trânteste pe o canapea, cu capul spre fereastră, cu mâinile încrucișate sub cerbice, și cu gândul încă la buruiiana aceea îndrăsneată,

¹⁾ Partea I — II în « Opere », III (*Addenda*), ediție îngrijită de Paul Zari-fopol.

începe să-și recapituleze punctele predicii... Gândurile, cari 'n întunerecul nopții au fost încâlcite, ies acum pe rând la lumina dimineții să se limpezească.

5 Afară urmează cunoscutul preludiu cu nemărginit înțeles, pe care de-atâta vreme îl cântă gărla și stupii. Gândurile părintelui se rânduiesc și se pornesc încet-încet după adierile acestui vechiu preludiu, se supun disciplinii ritmului neînduplecat și încep să curgă limpezi unele după altele, fără șovăire, fără piedică, fără moment de îndoiță, urmând undele cântărețe ale gărlii și tactul

10 clocotirii din stupi. Aceluiași preludiu, vine acum să se superpue alte vibrațiuni: din odaia domnișoarei Veturiei se aude în surdină pianul ș'un glas tânăr: « Deșteaptă-te, Române! ». De astă dată simfonia e completă... Dar ciudat! cu cât mai mult ascultă părintele această

15 sublimă și vastă cântare, cu atât pare că el se depărtează de dânsa... se tot depărtează... Fără niciun clêtin, lin și treptat, se 'nchide lumina sunetelor încetul cu 'ncetul, precum încetul cu încetul se 'nchide și lumina bolții seara, într'amurg, treptat, lin și fără niciun clêtin.

20 Acum lumina simfoniei este stinsă aproape cu desăvârșire... Pleoapele părintelui s'au închis. De-abia mai clipeșc încă într'o nemăsurată depărtare acordurile vitejești:

« Înaltă-ți lata frunte și cată 'n jur de tine... ».

25 Părintele e pe alte locuri... departe, foarte departe — pe când aci, gărlă și stupi și piano și glas de nouăsprezece ani își urmează concertul cu mult *brio*...

S'a isprăvit în sfârșit cu bine un războiu uriaș, la care trebuia s'ajungă cândva două neamuri ce de-atâtea veacuri sunt osândite să trăiască împreună pe o așa de frumoasă țară, urîndu-se și dușmănindu-se din fundul răunchilor, neștiind niciodată de ce, și având totdeauna pentru ce.

30 În fața puterii formidabile a celui apăsător, a îngenunchiat trufia apăsătorului secular. Au fost crude și negre aceste zile, nu atâta de durere cât de nerăbdare, nu atât de părerea de rău și de mila sângelui vărsat în valuri, cât de îndoiala izbânzii. Dar în sfârșit a vrut Dumnezeu, și pacea s'a 'ncheiat: e soluțiunea necesară a unei vaste conflagrații, ce amenința să năruiască un continent întreg. O mare cruce de aur cu pietre scumpe strălucește de-asupra Sfintei-Sofii, pe când o altă cruce strămbă e frântă și smulsă din

40 fundul unei vechi coroane, totdeauna trufașe și 'mpilătoare. Sângele a 'nchetat să curgă, și, la lumina aceleiași soare de-acum trei sute de ani, porțile de fier ale cetății Alba-Iulia se deschid de perete să primească pe biruitor, pe stăpânul ce se 'ntoarce în casa lui uzurpată de vremuri de către un sălbatic cutropitor. Din

45 toate plaiurile și văile curg roiurile unui mare popor. O mândră oaste biruitoare s'apropie, cu steagul tricolor în frunte... În su-

netul triumfal al muzicilor, un rege măreț și sever, înconjurat de un strălucit stat-major, înainteză încet, călare pe un cal alb. E o pădure de steaguri care i se 'nchină... Zidurile cetății bătrâne parcă se sgudue de glasurile neamului întreg, care aclamează pe erou.

5 Părintele Mantu, ținând cu o mână pe poetul Vlahuță și cu cealaltă pe doamna Veturia Vlahuță, născută Mantu, care duce 'n brațe pe primul ei născut, străbate cu greutate prin mulțime, aproape de poarta deschisă a cetății: tocma acum regele și statul-major au ajuns aci. De pe bastionul porții un steag se 'nchină de trei ori; 10 procesia se oprește, ca prin farmec; muzicile și uralele amuțesc. Rar și solemn bate de trei ori tunul puternic al cetății, căruia de trei ori pe rând îi răspunde imnul: «Trăiască Regele!». O clipă, tăcere. Toată lumea ascultă pătrunsă până 'n fundul rărunchilor; toți caii stau drepți, nemișcați, cu nările umflate, cu ochii ținți 15 pe poarta pe care trebuie să intre; toate piepturile se umflă. La semnalul trompetelor, oastea apleacă armele ca pentru rugăciune, Regele își descoperă capul încărunit în câteva săptămâni — toată lumea se descoperă. Regele își face cruce — toată lumea face-ase-menea. Niciun sgomot, nicio mișcare, toate inimile au încetat de-a 20 mai bate.

«Dumnezeu al Românilor! zice regele cu glas puternic, mulțumescu-ți pentru 'ntregul meu popor și pentru mine, că m'ai învrednicit să calc pe urmele lui Mihai-Viteazul. Privește, Doamne, din înaltul cerului, și de acum înainte pe poporul tău, așa de crud 25 încercat de veacuri, și ajută-l să-și stăpânească de-acum în pace moșia, pe care și-a recăpătat-o cu-atâtea jertfe, după voia ta!»

Procesia intră pe poarta cetății. Iată trăsura Reginei încărcată de flori și trasă de șase corcitori de zebra, foarte neastâmpărați. 30 Augusta poetă privește ținți la locul unde stă îngenunchiată doamna Veturia Vlahuță, născută Mantu, o recunoaște, și-i trimete, cu un zâmbet și-o sărutare de inteligență, un trandafir. Regina e surprinsă văzând pe vechea și iubita ei cunoștință ținând în brațe un băiețel...

Regele a intrat în cetate și a mers drept la catedrală. După 35 *Te-deum*, a mers la casa orașului și a iscălit, în fața poporului, decretul prin care se amnestiază, după dezarmare, toți Ungurii revoltați...

Marșul s'a repetat de-atâtea ori. Domnișoara Veturia l-ar începe înc'odată, dacă din perete n'ar suna cucul «jumătate la șapte». 40 Părintele și toată lumea trebuie să meargă la biserică. E de mirare cum de nu s'a sculat bătrânul pân'acum...

Veturia merge în vârful degetelor mai întâi la ușa poetului. Ascultă... Nicio mișcare... Doarme... de sigur a veghiat mult pentru a-și compune toastul. Fata trece la odaia părintelui. Ușa 45 este crepată. Ascultă. Nimic... A ieșit de sigur... Ea îndrăznește și intră...

Părintele îmbrăcat doarme pe canapca cu fața 'n sus. Chipul său are o stranie expresie. Omul e, de sigur, sbuciumat de un vis puternic; se 'ntinde țeapăn, își ridică bărbia încordându-și gâtul; geme, oftează, și două lacrimi groase îi șirue de-a-lungul pe obraji . . .

5 Trebuie să-l deștepte:

— Tată!

Părintele se scoală repede. O clipă stă uimit cu ochii mari, ca și cum nu și-ar putea da seama de locul străin în care se trezește deodată, fără să știe cum a ajuns acolo . . . Apoi deodată, încă nedesmeticit, apucă și strânge la piept capul copilei, mai frumos și mai luminos astăzi ca totdeauna, sărutându-i de multe ori fruntea curată, peste care ea simte curgând bunele lui lacrimi de bucurie:

— A! zice părintele în extaz, ce vis, Veturio! Ce vis mândru și frumos!

15 (*Epoca literară*, Nr. 9, 10 Iunie 1896, semnat: Caragiale)

IMAGINAȚIE, STIL ȘI CLISTIR

D. dr. Petrini-Galatz, luând în stăpânire postul de director general al serviciului sanitar, a înaintat o « circulară — către domnii medici primari de județe, medici de orașe, medici de spitale, medici de plăși și către toți veterinarii oficiali », — pe care n'o putem în destul recomanda și profanilor iubitori de lecturi interesante.

Din această admirabilă circulară rezultă adevăruri nouă, necunoscute până astăzi; astfel, rezultă că:

25 « . . . preocuparea principală a serviciului sanitar a fost în totdeauna scăderea morbidității și mortalității . . . ».

Prin ce însă s'ar putea scădea morbiditatea și mortalitatea? Nimini n'a știut-o până acuma, nici chiar medicii, nici chiar veterinarii. Astăzi toți o putem ști, toți, chiar medicii, chiar veterinarii.

Iată prin ce:

30 « . . . prin îmbunătățirile zilnice în exigențele igienei . . . ».

Care va să zică îmbunătățindu-i exigențele, Igiena devine mai ușoară de înțeles de oameni și de vite, și prin urmare mai lesne de practicat.

35 Circulara apoi conține maxime și aforisme filosofice de o profunditate în adevăr clisterică. De exemplu:

« . . . Spre a ajunge să fim utili țării și familiei, trebuie să muncim cu râvnă și cu inteligentă ».

40 « . . . Când principiile și cunoștințele igienice vor fi cunoscute și apreciate de toată populațiunea noastră, rolul medicului va deveni mai eficace . . . ».

« Apostolul științei umanitare trebuie să se deosibească de ceilalți funcționari ».

— Prin ce? întreb eu.

D. director general al serviciului sanitar răspunde îndată:
«...prin îndeplinirea exactă și conștiincioasă a funcțiunii ce-i
este încredințată și printr'o conduită *exemplară* ».

A! care va să zică ceilalți funcționari...

5 «Vedeți dar, domnule medic, adăogă îndată circulara, că nu vă
cer lucruri imposibile ».

Dar deși le cere *la toți* aceste lucruri nu imposibile, directorul ge-
neral se grăbește a adăoga:

10 «... sunt sigur că *mulți* dintre d-voastră țineți ca și mine, ca
medicul să fie apreciat la justa lui valoare ».

Și acum o anecdotă pentru a termina.

La răspântia bulevardului, o teribilă mișcare de trăsuri, tram-
care, tramvaie electrice, automobile, biciclete. Prin învălmășeală,
o babă surdă beată frântă trece d'a curmezisul, copăcel-copăcel,
15 ca pe câmpul larg dela Obilești. Birjarii, vizitiii dela tramcar îi strigă
— degeaba; un automobil era cât p'aci s'o calce, două biciclete au
ocolit-o ca niște rândunici; dar iată! o clipă, și baba are să dispară
sub roatele tramvaiului electric, care trece ca praștia. Un sergent
de stradă vede; sare de grabă, o înșfacă pe babă de ceafă, și-o
20 smulge dela atingerea morții grozave. Tramvaiul a trecut fără s'o
atingă. Baba smucită scapă o legătură care o purta în mână; din
legătură sar cât colo niște ouă, cari se fac terciu și o sticlă cu rachiu
de drojdii, praf. Baba se 'ntoarce indignată și ocărește pe omul
autorității. Maica ta, Christoase! In ezerțiul funcțiunii? ceara și
25 anafura! Și omul autorității îi arde babii surde două palme de-o
face să auză la moment din două părți clopotul dela Mitropolie.
Baba, auzind după atâția ani, cade de bucurie pe șezute la marginea
trotoarului și 'ncepe să plângă făcându-și cruce.

Minunea minunilor!

30 Salvată!

Ei? Ce fel de om este acest brav sergent?

— Un brutal! zici d-ta.

— Un făcător de minuni! zice un altul.

— Un salvator! zice un al treilea!

35 — Nu, domnilor, zic eu. Răspunsul cel mai nemerit la între-
barea mea, îl găsesc tot în circulara d-lui director general al ser-
viciului sanitar:

40 «Când cineva 'și alege mediul în care trăiește, când își înde-
plinește datoria cu abnegațiune și caută a da repede ajutorul său
celor suferinzi, contribuie la înălțarea prestigiului medical...»

— Aceasta a făcut-o dar sergentul meu, a contribuit la înăl-
țarea prestigiului medical... și astfel:

«...merită stima tuturilor!» adăogă minunata circulară.

(*Moftul Român*, nr. 2, 8 Aprilie 1901, semnat: Ion).

NEINȚELEGERE

Primim următoarea scrisoare dela eminentul dr. Iodoform:

Domnule Director,

Decis, să-mi consacru întreaga mea activitate științei române,
 5 am primit bucuros, onoarea de a colabora la *partea științifică* a enci-
 clopedicei d-tale reviste. Aci, în sferele senine ale științei (sau mai
 drept, în emisferile sale, o jumătate fiindu-ți rezervată pentru poli-
 tică și literatură) aci, zic, speram să rămân departe de politica
 10 neagră și de literatura verde. Înțelegi dar cu câtă mâhnire am
 văzut că « Ion », Caragiale dragă, a strecurat, în coloanele emi-
 nentei tale reviste, o nedreaptă critică științifică la adresa unui
 confrate, pe care-l stimez ca om și apreciez ca savant. Sper că pe
 viitor nu se va mai primi asemenea știință cu tendințe politice,
 știință nedemnă pentru o revistă atât de serioasă ca « Moftul
 15 Român ».

Dr. Iodoform

Să ne ierte excelentul nostru amic și colaborator, dr. Iodoform,
 a-i spune că este aci o regretabilă neînțelegere. Mai întâi colabo-
 ratorul nostru *Ion* îi declară pe onoare că împărtășește pe deplin
 20 sentimentele d-sale de stimă pentru valorosul profesor d. dr. Petrini-
 Galați, atât ca om cât și ca savant; dar tocmai asta, crede *Ion*,
 îl obligă să atragă atenția d-lui director general al serviciului
 sanitar asupra stării precare a stilului său. Nu crede d. director
 general că ar fi nemerit să-i administreze la timp un tonic, pentru
 25 ca să nu aibă durerea de a înregistra o unitate mai mult în coloana
 mortalității?

Cât despre bănuiala că noi am încerca să băgăm politica în știință
 ori vice-versa... A! Noi? Noi să facem așa mixtură, astfel de po-
 madă? Nu cumva excelentul nostru amic ne ia drept doftori!?

30 (*Moftul Român*, nr. 3, 15 Aprilie 1901, semnat: I. L. C.)

POȘTA REDACȚIEI

E un obicei consacrat, în publicitatea noastră beletristică,
 rubrica așa numită « Poșta Redacției ».

După părerea noastră, această rubrică ar trebui să fie locul
 35 comunicărilor scurte pe care redacția unei foi le face în grabă și
 numai de reală nevoie colaboratorilor săi, admiși sau admisibili.

Exemple.

Primim dela d. X... un articol plin de vervă, dar, din nenoro-
 cire, nepotrivit cu cadrul foi și cu linia ei directivă; totuși acest
 40 articol, dacă i s'ar reduce dimensiunile printr'un inteligent procedeu
 de condensare, și dacă i s'ar tempera aluziile personale, ne-ar con-

veni foarte bine, ar putea chiar face norocul unui număr al « Moftului Român ». Atunci scriem la *Poșta Red.* :

« Rugăm pe d. X... să-și dea osteneala a trece, în primul moment liber, pe la noi, unde i se vor comunica lucruri interesante ».

5 Sau avem un colaborator eminent, care se gândește foarte rar la noi, bunioară excelentul nostru amic d. dr. Iodoform. Vedem că nu ne mai dă semne de viață, pe când cetitorii îl reclamă. Ce e de făcut? Scriem la *Poșta Red.* :

10 « Directorul « Moftului Român » rănit mortal de o epigramă a lui Cuza iscălită *Teleor*. Pacientul e într'o stare desperată. Dr. Iodoform e călduros rugat a trece imediat la redacție ».

Așa, da; înțeleg — la nevoie.

15 Dar să deschid o rubrică specială, unde să stau de vorbă cu toți aceia cari, neavând altceva mai bun de făcut, mă bombardează cu ofertele lor benevole de colaborare! Să stau de corespondență cu ori ce liceean, care nu merge la liceu; cu oricine, funcționăraș administrativ, judecătoresc, telegrafo-postal sau comercial, dascălaș ori dascăliță, care, având succese de spirit în cercurile sale familiale, colegiale sau amicale, s'apucă, în momentele-i per-

20 dute, să anuleze hârtia albă cu ineptiile sale, anexate pe lângă o scrisorică « cu rugămintă de a găsi un locșor cât de mic în mult stimata d-voastă foaie! » •

Articole, poezioare, epigrame, idile, satire, poeme 'n proză și fel-de-fel de meditațiuni, reverii și alte asinării!

25 Dar cine strică? Autorii?

— Nu!

Strică oamenii cari-i încurajază, cari îngăduie din când în când să se arate la lumina tiparului ridicula ori deplorabila monomanie de publicitate a unor creaturi d'abia în stare a fi proști cititori necum autori suportabili.

30 Ei! această îngăduială o considerăm noi cei dela « Moftul Român » ca o mare primejdie, ca o adevărată calamitate în drumul culturii noastre naționale. Și de aceea declarăm că, dacă foaia noastră nu se poate susține fără concursul amatorilor maniaci, mai bine să piară! — decât să se facă gazdă și debitant de contrabandă și de mardă beletristică, mai bine să 'nchiză dugheana!

15 Iață! câteva zile de când a reapărut bietul « Moftul Român »; e incredibil numărul *operelor* ce ni s'au trimis cu poșta — o ladă plină!

40 Dar să-ți fie autorul copil, — să-i rupi urechile! dar să-ți fie slugă, — să-l ei în palme! rob — să-l spânzuri!

Dumnezeule! o fi vreo țară pe lume în care să bântue mai cu furie ca la noi grafomania și spanacografia?

45 Neghiobul! în loc să dea de pomană la un biet cerșetor, mai bine dă un gologan pe o cartă poștală, ori trei pe un timbru, ca să ne trimită nouă spurcăciunile lui mentale « cu rugăciunea de a le publica în cel mai apropiat număr, și în orice caz a-i răspunde la *Poșta Redacției* »!

Vezi dumneata! După ce ne plictisește cu ineptiile d-sale, mai vrea domnul să-i ținem și socoteală de ele și să stăm de corespondență cu d-sa!

5 Apoi dacă-i așa, să răspundem odată și bine, la unul pentru toți:
« *Poșta Redacției*. — Stimate d-le Spanacopolu, spiritul și producțiile dumitale beletristice or fi poate bune în cercul amicilor și familiei dumitale. Du-te cu ele în familia dumitale! »

*

10 Așadar, să se știe: « *Moftul Român* » nu corespunde decât la nevoile sale prin *Poșta Redacției* și nu publică absolut nimic până ce nu cunoaște personal pe autor.

— Dar atunci, ne întrebă un cititor, cum rămâne cu căldurosul apel din numărul trecut?

15 — Aceea-i altceva, răspundem noi; apelul acela este adresat către oamenii cu talent și de spirit!

(*Moftul Român*, nr. 3, 15 Aprilie 1901, semnat: Caragiale)

IMPOSIBIL

20 Scrisoarea nemuritorului Tolstoi urmează a fi comentată de toată presa europeană și americană. « *Moftul Român* », ca făcând parte din această presă, își permite a face și el o mică observație asupra acestei geniale programe de revoltă sufletească.

25 Marele rus zice, terminându-și scrisoarea, că, dacă Christos ar apărea iar pe pământ, ar goni din biserică pe fățarnicii sacerdoți și le-ar spulbera idoli, mijloacele și uneltele de închinare la superstițiuni.

Cu toată modestia, facem această simplă observațiune: ceea ce spune Tolstoi ar fi imposibil!

30 Dacă Domnul Christos, uitând neplăcuta-i aventură de odinioară, ar mai face imprudența să revie pe pământ, ar plăti desigur și mai scump astăzi dragostea-i pentru omenire.

Nu! Credem pe Tatăl ceresc prea cuminte, ca să-l bănuim un moment măcar capabil a-și mai trimite fiul, deghizat în rabin, printre noi!

35 Dacă ovreii lui l-au răstignit... Dumnezeu! mai ales astăzi, cu M. C. A. și A. A. R. și M. A. A., ce i-ar face ovreiiului creștinii?

(*Moftul Român*, nr. 5, 29 Aprilie 1901, semnat: Car...)

EDUCAȚIUNEA SENTIMENTALĂ LA VITE

40 Gazetele toate ne-au povestit minuni despre expoziția de vite care s'a ținut zilele trecute la domeniul Cocioc, nume vestit pentru crema, laptele-bătut, coșulețele, ștreangurile și sforcicele sale. Cu

drept cuvânt, gazetele au adus și de astădată laude administratorului domeniilor Coroanei, onor d. I. Kalinderu, pentru patriotismul cu care d-sa se sacrifică pentru îmbunătățirea producțiilor diverse ale acelor domenii. Expoziția de vite dela Cocioc a dovedit
5 odată mai mult că, cu metodă științifică și cu stăruință, se pot obține și la noi dobitoace bine cultivate, cu instrucțiune și educațiune raționale.

Până unde a putut merge omul cu știința în cultura vitelor, se va vedea mai la vale dintr'un singur exemplu, pe care probabil
10 nu l-a aflat nicio altă gazetă înaintea noastră; căci, dacă l-ar fi aflat, n'ar fi lipsit să ne ia înainte și să aducă laudele pe cari noi ne simțim datori a le aduce d-lui administrator al domeniilor Coroanei. Dar să nu fim adulatori cu un bărbat, care nu poate suferi adulațiunea! să nu facem reclamă unui personaj așa de sus pus,
15 care, știm bine cu toții, n'a umblat și nu umblă după reclamă; și să venim d'a-dreptul la fapt — faptul va vorbi de sine. Iată.

Un negsutor econom de vite a mers la Cocioc să cumpere un taur de prăsilă de rasă elvețiană. Și-a ales unul tinerel de vreo trei ani, foarte frumușel.

20 — Câte parale? întrebă negustorul.

— Un franc chilogramul, i se răspunse.

Negustorul, om fără educație sistematică, crescut pe alte vremuri și locuri, zice:

— Apoi, nu vreau să-l tai... îl iau de prăsilă.

25 — Nu face nimic; dacă-l iei, poți face ce poțtești cu el; noi ți-l dăm pe cântar.

— Foarte bine.

Il trag pe tăurel la cântar și iese 400 de kilo.

— Greu e! zice negustorul.

30 — E taur cultivat! i se răspunde.

Și negustorul numără 400 de lei; ia vita, o încarcă în gară la Periş, se suie și el în tren și pleacă acasă.

A doua zi, ajungând la descărcare, de-a minune, negustorul, prietin cu șeful de gară, îl roagă să-i cântărească tăurelul. Cântarul gării arată: 320 kilograme.

35 Negustorul sare 'n sus:

— Nu se poate!

— Ba se prea poate.

— E stricat cântarul, șefule!

40 — Stricat?

Și șeful verifică cu greutate: cântarul e exact.

— Atunci?

— Atunci... o fi stricat cântarul dela Cocioc.

O telegramă... Dela Cocioc se răspunde că s'a cântărit taurul
45 exact. O a doua telegramă, acelaș răspuns.

Negustorul merge 'n persoană la domeniu.

— A slăbit taurul pe drum, desigur.

— Cum, domnule, să slăbească o vită îngrijită bine în timp de douăzeci de ceasuri cu optzeci de kilo? nu vedeți d-voastră că vine câte patru kilo pe ceas?

— Se prea poate!... de dor.

5 — Cum de dor?

— De dorul măsii! de dorul nostru care l-am crescut... asta e vită cu educație de familie... Glumești, cu dorul de mamă?... Dacă-i așa educația lui!

— Mie mi-e frică să nu fie mai mult educația cântarului.

10 — Domnule! nu-ți permitem astfel de reflecțiuni.

— Bine, văd eu asta; dar fie! zice negustorul scărpinându-se în cap; dor, dor? dar și optzeci de kilo pe zi scădere de dorul măsii — prea e prea... laptele măsii!

(*Moștul Român*, nr. 5, 29 Aprilie 1901, semnat: Car...)

15 . TEATRUL LA ȚARĂ

În sfârșit, conform circulării onor. d. administrator al domeniilor Coroanei, despre care am vorbit la timp, s'a și constituit la Cocioc săptămâna aceasta prima *Societate dramatică națională rurală*.

20 După statutele pe care ne-a făcut onoarea a ni le trimete (ca unora ce am relevat cei dintâi în presa română ingenioasa idee patriotică a onor. d-lui I. Kalinderu), se vede că această societate se compune, ca și cea din București, din 18 societari, și anume: 16 societari de clasa întâia, 1 societar de clasa a doua și 1 societară de clasa a treia

25 « Societatea dramatică națională rurală de pe domeniul Cocioc » are de scop cultivarea și dezvoltarea treptată a artelor dramatice, lirice și choregrafice, în toate genurile lor; și dacă judecăm după repertoriul pe care-l anunță pentru stagiunea 1901—1902, are să fie desigur la înălțimea intențiilor inițiatorului.

30 În adevăr, afișul prealabil pentru stagiunea viitoare ne spune că, în afară de piesele clasice, ca « Hamlet, Maria Stuart, Regele s'amuză », se vor juca și cele mai în vogă piese moderne ca: *Cyrano de Bergerac*, de Rostand; *Rosmersholm* de Ibsen; *Onoarea* de Sudermann; *Șoricelul* de Pailleron; *Dama de la Maxim* și altele.

35 Iată acuma și personalul « Societății dramatice naționale rurale » dela Cocioc: care, așa cum e organizată, fără îndoială o să facă destulă brânză:

Societari de clasa I-a

40 Bărbați, d-nii: Niță Zâmbatu, Mitrică Șontoroagă, Gheorghe Fleașcă, Vasile Boaică, Neacșu Buleandră, Zamfir Boblete, Vlad Huțupină, Nicolae Pârțan.

Dame, d-nele: Zamfira Zâmbatu, Sultana Buleandră, Stanca Boaică, Smaranda Boblete; d-rele Nița Șontoroagă, Ancuța Fleașcă, Ilinca Zâmbatu, Sultânica Pârțan.

Societari de clasa II-a

5 D-I Stan Făcăleț.

Societară de clasa III-a

D-ra Neacșa Huțupină.

Regisor: D. Oancea Toroipan, primar.

Sufler: D. Pană Foale, notar;

10 *Director de scenă și administrator*: D. I. Kalinderu.

(*Moftul Român*, nr. 6, 6 Maiu 1901, semnat: I. I. C.)

O CARTE PREȚIOASĂ

M'am întâlnit alaltăieri cu amicul meu d. St. Sihleanu, noul director general al Teatrelor; era însoțit de tânărul deputat de Argeș, d. I. Malla, membru în comitetul teatral. Ne-am oprit să schimbăm două trei vorbe. Noul director general avea o carte la subsuoară. Indiscret ca orice român, i-am cerut s'o văz și eu. D-sa, politicos ca orice român, mi-a arătat-o. Ce carte era? Ei! ce altă carte putea să fie decât una privitoare la tehnica teatrală? Era *l'Art mimique* de un oarecare Aubert, cuprinzând un fel de clasificare rațională a tuturilor emoțiilor, însoțită de ilustrațiuni arătând chipurile omenești cu deosebitele expresiuni ale emoțiilor.

N'am lipsit a manifesta admirația mea noului director, care a înțeles că din prima zi trebuie să se pună pe un studiu metodic asupra teatrului.

Uite, zice simpaticul meu amic, râzând cu exuberanța-i cunoscută și arătându-mi diversele măști, uite: să înveți și tu să te strâmbi!

— Dragă Patane, am răspuns eu, la vârsta noastră, ne-ar trebui o carte care să ne arate cum să ne 'ndreptăm, că de strâmbi — slava Domnului!

(*Moftul Român*, nr. 6, 6 Maiu 1901, semnat: Car...)

CELE TREI ZEIȚE

— *Poemă pedagogică* —

35 Junele Mișu Guvidi dă examenul de clasa VII... Trei profesori infami îl persecută. Mișu cade la trei obiecte: la matematică, la istorie și la morală.

Juncle Mișu declară mamiții că e hotărît a se sinucide.

Dar Mișu are trei zeițe protectoare: una mai mult decât Acheii, două mai mult decât Troienii. Trei zeițe: pe Juno, pe Minerva și pe Venus.

*

5 Juno e mamița lui; Minerva sora mai mare a mamiții și Venus sora ei mai mică.

Și câte trele zeițele țin sfat.

Și mândra Juno zice:

10 «Cunosc pe Popescu, profesorul de istorie: el are un frate, care nu e împământenit și care dorește a fi; eu am un bărbat care e deputat, orator, Jupiter Tunătorul. Mă însărcinez cu d-l Popescu!»

Și a plecat mândra zeiță; și l-a găsit pe Popescu, și scurt: Popescu a schimbat pe 5 în 6. E așa de ușor a face pe șease din cinci!

*

15 Minerva cea cu socoteală a zis:

«Știu bine că Vladimirescu, profesorul de matematică, a pierdut aseară la poker o sumă nsemnată și că n'are cu ce pleca la băi în vacanță. Mă însărcinez eu cu Vladimirescu».

20 Și a plecat înțeleapta zeiță; și a găsit pe Vladimirescu, și scurt: Vladimirescu a schimbat pe 3 în 8: e așa de ușor să faci pe opt din trei.

*

Mai a rămas Morala...

Și Venus zice:

25 «Asta e partea mea — morala. Il cunosc bine pe Mititelul Parisache, profesorul, el nu e în stare să reziste poruncilor mele... Mă însărcinez eu cu morala și cu Parisache».

Și a plecat frumoasa zeiță... și a găsit pe Parisache și mai mult sau mai puțin scurt: Parisache a schimbat pe 1 în 10. O! când îți ordonă Venus, e așa de ușor să faci din unul zece!

30 (*Moftul Român*, nr. 12, 17 Iunie 1901, semnat: Caragiale)

INFIORĂTOAREA ȘI INGROZITOAREA ȘI ORIBILA DRAMĂ DIN STRADA URANUS

Nu știm dacă «Moftul Român» are vreo trecere în fața cititorilor, dar suntem convingși că e bun la Dumnezeu. In numărul
35 din urmă, am fost făcut apel la Sf. Karkaleki, patronul gazetarilor români, să pună o vorbă bună pe lângă A-tot-țitorul rugându-l a ne trimite în această *morte saison*, dacă nu vreo duzină de mici scandaluri, măcar câteva cazuri de ciură, măcar o calamitate publică sau un cataclism, un mare scandal cosmic, fără de cari
40 presa română rămâne leșinată de tot.

E drept că bunul Creator n'a ascultat în întregime rugăciunea lui Sf. Karkaleki; ciurma n'a venit, calamitate publică sau vreun cataclism nu s'au arătat; dar tot nu ne putem plânge că puterea dumnezească n'a ținut de loc seamă de exigențele presei române.

Căci, iată că, îndată după apelul ce l-am făcut către sf. nostru patron și după intervenția acestuia în favoarea noastră, Dumnezeu ne trimise oribila dramă din strada Uranus, dramă menită să rămână în analele criminologiei universale, după ce va fi înviorat

5 leșinata presă română măcar pentru o lună de zile.
 O lună! o lună întreagă salvată!
 Ascultați țigănușii pe stradă:
 Drama din strada Uranus!
 Noui destăinuiri asupra dramei din strada Uranus!
 10 Adevărul asupra dramei din strada Uranus!
 Portretele eroilor dramei din strada Uranus!
 Epilogul dramei din strada Uranus!
 Mama dramei din strada Uranus!
 Fratele dramei din strada Uranus!
 15 Fidanșatul dramei din strada Uranus!
 Justiția în fața dramei din strada Uranus!
 Societatea în fața dramei din strada Uranus!
 Adevărul adevărat în privința dramei din strada Uranus!
 Sfinte Karkaleki! patron al presei române, roagă-te la bunul
 20 Creator, să ne trimită curând altceva, ca să isprăvim odată cu:
 Toate mofturile în privința înfiorătoarei și îngrozitoarei și oribilei drame din strada Uranus!

ULTIMA ORĂ

In momentul de a pune sub presă, reporterul nostru special

25 află chiar dela nenorocita victimă a îngrozitoarei drame din strada Uranus, că ea nu s'ar fi sinucis de bună-voe, ci că o mână criminală, al cărui nume ne scapă încă, dar care de sigur grație neobosibilitului și inteligentului jude de instrucție J. Th. Florescu, va sfârși prin a fi descoperit, i-a pus pumnalul în mână, obligându-o să-și

30 tragă în inimă a lovitură de revolver.
 Nu ne 'ndoim un moment de imparțialitatea și zelul justiției noastre și sperăm că ea va descoperi lucruri cu deosebire *senzazionale* privitoare la această groaznică, feroasă și oribilă dramă din strada Uranus, care a emoționat atât pe acei cari citesc « Moftul

35 Român » cât și pe acei cari nu-l citesc.

(*Moftul Român*, nr. 15, 8 Iulie 1901; semnat: Luca).

MARELE CONCURS LITERAR AL « MOFTULUI ROMÂN »

Deși afacerile « Moftului Român » nu merg destul de strălucit — ba tocmai pentru asta — direcțiunea revistei noastre s'a hotărât

40 să publice un concurs literar cu următoarele condițiuni:
 « Moftul Român » propune trei premii pentru trei lucrări literare: o novelă, o poezie și un articol critic.
 Termenul de prezentare al acestor lucrări va fi 1 Octomvrie viitor 1901.

Lucrările vor fi trimise în plic sigilat conținând, în alt plicușor mai mic, tot sigilat, numele autorului.

O comisiune de trei redactori ai revistei noastre și două persoane recunoscute ca amatoare luminate de literatură vor cerceta lucrările și vor acorda premiile. La lucrările găsite că merită premiul, li se vor deschide plicușorul, în care va trebui să se găsească, înscrise foarte clar, numele și adresa autorilor respectivi.

Lucrările cari vor rămânea nepremiate vor căpăta toate mențiuni onorabilă.

Sinceritatea judecării lucrărilor este cu jurământ garantată.

Atât cele cu premii cât și cele cu mențiune onorabilă vor fi publicate pe rând în coloanele revistei noastre.

Premiurile vor fi: primul de 15 lei și un abonament de o jumătate de an la « Moftul Român »; al doilea de 10 lei și un abonament de trei luni; al treilea de 5 lei și un abonament de o lună.

Autorii lucrărilor cu mențiune onorabilă vor primi gratuit numărul în care se va fi publicat producțiunea respectivă.

Precum am zis, lucrările vor fi povești, poezii, sau articole de critică literară sau artistică, de orice dimensiune; fie cât de lungi, nu strică.

Autorii sunt absolut liberi să aibă orice vederi sociale, morale, politice, filosofice, estetice, etc.; pot trimite lucrări vesele, triste, hazlii, lugubre, sentimentale, răutăcioase, infame, candid, grave sau umoristice, orișicum; pot scrie după orice școală le convine, clasică, romantică, naționalistă, realistă, idealistă, decadentistă, parnasianistă, fantazistă, secesionistă, optimistă, pesimistă, obscurantistă, etc.

O singură condiție li se impune pentru a putea căpăta un premiu sau măcar mențiunea de onoare: lucrarea lor să fie stupidă.

Destul au fost și sunt premiați talentul și inteligența! Stupiditatea — iată ce voim noi să premiam!

Și acum, porniți din toate unghiurile patriei române, de pe unde se află un petec de hârtie virgin încă și o pană sau orice alt instrument de însemnat cuvinte, — porniți, plicuri și plicușoare iubite, către Onor. Redacțiune a « Moftului Român! ».

Vă așteptăm cu ferma încredere că nu cresc numai talente pe ogorul literelor române și că, orice s'ar zice, sămânța stupidității nu s'a stârpit încă!

(*Moftul Român*, nr. 18, 29 Iulie 1901, semnat: Caragiale)

REFLECȚII

Reflecția unui fotograf. — Omul este un animal care pozează.
Reflecția unui papugi. — Vulgul vrea să fie încălțat: deci, să-l încălțăm!

C. F. R.

Raport către șeful mișcării, din partea șefului unei gări

« In noaptea de... frânarul Ioan Popescu având serviciu de zi și fiind de ieri beat, care dormise la vagoanele încărcate cu vinuri și pe semne a abuzat prin efracțiune, sosind trenul de marfă 203, manevrând în stare de beție, a fost apucat între două tampoane și omorât, lucru care i s'a mai întâmplat de atâtea ori mai ales având serviciu la vagoanele cu băuturi.

TALMUDIC

10 — Rabi, zice Sura foarte mâhnită, bărbatu-meu a nebunit.
 — După ce cunoști, întreabă rabinul.
 — A tăiat vecinul nostru o purcea și l-am prins pe Șmil mâncând cu vecinul.
 — E un ticălos, zice rabinul; dar n'a nebunit; du-te liniștită
 15 acasă...
 Sura merge acasă. După trei zile, se 'ntoarce iar, de astădată disperată.
 — Rabi, acu a nebunit de tot!
 — Ce-a mai făcut?
 20 — L-am prins pupând pe bucătăreasa.
 — E un mare ticălos, zice rabinul, dar n'a nebunit; du-te liniștită acasă...
 — Cum, rabi? alaltăieri, nu; azi, nu; nu mai înțeleg.
 — Firește, zice rabinul; dacă ar fi nebunit, mânca pe bucătăreasă și pupa purceaua!... Dar așa...

CULMI

Culmea dărniciei. — Să dai dosul.
Culmea cușitului. — Să tae mofturi.
Culmea vânătoriei. — Să împuște lei noi.
 30 *Culmea tragerii la semn* — Să tragi într'un oțel.
Culmea tragerii la țintă — Să tragi la măsă.
Culmea soldatului român — Să fie soldat de geniu.
Culmea intimității unui lăutar — Să-ți tragă brăul.
Culmea dantistului — Să-ți dreagă dinții unui pieptene și să-ți
 35 scoată o ghiată care te doare.

CUGETĂRI

Evangelistul ne spune: dacă-ți dă cineva o palmă, întoarce obrazul tău și pe partea cealaltă.

Bunătatea moralistului putea merge și mai departe: dacă prinzi pe cineva la nevastă-ta, cere-i pardon și poștește-l și mâine seară.

*

5 Intr'o serată literară, opiniile cele mai sincere sunt adesea căscăturile.

*

Artistul trebuie să fie bărbat — muzele sunt femei.

*

10 Deplorabil te poate face oricine; numai tu însuși te poți face ridicul.

SFATURI

Nu ziceți niciodată unei dame: vă cunosc de când eram copil—ci: vă cunosc de când erați copilă.

*

15 Nu căutați totdeauna inspirația la un kilometru, ea ne stă foarte adesea sub nas — dacă n'o găsim, e că poate ne uităm pe d'asupra ei prea departe.

LA TRIBUNAL

— Pune mâna pe cruce și zi după mine.
 20 — Lasă, domnule prezident, știu eu (jură).
 — Nu uita că legea pedepsește pe martorii cari nu spun adevărul.
 — Lasă, domnule prezident: ce Dumnezeu! atâta lucru să
 nu știu?
 — !?
 25 — Sunt martor de-atâta vreme!

MOFTURI

Spicuri din diverse carnete :

Al unui pesimist — Se spune că nu-i amor fără stimă... cu toate astea eu iubesc omenirea.

30 Al unui critic — Fiecare stană de marmură e o nucă al cărei miez este o Venus sau un Apollo; trebuie să știi numai să dai bișișor coaja la o parte.

Al unei înamorate — Ei!
 Al unei cochete — Ei...
 Al unui artilerist, tată de familie — Păziți-vă copiii de Crup.
 Al unui fotograf — A flata... aci stă toată diplomația.
 5 Al unui lampist — Nu fumați...

*

Justiția Română :

Judecătorul. — (către martor) Ițic Diamantberg, d-ta ești martor?
Martorul Ițic. — Nu.
 10 *Judecătorul.* — Dar... ai jurat...
Martorul. — Da, ai jurat.
Judecătorul. — Cum s'a 'ntâmplat bătaia.
Martorul. — Iu n'ai văzut?
Judecătorul. — Cum n'ai văzut? ai fost de față.
 15 *Martorul.* — Dă... iu ai văzut, dar n'ai fost de față.
Judecătorul. — Cum, n'ai fost de față? dacă zici c'ai văzut.
Martorul. — Iu n'ai zis...
Judecătorul. — Cine a început întâi bătaia?
Martorul. — Niciună? ai dat amândoi udată...

20

*

La jurați.

Martorul X..., un fel de n'nea Ghiță, băcan fudul, « comersant dom'le! » a depus jurământul.

Prezidentul. — Ai cunoscut d-ta pe servitoarea Maria?

25 *Martorul.* — (cu multă dignitate). Eu n'am a face cu servitoarele, dom'le!

*

Micului Spanacovici îi place mult să se uite la jocul de maca ce se face la *papa* regulat în toate serile.

30 Profesorul îl întreabă la examen:

— Spune-ne, zece și cu zece cât fac?

— *Bac!* răspunde micul Spanacovici.

*

35 *Junele galant* (cu avânt). — Domnișoară, ce zici de luna asta splendidă? de parfumul teilor și de aerul răcoros al serii, cari ne 'mbată... ne transportă?...

Domnișoara (cu dignitate). — N'avem obicei!

*

*Iorgu, distrat, către Lina, cu dragoste. — Mișo puică...
Lina, distrată, către Iorgu, asemenea. — Ce, Nicule dragă?...*

*

Micul Spanacovici se 'ntoarce dela examen. Madam Spanacovici
5 mama îl întreabă:

— Spânăcel dragă, ce notă ai luat?

-- Nouă, mamă.

-- Bravo!

-- Da; trei la matematică, trei la gramatică și trei la istorie.

10

*

Din carnetul unui pungaș:

Iarna... la 'nchisoare,

Vara... la răcoare.

*

15 — Fie, cocoană Marișo, turbat îți vine astăzi cu trandafirul
ăsta alb în părul dumitale negru... E lucru mare...

— Cu plăcere, dar nu se poate!

(*Calendarul Moftului Român, 1902*)

DIN ALBUMUL UNEI PIANISTE

20

Urare din partea vechiului său profesor maestrul Tremolo

Să-ți fie vieața o *simfonie* cerească. Când te vei mărita să ai parte
de un bun și vrednic *dirijor* care să știe bate bine *măsura*. Zi cu zi,
d'a capo al fine, vieața să vă fie un *acord perfect*. Să vă ferească
25 Dumnezeu, marele *armonist*, de orice *disonanță*. Totuși să fii tot-
deauna *forte*. Chiar dacă t'ei sfădi uneori cu dirijorul tău, ca *inter-*
mezzo, fă-o *pianissimo*, însă *risoluto*; caută numai să ai un *motiv*
chiaro e brillante; evită cu toate astea prea multele *variațiuni*
și *fiorituri* cari nu mai intră în gustul modern. Dacă vezi că nu
merge, poți s'o iei cu o *octavă* mai sus. Să trăiți *largo*, să petreceți
30 *allegretto scherzando con brio*. Orice veți dori *presto* să se împlinească...
Și când vei fi stăpână de casă, pentru ca menajul să meargă *cu tact*
și *con motto*, nu uita să iei bine seama la *chei*.

(*Calendarul Moftului Român, 1902*)

TOT MITICĂ

35

— De ce trage clopotele, Mitică?

— De frânghie, monșer.

*

Doi jucători de biliard, unul mult mai forte ca altul, fac o partidă.

Mitică s'a 'ncurcat la privit și numără punctele. După o serie a jucătorului mai forte, Mitică cu glas tare:

5 — 25 cu nimic-spre-zece!

*

— Ai fost la Cotroceni, Mitică?

— Nu monșer, am scăpat tramcarul.

*

10 — Mitică, prea te ismenești!

— Din contra, monșer, că nu port vara!

*

— Ce ai monșer, de calci așa? întrebă Mitică pe un amic.

— Mă supără o gheată teribil.

15 — Du-te la Kibrik, să ți-o scoată.

*

Pe stradă. E îmbulzeală. Mitică cu un prieten face drumul dela Bulevard la Teatru. — Din greșală prietenul îl calcă pe Mitică pe gheată:

20 — Pardon! se grăbește a zice Mitică, te-am călcat sub talpă...

*

In tren.

Mitică, având bilet de clasa întâia, intră în clasa a doua, să vorbească cu un prietin.

25 Conductorul cere biletele.

Mitică prezentând pe al său și cu un zâmbet către conductor:

— Cât vine să-mi plătești diferența?

*

— Unde mergi de vară, Mitică?

30 — La munte...

— In ce loc?

— La muntele-de-pietate, monșer.

*

Mitică, cu un aer desolat:

35 — Nu știi ce i s'a 'ntâmplat lui bietul Iancu Niculescu actorul?

— ?

— Inchipue-ți, monșer, și-a deșelat bicicleta.

*

Mitică. — Mi-am comandat, monșer, un pardesiu nou.

Amicul. — Ce culoare?

Mitică. — Culoarea vântului.

*

5 La palatul justiției.

Mitică umblă de colo până colo pînă colo pînă sala pașilor pierduți.

— Pe cine cauți Mitică?

— Caut un avocat, monșer, să mă apere...

— Ce! ai și tu proces?

10 — Nu, monșer; să mă apere... de muște.

*

Mitică, plecând foarte de dimineață dela berărie:

— Tot m'am hotărît eu să merg acasă... încai să-mi iau și
pălăria.

15

*

In trenul de plăcere. Vagonul este plin de lume.

O doamnă, intrând:

— Nu mai e niciun loc liber pentru mine...

— Ba, da, doamnă, mai este unul, cel mai comod...

20 — Unde?...

— In inima mea...

*

La cafenea.

Mitică. — Băiete, un jvarț!...

25 Chelnerul pleacă să execute comanda.

Mitică. — Băiete!

Chelnerul se 'ntoarce.

Mitică. — Să fie mai negru!...

*

30 — Ce zici, Mitică, mai plouă astăzi?

— Nu pot pentru ca să mă pronunț, monșer: m'am tămăduit de
bătăături.

*

Mitică, într'o discuțiune asupra situațiunii politice:

35 — Lăsați-l, monșer, și pe bietul Regele! i-a făcutără politicianii
capul Calinder.

*

La telegraf.

Mitică a predat o telegramă.

Telegrafista, după ce a tăiat chitanța. — Un leu și cinci bani, domnule.

5   *Mitică*, cu zâmbetul lui cunoscut. — Parol?... Nu-i prea scump domnișoară?

*

La restaurant.

Mitică sună.

10   Chelnerul Costică se presintă.

Costică. — Ce-a comandat don Mitică?

Mitică. — Dragă Costiță, să-mi puie la grătar o costică de purcel.

*

15   Mitică a cam prea băut; e foarte ciupit, și-i vine poftă să fredoneze:

« De-ar fi noaptea trei coniace...

« M'aș... miș... m'aș... miș... miș-maș!... »

*

20   *Mitică*. — Amice Costică, nu mai merge cu căldurile acestea dropicale; m'am hotărît în fine să plec mâine dimineață.

Costică. — Unde?

Mitică. — La băi... să-mi scrii.

Costică. — Adresa?

25   *Mitică*. — Nu știi?... « Mitică ».

Costică. — Bine, « Mitică » știu; dar unde?

Mitică. — « Mitică, la băi ».

Costică. — Bine, la băi, știu; dar unde la băi?

Mitică. — « Mitică... la băi... în Europa ».

30

*

In trenul de plăcere. Lume multă. Căldură sahariană. Mitică și Costică merg spre Sinaia.

Mitică (făcându-și vânt cu « Moftul Român », se oprește deodată ca și cum și-a adus aminte de ceva). Tii! Ce-am uitată?

35   *Costică*. — Ce?

Mitică. — Șubele.

*

Un necunoscut, semuind pe Mitică cu altcineva, îl salută:

— Salutare musiu Costică!

40   — Pardon, din contra că mă chiamă Mitică.

*

La birt.

Chelnerul. — Avem carne cu cartofi.

Mitică. — Nu primesc: nu sunt cartofor!

*

5 La debitul de tutun.

Mitică. — Două țigarete de damă: am musafiri deseară.

*

Costică. — Haide, Mitică, la Herăstrău.

10 *Mitică.* — Nu, monșer; nu-mi face trebuință; eu cumpăr lemne tăiate gata.

*

La telefon.

Mitică sună. Soneria răspunde.

Mitică. — Alio!

15 *Un glas de damă* (răspunzând) Allo!

Mitică. — Cine-i acolio?

Glasul. — Centrala întâia.

Mitică. — Domnișoară, vă iubesc.

Glasul. — Cine ești d-ta?

20 *Mitică.* — Mitică.

Niciun răspuns... *Mitică* sună prelung. Soneria răspunde.

Mitică. — Alio!

Glasul. — Cine-i acolo?

Mitică. — Mitică, domnișoară.

25 *Glasul.* — Ești un măgar!

Mitică. — Aolio!

Glasul. — Și la prima ocazie, îți trag palme...

Mitică. — Olio!

*

30 — Dă-mi un pahar de apă, zice *Costică* băiatului care servește.

— Din contra, zice *Mitică*, mie să-mi dai un pahar *cu* apă!

*

— Haide, Mitică, zice *Costică*, pune-ți galoșii 'n picioare, să mergem.

35 — Adică, vrei să zici, răspunde *Mitică*, să-mi pun picioarele 'n galoși!

*

— Mă rog, domnule, zice ușierul dela teatru către *Mitică*, să vă scoateți pălăria din cap.

40 — Pardon, răspunde *Mitică*, eu nu-mi scot pălăria din cap, îmi scot capul din pălărie!

*

— Mare mucalit ești, domnule Mitică, și de spirit.
 — Mersi, domnișoară, că mă 'ncântați cu migdale amare.

*

5 de La parada de 10 Maiu, cocoanele se 'ndeasă să spargă cordonul
 de sergenți și să pătrună în bulevard.
 Mitică cu ton marțial: — În front, că vă atacă marinarii călări!

*

10 Mitică e desolat.
 — Inchipuește-ți, dragă... m'a lovit o nenorocire ireparabilă.
 — Ce-i frate? ce s'a întâmplat?
 — Mi-a stat ceasornicul!

*

15 La birt.
 — Băiete, un pahar de protoxid de hidrogen.
 — ...?!
 — Atunci dă-mi unul de H₂O.
 — ...?!
 — Cum? nici măcar apă n'aveți? sbieră Mitică.

*

20 Mitică șovinist:
 — Și când voi fi mort, monșer, nu doresc pentruca să-mi se
 cânte altceva decât: « Deșteaptă-te Române! ».

*

25 Costică se plânge lui Mitică la birt că suferă de insomnie și nu
 știe ce doftorie să mai ia ca să poată dormi.
 Mitică îi recomandă:
 — Ia o plachie de somn!

*

30 La cafenea.
 — Nu iei nimic, Mitică?
 — Ba da. Băiete, o scobitoare, un chibrit, un pahar cu apă și
 o gazetă, strigă Mitică.

*

35 Mitică, în compania unei amice, așteaptă să treacă tramvaiul
 și tramvaiul nu mai trece.
 — Ah! domnișoară, toate trec în lumea aceasta, numai tram-
 vaiul nu trece.

*

Un amic, poet, explică lui Mitică:

— *Călimari*, sau, mai corect, *călămări*, vine dela *calamus*, care însemnează condeiu.

5 — A! zice Mitică; am înțeles... tot de-acolo trebuie să vie și calamitate.

*

Mitică, pedalând alături cu amicul său Costică, zărește, venind în față-le cu mare viteză, un automobil:

— Ține bine, Costică! să nu se sperie bicicleta!

10

*

— Monșer, știi că Tocilescu mai organizează o excursie?

— Serios?! Unde?

— La Bucureștii-Noui.

*

15

La birt.

Costică (dulce): Ce mai faci, Mitică?

Mitică (mâncând cu lăcomie): Mă apăr de moarte, monșer!

*

— Câți ani aveți? întrebă o domnișoară pe amicul nostru.

20

— Doisp'ce, mamazel!

— Ei aș! face domnișoara uimită!

— Nu te speria, dudue, am doisp'ce ani numai pe o coastă!

*

25

Trenul de plăcere, care merge la Sinaia, se oprește în stația Buda.

E foarte cald.

O damă întrebă:

— Musiu Mitică, nu s'o fi găsinđ apă la stația asta? că mor de sete...

30

— Ba da... dar aveți gazete? întrebă Mitică cu un suris plin de aluziune depărtată.

— Da de ce?

— Fiincă, madam'... dacă n'aveți gazete, nu v'aș consilia să beți... Mai avem vreo două ceasuri până la Sinaia... și știți...

35

apa de Buda lucrează iute.

UN FRIZER-POET ȘI O DAMĂ CARE TREBUE SĂ SE
SCARPINE 'N CAP

Se știe că 'n genere frizerii sunt, ca toți artiștii, foarte pasionați și foarte credincioși amanți ai fiicelor Melpomenei... În momentele sale pierdute, între curățitul pieptenilor și ascuțitul bricelor, orice frizer ortodox care se respectă trebuie să se dedea cultului măcar a unei muze profane... Unii cântă cu flautul ori cu ghitara; alții zugrăvesc sau compun tablouri, în fel de fel de nuanțe, cu firele de păr măturate din prăvălie; alții sculptează în miez de pâine ori în săpun-rachiu; alții fac versuri care de care mai nepieptenate, și alții scriu poeme în proză, care de care mai despletite.

Unul din aceștia din urmă, d. C. A. Ionescu, un lirico-decadento-symbolisto-mistico-capilaro-secesionist, turbat de impresia stupefiantă ce i-a produs-o capelura d'auro-blondo-irizo-bronzată a *aceleia care etc.*, ne trimite cu rugămintea de a o publica, următoarea capodoperă în genul ei, pe care o dedică părului *aceleia care etc.*

Să ascultăm și să admirăm pe acest eminent *raseur* :

20   CAPUL EI!... PĂRUL ACELEIA CARE...

...Și e o întreagă lume, lume plină de farmec și de lumină.

O lume plină de soare, o lume plină de mireme dulci e în părul ei mătășos, și în flacăra adormită a părului ei resfirat, plutește o întreagă patimă, patima sufletului meu bolnav.

25   ...Și profundul ei păr de bronz, profundul și frumosul ei păr, cuprinde farmecul lumelor astrale, cuprinde mireasma drăgălașe și îmbătătoare a unei lumi-poeme.

Și cum aș dori să-mi pierd fruntea în părul ei de foc, nimb sacru, aureolă divină, castă ca și casta fecioară ce-l poartă.

30   Și aș vrea, aș vrea în părul ei sublim, în părul ei mătășos să-mi ascund ochii, ochii mei uimiți de frumusețea ei divină.

...Și e o întreagă lume, o lume, plină de lumină, o lume plină de soare, părul ei bronzat.

35   Farmecul dulce al apusului de soare, aurul aprins al amurgului de zi și poezia suavă a dangănelui ce plânge trist peste holdele aurite, poezia astrală a unei lumi divine se află cuprinsă în părul ei înflăcărat, nimb sacru, nimb sfânt și drăgălaș.

Și în profunzimea înflăcăratului ei păr, în bronzul divin, și mătășos, mi se pierde sufletul meu, rătăcește mintea mea amețită
40 de mireasma părului ei superb.

Și superbul nimb de foc, superbul păr, cuprinde ceva din poezia aspră a lumilor slave, din poezia unui neam ce moare, cuprinde farmecul lui, al națiilor ce se sting pe slabe coarde de gitară.

Și sublimul păr al iubitei mele cuprinde focul dragostelor aprinse, cuprinde suavul subtil al unei lumi virginale și demne.

5 Și cum aș dori să mă sting amețit de mireasma fascinatoare a părului ei bronzat, să mă sting sub parfumul delicat al visului cast, al fecioarei ideale, să adorm surprins de blând și sfânt extaz.

...Și eram beat, eram beat de părul ei, de mireasma nimbului ei sfânt, și eram fascinat de razele astrale, de flacăra suavă a profundului ei păr.

10 Și beat de lumina părului ei, visam vise drăguțe, visam vis bronzat de nouăsprezece ani.

Și-aș vrea să mă sting sub mireasma crepusculară a părului ei, să mă sting de dragoste, luminat de lumina sfântului ei nimb.

15 ...Și e o întreagă lume, o lume plină de farmec în părul ei sublim, haos profund...

C. A. Ionescu

friseur-poet-critic-raseur etc. român

Toate bune, turbatul meu *friseur-raseur!* dar, de *atâta lume* în capul dumneai, tare trebuie să se scarpine iubita dumitale, câtă
20 vreme îi scrii d-ta așa minuni!

De ce nu-i dai mai bine și nițică alifie calmantă, pe lângă atâta iritantă proză?

(*Moftul Român*, 6 Duminecă, 6 Maiu 1901, *semnat*: Ion)

NOTIȚE LITERARE

25 *Romanii Călători* de Ioan Kalinderu, doctor în drept dela Facultatea din Paris, Membru al Academiei Române, Membru al Societății Geografice Române. București 1895.

In mijlocul preocupărilor utilitare așa de multiple, cari agită lumea, în acest veac de oțel și de cauciuc, e frumos să vedem pe un
30 om găsind încă timp pentru studii mai senine, pentru cercetări științifice înalte, pentru cultivarea artelor frumoase. Aceste «nobile inutilități» au fost totdeauna un fel de strict necesariu pentru oamenii cu spirite mai ridicate.

Savantul nostru academic, d. I. Kalinderu este unul dintre
35 aceștia; iată un studios pasionat, care urmărește cu o neobosită dragoste cercetările sale asupra vieții și civilizației romane.

Romanii Călători este urmarea la *Vilegiatura și Reședințele de vară la Romani*: ea ne arată mijloacele materiale de călătorie, hanurile, drumurile pe uscat și pe apă, atracția ce o exercita Egiptul
40 cu civilizațiile sale superpuse, cea originară și cea dezvoltată prin înrâurirea greacă, limitele geografice ale comerțului, limite mult

mai înaintate decât ale Impărăției... E prima lucrare în limba română care reconstituie unul din elementele caracteristice ale vieții publice în sutele d'întâi ale erei creștine.

5 Nu intră de sigur în cadrul unor notițe literare o dare de seamă amănunțită și, în orice caz, nu putem face o critică asupra acestei savante lucrări. Ea a fost cetită la Societatea Geografică, și conferențiarul a obținut sufragele autorităților în materie.

10 Ne mărginim a spune că *Romanii în Călătorie*, deși este o operă de erudițiune, nu e mai puțin o operă de vulgarizare și de delectare pentru amatorii de lecturi frumoase.

(*Gazeta Poporului*, 15 Noemvrie 1895, semnat: I. L. C.)

« SUFLETE OBOSITE »

Un nou roman de moravuri

15 Un nou roman?... Da, un nou roman.
De cine?... De d. Const. I. A. Nottara, cunoscutul autor al minunatului « De Vânzare ».

« Suflete obosite... »

Iată un titlu care spune mai multe decât spunea titlul primei încercări — *un coup d'essai, qui valait un coup de maître*.

20 Îndată ce am aflat că « Suflete obosite » sunt pe gherghel în lucru, am alergat într'un suflet să gădesc pe autor. Eu cunosc pe toți autorii... Sunt mulți; dar asta nu face nimica: eu îi cunosc pe toți. L-am întâlnit și l-am interviewat.

25 — Mă rog: e adevărat? d-ta? alt roman? altul? *parole d'honneur*?... « Suflete obosite? »

— Da, mi-a răspuns tânărul.

— Atunci, rogu-te, spune-mi ce este, ce tratează, ce vrea, ce susține acest roman?

— Să-ți spun.

30 Și a'nceput a-mi spune.

Dar m'am gândit... Să caut a reproduce eu cu vorbe reci dela mine acea călduroasă expunere a viitoareii opere — așa da o prea palidă idee cetitorului...

35 — Nu, i-am zis autorului; prefer să-mi scrii d-ta argumentul noii d-tale inspirațiuni. Scrie-mi-l, cald, cald... Il voiu reproduce *tale quale*.

Tânărul autor s'a executat grațios. Iată argumentul noului roman, așa cum l-am căpătat dela d. Const. I. A. Nottara.

*

40 A! ți se cutremură carnea gândind numai la așa ceva, fără să citești romanul... Dar când îl vom ceti...

Dacă niciun așa roman n'ar reuși să trezească din amorțeală pe publicul nostru cititor, care, dela o vreme, a căzut, față cu literatura originală, într'o stare de fatală indiferență, de sigur am putea spune că acest public cititor nu știe să citească.

5 Ar fi regretabil să constatăm acest fenomen; nu voim să credem că el s'ar putea produce; sperăm că este imposibil să se producă, și astfel suntem siguri de succesul noului roman al d-lui Nottara — « Suflete Obosite ».

(*Epoca*, Octomvrie 1897, *semnat*: L.)

10

O BUNĂ LECTURĂ

15

Oricine citește literatura românească, se înțelege originală, și se interesează de mersul ei, trebuie să rămână isbit de un fenomen curios, particular literelor noastre. Pe când în toate literaturile moderne, versurile reprezintă în totalul producției o minimă parte, în literatura noastră proporția este răsturnată: trei sferturi din ce se scrie la noi sunt versuri.

La ce să atribuim oare această enormă disproporție? — De sigur, ușurinței versului și greutateii prozei.

20

Tehnica versului, care ar părea la prima vedere foarte dificilă, e de sigur cu mult mai facilă decât a prozei. În limbile moderne, versul silabic nu are aproape decât două-trei reguli: respectarea accentului natural al vorbei, numărul silabelor și exactitatea rîmelor, reguli pe cari orice școlar inteligent de gimnaziu le poate pricepe și le poate aplica. Apoi, se pot scrie multe versuri cari să pară foarte convenabile, fără multă gândire, dacă factura lor este mai mult sau mai puțin desăvârșită. Cu proza însă, nu poate merge tot astfel. Dacă proza nu îmbracă niște gândiri, numaidecât la mintea deprinsă sună a sec, se denunță singură ca lipsită de orice valoare. Afară de asta, tocmai pentru cel ce gândește, și prin urmare are ceva de spus, tehnica prozei ascunde sute și mii de secrete, a căror subtilitate ar sfida cele mai rafinate cursuri de retorică. E o artă care s'ar părea, pentru cine nu o cunoaște, tot așa de ușoară și de naturală ca și deprinderea vorbirii uzuale, dar care, pentru cel ce-i știe câteva secrete, rămâne un veșnic deziderat. Cine a pătruns odată în greutatea ei, s'a convins că pe deplin n'are să le poată birui niciodată.

35

40

De aci provine disproporția cantitativă dintre producerile în versuri și cele în proză. Pentru aceea asemenea, dintre cele d'întâi, o mare parte sunt destul de curățele, deși foarte lipsite de originalitate și de puternică inspirație; iar dintre cele puține în proză, rare, foarte rare pot părea convenabile în înțelesul european al cuvântului. Se înțelege că vorbesc de producțiile de proză numită, într'un mod așa de baroc, beletristică. Despre o proză de înaltă

concepțiune, de gândire superioară, de ceeace am putea numi, cu un singur cuvânt, « o carte » — cum, de exemplu, un Machiavelli, un Carlyle, ori chiar un Taine, — de sigur nu poate fi până acum vorbă.

5 Astfel, pentru cititorul puțin deprins, e greu să distingă și să aleagă o bucată bună din noianul vast al publicațiilor noastre « beletristice ». Dar ce va să zică o bucată bună? E ușor de răspuns: aceea care ne poate plăti drept, munca intelectuală a cititului. Prin urmare, cartea care îmi va plăti nu numai drept, ci chiar cu
10 prisos acea muncă, pe acea carte o voi numi o carte excelentă. Ba încă, știindu-i cât de puțin darnici sunt, în această privință, poeții și prozatorii noștri, o voi numi, din toată inima, o carte generoasă.

15 Iacă odată însă, trebuie să ne înțelegem: nu e vorba de dimensiunile, de obiectul sau de pretențiunile unei lucrări literare; e vorba numai de raportul între osteneala ce și-a dat spiritul meu cu dânsa cetind-o și folosul ce el o obținut după osteneala sa.

Sentimentul nostru de admirațiune față cu lucrările de artă este analog cu sentimentul de contemplație față cu minunile naturii.
20 În cea mai de nimic, în cea mai mărunță lucrare a naturii, noi vedem revelarea unei incomensurabile puteri și unei eterne voințe. Tot așa, în fața unei opere de artă, fie cât de infimă, fie cât de măreață, suntem apucați de sentimentul contemplațiunii. Și pentru aceea, numim pe artist cu același cuvânt cu care numim și natura — creator.

25 Pe cât ne mulțumește de mult natura creatoare, cu cea mai mică porțiune a operei ei, fie aceasta o simplă celulă, pe atât ne mulțumește arta creatoare cu cea mai mărunță producție a ei. Cătuși de puțin, și una și alta, să ni se manifesteze, ele vor fi covârșit
30 sentimentul nostru de contemplație, plătindu-ne astfel totdeauna cu prisos cheltuiala de atenție și meritând astfel să le numim generoase.

Așa, o cărticică cât de mică, numai însuflată de adevărat talent să fie, va fi o lucrare generoasă, și o astfel de lucrare este de sigur
35 publicațiunea d-lui Vasile Pop, intitulată: *Fleacuri* (amintiri duioase, schițe și nuvelete, 77 de pagini, în editura lui Carol Müller, « Biblioteca pentru toți », Nr. 118).

Sunt douăsprezece schițe umoristice, de o originalitate și de o vervă foarte rare în literatura noastră. Pe departe, ele amintesc
40 unele din schițele lui Mark Twain. A face o dare de seamă despre o carte așa de mică este imposibil. Fără să o cetească cineva, nu-și poate face o idee exactă de valoarea ei după o dare de seamă, fie aceasta cât de inteligentă. E destul să spun, pentru a îndemna pe amatorii de literatură originală, că aceste mici schițe sunt așa
45 de bune, îți plătesc așa de cu prisos munca cititului, încât, foarte bucuros, dacă le-ai cunoscut odată, te reîntorci la ele cu siguranță că o a doua încercare va fi și mai cu folos.

Am rugat pe d. Vasile Pop să ne dea din când în când concursul pentru rubrica literară a «Epocei»; d-sa a primit și chiar mâine vom da o schiță umoristică a d-sale, inedită.

(*Epoca*, 27.IV.1897, semnat : Caragiale)

5

O NOUĂ REVISTĂ LITERARĂ

O nouă revistă literară va apare zilele acestea în București; asta mai înainte de orice va dovedi că n'avem până acuma destule. Noua publicație va fi condusă de Cercul Amicilor Literaturii și Artelor Române. Acest cerc este instituit și funcționează de mai
10 mult timp sub președinția tânărului și simpaticului ministru plenipotențiar fără portofoliu D. Olănescu, cunoscut, ca mare amator de literatură, sub pseudonimul Ascanio. Ascanio a lucrat mult, proză și versuri, și cu un succes așa de strălucit încât până la urmă a ajuns nemuritor: Academia noastră a trebuit să-i deschidă bra-
15 țele. Alături cu Ascanio, un alt tânăr diplomat, d. N. Pătrașcu, un critic de școală idealistă, dă sprijinul său Cercului Amicilor Literaturii, etc. Pe lângă aceștia s'au grupat un mare număr de literați, poeți și prozatori, artiști și savanți, cari vor da concursul lor grațios revistei Cercului Amicilor etc.

20 Va fi o revistă puțin pedantă. Pe lângă literatură frumoasă și articole savante, revista va da în fiecă număr mai multe ilustrațiuni, cea mai mare parte originale, deocamdată numai în negru, iar mai târziu și în colorii. Sub așa auspicii, tânăra publicație va avea de sigur mult succes, cu atât mai sigur că o sumă de doamne din
25 înalta noastră societate au promis să-i acorde tot interesul — un puternic sprijin.

Ce mai putem dori tinerei reviste alta decât viață lungă? Căci, în adevăr, când un copil se naște cu așa de frumoase ursitoare, at-
30 ceva nu-i mai trebuie decât viață și sănătate. Din toată inima i le urez eu, care am văzut până acuma atâtea tinere mlădițe din ogorul literelor, științelor și artelor degerând în primăvara existenței lor. Câți copilași de aceștia, intelectuali, nu i-am îngropat eu! Câte reviste, începând cu «Transacțiunile literare» și sfârșind cu «Re-
35 vista nouă», n'am văzut prăpădindu-se fără să știu de ce!

Una singură din ele a rezistat și rezistă încă; ce longevitate! Ați auzit adesea că în fundul unei mahalale trăiește câte o babă,
40 care și-a uitat anii. Iși aduce aminte de cutremurul cel mare, de resmirița cea mare, de ciuma cea mare, de focul cel mare, de toate și aduce baba aminte, și moartea pare că nu-și mai aduce aminte de dânsa. Câte fete fragede și frumoase, câte femei tinere n'a dus ea la groapă! Iată efectul ce mi-l face revista «Convorbirile lite-
rare». Câte reviste literare, artistice, beletristice, savante șel., cu sau fără ilustrațiuni, acestea cu sau fără colorii, și cari, ușurele ca toate tinerele, se uitau cu milă la bătrâna ce moțâia și ea câteodată.

— Au fost! — unde sunt astăzi? Și bătrâna tot trăiește, ba încă are delă o vreme veleități de o nouă dentițiune.

De aceea, crez eu, care am văzut atâtea, că nu pot ura revistei Cercului etc., alțeva mai bun decât să aibă sănătatea și longevitatea « Convorbirilor Literare ».

(*Epoca*, 19.XI 1896, *semnat*: Ion)

« AMINTIRI MILITARE »

Iată titlul unui volum ce apare zilele acestea. Autorul este un veteran din războiul independenței, căpitanul Mihail Dimitrescu, care a luat parte la memorabilele lupte din Bulgaria cu regimentul 8 de linie.

Le-am citit aceste « Amintiri Militare » cu o deosebită plăcere. Este o povestire simplă și plină de interes a evenimentelor eroice de peste Dunăre, o povestire pe care ne-o face nu un artist prin închipuire, ci un părtaș de fapte.

Nu avem prin urmare a face cu o operă de artă, ci cu relația exactă a unuia dintre făptuitori. Astfel, tot aparatul artistic lipsește; el e înlocuit, în această dare de seamă, prin bogăția episoadelor și prin simplitatea expunerilor.

Felul natural și simplu de expunere a faptelor vitejești, fără încărcături retorice, fără declamațiuni, mai mult sau mai puțin artificiale, este cu desăvârșire interesant.

Aci povestirea ne atrage și ne subjugă nu prin *cum*, ci prin *ce*. Acest *ce* este desbrăcat de orice meșteșugire și câștigă foarte mult prin această manieră naturală în care ni se prezintă.

Ceea ce distinge iarăși povestirile veteranului căpitan este lipsa de personalitate, lipsa aproape completă a celui *eu*, atât de detestabil mai ales în povestirile de vitejie. În vinele fiecărui povestitor de isprăvi eroice circulă mai multe sau mai puține picături din sângele faimosului baron de Muenchhausen. Ei bine, sângele autorului acestor « Amintiri Militare » a rămas curat moldovenesc.

Dar dacă, întru cât privește personalitatea-i proprie, autorul nu face niciodată vreun caz deosebit, asta nu înseamnă că povestirile sale sunt reci și lipsite de orice entuziasm.

Din contră. De câte ori vorbește de patria și oastea românească, de marele lor Căpitan, de mândrul drapel, atunci acest veteran care-și târăște picioarele, schilodit în războiu, capătă aripele inspirației.

Sunt pagine în « Amintirile Militare » în adevăr mișcătoare prin sinceritatea și căldura cu cari sunt scrise.

« Amintirile Militare », prin exactitatea faptelor, prin simplitatea expunerii, prin lipsa de pretenție personală și de meșteșugire a autorului și prin frumoasele sentimente patriotice, sunt astfel vrednice de recomandat cititorilor ca o carte în adevăr bună.

A lua parte la un războiu este de sigur una din cele mai mari împrejurări ce se poate ivi în viața unui om. Dar aceasta nu e dat oricui. Pentru aceasta ne atrag așa de mult povestirile războinice. Povestirea, fără reflexiuni personale și fără mult aparat, despre grozavele amănunte ale unui războiu, constituie cea mai interesantă lectură.

Intre astfel de povestiri, găsesc « Amintirile Militare » ale veteranelui căpitan, Mihail Dimitrescu, cu deosebire prețioase.

(*Epoca*, 7. XII. 1896, *semnat*: Ion)

10 O NOUĂ « CARTE DE CITIRE »

După o muncă fără preget de mai mulți ani, d-nii profesori Miron Pompiliu și Ion Paul din Iași au dat la lumină o *Carte de Citire* pentru toate școlile secundare — licee, seminare, normale, militare, de fete, etc. Publicațiunea celor doi distinși pedagogi este lucrarea deosebit de importantă, asupra căreia nu s'ar putea atrage niciodată cu prisos atenția profesorilor noștri. Până să spun câteva vorbe asupra unei cărți de citire în genere, voi să dau aci planul după care a fost făcută această nouă *Carte de Citire*.

15 Lucrarea întregă, în prima ediție, apare în patru volumuri. Dintre acestea au apărut, zilele acestea, trei și anume: Vol. I pentru clasele I și II; vol. II pentru clasele III și IV și vol. III pentru clasele V și VI. Volumul IV pentru clasa VII va apărea în decursul viitorului an școlar. La prima ediție, s'au pus câte două clase într'un volum pentru a experimenta bucățile de citire în care clasă se potrivesc mai bine și pentru a lăsa profesorilor alegerea după puterea clasei; la ediția a doua se va despărți fiecare volum în două pentru fiecare clasă în parte.

20 În cele trei volume apărute s'au pus numai scrieri de valoare estetică, modele de cugetare și stil, și mai ales de limbă românească. In volumul IV pentru clasa VII se vor pune bucăți din toți scriitorii vechi și moderni, bucăți cari au o valoare netăgăduită din punct de vedere estetic sau istoric. Acest volum va servi ca ilustrație pe lângă Manualul de istoria literaturii. După ce școlarul se va fi deprins a gusta și prețui o bucată literară, la volumul IV va începe să-și dea seama limpede de felul și valoarea deosebiților autori, și nu vor mai înghiți cu aceeași poftă, imediat după o novelă romantică sentimentală, un sever articol de economie națională a celebrului nostru economist d-l P. S. Aurelian.

35 Până acuma toate cărțile de citire erau o grămădire într'un singur tom a bucăților de citit pentru toate șapte clasele. Asta era o sistemă cu desăvârșire greșită. Alegerea, potrivirea și gradarea citirilor nu trebuiesc lăsate cu totul în sarcina profesorului. In adevăr, presupunând chiar că orice profesor ar fi, pe lângă un bun pedagog, și bun cunoscător de artă literară, tot nu trebuie

lăsat să-și bată de geaba capul ca să ordoneze o materie aruncată, fără nicio metodă, în dezordine într'un volum. Dar cu atât mai mult sistema de până acuma trebuie înlăturată, cu cât oricine știe că nu toți profesorii sunt excelenți pedagogi și desăvârșiți critici de artă literară. Un profesor de stil, de limbă și literatură ar trebui el însuși să fie, ce e drept, dacă nu un suflet de artist, cel puțin un spirit deprins mult cu cunoștința lucrărilor de artă, și deocamdată multe suflete de artiști și mulți cunoscători de artă literară nu putem pretinde s'avem; suntem datori deocamdată să ne mulțumim a avea profesori cu bun simț; dar bunul simț iarăși nu e de ajuns pentru a distinge când e vorba de estetică. Aceste considerațiuni au determinat pe autorii *Cărții de cetire* să așeze bucățile ei în mod gradat: la început, narațiuni; apoi, descrieri, și, tocmai la sfârșit, psihologie, estetică mai rafinată și filosofie, și toate întocmite după priceperea normală a deosebitelor clase.

Este știut astăzi că o limbă nu se poate învăța din gramatică sau din dicționar. Vorbele de sinele sunt instrumente moarte; ceea ce le dă viață și putere, sunt gândirile și ideile-înțelesul. Astfel în *Cartea de cetire* a d-lor, d-nii M. Pompiliu și I. Paul, au pus multă luare aminte cu privire la curăția și frumusețea limbii, care sunt în literatură unele dintre esențialele condițiuni estetice. Formele frumoase ajută ideii și sentimentului să se strecoare în suflete, și aceasta este menirea educațiunii: semănarea și cultura ideilor sănătoase și bunelor sentimente. Iată pentru ce *Cartea de cetire* a profesorilor ieșeni conține numai și numai bucăți frumoase de literatură — frumosul a fost ales ca instrument al binelui. Autorii au căutat să ordoneze metodic bucăți de cuprins religios, moral, național și pur estetic.

Pentru a-și ajunge însă scopul, autorilor *Cărții de citire*, literatura noastră originală nu le era suficientă, ei au trebuit dar să recurgă și la traduceri. Aci, tocmai poate în partea traducerilor, lucrarea lor a devenit cu totul originală. În loc să urmeze pe drumul cunoscut și atât de bătut al traducerilor nesărate și nemestecate moderne, ei s'au pus să cerceteze lucrările similare ale predecessorilor noștri, ale acelor din generațiile bătrâne, cărora le datorim renașterea limbii și literaturii noastre. Și autorii *Cărții de cetire* au fost bine răsplățiți de osteneala cercetărilor lor fără de preget. Ei au cercetat toate traducerile românești dintre 1820—1884 și au găsit bogății însemnate. Sunt traduceri din Homer, Vergiliu, Horațiu, Cicero, Ovidiu, Young, Pope, Voltaire, Goethe, Lamartine, Hugo, Bossuet, Massillon, Bridaine, Cantemir, Fénelon, St. Pierre, Chateaubriand și alții, — traduceri excelente.

D-nii Pompiliu și Paul au descoperit (și de sigur nu în bibliotecile noastre, cari nu există) o bogată proză românească din întâia jumătate a veacului, proză de înaltă valoare și ca fond și formă, și ca gândire și ca limbă. Toate acele producțiuni literare zăceau uitate, grație lipsei noastre de metodă și de conștiință în învăța-

mântul public, și uitate ar fi rămas pentru multă vreme, ori poate chiar pentru totdeauna, dacă autorii *Cărții de citire* nu le-ar fi redat la lumină: sunt admirabile lucrări desgropate — lucrări și traduceri de Istrati, Marcovici, Gorjan, Pleșoiianu, Drăghici, Rallet,

5 doi Golești, Căpățineanu, Florian și alții, și de o sumă de anonimi.

Din literatura românească, s'a dat mare importanță poeziei populare și poveștilor. Din acestea elevul va înțelege spiritul națiunii sale, moravurile, apucăturile, idealurile, slăbiciunile, talentele și limba poporului. Patriotism adevărat fără o adâncă înțelegere a poporului nu se poate. Din literatura populară au ales însă

10 numai ceea ce e adevăr mai de seamă și mai caracteristic, fiindcă nu toată literatura populară este caracteristică și de seamă.
Vom arăta mâine foloasele imense pe cari, excelenta lucrare a d-lor Pompiliu și Paul, *Cartea de citire*, e menită să le aducă ti-

15 nerelor noastre generațiuni.

II

Am arătat în numărul de ieri principiile după care s'au condus, și planul pe care l-au urmat d-nii M. Pompiliu și I. Paul pentru întocmirea operei lor didactice.

20 Eu cred că o carte didactică întocmită astfel este un adevărat eveniment pentru școalele noastre. Șe știe că până acuma la cursul de limba română, care se predă numai două ore pe săptămână nu se făcea, în genere (un gazetar zice totdeauna, la momente grele, « în genere », pentru îndulcire) decât analize gramaticale sau logice,

25 teorii despre: stil, poezie, oratorie, genuri de artă literară, literatură și istorie a limbii — toate în mod dogmatic și pedant. Se găsea foarte rar un profesor care să-și dea osteneala a alege, dintr'o carte de citire, carte alcătuită fără nicio metodă, o bucată serioasă de literatură spre a o face pricepută și gustată ca atare, de către

30 elevi. *Cărții de citire* nu i se dădea altă importanță de câtă trebuia dată unei grămădiri de scrieri, care să servească de pretext pentru o sarbădă lecție teoretică; și, cu toate astea, d-nii pedagogi, iar « în genere », trebuie să știe cât de înaltă importanță instructivă și educativă are o carte de citire pentru uzul tinerelor generațiuni la o nație cu pretenții de civilizație.

Cum se făcea până acuma o carte de citire? Iată.

In două trei luni de zile se căuta bucățile, se alegea, se culegea, se tipărea (să observe, mă rog, bine gramaticii noștri că, deși e vorba de bucăți, la plural, toate verbele sunt la singular! a!) și

40 cartea, care trebuia să fie hrana intelectuală și morală a generațiilor tinere ieșea la lumină, cu stampila înaltei aprobări, bine înțelese.

Metoda după care și d-ta, cititorule, care habar n'ai de pedagogie, puteai întocmi o *carte de lectură* pentru șapte ani de curs

45 de limba românească era foarte comodă; anume:

Ori luai o listă alfabetică a tuturilor câți au mânjit hârtie în Dacia Traiană; însemnai, din fiecare murdăritor de hârtie candidă, câte una sau mai multe bucăți; le tipăreai una după alta, în ordinea în care îți cădeau sub mână;

5 Sau, și mai lesne: luai o carte veche de cetire și, cu aceleași bucăți, cu aceeași metodă, sau, mai bine, lipsă de metodă, numai într'o desordine alta, făceai, dintr'una veche, o *nouă* carte de cetire.

10 Astfel ceea ce în cartea d-lor X, Y și Z, se afla la pagina 13, în cartea d-tale se nemerea la pagina 31, și așa mai departe.

Cum am zice, ca să faci o carte nouă, descoseai una veche, risipeai pe masă coalele, răvășeai filele, împrăstiai bucățile, și apoi le luai la întâmplare și pe sărite din grămadă, și le coseai la loc și la... noroc.

15 Ce e drept, această sistemă dădea adesea rezultate bunicele — anume: se 'ntâmpla ca bucățile să se aranjeze, prin voia oarbei fatalități într'un chip oarecum mai rațional în cartea dumitale decât fuseseră întocmite, după regulile pedagogice, în cartea d-lor X, Y și Z.

20 Și încă odată toată această operație pedagogică nu-ți lua mai multă vreme decât cel mult două luni! Ba încă, dacă autorii cărții de citire, mai mult sau mai puțin nouă, erau activi, lucrul se putea termina în și mai scurtă vreme — totul atârna dela expeditivitatea tipografică! O sfântă pedagogie!

25 Cei doi profesori ieșeni au avut velleitatea să părăsească vechea metodă.

Ei s'au gândit că, dacă nu se poate face o Carte de cetire chiar în mai puțin decât o lună și jumătate, asta nu însemnează că nu s'ar putea face aceeași operă pedagogică într'un timp mult mai îndelungat; și astfel, după șase ani de muncă, ei dau astăzi la lumină o Carte de citire *nouă*, în loc de o *nouă* Carte de citire.

30 Imprejurarea a mijlocit să văz această lucrare inteligentă, zilele trecute, pe când încă se afla sub teascurile tipografiei «Dacia» din Iași: mi s'a părut o lucrare stranie, deprins cum eram cu marfa noastră ieftină de cultură națională. Am cercetat să aflu cine este autorul acestei lucrări pedagogice, și grație discreției caracteristice a tipografilor, numai decât am aflat că inteligenta lucrare este a vechilor mei prieteni d-nii Miron Pompiliu și Ion Paul.

35 Așa? am strigat eu, gazetar în vacanță. Am să-i intervievez! Și i-am intervievat! Iată de unde știu amănunțele pe cari le-am dat cititorilor.

Și mă reîntorc, tocmai la sfârșit, la propoziția: care este folosul unei cărți de citire? La care, răspunz:

45 O carte de citire bună, în vârsta fragedă, este poate una dintre împrejurările cele mai hotărâtoare ale vieții unui om. Multe cariere intelectuale nu se datoresc altei împrejurări decât unei cărți căzute la vreme bună în mâinile unui copil, tot așa precum umbra multor

stejari seculari se datorește întâmplătoarei căderi a unei ghinde pe pământ prielnic.

Dar despre puterea unei cărți asupra unei vieți într'un al treilea articol despre Cartea de citire a profesorilor ieșeni.

5 (Epoca, 28 și 29 August 1897, semnat Caragiale)

« RĂZBUNAREA LUI ANASTASE »

Acesta e titlul povestirii istorice pe care d. Ciru Economu a publicat-o zilele trecute. O analiză critică amănunțită nu poate încăpea în cadrul nostru; noi trebuie să ne mărginim a ne arăta
10 numai în linii generale impresia ce ne-a făcut-o citirea acestei lucrări.

Autorul, ocupându-se mai de mult cu studiul așezămintelor juridice de pe vremea marelui Teodosiu, a fost atras de farmecul acelei epoce așa de frământate în urma cuceririi dreptului de dom
15 inare în statul roman de către religia creștină. Cercetările juridice l-au îndemnat să penetreze și 'n domeniul celor istorice, și farmecul acestora a inspirat jurisconsultului povestirea ce ne prezintă.

În scurt, este istoria unui tânăr pribeag, de cea mai joasă proveniență, care, din depărtările vastei împărății, vine cu un băț
20 în mână și cu o traistă 'n spinare în marea cetate romano-creștină, să-și caute și el ca alți mulți norocul. Și îl și găsește ca toți acei ce știu bine să rabde și pot să 'ndrăznească mult. Norocul îl ia de mână și-l duce pe cărările sucite, strimte și prăpăstioase, pe care
25 numai el le cunoaște; și când ajunge la capăt după atâta mult încercată răbdare, norocul îi dă voie să 'ndrăznească: atunci Anastase aruncă bățul pribeagului și ia scepтрul împăratului, aruncă de pe umeri traista ca să îmbrace hlamida împărătească.

Este o povestire cu deosebire interesantă. Tabloul luptelor și sfâșierilor partidelor religioase, descrierea amănunțită a mora-vurilor și obiceiurilor, și 'n genere a modului de traiu de pe vremea aceea
30 (secolul V) constituiesc aparatul decorativ al acestei simple povestiri.

Figura răbdătorului, îndrăznețului și norocosului Anastase, în toată această luxoasă punere 'n scenă, la început d'abia luată în seamă, crește încet încet, se ridică treptat până ajunge a domina
scena întregă.

Anastase este la sfârșit aproape de tron, pentru că este amantul împărătesei Ariana, soția rănită în suflet a smintitului Trascalisen, cunoscut sub numele de Zenon Isauricul. Smintitul împărat este
35 tras într'o cursă și 'ngropat de viu într'un cenotaf, unde merge însoțit de credinciosu-i Anastase să caute un inel făcător de minuni. Zenon se coboară în sicriul de piatră să ia din fund inelul mult dorit; atunci Anastase apleacă încetinel lespedeza grea, care se lasă pe un scripet ascuns și aproape acopere sicriul. Rugăminți, promisiuni, amenințări, blesteme — toate de prisos: capacul se
40 așează d'abinele pe muchile cenotafului, prin părății căruia nu se mai poate auzi îngrozitorul sbucium al smintitului și nefericitului îngropat.

Anastase e a douazi soț al Arianei și împărat al răsăritului. Povestirea d-lui Ciru Œconomu, afară de unele mici ezitări și asperități de formă externă, este limpede și curgătoare: e o melodramă pasionată cu mare spectacol și cu o strălucită și savantă punere în scenă.

(*Epoca literară*, nr. 2, 22 Aprilie 1896, semnat: L...)

D'AVALMA

Sunt scriitori destui cari te fac să râzi de operele lor; mai rari sunt acei cari prin operele lor te fac să râzi, și între aceștia fără 'ndoială este și Marion.

Neobosită imaginație și veselie gata totdeauna, bunătate de suflet și absolută lipsă de pretenție — iată darurile prețioase ale acestui scriitor popular, ale acestui talent remarcabil.

Scenele lui de mahala sunt demne de orice literatură europeană, și ori în ce limbă cultă și-ar fi produs talentul, Marion ar fi fost un scriitor popular de treapta 'ntâia.

Dacă Gion, — criticul pretențios, care preferă cea mai sălcie serbezime a fondului pe lângă cea mai suculentă concepțiune, când asta din urmă se prezintă fără, iar cea d'întâia se prezintă cu impecabila formă externă. — rămâne biruit în fața lui Marion, ce să mai zicem noi ceilalți, cari suntem mai puțin severi? ce să zică publicul, care mai la urmă vrea, cetind, să se amuze?

Ei bine, minunata colecție *D'avalma* a lui Marion, se tipărește astăzi în a doua ediție, și-mi fac o datorie și o plăcere a mă grăbi ca s'o anunț numeroșilor cititori ai « Universului ».

La apariția ediției, voiu căuta să fac o dare de seamă mai amănunțită.

(*Universul*, 22 Octomvrie 1899, la sfârșitul foiletonului: *Notițe Critice, D'avalma (Vieașa la Mahala)* de Marion)

SALONUL

Dumineca viitoare 31 Octomvrie se deschide la Ateneu Salonul anual de pictură și sculptură. Dintre bucățile admise, o comisiune specială va fi și ales pe cele mai de seamă pentru secția română dela Expoziția din Paris.

Am avut norocul să pot intra la salon înainte de deschiderea-i oficială. Erau acolo câțiva cunoscători, cari făceau observațiuni tehnice ce eu nu prea am înțeles. Eu, drept să spun, nu pot avea pretenția că știu judeca producțiile de arte plastice: îmi lipsește prea mult educațiunea specială a priceperii. Din pricina aceasta de sigur, eu, în fața unei lucrări, îi văz efectele mai de grab decât calitățile. Aș putea spune mult mai ușor de ce nu-mi place o lucrare decât de ce alta îmi place; pot dar spune de pe acuma că mi-au displicut multe dintre lucrările expuse și m multai puține mi-au

plăcut — între acestea, cu deosebire o idilă romană de d. Kimon Loghi.

O dare de seamă mai amănunțită despre salon, fără nicio pretenție de cunoscător, voi face, după slaba mea pricepere, într'o cronică viitoare a « Universului ».

Oricine se va 'ntreba dar, cu ce pictură românească ne prezentăm la Paris; căci, fără să se supere tinerii noștri artiști, nici-unul n'are în lucrările lui așa numitul element genuin. Toate lucrările, cele remarcabile ca și cele mai slabe, sunt lucrări de școală, tot atât de franceze, germane sau italiene pe cât de române, ba poate chiar mai mult. Producțiunile după maniera lui Grigorescu se 'nțelege nu contează, cum nu contează 'n literatură nicio producție în maniera lui Eminescu sau a lui Coșbuc. (Se găsesc totdeauna oameni cari cred că succesul sedatoresște manierii, nu mâinii).

A expune la Paris pictură românească fără Grigorescu este a renunța la un succes sigur pentru a risca să trecem foarte puțin luați în seamă, și vorbesc numai de elementul genuin, fără să mai pomenesc de incomparabila putere creatoare a ilustrului maestru.

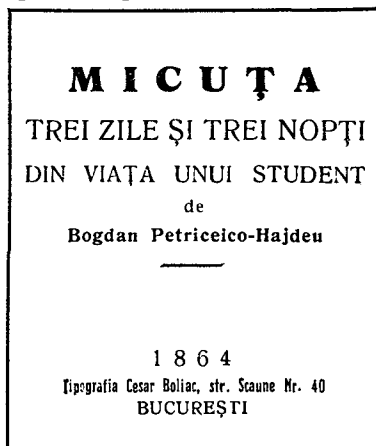
Să sperăm că d-nii comisari însărcinați cu alegerea bucăților pentru Paris vor ști să obțină adeviziunea marelui nostru artist — onoarea vremii noastre — fără de concursul căruia ne-am prezenta cu mult prea slabi pentru o expoziție universală.

(*Universul*, 29 Octomvrie 1899, la sfârșitul « *Notițelor critice* »)

O CARTE RARĂ

Norocul ne-a făcut să dăm peste o carte rară, o carte pe care o căutam de atâta vreme și pe care pierdusem orice speranță de a o mai putea găsi.

Iată coperta doritei cărți pe care am primit-o cum se primește, după o îndelungată despărțire, un prietin bun pe când îl credeam de mult pierdut pentru totdeauna.

Și fiindcă avem, cum am spus, autorizația ilustrului ei autor, ne grăbim a împărtași cetitorilor acest giuvaer în locul foiletonului. De astă dată, nostima *Micuță* regăsită nu se va mai putea pierde.

(*Epoca literară*, Nr. 2, 22 Aprilie 1896, *nesemnăt*)

5

SPITALUL AMORULUI

O PREFĂȚĂ

Barbu Lăutarul a lui Alexandri ne-a spus așa de bine cum se făceau ziafeturile și curtea în vremea veche, și ce rol important jucau pe atunci glasul și cobza lui: societatea înaltă de atunci, negustorimea și poporul se nebuneau după lăutari, cari le cântau
10 dela naștere și până la groapă — la botez, la nuntă, la înmormântare, de dimineață, toată ziua și toată noaptea: era un adevărat cult pentru muzica greco-turco-țigănească, pe care, pentru exigențe politice, am numit-o mai târziu muzică națională. Repertoriul țigănesc se compunea din danțuri primitive populare și câteva danțuri fanariotice de salon, și mai cu seamă din așa numitele
15 cântece de lume: toate saloanele, toate mahalalele, hanurile, grădinile, cârciumile și noaptea târziu chiar ulițele urlau de ahturi.

În mijlocul acelei mode stupide, acelu curent de erotism trivial, de sentimentalism grețos și de galanterie ridiculă, cari au târît și
20 mânăjit chiar pe mulți oameni de spirit și de adevărat talent, Anton Pann, vestitul nostru poet popular, a publicat, pe lângă atâtea admirabile lucrări originale și traduceri, și o colecție de cântece și poezii la modă pe acea vreme. Minunatul poet și povestitor, care
25 era în același timp un excelent cântăreț și cunoscător al Psaltichiei, publică acea colecție însoțind fiecare bucată cu muzica ei, transcrisă, fidel după cum se cânta, firește după felul oriental.

E un trist tezaur, mai ales în partea poetică. În această grămadă de orduri literare, de testimonii de imbecilitate a unei epoce,
30 se găsesc totuși rătăcite rare exemplare oneste, câte o bucată a unui adevărat poet și câteva încă populare românești propriu zise, nu grecești sau țigănești. Câteva specimene din stupida grămadă va ilustra destul de bine cele ce spunem.

*
*
*

Destul și prea destul. Anton Pann a făcut un adevărat serviciu literaturii culegând toate aceste documente caracteristice a stării
35 noastre sociale din prima jumătate a veacului. Și pentru că omul de spirit simțea bine ce murdării culege, el a trebuit să le găsească o etichetă convenabilă; colecția poartă ca titlu *Spitalul Amorousului*.
40 De unde se inspiră el a găsi acest titlu? Să-l lăsăm să ne-o spună el însuși în următoarele spirituale rânduri de critică, pe cari le pune ca prefață la *Spitalul Amorousului*.

(*Epoca literară*, Nr. 4, 6 Maiu 1896, *nesemnăt*)

CILIBI MOISE

Câteva rânduri alese

O figură remarcabilă în istoria literaturii noastre sănătoasă a fost, fără 'ndoială, *Cilibi Moise*. Iată un tip în adevăr popular, și pe drept cuvânt. Acest — putem avea îndrăzneala a zice — filosof nativ trăia din comerțul ambulant de mărunțișuri, umblând, cu micul său magazin universal, din oraș în oraș pe la târguri. Sosi-rea lui Cilibi Moise într'un târg era un eveniment, care făcea tot-deauna senzație, pentrucă negustorul aducea de vânzare, pe lângă mărunțișuri, și câteva cârticele de aforisme foarte gustate de public. Adevca câștiga cu literatura lui scrisă și cu bonimentul lui spiritual mai mult decât cu negustoria: nu oricine avea nevoie de mănuși, ciorapi, nasturi, gulere și altele; oricine însă trebuia să-l asculte și să ia o cârtică din « *Pildele și Apropourile* lui Cilibi Moise, vestitul în Țara Românească ».

Cârticelele acelea au făcut multă plăcere copilăriei mele; cu ele am petrecut multe seri într'adevăr încântătoare, pe atunci când începusem să știu citi, și poate nu puțină influență a avut acea citire, și dânsa, asupra spiritului meu. Acele minunate *pilde și apropouri*, buni prietini ai copilăriei mele, erau pierdute de mult. D. Schwarzfeld, cunoscutul bibliofil, căutându-le cu multă răbdare, a avut norocul să le regăsească și să ni le redea — după metoda folkloristică — acea metodă care consistă în a respecta cu sumpătate ultima formă dubioasă a unei produceri intelectuale, fără mai multă considerație pentru gândul sigur al autorului — cum ar zice, poate, Cilibi Moise: o metodă după care adună cineva nucile risipite mai mult de hatărul cojilor decât de al miezului (dar despre asta, poate, altădată mai pe larg). Oricum, d. Schwarzfeld a făcut un însemnat serviciu literaturii noastre redându-ne rătăcitele *pilde și apropouri*, serviciu de care trebuie să-i mulțumim. Le-am recitat cu dragoste aceste bătrâne prietene din copilărie. E drept că astăzi îmi plac mai mult acelea pe cari nu le 'nțelegeam bine odinioară și vice-versa. Așa, cele cari odinioară mă fermecau — despre Dumnezeu, onoare, noroc, femei, patrie, copii, moarte, vieță, înțelepciune, adevăr, etc. — deși unele spirituale, îmi par astăzi banale și prea fără de caracter. Câteva specimene fără multă desbatere sau comentări.

* * *

La dreptul vorbind, pentru un spirit așa de original ca al filosofului nostru, acestea nu sunt decât bagaj literar, așa numitul procedeu profesional. Dar mărgăritarele lui fine nu sunt aici, sunt acolo unde el, cu aceeași clasică bonomie orientală a legendarului Nastratin-Hogea, vorbește despre el însuși, despre lipsa lui de noroc, care luptă să-i covârșească înțeleapta răbdare, despre pășăniile lui proprii; sunt acolo mărgăritarele lui fine unde, cu un deli-

cios zâmbet de amărăciune, își biciuește soarta rea; acolo unde, cu un superior humor, își bate joc de necazurile vieții lui proprii ca de ale alteia.

A fost un copil cuminte, dar fără noroc, al unui tată odinioară
 5 negustor cu dare de mână ș'apoi scăpătat,— rămas sărac,— în urmă, om împovărat de o familie numeroasă, o spuză de copii neprocopsiți, susținându-i cu o muncă neobosită de mărunțișar ambulant, în care biruia mai bine « cu gura », decât cu marfa, mai
 10 mult cu filosofia decât cu daravera,— om sentimental, foarte moral în faptă ca și în precepte, dar mai presus de toate om de un eminent spirit. Iată cum acest alt Nastratin-Hogea vorbește despre sine-și.

(*Epoca literară*, Nr. 5, 13 Mai 1896, *nesemnat*)

UN DICȚIONAR ROMÂN

15 Dicționarele au fost întotdeauna considerate ca contingentul cel mai însemnat al genului plictisitor. Răsfoirea unor asemenea cărți nu se face decât la momente solemne în viața școlărească, la traducerea unui autor sau la prepararea unui examen și atunci, vorba odată găsită, nenorocitul caută să se sustragă cât mai repede
 20 de sub acea atmosferă savantă dar obositoare.

Iată însă un Dicționar, apărut zilele acestea — *Dicționarul Universal al limbii române* de Lazăr Șăineanu — care pare a respira un aer mai simpatic și unde parcurgerea unei pagini îți satisface
 25 nu numai curiositatea, ci îți insuflă dorința de a nu bate în retragere. Prin ce mijloc a reușit autorul să facă întru câtva interesante niște materiale obicinuit atât de aride? Prin faptul, cred, că el nu s'a mărginit în opera sa de a înregistra un singur factor de cultură, ci a căutat să îmbrățișeze toate manifestațiunile vieții ale unui popor modern: literatură, științe, arte, meserii, industrie, comerț, etc.
 30 Astfel acest Dicționar Universal oferă o imagine redusă dar precisă a culturii noastre actuale, întru cât ea se oglindește în limbă.

Un alt mijloc de care s'a servit autorul spre a da viață definițiunilor sale, a fost preocuparea de a sprijini cu mărturii autentice
 35 vorbele și nuanțele lor de sens. Parcurgând vr'un cuvânt cu o bogată ramificațiune de însemnări, dispuse cu pricepere și metodă, în momentul de a-și opri pașii, citațiune frumoasă dintr'un poet sau prozator de ai noștri încurajează pe călător a-și continua calea...

D. Șăineanu acordă cu drept cuvânt neologismelor o importanță
 40 egală cu elementele neoașe ale limbii. Aceste neologisme reprezintă ultima fază a culturii noastre sub acțiunea Occidentului și în special a Franței. Prin răspândirea din ce în ce mai mare a presei și a învățământului, ele încep a pătrunde în stratele de jos ale populațiunii urbane și a deveni astfel o parte integrantă a vocabularului

românesc. Mahalagiul cel mai înapoiat nu mai aşteaptă astăzi să primească în efecte, *în natură*, «stima şi consideraţia» ce o adăstase mai multe zile dela şeful său sub-prefectul din vremea lui Alecsandri. Viaţa modernă cu curentelee ei multiple vulgarizează
5 pretutindenea nouile achiziţiuni ale culturii.

Dar nici archaismele nu sunt trecute cu vederea în opera d-lui Şăineanu. Cunoaşterea acestor vechi termeni de ordine culturală este indispensabilă celui ce nu voieşte să se înstrăineze cu totul de trecutul istoriei noastre. Altmintrelea, se expune la păţania ziaristului, despre care povesteşte Ioan Ghica într'una din epistolele sale. Acesta scrisese că s'au luat dela Turci 400 care de *zaherea* şi criticul inteligent protesta, că Turcii nu puteau să aibă nevoie de 400 care încărcate numai cu *zahăr!*

Valoarea Dicţionarului creşte încă prin adaosul noţiunilor generale relative la biografia, geografia şi istoria, atât naţională, cât şi străină. Până azi nu posedam încă nicio lucrare specială în aceste diferite ramuri ale ştiinţei, așa că Dicţionarul Universal e o iniţiativă laudabilă şi în această privinţă. N'am nevoie să mai fac elogii auto-
15 rului pentru munca sa îndelungată şi conştiincioasă spre a înzestra şcoala şi societatea noastră cu o carte atât de indispensabilă. D. Şăineanu este unul dintre tinerii noştri învăţaţi, la care soliditatea ştiinţifică se asociază cu un adevărat talent de vulgarizare.

(*Epoca literară*, Nr. 11, 24 Iunie 1896, editorial, semnat: Caragiale)

DICTIONARUL CONTIMPURANILOR

de DIM. R. ROSETTI

Zilele acestea, a ieşit la lumină «Dicţionarul Contimpuranilor» de d. Dim. R. Rosetti, cuprinzând numele aproape al tuturor acelor
25 lora cari s'au deosebit cumva în viaţa publică a Românilor pe vremea veacului ce peste puţin se sfârşeşte.

Este o lucrare de foarte însemnată valoare, din toate punctele de vedere, şi care a trebuit să coste pe autor multă strădanie — cu
30 atât mai multă, cu cât, în genul acesta, este întâia încercare la noi.

De sigur nu e glumă să aduni atâtea mii şi sute de date pozitive, fără să ai măcar un reazim, fără să poţi culege măcar două trei
35 dela acelaşi izvor. Să alergi, fără nicio călăuză, pe un drum cu totul neumblat, a prinde tu, pentru întâia oară, Dumnezeu ştie cum şi unde, fir cu fir, bob cu bob, elementele risipite chaotic ale unei așa de enorme construcţii sistematice, — este fără 'ndoială o faptă de minte şi de voinţă, pentru care toţi trebuie să aplaudăm pe vrednicul autor.

40 În adevăr, «Dicţionarul Contimpuranilor» al d-lui Dim. R. Rosetti este, pentru oricine se interesează de istoria şi de cultura românească, şi, în deosebi, pentru publicişti noştri, o binefacere. Pentru cine va scrie odată istoria veacului nostru, lucrarea d-lui

Rosetti va fi un indicator neprețuit de date biografice și bibliografice.

« Dicționarul Contimpuranilor » are, pe lângă altele, un mare merit, foarte mare, mai ales dacă ne punem din punctul de vedere
5 românesc: este o lucrare onestă în adevăratul înțeles al cuvântului.

Autorul n'a cruțat nicio osteneală pentru a afla datele și a le controla exactitatea. El, deși a făcut o lucrare de știință, a rămas
10 acelaș pe care noi confrății săi, ca și publicul, îl cunoaștem — un om de spirit: nicăeri, în « Dicționarul Contimpuranilor ». d. Rosetti nu și-a uitat datoria de cercetător obiectiv, de compilator conștiințios; nicăeri n'a alunecat să-și dea cumva vreo părere personală, bună sau rea, să lase a pătrunde cât de palid vreo predilecție ori vreo repugnanță în privința cutărui sau cutărui nume contimpuran. Cu răceală demnă, cu inalterabilă imparțialitate și
15 cu dragoste întregă de adevăr ne-a dat omul o grea lucrare, pentru care nu i se poate aduce îndestulă laudă.

Nu 'ncepe 'ndoială că o așa enormă operă, ce apare pentru întâia dată la noi, nu poate fi scutită de lipsuri; dar acelea, la o nouă ediție, se pot lesne acoperi când cineva are atâta sârguință și atâta
20 pricepere ca autorul nostru.

Atât pot spune deocamdată despre lucrarea amicului meu, d. Dim. R. Rosetti. Imi voi face cu plăcere datoria de a reveni mai pe larg într'un număr viitor asupra minunatului « Dicționar al Contimpuranilor ».

25 (*Gazeta Săteanului*, 20 Mai 1898, semnat: Caragiale)

GHEORGHE BARONZI

Alaltăeri a încetat din viață, în etate de 83 de ani, Gheorghe Baronzi, cunoscutul veteran al literelor române. În lunga lui carieră, publicist neobosit, a scris de toate, atât originale cât și traducții:
30 poezii de toate genurile și proză asemenea, dela epigramă până la poemă și dela articol trecător până la dramă. În această arenă vastă a republicii literelor române, răposatul veteran a luptat cu toate armele, cu o egală bărbăție și cu o egală consecvență la jurământul ce-l făcuse muzelor, păsându-i puțin de lipsa succesului personal.
35

Niciun mare succes în deosebi, afară de urmarea cu credință neștrămutată a datoriei și legământului.

Și câți oare dintre cei târșiți în falangele unui Alexandru Machedon sau în cohortele unui Cesar, pot să se înscrie anume în istoria strălucitelor isprăvi ale acestor cuceritori?
40

G. Baronzi n'a fost unul dintre marii eroi ai republicii literelor române, e adevărat; ci unul dintre neobosiții legionari, și poate nu unul dintre cei mai puțin îndrăsneți; o dovadă e poezia de mai la vale *Cătețul pământului*, al cărei refren îl pune mai târziu, ca

motto, Eminescu, la ciudata sa poemă *Strigoi* — e ca un pompon pierdut de un legionar obscur în luptă, și ridicat în treacăt de un erou mare pentru a-l înfige în strălucita-i cască.

(*Epoca literară*, Nr. 8, 3 Iunie 1896, *nesemnăt*)

5

TRAIAN DEMETRESCU

Zilele acestea s'a stins, așa de timpuriu, Traian Demetrescu, unul dintre poeții distinși ai generațiunii tinere. Era un talent mic și feminin, dar era un talent, și așa moartea lui poate fi considerată ca o pagubă pentru literele noastre. Pentru aceia cari au
10 avut plăcerea să-l și cunoască personal, părerea de rău trebuie să fie și mai mare. Era un caracter cu deosebire afabil și apropiat — maniere de domnișoară blândă, sfioasă și prea simțitoare — distincție și politețe de adevărat gentilom — apucături poetice chiar în cele mai de rând prilejuri ale vieții — onest și desinteresat — figură
15 simpatică, glas dulce și mângâios și un zâmbet de copil bun. El trăia așa cum scria, învăluindu-și vieța practică în atmosfera eterată a poeziei sale, și aceasta nu era afectare pentru că-l prindea. Traian Demetrescu era un spirit totdeauna entuziast sincer și adesea destul de pricepător al artei. Melancolic din cauza boalii
20 care-l istovea, dar totdeauna inimă bună și deschisă, și vesel tovarăș ca și prieten cinstit. Traian, blândul pesimist pe care-l pierdem, ne lasă tutulor, cari l-am cunoscut bine, multă părere de rău și o duioasă amintire.

(*Epoca literară*, I, 1896, nr. 2, Luni 22 Aprilie, *nesemnăt*)

25

UN CAZ LITERAR INTERESANT

Vom publica în numărul viitor mai multe amănunte asupra unui plagiat în toată regula, cunoscut deja publicului nostru, plagiat comis de unul dintre cei mai mari scriitori actuali ai Franței în detrimentul unui român. Emile Zola, după cum a fost
30 silit să mărturisească singur până 'n fine, a copiat în *la Débâcle* pasaje întregi din opera prințului George Bibescu *Belfort, Reims, Sedan, Campania din 70*. D. prințul Bibescu, membru corespondent al Institutului Franței, a binevoit să ne dea spre publicare documentele necesare, împreună cu mai multe scrisori pe cari le-a
35 primit, în urma publicației d-sale, dela persoane foarte înalte, ca de exemplu prințul Frederic al Germaniei, mai târziu împărat, prințul imperial Napoleon și alții. În numărul viitor, plagiatul Zola-Bibescu.

(*Epoca literară*, nr. 2, 22 Aprilie 1896, *nesemnăt*)

PLAGIATUL ZOLA-BIBESCU

O campanie întregă s'a ridicat în contra lui Zola după publicarea romanului său *la Débâcle*. Se știe metoda, — noi am zice mania, dacă n'ar fi interesată — marelui scriitor francez de a îngrămădi pe o țesătură simplă, pe o intrigă foarte banală, o colosală garnitură așa numită « documentară », pe care o învârtește, o răsucesțe, o răstoarnă pe toate fețele, o multiplică așa că, dintr'o povestire, ce ar putea, cu tot aparatul cuviincios, să încapă în patruzeci de file, el reușește să scoată un volum de 400 de pagini. Garnitura documentară consistă în cea mai mare parte din vocabularele tehnice.

Așa, de exemplu, aproape jumătate dintr'un roman consistă din cuvintele tehnice ale mecanicilor dela drumul de fier. Zola a făcut cu multă răbdare vocabularul lor: taie cuvintele, face o grămadă mare din ele, și apoi ia câteun pumn din grămadă și presară peste paginile sale, cum se presară zahăr și scortişoară peste plăcintă ca să-i dea dulceața picantă. Ce rezultă d'aici? că cititorul naiv, profan în mecanică, fără să 'nțeleagă mare lucru, cască ochii mari în fața adâncimii marelui naturalist, care știe să documenteze așa de admirabil, să dea așa de exact culoarea locală; dar, dacă se 'ntâmplă să cază cartea în mâna vreunui mecanic de drum de fier, apoi acela are să se amuzeze foarte mult cu balivernele documentare ale naturalistului: trei din patru părți sunt potrivite ca nuca 'n perete.

Această manie, ca să nu zicem chiar ghidușie, a lui Zola s'a descoperit cu vârf în *la Débâcle*. Se 'nțelege că în *la Débâcle* nu mai era vorba de catastrofa unei locomotive, ci de a unei armate colosale. Aci, romanul nu era în primejdia neînsemnată de a cădea la zece ani odată în mâinile unui cunoscător; era o carte ce a doua zi chiar trebuia să cază în mâna a mii de bravi ofițeri și soldați, la cari balivernele militare ale documentalistului nu puteau trece cu atâta ușurință neluate 'n seamă. În adevăr, încep rectificările. Zola, neștiind el însuși cât erau de grave greșelile lui, nu se astâmpără și aruncă prin « Figaro » o sfidare: « Persoanele cari au asistat, ca militari sau civili, la tragedia dela Sedan și cari au cetit *la Débâcle*, poftesc oare să spună dacă au găsit vreo inexactitate sau vreo greșală de amănunt în acest roman? ». Ține-te apoi, o cascadă, o furtună întregă de denunțări: inexactități, greșeli imposibile, vocabular tehnic pocit ș.c.l.

Cu ocazia aceasta însă, câțiva din acei ce căutau cu deamănuntul în *la Débâcle* elemente pentru a răspunde sfidării prea îndrăznețe a lui Zola, mai dau peste altceva și mai grav decât o inexactitate sau o falsă pricepere de vorbe tehnice: dau peste un plagiat în toată regula. Ofițerii descopăr că naturalistul atât de amator de documente, luase o eminentă operă personală a unui camarad al lor, prințul George Bibescu, fost adjutant al generalului Douay

în corpul 7 al armatei franceze (*Belfort, Reims, Sedan, Campagne de 1870*) drept un document impersonal, o caldă lucrare originală drept un rece raport anonim, și astfel se crezuse în dreptul său a o forfecă pagină cu pagină și a o turna ca aparat documentar în romanul său.

5 Dacă Zola s'ar fi mărginit a întrebuița opera prințului Bibescu numai ca un izvor de date sigure asupra mișcării corpului 7, se n'ștelege că nimeni n'ar fi avut ceva de spus; cu toate că și atunci onestitatea literară ar fi reclamat, declarare cât de trecătoare, o notiță măcar, în care să se facă onoare izvorului prețioaselor date. Dar Zola a luat în întregimea lor pagine întregi, mărginindu-se a schimba pe ici pe colo câte o vorbă, cel mult câte o propoziție; a luat imaginile *telles quelles* și le-a transpus într'o deosebită ordine, presărând printre ele câte o propoziție a sa, care în genere se potrivește foarte puțin cu întregul pe care-l plagiază.

15 Deși Zola nu a avut un proces în fața justiției, cum prea ușor se putea să-l aibă, dacă în locul prințului Bibescu era un autor mai puțin cavalier și mai interesat, totuși a fost aspru judecat și pedepsit de opinia publică. S'a făcut un sgomot asurzitor în toată presa europeană; ziarele continentului și insulelor au aplicat pe rând lui Zola execuția paralelelor. N'avem loc a reproduce mai mult decât următoarea mustră — trecerea cuirasierilor pe puntea plutitoare dela Rémilly:

Bibescu

Zola

25 ... Droits sur leurs étriers, enveloppés dans leurs grands manteaux blancs, les cuirassiers passent silencieux; ils semblent portés par les eaux. Deux feux, allumés sur chacune des rives aux deux extrémités du pont, éclaireraient seuls de leur lumière blafarde hommes et chevaux; leurs flammes se reflètent, d'une façon étrange, dans les casques brillants des cavaliers, et donnent à ce spectacle quelque chose de fantastique, etc.

... Les feux brûlaient sur les deux rives... Debout sur les étriers, serrant les guides, les cuirassiers passaient, passaient toujours, drapés dans leurs grands manteaux blancs, ne montrant que leurs casques tout allumés de reflets rouges. Et l'on aurait cru des cavaliers fantômes, allant à la guerre des ténèbres, avec des chevelures de flammes, etc...

Și așa, zeci de pagine.

40 Zola încolțit din toate părțile, se hotărăște în fine să răspună. El publică în « Figaro » un lung articol, în care caută să se scuze arătând că își ia documentele de unde le găsește. Mărturisirea se pierde în o grămadă de vorbe: e bine s'o extragem și să o dăm singură; ea poate sta de sine și fără atâta garnitură zolaică:

«...Unul dintre adjutanții generalului Douay, prințul Bibescu, a scris asupra mișcărilor corpului 7 o operă de o extremă însemnătate, de care *m'am servit mult*... Mi s'a imputat cu asprime că am furat acea carte: asta este *adevărat*...»

5 De câteva zile a apărut *Rome* de Zola; e un enorm volum de 700
pagine; de sigur, naturalistul n'a lipsit nici de astă dată să docu-
menteze cu profuziune. Dacă însă l-o fi împins care cumva pă-
catul să ciupească dela vreun prinț al bisericii, cum a ciupit dela
10 prințul Bibescu, poate n'are să-i meargă tot așa de ușor: altu-i popa
și altu-i soldatul.

(*Epoca literară*, nr. 4, 6 Maiu 1896, semnat: Caragiale)

UN NOU PLAGIAT-ZOLA

Am terminat articolul nostru din numărul penultim despre
15 plagiatul Zola-Bibescu cu bănuiala că celebrul autor francez, în
ultima sa lucrare *Rome*, o fi făcut ceea ce a făcut și în *la Débâcle*:
un vast împrumut forțat din opera altcuiva pentru a-și ridica cre-
ditul propriu. Bănuiala noastră s'a adeverit. D. Gaston Deschamps,
într'o savantă și spirituală cronică literară, publicată în *le Temps*,
arată pe larg cum Zola a plagiat pe scriitorii Georges Goyau, André
20 Pératé, Paul Fabre, și pe arheologul Gaston Boissier.

Câteva rânduri din cronica lui Gaston Deschamps sunt prea
interesante ca să nu le dăm aci. Iată:

«D. Emile Zola, zice criticul, nu cunoștea Roma... Totuși,
voia să «facă» *Rome*, precum a «făcut» *Lourdes* și cum va «face»
25 *Paris*. Atunci s'a «documentat».

«A se documenta», în limba particulară a școlii naturaliste,
este a căpăta asupra cutărui sau cutărui subiect — fie vorba de
căi ferate, de marile magazinuri, de poduri și șosele, de tutunuri
sau de mine, — o știință repede, expeditivă, superficială, făcută
30 din peticele de hârtie puse unele peste altele. Grămădești un dosar,
adunând la întâmplare orice fel de note și informații. Rotunjești
toate aceste peticеле, potrivit cu mersul fabricațiunii. Coși toate
bucățelele, mai bine sau mai rău, cu ață albă. Când toate au fost
compilate, cusute și țesute, numai decât tragi clopoțelul telefo-
nului la librărie. A venit momentul să se împrăștie prospectele,
35 să urue tobele reclamei și afișele pestrice să acopere zidurile.

«Uzina literară a lui Zola e un stabiliment model. Nimic mai
instructiv decât vizitarea acestei fabrici dela Médan. Ia să vedem
puțin cum se face acolo pentru a se modela materiile prime, a se
40 spăla cărpele strânse, a se utiliza pêtecele și a se turna, fie unul
bun, fie rău, un volum de 600 pagini.

«Câțiva reporteri curați la suflet au crezut că fac un bine d-lui
Zola, îndemnând pe public să crează că întreprinzătorul industrial

al *Romei* era cât p'aci să se prăpădească din pricina unei munci de ciclop. A! ce mai foc de cuptor! ce sgomot de ciocane și de nicovală! Ce gesturi sbuciumate! Ce năpraznice opinteli! sudoarea curgea de pe fruntea încrețită a Maestrului, și brațele-i răsuceau

5 metalul cald, pe când picioarele i se 'nglodau în vrafuri de documente îngrămădite... Pe când această viziune ne umplea ochii de admirație, de groază, aproape de milă, d. Zola, așezat frumușel înaintea mesii de lucru, jumalea liniștit două trei repertorii, a căror listă e lesne de așternut».

10 Iată acum și câteva specimene din noul plagiat al documentalistului Zola.

Goyau

Zola

En mourant à Rome, saint Pierre fut le suprême bienfaiteur

15 et comme le second fondateur de cette ville: et si les oracles antiques qui pressentaient l'éternité du Capitole ont échappé dans la suite des temps au re-

20 proche de mensonge, c'est à Pierre qu'ils durent cette fortune. En choisissant pour capitale d'un monde naissant la capitale d'un monde expirant,

25 Pierre fit un coup de génie.

C'était d'abord saint Pierre, ignorant, inquiet, tombant à Rome par un coup de génie, venant réaliser les oracles antiques qui avaient prédit l'éternité du Capitole.

Dès le temps de Sévère, les papes sont connus des pouvoirs publics comme les chefs d'une association funéraire.

C'étaient les premiers papes, de simples chefs d'associations funéraires...

L'encyclique *Immortale Dei* de 1883 sur la constitution des États, l'encyclique *Libertas* de 1888, sur la liberté humaine, l'encyclique *Sapientiae* de 1890,

35 sur les devoirs des citoyens chrétiens, et l'encyclique *Rerum novarum*, de 1891, sur la condition des ouvriers, développent en toutes ses parties la conception chrétienne de la société... L'Église constate, au-

40 tour d'elle, la « misère imméritée » des travailleurs.

Immortale Dei sur la constitution des États; *Libertas* sur la liberté humaine; *Sapientiae*, sur les devoirs des citoyens chrétiens; *Rerum novarum*, sur la condition des ouvriers... Le pape y constate la misère imméritée des travailleurs, les heures de travail trop longues, le salaire trop réduit. Tout homme a le droit de vivre, et le contrat extorqué par la faim est injuste.

L'ouvrier, souvent, reçoit un
salaire insuffisant ou *subit un*
nombre exagéré d'heures de tra-
vail... Tout homme a le droit
 5 *de vivre... le contrat* qui lui a
été extorqué au moment où il
avait faim est injuste.

Deux heures après la mort de
 Giovanni Mastai, que l'Italie
 10 et l'Église avaient aimé sous le
 nom de Pio Nono, le cardinal
 Pecci s'approcha du lit funèbre...
 Le voile blanc qui couvrait le
 visage de Pie IX, fut levé:
 15 « Giovanni! Giovanni! Giovan-
 ni! » appela le camerlingue; et,
 par trois fois, il lui frappa le
 front d'un marteau d'argent. A
 trois reprises la bouche demeura
 20 muette, les rides immobiles. « Le
 pape est vraiment mort », dit-il
 aux assistants.

25

Il (le cardinal Boccanera) irait,
 armé du petit marteau d'argent,
 taper les trois coups symboli-
 ques sur le crâne de Léon XIII,
 glacé, rigide, étendu sur son lit,
 entouré de sa cour pontificale!
 Ah! taper enfin à ce mur de
 cerveau, pour être bien certain,
 que rien ne répondait plus, qu'il
 n'y avait rien là dedans que de
 la nuit et du silence! Et ces trois
 appels retentiraient: Joachim!
 Joachim! Joachim! Et, le ca-
 davre ne répondant pas, le ca-
 merlingue se tournerait, après
 avoir patienté quelques secon-
 des, puis il dirait: « Le pape est
 mort ».

Toate acestea din savantul volum intitulat *le Vatican, les papes*
et la civilisation, le gouvernement central de l'Église par Georges
 Goyau, André Pératé, Paul Fabre, vechi membri ai școlaii fran-
 ceze dela Roma.

30

Dar exploatarea capo-d'operilor de știință sigură, de artă și
 de spirit ale lui Gaston Boissier, publicate sub titlul prea modest de
Promenades Archéologiques? Dar indicațiunile prețioase ale cărții
 lui Charles Benoist, *Souverains, hommes d'État, hommes d'Église*,
 din cari Zola a făcut un miș-maș de mahalagisme, obținute (după
 35 propria lui mărturisire) « prin bacșisuri potrivite? » căci se știe
 că Zola, neputând obține dela Leon XIII-lea o audiență, pe care-o
 solicitase, s'a documentat cum a putut...»

Însă spațiul nu permite să ne lungim prea mult. Cine dorește
 să cetească *in extenso* remarcabila cronică literară a lui Gaston
 40 Deschamps o va găsi în *le Temps* dela 12/24 Mai c.

Cu toată critica însă, succesul lui Zola nu poate suferi nimic,
 și succesul legitimează tot, dela opincă până la Vlădică. Cu Zola
 se întâmplă ce s'ar întâmpla și cu un Mitropolit rău-făcător: un
 biet autor modest și obscur, când imitează câteva șiruri, e pierdut;
 45 Zola ia cu lopata de unde apucă, și-i merge bine; un popă de sat,

dacă ar ciupi din beteala de metal prost a unei icoane, ar înfunda, ras și tuns, pușcăria, iar pe I. P. Sfinția-Sa, după nenumărate clasice plagiat-uri, nici Sinod, nici Guvern, nici Vodă n'ar avea de unde să-l apuce, cu toată barba-i cea lungă.

5 Dacă toată lumea — și cea « burgheză » și cea « nouă » ține și cu Zola și cu Mitropolitul: cât i-ai prinde, n'ai ce le face!

(*Epoca literară*, nr. 6, 2o Maiu 1896, *nesemnăt*)

PETIȚIE ÎN PROCESUL CAION

Domnule Președinte,

10 Domnii Const. Al. Ionescu, domiciliat în București, strada Lucaci 10, și Th. M. Stoenescu, domiciliat tot aci, strada Arcului 10, — primul ca autor, iar al doilea ca director, — în două articole publicate în « Revista literară », în numerele dela 30 Noembre și 10 Decembre (numere pe cari le alătur aci), m'au defăimat și calomniat, adăogând la injuriile triviale ce-mi adresează și afirmațiunea
15 că eu am furat una din operele mele — drama « Năpasta » — după o lucrare dramatică a unui probabil închipuit autor maghiar, Kemeny Istvan.

Ca urmare a unei asemenea calomnii, vă rog, Domnule Președinte, a cita pe sus-numiții domni înaintea Onor Curții cu Jurați, la cea mai apropiată sesiune, ca să răspundă în fața justiției de pagubele morale și materiale ce mi-au cauzat cu o îndrăsneală ne-mai pomenită până astăzi în publicitatea noastră.

25 Mă înscriu ca parte civilă contra acestor calomnatori cu suma de lei 20.000.

Primiți, vă rog, Domnule Președinte asigurarea profundului respect ce vă port.

ION LUCA CARAGIALE

*Autor dramatic, publicist și comerciant
strada Rotari 15, București*

30

Domniei-Sale

Domnului Președinte al Curții cu Jurați de Ilfov.

DUPĂ PROCESUL CARAGIALE-CAION CONVORBIRE CU D. CARAGIALE

40

... Așadar, l-am întrebat pe d. Caragiale:

— Ce impresie ți-a făcut sentința juraților?

— Impresia cea mai bună. E cea mai justă... Sentința este excelentă!

— Excelentă?

40

— Da, dar cum ai fi voit să fie? Eu n'am făcut proces din răutate, nici din răzbunare. Pe cine să mă răzbun? Pe Caion?!...

N'am voit să uzez de polemică. La ce ar fi țintit? Coale, tomuri chiar ar fi putut scri și, — cum se întâmplă întotdeauna cu polemicile — satisfacția n'ar fi venit. Am dorit să am suprema satisfacție: aceea a justiției. Am voit să se dovedească în fața justiției poporului, că acuzația de plagiat a fost « o impertinență de copil!... »
 5 Atât: o impertinență de copil, nu i-am dat altă importanță.

— Dar, nu socotești că achitarea lui, dacă personal te mulțumește, pentru generoasele considerente pe care mi le-ai spus, e dăunătoare societății?

10 Nu crezi, d-le Caragiale, că acest caz tipic, cel mai tipic, trebuia să fie începutul unei ere noi, că jurații ar fi trebuit...?

— Jurații! Au făcut bine că n'au condamnat copilul. E vinovat el? Nu! Cum a spus un apărător al lui, Caion nu e decât o victimă. De ce aș da, eu jurat, prin pedepsirea acestui copil inconștient sau deschilibrat, un exemplu pentru cei mult mai echilibrați, mai maturi și mai sus puși, cari uzează de aceleași mijloace? Nu
 15 vezi ce e împrejur? Nu vezi cum se insultă și se calomniază toți, dela mic la mare?

— Totuși un început de stăvilire...

20 — Un început! Și vrei prin legi? Dar vițiul legilor noastre e tocmai că sunt făcute nu conform necesităților și educațiunii maseilor la cari se aplică.

— Și pentru viitorii Caioni...

— Nu pedeapsa legii, nu justiția poate remedia răul, ci *educația*.
 25 Când fiecare cetățean va pricepe, prin educație, ce înseamnă calomnia prin presă, atunci aceasta nu va mai exista.

— Și, deci, cu Caion?

— Bine că l-a achitat! A pățit deja destule. Nu vream răsunare, nici câștig material. Am avut satisfacția dorită, iar fapta lui
 30 nu am considerat-o decât ca o simplă impertinență.

Acestea mi le-a spus, în esență, d. Caragiale cu privire la sentința de alaltăeri și dacă ideile și sentimentele exprimate în această convorbire, sunt după părerea mea, prea generoase, totuși am crezut că e bine ca ele să fie cunoscute de public, mai cu seamă că s'au
 35 găsit organe de publicitate cari au insinuat că procesul acesta a fost intentat de ilustrul nostru literat numai din motive materiale.

(*Epoca*, 13 Iunie 1902, la « Tribuna literară », semnat : Al. Antemireanu)

RĂSPUNS LA O ANCHETĂ LITERARĂ

Prea stimată domnule Redactor,

40 La niciuna din cele trei întrebări pe care d-voastră îmi faceți deosebita onoare a mi le pune, nu mă simt în stare a răspunde, fiindcă, drept să vă spun, câte trele sunt prea înalte pentru înțele-

gerea mea. Totuși, pe departe, atâta parcă pot pricepe, că ar fi vorba aci de arta literară.

Vă rog dar, binevoiți a-mi permite să dau, cu această ocaziune, prin prețiosul d-voastră organ de publicitate, o povață bătrânească tinerilor literați români — nu tutulor, numai aceluia cari n'au talent din naștere: să caute, dacă se mai poate, să-l găsească — că doar nu-i vr'un lucru așa de mare; iar, dacă nu l-or găsi, să se lase de meșteșug; că, dacă n'ai talent, toate, toate sunt... de geaba.

Vă rog, prea stimate domnule redactor, binevoiți a primi cele mai distinse salutări din partea devotatului d-voastră servitor

Caragiale

(*Luceafărul*, Sibiu, 1 Ianuarie 1910; *Poporanismul*. — O anchetă literară)

POVESTE DE PAȘTI

Soarele era aproape de asfințit.

La o răscruce de drum, iată că se întâlniră ouăle roșii și ouăle albe.

— Sara bună, grăiră ouăle roșii.

— Mulțumesc d-voastră, suratelor, răspuneră ouăle albe.

Cele roșii, se vede că erau grăbite; celor albe le era lor de vorbă:

— Da unde vă duceți, rogu-vă, de v'ați gătit cu broboade roșii, de v'ați pus benchiuri albe, galbene și grăulețe albastre?

— Păi, unde să ne ducem, răspunse cu glas de mândrie, un ou roș, mai mult lungăreț decât rotund, — unde să ne ducem? În sat, suratelor, că mâine e doar sfintele Paște...

— Ce spui? Sfintele Paște? strigară ouăle albe și se cruciră.

— Ce? D-voastră adică nu știați? le spuse în răs, un coșcoğemite ou roșu, curat roș, dar frumos nevoie mare.

— Apoi de unde să știm, căci noi venim de peste graniță, răspunse un ou alb, noi am auzit că în țara d-voastră țărani nu știu să se îndeletnicească cu înmulțirea și cu creșterea găinilor și uite, de! ca negustorul cinstit am alergat năvală să vă umplem târgurile.

— Cam târziu v'ați gândit, suratelor, că uite, mâine este Paștele... cum v'am spus..., le răspunse un ou roșu, gătit de parcă era mire.

— Știți ce una, grăi atunci un ou roșu, brobonat cu bobite albe, — mai bine rămâneți acasă la voi, suratelor... că suntem de ajuns în țară la noi. Unde o să întâlniți moldovan, să nu-și fi strâns oușoare pentru sfintele Paște! V'ați grăbit cu lăcomia și o să vă fie a așteptare și a stricăciune.

Ouăle albe se uitară unele la altele și se înfiorară, firește, dacă era Paștele a doua zi, cine era să le mai cumpere, căci toată suflarea creștinească avea.

Unul spuse la întâmplare: s'o prinde, nu s'o prinde:

— Da nu ne-ați îngădui să mânem în sat la d-voastră?

- Ba cum nu, suratelor, răspuse oul roș, cel curat roș.
Atunci s'auzi în ceata ouălor roșii un fel de răs mărunț.
- Da de ce râzi mă, zise un ou roș înflorit cu ceară, pe (*sic*) un
altul scris cu apă tare?
- 5 — Apoi cum să nu râd dacă mi-am adus aminte de Leana?
— Care Leană?
— Uite, de leneșa satului, vecină cu al de nea Toader Hrișcă!
— Ei, și ce ți-o fi adică cu Leana ceia?
— Mie nu mi-e nimic, fiindcă o să intru în casă de moldovan
- 10 harnic; dar îi este Leanei, fiindcă nu știu dacă vreunul din noi o să-i
treacă pragul!
— Bănuești că n'a făcut și dânsa ca alți creștini?
— Bănuiala, nici când, bre! Dar lucrul cum e, fără doar și poate:
Leana așteaptă de-a gata...
- 15 — Păi, atunci, hai să-i trimetem în gazdă pe rătăcitele iestea
de drum mare.
— Păi, vezi, iaca de ce am răs!...
Atunci oul roș, înflorit cu ceară, zise ouălor albe:
— Haideți cu noi, suratelor, că se face târziu și vă găsim noi
- 20 loc de mas.
Și iată-le dura-dura, prin iarba neatinsă încă de rouă, luară cu
toatele drumul satului.
Când trecură prin dreptul bisericii, Stan țarcovnicul tocmai
închisese ușa și răsuca cheia.
- 25 Ouăle, cum îl văzură, grăbiră din pas, cotiră pe după biserică
și cele roșii arătară celor albe, o casă fără poartă:
— Iaca, opriți-vă și bateți la cea ușă, suratelor.
— Cu sănătate.
— Cu voie bună.
- 30 Cele roșii se depărtară dura-dura, fiecare pe unde avea să se ducă.
Leana lui Inghite-Pușcă, crescuse cum dăduse Dumnezeu ca
firul de grâu picat din car pe pământ nearat.
Crescuse ea și parcă mai repede, fiindcă se lungise de munca
pe la toate casele oamenilor; adică vorba vine: muncă; biata Leana
- 35 scotea doar gunoiul din ochii cioarelor și da jos de pe corlată făcă-
lețul, ca alții să învârtească mămăliga. Dacă o puneai să care apă,
zicea că n'ajunge cu funia în fântână; dacă scotea alții apa, o vărsa
pe jumătate ca donița să nu-i scoată brațul din umeri.
Dar fiindcă pe semne tot sacul își află petecul și Leana află
40 unde-i bârlogul dragostii, că se îndrăgosti de un pui de flăcău harnic.
Nu stricase D-zeu două mușiroaie de furnici, ca să împărecheze
pe Leana cu Sava Inghită-Pușcă.
Cum muri mama lui Sava căscioara cea curată ca un cuib de
privighetoare, ajunsese cuib de ciori; iar după ce-i trecu pragul
- 45 Leana, — ori cuib de pupăză, ori casa Leanei, era tot-una.
Numai ce dădu și focul războiului. Sava de leneș, leneș era, dar
la războiu se duse, dar nu se mai reîntoarce.

Inghite-Puşcă îl porecli satul; puşca vrăjmaşului îl înghiţi şi pe el, săracul...

Leana rămase singură de capul ei. Cum trăia, cu ce se hrănea, nu ştia nimeni. Iacă ouăle albe prinseră a bate la uşa, care sta închisă, fiindcă era aplicată după uşori şi uşorii după păreţi...

— Da cine-i acolo? întrebă Leana, lung, a lene, pare-se şi cu fălcile la urechi, de cascat.

— Iaca noi...

Leana, cu mare ce, deschise uşa şi se ivi culcată pe brânci, de două ori pare că mai lungă şi mai uscată... cu capul cât o baniţă, de scărmanat ce-i era părul.

— Elei! ouă... lefăi dansa, trăgănat... V'o fi trimese naşa... şi v'a trimese neroşite, leneşa dracului... Hai intraţi şi grămădiţi-vă după sobă, sau sub pat...

Ouăle intrară fără să grăiască o vorbă măcar, de ostenite ce erau şi care unde apucară, acolo rămaseră...

Intr'un târziu clopotul bisericii se auzea sunând: dang! dang! dang!

O clipă, două, — şi ca un fel de fluturare de aripi prinse a se rădica toate lelile satului... Şi, om lângă om se strângea în biserică, iar clopotele, toate acuma, începură a-şi amesteca glasurile şi a duce departe, departe, răsunetul.

În locaşul Domnului prinse a străluci lumină din lumină. Preotul se ivi în uşa cea mare, cu lumânarea Paştelor aprinsă şi la glasul lui: «Veniţi de primiţi lumină», cei mai bătrâni îşi dau (*sic*) lumină unul dela altul...

Dar, taina cea mare şi sfântă nu era vestită încă.

Numai o clipă însă mai fu să treacă şi preotul, înaintea bisericii şi în faţa firei tăcute, isvorî din adâncul credinţei cuvântul tresălător al adevărului...

Hristos a înviat!

Chipurile omeneşti se luminară întru viaţa mângâierii şi a nădejzii.

Hristos a înviat!

Vântul uşor al nopţii prinse vestea şi o spuse dealurilor care vegheau şi aşteptau neclintite...

Hristos a înviat!

Stelele pogorâte pe drumul de lumină se întoarseră nevăzute şi nesimţite ca să spuie lumii suratelor de sus, bucuria lumii de jos...

În vremea pe când lumea asculta afară glasul sfintei Evanghelii, paştile şi cozonacii aşteptau clipa sfinţirii.

Printre dânsele ouăle roşii şedeau cuminte şi mulţumite că ajunseră cu bine în fiecare casă şi că se aflau acuma în locaşul Domnului.

Şi numai într'un loc, fără umbră, o pâne neagră, înconjurată de câteva ouă albe, care nu ştiau cum să-şi ascunză ruşinea că nu purtau veştmântul marei sărbători.

Iar într'un colț al bisericii, mai mult furată de somn decât cu simțirea deșteptată, își aducea gura la ureche de multă căscătură și abia clipia, Leana lui Inghite-Pușcă...

5 Când preotul strigă din nou mulțimii « Hristos a înviat »! ouăle cele albe s'au înroșit, iar biata Leana nu le-a mai cunoscut.

(Opinia, Iași, 13 Aprilie 1908, numărul de Paști, semnătura: Caracudi)

[DESPRE SCRIS]

Stimate amice,

10 Mi-ai făcut onoarea să-mi ceri și mie concursul literar pentru « Gazeta Săteanului ». Cererea d-tale mă măgulește și o primesc cu multă plăcere.

Mă cred dator să ajut cu ce pot la valoroasa dumitale întreprindere.

15 Dumneata ești unul dintre rarii publiciști dela noi cari lucrează pentru alte scopuri decât personale, cari uită interesul și personalitatea lor proprie în folosul publicațiunii; dintre acei rari publiciști, cari n'au și nu poartă altă grijă decât grija operei lor.

20 Ce situație grea își creează astfel de publiciști, dumneata o știi bine: atâția ani de muncă fără preget, de jertfe și morale și materiale fără răsplată, de când conduci cu atâta devotament « Gazeta Săteanului », te-or fi învățat, ca și pe mine alte împrejurări, că un tată ar trebui să fie din cale-afară denaturat ca să ureze vreunui, celui mai nemernic, dintre copiii săi cariera de publicist onest.

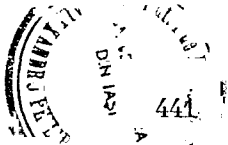
25 Douăzeci și patru de copii să am — să mă ferească Dumnezeu! — pe toți i-aș face oameni politici, adică avocați; și dacă unul n'ar fi în stare să învețe măcar atâta, l-aș învăța să prinză câini cu lațul. Hengher, da! da literat, nu! Mai bine să-și bată el joc de literați când o întâlni la un an odată unul, decât să-și bată joc hengherii de el pe toate potecile.

30 Le știi și dumneata astea ca și mine; și totuși n'ai avut o clipă de descurajare ori de silă — cum am avut și am eu destule. Dacă eu aș fi condus « Gazeta Săteanului » în locul dumitale, având să lupt cu atâtea greutateți, întâmpinând la o faptă așa de bună atâta nerecunoștință și, ce e mai rău și mai neomenos, atâta nesocotire, de mult i-aș fi pus cruce cu inscripția: « ce nu poate trăi, dacă n'a
35 avut norocul să nu se nască, tot mai are un noroc — să moară! » Multe cruci asemenea am pus eu în viața mea. Mai la urmă, oare pentru toate faptele bune de aci de jos să așteptăm răsplată tot pe lumea cealaltă? Foarte mulțumim. După douăzeci de veacuri
40 dela neplăcuta-i aventură, și Domnul Christos gândesc eu c'ar da din umeri la așa propoziție.

Dar dumneata nu gândești ca mine, și bine faci că poți așa. « Gazeta Săteanului » trăește și, mulțumită energiei dumitale, va trăi.

ADDENDA

Nu mi-este drag condeiu, crede-mă; ba chiar din potrivă. E o
unealtă cu care n'am făcut niciodată ceva cum se cade pentru lu-
mea mea, dar cu care mi-am făcut totdeauna mie însumi mare ne-
caz și multă pagubă. Ori când aş putea, l-aş schimba bucuros pe o
5 unealtă mai onorabilă, mai folositoare și altora și mie. Să aibă dela
mine toți vrăjmașii mei numai această urare: neam de neamul lor,
măcar unul la trei copii să le ajungă literați români, dar nimic alt-
ceva decât literați români!

10 Probabil după cine știe ce bunătăți și fapte de ispravă ale bu-
nilor mei, eu n'am altă unealtă 'n lume decât «iubitul meu con-
deiu, scumpul meu condeiu, onoarea mea, mândria mea» (iți jur
pe cinste că astea le-am auzit dela un om în toată firea). Fiindcă
dar tot nu mai pot fi altceva decât literat român, cel puțin să am
15 mângâierea că-mi fac uneori cu «nobila» mea unealtă (și asta am
auzit-o nu dela același; dela alt sec) o mulțumire morală.

A colabora la o revistă ca a dumitale, care caută să împrăstie
lumina culturii în popor, este de sigur o mulțumire morală. Deci,
numără-mă te rog, de astăzi, între colaboratorii dumitale și dă-mi,
dacă e cu putință chiar în numărul de sărbători, un locșor în mult
20 prețuita «Gazeta Săteanului», pentru povestea alăturată.

Cu toată dragostea al dumitale amic
CARAGIALE

(Revista Ilustrată Enciclopedică *Gazeta Săteanului*, XIV, 20.XII.1897—5.
I.1898, Nr. 22—23)

NOTE ȘI VARIANTE

Pag. 1: [INTRODUCERE]. In foiletonul *Universului*, 10 Septembrie 1899; primul articol din seria *Notițe critice*; semnat: Caragiale. Nerețipărit.

5 Pag. 6: *CAUT CASĂ...* In *Universul*, 17 Septembrie 1899, titlul *Notițe critice*; reprodus în *Momente*, 1901 și în *Opere complete*, Minerva, 1908, vol. « Momente, Schițe, Amintiri », cu noul titlu. Deosebirile de text în *Universul*:

10 Pag. 7, r. 14: onest reacțiune provocată, de sigur, de independențele cocoanii de-adineaori; r. 38: sală. Aci, cred că pot încăpea în bună voe două biliarde mari muscălești. Colea...; pag. 8, r. 13: palatul Justiției; r. 23: robes et confectiions, — a fost premieră la Briolina —; r. 34: muște, o plăcere; r. 35: copii, madam; pag. 9, r. 18 fără cu parchete; r. 23: In centru: cam între Regia Monopolurilor și *Universul*; după rândul final: — Binel și-oiu căuta mâine...

15 Pag. 10: *DE INCHIRIAT...* — *Universul*, 28 Aprilie 1900, semnat: Caragiale; rețipărit de autor în « Momente » și în *Opere complete*, « Momente, Schițe, Amintiri ». Deosebiri în foiletonul *Universului*:

Pag. 11, rândul 20 și 22: etc., etc., etc.; pag. 13, r. 26: P. S.; la sfârșitul foiletonului: 26 Aprilie 1900.

20 Pag. 15: *SLĂBICIUNE*. In *Universul*, 1 Octombrie 1899, titlul *Notițe critice*; reprodus în *Calendarul Moftului Român*, 1902, cu noul titlu. Deosebirile de text în *Universul*:

Pag. 15, r. 14: Tariful birjilor; pag. 16, r. 1: în ștat; pag. 18, r. 1—2: cea mare; r. 22: apilipisiți.

25 Pag. 19: *DESIDERATE LEGITIME*. — *Universul*, 9 Octombrie 1900, semnat: Caragiale; rețipărit de autor în *Calendarul Moftului Român* pe anul 1902. Variantele din foiletonul *Universului*:

Pag. 19, rândul 24: metri la capitala altui district, de acolo să se sue în drum de fer și să mai meargă alți șazeci de kilometri; pag. 20, r. 30: cetățenii alegători; la sfârșitul foiletonului: București, 7 Octombrie 1900.

30 Pag. 23: *SGOMOT*. In *Universul*, 22 Octombrie 1899, *Notițe critice*; reprodus cu noul titlu în *Calendarul Moftului Român*, 1902. Deosebirile de text în *Universul*:

Pag. 23, r. 5: p'atunci; r. 13: cele trecute; r. 22: aldată; pag. 24, r. 9—10: necum adânci? pag. 26, r. 14: uși ale; r. 16: Iată anomalie!

35 Pag. 27: *LEAC DE CRIZĂ*. — *Universul*, 28 Ianuarie 1900, semnat: Caragiale; și în *Calendarul Moftului Român* pe anul 1902; rețipărit de Luca I. Caragiale, în *Reminiscențe*. Variantele din foiletonul *Universului*:

Pag. 28, rândul 26: au datorit; — 31: De unde, până zilele trecute; — 36: tipărească lucruri mult mai de seamă. Zi și noapte, tipărea; — 39: sticle goale; pag. 29, r. 3: lichiorurile; — 10, patru până la; pag. 31, r. 30: nostru nici nu

mişcă... Și ce mai pont ar fi acum!... Mi se pare, Doamne iartă-mă! că s'a stricat și el, drăguță...

Lecțiuni comune în *Universul* și *Calendarul Moftului Român*:

Pag. 30, rândul 22: se oprește (sic); — 27, fuga (sic); 31, 9: Tzarul.

- 5 Pag. 32: *INTELECTUALII*. În *Universul*, 8 Octomvrie 1899, *Notițe critice*; cu noul titlu, în *Moftul Român* 21 Octomvrie 1901 și în *Calendarul Moftului Român*, 1902.

Deosebiri de text în *Universul*:

- 10 Pag. 33, rândul 1, rămâne; r. 18 profană din cafeana; r. 23—24: din rândurile poporului; p. 34, r. 6: un scop; și acela desigur trebuie să fie; r. 13 cu acei; r. 15 după cât; r. 25: ocupațiune; r. 27—28 mii și sute; r. 28: unelte 'n.

În *Moftul Român*, începe astfel:

- 15 « Un om care a finut o pană, și a stricat și el în viața lui câteva testele de hârtie nevinovată, se gândește odată să facă ceva mai ca toată lumea și s'apucă de negustorie în speranța că, dacă patria nu poate plăti în deajuns o activitate care...

Da; ce să luăm lucrul așa pe departe? Ce să mai ocolim?

Să spunem scurt de ce e vorba...

- 20 Subscrisul a deschis o berărie.

Ce zice lumea de asta? Zice că foarte bine a făcut omul, fiindcă afacerea e destul de bună, mai ales cum se bucură el (cine știe de ce?) de oarecari simpatii în toate stratele societății.

Da: dar nu e'n lumea aceasta numai lume ca lumea; mai sunt și intelectuali.

- 25 Al! Intelectualii! Iată...

* * *

Pag. 36: [*FRAGMENTE*]. În *Universul*, 24 Septemvrie 1899, *Notițe critice*; semnat: Caragiale. Neretipărit.

Pag. 42: [*COMETA FALB*]. În *Universul*, 5 Noemvrie 1899, *Notițe critice*; semnat: Caragiale. Neretipărit.

- 30 Pag. 47: *LA MONZA*. — *Universul*, 21 Iulie 1900, semnat: Caragiale; neretipărit.

Pag. 47, rândul 6: nentrecut; pag. 48, 2: dă (sic); pag. 50, r. 31 și mai departe: punte; la sfârșitul foiletonului: București, 19 Iulie 1900.

- 35 Pag. 52: [*CABINETUL NEGRU*]. *Notițe critice*, în *Universul*, 28 Iulie 1900, semnat: Caragiale; neretipărit. La sfârșitul foiletonului, însemnarea: București, 26 Iulie 1900.

Pag. 54, r. 32: duce (sic).

Pag. 56: [*PĂRERI LIBERE*]. *Notițe critice*, în *Universul*, 9 Iunie 1900, semnat: Caragiale; neretipărit.

- 40 Pag. 60: [*IMPOTRIVA SUBVENȚIILOR DE STAT*]. *Notițe critice*, în *Universul*, 24 Martie 1900, semnat: Caragiale; neretipărit.

În *Universul*: pag. 61, r. 38 grea (sic).

Pag. 65: [*SCRISORILE ANONIME*]. *Notițe critice*, în *Universul*, 18 Februarie 1900, semnat: Caragiale; neretipărit.

- 45 Pag. 70: [*ARMATA NOASTRĂ*]. *Notițe critice* în *Universul*, 21 Ianuarie 1900, semnat: Caragiale; neretipărit.

Pag. 75. [*ȘCOALA ȘI FAMILIA*]. *Notițe critice*, în *Universul*, 4 Februarie 1900, semnat: Caragiale; neretipărit.

Pag. 80: [NOI ȘI BISERICA]. *Notițe critice*, în *Universul*, 7 Ianuarie 1900, semnat: Caragiale; neretipărit în volum.

Pag. 85: [DĂRĂMAREA BISERICII VĂRZARU]. *Notițe critice*, în *Universul*, 5 Maiu 1900, semnat: Caragiale; neretipărit.

5 Pag. 90: O SEARĂ BINE PETRECUTĂ, în *Universul*, 17 Noemvrie 1900, semnat: Caragiale; neretipărit. La sfârșitul articolului, însemnarea: București, 15 Noemvrie 1900.

.. Pag. 95: *Notițe literare, CUM ERA ODINIOARĂ*, în *Universul*, 19 Decemvrie 1900, semnat: Caragiale; neretipărit. In josul foiletonului: București, 17 Decemvrie.

Pag. 99: MOFTANGII, RROMÂNUL. In *Calendarul Moftului Român* pe anul 1902, după *Moftangiul*, din *Moftul Român*, nr. 3, 3 Februarie 1893. Deosebiri în *Moftul Român*:

15 Pag. 100, rândul 5 lipsește; r. 7—8 (afară de rare excepții, cu bilet gratuit) lipsește; r. 21 licență — radical progresist; r. 22 liberal-moderat; r. 23 slujbă 'ncolo; r. 24 și urm.: Se știe de aminteri că orice guvern, fie cât de înaintat trebuie să fie și este dator mai nainte de toate să conserve Rromânia și să apere Rromânismul!

20 Pag. 101: RROMÂNCA. In *Calendarul Moftului Român* pe anul 1902, după *Moftangioaica*, din *Moftul Român*, nr. 5, 11 Februarie 1893. Deosebiri în *Moftul Român*:

Pag. 101, r. 17 în continuare: Avea cont la « Briolina », acum are la *M'am Randon* și la *Eugénie Sobre*; r. 23; sau pasiune; pag. 102, r. 3: *Tânără*, primește; r. 4: *bătrână* face cadouri la *băeți* săraci; r. 6 lipsește; 25 r. 10 fără « se răpoște »; r. 12 în continuare: Când *Moftangioaica* te invită la *diner*, pregătește-te de bani: o să iscălești o listă de abonament la *Moftul Român* sau la altă revistă savantă, apoi o listă de lotărie în favorul unei familii scăpătate, pe urmă bilete de bal, de loterie, de concert, de teatru, șcl... Ș'apoi... 30 *mon Dieu!* socotelele și listele se pot așa de lesne pierde sau rătăci!; rândurile 20—23, dela « fort en vogue », lipsesc; p. 103, rândurile 1—6 lipsește; r. 9 fără « nu!... »; r. 13 fără « moi »; rândurile 13—14, după *Pomery* ciucalată; r. 14: doctorul *Stoicescu*; r. 20 în continuare: Ea până mai anțart adora pe Regina; pe urmă a plâns-o (*la pauvre!*), azi o condamnă. *Tânără*, ori având copile tinere, regretă mult că Regele nu este sensibil față cu sexul frumos... Săracu 35 *Guza!*; r. 21 lipsește; r. 22. *P. S.* Când; r. 25 lipsește.

Pag. 104: SAVANTUL. In *Calendarul Moftului Român*, pe anul 1902, după *Moftangiul în știință*, din *Moftul Român*, nr. 7, 19 Februarie 1893. Deosebiri în *Moftul Român*:

40 Pag. 104, rândurile 24—25, după « balcanică... », lipsesc; pag. 105, r. 17: reclamă *aceasta numai decât*; rândurile 22—23: imbecil, critica o desprețuește ca și un suveran african opinia...

Lecțiune comună: pag. 105, r. 28: slabi de ingeri (sic).

45 Pag. 104: JUSTIȚIA ROMÂNĂ — SECȚIA CORECȚIONALĂ în *Moftul Român*, nr. 13, 1893, neretipărit de autor. Retipărit în *Almanahul lui Moș Teacă*, din 1900, ca și *Arendașul român* și *Ion Prostul*, — această din urmă reproducă însă de Caragiale în *Calendarul Moftului Român* pe anul 1902.

Pag. 109: ARENDAȘUL ROMÂN, în *Moftul Român*, nr. 38, 17 Iunie 1893, neretipărit de autor. Nesemnat, ca de altfel toate producerea din *Moftul Român* 1893 (prima serie).

50 Pag. 112: UN VIS, în *Moftul Român*, nr. 23, 2 Septemvrie 1901, semnat: Caragiale; neretipărit.

Pag. 115: *CRONICA DE JOI*, în *Sara*, Iași, 1 Noembrie 1896, semnat: Caragiale; neretipărit.

Pag. 119: *O PLIMBARE LA CĂLDĂRUȘANI*, în *Epoca*, 17 Octombrie 1896, semnat: Ion; neretipărit.

5 Pag. 123: *PALATUL COTROCENILOR*, în *Epoca*, 27 Mai 1897, semnat: Caragiale; neretipărit.

Pag. 126: *POMADA FERMECATĂ*, în *Epoca literară*, nr. 10, 17 Iunie 1896, semnat: Caragiale; neretipărit.

10 Pag. 129: *PEȘTE 50 DE ANI*, în *Universul*, 18 Mai 1909, semnat: Caragiale; neretipărit.

Pag. 134: *SFÂNȚA GHENOVEVA*, în *Universul*, 15 Februarie 1910, semnat: Caragiale; neretipărit.

Pag. 139: *FĂCĂTOARE DE MINUNI*, în *Universul*, 7 Februarie 1910, semnat: Caragiale; neretipărit.

15 Pag. 144: *UN INCIDENT DE SENSAȚIE*, în *Universul*, 12 Martie 1910, semnat: Caragiale; neretipărit.

Pag. 148: *SITUAȚIE PENIBILĂ*, în *Universul*, 1 Ianuarie 1910, semnat: Caragiale; neretipărit.

20 Pag. 153: *NIMIC NOU...*, în *Universul*, 25 Ianuarie 1910, semnat: Caragiale; neretipărit.

Pag. 158: *ION*, în *Universul*, 9 Martie 1909, semnat: Caragiale; neretipărit în *Schițe nouă* (1910). Deosebiri în *Universul*:

25 Pag. 159, r. 12: întâmplarea lui; r. 13: Ieri, așlându-se în cetatea împărătească; rândurile 31—32: cu sute de lămpi în hârtie văpsită; pag. 160, r. 32 soru-mi (în volum, eroare de tipar sorii-mi); r. 37: o otreapă afară; pag. 161, r. 13: Ai fi; rândurile 21—22: când mai cântă, dragă, măgarul d-voastră; pag. 162, rândurile 11—12: «Carnavalul din Venezia».

Pag. 164: *PARTEA POETULUI*, în *Universul*, 23 Martie 1909, semnat: Caragiale, retipărit în *Schițe nouă*. Deosebiri în *Universul*:

30 Pag. 164, r. 15: cu obidă; pag. 165, r. 18: — nențelegând; r. 29: acuma e ocupat; pag. 166, r. 15: de glume proaste; r. 28: se nvrăjbesc, dușmănesc și vrăjmășesc; r. 32: vane; pag. 167, r. 17: chicoteau; rândurile 24—25: ca un morcov; rândurile 28—29: se smulge dela brațul lui; r. 34: să-i despartă (forma obișnuită lui Caragiale, în loc de despartă); r. 39, fără în veci neuitatelor; pag. 35 168, r. 5: cu mult parapon; r. 30: Sf. Petre; r. 32: Iar, puiule? pag. 169, r. 2: pot să-ți dau; r. 13 Cam... zevzec...

Pag. 170: *OUĂLE ROȘII*, în *Universul*, 29 Martie 1909, cu subtitlul *Cronică vechiă*, semnat: Caragiale; neretipărit, fără modificări, de Luca I. Caragiale, în *Reminiscențe* (1915).

40 Pag. 173: *ORIENTALE — DOUĂ DOCUMENTE*, în *Universul*, 23 Februarie 1909, semnat: Caragiale; după Claponul, nr. 6 (1877). Retipărit de Luca I. Caragiale în *Reminiscențe*. Deosebiri în *Calendarul Claponului*:

45 Pag. 173, rândurile 2—16 sunt adăoase în 1909; r. 24: voim să fim; r. 25: fostului mare vizir al meu; pag. 174, r. 1: Europa isprăvindu-și toate treburile, îi veni; r. 2: rămăsese; r. 3: să puie; r. 4 fără și regulă; r. 6: schimb organizația; r. 8: cafeaua cu giubucul respectiv; r. 11: fără bre; r. 14: fără

mai; r. 15: așa *fleacuri*; r. 16: fără *moftul* și fără *adică*; r. 17: Și i-am și; r. 19: și *astădată*; r. 20: fără *vestitul nostru*; rândurile 23—25: Mahomet, — ba că e bătut la cap, ba că e isteț, ba că e om de geniu; r. 26 să se *obrazni-cească*: prinsese *mămăliga* coaje; r. 28: fără *că n'are vreme*; r. 30: în *borcanul meu*; r. 33: fără *la un loc*; r. 35 băusem *încă*; r. 36: (*ti zisei* — așa *ti ziceam* eu când eram *fără chef*); r. 37: ce *spun gazetele englezești*; r. 39: *spun*; urmează: (*imi răspunse*); Pag. 175, r. 2, fără *pordecăine*; r. 5: *Strălucite*; r. 7: fără *ție*; r. 9: *Atunci*, cu; r. 10: fără *pordecăinelui*; r. 13: că *pordecăinele umblă* cu plosca cu *mofturi*; r. 15: Aha! bre, bași-ciohodar; r. 16: să-ți fac un *praznic* să...; r. 19—20: încalce *vrămașul*, — și *daca gazetele spun adevărul, pare-mi-se că ne-a și încălcat*. Spun *că e hotărît*; r. 21: *ca să*; ce *ne-o*; r. 22: *decât ca*; r. 23 în urmare: Resboiul a început. Așa am citit în gazete. — Sunt abonat la mai multe; însă drept vorbind, niciuna nu-mi place ca *Claponul*: e foarte hazliu, n'am ce zice; r. 24: *Până acum*; am pierdut în *Asia aproape toată Armenia, în Europa, am pierdut Bulgaria, aproape toate cetățile și mai toți Balcanii*; am pierdut *haraciul pe care ni-l trimitea Principatele-Unite*; am pierdut *câteva sute de fâlci de pământ lângă Cernagova*; am pierdut *mare parte din Bosnia și Erzegovina*; r. 26: *atâția meși au*; r. 27: *labele respectiv*; fără *nu face nimic*; rândurile 28—29: unde e *marfă, e și pagubă*; r. 32: *Vedeți dar*; din *lăuntru*; p. 176, r. 6—7: *că ar fi bine să vă trimit de unde ați venit*; r. 13: fără: *S'a isprăvit cu mofturile!*; r. ultim, în loc de r. 20: *Aga-Loază, resbel*.

Pag. 176, rândurile 28—29: orele *12 turcești*; r. 30 lui *Haham-bașa, președintele Camerii*; r. 31 *adaos în 1909*; rândurile 33—34: *plata lefurilor deputaților și senatorilor în vacanțe*; pag. 177, r. 1: fără *de închidere a Corpurilor legiuitoare*; r. 2: *Iskiuzar-aga*; r. 4: « *Art. 1*; fără *parlamentare* »; r. 5: *primesc leafă* îndoită *ca pe timpul sesiunilor* »; r. 8: *amendament, sau mai bine zis următoarea schimbare* la art. 1; r. 9: « *Art. 1*; *vacanțele parlamentare* »; r. 10 în sus: *primesc leafă întreită ca pe timpul sesiunilor* ».

(Aplauze prelungite și unanime).

Art. 1 astfel amendat, pus la vot, se primește cu absolută unanimitate. *Iskiuzar-aga*, raportor, urmează citirea:

« *Art. 2 și cel din urmă*. Lefurile Senatorilor și Deputaților se vor plăti pe de 'ntregul în bani naht, cu zece zile înainte de sfârșitul lunii ».

Zăuc-aga. Considerând că legea este nedesăvârșită, rog onorabilul Congres să voteze încă un articol, al treilea, pentru a o desăvârși. Iată articolul ce am onoare a propune:

« *Art. 3*. Guvernul nu va mai avea voie să convoace Corpurile legiuitoare decât odată pe an, și chiar aceasta la mare nevoie. În tot cazul, această singură sesiune nu va putea ține decât cel mult 15 zile ».

(Aplauze frenetice).

Rândul 14: *Art. 2 și 3, puse la vot, se primesc*; rândurile 14—15: unanimitate *absolută*; r. 16: lipsește; rândurile 17—22, în locul textului din 1909: *Prezidentul*: Fraților Senatori și Deputați! sunt fericit a vă vesti că *Prea-Strălucitul nostru stăpân, Sultanul, va veni să ne citească însuși mesajul de închidere*. În cinci minute va fi în mijlocul nostru. Ședința se suspendă pe cinci minute. Împăratul sosind, ședința se redeschide și în mijlocul furtunelor de aplauze, însoțite de *Aferim!* și *Hairolâ!* augusta gură rostește mesajul. După aceasta, Sultanul se retrage.

Rândurile 23—24, textul primitiv: *Președintele*. Fraților! Sesiunea întâia din viața noastră parlamentară este închisă. Mult am lucrat! Vrednici am fost! Halal să ne fie! Ducându-ne fiecare pe acasă, să strigăm; rândurile 25—26: *Trăiască Prea-Strălucitul și Prea-Luminatul Sultan! Trăiască Turcia!*; r. 32: *Ședința solemnă a Congresului se ridică*; r. 33—34, *adaose în 1909*.

Pag. 178: *DOMNUL X...*, *Universul*, 16 Februarie 1909, *semnat*: Caragiale; retipărit de Luca I. Caragiale în *Reminiscențe*. Deosebiri în *Reminiscențe* (scăpări și imprimări cursive):

Pag. 179, r. 21: fără *multă*; pag. 180, r. 18, *unde* (cursiv); r. 39: dela subtilă; pag. 181, r. 9: figuri *naționale*; r. 17: figură *națională*; r. 23: *altuia* (cursiv); r. 24: *altul* (cursiv);

5 Pag. 183: *METEAHNĂ*, *Universul*, 24 Aprilie 1909, *semnat*: Caragiale; retipărit în *Schițe nouă*. Deosebiri în *Universul*:

Pag. 183, r. 1: In *genere*; r. 6: osândit de *doftor*; r. 13: *omul* (în loc de *tipul*); pag. 184, r. 15: îmi pare *de rău*; pag. 185, r. 36: dar *însă* dela; pag. 186, r. 15: patriotismul lui nu mai e o virtute, e o *meteahnă!*... o *meteahnă* de care la noi nu se pomenește...

10 Pag. 187: *PRĂDĂ DE RĂZBOIU — ANECDOTĂ ORIENTALĂ* —, în *Universul* 25 Decembrie 1909, *semnat*: Caragiale; neretipărită.

Pag. 187, r. 3: Anton Pan (sic).

Pag. 192: *DINTR'UN CATASTIF VECHIU...*, *Universul*, 20 Aprilie 1909, *semnat*: Caragiale; neretipărit.

15 Pag. 198: *DĂ-DĂMULT... MAI DĂ-DĂMULT*, manuscris autograf, în păstrarea d-nei Alexandrina I. L. Caragiale, inedit; pasișă a povestirilor lui Delavrancea.

Ms. Fundația Univ. Regele Carol I: *Poveste*; ff. 1—13 pe verso cu creionul (dela 7 numerotația sare la 11, dar în continuare) *De demult mai de demult* < *Stăpânea odată* > Incepe:

20 (1) *Stăpânea odată* o împărăție < *Drăgoiu* > Barlaboiu Impărat ce-i mai zicea și Ciungu Impărat.

— *De ce-i mai zicea și Ciungu Impărat.*

— *Iac'ășa.*

25 — *Cum așa.*

— *Așa?*

— *Așa? bine, spune.*

— *Spun: îi mai zicea de p'atunci și Ciungu Impărat pentru că pe când o fi om de 50 de ani o să se provoace la duel și o să-i taie piciorul adversarul de la genunchi mai sus. In duel.*

30 — *Vai de el.*

— *Și împărăteasa cu părul ca cerneala. Și fata ca cânepa*

— *A plecat.*

— *A plecat, mamă.*

35 — *A plecat.*

— *De ce <a plecat>, mamă?*

— *Dè, de ce mamă?*

— *Bine, mămuică.*

— *Și iar, etc.*

40 — *Când vine?*

— *Când vine?*

— *Cât ține?*

— *Cât ține?*

Restul ca în ms. d-nei Caragiale.

45 Finalul:

— *Și eu am încălecat p'o șea, m'am pus ș'ășa ș'ășa, și am căzut de pe ea și m'am pus pe aialtă să vă povestesc ce pot păți fetele 'n baltă.*

30 Ianuarie.

50 Pag. 209: A. ODOBESCU, în *Gazeta Poporului*, 16 și 17 Noembrie 1895, nesemnăat; cu subtitlurile: I. Din sorginte autorizată, Inceputul romanului, O contrarietate, Incident neplăcut, Femeea, Inexplicabil, Ruptură, Reapropiere, Cătră catastrofă; II. La dejun, Explicația, Incurabil, Impăcarea și iluziile din urmă, Condiția; III. O inimă sublimă, O astfel de inimă, Scenă oribilă, Hotărîrea; reportaj nesemnăat; neretipărit.

Pag. 219: *SELĂGEANU*, în *Timpul*, 8 August 1878, foileton nesemnat; neretipărit.

Pag. 222: *DELA d. C. D. GHEREA*, în *Epoca*, 5 Iulie 1897, interview nesemnat; neretipărit.

- 5 Pag. 226: *POLITICĂ ȘI LITERATURĂ, — CORESPONDENȚĂ —*, în *Universul* dela 16.III.1909, cu titlul *Literatura și politica — corespondență —*, scris. I, cu notă: *Fără periodicitate determinată, vom publica din când în când la datele hotărâte pentru articolele colaboratorilor noștri literari, dd. Vlăhuță și Caragiale, o corespondență, care, poate, va interesa pe cititorii tineri ai « Universului », amatori de literatură română.* — Scris. II, *Universul*, 7 Aprilie; Scris. III, 17 Aprilie; Scris. IV, 2 Iunie; Scris. V, 14 Decembrie; Scris. VI, 5 Ianuarie 1910; Scrisorile VII-X primesc titlul: *Morală și educație*; Scris. VII, 15 Ianuarie Scris. VIII, 2 Martie; Scris. IX, 19 Martie; Scris. X, 25 Mai 1910. Primele patru, tipărite de Al. Vlăhuță în volumul *Dreptate (...)*, celelalte de Luca I. Caragiale în *Abu-Hasan*.

Deosebirile în *Universul*; — pe lângă cele redade mai jos, numeroase elidări la începutul cuvintelor, pe cari nu le restituim în text, nici nu le menționăm; ex.: *De 'ndată*, în loc de: *De îndată*, etc.

- 20 Pag. 227, r. 19: *contimpurani*; pag. 228, r. 13: *a vreunui*; r. 33: *înțelesul etern*; pag. 229, r. 34: *le-a*; pag. 232, r. 17: *consecrat*; pag. 236, r. 36 timp, sufler; pag. 237, r. 17: *face (sic)*; pag. 243, r. 24: *lecțiunea cea greșită*, în volum: *politice-militare*; pag. 244, r. 2: *în ziar și volum: n'o*; pag. 245, r. 29: *păcum*; pag. 248, r. 20: *vechiă*; pag. 249, r. 33: *fermecele (în volum farmecele)*; pag. 250, r. 34 *nici nu*; pag. 251, r. 3: *loc cu cei*; pag. 254, r. 38: *le-a (sic)*.

- 25 Pag. 256: *O INTÂMPLARE LA IERUSALIM*, în *Timpul*, 31 Mai 1878, foileton; nesemnat; neretipărit.

- 30 Pag. 260: *SISTEMA DOCTORULUI CATRAN ȘI A PROFESORULUI PANĂ*, în *Timpul*, 1-2-3-4 Iunie 1878, foileton; nesemnat; neretipărit. Ambele traduceri, după versiunea franceză a lui Baudelaire, cu mici prescurtări, ca și în tălmăcirile de mai târziu, din *Epoca literară (Masca și O balercă de Amontillado) cf. Opere*, II, nota lui Paul ZariŃopol.

Pag. 298: *MANIFEST! (CĂTRE COCOANE)* în *Claponul*, nr. 4, 1877; variantă în *Moștul Român*, nr. 5, 1893: *Manifestul Moștului Român (către cocoane)*. Deosebirile din « *Moștul Român* »:

- 35 Pag. 298, r. 32: *fără Până aci a fost ce a fost; văzurăți ce văzurăți*; r. 33: *să vă țineți! 'o spunem din vreme ca să vă pregătiți tauletele; iaca, cu treaba, cu una cu alta nu bagi de seamă, și te pomenești că sosește 10 Maiu și vă prinde. Are să fie lală de tot în anul ăsal*; r. 39: *Au să vie împăratul Germaniei cu 500 de dragoni, Țarul Rusiei cu 500 de cazaci, împăratul Austro-Ungariei cu 500 de husari: 1500 de ofițeri bașca de ai noștri, pe care-i cunoașteți. Și încă mai cine, credeți? Victoria, Regina și împărăteasa Engliei și Indiei, cu 500 de Scoțieni, îmbrăcați foarte ușor, mai ușor decât baletistele dela Teatru. Care va să zică 1500 și cu 500 fac 2000*; pag. 209, rândurile 2—3: *multă; pe urmă împărații și împărăteșele, și după ei iar muzici și oaste*; r. 4: *de toți și printre toți și după toți*; r. 5: *și copiii*; r. 6: *ori cavalerii să nu facă*; r. 8: *să vă poată ține*; r. 9: *nopti, și poate nu se întâmplă să găsiți un rahagiu. Or să fie muzici*; r. 10: *masalale, foc de artiști și alle câte și mai câte; ce-a fost la 24 Ianuarie are să rămâie moșt pe lângă ce-o să fie atunci*; r. 11: *să nu vă ia foc*; r. 12: *bețele aprinse de la artiști*; r. 13: *să nu vă pierdeți de copii p'în înghesuială*; r. 14: *fără cumva*; r. 15: *pe împărați și pe Scoțieni, maltratați-l*; r. 16—18: *ofițerii împărătești, zor cu paroldoner și cu avec ça, că dacă-i la o adică, vă pricepeți la franțuzește*; r. 19—20: *fără de*; *să vă pregătiți grandenopa*; r. 21: *toate ale patru*; r. 22: *Sfântul-Elefterie, unde-i acuma*

capul bulevardului ; r. 23: Tîrchilești, unde vine de trece traivanul ăl albastru ; rândurile 23—24; paradă să fie aia fără concursul dv.; rândurile 25—26: Să nu lipsească una, că zău! o dau în *Moftul*

5 Pag. 308: *SONET*. Reprodus în articolul *Teatrul Român, Opera Italiană* și atribuit « d-lui Ioan Caragiali (*sic*) ».

10 Pag. 309: *VERSURI*. Amicului C. D. Strofele 7—10 au fost republicate în *Moftul Român*, 13 Iunie 1893, la rubrica *Parnasul român*, sub titlul: *Primului simbolist, lui Omer* și cu nota: « Poetul, autorul acestor stanțe simboliste, ne roagă să atragem atenția onorabilului public asupra faptului că aceste versuri n'au nici un *hiatus* : în acest sens este prima poezie corectă ce se scrie în limba noastră » Deosebirile în *Moftul Român* :

Pag. 310, r. 14: *Lucea simbolul splendid* ; r. 25: *Căci daca, simboliste* ; r. 29: *Mulțimea imbecilă* ; r. 30: « *E simbolist sârmanul Păcat! A'nnebunit!* »

15 Pag. 311: *UNUI AMIC INECAT IN DATORII*. Intâiu în *Ghimpele*, 19 Maiu 1874, *nesemnat*.

Pag. 311: *UNUI POETASTRU*. *Id. Ibid.*

Pag. 311: *MANDATUL*. Sub titlul *Poezie*, « acrostihul » e precedat de următoarele rânduri:

20 S'a zis și se zice că la București nu se mai face poezie; s'a mai zis că în vreme de răsboi muzele amuțesc. Ei bine, nu e așa. Suntem în plăcuta poziție a da cititorilor o dovadă, că cele mai sus pomenite sunt neadevăruri, prin poezia ce publicăm aci îndată sub titlul *Mandatul*. E de prisos a mai spune, credem, că autorul este un june *monșer*, copist de clasa a doua într'o cancelarie de administrație publică. — Cu aceste deslușiri împreună, dânsul

25 ne-a trimis spre publicare acrostihul său.

Pag. 312: *SFÎNT-ION, BALADĂ HAIDUCEASCĂ*. Volum mic in-32, București. « S'a tipărit din această cârtică una sută de exemplare numerotate ». La sfârșitul poeziei, însemnarea: « S'a sfârșit a se tipări, astăzi Joi, 27 februarie 1897, în atelierele Tipografiei « Epoca ». Nesemnat. Neretipărit.

30 Pag. 318: *AB IRATO, SONET PARNASIAN*. In «*Moftul român*,» 28 Octomvrie 1901; întâiu în *Epoca literară*, I, 4, 6 Maiu 1896, la rubrica «*Varietăți literare*», cu următoarea introducere:

35 «*Lumea veche*,» spirituala revistă a doctorului Urechia, publică un sonet parnasian, *Ab Irato*, foarte reușit, în care bogăția rimei și lărgimea ritmului compensează prea cu prisos lipsa ideilor și puținătatea înțelesului.

N'avem ce face, trebuie să-l reproducem.

40 Autorul acestui sonet e un scriitor cu o reputație stabilită, și nu noi ne vom ridica în contra reputațiilor stabilite; căci știm că asta ar fi o revoltă absurdă în contra unei lumi întregi, și lumea trebuie să aibă cu atât mai mare dreptate, cu cât s'adună mai multă la un loc. De amintiri e cunoscut, credem, principiul constituțional inextricabil, pactul fundamental al societăților moderne, care stabilește că dintre o sută de cuvântătoare, cincizeci-și-unul sunt deștepți, chiar dacă ar fi altfel, iar patruzeci-și-nouă, chiar dacă ar fi altfel, sunt neghiobi.

45 Ce cuminte trebuie să fie acel *plus unul* peste jumătatea cuvântătoarelor, de vreme ce el ia mintea toată turmei pe care o părăsește, ca să o dea întreagă turmei la care se alipește. Acela e totdeauna mai fără greș decât Papa, mai puternic decât Vodă, mai cuminte decât Nastratin-Hogea, și adesea mai ieftin decât o... decât o patacă de cinci lei.

50 El dă puterea, tot el acordă premiile, pensiile și recompensele; tot el bagă 'n fundul oanei sau achită; tot el dă gândirilor multiple ale cuvântătoarelor, eticheta de opinie; tot el, în fine, stabilește și consacră reputațiunile.

Ei! în contra lui nu o să fiu eu nebun să mă pun, mai ales că nu-l știu care e acela; fiindcă e și modest pe lângă altele: mărirea el o dă; dar el fuge de dânsa; acestui suveran îi place, după ce și-a luat pataca, să se retragă în viața privată, păstrând, până la o nouă ocazie de a-și exercita suveranitatea, un strict anonim...

5 A! dar ce mă amestec eu în așa delicate chestiuni? Să revenim la sonet. Afară de meritele sale literare, autorul este o veche cunoștință a mea: înțeleg prin urmare cititorii că mi-ar veni mai greu a-i imputa d'ă dreptul imbecilitatea concepției, decât a-i admira eleganța și perfecția formei. Iată sonetul amicalui ».

10 Numărul respectiv din «*Lumea veche*» lipsește în colecția Bibliotecii Academiei Române, care se sfârșește cu nr. 6, 1 Aprilie 1896.

Pag. 320: *DA*,... *NEBUNI!* Întâiu în *Moftul Român*, 20 Maiu 1893, cu subtitlul: — *Symbolist-dantist* — și cu motto:

15 *Tous le grands penseurs ont eu une dent contre la vile multitude...*
(Vieil adage d'un Dentiste)

Imi vin adeseoară furii: voiu să sdrobesc această harfă

Și, din inforamele ei țândări, un *auto-da-fe* să fac!

De cât a fi prostituată și cântul meu a fi o marfă,

20 Să piară coardele în flacări!... de-acu pe veci eu voiu să tac.

(*Tot de mine*)

Pag. 321: *CAMELON-FEMEE* — *SONET COLORIST* —; întâiu în *Moftul Român*, I, 17, 1893, cu subtitlul: — Sonet *decadent, simbolist-vizual-colorist*.

Pag. 322: *MOARTĂ!*... — *BALADĂ* —; întâiu în *Moftul Român*, 3
25 Maiu, 1893: «*Moartă!*... — Baladă *fantastică* —» iar la sfârșit: *à la CINCINAT Pavelescu*.

Pag. 324: *AMIAZĂ MAURĂ, SIMBOLISTĂ-ORIENTALĂ*; după *Moftul Român*, 13 Maiu 1893.

Pag. 327: *EROS*; întâiu în *Moftul Român*, 20 Maiu 1893, cu subtitlul:
30 *Pastel simbolist-darwinist* și cu motto: *In cauda...*

Pag. 327: *MOARTEA PROTESTANTULUI* — *BALADĂ* —; întâiu în *Moftul Român*, 13 Maiu 1893, cu subtitlul — baladă *medievală* — *Dedicată doamnei Sofia Luther*. Deosebiri în *Moftul Român*:

Pag. 328, r. 28: *Ich bin prost-restant!*

35 Pag. 329: *PRIMĂVARĂ*. Întâiu în *Moftul Român*, 23 Iunie 1893: *Ploaie de primăvară*.

Pag. 330: *PREA SĂRAC*. Poezia a fost retipărită de D. Teleor într'o broșură în -16: *I. L. Carageale* [sic] și *D. Teleor: O Poezie la un chef...* București, Tipografia «*Comptuar Regal Român*», 1905. Broșura de 16 pagini începe cu:
40 «*Istoricul Poeziei la un chef*», la pag. 5—6, în care Teleor arată că strofele fără soț, 1, 3, etc., au fost scrise de I. L. Caragiale. Urmează «*Sonete*» de D. Teleor la pag. 12—16.

Pag. 335: *DISCREȚIE*. Întâiu în *Moftul Român*, 30 Maiu 1893, cu titlul: *Tăcere* — *discreție simbolistă*.

45 Pag. 336: *SUVERAN ȘI CURTEZAN, SATIRĂ DEMOCRATICĂ*. După *Moftul Român*, Nr. 16, 1893.

Pag. 336: *ION PROSTUL*; întâiu în *Moștul Român*, I, 12, 1893; reprodus în *Almanahul lui Moș Teacă*, 1900 și în *Moștul Român* dela 4 Noemvrie 1901, sub titlul *Vistavoiiul, semnat: Ion*. Deosebirile în *Moștul Român*:

5 Pag. 336, r. 31: *Noroc!* la domnul colonel; pag. 337, r. 3: *l-a găsit*; r. 12: *La malacoful cel de sus*; rândurile 19—20: *ce prost Țigan!* când, etc.

10 Pag. 342: *FABULĂ DEMOCRATICĂ*. Caragiale comunică lui Paul Zarifopol debarcarea ministerială al lui Bădărău, în acești termeni: « Bădărău a fost exfolisit din minister; în locul lui la justiție este numit Dimitrie Greceanu dușmanul lui politic, și pur conservator ruginit. L-au regulat boierii pe mojic ». (C. p. dela 2 Iulie 1906, Travemünde). A doua zi după expedierea poeziei, revine cu o carte poștală:

15 « Dragă d-le Doctor, cred că nu mai trebuiesc comentarii la mica poesioară pe care mi-a inspirat-o nestatornicia valurilor politice daco-romane mai strașnică decât a valurilor mării. Spune-mi rogu-te, cum ți se par progresele pe cari lira mea modestă le-a realizat numai după trei patru băi de mare? Mă 'ntreb: unde voiu ajunge, când voiu fi sleit abonamentul de 24 băi? Incalculabil. Așteptând un mic cuvânt de incurajare, vă salut. Dela toți la toți

20 (viele Grüsse. Car. ». (*Correspondența dintre I. L. Caragiale și Paul Zarifopol (1905—1912)* de Șerban Cioculescu, în *Fundația pentru literatură și artă « Regele Carol II »*, București, 1935, pag. 54—55.

Pag. 342: [*DUEL ARMENESC*]. Un fapt divers, duelul dintre doi avocați armeni, Vartan D. Manuc și V. Mamigonian, din Focșani, citit în « *Universul* », i-a inspirat lui Caragiale aceste versuri originale, trimise cu aceste câteva cuvinte:

25 « Această știre a provocat, din partea sufletului meu afectată serviciului liric, câteva versuri, pe cari, cu toată modestia, le supun aprețării d-tale competente. Nu pretind a fi făcut un cap-de-operă; nu! Dar, ori și cum, mă măgulesc cu speranța că, orice s'ar zice, versurile mele umile pot găsi, ca să zic așa, locul lor într'o mică antologie din veacul lui Carol I. Vedeți numai și rogu-vă, spuneți-vă părerea sinceră » (*id., ibid.*, pag. 53—54).

30

Pag. 343: [*INSCRIPTIE PE FÂNTÂNA SLUJNICELOR*]. Transpunerea în dialect rostogănesc, a devizei de pe fântâna slujnicelor, din Lipsca:

35 Wer rein Wasser will,
Muss reine Kannen han.
Wer mit will trinken
Muss mit klinken.
Wasser nimmt alles weg,
Nur schlechte Reden nit.

40 Pag. 343: *CÂNTEC STUDENȚESC*. O primă variantă, cu ardelenisme mai pronunțate, a fost trimisă lui Paul Zarifopol, în două c. p., datate 10 și 11 Decemvrie 1906. I. « Eu nu sunt poet antic; sunt modern; nu fac anacronice, nici epigrame metrice în distichuri; fac din când în când câte un cuplet în *genre* Caveau sau Kommero — d. ex.: (urmează prima strofă) « Mă rog să mi-l pui pe muzică; mie mi se pare — cum se zicea odinioară în « Junimea » — că este *cantabil* »; II. « Încă odată, mă rog frumos la d. Doctor pentru muzică — cât s'ar putea mai aghევată ». Variantele în versiunea epistolară:

45 Pag. 343, r. 24: *vremueșke*; r. 27: *pofteske*; r. 28: *gheloc!*; r. 29: *Și ghe-i... lasăke*; r. 30: *lasă-ke*; r. 32: *șkiu*; r. 33: *ghe rușine*; r. 40: *ghe jos!*

50 Pag. 344: *MARE FARSOR, MARI GOGOMANI*. Pasișă în genul lui N. T. Orășanu, satiricul antidinastic rabiat.

Pag. 345: *DUEL*. Cu următoarea notă redacțională: « Această bucată se datorește celui mai mare scriitor, în viață, al nostru. Dar, din motive pe care

le pot înțelege lesne cei ce cunosc critica d-lui Mihail Dragomirescu asupra fabulei « *Plugul și Tunul* » de George Ranetti, acest scriitor a dorit să-i păstrăm anonimatul. I-l păstrăm; și de aceea ne și putem îngădui să nu-i dăm primul loc al revistei, unde ar trebui să strălucească de drept ». Publicarea fabulei a dat loc unor comentarii anonime, din partea d-lui dr. Cl. Blumenfeld, în ziarul *Opinia* dela Iași; au urmat câteva bilete și scrisori, prin care Caragiale desmînța paternitatea ce i se atribuisese.

Liberalul, Iași, 28 Iulie 1907: *O scrisoare a maestrului Caragiale*.

Stimate Domnule și Confrate

Apelând la sentimentele d-v. colegiale, vă rog călduros, dacă e posibil, să binevoiți a publica în coloanele « *Liberalului* », absolut *întocmai* următoarea scrisoare, pe care, de teama ciuntirii nu mai am curajul s'o adresez unde s'ar cuveni:

Domniei-Sale

Domnului Doctor *Blumenberg*

Critical literar dela

Opinia — Iași

Prea stimate Domnule Doctor Blumenberg,

Dați-mi voe, mă rog, să vă spun că, publicând zilele trecute ciuntită o scrisoare a mea către d. prim redactor al « *Opinieii* », — cu toate scrupurile de înaltă politică ce le puteți, ca bărbat de stat, invoca — ați comis (scuzați-mi cuvântul exact!) o mare necuviință literară.

Cu respectul și teama datorite de un comun publicist unui eminent om de litere, critic, etc., sunt prea stimate Domnule Doctor Blumenberg,

Al D-voastră servitor

Caragiale

publicist român

Scrisoarea ciuntită, apăruse în « *Opinia* », Iași, 18 Iulie 1907, la rubrica: *Litere — Științe — Arte*, cu următorul cuprins:

Berlin, 13/26 Iulie 1907.

Prea stimate d-le Redactor,

În prețiosul d-v. ziar (No. 191, primit adineaori) găsesc o notiță destul de mahnitoare pentru mine, în care afirmați cu cea mai senină certitudine că eu aș fi autorul unei mici fabule ce o și publicați. Precum îndată v'am telegrafiat astăzi, ați fost mistificați: nu sunt eu autorul; n'aș putea scrie așa ceva, nu doară că n'aș fi în stare să fac și eu o fabulă mediocră; (nu se supere adevăratul autor, a d-sale îmi pare convenabilă la limită, *lege artis* și asta — cred eu — e destul de frumos astăzi în literatura noastră), ci fiindcă acuma lucrez la una din comediile mele, pe care aș dori să o prezint pentru viitoarea stagiunea teatrală. Dar d-v., mă și mustrați și încă așa de aspru! că nu vă dau chiar acuma, pentru stagiunea balneară, nu una, ci amândouă piesele despre care am avut imprudenta indiscrețiune, într'un moment de expansiune colegială, să vă vorbesc ceva. Să mă iertați! Până la iarnă nu pot, cu toată dragostea ce aș avea să nu vă contrariez, — adică — mai bine să spun drept — cu toată teama de a vă da motiv, nu numai pretext ca de astă dată, să mă maltratați încă odată, poate și mai aspru...

...Rugându-vă stăruitor să binevoiți a publica aceste rânduri și a desmînți categoric că eu aș fi autorul fabulei ce, desigur amăgiți, mi-ați atribuit-o, vă trimit cele mai distinse salutări.

Al d-v.

Caragiale

publicist român

În notă, redactorul dela « *Opinia* » recunoștea că și-a « permis a suprima 2—3 rânduri », din scrisoare. El exprimase, în No. 191, dela 11 Iulie, la aceeași rubrică, regretul că « S'au cutremurat munții și s'a născut un... șoarece, — adecă o fabulă în locul celor două piese originale ».

In « *Liberalul* » dela 4 August, o nouă scrisoare a lui Caragiale:

Stimate Domnule Redactor și Confrate,

Eminentul nostru critic d. doctor Blumenberg, după ce mi-a publicat ciun-
 5 tită o scrisoare zilele trecute—revine în « *Opinia* » dela 22 Iulie asupra incidentului
 cu fabula din « *Convorbiri* » atribuită pe nedrept mie: d-sa susține potrivit afir-
 mației unui confrate bucureștean, că « *cu toate desmințirile mele, tot eu aș fi*
 autorul acelei fabule » și găsește momentul oportun spre a « declara incidentul
 închis ».

Cu tot respectul, citez a spune eminentului nostru critic, d. doctor Blumen-
 10 berg, că apucătura d-sale mi se pare cam prea violentă. Nu! după regulile
 cuvinței elementare, incidentul nu poate fi declarat închis, așa *à la cavalière*,
 până nu spun și eu câteva cuvinte pe care sunt absolut dator a le spune.

Mă rog, stimate confrate, ce pagubă aș fi avut eu dacă, scriind acea fabulă,
 o și iscăleam? De sigur, modesta carieră literară nu pierdea nimica, dacă
 15 publicam câteva rânduri decente mai mult. Dar opera? ar fi păgubit ceva?
 Din contra, cred eu; poate, cum criticii noștri (între cari firește trebuie să număr
 în primul loc pe eminentul d. dr. Blumenberg) au arătat totdeauna oarecare
 blândețe față cu ceea ce am putut produce, era să fie întâmpinată cu mai
 puțină asprime, dacă nu, ca atâtea ale mele, trecută, prin extremă amabilitate,
 20 cu vederea. Căci să nu uit a spune și aci: fabula aceea mi se pare mie
 convenabilă, *lege artis*, la limită, lucru destul de frumos astăzi în vasta noastră
 literatură; — aminteri nici n'o trimiteam la « *Convorbiri* »; — fiindcă de trimis,
 eu am trimis-o, dar... între trimis și comis, este o considerabilă deosebire.

Vă întreb, prin urmare, pe d-v.: pot eu lăsa, fără a protesta din toate pu-
 25 terile, pe eminentul nostru critic d. dr. Blumenberg să afirme mereu și cu ne-
 contestata-i autoritate, să impună la toată lumea credința că nu-i altul care
 s'ascunde sub vălul anonimului decât eu? Neapărat că nu. Căci oricât de în-
 cântat trebuie să fiu de atenția ce mi-o acordă eminentul nostru critic, d. dr.
 Blumenberg, nu pot îngădui, printr'o culpabilă fatuitate, să mi se atribue pa-
 30 ternitatea operelor altuia, mai ales când, cum e cazul, eu le recunosc o apre-
 țabilă valoare.

Înțeleg bine cât atârnă succesele și reputația unui mic publicist de dispo-
 35 ziția bună sau rea, de caprițiile chiar ale unui eminent critic ca d. dr. Blumen-
 berg, care, pe lângă atâtea rari merite, dispune după plac de organul unui
 partid de guvernământ; dar cu toată teama ce trebuie să-mi inspire un așa
 bărbat — ilustrațiune a vremii — mă văd silit de astă dată a-i contraria ca-
 prițiul, fiindcă, în lumea asta, afară de d-sa și de mine, mai este cineva, anu-
 me autorul adevărat: acesta, voind pentru înalte rațiuni ce-l privește, să păstreze
 40 strict anonimul, mi-a încredințat mie, pe cuvântul de onoare profesională,
 soarta publicării mai multor opere; prin urmare, trebuie să am cu atât mai
 multă omenie față cu omul care cunoaște că nu eu sunt autorul operelor lui,
 cu cât știm bine că el n'ar putea deocamdată eși descoperit în fața lumii să
 reclame contra vreunei imposturi.

După ce am spus acestea cum eram dator, cred eu că am putea considera
 45 incidentul închis, afară numai dacă eminentul nostru critic, d. doctor Blumen-
 berg, n'ar voi să-l redeschidă.

Mulțumindu-vă de ospitalitatea ce-mi acordați în coloanele d-v. sunt, sti-
 mate domnule redactor și confrate,

indatoratul d-v. servitor
 Caragiale
 50 publicist român.

In sfârșit, după răspunsul d-lui dr. Cl. Blumenfeld, în « *Opinia* » dela 5 August,
 urmează ultima scrisoare a lui Caragiale, în « *Liberalul* » dela 11 August:

Stimate Domnule Redactor și Confrate,

55 După informațiile primite din Iași, pe eminentul critic — care atâta vreme
 m'a persecutat cu tachinările sale malițioase, atribuindu-mi în ruptul capului,
 cu toate desmințirile mele, niște opere ale altcuiva, — eu știam că-l chiamă

d. dr. *Blumenberg*, și iată că acum, prin *Opinia* (212, 5 Aug.) îmi răspunde d. dr. *Blumenfeld*. Pasă-mi-te, căci amintiri ar trebui să presupun că *Opinia* are doi doctori critici, pe d. dr. *Blumenfeld* și pe d. dr. *Blumenberg*, pasă-mi-te că informatorul meu mi-a dat numele criticului, nu *ciuntindu-l* cum (să mă erte!) zice greșit d. dr. *Blumenfeld*; ci *pocindu-l*.

Cu voia d-lui doctor *Blumenfeld*, pe românește, a *ciunti* va să zică: a rețea o parte dintr'un tot, a împuțina, a mutila un întreg (cum a fost cazul cu publicarea scrisorii mele în *Opinia*), dar pentru a schimba o parte cu alta, a deforma ceva, (cum e cazul cu *Blumenfeld-Blumenberg*), sau pentru a anina la un întreg o parte străină (cum ar fi, de ex., când în loc de *Blumenberg*, am zice *Blumenbergeanu*) — se zice, pe românește, a *poci*.

După această mică digresiune lingvistică, ce nu mi se pare nepotrivită aci, mă grăbesc a declara, ca să isprăvim odată neisprăvita dispută, că mă simt deplin satisfăcut cu răspunsul d-lui Dr. *Blumenfeld* — afară de un singur punct și anume: d-sa, contrariat, se vede, că din greșala informatorului meu, l-am chemat *bona fide*, d. dr. *Blumenberg*, face aluziuni răutăcioase la fizionomia numelui meu, grecească ori turcească. Aci d. dr. *Blumenberg* abuzează de spiritul d-sale, prinzându-me la strâmt: d-sa, care poartă un nume de fizionomie germană, face cu mine anti-elenism și anti-islamism, știind bine cum știe toată lumea, că eu, care o viață întreagă de publicist, n'am făcut nici odată anti-germanism, n'am să m'apuc firește a-l face acum de dragul d-sale... Asta nu e de loc gentil din partea d-lui dr. *Blumenfeld* — îmi pare rău!

Incolo, ce e drept, răspunsul d-sale îmi convine nu se poate mai bine. Care vă să zică, ne-am înțeles: eminentul critic, în sfârșit mă crede că nu eu sunt autorul fabulelor din *Convorbiri*. Sunt pe deplin mulțumit... Cât despre dorința d-sale de a afla dela mine numaidecât numele autorului anonim, regret că nu i-o pot satisface, și-l rog foarte respectuos, asupra acestei chestiuni să-mi dee bună pace. În definitiv, criticii literari, oricât de autorizați n'au dreptul, cred eu, să pună la tortură pe cineva care le tănuiește pe un anonim încăpățânat, ca niște strașnici agenți ai siguranței pe o gazdă de rău-făcători cărora le-au pierdut urma, sau, ca să vorbim mai dulce, ca niște copii răsgâiați pe mama care le ține ascunsă cheia dela dulapul cu zaharicale.

Nu! numele anonimului nimeni n'are dreptul să mi-l smulgă, căci eu n'am dreptul să-l destăinuesc până el însuși nu mă desleagă de cuvântul de onoare ce-mi ține. Desmîțind cât mi-a stat prin puțină aserțiunea eronată a atâtor mistificați, mi-am îndeplinit o îndoită datorie de conștiință profesională către mine, de omenie către acela. De acum zică ce vor pofti criticii mai mult sau mai puțin eminenți, fie de d. dr. *Blumenfeld*, fie de d. dr. *Blumenberg*, fie și de d. dr. *Blumenthal* — eu nu mai am nimica de zis... Căci, mai la urmă, am și alte treburi.

Mulțumindu-vă, stimate Domnule Redactor și Confrate, de larga dv. ospitalitate de care pare-mi-se am cam abuzat, rămân

îndatoratul d-v. servitor
Caragiale
publicist român.

Vezi întregul dosar, inclusiv articolul-răspuns din *Opinia* 5 August, în *Convorbiri* 1907, p. 710—714 (*Incidentul Caragiale-Blumenfeld*). Intr'o notă, d. M. D(ragomirescu), răspunde că « nota de atac », de care vorbise d. dr. *Blumenfeld*, la adresa factorului constituțional suprem, « nu există în fabulele publicate ».

Pag. 348: *BOUL ȘI VIȚELUL*. Parafrază a fabulei lui Gr. Alexandrescu.

Pag. 349: *TALMUD*. Cu următorul motto:

«... Dar d-v. mă și muștrați, și încă așa de aspru! că nu vă dau chiar acum, pentru stagiunea balneară, nu una ci amândouă piesele, despre care am avut imprudenta indiscrețiune, într'un moment de expansiune colegială, să vă vorbesc ceva...»

(Din scrisoarea lui Caragiale către d. Dr. Blumenberg prim-redactorul «Opinie»).

Fabula îl vizează pe d. dr. Cl. Blumenfeld (vezi nota dela *Duel*, pag. 345 și urm.).

- 5 Pag. 350: *DE CE? SCHERZO*. Nota redacției: «Savoarea acestei bucăți de versuri va fi gustată în adevăr când se va ști că e o simplă pastișă a felului de a face versuri de mai acum 15—20 de ani».

- 10 Pag. 351—352: *LITANIE — PENTRU SFÂRȘITUL LUMII — și SEMNUL*. Retipărite în «*Flacăra*», I, 35, 16 Iunie 1912, numărul închinat memoriei lui Caragiale: *Două poezii de Caragiale*. Cu următoarea notă, semnată de d. St. Antim: «Publicăm două mici bucăți în versuri despre care abia acum se poate spune că sunt ale lui Caragiale. Iată istoricul lor: le-a scris pe la începutul lui 1907 și le-a trimis la Iași lui Rodion, pentru a fi publicate în «*Opinia*» și mie pentru «*Ordinea*». Poeziile erau însoțite de câte o scrisoare foarte stăruitoare, în care ne recomanda absoluta discreție. Poeziile au apărut simultan în ambele ziare, fără indicarea numelui autorului. Acum însă, pentru cunoașterea cât mai deplină a operei maestrului le republicăm, fără discreția de atunci».

- 15 Rectificăm: «la începutul lui 1908», curând după ce Take Ionescu, despărțindu-se de conservatori, a întemeiat partidul conservator-democrat, la care I. L. Caragiale a aderat din primul moment.

- 20 «Litane» e o aluzie, simbolisto-apocaliptică, a inițiativei lui Take Ionescu, poreclit «Fiul lui Belzebut». «Semnul» se încheie cu o «poantă» împotriva vechilor conservatori, a boerilor, dați în vileag ca niște «ciocoi».

Pag. 352: *RĂSPUNS LA «STRUNA ZILEI»*.

- 25 În «*Opinia*», cu această introducere, nesemnată: «Acum la sfârșitul anului când se face obișnuitul bilanț de activitate a fiecărei rubrici se cuvine să înregistrăm și un succes al acestei modeste rubrici aproape cotidiene, — «Struna»

Cetitorii își amintesc că a doua zi după festivalul organizat de studenții universitari în onoarea maestrului Caragiale, am publicat următoarele la:

- 30 *Struna zilei*

Aseară la teatru a avut loc un festival în onoarea maestrului I. L. Caragiale.

- 35 Muzici, marșuri triumfale,
Și discursuri și urale
Piepturi (n'am zis inimi) goale,
Pline însă — loji și stale.

Morală

La Berlin stai, Caragiale
Dar la Iași tot... faci parale.

- 40 Iar maestrul ne-a retrimis «struna» după ce a onorat-o cu următoarea nouă *Morală* [urmează *Răspuns la «struna zilei»*].

Sperăm că până s'ajungă în public — contra dorinței autorului — această justă morală, cei în drept își vor fi făcut datoria în privința tantiemelor mai vechi și mai noi.

- 45 Și sfârșitul, Caragiale?
Struna e cu... trei morale.

Pag. 353: «*PRIMUL MĂNUNCHIU*» — *POEZII DE A. MUSEUS*—.
Cu următoarea introducere:

- 50 «Am avut onoarea să primesc zilele trecute vizita unui tânăr poet, care 'n curând va da la lumină, în volum, niște minunate versuri, cu titlul «Primul Mănunchiu».

Modest, — poeții sunt todeauna modești — el semnează deocamdată cu un pseudonim, *A. Museus*, deși nu se 'ndoieste de talentul său — care poet se poate 'ndoi de talentul său? — dar, naiv — ca toți poeții, — își închipuie că talentul mai are nevoie de vreo recomandatie străină, și mă roagă să scriu

5 măcar câteva cuvinte despre dânsul, « atrăgând cu dinadinsul atenția publicului asupra *originalității și varietății producțiilor lirei sale multicolore* ».

— Tânărule, fi zic eu, talentul, mai ales când e original și de un gen cu totul nou, cum e al d-tale, își face drumul singur; biruie orice piedici i le-ar pune 'mpotriva indiferența sau invidia, și străbate victorios până la vârful muntelui sacru, unde crește misticul stejar din care singur își va culege frunzele spre a-și împleti

10 canuna nemuririi, menită să n'o poată veacuri veșteji, să rămâie pentru totdeauna frunză verde, și iar verde!...

Văzând că poetului nu-i displac vorbele mele, i-am adăugat:

— Mă voiu mărgini dar, dacă-mi permiți, să reproduc în foiletonul meu câteva, pe alese, dintre « atât de variatele producții ale lirei d-tale multicolore », numai cu o scurtă notiță introductivă... Asta cred eu să va fi deajuns pentru

20 ca « Primul mănunchi » al d-tale să străbată în toate unghiurile lumii noastre, spre a 'ncânta, din temelile ei până 'n culme, cu suavul lui parfum, în adevăr atât de nou și de original.

Am căpătat permisiunea poetului și iată, mă execut, sperând că fac plăcere iubitorilor de poezie română... ».

Și cu următoarea încheere (la pag. 359, r. 2):

« Desigur, cititorii vor zice, ca și mine, că orice comentări critice sunt de prisos și că, în adevăr, talentul original se impune; el n'are nevoie de sprijin

25 străin ca să-și urmeze drept înainte cariera... »

Un singur lucru numai: prea sunt din cale-afară originali poeții eștia moderni! »

Cititorii vor recunoaște că poemele « Crucea și semiluna » și « Grația Domniței » sunt parodii după Bolintineanu; « In Gondolă », după Bolintineanu sau Alecsandri; « Steaua » după Eminescu; și « Idilă » după Coșbuc, poetul său favorit, de altfel. Caragiale a dat expresia admirației sale pentru talentul lui Coșbuc în nota din « *Moftul Român* », 23 Iunie 1895 despre *Balade și idile* de George Coșbuc:

« Pe câmpul vast al publicisticii române, pe care crește atâta spanac des și abundent, a apărut în sfârșit zilele acestea și un copac, și e așa de mândru și așa de puternic, că, mii și mii de recolte de burueni se vor perinda, și el va sta tot mereu în picioare, tot mai sănătos și mai trainic, înfruntând gustul actual și vremea cu schimbările ei capricioase, și făcând din ce în ce mai mult fala limbii noastre românești — un volum de *Balade și Idile* de George Coșbuc,

40 editura librăriei Socec și Comp.

Până să ne facem datoria pe deplin în privința acestei aparițiuni de cel mai mare preț, credem de ajuns, spre a atrage asupra-i atenția cititorilor noștri inteligenți, a reproduce câteva bucăți din această încântătoare carte. Fără vorbă multă, să 'ncepem ».

45 Pag. 356: *IN GONDOLĂ*. Caragiale expediase poezia lui Zarifopol, rugându-l în glumă să-i compună un Duetto veneziano, cu următoarele modificări: strofa I *Refrain essemble*; după strofa a șaptea, iar prima strofă, ca *Refrain essemble*.

« Stimate Domnule Doctor, dumneata ca și mine crezi desigur că poezia și muzica sunt două surori divine, menite de zei să meargă totdeauna mână 'n mână, ca, prin îndoit farmec, să minuneze pe muritori, îndulcindu-le moravurile din cea mai fragedă a lor junețe și până zaharisesc complet! Ei dumneata ești muzic, eu sunt poet; suntem prin urmare meniți a merge mână 'n mână. Minten, musai să-mi compui alăturatul Duetto veneziano, care neapărat o să-ți pară nou ceva. Aș dori o muzică de janr lejer, une guitare. Fi-rește nu m'amestec să-ți dau consilii în specialitatea dumitale; dar, fiindcă am fost de trei ori la Venezia duioasă și m'am plimbat în gondolă, îmi permit a-ți aminti o particularitate a canzonettei de lagună: refrenul în genere e în tempo

di valzer, iar cupletele în 2/4 allegro — 'rca Madonna! — Aștept un răspuns bun în această privință » (Scrisoare nedatată, Martie sau Aprilie 1909.

Pag. 359: *PAȘA DIN SILISTRA*. Pastișă după Bolintineanu, dictată de Caragiale lui St. O. Iosif. « Cum scria Bolintineanu ».

5 « Într'un cerc de scriitori se discuta mai lunile trecute, cum scria Bolintineanu. Poetul Iosif își exprima nedumerirea, cum poate un scriitor produce atât de mult? Scria el oare anevoie? Nea Iancu Caragiale îi răspunde:

— Aș, deloc. Să vezi... scria cu o ușurință rară. Ia o bucată de hârtie. Ei, scrie acum.

10 Și începe dictatul (urmează *Pașa din Silistra*; la r. 25, după *Și toți asistenții...*

Nu râde, băete, că-mi trebuie inspirație! Scrie: urmează restul) Punct. Iscălește acum: *D. Bolintineanu*, și dă-i drumul la tipar. Cum vezi, nu e lucru greu; în douăzeci și cinci de minute scria, va să zică, o poezie, ceea ce înseamnă 16 la zi, pentru cazul, că Bolintineanu muncia zilnic numai 6 ore; la lună e un volum formidabil; la anu, o bibliotecă întreagă. Cum v'am spus, băeți, el scria cu o ușurință rară... »

Pag. 360: [*TRICOLORUL*]. Conținutul scrisorii:

Prea stimate cetățene,

20 « Și ca Român, — căci, mai înainte de a fi om, Românul este Român, — și ca poet, — căci Românul este născut poet, — pot zice că mă aflu astăzi în culmea fericirii... Vezi numa! După ce primii dela d-ta fragmentul neprețuit cu începutul « Tricolorului », o împrejurare providențială mă făcu să dau peste atât de mult și cu drept cuvânt desideratele de d-ta, ca și de Româniea întreagă, țerale, nu ale aerului Tațitus, (că 'z acelea nu-s, pentru noi acuma de samă!), ci peste ale dulcelui bard dela Mircești. Inchipuie-ți noroc. Am găsit într'o colecțiune de poezii naționale legate, pe partea din năuntru a scoarței (scriptura, o recunosc perfect) oda « Tricolorul » *în-trea-gă*, scrisă, fără doar și poate, de mâna olimpienului nostru. *Zic odă*, fiindcă trebuie să fim prea ne-dați la slovă, ca să punem în altă categorie decât a oedei o concepțiune poetică de așa înaltă inspirațiune.

30 « N'am nevoie, cred, să-ți transcriu și partea pe care o ai d-ta; presupun că originalul îl vei fi păstrat cu scumpătate; mă mărginesc a-mi face cu mare plăcere datoria cetățenească de a-ți da, aci alăturată în copie fidelă, urmarea « Tricolorului », dela versul din urmă al fragmentului pe care ai avut dragostea de simpatrot a mi-l împărtași... — Vezi, mă rog frumos, alăturata urmare a « Tricolorului » (urmează parodia, și apoi:) ... Aud?

40 Pag: 361: *POEME IN PROZĂ*. Pastișe semănătoristă, în proză ritmată, « maeterlinckiană ». Pag. 363, rândurile 24—25 *umblă 'ntr'una serto-ferta*, adăogire de mână, a lui Caragiale, în marginea foiletonului tipărit (în păstrarea d-nei Alexandrina I. Caragiale).

Pag. 364: *FABULĂ*. Scrisă în ziua jubileului de 60 ani, la Berlin, ca un apolog lămuritor al pricinilor pentru care a refuzat sărbătoririle în țară, proectate de Vlahuță, Gârleanu și alții.

45 Pag. 374: *METEOROLOGIE*. Prima versiune: *De la țară*, în « *Moftul Român* », I, 14, 1893. Deosebiriile din *Moftul Român*:

Pag. 374, r. 10: *spuiu*; r. 11: Mitru (*învărtind căciula în mână*) *Dè!*; rândurile 13—14: *Niță (scârpînându-se)* — *Dè*, nu prea are semne...; r. 17: *Niță* (sceptic); r. 22: *Niță*. — *Uite...*; r. 24: Mitru (*scârpînându-se*). — *Încă vorbeam*; r. 35: *fără boerule*; r. 36: *fără spune*; rândurile 37—38, lipsesc; rândurile 39—40: *fără dacă poștești, să-ți faci pomână*.

Pag. 410: *UN FRIZER-POET ȘI O DAMĂ CARE TREBUE SĂ SE SCARPINE 'N CAP*. În procesul de calomnie intentat de Caragiale lui Caion,

- 5 care cu acel prilej a afirmat că acest articol batjocoritor îl îndemnase să se răzbune, Caragiale a tăgăduit că articolul ar fi fost scris de el.

Pag. 416: « *AMINTIRI MILITARE* ». În volumul cu acest titlu (București, Tipografia Epoca, 1897), articolul servește ca *Prefață*, cu următorul început: « Veteranul căpitan Mihail Demetrescu îmi comandă să spun câteva cuvinte

- 10 asupra publicațiunii sale « Amintiri militare ».
Sunt dator să execut scurt mișcarea, și iată de ce. Aceste « Amintiri », eu am stăruit să fie date la lumină. Făcând cunoștință cu bravul invalid, acum câțiva ani, l-am rugat să-mi povestească toate câte le văzuse și le pățise în timpul campaniei de peste Dunăre.

- 15 După ce am ascultat atâtea ș'atâtea lucruri interesante, povestite de căpitanul, i-am zis:

— Căpitane, de ce nu le așterni povestirile d-tale într'o carte?

— Dar eu nu știu să fac cărți, mi-a răspuns el râzând, eu nu sunt autor.

- 20 — Atât mai bine! dacă ai fi autor, crede-mă nu te-aș îndemna să faci o carte; sunt destule cărți de autori. Tocmai pentru că ești simplu militar, te îndemn să povestești în scris, cât se poate mai cum ai povestit prin graiu, tot ce poți povesti despre campania la care ai luat parte.

— Să 'ncerc, mi-a spus Dimitrescu.

- 25 — Numai un lucru te mai rog: povestind, nu uita un minut că nu ești autor, — nimini nu întunecă mai mult fapte și lucruri limpezi, și de ele am nevoie, decât autorii.

După câțeva vreme, veteranul mi-a adus gata pe hârtie « Amintirile » sale.

Pag. 416, rândurile 8—11, lipsesc. Urmează ca în *Epoca*, cu câteva mici deosebiri:

- 30 Pag. 416, r. 25: *cu care*; r. 29: *circulă în genere*; r. 38: *schilodite*.

Pag. 437: *POVESTE DE PAȘTI*. Pestișă poporanistă. În numărul de Anul nou, al « *Opinieii* », sub titlul *Caracudii de Paști*, se publica o scrisoare a lui Caragiale, făgăduind, din partea reporterului Caracudi, o « Cronică de Paști ». Textul scrisorii:

- 35 Berlin, 26 Decembre 1907, mercuri

Stimați Confrați, hotărît Dv. sunteți prea buni pentru mine! Voiți să mă faceți a gândi că sunt un publicist de valoare... Atâtea grațioase dovezi de simpatie în gazetă! Atâtea bunătați! Apoi, atâta sinceră compătimire pentru trista mea infirmitate mentală, erratofobia! Pe urmă, o felicitare colectivă de anul nou, cu atâtea prețioase iscălituri pe cari cu drag le aștept în toate diminețile la așa depărtare de patrie și de... Ieși. Vous me comblez, vraiment! Cum să mă plătesc eu de atâtea dragoste și omenie? Nu voiui putea altfel, desigur, de cât cu o « *Cronică de Paști* ».

- 40 Până atunci să fim sănătoși! Dumnezeu care le-a poruncit planetelor strâmta lor cale în sânul lui fără de margini, ajute-ne s'ajungem cu bine și la frumoasele serbători de primăvară! Atunci să-l vedem noi pe valorosul Dv. colaborator, domnul Caracudi, ce surpriză e'n stare să ne mai facă. La mulți ani!

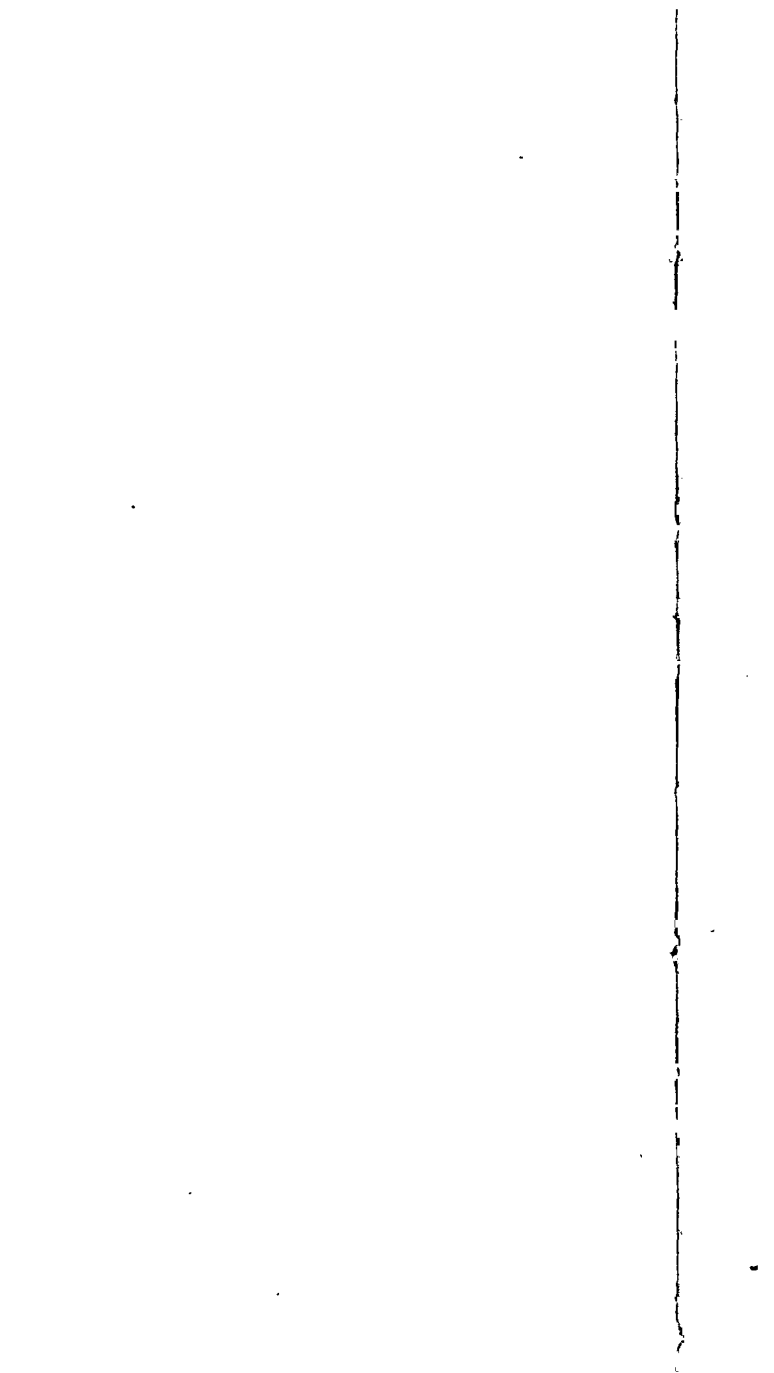
Caragiale

- 50 Pag. 440: [*DESPRE SCRIS*]. Scrisoare cu care autorul își însoțea prima contribuție literară la « *Gazeta Săteanului* »: *Cănuță, om sucit*.

TABLA ILUSTRĂȚIILOR

Plansa

- I. I. L. Caragiale în vârstă de 27—28 ani (1879—1880).
  - II. Pagină din *Dă-dămuit... mai dă-dămuit* (manuscris autograf al lui Caragiale; vezi pag. 201.—202 ale prezentului volum).
-

TABLA DE MATERII

	Pag.
PREFAȚA	XI
[Introducere]	1
Caut casă	6
De închiriat	10
Slăbiciune	15
Desiderate legitime	19
Sgomot	23
Leac de criză	27
Intelectualii	32
[Fragmente]	36
[Cometa Falb]	42
La Monza	47
[Cabinetul negru]	52
[Părerii libere]	56
[Impotriva subvențiilor de Stat]	60
[Scrisorile anonime]	65
[Armata noastră]	70
[Școala și familia]	75
[Noi și Biserică]	80
[Dărâmarea bisericii Vârzaru]	85
O seară bine petrecută	90
Notițe literare — Cum era odinioară	95
Moftangii — Rromânul	99
Rromânca	101
Savantul	104
Justiția română. Secția corecțională	106
Arendașul român	109
Un vis	112
Cronica de joi	115
O plimbare la Căldărușani	119
Palatul Cotrocenilor	123
Pomada fermecată	126
Peste 50 de ani	129
Sfânta Ghenoveva	134

	<u>Pag.</u>
Făcătoare de minuni	139
Un incident de senzație	144
Situație penibilă	148
Nimic nou	153
Ion	158
Partea poetului	164
Ouăle roșii	170
Orientale. Două documente	173
Domnul X.	178
Meteahna	183
Pradă de războiu	187
Dintr'un catastif vechiu	192
Dă-dămuit... mai dă-dămuit	198
A. Odobescu	209
Selăgeanu	219
Dela d. C. D. Gherea	222
Politică și Literatură	226
Morală și educație	245
O întâmplare la Ierusalim	256
Sistema Doctorului Catran și a Profesorului Pană	260

ADDENDA 279

Voici cronică literară?... : 279. Cronică literară: 281. Cronică literară: 283. Zig-Zag!... : 285. Cronică fantasisă: 287. Zig-Zag: 288. Cronică?... : 291. Cronica: 293. Una-alta: 296. Profesie de credință (către cititori): 297. Către cititori: 298. Manifest! (către cocoane): 298. Mulțumire publică: 299. Importantisim: 300. Gogoși: 300. Gogoși: 302. Gogoși: 304. Gogoși: 304. Gogoși: 304. Gogoși: 305. Calendar: 305. Regentul anului: 307. Eclipse: 307. Diverse: 307. Sonet: 308. Sonet: 308. Versuri: 309. Unui amic înecat în datorii: 311. Unui poetastru: 311. Sonet: 311. Mandatul: 311. Sfânt-Ion: 312. Doi academici: 316. Magnum mophologicum: 316. Ruga spiritistului: 317. Ab irato: 318. Excelsior: 318. Da... nebun!: 320. Cameleon-femeie: 321. Moartă: 322. Amiază maură: 324. Criticilor mei: 325. În curând: 326. Eros: 327. Moartea protestantului: 327. Sonet: 328. Primăvară: 329. Prea sărac: 330. Amicului meu Gion: 333. Mauvaise humeur: 335. Discreție: 335. Suveran și curtezan: 336. Ion prostul: 336. Unui clubman: 337. Cazu-Cuza: 337. Fabulă democratică: 342. [Duel armenesc]: 342. [Bilet de ploaie]: 343. [Inscripție pe fântâna slujnicilor]: 343. Cântec studentesc: 343. Mare farsor, mari gogomani: 344. Duel: 345. Bietul Ion: 345. Temelia: 346. Mângâiere: 347. Boul și vițelul: 348. Talmud: 349. Savant: 349. Odă: 349. De ce?: 350. Litanie: 351. Semnul: 352. Răspuns la «Struna zilei»: 352. [Bilet]: 353. Primul Mănunchiu. Crucea și semiluna: 353. Grația Domniței: 355. În gondolă: 356. Steaua: 357. Idilă: 358. Pașa din Silistra: 359. [Tricolorul]: 360. Poeme în proză: 361. Fabulă: 364. Călduros apel: 364. Trecutul și prezentul: 365. Magnum mophologicum: 366. Olga și Spiriduș: 366. Scandal academic: 368. Apa blagoslovită: 369. Logica baroului: 370. Moș Teacă: 371. Un cuvânt: 372. O răutate: I. L. Caragiale: 373. «Nea Ion»: 373. Meteorologie: 374. La Poștă: 375. Scrisorile unui egoist: 375. Din scrisorile unui egoist: 378. Moșii: 383. Mare

7 pht

Pag.

excursiune română prin județul Neamțu: 384. Poetul Vlahuță: 386. Imaginație, stil și clistir: 389. Neînțelegere: 391. Poșta redacției: 391. Imposibil: 393. Educațiunea sentimentală la vite: 393. Teatrul la țară: 395. O carte prețioasă: 396. Cele trei zeițe: 396. Infiorătoarea și îngrozitoarea și oribilă dramă din strada Uranus: 397. Ultimă oră: 398. Marele concurs literar al « Moftului Român »: 398. Reflecții: 399. C.F.R.: 400. Talmudic: 400. Culmi: 400. Cugetări: 400. Sfaturi: 401. La Tribunal: 401. Mofturi: 401. Din albumul unei pianiste: 403. Tot Mitică: 403. Un friser-poet și o damă care trebuie să se scarpine 'n cap: Capul ei!... Părul aceleia care...: 410. Notițe literare: 411. « Suflete obosite »: 412. O bună lectură: 413. O nouă revistă literară: 415. « Amintiri militare »: 416. O nouă « carte de citire »: 417. « Răzbunarea lui Anastase »: 421. D'avalma: 422. Salonul: 422. O carte rară: 423. Spitalul amorului: 424. Cilibi Moise: 425. Un dicționar român: 426. Dicționarul contîmpuranilor de Dim. R. Rosetti: 427. Gheorghe Baronzi: 428. Traian Demetrescu: 429. Un caz literar interesant: 429. Plagiatul Zola-Bibescu: 430. Un nou Plagiat-Zola: 432. Petiție în procesul Caion: 435. După procesul Caragiale-Caion convorbire cu D. Caragiale: 435. Răspuns la o anchetă literară: 436. Povește de paști: 437. [Despre scris]: 440.

NOTE ȘI VARIANTE	442
TABLA ILUSTRĂȚIILOR	459